VICTOR FRUNZĂ

ISTORIA COMUNISMULUI ÎN ROMÂNIA

Ediția a III-a

EVF
București
1999

Victor Frunzã

ISTORIA COMUNISMULUI în ROMÂNIA

Ediția I a acestei lucrări a apărut sub titlul
ISTORIA PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN,
Editura ”Nord”, Aarhus (Danemarca), 1984;

Ediția a II-a a apărut sub titlul
ISTORIA STALINISMULUI ÎN ROMÂNIA, ”Humanitas”, 1990.

Volumul de față reprezintă ediția a III-a

ISTORIA COMUNISMULUI ÎN ROMÂNIA reunește lucrările: *Istoria stalinismului în România* (1984 și 1990) și *Revoluția împușcatã sau P.C.R. dupã 22 decembrie 1989* (1994)

Copyright: V.F.&EVF

ISBN 973 9120 05 9

Intervențiile, adãogirile față de edițiile anterioare, se aflã la subsolul paginii și poartã mențiunea:
”NOTÃ LA EDIȚIA A III-A, 1999”.
Celelalte note de la subsolul paginii, care nu au nici un fel de mențiune, aparțin ediției din 1984, eventual din 1990.

n.r.: Apăsaţi pe oricare pagină din cuprins pentru a ajunge acolo. Pentru a vă întoarce la cuprins, apasaţi pe numele sau titlul din vârful fiecărei pagini ("Istoria comunismului în România"-"Victor Frunză")

CUPRINS

Cuvânt 5
Cuvânt la împlinirea cărții 9

PARTEA I

Două întâmplări de la începutul secolului 13

Cele trei partide comuniste ale României 18
Partidul Comunist din România, încă ”Socialist”
Partidul Comunist din România, (”Exterior”) 28
Partidul Comunist din România (”Interior”) 45

Trei dimensiuni staliniste în fața
Partidului Comunist din România 53
Dimensiunea expansionistă
Dimensiunea dictatorială 61
Dimensiunea represivă 76

Cele trei hopuri mari de la dezastru spre putere 89
”La orizont, țara făgăduinței!”
O coloană vertebrală pentru schimbarea
condiției de târâtor 98
Sufletiștii, ariviștii și necesarii 103
Cu piciorul în deschizătura ușii 111

Comuniștii și ziua ”H” 115
Un mesaj pentru viitor
Acest trecut aproape imprevizibil 118

Două sãbii într-o teacã. A treia este doar simbolicã 131

Trei condiții preliminare pentru stalinizarea României. Trei ”clasici ” ai stalinizării 140
Despre ”logica” lui Molotov
O condiție numită, de fapt, șantaj 147

Cine vine de la rãsãrit? 154
Invitație de jug
Vâșinski vine de la rãsãrit 160
Pluralismul bine manevrat 167

Trei iepuri dintr-un foc sau fețetele unei false legitimări 172

Al cincilea partid comunist: P.C.R. 180
Partidul celor sub o mie
Al patrulea partid comunist și sfârșitul lui demn 182
Avatarurile capului în cãutarea unui trup 183
Un conducãtor pentru douãzeci de ani 191

Teroarea legalã 200
Partidul comunist și sașii
Arhanghelii însângerați 208

Ultimele ei cuvinte 213
Libertate, dar numai pentru sine
Cântecul de lebãdã al libertății 222

Trei fronturi simultane pentru lichidarea Partidului Social Democrat 229
De la Theodor Diamant la C. Titel-Petrescu
Frontul frontului unic muncitoresc 232
Frontul invizibil 239
Frontul decapitării 242

Trei date fatidice din istoria României, datorate P.C.R. 253
19 noiembrie 1946. Alegerile ”libere și nestingherite”
14 iulie 1947: Tãmãdãu 257
Anexã la 14 iulie 1947 267
30 decembrie 1947 sau Scadența planului secret ”de mãsuri ” al partidului 272

PARTEA A II-A

Așa pierit-au, glas înălțând și grãind: ”Osana lui Stalin, osana tovarãșei Ana!” 291
Diavolul apãrã crucea, iar partidul... autonomia sindicalã
Ultima bãtãlie pentru P.S.D. 296
Peștele cel mic îl înghite pe cel mare 302
Epilog social-democrat 311
Epilog pur și simplu 314

P.M.R. sau trei inițiale care nu schimbã nimic 315
Altceva despre pluralism
Prașila întâi 317
”Cioara albã” a partidului 318

Turcificarea României 323
Dupã 237 de ani...
O rupturã simbolicã 325
Semnale pentru un deceniu pustiu 328
Un cal - un salam 336

Represiunea sau prioritatea celei de a treia funcții 340
Rezistențã și represiune
Capete de serie 343
Gulagul românesc 350

Trei valuri ale teroarei în P.C.R.-P.M.R. 355
Asasinarea lui Ștefan Foriș
”Grupul antipartinic” Ana-Luca-Teohari 357
Asasinarea lui Lucrețiu Pătrășcanu 361

Pãmântul, partidul și rãzboiul de 30 de ani cu țăranii 365
Flãmânzi 368

Stalin a murit. ”Pe drumul lui mai dârz ne avântãm!” 373
Un deceniu în contratimp
”Înghețul” românesc 375
”Noi nu avem pe cine reabilita” 381

Cele trei faze ale rãzboiului rece româno-sovietic 385
Faza întâi: Distanțarea sau singura opțiune posibilã
Faza a doua: ”Declarația din aprilie” sau ”o revoluție la vârf ” 393
Faza a treia: Represaliile 397

Dej 404

Nenorocirea istoricã numitã ”Anii luminã” 407
Dupã ”desemnare”
Cei doi ”cei mai iubiți fii ” 410
Maurer sau a cincea roatã la cãruțã... și ceilalți 417
Fotoliul și tronul 421
”Puțini am fost, mulți am rãmas!” 423
Importanța celei mai scurte intervenții din istoria Partidului 426

De ce totuși idoli, dacã nu avem nevoie de ei? 430

Trei diversiuni ale dictaturii personale și ”secretul” longevității ei 442
Diversiunea ”restituirii ”
Diversiunea ”dezvoltãrii ” 446

Diversiunea ”nesupunerii ” 449
”... Și poporul” 453

Revoluția împușcatã sau P.C.R. dupã 22 decembrie 1989

Scena balconului și balconul scenei 465

Rãsturnãtorul rãsturnat 470
- Metastaza P.C.R. -

Refuzații și internaționaliștii 475

”Securitatea e cu noi!”? 476

”Copii, duceți-vã acasã, la mãmica!
Revoluția s-a încheiat!” 479

Sfârșitul lui Ceaușescu, așa cum fusese gândit de noi 481

Din nou în ilegalitate! 485

Congresul al XV-lea al P.C.R. (extraordinar) 488
- scenariu ficțiune -
Contrarevoluția în trei trepte 495
Treapta I: Salvarea Salvatorilor 497
Treapta a doua: Salvatorii salvați dau la cap 499
Treapta a treia: forța de șoc împotriva
fracționismului din P.C.R.-ul ilegal 501

Spurcãtorii 503

O conciliere istoricã înlocuiește monolitismul 506

Șmecheria P.C.R. 509

De aceea tot el, Pecereul! 516

”Planeta maimuțelor” 529

Addenda 531
Indice bibliografic 549
Indice de nume 569

Datorãm mulțumiri publicistului
Vasile C. Dumitrescu prin
sprijinul cãruia aceastã lucrare
vede lumina tiparului.

Autorul

Mențiune la ediția I,
Istoria PCR, ”Nord”, Aarhus, 1984

CUVÂNT

Nu am ajuns încã la capãtul acestui secol, al XX-lea, și bilanțul existenței românilor cuprinde mult mai multe momente triste și dureroase, pentru un timp atât de scurt de istorie umanã, cât poate cuprinde o sutã de ani, și mult prea puține clipe de realizãri și satisfacții naționale.

O rãscoalã țãrãneascã, reprimatã violent și cu cruzime, marchează începutul secolului, adevãrat semn al unor suferințe populare fãrã precedent, care aveau sã vinã.

A urmat primul rãzboi mondial, un fel de tãvãlug gigantic care a trecut și peste țara noastrã, lãsând în urmã tot ce poate aduce un rãzboi: sânge, suferințe, lacrimi, pãduchi, mizerie... Ecoul lui a ajuns pânã la noi prin cei care l-au trãit și au povestit.

După un respiro, epoca scurtã numitã *dintre cele douã rãzboaie*, s-au instalat dictaturile.

Într-o avalanșã de desfãșurãri cãrora nu le-a mai putut ține piept, țara a fost sfârtecatã, smulgându-i-se din teritoriul național provincii întregi. Drept urmare unui nefericit concurs de împrejurãri, a fost târâtã într-un rãzboi pe care nu și-l dorise, plãtit din greu cu statutul de țarã învinsã, deși în cele opt luni și optsprezece zile cât a luptat în tabãra aliaților și-a pus întregul potențial material și uman în slujba victoriei acestora, pe altarul cãreia a adus jertfe grele.

Anii care au urmat se pot numi de pace numai în sensul de nebeligeranță între state. Altfel, nici de pace, nici de liniște nu au fost.

Lichidarea forțelor politice care militau pentru menținerea pluralismului democratic, regăsit la 23 august 1944, a mers până la distrugerea fizică a unor reprezentanți ai acestora. Demolarea sistemului politic și economic anterior, bazat pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producție, sub pretextul abolirii "exploatării" și înlocuirea lui cu un regim de dominație totalitară a oamenilor de către statul, dominat el însuși de către partidul unic și obligatoriu al societății, dominat la rândul lui de către grupuri de putere, a fost însoțită de *greșeli* în masă, împotriva a sute de mii de oameni nevinovați, repudiate ulterior la modul abstract și cu totul formal.

*

Când violențele social-politice ale oamenilor, de cele mai multe ori distrugătoare de valori naționale, erau în acumulare de noi energii, lăsând doar impresia de relaxare a vieții, peste țară s-au abătut catastrofe naturale.

O secetă distrugătoare și o foamete cumplită însoțeau - nefericit simbol! - începutul *erei noi.* Două inundații și trei cutremure catastrofale au înfățișat de fiecare dată apocalipsul. Dintre ele, două inundații și un cutremur s-au petrecut într-un interval de numai șapte ani (1970-1977). Numai acestea ar fi fost suficiente pentru a da întreaga măsură a suferințelor unui popor.

Bilanțul pozitiv este mult mai modest: o unire temporară a tuturor teritoriilor locuite de români, între granițele unui stat național unitar, în 1918*; o dezvoltare democratică după această dată; în sfârșit, cotitura de la 23 august 1944, care a readus țara în rândul statelor cu un regim pluripartinic și democratic, pentru un timp, din nefericire, mult prea scurt.

Dominanta acestui secol, atât de furtunos pentru destinele poporului nostru rămâne însă *stalinizarea României.* Ea s-a înfăptuit prin mijloace globale politice și economice, prin mijloace pașnice, când nu se întâmpina rezistență și prin represiune sângeroasă, când se întâmpina, dar îndreptată și împotriva celor care în mod potențial puteau deveni adversarii ei.

Instrumentul stalinizării României a fost forța politică, denumită rând pe rând: Partidul Comunist ("Socialist") din România, Partidul Comunist din România - Secție a Internaționalei a III-a, Partidul Comunist (S.R.I.C. - Secția Română a Internaționalei Comuniste), simplu, fără nici un alt adaos, Partidul Comunist din România, Partidul Comunist Român, Partidul Muncitoresc Român și în sfârșit, din nou, Partidul Comunist Român, care deține astăzi monopolul absolut al puterii, printr-o singură persoană.

*) NOTĂ LA EDIȚIA A III-a, 1999. Termenul consacrat atunci al țării unite: *România Mare*, interzis de comuniști înainte și compromis în fel și chip de neocomuniști, după 1989.

Păcatul lui originar, de a fi fost creat de forțe din afara țării, în primul rând pentru a servi împotriva unor interese naționale și de a fi fost adus la putere de aceleași forțe, impus și nu ajuns la cârma țării prin voința națională, își pune amprenta nu numai pe întregul său trecut istoric, dar și pe prezent, precum și pe felul cum proiectează el viitorul țării.

*

Am scris această carte nu pentru a înlocui golul unei istorii a P.C.R. Istorii fragmentare există, iar una integrală, dacă se va scrie și se va tipări, va prezenta trecutul așa cum ar plăcea conducătorilor să fi fost și nu după cum s-a desfășurat în realitate.

Ca nici un alt domeniu în România, cunoașterea adevărului despre partid este un privilegiu la care au acces numai inițiații, care după contactul cu el, au obligația să-l răstălmăcească pentru consumul de masă. Secretul și cenzura apără de cunoaștere, pentru ca dezinformarea să fie mai ușor de înfăptuit, iar la aniversările de partid care se țin lanț, compatrioții noștri, aduși cu zecile de mii pe stadioane sau în piețe publice ca niște ființe negânditoare, *conducătorul de partid și de stat* să le ofere varianta la zi a evenimentelor politice din trecut, în centrul cărora va avea grijă să se așeze, înainte de toate, pe sine.

Am scris această carte din setea de adevăr: am văzut prea mulți oameni din toate generațiile căutându-l, fără să se poată descurca în hățișul de mistificări.

Am scris această carte și din disperare: a mea și a altora. Am văzut prea mulți oameni, din toate generațiile, ajunși la apatie și la indiferență, alții la unica dorință de a scăpa prin fugă, după ce speranțele de democratizare a societății românești, ivite după 1964, nu s-au îndreptățit, ba mai mult, după ce o nouă și grea dictatură de tip neostalinist s-a instalat din nou în țara noastră după 1971, pentru a nu încerca să fac ceea ce pot face: a le întinde o mână de ajutor.

Când am gândit această carte și m-am documentat pentru ea, scriind prima variantă, eram membru al Partidului Comunist Român. Am pornit la realizarea ei, conștient de urmări. Mi-am spus că pentru adevăr, pentru rostirea și răspândirea lui, meritã să fac orice sacrificiu.

*

Doresc să explic prezentul prin prisma trecutului și a conduce pe toți cei care, de bună credință, reflectează asupra destinului poporului nostru și al lor personal, la înțelegerea faptului după care trecutul dacă nu poate fi modificat, în schimb, viitorul poate să urmeze alt curs decât cel pregătit și anteprogramat, fie și cu multe decenii înainte.

Rãmâne numai sã nu-l acceptãm în mod fatalist și sã avem tãria de a încerca sã-l schimbãm.

București, 1978

(Cuvânt introductiv la *Istoria PCR*, ”Nord”, Aarhus, 1984)

CUVÂNT LA ÎMPLINIREA CĂRȚII

După ani de rătăcire prin lume într-o ediție document de numai câteva sute de exemplare, această carte își împlinește menirea: ea ajunge la cei cărora le-a fost hărăzită.

Am explicat atunci de ce m-am decis să scriu o istorie a comunismului în România. Acea confesiune de care mă desparte mai mult de un deceniu, se află și ea prezentă, de față. Ea mă exprimă în continuare, rămâne valabilă ca profesiune de credință, ca idealism...

Ca de altfel toate cele câteva sute de pagini ale lucrării.

Poate că veți simți dincolo de text ceva mai mult: respirația acceleratã a autorului, care parcă alerga contra cronometru, din senzația că intraserăm cu toții în crizã de timp, alerga să vă spună ceva anume ce trebuia să aflați neapărat și de care depindea viața sau moartea noastrã ca popor.

Au fost multe piedici în cale până la împlinirea de astăzi: înainte de toate urgia vremii pe care am trăit-o, dar nu în ultimul rând diverse complicități tãinuite cu totalitarismul și dictatura ceaușistă, care au adãugat piedici noi la răspândirea și afirmarea cărții, asupra existenței cărora nu pot și nu am dreptul să tac.

Istoria... *a fost adusă la cei pentru care a fost scrisă, de revoluția noastră din decembrie 1989. O depun ca pe o umilă ofrandă pe altarul jertfei sfinților noștri mucenici, salvatori ai țării și ai viitorului ei.*

*

Pe parcursul lecturii, un spirit critic va constata desigur carențe de care suntem conștienți. Astăzi știm cu toții infinit mai multe lucruri despre stalinismul "românesc" în genere, despre dictatura ceaușistă în special, decât se putea afla în anii șaptezeci, când cu mari dificultăți de acces la surse m-am documentat pentru lucrare, chiar și decât la începutul anilor optzeci, când am rescris-o și definitivat-o. Judecați-i, rogu-vă, lipsurile, gândindu-vă la deceniile de teroare, când orice proiect neconformist - nu mai vorbim de unul de-a dreptul demolator de sistem - prin cea mai micã suspiciune putea să atragă după sine intrarea în funcțiune a organelor de represiune. Am pornit la drum, îmi amintesc, pregãtit a merge cu sacrificiul până la consecința maximã, cu excepția unuia singur: al cărții. Ea trebuia cu orice preț scrisã. Iar astăzi ISTORIA STALINISMULUI ÎN ROMÂNIA EXISTÃ! *Ea se află deschisã în mâinile voastre.*

Desigur, alte lucrări mai bune, cuprinzãtoare dacã nu chiar exhaustive se vor scrie de azi înainte. Diferența constã cã acelea vor fi exegeze, iar aceasta este un cap de acuzare la adresa dictaturii totalitare, un manifest al rezistenței noastre, a tuturor, în fața ororii, o mărturie.

Judecați-o darã gândindu-vã la anii de teroare, când coșmarul era de față și-l evocam la timpul prezent, formã gramaticalã pe care nu o mai poți schimba fãrã sã lichidezi practic documentul, lucrarea propriu zisã. Astãzi, despre toate cele întâmplate în România prin partidul comunist vom scrie la trecut, dar vor fi alte cãrți.

Probabil cã și aceastã istorie a stalinismului autohton va fi reluatã cândva, după ce nervii întinși ca niște coarde, din decembrie 1989 până astãzi, se vor mai relaxa,iar documentele adunate între timp de noi, precum și arhivele, care cel puțin teoretic ar trebui sã fie deschise tuturor cercetãtorilor la această orã, ne vor da prilejul scrierii unei lucrări "definitive". Dar și aceea de peste ani va fi de asemenea altceva, altã carte.

1990

(Notã la *Istoria stalinismului în România*, Humanitas, 1990)

PARTEA I

DOUÃ ÎNTÂMPLÃRI DE LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI XX

Pentru soarta românilor, douã întâmplări istorice, ambele petrecute în primul sfert de veac al secolului al XX-lea, aveau sã determine în mare mãsurã, printr-o înlãnțuire de cauze și efecte, evenimentele pentru întregul secol, iar astãzi o știm, și pentru cel viitor.

Cea dintâi a reprezentat-o împlinirea unui ideal național, care a traversat întreaga noastrã istorie: la 1918 s-a desãvârșit unirea tuturor teritoriilor locuite de români. Pânã la acea datã, doar Muntenia (cunoscutã în strãinãtate și sub numele de Valahia) și Moldova, realizaserã Unirea într-un stat național, sub domnitorul Alexandru Ioan Cuza (1859). Dupã venirea principelui Carol de Hohenzollern-Sigmaringen în fruntea țării, în urma rãzboiului în care Rusia și România s-au aflat alãturi împotriva Turciei, țara și-a cucerit Independența (1877) și s-a proclamat Regat (1881). Odatã cu Unirea s-a inaugurat o erã de renaștere naționalã, care a durat pânã în preajma celui de-al doilea rãzboi mondial.

Dupã eliberarea din strânsoarea Imperiului otoman, care apãsase timp de mai multe secole cele douã principate, mai rãmãseserã celelalte provincii românești, aflate sub dominația celor douã imperii, care presau mica Românie din douã pãrți, dinspre apus și din nord-est și în care trãia majoritatea poporului român.

Primul rãzboi mondial, în care România a participat de partea Antantei, a tãiat nodul gordian, prin prãbușirea Imperiului austro-ungar. Revoluția rusã din februarie 1917, care a avut drept rezultat imediat cãderea țarismului, a dus la destrãmarea temporarã a celui de-al doilea mare imperiu al continentului nostru, cel rus. Ambele ”închisori ale popoarelor” și-au deschis porțile, pe baza principiului de drept, proclamat de Willson, al autodeterminãrii popoarelor.

Așadar, în 1918 a avut loc și miracolul la care timp de câteva secole românii au putut doar sã viseze în cele mai curajoase opere: de a trãi cu toții între granițele propriului stat național, miracol care avea sã poarte un nume: România Mare. Transilvania, leagãn al poporului român, martorã a etnogenezei sale, Banatul și nordul Bucovinei, toate încorporate în diferite epoci de Imperiul austro-ungar, precum și Basarabia - parte a Moldovei pânã la 1812,

din trupul cãreia a fost ruptã de imperiul țarist hrãpãreț dupã cuceriri teritoriale, s-au unit prin acte de voință proprie cu țara-mamã, în cursul aceluiași an, 1918. Pentru prima datã forța dreptului triumfa asupra dreptului forței.

Desigur, România nu era în 1918 un nume nou pe harta Europei. Ea avea un renume, o istorie, un trecut, o culturã, o limbã, instituții tradiționale. Dupã aceastã datã însã nimic nu mai semãna cu ce fusese înainte. Populația României Mari era de 16 500 000 de locuitori, față de 7 904 104 din vechiul regat. Suprafața dupã Marea Unire era de 295 049 km^2, față de 137 903 km^2 până la această datã. Din punct de vedere economic, România se situa printre țările înapoiate, deși o seamã de eforturi pentru dezvoltare s-au fãcut dupã 1918 cu unele rezultate notabile.

Nici viața politicã în România interbelicã nu era aceeași cu ce fusese până la primul rãzboi. Adaptarea la noile condiții a cunoscut frãmântãri, transformãri, regrupãri de partide, reforme, momente de instabilitate, excese etc. Poate cel mai însemnat eveniment care a urmat Marii Uniri l-a constituit reforma electoralã, prin acordarea votului universal (Adunarea deputaților, 1918). Acest act, care a așezat România printre cele mai democratice state ale momentului, a avut efecte imediate dintre cele mai spectaculoase. Cel dintâi, l-a constituit dispariția de pe scena politicã a Partidului Conservator, expresie a puterii clasei moșierilor, acum într-o ireversibilã decãdere. Partidul Conservator se rotase până atunci la putere, în alternativã cu Partidul Național Liberal (P.N.L.), cea mai importantã formație politicã a momentului. În fruntea eșichierului, de șase decenii, P.N.L. va juca în continuare rolul de partid de guvernãmânt și de principal arhitect al viitorului economic al României, până la 1938. El va continua sã existe și dupã aceastã datã, fiind dupã 1944 unul din partidele de opoziție activã la instaurarea dominației sovietice în România. Locul Partidului Conservator, depãșit de istorie (și a paleativelor care au încercat sã-l salveze de la dispariție) l-a luat Partidul Național Țãrãnesc (P.N.Ț.), format din fuziunea Partidului Național din Transilvania cu Partidul Țãrãnesc din vechiul regat (1927). În această uniune, care avea sã contribuie la consolidarea unității României Mari, Partidul Național venea cu cicatricele bãtãliilor câștigate pentru unirea Transilvaniei cu țara mamã, iar Partidul Țãrãnesc - cu zestrea sa de idei pentru crearea unei țãri prospere. Rezultatul a fost un partid cu cea mai mare bazã de mase în perioada interbelicã și cu cea mai mare popularitate, în special între țãrani (într-o țarã în care 80% din populație continua sã fie ocupatã în agriculturã și sã locuiascã în mediul rural). Nu vom anticipa unele evenimente descrise în această carte, dar totuși trebuie sã spunem cã P.N.Ț. a reprezentat principala forță de opoziție organizatã la instaurarea dictaturii partidului comunist, dupã 1944 și la transformarea României în

”pașalâc” al Uniunii Sovietice.

Au luat de asemenea ființă în această perioadă de efervescență pe toate planurile și alte partide, mai mari sau mai mici, cu mai multe sau mai puține șanse de a ajunge să guverneze țara.

Am ajuns astfel la punctul în care putem vorbi despre cel de-al doilea eveniment din primul sfert de secol și care și-a pus amprenta pe dezvoltarea istorică a României. Este vorba de înființarea la 8 mai 1921 a Partidului Comunist din România. Dacă nu era procesul care s-a intentat atunci, imediat, participanților, respectiv scandalul provocat de autoritățile polițienești înseși, întâmplarea cu efect istoric ar fi trecut cu totul neobservată, după cum neobservată a trecut această formație politică într-o lungă perioadă de timp, până aproape de 1944.

Trebuie făcută precizarea că procesul de înființare a P.C.d.R. a fost în multe privințe similar celui al apariției altor partide comuniste în unele țări occidentale. Principala metodă a fost acțiunea Kominternului (Internaționala a III-a) în rândul unor partide social-democrate sau socialiste cu tradiție, pentru radicalizarea acestora și pentru ”afilierea” la ideile profesate de Internațională. Și nu numai la ideile ei, ci și la acțiunile care urmăreau ”revoluția mondială”. Ulterior, obiectivul ”revoluției mondiale” a devenit din ce în ce mai evident sinonim cu reconstituirea vechiului imperiu țarist, sub regimul stalinist, precum și lărgirea lui. Metoda ”transformării” partidelor socialiste sau social-democrate în partide comuniste a reușit parțial, izbutindu-se doar scindarea mișcării muncitorești unitare, anterioare anului 1918, în două. Partidul Comunist din România a fost creat exact după același tipic.

Nu vom repeta greșeala negativiștilor viscerali de a afirma că, în general, partidul comunist era în România o invenție fără nici o bază politică.

Așezarea țării noastre la o încrucișare de drumuri între apus și răsărit (țările române fuseseră mereu la o asemenea încrucișare de drumuri) o făcuse unul din cele mai propice terenuri atât pentru utopiile apuse de timpuriu (experimentul lui Theodor Diamant), cât și pentru cele reprezentate de marxism, cu ideile venite din Rusia, precum narodnicismul, iar mai târziu, bolșevismul. Toate aceste curente și-au găsit numeroși adepți în România.

Dar și realitățile economice și sociale interne favorizau răspândirea comunismului în România: discrepanța dintre clasele avute și privilegiate și cele muncitoare era strigătoare la cer. Fenomenul era oarecum explicabil: un secol obsedat de ideea unității naționale, a realizării independenței nu dăduse celor mai avansate forțe politice răgazul necesar să se ocupe simultan și de reforme și de construirea democrației, ajungându-se astfel în pragul secolului XX

cu mari restanțe pe acest plan, România devenind astfel o bună pepinieră pentru cele mai explozive idei. În special problema pământului, rămasă nerezolvată și după marea răscoală a țăranilor de la 1907, reprimată în mod sângeros, cerea reforme imediate și profunde. Or, cea mai puternică influență asupra acestor mase de țărani care luptau pe frontul primului război mondial au avut-o ideile despre necesitatea de a primi pământ, răspândite de bolșevici în rândul țăranilor ruși (și care se aflau în aceleași tranșee cu țăranii români). Astfel, ideea unității naționale pentru care se ducea de fapt bătălia în acest război*, era pentru combatanți secundară, în timp ce pământul era pentru ei un obiectiv prioritar. Decretarea în plin război a reformei agrare, a constituit atât din partea regelui Ferdinand, cât și din aceea a sfătuitorului său, Ion I. C. Brătianu, șeful P.N.L., un act de o iscusită tactică politică. Într-o cuvântare către armată, la 22 martie 1917, regele anunță reforma agrară (Iulie 1917: Adunarea Constituantă, convocată la Iași, modifică Constituția și decretează exproprierea a două milioane de hectare pământ arabil). Dacă și țarul Rusiei ar fi dat dovadă cu un an mai înainte de aceeași abilitate politică - cum de altfel fusese sfătuit de Rasputin - decretând reforma agrară, fără doar și poate că întreaga istorie, și nu numai a Rusiei, ar fi luat altă turnură.

Desigur, se poate considera că și existența unei mișcări socialiste, organizată pe baza doctrinei marxiste, constituia o motivație politică pentru apariția unui partid comunist în România. Partidul Socialist (unificat în Conferința de la Sibiu din 23-26 mai 1919, fiind primul și singurul de la acea oră cu organizații în toată România) conducea cu mână sigură mișcarea muncitorească, spre forme din ce în ce mai radicaliste. Într-o perioadă de vârf a succesului său la ”mase”, Partidul Socialist a participat pentru prima dată în 1920 la alegeri, punându-și candidați în Cameră și Senat. Succesele sale electorale au fost (întotdeauna) modeste. În schimb, autoritatea sa era evidentă când era vorba să organizeze greve, dispunând de sindicate, în care erau înrolați cel puțin două sute de mii de muncitori (în 1919), cifră imensă pentru acel timp.

Încă din 1919 se constată infiltrări ale Kominternului în Partidul Socialist, un ”grup comunist” făcându-și simțită prezența în secția București a partidului, printr-o moțiune în care preciza că : [...] ”*se pregătește ca la primul con-*

*) România a semnat la 4/17 august 1916 Tratatul de alianță cu Franța, Marea Britanie, Rusia și Italia, în vederea intrării în război de partea Antantei, stipulându-se ca o condiție de bază unirea cu țara-mamă a teritoriilor naționale românești din Austro-Ungaria.

gres din țarã sã cearã afilierea"* [1].

"Grupãrile comuniste" se înmulțesc în Partidul Socialist, deși membrii lor (a se citi "infiltrații Internaționalei a III-a") erau "în numãr relativ restrâns", remarcându-se printr-o "puternicã combativitate" [2]. Ei erau adepții pe fațã ai "revoluției mondiale", al cãrei obiectiv declarat era rãsturnarea regimurilor politice existente. Membrii acestor grupuri erau totuși *altceva* decât conducerea propriu-zisã a Partidului Socialist, care nu respingea aprioric afilierea la Internaționala a III-a, dar din respectul pentru democrație, susținea supunerea acestei hotãrâri unei mișcãri socialiste unificate și aprobatã de un congres general.

Deocamdatã, "revoluționarii" infiltrați în mișcarea socialistã presau de jos în sus pentru a grãbi "afilierea", cu alte cuvinte crearea unui nou partid, dirijat din afarã.

Nu dispunem la acestã orã de documentația necesarã pentru a rãspunde la întrebarea: cum de au putut unii fruntași socialiști sã trateze totuși afilierea și sã convoace un congres, înainte de a primi dezlegarea de la congresul general al partidului lor, așa cum se hotãrâse la sfârșitul anului 1919? Deși felul cum s-au desfãșurat lucrurile se cunoaște.

---

*) Trimiterile bibliografice figurează la sfârșitul cãrții. (Nota red.)

CELE TREI PARTIDE COMUNISTE ALE ROMÂNIEI

PARTIDUL COMUNIST DIN ROMÂNIA, ÎNCÃ SOCIALIST

Partidul Comunist din România (”Socialist”), numit la începuturile lui și Partidul Socialist-Comunist (secția Românã a Internaționalei Comuniste), a luat așadar ființã la data de 8 mai 1921, prin desprinderea de Partidul Socialist din România.

Actul formal de constituire a acestui nou partid, cãruia la acea datã nu i se putea întrevedea evoluția dramaticã de mai târziu, a fost afilierea la Internaționala a III-a Comunistã de la Moscova, cunoscutã și prin numele prescurtat de *Komintern*.

Care erau condițiile din interiorul țãrii care au favorizat apariția pe scena politicã a acestui nou partid?

În primul rând, valul revoluționar, care culminase cu greva generalã din 1920 - cea mai importantã pânã la greva minerilor din 1977 - continua sã fie încã puternic, iar Partidul Socialist se bucura de prestigiu și credibilitate în rândul claselor producãtoare ale societãții.

În al doilea rând, situația în care se afla practic Partidul Socialist, ai cãrui lideri erau deținuți în închisori, în urma grevei generale, permitea conducerea tratativelor de ”afiliere”, acceptarea condițiilor impuse și pregãtirea congresului de cãtre militanții din extrema stângã, peste capul conducãtorilor.

În al treilea rând, libertãțile constituționale ale țãrii permiteau organizarea și funcționarea fie și a unui partid care își propunea rãsturnarea ordinei existente.

Discuțiile pentru afiliere au fost duse la Harkov și la Moscova de o delegație din care fãceau parte: Gheorghe Cristescu, viitorul secretar general al partidului între anii 1921-1924*, Al. Dobrogeanu-Gherea, Constantin Popo-

---

*) Cel dintâi, în ordine cronologicã, secretar general al partidului, titlu ierarhic pãstrat și dupã ieșirea din clandestinitate cu mici modificãri de formulare, în funcție de ambițiile liderilor (uneori, ”al comitetului central”). Gh. Cristescu avea atașat deseori și supra-numele (”poreclã”) de ”Plãpumarul”, legat de profesia sa de bazã.

vici, D. Fabian, Eugen Rozvan, Ion Flueraş. Aceste nume, care neiniţiaţilor nu spun mare lucru, sunt totuşi caracteristice pentru destinul unor conducători: au supravieţuit represiunilor staliniste de mai târziu numai cei care au abandonat partidul comunist, revenind în mişcarea socialistă şi au rămas în ţară, inclusiv Gh. Cristescu-Plăpumarul, secretarul general al partidului.

De o valoare documentară reală privind tratativele sunt mărturiile lui Constantin Popovici, membru al delegaţiei române, mai ales pentru că ele datează din anii imediat următori, au fost făcute în public şi au apărut în presă, unde au şi rămas "uitate", până astăzi:

"[...] *Pentru a ne informa exact asupra tezelor şi condiţiunilor de afiliere, pentru a ne informa asupra aplicării comunismului în Rusia, pentru a explica executivei Internaţionalei situaţia reală din România şi condiţiile de dezvoltare ale mişcării noastre, a fost trimisă delegaţia noastră în Rusia.* [...] *Cu toată lupta dusă acolo de mine pentru a apăra mişcarea de dezastrul la care o duceau rapoartele trimise de Al. Constantinescu, Sternberg, Ghiţă Moscu etc., rapoarte care cereau înlăturarea partidelor şi conducătorilor social-democraţi şi obligativitatea acţiunii clandestine, pentru pregătirea revoluţionară a partidului, atât Rakovski, cât şi Comitetul Internaţionalei a III-a nu au ţinut seamă de argumentele mele şi ne-au acuzat de oportunism în tratativele cu Averescu şi ne-au făcut laşi, trădători şi carierişti, pentru că ne opuneam la dezbinarea partidului şi, mai ales, pentru că ne opuneam acţiunii ilegale.*

În faţa acestor acuzări, am arătat că partidele comuniste rus şi ucrainean, care nu stau ca noi sub teroarea unui regim oligarhic şi militarist, au făcut concesii capitaliştilor, tratează cu guvernele burgheze, au făcut alianţe cu contrarevoluţionarul Mahno, ceea ce după concepţia Internaţionalei a III-a ar însemna laşitate şi trădare, acuzare pe care noi n-o aducem însă, pentru că ştim că dânşii, ca şi noi, au lucrat cu intenţii cinstite, crezând că folosesc clasei muncitoare.

Aceste lucruri şi pentru aceste motive, l-am întrebat şi pe Lenin [...]" [3].

La Harkov, unde din partea Kominternului tratativele erau conduse de Rakovski, acesta:

"[...] *a criticat activitatea partidului din România, declarând-o oportunistă, iar programul nostru din mai 1919, pe care cu câteva luni mai înainte l-a lăudat, l-a declarat acum, după noile rapoarte, un program de moaşe şi babe* [...]. *S-a impus ruperea mişcării noastre şi excluderea din mişcare a lui Grigorovici, Jumanca, Flueraş, dr. Ghelerter, Geller etc. Eu şi cu Cristescu am rupt la un moment dat tratativele şi eram gata de plecare, hotărâţi fiind ca, întorşi în ţară, să arătăm muncitorimii că este în contra intereselor sale să se afilieze la Internaţionala a III-a.*

În urma unui truc întrebuințat de unul din delegați, tovarășul Cristescu a fost chemat fără mine la o consfătuire și i s-a cerut să nu comunice nimic din acea consfătuire.

Cristescu însă mi-a comunicat și atunci a avut loc o nouă consfătuire, la care am admis cele 21 de condiții, lăsându-le însă lor răspunderea asupra distrugerii mișcării noastre care, fatal, trebuia să urmeze după afilierea fără rezerve.

Amestecul în chestiile interne și boicotarea noastră a(u) mers atât de departe, încât ni s-a impus să fixăm acolo lista membrilor comitetului executiv, din care nu trebuia să facă parte decât unul singur din noi trei: eu, Cristescu și Moscovici [...].

Închis la Jilava, m-am opus și eu la ținerea congresului și am declarat, ca și tovarășii de la Văcărești, că nu recunosc valabilitatea congresului și că activitatea clandestină și ilegală pe care o practică Internaționala a III-a va distruge activitatea legală" [4].

Întâia condiție de *afiliere* la Komintern era aceea ca Partidul Socialist să dezaprobe activitatea și programele adoptate anterior, prin publicarea în gazeta de partid a unei *Adrese a Internaționalei Comuniste către proletariatul român*, în care:

"*se vede ușurința cu care își face aprecierile și dă directivele Internaționala Comunistă* [...].

Seriozitatea aprecierii Internaționalei Comuniste se vede bine din afirmația că programul din mai conține înlocuirea babelor cu moașe diplomate. Așa era în textul original.

Dar era bine să rămânem cu programul maximal al cuceririi puterii politice, cum ne cerea Internaționala Comunistă, cu toate că el nu corespundea cu nimic condițiilor de dezvoltare ale țării, forței organizațiilor noastre și gradului de educație la care se găsește proletariatul din România?

Nu, noi care am cunoscut situația reală, am făcut programul din mai, pe baza căruia eram pe punctul de a face unificarea mișcării din toată țara și întărirea ei. Din cauza condițiilor și directivelor Internaționalei a III-a, aceste speranțe au fost sfărâmate pentru multă vreme" [5].

Despre o întâlnire cu Lenin scrie și Al. Dobrogeanu-Gherea. O parte din delegație care nu apucase să plece a fost primită în audiență la conducătorul partidului și statului sovietic. Audiența s-a consumat rapid, fără posibilitatea de a se intra în probleme de fond:

"*Când deschidem ușa, tovarășul Cristescu dă buzna înăuntru. Primise înștiințarea prea târziu. Se îmbrățișează și vorbesc puțin. După câteva momente, plecăm*" [6].

Cert este că delegații care discutau în Rusia sovietică *afilierea* nu aveau împuterniciri din partea conducerii Partidului Socialist, iar mandatul lor "*era limitat și avea un caracter pur informativ* " [7]. Tot despre acest moment, socialiștii români scriau că:

"[...] *Trecând peste limitele acestui mandat și atribuindu-și și drepturile pe care nu le aveau, delegații noștri și-au luat în Rusia angajamente care nu puteau angaja mișcarea noastră. Astfel, s-au angajat să afilieze imediat partidul la Internaționala a III-a, să excludă din partid anumite elemente, au fixat acolo lista comitetului executiv pe care numai congresul partidului o poate designa etc.*

Întorși în țară, în loc să se pună pe lucru pentru strângerea rândurilor risipite și refacerea mișcării, ei au procedat la convocarea Consiliului general din februarie 1921 care trebuia să producă ruptura în partid și să slăbească și mai mult puterea de rezistență a clasei muncitoare..." [8].

După cum afirmă același document, la întoarcerea delegaților nu a avut loc o discuție serioasă asupra tezelor și condițiilor de afiliere, după care aceasta "*ar fi fost opera conștientă, chibzuită, voită de partid* " [9].

Ca argument al "*organizării pripite*", fără o cunoaștere a tezelor, era menționat și faptul că 13 din cei 50 de comuniști, aflați în arest la Văcărești, s-au separat de tovarășii lor.

Cu toate că o discuție amplă nu avusese loc, unele puncte de vedere critice s-au putut totuși exprima, fatalmente ultimele opinii libere într-un oficios al partidului.

"*Ce vrea să fie un partid comunist?* - se întreba Theodor Iordăchescu. *Ea* (Internaționala a III-a - n.n.) *vrea să fie un partid internațional, în care secțiunile (partidele din celelalte țări) să se* ***supuie categoric*** *comitetului său executiv și care termen este* ***subordonarea****. Aceasta este modalitatea, calea prin care comitetul executiv al Internaționalei Comuniste vrea să-și aplice metodele, desigur variate, la diferite țări.* ***Subordonarea completă*** *a celorlalte partide și această modalitate,* ***aceeași*** *pentru toate partidele, este desigur uniformă* " [10] (sublinierile aparțin lui Th. I.).

Dezbaterea era redusă la câteva voci, dar se abordaserã probleme cheie, cum era de pildă cea a specificului în care acționează partidele din diferite țări. În *Moțiunea pentru afilierea cu rezerve*, propusă de fracțiunea *Socialist unitară*, se spunea, de pildă, că situația internațională:

"[...] *diferă din punct de vedere obiectiv, de la țară la țară și, în special, de la țările industriale la cele agrare, dar mai ales din punct de vedere subiectiv* [...]" [11].

Privind libertatea dezbaterilor, aceeași *Moțiune* cerea:

”*Libertate deplinã de discuție criticã și control public la marginile doctrinare ale partidului, cu excepția pentru cazul când aceastã discuție criticã și control public privesc o hotãrâre în curs de executare*” [12].

Dintre temele în dezbatere, de actualitate rãmâne pânã astãzi problema raporturilor dintre viitorul partid comunist și sindicate. Iatã ce scria ziarul *Socialismul* pe marginea tezelor viitorului congres, la punctul *În ordinea sindicalã*:

”*Cu privire la legãtura dintre partid și sindicate, fracțiunea Socialist-unitarã, fãcând rezerve la teza Internaționalei Comuniste (care pretinde subordonarea sindicatelor de cãtre partid) cere ca Partidul Socialist* (viitorul partid comunist - n.n.*) sã respecte autonomia sindicalã și sã continue conlucrarea prin Sfatul comun*” [13]. Așadar, conlucrare și nu subordonare.

Teza subordonãrii sindicatelor de cãtre partid, impusã în 1921 de Komintern, este pãzitã pânã astãzi de P.C.R., drept una din cele mai sfinte dogme. O singurã datã în istoria sa, P.C.R. a acceptat pentru scurtã vreme lozinca *autonomiei sindicale*, cu încuviințarea cuvenitã de la Moscova, ca o manevrã tacticã, îndreptatã împotriva influenței P.S.D. în sindicate (Despre aceasta vom vorbi însã la momentul potrivit).

Și mai limpede se exprimã unul din participanții la dezbatere: ”*Faptul cã comuniștii intenționeazã subordonarea sindicatelor - partidului, constituie, de la început, o aberație*!” [14] (Deci premisele de la care se pornea erau stângiste).

La data de 8 mai 1921, dupã alegerea prezidiului și a consiliilor de lucru, congresul a adoptat o serie de moțiuni: *Pentru amnistie, Pentru cei închiși, Contra cenzurii și stãrii de asediu, Pentru cei loviți de grevã* etc. Simpla înșiruire a acestor moțiuni denotã libertatea de expresie în România monarhiei constituționale din 1921, ambele - și monarhia și libertatea - lichidate ulterior de același partid comunist. Asemenea moțiuni de protest sunt de neconceput astãzi sub dictatura totalitarã a P.C.R.

La 11 mai s-a votat *afilierea* la Komintern. Un numãr de 438 de mandate au fost pentru *afilierea* necondiționatã, 111 exprimând rezerve.

Chiar și într-un congres câștigat aprioric, votul evidențiazã nu numai dezacordul cu unele prevederi ale Kominternului, dar implicit și dezacordul cu *transformarea* Partidului Socialist într-unul comunist.

P.C.R., care pune atâta preț pe *unitatea rândurilor sale*, ca o ironie a propriei sale istorii, s-a nãscut printr-o operațiune de scindare.

În versiunea oficialã asupra creãrii sale, P.C.R. a reușit printr-o evoluție plinã de peripeții sã spunã unele adevãruri dar și acestea parțiale - în scopul de a-și pune tendințele sale de autonomie într-o luminã favorabilã. Ast-

fel, se subliniază că trei membri ai delegației care a tratat *afilierea* și anume: Gh. Cristescu, Constantin Popovici, Eugen Rozvan au făcut ceea ce astăzi s-ar numi opinie separată, dacă nu chiar opoziție.

Alături de unele adevăruri sau semiadevăruri, chiar pe fila întâi a istoriei sale, P.C.R. falsifică în modul cel mai nerușinat faptele. Astfel, el vorbește despre faptul că:

Falsul nr. 1. "*La 8 Mai 1921* (Mai, cu majusculă!), *a avut loc la București Congresul care a consfințit* ***transformarea*** (sublinierea ns.) *Partidului Socialist în Partidul Comunist din România*" [15], și nu ruperea acestuia din urmă din Partidul Socialist.

Falsul nr. 2. "[...] *Ca urmare a faptului că după Congresul din 1921 gruparea de dreapta a fostului* (!) *partid socialist, care s-a opus creării partidului comunist, a trecut la constituirea Partidului Social-Democrat. Aceasta a dus la scindarea unității clasei muncitoare*..." [16].

Deci, nu crearea partidului comunist a constituit un act de scindare, menținută apoi prin cultivarea unei linii *consecvent* antisocial-democrate.

Falsul nr. 3. "*Continuând lupta de veacuri pentru eliberare socială și națională, cele mai bune tradiții ale mișcării muncitorești și socialiste din România, partidul comunist este în noile condiții istorice exponentul fidel al intereselor clasei muncitoare, ale întregului popor*" [17].

Așadar, monopolul asupra trecutului istoric, în întregimea lui, se stabilește nu de la data când partidul rămâne *unicul* în viața politică, ci chiar de la înființare. Partidul Socialist este acoperit cu vopseaua cenzurii printr-o singură trăsătură de bidinea a lui Chiorpec-Ciubotarul, devenit doctrinar.

Același eveniment este descris în felul următor într-un document al timpului și anume în apelul *Către muncitorii și tovarășii din toată țara*: "*În mai, a avut loc Congresul. Fără nici o pregătire serioasă, într-o grabă pe care n-o pot explica decât angajamentele pripite luate de delegații noștri la Moscova, secțiunile partidului - câte mai existau - au fost invitate să trimită delegați la București.*

În București, unde de fapt secțiunea nu exista, s-au petrecut lucruri reprobabile. Delegații n-au fost aleși, ci numiți de către cei care organizau congresul. Tezele Internaționalei a III-a n-au fost publicate în întregime în ***Socialismul*** *și cum mulți dintre delegați nu cunoșteau o limbă străină, ei trebuiau să se pronunțe - și s-au pronunțat - asupra unor chestiuni pe care nu le cunoșteau*" [18].

Neregulile semnalate determină Partidul Socialist din România să declare, referitor la congresul din 8 mai, cum că acestea "*duc la nulitatea hotărârilor lui!*" [19].

Prin acceptarea condițiilor de afiliere, tânărul Partid Comunist din România (P.C.d.R.) devenea în mod automat un prizonier ideologic al Kominternului, cum era cazul de altfel cu toate celelalte partide comuniste recent înființate.

Comuniștii români, ale căror interese încep să se "*confunde cu interesele Republicii sovietice, pe care au obligațiunea să le apere*..." [20], au datoria, în noua lor calitate, să militeze nu numai împotriva orânduirii sociale existente, ci și împotriva intereselor statale ale țării al cărui nume figura totuși în titulatura partidului. (Vezi *Addenda*, cuprinzând pasaje din acest text). Acest din urmă domeniu devine la un moment dat prioritar.

Nu era vorba de o conjuncturală înfrângere a propriului guvern în războiu, cum proclamaserã la un moment dat bolșevicii în primul războiu mondial, ci de interese istorice bine determinate. Aici intervine specificul Partidului Comunist din România.

La 8 mai 1921 se dăduse o lovitură de grație Partidului Socialist.

Dar mișcarea socialistă este doar dezorientată, nu și îndreptată pe drumul dorit de Komintern. Mișcarea muncitorească, în ansamblul ei, este însă complet scindată.

La rândul ei, acea parte din fostul Partid Socialist, devenită la 8 mai partid comunist, fiind pusă în situația de a înghiți pe nerăsuflate și de a asimila lozinci și teze, pentru care nu exista nici o bază reală și nu era nici pregătită, intră imediat în criză.

Prin compoziția membrilor, prin concepții, tradiție, chiar și prin denumirea păstratã în parantezã, el continuă să fie un partid socialist, condus însă de Komintern.

El nu se putea schimba la față de pe o zi pe alta.

În preziua Congresului de la 8 mai 1921, Partidul Socialist era una din formațiunile mari ale țării, dacă partidul comunist declara atunci că are 40 de mii de membri. (Spre sfârșitul anului 1921, gazeta *Socialismul* scria referitor la o statisticã a *Forțelor Internaționalei Comuniste*, publicată în organul central *Pravda* de la Moscova, de către "tovarășul Rakovski", cum că Partidul "Socialist"-Comunist [Secția Română a Internaționalei Comuniste] apare cu cifra de 40 000, menționându-se, ca datã, 9 mai 1921)[21]. Nu era posibil ca peste noapte, socialiștii al căror patriotism s-a manifestat în numeroase împrejurări istorice și înainte de toate în susținerea unirii Transilvaniei, Basarabiei și Bucovinei cu țara, să adopte teze diametral opuse convingerilor lor structurale.

Deși conducătorii raportează la Komintern că socialiștii i-au urmat în totalitatea lor, iar conducătorii de azi ai P.C.R., sfidând adevărul istoric, vorbesc cum s-a văzut despre "*transformarea Partidului Socialist în Partidul Co-*

munist din România", ruptura dintre conducerea vasală Moscovei, pe de o parte, și partid, pe de alta, are loc din primul moment. Socialiștii, deveniți în mod automat, prin *afiliere*, membrii unui partid ale cărui teorii nu le împărtășeau, nu au de optat și îl părăsesc în bloc. Foarte curând, liderii se vor trezi cu totul singuri, când partidul comunist va însemna doar puțin mai mult decât conducerea lui.

Nici compasiunea unei stângi cu audiență în societatea românească a vremii (inclusiv a presei democrate) față de comuniștii arestați în timpul Congresului din mai și judecați în procesul, cunoscut sub denumirea locului de desfășurare (*Procesul din Dealul Spirii*), nici chiar ecourile defavorabile autorităților române în presa din străinătate *(Journal du Peuple*, de pildă, publică un articol în sprijinul celor 300 de comuniști implicați în proces, apreciat de gazeta *Socialismul* drept *senzațional*), nu au putut să determine marea masă a socialiștilor, atât pe membrii de rând, cât și generația vârstnică de conducători, să-i urmeze pe proaspeții lideri, veniți cu împuterniciri de la Komintern.

Partidul Comunist din România începe tot mai mult să capete aspectul unei secte religioase. La aceasta contribuie, printre altele, și cultivarea cu precădere a clandestinismului, cu mult înainte de a fi devenit un partid ilegal. Se transfera în România o metodă din "[...] *Rusia țarilor care n-a cunoscut niciodată libertățile cetățenești, în țări și partide socialiste care au îndărătul lor altă evoluție și o acțiune publică de masă*" [22].

Dar aspectul de sectă se datora, mai ales, numărului tot mai restrâns al aderenților. Gr. Niculescu-Mizil, unul din fondatorii P.C.d.R., scria în 1924 că muncitorimea ocolea partidul comunist, chipurile din teama "*de a fi refuzați*" și că de aceea partidul "*nu a ajuns să fie avangardă*":

"*Rezultatul* - scria Gr. Niculescu-Mizil - *este că astăzi nu avem partid sau în orice caz, nu avem un partid apt de a se numi avangarda proletariatului din România. Partidul nu poate avea contact cu masele proletare, nu poate lucra efectiv în mijlocul acestor mase. El s-a încercuit de sectarism sau cel puțin are toate aparențele unei secte, pe când muncitorii care au fost deșteptați la viața politică s-au văzut nevoiți să se îndrepte către Partidul Țărănesc pe care-l consideră, dupã partidul comunist, ca cel* (sic!) *mai apropiat de interesele lor.*

În partidul nostru se vede lămurit și destul de exagerat frământarea lui însăși, dar nu se văd deloc năzuințele maselor populare și necesitățile vremurilor pe care le trăim" [23].

Din cei 40 000 de socialiști care în 1921 constituiau efectivul partidului

comunist, mai rămân în 1923 abia vreo 500 de membri.

Socialismul nr. 9, 1 februarie 1923: **"Efectivele Internaţionalei Comuniste". În această statistică, P.C.d.R. figurează cu cifra - 2 000 de membri. Celelalte partide comuniste sunt menţionate în felul următor: P.C.-Rus - 324 522; P.C. al Rusiei Albe, Bielorus - 5 000; P.C. Ucrainean - 80 000; P.C. Georgian (Gruzin) - 18 811; partide ale unor ţări din Balcani: P.C. Iugoslav - 80 000; P.C. din Fiume - 150; P.C. Bulgar - 40 000; P.C. din România - 2 000; P.C. Turc - 300.**

La această statistică, peste câteva zile, se dă următoarea replică în *Lumea Nouă,* nr. 62, 11 februarie 1923:

"[...] Fabian a raportat că partidul comunist are 2 000 (de membri) - la afilierea din mai s-au raportat 40 000 - când în realitate nu are nici 500".

Între timp, socialiştii începură să strângă rândurile pentru refacerea mişcării lor căreia i se dăduse o grea lovitură la Congresul din 8 mai. Această stare de spirit este exprimată astfel de Emil Socor, unul din conducătorii care rămăseseră pe poziţii consecvent socialiste:

"[...] *Să ne croim drumul nou pe care urmează să mergem.*

Odată făcut acest lucru, va trebui să tragem cu buretele peste tot ce s-a făcut de la greva generală încoace şi în special peste hotărârile congresului din mai. [...] *Afilierea la Internaţionala a III-a, în condiţiile în care s-a făcut, nu este nici valabilă, nici folositoare mişcării noastre*!" [24].

Şi mai limpede sunt spuse lucrurilor pe nume într-un editorial din gazeta socialistă *Lumea Nouă*, în care sunt contrazise părerile din publicaţia partidului comunist, *Socialismul*, după care, în urma afilierii, acesta:

"[...] *este şi a rămas unul în toate organizaţiile lui, iar minoritarii care au făcut la congres rezerve, nu sunt decât un curent, o fracţiune, dacă vreţi o disidenţă în sânul partidului.*

După congres n-a urmat nimic, căci, desigur că arestarea partidului şi darea lui în judecată nu poate fi socotită ca o acţiune pozitivă de partid care să confirme sau să pună în aplicare hotărârile congresului.

După congres a urmat o epocă de completă inacţiune care a dovedit cea mai desăvârşită dezorientare a maselor. Dacă n-ar fi decât atât şi încă dovada este făcută că congresul din mai n-a avut nici un ecou în mase şi că deciziunile lui sunt cel puţin discutabile.

[...] *Un lucru însă. Partidul acesta* (P.C.d.R., n.n.), *e nou-nouţ, ieşit dintr-un curent existent în Partidul Socialist şi nu continuarea vechiului partid.*

Dacă este vorba de disidenţă, apoi disidenţa este comunistă [...]. *Noi nu suntem o disidenţă în partidul comunist, ci continuarea vechiului partid cu programul lui, pe care nimeni şi nimic nu l-a schimbat* " [25].

Partidul Socialist își reia activitatea la începutul anului 1922, pe baza programului stabilit la conferința din mai 1919.

Printre fruntașii lui aflăm vechi militanți ca: Ilie Moscovici, Emil Socor, Vasile Anagnoste, Constantin Popovici (ale cărui rezerve fuseserã atât de mari, încât se înapoie la socialiști), precum și pe C. Titel-Petrescu, viitorul și ultimul conducător al socialiștilor români.

C. Popovici nu numai cã fãcuse parte din delegația care tratase la Harkov și la Moscova condițiile de afiliere, dar la Congresul din 8 mai 1921 fusese raportorul primelor douã puncte de pe ordinea de zi, de importanță capitalã: *Darea de seamã materialã și moralã* și *Afilierea.*

Ulterior, el avea sã declare:

"*Sã nu mi se spunã cã mi-aș fi schimbat pãrerile, cãci și la Moscova și la Harkov eu am spus cã fac rezerve, deoarece condițiunile țării noastre: culturale, economice, geografice și politice nu ne permit sã adoptãm puncte din condițiile de afiliere*" [26].

Criza în care P.C.d.R. ("Socialist") intrase chiar a doua zi după înființarea sa se agravează până într-atât, încât spre sfârșitul deceniului, conducãtorii - cei mai mulți exilați în U.R.S.S. - nu mai au partid în interiorul țării. Motivele stau, înainte de toate, în așezarea partidului, de cãtre liderii lui, la antipodul intereselor naționale, din care pricinã au fost pur și simplu abandonați.

Linia oficialã a conducãtorilor de astãzi ai P.C.R., tot ei și posesorii adevãrurilor istorice absolute, este de a arunca întreaga vinã pe "consecințele negative ale practicilor Kominternului", într-o vreme când țara era liberã și când cu minimum de simțãminte patriotice, P.C.d.R. nu trebuia decât sã voiascã, pentru a înlãtura dictatul antiromânesc al Kominternului și ar fi fost el însuși, dacã totuși era decis sã existe ca atare.

Se mai aruncã vina pe "confuziile ideologice din acea vreme", pe "existența unor elemente carieriste în partid", pe "izbucnirea luptelor fracționiste din 1929, care au dezorganizat grav activitatea partidului, aducându-l la un pas de lichidare" [27] etc. În locul unei analize istorice și politice serioase, contemporaneitatea este alimentatã cu justificãri.

În 1929, prima variantã de partid comunist din țara noastrã și anume Partidul Comunist din România ("Socialist") își încheiase practic experiența.

Faptul este confirmat nu numai de sursele interne - din care câteva au fost deja citate - ci și de Komintern însuși. În raportul înaintat de comitetul executiv al Internaționalei Comuniste congresului de la Moscova, privind efectivele diverselor partide, în 1928, P.C.d.R. lipsește de pe listã[28].

Este perioada când un partid paralel, organizat în U.R.S.S., încearcã

să înnoade o aparență de continuitate a mișcării comuniste românești.

Este vorba de un cu totul alt partid comunist, de un partid *pentru* România, nicidecum *din* România și care în pofida faptului că nu este menționat nicăieri, nu înseamnă că nu a existat, ori că, dimpotrivă, era același cu cel de la 1921.

PARTIDUL COMUNIST DIN ROMÂNIA (”Exterior”)*

Pentru a explica originile lui, să ne întoarcem la evenimente anterioare anului 1921.

Încă la întâiul Congres al Kominternului, din 1919, s-a petrecut ceva care trebuia să-i fi pus pe socialiștii români în gardă: fără nici un mandat din partea acestora, Cristian Rakovski anunță transformarea Partidului Socialist în partid comunist, ca un fapt împlinit.

Întâmplarea, fără urmări de fond, reprezenta prima imixtiune a Kominternului în organizarea mișcării muncitorești din România.

Kominternul fusese închegat. El se voia o continuare a Internaționalei I, fondată de Marx.

Nu discutăm aici premisele practice care l-au îndemnat pe Marx să organizeze această Internațională. Pentru a face o paralelă cu Kominternul, care pretindea că o continuă, este interesant însă de subliniat caracterul ei de asociere liberă, pe baza unei comunități de idei și faptul că era ”mai degrabă o uniune, decât o forță de comandă”, iar forma organizatorică lăsa, după cuvintele lui Marx însuși: ”*Cea mai mare libertate pentru inițiativa și independența locală*” [29].

Despre alegerea căilor pentru cucerirea puterii politice se spunea că ”este treaba clasei muncitoare din această țară. Internaționala nu-și permitea nu numai să dicteze în aceste chestiuni, dar nici măcar să dea sfaturi!” [30].

În Komintern, ordinea era cu totul alta decât în Internaționala marxistă. Aceasta s-a putut vedea încă de la primul congres pentru ca prăpastia dintre ele să crească, pe măsură ce Kominternul căpăta mai multă putere.

---

*) Pentru înțelegerea complicatului mecanism analizat, autorul lucrării este cel care a denumit în funcție de locul activității: P.C.: ”socialist”, ”interior” și ”exterior”. În documentația istorică oficială a P.C.R., o asemenea nomenclatură nu există. (Nota redactorului *Istoriei stalinismului în România*, 1990).

Socialiștii români care s-au aflat de la bun început în fața condițiilor, fără de drept de a le contesta, puse de Komintern, îl descriu astfel:

"*Internaționala a III-a, constituită în Rusia după Revoluția din octombrie, a fost puternic influențată de interesele republicii sovietice, cum era și fatal. Conducătorii ei efectivi, în majoritate ruși, în dorința de a consolida republica sovietică, trebuiau să facă tot posibilul spre a dezlănțui în Europa revoluția socială.* [...] *În această concepțiune generală asupra revoluției mondiale găsim explicațiunea unora din normele tactice adoptate de Internaționala a III-a, care se prezintă nu ca o federație de partide socialiste teritoriale, ci ca un partid internațional, condus de un comitet cu sediul la Moscova, ale cărui drepturi și atribuțiuni sunt nelimitate*" [31].

Revoluția mondială neizbucnind, ideea ei este amânată sine die, "*lucru recunoscut astăzi nu numai de Lenin, ci chiar de Zinoviev și Trotki* (sic!)" [32]. De aici, "*rezultă observațiile noastre critice și rezervele ce avem de făcut față de tezele și politica Internaționalei.* [...] *De acord cu principiile generale ale Internaționalei a III-a, noi nu ne putem asocia la erorile și politica ei de dezorganizare a mișcării internaționale*" [33].

Așadar, considerându-se partid internațional și nu o federație de partide naționale, autonome în politica lor și libere în hotărârile de luat, "*Comitetul executiv al Internaționalei își atribuie dreptul de a conduce mișcarea internațională în mod suveran, fără a ține seama de condițiunile speciale ale diferitelor țări și partide și în contra părerii comitetelor conducătoare din aceste țări și partide.* [...] *Această dictatură n-o putem primi.* [...] *Acțiunea noastră de propagandă, organizare și luptă, în mediul proletariatului de la noi, în condițiunile și atmosfera politică a României, nu se poate conforma tuturor regulilor și dispozițiilor ce ar veni de la Moscova.*

[...] *Noi avem nevoie, ca și alte partide socialiste, de multă libertate în îndrumarea mișcării noastre și deci trebuie să ni se recunoască dreptul de adaptare a tezelor la condițiunile speciale de viață și de luptă.*

A accepta și a ne supune fără rezerve directivelor Moscovei, înseamnă a ne lua o sarcină prea grea și a duce mișcarea la ruină și aceasta n-o voim, nu ne este permis s-o voim" [34].

Al doilea congres, care a avut loc între 19 iulie și 7 august 1920, a adoptat cele 21 de condiții de primire în Komintern.

Două puncte sunt deosebit de interesante pentru evoluția ulterioară a raportului dintre partidele comuniste și *centru.* Primul se referă la apărarea tânărului stat sovietic împotriva "pericolului" extern, iar al doilea, impunea înlăturarea necondiționată a conducătorilor care refuzau *condițiile* în totalita-

tea lor. Cu trecerea timpului, cele două puncte, a căror interpretare va fi din ce în ce mai unilaterală, vor căpăta un caracter prioritar.

Îndată ce noul regim sovietic se stabilizează, o nouă sarcină istorică se întrevede la orizont.

Noul stat se vede fixat în limitele ariei geografice a unui imperiu prăbuşit, dar care spre deosebire de Austro-Ungaria, îşi păstrează caracterul multinaţional şi un teritoriu imens, deşi numeroase ţări sau ţinuturi anexate de ţarism şi menţinute într-o adevărată *închisoare a popoarelor*, au izbutit după revoluţie să-şi câştige libertatea mult râvnită, pe baza dreptului la autodeterminare, proclamat de ambele revoluţii ruse din 1917, atât de cea din februarie, cât şi de lovitura din octombrie.

Vechiul imperiu trebuia refăcut în graniţele de dinaintea anului 1917. Acest neaşteptat apetit de cucerire anula, de fapt, unul din principalele obiective ale celor două revoluţii ruse, mult prea repede de la înfăptuirea lor, de către acelaşi partid politic şi de către aceiaşi *bolşevikí*, care înainte de a se fi aflat la putere, în numele proletariatului revoluţionar, condamnaseră raptul şi anexiunile imperiului ţarist rapace, din Extremul Orient până la Baltica şi din Transcaucazia până în Finlanda.

Fundamentarea teoretică de rigoare izbutea simbioza dintre o teorie de progres social şi vechile obsesii expansioniste ale Rusiei de la Petru I încoace, redescoperite brusc de statul sovietic, ca o nouă vocaţie.

Nu mai era ”mila” ţaristă faţă de ”fraţii întru ortodoxie” de sub jug păgân. Flamura creştină fusese ea însăşi sfâşiată şi făcută ferfeniţă de ateii materialismului dialectic. În locul ei, o nouă lozincă şi o nouă flamură trebuiau să cuprindă mai mult decât justificările de ordin religios din trecut, iar în timp, să se dovedească viabilă pentru oricare reanexiune, cucerire nouă sau pur şi simplu intervenţie militară.

Aşa a apărut încă de atunci teza *solidarităţii internaţionale* cu primul stat socialist din lume, a *internaţionalismului*, care pentru viitor avea să conţină pe revers teoria solidarităţii aceluiaşi stat cu orice mişcare, din oricare parte a globului. Interese extraideologice îi vor determina pe cei pe care chinezii îi numeau la un moment dat *noii ţari*, să le decreteze socialiste sau de eliberare naţională. Dacă Marx ar fi avut previziunea că internaţionalismul de la baza teoriei sale ar putea ajunge din ideologie eliberatoare, doctrina celui mai temut expansionism al secolului următor, fără îndoială că n-ar fi lăsat-o să clocească tocmai puii celei mai feroce şi brutale opresiuni naţionale.

Prioritate absolută au avut în primii ani ai puterii sovietice, fostele teritorii ale imperiului ţarist de importanţă strategică şi care urmau să fie anexate din nou, de data aceasta sub pretextul ”dreptăţii sociale” şi care nu puteau să

rãmânã astfel independente (cum era cazul Gruziei, de pildã) sau reunite cu ţara de la care au fost smulse (cum era cazul Basarabiei), ”fericirea” noii vieţi urmând a fi gustatã în graniţele fostului imperiu. Tãtucul ţar putea sã doarmã liniştit somnul de veci! Dacã pe el bolşevicii îl trimiseserã în ceruri, în schimb, spiritul Romanovilor fusese oprit integral pe pãmânt.

Cele dintâi chemate a da viaţã noilor teorii erau partidele din Komintern.

Prin programul sãu radical de transformãri sociale, Partidul Socialist din România era de fapt un partid comunist. El nu putea sã satisfacã însã Moscova, din pricinã cã nu era afiliat obiectivelor sale. De aceea existenţei unui partid comunist în România *afiliat* fãrã condiţii, i se acorda mare importanţã, tocmai din pricinã cã România era una din primele ţãri vizate de obse-sia expansionistã redescoperitã de Rusia. Dacã Basarabia nu s-ar fi unit la vreme cu patria mamã, ea ar fi fost ca republicã independentã o pradã cel puţin tot atât de uşoarã ca şi Gruzia, independenţei cãreia i s-a pus capãt printr-o ocupaţie militarã şi o brutalã rãfuialã cu guvernul socialist al acestei ţãri.

Declaraţia lui Ţeretelli, şeful social-democraţilor gruzini, datã la Berlin în 2 aprilie 1922 este edificatoare:

”*În discursul lui Radek, bolşevicii au recunoscut pentru prima datã cã au cãlcat Tratatul de pace cu Georgia şi cã, într-adevãr, au ocupat militãreşte aceastã ţarã. Ei spun cã motivul acestei ocupaţii este nevoia Rusiei de a-şi asigura un drum spre regiunile petrolului.* [...] *Dupã propria lor mãrturisire, bolşevicii au siluit o ţarã guvernatã de socialişti, prin mijloace imperialiste*” [35].

Revenim la cazul Moldovei dintre Prut şi Nistru, tocmai din pricina unirii de bunãvoie a acestui teritoriu, printr-un act al parlamentului ales, Sfatul Ţãrii, cu România, deoarece lucrurile se dovedirã în cazul Basarabiei mai complica-te. O invazie militarã putea întâmpina rezistenţa, de asemenea militarã, du-când poate la complicaţii surprizã, cu totul nedorite pentru un stat sleit de pe urma unui rãzboi mondial, a douã revoluţii şi a unui rãzboi civil, ceea ce n-a fost cazul Gruziei, izolatã şi prea slabã pentru a se fi putut apãra singurã. O acţiune militarã deschisã, cel puţin pentru o anumitã perioadã, n-a mai fost luatã în consideraţie.

Complexitatea problemei a impus ca acţiunea militarã sã fie socotitã doar ca o posibilitate finalã, baza constituind-o o subtilã lucrare din interior, condusã cu inteligenţã şi consecvent, printr-o eroziune a stabilitãţii politice şi de stat. Aceastã operã nu putea fi realizatã decât de un partid comunist, co-mandat de Komintern şi cãruia orice i s-ar fi cerut sã întreprindã împotriva patriei lui, sã nu i se parã niciodatã peste mãsurã de mult.

Probabil, întrevăzând dificultățile de întâmpinat cu socialiștii români, cunoscuți pentru sentimentele lor naționale, conducătorii Kominternului - să nu uităm că printre ei se afla și Cristian Rakovski, el însuși fost lider socialist român și deci un foarte bun cunoscător al doctrinei socialiste românești - au încercat înainte de toate să realizeze pe cont propriu un partid comunist *pentru* România. Originea lui o aflăm, cum s-a văzut, la Congresul I al Komin-ternului, la care Partidul Socialist din România nu a participat.

Un pas înainte în înfiripărea unui asemenea partid comunist se face la al II-lea Congres al Kominternului, ținut în 1920, la care de asemenea P.S.R. nu participă.

A fost prezentă totuși o *grupare comunistă de la Moscova*, care n-a avut însă mandat de reprezentare din partea Partidului Socialist[36].

Acest moment semnifica începutul unui partid comunist "exterior", care în cele din urmă va lua locul Partidului ("Socialist")-Comunist autodizolvat.

Al III-lea Congres al Kominternului se desfășoară la Moscova între 22 iunie și 12 iulie 1921. Cu o lună înainte, la 8 mai, luase și la noi ființă un partid comunist, care se *afiliase*, ce e drept, cu rezerve. În urma arestării delegaților și liderilor, noul partid nu și-a putut trimite delegați la Congresul Kominternului care să-i reprezinte linia politică.

Astfel că Partidul Comunist din România ("Socialist") a fost reprezentat mai puțin prin trimiși ai unor secții din țară și mai mult prin delegați ai fostelor grupuri comuniste ilegale care se aflau în emigrație în Rusia Sovietică, orga-nizați în așa numitele *grupuri românești* de la Moscova și Harkov.

Românii au avut un număr de mandate, proporțional cu mărimea parti-dului la data de 8 mai. Conform sursei citate[37], la această dată partidul socia-list avea 45 000 și nu 40 000 de membri, cât se publicase în *Pravda*. Delega-ția română a dispus la Congresul Kominternului de 6 mandate cu drept de vot deliberativ și de 4 cu drept de vot consultativ.

Delegații nu proveneau așadar din partid, ci dintr-o organizație comu-nistă separată, departe de realitățile de ultimă oră ale țării.

Se poate afirma deci că partidul comunist "exterior" era deja constituit.

Delegații acestui partid erau: Gilbert Moscovici - pseudonimul unui oarecare Al. Bădulescu - Ana Bădulescu, Al. Constantinescu, Al. Buican, Saul Ozias, L. Lichtblau, Const. Palade, Milu Gloter, Ida Iaruga, S. Dobroceaev, Miklos Oros, N. Gorniți. Nume în genere șterse, fără trecut în mișcarea socia-listă și fără viitor în cea comunistă. Dintre ei, Gilbert Moscovici (Al. Bădulescu) a fost ales membru al comitetului executiv al Internaționalei.

Nici unul din delegații la acest congres nu fusese măcar în treacăt membru al partidului socialist sau măcar să se fi aflat pe lista inițială de con-

ducători impuși de Komintern în tratativele sale cu delegația română.

Partidul comunist ”exterior” se afirmã dintru început prin ocuparea prin-cipalelor funcții reprezentative din Komintern.

Acest aspect are o deosebitã importanță pentru ceea ce se va numi mai târziu *lupta fracționistă* din interiorul partidului, termen prin care este escamotatã lupta dintre partidul comunist ”socialist”, pe de o parte (cât va dãinui acest partid sau reminiscențele lui) și celelalte douã partide, structural stalinizate, pe de alta.

Congresul al IV-lea al Kominternului are loc în nov.-dec. 1992, la Petrograd și la Moscova. Este primul congres când în rândul delegaților se aflã comuniști ”socialiști” din țarã, dar și ultimul: Lucrețiu Pătrășcanu și Elek Köblös, alãturi de alți comuniști din interior, dar adversari ai socialiștilor: Marcel Pauker, Ana Pauker și Krebs.

Din partea partidelor comuniste din Balcani, ca vicepreședinte în comitetul executiv, a fost ales Mihail Macavei (comunist ”socialist”).

Nu intrãm în amãnuntele dezbaterilor. Firește, aprecieri eronate, pentru a nu spune complet deplasate, au fost cu duiumul.

În ceea ce privește delegația românã, s-au întâlnit aici doi lideri în devenire, cãrora viitorul le va rezerva destine diferite și totuși asemãnãtoare: Lucrețiu Pătrășcanu, care va fi la un moment dat ultimul reprezentant activ al comuniștilor ”socialiști” și Ana Pauker, care va reface steagul ”exteriorilor”.

Este epoca afirmãrilor și opțiunilor.

Congresul al V-lea al Kominternului (17 iunie-8 iulie 1924) este primul dupã moartea lui Lenin și cel dintâi care consacrã teoretic ambițiile lui Stalin: atragerea partidelor comuniste afiliate, în rețeaua scopurilor și planurilor staliniste de expansiune teritorialã, prin revizuirea granițelor. Stalinismul a prefigurat chiar și apariția planurilor Germaniei naziste de *reorganizare* a Europei.

Problemele legate de existența statelor naționale cãpãtaserã brusc în ochii lui Stalin o prioritate suspectã. Aflãm de la autorii citați[38], cã în toamna anului 1923, o delegație a P.C.d.R., alcãtuitã din Gh. Cristescu, Al. Crișan, Al. Dobrogeanu-Gherea, Marcel Pauker, H. Sternberg, cãrora li s-a adãugat Ecaterina Arbore, a mers la Komintern pentru a discuta unele probleme privind activitatea partidului. De fapt, principala problemã abordatã a fost cea naționalã. Dupã discuții îndelungate, delegației române i-a fost *impusã sarcina* de a include în documentele partidului și de a polariza lozinca *autodeterminării*, pânã la despãrțirea de statul român unitar a unor provincii istorice.

Conceptul de *autodeterminare* era acum întors cu capul în jos, prin el stalinismul înțelegând exact invers decât însemnase în teoria aceluiași partid bolșevic în epoca lui Lenin.

Aceeași delegație participă, în continuare, la Berlin, la a VI-a Conferin-ță a Federației Comuniste Balcanice. În rezoluția privind țara noastră, pentru întâia oară se pune direct lozinca dezmembrării României[39].

Viziunea eronată, de fapt mai mult decât eronată, ci schimonosită asupra țării noastre își are originea în opera lui Lenin, care în lucrarea sa *Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului*, includea România, aflată în epoca renașterii naționale, printre statele imperialiste ale Europei.

Pentru a reanexa ținutul dintre Prut și Nistru, cunoscut sub numele de Basarabia, reunit cu țara în martie 1918, după o sută șase ani de dominație țaristă, prin hotărârea Sfatului Țării, parlamentul de la Chișinău, Rusia sovieticã a scos la ivealã teoria conform cãreia România era un stat tipic cu mai multe naționi.

Congresul al V-lea al Kominternului a consfințit noile obiective sovietice în rezoluțiile sale, iar Partidul Comunist din România le-a acceptat, pentru cã în numele lui nu mai vorbeau nici mãcar foști socialiști, ci oameni care nu mai erau prin nimic legați de țarã, fondatori și membri ai unui partid ”exterior”.

Printre reprezentanții P.C.d.R. (”exterior”), îi aflãm la acest congres pe Boris Stefanov (conspirativ, Popescu), G. Moscovici (Al. Bãdulescu), cu vot deliberativ, iar cu vot consultativ, pe H. Gekstein. Dintre comuniștii-”socialiști”, ca membru în delegație cu vot deliberativ, îl aflãm pe D. Fabian, iar pe dr. Ecaterina Arbore, cu drept de vot consultativ. Neoficial, din delegație au mai fãcut parte: I. Dic-Dicescu, Al. Nicolau, Timotei Marin, toți comuniști ”socialiști”, precum și Ana Bãdulescu și Ida Georgescu (partidul comunist ”exterior”).

Este evidentã superioritatea numericã a comuniștilor troțkisto-Kominterniști, față de unicul comunist-”socialist” din delegație, (D. Fabian), ceilalți neavând drept de vot. Dar chiar dacã l-ar fi avut, este puțin probabil ca dr. Ecaterina Arbore, al cãrei tatã își consacrase întreaga viațã unirii Basarabiei cu România, ca și fostul social-democrat Al. Nicolau sã încerce ceva, fãrã sã riște excluderea lor din partid și eticheta de *naționaliști-burghezi*, dacã nu chiar de ”agenți” în sânul mișcãrii comuniste, ceea ce pânã la urmã tot se va întâmpla.

De la congres la congres, socialiștii sunt tot mai slab reprezentați în Komintern. Substituirea care se pregãtește are deocamdatã un caracter lent, dar încã la acest congres devine evidentã.

Lovitura de grație datã P.C.d.R. (”Socialist”) nu venise din partea autoritãților române - cum vrea sã spunã istoriografia oficialã - care printr-o lege cunoscutã sub numele autorului ei, *Mârzescu*, îl interzise în 1924, ci chiar din partea Kominternului. El a fost cel care l-a scos în afara legii prin im-

punerea obligativităților de a submina statul național din interior. Este posibil ca însuși Stalin să fi considerat mai eficient scopurilor sale un partid clandestin, care nu mai avea astfel nevoie de vreun scrupul, funcționând ca o frână în alegerea metodelor de subminare a ordinii statale. Și astfel să-i provoace intrarea în ilegalitate.

Orice bază de mase și de existență normală printre celelalte formațiuni politice, ca și orice speranță de supraviețuire fuseseră zdruncinate și lichidate. Partidul comunist "socialist" se sinucidea.

În locul lui se ridicase însă partidul comunist "exterior", care adoptase documentul intitulat: *Despre chestiunile naționale în Europa Centrală și în Balcani.*

În acest document, se menționa că după Pacea de la Versailles au apărut:

" [...] *noi state mici imperialiste: Polonia, Cehoslovacia, Iugoslavia, România, întemeiate pe anexarea de teritorii considerabile* (sic!)*, populate cu alte naționalități și constituind focare de oprimare națională și reacțiune socială*" [40].

Germania, care cu 14 ani înaintea Pactului de *neagresiune* Hitler-Stalin era privită ca o doritã partenerã la împărțirea lumii, era tratată de Komintern drept *victima* care nu numai că pierduse din teritoriu, dar era *primejduită* de a fi dezmembratã din nou. Era aceasta o previziune?

În concluzie, se cerea: "*Separare națională a popoarelor asuprite din Polonia, România, Grecia* [...]*!* " [41].

În cuprinsul paragrafului II, intitulat *Chestiunea ucraineană*, se formulau *sarcini, indicații, obligații* pentru partidele comuniste din Polonia, România, Cehoslovacia, care vizau constituirea unei republici sovietice *muncitorești și țărănești*, între granițele cãreia urmau să fie incluse părți ale teritoriilor de atunci ale țărilor respective. Harta postbelicã demonstrează că nu a mai fost nevoie de pretextul unei asemenea *republici muncitorești și țărănești*, pentru ca Uniunea Sovieticã să-și îndeplinească acest deziderat.

În paragraful VIII, intitulat *Chestiunea maghiară*, se spunea: "*Congresul apreciază cã este indispensabil să se întărească activitatea comunistă printre ungurii din regiunile anexate* (sic!) *de România, Cehoslovacia și Iugoslavia. Partidele comuniste din aceste țări trebuie să revendice pentru ei dreptul de a dispune de ei înșiși, până la, și inclusiv, separarea lor de statele care i-au anexat* [...]" [42].

La paragraful IX, intitulat: *Problema Transilvaniei și Dobrogei*, se spunea:

"*Congresul aprobã punerea de către Partidul Comunist din România a*

lozincilor separării statale a Transilvaniei și Dobrogei, din componența României, în regiuni independente" [43].

Nu știm dacă cu acel prilej sau cu altul, cunoscutul socialist M. G. Bujor, ale cărui poziții erau în multe privințe apropiate de cele ale comuniștilor, a protestat personal la autoritățile sovietice, împotriva felului cum puneau problema unității statului român. Așa cum mărturisea în 1929, poziția sa "în calitate de român" l-a determinat să apere "în scris, cătră Sovietul din Petrograd, cauza Dobrogei amenințate" [44].

În comitetul executiv al Kominternului este ales Gh. Cristescu, dar este foarte probabil că, pus în minoritate de "exteriori", cuvântul său să fi contat prea puțin.

Acest din urmă congres, mai mult decât cele anterioare, vădește cât de departe era Kominternul de Marx, care cunoscuse problemele naționale ale României și scrisese despre asuprirea țării de către imperiile vecine, și că în spatele lozincilor proletare ale Rusiei Sovietice se aflau planuri de expansiune mult mai ambițioase decât cele ale regimului țarist*.

---

*) Unirea Transilvaniei cu România s-a înfăptuit, ca urmare a dezmembrării Austro-Ungariei. Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, cu participarea a peste o sută de mii de români, veniți din toate ținuturile Transilvaniei și Banatului, au adoptat rezoluția care a consfințit Unirea.

Dobrogea a reintrat în componența României după războiul ruso-româno-turc din 1877-1878. Provincia este atestată documentar ca *țară românească*, încă din timpul lui Mircea cel Bătrân (1386-1418).

Ținutul dintre Prut și Nistru, parte a Moldovei, cunoscută sub numele de Basarabia, a fost anexată prima dată de Rusia, în urma păcii cu Turcia, la 1812. În 1878, România își adjudecase acest teritoriu național, dar Rusia a exclus-o de la Tratatul de pace de la San Stefano, deși câștigase războiul cu ajutorul armatelor ei, comandate de principele Carol de Hohenzollern. Basarabia continuă așadar să rămână la imperiul rus. În urma Revoluției din octombrie 1917, care a proclamat, printre altele, dreptul tuturor națiunilor din componența fostului imperiu țarist, la autodeterminare, până la separarea de Rusia, Basarabia s-a proclamat republică, condusă de un parlament ales liber, Sfatul Țării. La data de 27 martie (9 aprilie) 1918, Sfatul Țării hotărăște Unirea Basarabiei cu țara mamă. Guvernul sovietic nu a recunoscut actul de la 1918, principalele sale eforturi pe toate planurile după această dată fiind îndreptate spre reanexarea acestui teritoriu național românesc. Principalul instrument al pretențiilor teritoriale rusești a fost din punct de vedere politic Partidul Comunist din România, a cărui linie până la 1940 a fost orientată, în principal, spre sprijinirea pretențiilor sovietice, împotriva propriei țări și a oricărei noțiuni de drept. Atitudinea sa docilă de aservire unor interese străine de cele ale propriului popor, stă astăzi la baza faptului că P.C.R. își cenzurează propria istorie.

Nordul Bucovinei, parte a Moldovei, a fost ruptă de această țară și anexată prin viclenie de Austro-Ungaria în 1775, în urma unei convenții cu Turcia. Bucovina se uneș-

De altfel, încă de la congresul anterior, ținut în 1922, Kominternul elaborase doctrina ”dreptului intervenției roșii” în altă țară, care, așa cum ne demonstrează evenimentele istorice din ultimele decenii, reprezintă unul din cele mai active principii ale statului sovietic în relațiile sale cu alte state.

Doctrina a fost formulată pentru prima dată de la tribuna Congresului de Buharin, în următorii termeni:

”[...] *Noi suntem de acum destul de puternici pentru a ne putea permite a încheia tratate militare cu statele burgheze, pentru ca ajutându-ne de un stat burghez să putem răsturna alt stat burghez.*

[...] *Internaționala Comunistă recunoaște în mod expres dreptul republicii proletare să urmeze o politică intervenționistă în interesul exploataților și oprimaților. Chiar și problema apărării patriei capătă astăzi o cu totul altă față decât înainte de izbucnirea războiului, adică înaintea înfăptuirii statului proletar*” [45].

Nu suntem decât în al șaptelea an de la lovitura bolșevică din 25 octombrie (7 nov.), Stalin își continua ascensiunea începută, iar degradarea obiectivelor ei, evidentă încă din ultimii ani ai vieții lui Lenin se accentuează vertiginos. Faptul n-a scăpat observației lucide chiar și a simpatizanților sistemului sovietic.

_____

te cu România la 14 (27) octombrie 1918.

În iunie 1940, U.R.S.S. adresează României un *ultimatum*, în urma căruia Uniunea Sovietică ocupă și reanexează Basarabia, partea de nord a Bucovinei și ținutul Herța. Ultimul nu fusese niciodată sub stăpânire străină.

Ultimatumul sovietic din 1940 - rod al pactului *de neagresiune* - dintre Hitler și Stalin (cunoscut și sub numele de Pactul Ribbentrop-Molotov), este urmat de *Arbitrajul germano-italian*, (Dictatul de la Viena), prin care partea de nord a Transilvaniei era smulsă de la România și predată Ungariei.

În același an, la 7 sept. 1940, România este forțată să cedeze Bulgariei partea de sud a Dobrogei, *Cadrilaterul*, adică județele Durostor și Caliacra.

Anexiunile sovietice de la 1940 l-au determinat pe mareșalul Antonescu, devenit *conducătorul statului*, să intre în alianță cu Germania și la 22 iunie 1941 să declare alături de aceasta război U.R.S.S., pe care l-a continuat și după ce redobândise Basarabia și Bucovina de Nord.

După eliberarea propriilor sale teritorii de sub ocupația germană, continuând înaintarea trupelor sale spre vest, U.R.S.S. reocupă și reanexează teritoriile încorporate înainte de începutul războiului, consfințindu-și granițele și prin Tratatul de pace cu România din 1947. În pofida principiului willsonian al autodeterminării popoarelor, a dreptului României asupra teritoriului său național, puterile occidentale, în special S.U.A. și Anglia, au ratificat după al doilea război mondial anexiunile rusești în dauna României. După această dată mai are loc încă o anexiune sovietică pe seama țării noastre și anume a Insulei Șerpilor, singura insulă din Marea Neagră, precum și a câtorva insule mai mici de la gurile Dunării.

Dacă conducătorii partidului comunist ”exterior”, din oportunism și spirit carierist slujeau și mai aveau să slujească și de aici înainte unor teorii străine de interesele țării lor, comuniștii proveniți din rândul socialiștilor, continuau să aibă rezerve, iar alții le-au respins categoric.

Prăpastia între generația anterioară de socialiști și cei care acceptaseră *afilierea* era atât de mare, încât îi speria, și cu toate că un compromis inițial atrăsese după sine altele, din ce în ce mai mari, exista o limită, pentru a nu anula tradiția socialistă însăși. Or, tradiția în această direcție era univocă. C. Dobrogeanu-Gherea, unul din părinții socialismului românesc, fusese cel care afirmase că: ”*o țară ca un organism special, trebuie să se dezvolte ca un organism întreg, în marginile sale etnice*” [46].

Socialiștii nu se limitaseră numai la declarații de principiu. Activitatea lor era în concordanță cu cuvintele lor.

Să ne oprim numai la momentul comemorării centenarului anexării Basarabiei de către imperiul țarist (1912), marcat de socialiștii români prin apeluri și mitinguri de masă. Aniversarea, unele cuvântări rostite, puneau în lumină și viitorul problemei mai ales, așa cum avea să fie ea abordată după schimbarea de regim din Rusia.

La mitingul Partidului Social Democrat din România, care a avut loc la București, principalul vorbitor a fost dr. Cristian Rakovski, care a stigmatizat în felul următor politica Rusiei față de România:

”*Astăzi, tovarăși, se vorbește mult de fapta hrăpăreață, de actul mârșav al unui stat străin, care prin perfidie a cucerit un teritoriu care nu era al lui, care era populat cu români. Vorbesc de Basarabia. Dar oligarhia noastră nu are curajul să tragă consecințele din acest fapt. Noi ne punem întrebarea: cum s-a putut ca o țară, oricât de mare și puternică ar fi ea, cum e Rusia, după ce i-am dat ajutorul armatei noastre, după ce ne-a dat cuvântul de onoare că va respecta integritatea teritoriului nostru, cum s-a putut deda la această felonie, să ne răpească o parte din teritoriul nostru și anume, Basarabia?*

Ei bine, ceea ce e dureros în toată această chestiune, nu e atât faptul brutal în sine al răpirii teritoriului, cât această lipsă de protestare, această lipsă de izbucnire a sentimentului național, lipsă care se constată cu ocazia aniversării anexării Basarabiei.

Într-o țară în care în loc de cele câteva mii de privilegiați și cele șase milioane de robi ar fi existat o democrație puternică, legată de pământ nu numai prin învoieli agricole, dar și prin dragoste, prin drepturi și libertăți, din oricare sat, din oricare oraș, din orice colibă și din orice bordei s-ar fi ridicat protestări vehemente împotriva anexării Basarabiei” [47].

Și tonul *Manifestului P.S.D din România* - al cărui președinte era la

acea datã acelaşi Cristian Rakovski - era la fel de vehement la adresa imperialismului rusesc. În acest *Manifest* se spunea:

”*Tovarãşi! Cetãţeni! Peste câteva zile se împlinesc o sutã de ani de când imperialismul moscovit şi-a anexat un teritoriu străin, locuit de populaţie românească.*

Sãvârşind această cucerire, ţarismul rusesc era consecvent cu trecutul sãu.

Rãzboiul şi cucerirea au fost întotdeauna o manifestare normalã a imperiilor absolutiste şi semiasiatice, ca Rusia” [48].

Apelul vorbea în continuare de năzuinţa Rusiei de a ajunge la Mediterana, fapt pentru care trebuia sã cucerească Bosforul şi Dardanelele:

”*Dar drumul spre Constantinopol duce în Europa prin România şi Bulgaria.*

Iatã cum ţara noastrã a fost condamnatã sã fie indicatã ca primã victimã a cuceririi ruseşti.

[...] *Sub pretextul mincinos de a emancipa micile popoare balcanice de sub jugul turcesc, Rusia nu urmãrea în realitate decât cucerirea Balcanilor, a strâmtorilor şi ieşirea la marea caldã*” [49].

Pãrãsind România pentru a se alãtura revoluţiei ruse, doctorul Rakovski a pãrãsit brusc şi poziţia sa din 1912, abordând în aceeaşi problemã, în ciuda tuturor evidenţelor pe care el le susţinuse şi a apelurilor la sentimentul naţional, în noile sale calitãţi de preşedinte al Ucrainei Sovietice, apoi de ambasador sovietic la Londra, una diametral opusã. Mai mult decât atât, în ciuda afirmaţiilor sale de la care nu trecuserã decât 10-12 ani, el pleda pentru noile cauze expansioniste pe care le reprezenta, cu aceeaşi convingere cu care pledase împotriva imperialismului rusesc, în 1912.

Presa românească a timpului s-a ocupat pe larg de această atitudine duplicitarã a lui Rakovski-socialistul şi Rakovski-reprezentantul Rusiei sovietice exact în această perioadã, când avea loc şi o ofensivã ideologicã prin Komintern, pentru a se crea premisele anexãrilor ulterioare, pe plan diplomatic, Rusia Sovieticã agita *chestiunea Basarabiei* în diverse foruri internaţionale, în polemici de presã etc. Unul din reprezentanţii intereselor sovietice în aceste foruri era, firește, fostul preşedinte al P.S.D. din România, Cristian Rakovski.

Atitudinea opiniei publice din România, a presei democrate, era exprimatã în numeroase luãri de poziţie. Urmãtorul articol de Constantin Bacalbaşa credem cã le sintetizează pe toate:

”[...] *Domnia sa nu se mãrgineşte a califica drept o crimã rãpirea celor*

trei județe basarabene de către Rusia țaristă, dar și-a luat chiar angajamentul, în numele Partidului Socialist Român ca să sădească în sufletul românilor din Basarabia speranțe de viitor.

Iar astăzi, când minunea întâmplării istorice a voit ca aceste speranțe să fie îndeplinite, cum trebuie judecată acțiunea doctorului Rakovski, care astăzi, atât la Viena, cât și la Londra, s-a înscris împotriva atâtor speranțe și a luat asuprã-și ca să apere ceea ce numea domnia sa la 1912: o crimã?

Dacã scriu aceste rânduri, nu o fac numai spre a lua apărarea dreptului sfânt al României față de pretențiunile Rusiei roșii imperialiste și nu o fac nici numai spre a trimite un curent de deșteptare către muncitorimea românescã, dar le scriu spre a rãspunde chiar invitațiunei domnului doctor.

Scrisoarea ce mi-a trimis la 22 februarie 1913, cuprindea următoarele rânduri: YY*Dacã îți vei da osteneala sã citești, ne vei judeca în viitor cu mai multã dreptate* [[.

Fiindcã domnul dr. Rakovski, astãzi primul delegat al Rusiei la Conferința de la Londra, a fãcut apel la judecata mea de viitor în ceea ce privește patriotismul sãu românesc, îi îndeplinesc dorința: doctorul Rakovski nu pune convingere în actele sale. Ori la 1921 nu era bun român, ori acum nu este sincer apãrãtor al Rusiei Sovietice.

Pentru noi, românii, faptul cã guvernul de la Moscova a însărcinat tocmai pe doctorul Rakovski sã cearã restituirea Basarabiei sau plebiscitul în Basarabia, a fost o providențialã aberație. Fiindcã punerea în contradicție a primului delegat rus, ne slujește tot atât de mult ca și dreptul nostru istoric.

Masele muncitoare din România, țărãnimea basarabeanã, cât și opinia publicã europeanã au încã un prilej ca sã judece moralitatea politicei Rusiei Sovietice" [50].

Desigur cã nu toți socialiștii care se *afiliează* la tezele Kominternului, devenind astfel membri ai P.C.d.R., prezentau o schimbare la față tot atât de spectaculoasã, cum s-a putut vedea la dr. Cristian Rakovski.

La același miting de la sala Dacia, din 1912, în cadrul cãruia dr. Rakovski condamnase imperialismul rusesc, a luat cuvântul și bătrânul socialist basarabean, care se trãgea dintr-o veche familie de boieri pãmânteni, Zamfir C. Arbore. Fiica acestuia, dr. Ecaterina Arbore, a emigrat după 1921, la început de bunã voie, apoi forțat, expulzatã fiind de autoritățile române.

La diverse alte adunări socialiste îi aflãm pe viitorii participanți la fondarea partidului comunist, precum Gh. Cristescu sau Al. Dobrogeanu-Gherea, alături de: I.C. Frimu, Constantin Mille, M.Gh. Bujor, Ilie Moscovici, I.C. Vissarion, Toma Dragu.

Este evident cã anume comuniștii-”socialiști” au fost cei care după *afiliere* - despre care știm cum a fost obținutã - ciocnindu-se direct de tezele Kominternului, chiar dacã inițial, formal, le-au acceptat, treptat au ajuns tot acolo unde trebuiau sã se afle de la început: la repudierea lor. Prin aceasta ei au intrat în mod inevitabil în conflict, pe de o parte cu Kominternul, iar pe de alta, cu partidul ”exterior” și mai insignifiant ca numãr de membri, dar cu conducãtori la putere, întrucât aveau binecuvântarea celor care-i inventaserã. Acest conflict a grãbit sfârșitul Partidului Comunist din România (”Socialist”).

Ceea ce a urmat, în istoriografia oficialã se numește laconic ”*înlocuirea în bloc a întregii conduceri a partidului*”, fapt fãrã precedent, petrecut la Congresul al IV-lea al P.C.d.R.

Înlocuirea lui Gh. Cristescu din funcția de secretar general al partidului se produsese deja la Congresul al III-lea, care a avut loc în septembrie 1924, la Viena. Secretar general a fost *ales* atunci Köblös Elek, dar unele surse menționează drept conducãtori, *de fapt*, pe Mihail Macavei (*comunistul milionar*, cum îl numeau unii) și H. Sternberg, instructor al Kominternului, fãrã personalitate și longevitate politicã[51].

Cauza care a dus la înlocuirea lui Gh. Cristescu din conducere, apoi la excluderea sa definitivã din partid, a fost atitudinea în problema unității naționale, dezacordul sãu cu tezele Kominternului. Gazeta *Socialismul*, nr. 10 din 15 martie 1925 scria:

”[...] *Gh. Cristescu, fostul secretar al partidului și membru supleant în executiva Internaționalei Comuniste, este pus la index de directoriul partidului comunist. Directoriul îi reproșează, între altele, lui Cristescu: 1) Cã dânsul și partizanii lui n-au fost arestați în ultimele arestãri mari, cu toate cã au luat parte la congresul clandestin. 2) Cã Cristescu n-a intervenit în nici un fel pentru apãrarea celor închiși. 3) Cã a primit cadou de la primãrie un chioșc în Piața Mare, pentru care concurau 300 de negustori și care, de obicei, nu se dã decât la favoriți. 4)* ***Cã are o atitudine naționalistã în chestia Basarabiei.*** (subl. ns.).

Toate acestea și încã mai multe altele le spun cei din stânga comunistã lui Cristescu.

Cristescu, izolat, numit domn *de membrii directoriului și de salariații lor, umblã acuma prin țarã sã-și facã un ”partid comunist independent”.*

Așteptãm pentru curând ca și Cristescu, la rândul lui, sã ne dea motivele pentru care s-a despãrțit de fețele cinstite ale directoriului”. (Nota era publicatã la rubrica *Informațiuni*).

De altfel, în nr. 11 din 25 martie 1925 al aceleiași gazete, se spunea:

”*Comitetul executiv al Internaționalei Comuniste, a confirmat Hotãrârea*

directoriului P.C.d.R., prin care fostul secretar (general) *al acestui partid, Gh. Cristescu, este exclus din Partidul Comunist din România.*

Gh. Cristescu, care era și membru în comitetul executiv al Internaționalei Comuniste, în locul lui Trotki, a fost înlocuit cu un membru al directoriului."

În sfârșit, în numărul 19 din 13 mai 1925, se precizează:

"*La procesul comuniștilor, Mihail Cruceanu a întrebat pe comisarul regal, cum se face că dânsul, Cruceanu, care era la început apărător în acest proces, a devenit peste noapte acuzator? Știam și noi că Cruceanu și Cristescu vor fi acuzați în acest proces, fiind în divergență cu ceilalți în chestia Basarabiei* ".

Gazeta menționează, de asemenea, declarația de la proces a lui Mihail Cruceanu, după care "*Comuniștii nu admit ocupație străină în țară!* ".

Congresul al IV-lea al P.C.d. R. s-a ținut la Harkov, între 28 iunie și 7 iulie 1928. El fusese convocat inițial ca o conferință de către comitetul executiv al Internaționalei a III-a. Probabil că nici nu a fost altceva decât o conferință, datorită numărului restrâns de participanți. Scopul l-a constituit *înlocuirea în bloc a conducerii partidului*, de fapt, consfințirea lichidării Partidului Comunist din România ("Socialist") și a înființării noului partid "exterior". Din acest punct de vedere, Congresul al IV-lea era de fapt unul de constituire, din nou.

În fruntea noului partid a fost numit Vitali Holostenko, participant la Congresul I din 8 mai 1921 și care votând pentru *afilierea* fără rezerve, a fost și el implicat în procesul din Dealul Spirii. În mișcarea socialistă nu era prea vechi: intrase abia în 1920. După amnistia din 1922 a părăsit definitiv țara, iar la data înscăunării sale ca secretar general al P.C.d.R., era membru al comitetului central al P.C. (bolșevic) al Ucrainei. Rakovski probabil că nu era străin de ascensiunea lui Holostenko.

Fenomenul înlocuirii *în bloc* a conducerii partidului, de fapt a substituirii unui partid prin altul, are mai multe semnificații majore, dintre care trei dorim să le evidențiem: 1. Pentru prima dată de la 1714, când Țările Române erau sub suzeranitatea Porții, are loc o *mazilire*, în cea mai curată manieră turcească. Deși nu era vorba de un partid aflat la putere, nici măcar cu o existență legală în țară, simplul fapt că afecta o organizație *pentru* România și existentă în interiorul țării, creează un precedent. Faptul se petrece în plină independență a țării; 2. *Mazilirea* este prima măsură a stalinismului, vizând o autoritate românească. Ea prefigurează anii 1944-1964; 3. Dominarea stalinistă a României a început prin crearea unui partid comunist *proprietate* a lui

Stalin. Partidul anterior, *afiliat* doar, nu mai corespundea pretenţiilor sporite de aservire.

Astăzi, când P.C.R. poate să aprecieze lucid evenimentele trecutului, cu atât mai mult cu cât el, cel ce deţine monopolul puterii, este varianta naţională a celui de-al treilea partid comunist, cu atât mai stranie apar lipsa de sinceritate şi mistificarea adevărului asupra celor petrecute în 1928. Conducătorul de astăzi al partidului elogiază Congresul a IV-lea, printr-o curată vorbărie goală[52].

Congresul al V-lea al P.C.d.R., care a avut loc în decembrie 1931, este şi el tot unul al partidului ”exterior”. Istoriografia oficială nu este darnică în amănunte nici asupra lui, deşi îl consideră ca fiind, în ordinea importanţei, al doilea după cel de la 8 mai 1921. Nu se menţionează decât rareori că s-a ţinut la Moscova, după cum nu se dau alte amănunte cu caracter organizatoric, în afara celui privind numirea lui Alexandr Stefanski, ”membru al P.C. Polonez” (sic!), în calitate de secretar general. (Vezi *Addenda: Secretarii generali ai partidului).*

Este adevărat că şi Congresul al V-lea, alături de cel de-al IV-lea este criticat pentru faptul că într-o serie de hotărâri, ”[...] *România a fost apreciată în mod greşit ca ȁȁun stat tipic cu mai multe naţiuniȁȁ, creat pe baza ȁȁocupării unor teritorii străineȁȁ. Apreciindu-se nejust procesul de formare a statului naţional, în aceste documente se stabilea sarcina desfăşurării unei permanente şi intense activităţi în vederea aşa-zisei ȁȁeliberări de sub imperialismul românȁȁ a ȁȁpopoarelor asupriteȁȁ, pe baza principiului dreptului naţiunilor la auto-determinare până la despărţirea lor de statul existent. Introducerea în documentele partidului a lozincii autodeterminării până la despărţirea de statul unitar, indicaţiile date partidului* (de cine? n.n.) *de a lupta pentru ruperea de România a unor teritorii* (care erau acelea, nu se spune nici peste trei decenii! n.n.) *locuite, în covârşitoarea lor majoritate, de români, nu ţineau seama de condiţiile concrete ale României, stat unitar. Ele erau profund greşite, îndemnau, de fapt,* (pe cine îndemnau? n.n.) *la dezmembrarea statului naţional şi la destrămarea poporului român*” [53].

Urmează justificările, tezele şi lozincile apreciate doar ca eronate, indicaţii ”necorespunzătoare” etc.

Cu toate *lipsurile* şi *greşelile*, congresul a avut şi părţi bune, chipurile ar fi *maturizat ideologic şi politic* clasa muncitoare şi ar fi grăbit procesul ”[...] *de întărire organizatorică a partidului, făcând să crească rolul* (!) *partidului comunist în organizarea luptelor sociale viitoare*...” [54]. Dacă se întărea aşa de bine, încât începea să semene cu betonul armat, atunci de ce se critică numirea lui Stefanski, ”membru al P.C. Polonez”, în fruntea lui?

Tot în textele oficiale de partid, acest congres este elogiat pentru elaborarea premiselor teoretice şi practice privind ”desãvârşirea revoluţiei burghezo-democratice şi trecerea la revoluţia socialistã”. Acoperitã de un adevãrat mister rãmâne viziunea de atunci a partidului asupra etapei imediat anterioare şi anume, a cuceririi puterii. În ce mod şi în ce împrejurãri istorice vedea el potrivit sã aplice mijloacele violente, la care, conform teoriei, urma sã apeleze, pentru a cuceri puterea? La aceastã întrebare, nici atunci, nici astãzi, nu s-a dat nici un fel de rãspuns.

De altfel, poate ar fi fost şi inutil. Cã momentul respectiv urma sã sosească, nu exista nici un dubiu, altminteri nu avea rost sã se discute despre stadiul urmãtor preluãrii puterii: desãvârşirea revoluţiei burghezo-democratice şi trecerea la revoluţia socialistã.

O dezbatere purtatã de Moscova despre stadiul în care se afla România, dupã o lovitură de stat ”revoluţionarã”, chiar şi prezumtivã, indicã faptul cã problema modului prin care avea sã ajungã la putere, partidul nu şi-o prea punea, întrucât aceasta nu era treaba lui, ci a *tovarãşului* Stalin, din ce în ce mai sigur pe forţa sa. Deşi, la aceeaşi orã, ca şi mai târziu, nici o analizã realistã a situaţiei din interior, fãcutã de o minte lucidã, nu lãsa loc pentru posibilitatea unei asemenea rãsturnãri de situaţii, petrecutã în deceniul urmãtor. Doctrina aplicatã atât în România, cât şi în celelalte ţãri est-europene, prin impunerea cu ajutorul forţelor armate a partidelor comuniste la conducerea acestor ţãri, pentru ca prin ele, Stalin sã-şi asigure dominaţia, nu era, dupã 1944, inspiraţia de moment a unor minţi iscusite, ci adaptarea la situaţia concretã a unei doctrine elaboratã cu cel puţin 15 ani mai devreme şi pãstratã la congelator, pentru a fi scoasã la nevoie.

La Congresul al VII-lea al Kominternului (25 iulie-20 august 1935), delegaţia românã nu mai cuprindea decât ”exteriori”, membri în conducerea unui partid complet stalinizat, deocamdatã *gropar* nu al capitalismului din ţarã, ci al partidului comunist rival.

Aceştia erau: Boris Stefanov (conspirativ, Draganov, Dragu), N. Goldberger (Ardeleanu), Vanda Nikolski (Elena Feodorovna Nikolskaia), Marcel Pauker (în România îşi semna articolele cu pseudonimul Protiv, însemnând în rusește ”Contra”, acum devenit Marin Stepanovici Semionovici), cu drept de vot deliberativ. Au mai participat: N. Dubinski (M. Goreţki) şi Manea Erlich (Elena Feodorovna Maiakovskaia). De ani de zile, nici o personalitate. Se creează impresia cã acest partid era o tragicomedie, în care rolurile diferitelor personaje erau repartizate unor interpreţi nimeriţi întâmplãtor pe acea scenã politicã, toţi jucau în travesti şi cã de aceea avea fiecare câte douã nume. Regizorul, aflat undeva în spate, le manevra ca pe nişte manechine, dupã cum îl

inspira momentul și dispoziția.

Plictisit de lipsa de perspicacitate a jocului, Stalin se decise să încheie socotelile și cu acest partiduleț și eventual să inventeze altul, de data aceasta mai realist, în interiorul României.

Cum în deciziile sale era neclintit, curând din Partidul Comunist din România (”exterior”), nu mai rãmase nici mãcar numele.

PARTIDUL COMUNIST DIN ROMÂNIA (”INTERIOR”)

Ceea ce funcționa în România ca organizație comunistă în anii treizeci, semãna prea puțin cu partidul fondat la începutul deceniului anterior.

În țarã, există reminiscențe ale fostului partid comunist, compus în mare parte din intelectuali și oameni din stratul de mijloc. Unii își pãstrează convingerile, dar nu mai sunt organizați. Și aceasta, nu din pricina *Legii Mârzescu* din 1924, ci din pricina Kominternului, care le cerea să atace în mod direct unitatea națională. Abandonând fostul partid comunist-”socialist”, cei care și-au pãstrat convingerile rãmânând la stânga, fie cã vor fi independenți, fie cã au revenit în rândurile socialiștilor, care și-au reorganizat rândurile, formația lor numindu-se acum Partidul Social Democrat.

Partidul comunist există numai în exterior, la Moscova. Dacã ființa lui se simte în țarã, aceasta se petrece însã numai pe planul obsesiilor politice și militare ale comanditarilor sãi.

Abia pe la începutul anilor treizeci se poate vorbi din nou de o organizație comunistă în interiorul țãrii. Momentul este marcat și de istoriografia oficială de la București și el ar fi urmat de ceea ce se numește ”*izbucnirea luptelor fracționiste*”.

Plictisit de jocul fãrã nici o eficiență de-a partidul comunist, la centru, Stalin își dã brusc seama cã totuși ar fi mai bine să-l aibã la fața locului, chiar dacã în sistemul de comandã nu va introduce modificãri.

Nici un congres nou nu consfințește apariția acestui nou partid. Evenimentul a fost însã grãbit de rivalitatea dintre diverși lideri și chiar grupuri, chestiunea deranjându-l pe Stalin, care se vedea jenat în punerea în aplicare a planurilor sale.

Momentul este descris de istoriografia oficială și anume, de această datã, prin pana unuia din numeroșii ”doctori pe puncte” ai familiei Ceaușescu și anume a lui Ilie Ceaușescu:

”*Preocuparea intensă a P.C.R*., (deci nu a P.C. din România! Şi care P.C.R., când autorul însuşi evocă luptele fracticide? n.n.), *de a pune capăt luptelor fracţioniste a primit şi sprijinul Internaţionalei a III-a.* (Evidentă disensiune între cei doi fraţi Ceauşescu, întrucât celălalt na vorbit niciodată de sprijin, ci dimpotrivă, de piedicile create de Komintern! n.n.). *Aceasta a adop-tat în august 1930 o rezoluţie care condamna luptele fracţioniste şi a pregătit Congresul al V-lea al P.C.R. Conducerea provizorie din care făceau parte printre alţii,* (printre care ”alţii”? n.n.), *C. Pârvulescu*, Lenuţa Filipovici* (ulterior lichidată. N.n.), *Gh. Stoica şi alţii* (sic!)*, sprijinită de cadrele de nădejde* (sic!) *ale partidului, a trecut la restabilirea unităţii acestuia*” [55]. La aşa partid, aşa istoric!

Autorul menţionat nu este prea darnic în amănunte concrete, dar aflăm totuşi că nu s-a putut fără înlăturarea ”din conducerea partidului” a elementelor ”fracţioniste”. De asemenea, ni se spune că ”*au fost anulate hotărârile luate de grupările fracţioniste*” [56], dar nu se precizează care anume. Aflăm că nu au fost create ”noi” organizaţii regionale, ”*organizaţiile de partid au fost refăcute*” [57].

Partidul Comunist din România (”Interior”) este consfinţit. Conducerea lui reprezintă un organism de sine stătător faţă de conducerea ”exterioară”, la această dată încă în activitate.

Istoricii oficiali vorbesc despre perioada 1934-1938, când se încheie existenţa fizică a majorităţii membrilor conducerii P.C.d.R. (”exterior”), seceraţi de gloanţele plutoanelor de execuţie ale lui Stalin-Beria, de două conduceri oficiale ale ”partidului”, o recunoaştere de facto a existenţei paralele a celor două formaţii pentru România. Astfel, pentru partidul ”exterior”, cu sediul ”în străinătate”, la Harkov, apoi probabil la Moscova, exista un birou politic în care au activat: Alexandr (în alte lucrări, Alexandru) Danieliuk-Stefanski (Gorn), Boris Stefanov - şi el fost secretar general al comitetului central - Lenuţa Filipovici, Nicolae Goldberger, Vanda Nikolski, Eugen Iakubovici, Emil Haliţki.

Partidul paralel (”interior”), funcţionând în ţară, era condus de un se-cretariat al comitetului central, din care au făcut parte ”*în unele cazuri cu întreruperi* ”, Gavrilă Birtaş, Lucreţiu Pătrăşcanu, Bela Brainer, Gheorghe Crosnev, M. Diaciuk-Dăscălescu, Gheorghe Dumitru, Ştefan Foriş, Dimitār Ganev, Ilie Pintilie, Constantin Pârvulescu, Ion Popescu-Puţuri, Alexandru Sencovici, Gheorghe Stoica ş.a.[58] Este perioada când în interior activa Ana

*) Acelaşi C.Pârvulescu, care de la tribuna Congresului al XII-lea (1979), cum se va vedea, l-a criticat pe N. Ceauşescu pentru neruşinatul cult al propriei persoane.

Pauker, al cărei nume, în mod suspect este trecut sub tăcere, ca și ale altora, din motive diferite, dar și perioada când se pun bazele viitoarelor relații de fidelitate sau de dușmănie între comuniștii care se polarizează din ce în ce mai evident în grupări adverse. Desfășurările din următorul deceniu își au originea în aceste începuturi, despre care lucrările actuale păstrează tăcerea.

Desigur, nu numele oamenilor sunt elemente determinante, însă și acestea sunt dovada că avem de-a face cu un partid făcut din nou. În primul rând, că nu vom mai afla de acum înainte, cel puțin până la 23 august 1944, în prim plan, nici un lider comunist-socialist. Nu vom întâlni nici nume de ”exteriori”. Nu vom mai întâlni în conducere intelectuali. Acestora li se va da rolul de susținători prin presă ai *cauzei* și - câți vor fi fost! - de teoreticieni.

Stalin așează în fruntea noului său partid ”interior” oameni tineri, fără prea multă culturã, muncitori ”din producție”, cum ar spune astăzi acești foști lucrători și calfe, ajunși oameni de stat cu morgă și guler scorțos, dornici să se afirme în acțiuni și activități care să-i recomande drept conducători ridicați din popor și cunoscuți de el. Din acest punct de vedere, partidul va avea un caracter mai pregnant proletar, trăsătură inaugurată de Stalin și păstrată cu sfințenie până astăzi, fiind astfel un partid atât ”interior”, cât și *muncitoresc.* Aceste două trăsături l-au recomandat pentru a deveni dominant și învingător al celorlalte variante de partid și curente rivale.

Firește, același Komintern și tot Stalin, în ultimă instanță, au decis până la urmă, cine se va afla în fruntea noii sale creații pentru România.

Un muncitor, intrat în partid în 1929, va deveni conducătorul României stalinizate, același care va face un gest de independență pentru a se elibera de sub tutela stalinismului. Numele lui este Gheorghiu-Dej.

Deocamdată, el se afirmă ca unul din organizatorii unor greve de la Atelierele C.F.R. din orașul Dej, de la care își va lua și al doilea nume, și din capitala țării. Aceste acțiuni îi vor croi drumul spre conducerea partidului. În anii treizeci va fi membru în comitetul central.

Iată cum descrie un martor ocular, în anul 1933, contribuția sa la organizarea grevelor:

”[...] *CURIERII DIN ȚARĂ. Un altul, Gheorghiu, a fost până acum câteva luni de zile, lucrător la căile ferate, la Galați, apoi trimis sau mutat confidențial la Dej. Era probabil un interes pentru căile ferate, însă fără să se servească de acest Gheorghiu, care a provocat o grevă care a dus apoi la desființarea atelierelor.*

Imediat după închiderea atelierelor de la Dej, acest Gheorghiu a umblat toată țara, pe la toate atelierele, cu știrea direcției generale C.F.R., cu știrea ei, pentru că a fost ținut prezent și nu a fost concediat. Și la fiecare atelier

a agitat populația muncitorească, pregătind astfel această grevă care s-a întâmplat la București și în alte părți ”[59].

Partidul comunist interior are un caracter muncitoresc, dar numai prin proveniența liderilor lui. Muncitorimea nu se simțea atrasă de lozincile acestui partid, în linii mari, același.

”*Mișcarea comunistă nu a adus îmbunătățiri muncitorilor* - scria în acea epocă Lothar Rădăceanu - *și de aceea ei nu o urmează.* [...] *Fiindcă mișcarea comunistă nu este în România o mișcare muncitorească, de clasă, ci în primul rând, o mișcare politică pusă în slujba diverselor parole emise de Internaționala Comunistă. Când citești manifestele comuniștilor găsești în ele, mereu repetate, revendicări lipsite de orice interes muncitoresc, ”Plebiscitul în Basarabia și realipirea (ei) la Rusia sovietică”, ”Dreptul provinciilor noi de a se dezlipi de România” etc., etc. Și aceasta într-o vreme de criză și de dictatură* (sic!)*, când adevăratele probleme muncitorești au mai puțin decât oricând un caracter național, când ceea ce îi trebuie muncitorimii sunt în primul rând: libertate, pâine și muncă*” [60].

Parolele Kominternului făceau ca Partidul comunist să aibă, în continuare, un caracter de sectă. La urma urmelor, pe Stalin îl interesa mai puțin numărul de aderenți, cât faptul că instrumentul planurilor sale trebuia menținut în perfectă stare de funcționare. Caracterul lui de sectă îl făcea de negăsit pentru eventualul adept, dornic de a se înscrie în rândurile lui, fiind perioade când starea de spirit comunistă era întreținută cu precădere în celulele închisorilor, unde comuniștii aveau libertatea să se manifeste mai mult sau mai puțin neîmpiedicat, întrucât nu mai reprezentau o amenințare la unitatea statală sau la orânduirea socială existentă.

Legendele pe care și le-au creat despre ei înșiși mai târziu, când comuniștii de atunci au obținut puterea, conțin cel puțin în privința dificultăților pe care le-au întâmpinat până să găsească un fir care să-i conducă la partid, o bună doză de adevăr: partidul comunist era invizibil.

Iată de pildă, cum a fost descris primul contact al lui Gheorghiu-Dej cu partidul căruia avea să-i ajungă conducător, relatare datând din 1946:

”*Se întâmplă în acest timp, un fapt în aparență neînsemnat, dar care avea să fie o cotitură în viața lui Gheorghiu. Într-o noapte, găsi pe drum o hârtie mototolită. Era un manifest al partidului, lansat cu ocazia împlinirii unui an de la masacrul* (sic!) *de la Lupeni.*

Gheorghiu îl studiază cu atenție, își însușește conținutul (sic!) *și se hotărăște să intre în partidul care corespundea aspirațiilor sale.*

Îl caută, dar nu-l găsește [...].

Peste câteva zile, când la sindicat a avut loc aniversarea Lupenilor,

Gheorghiu cautã sã observe care dintre vorbitori avea sã vorbeascã în sensul manifestului. În felul acesta va ști cã acela-i comunist și va lua legãtura cu dânsul [...]. *Numai cã speranțele nu s-au împlinit: nici un muncitor nu cuvântã în sensul manifestului*".

Atunci, spune mai departe naratorul, vorbi el în spiritul manifestului.

"*A doua zi, în atelier, un muncitor care-l ascultase vorbind, îi strânse mâna*" [61].

Acesta era un oarecare Miticã Teodosiu, care l-a pus în legãturã cu organizația clandestinã a partidului.

Fenomenul marcat prin numirea unei conduceri *muncitorești* în fruntea formației comuniste interioare este pe de altã parte continuat de efortul de atragere în rândurile ei a cât mai multor muncitori, ceea ce era normal pentru o grupare politicã ce-și asumase sarcina de a conduce proletariatul, care însã se încãpãțâna sã nu-l urmeze.

Politica de cadre muncitoreascã, indiferent de fazele prin care a trecut partidul și de denumirile pe care le-a purtat, începe în anii treizeci. Mai târziu, Dej nu va face decât sã continue, prin propulsarea în cele mai însemnate funcții de partid și de stat, alãturi de oameni capabili, a unor cvasianalfabeți, dar cu origine *sãnãtoasã*, incapabili de a-și pãrãsi condiția antiintelectualã ini-țialã, cu urmãri atunci încã imprevizibile pentru viitorul țãrii. Cei mai mulți aveau întâiul contact cu primele cunoștințe școlare în închisoare, unde o organizare bunã le transformase în școli de cunoștințe generale. (O întreagã literaturã s-a scris în primii ani de dupã 1944 despre felul în care comuniștii transformaserã închisorile în adevãrate *universitãți de partid*, de fapt, în școli de alfabetizare).

Este probabil ca Stalin sã-și fi dorit acest partid "interior" și *muncitoresc*, întãrit cu cadre autohtone, dintr-un sentiment antisemit. Faptul cã era o replicã a P.C.R. ("exterior"), cu conducere proprie, în cea mai mare parte compusã din persoane de origine evreiascã - ca și partidul însuși - partid lichidat în 1937 (și care a renãscut din propria cenușã abia în timpul rãzboiului, din rațiuni noi) nu este numai o purã speculație.

Când în parlament, la discuția pe marginea mișcãrii greviste din februarie 1933, A.C. Cuza, într-un schimb de replici cu reprezentantul P.S.D., pretindea cã "*agitatorii comuniști sunt jidani*" [62], forțele de dreapta din România nu aveau cum sã observe tendințele abia sesizabile ale noii *politici de cadre* din Partidul Comunist din România. Iar începutul, timid ca orice început, îl reprezenta formarea unui grup din ce în ce mai bine închegat de lideri autohtoni, atei ortodocși, catolici sau protestanți, prin nimic deosebiți în docilitatea față de *sloganurile Kominternului*, privind dezagregarea patriei lor, de

tovarășii lor din partidul ”exterior”, adepți ai aceluiași materialism, proveniți din cultul mozaic.

Nimeni nu avea de unde să știe atunci că Stalin alegea tocmai oamenii care aveau să punã mai târziu baza unui comunism național și a unui *naționalism de partid* care va da roade abia peste 30-40 de ani.

Prețul plãtit de toți acești lideri tineri, săraci, lipsiți de orice știință de carte, a căror singurã bogãție era *credința în partid*, care îi va duce la victorie, adicã la conducerea destinelor țării, a fost slugărnicia lipsitã de demnitate și de orice sentiment patriotic, față de orice lozincã și indicație emanatã din cabinetele centrului.

Dacã atunci ar fi gãsit forța necesarã să le respingã, P.C.d.R. (”interior”) ar fi folosit șansa ivitã de a deveni ceea ce afirma cã este și anume, dacã nu avangarda clasei muncitoare românești, cel puțin reprezentantã a ei.

În 1933, când Partidul Social Democrat, dezbinat de lupte interne, se divizase din nou, momentul a fost prielnic pentru partidul comunist de a demonstra cã este capabil sã-i conducã pe muncitori în revendicãrile lor, indiferent din ce partid acești muncitori ar fi fãcut parte. Aceasta se petrecea când partide puternice și cu prestigiu, înainte de toate cele de guvernãmânt, nu numai cã nu cãutau soluții serioase și favorabile muncitorilor pentru rezolvarea crizei, ci dimpotrivã, așa cum s-a întâmplat cu guvernul național-țărãnesc, aflat atunci la conducerea țării, a trecut la represiunea armatã.

”*Iar dacã la Ploiești și la Atelierele C.F.R. s-au produs mișcãrii muncitorești de o intensitate mai mare, cauza lor nu au fost atât agitațiile comuniste, ci* [...] *situația intolerabilã de exploatare și nedreptãțire a muncitorimii.*

Numai așa se explicã faptul cã întreaga muncitorime, fãrã excepție, s-a raliat acțiunii, chiar și muncitorii liberali și național-țărãniști, care sunt destul de numeroși la Ploiești și, în general, la cãile ferate” [63]*.*

Dar șansa de a reprezenta cu adevãrat clasa muncitoare din România, ivitã în 1933, când un grup de comuniști a preluat conducerea mișcãrilor greviste, a fost ratatã definitiv, tot prin ei.

Ocazia de a respinge tezele Kominternului, condiție inițialã a acestei deveniri, nu a fost utilizatã. O nouã conjuncturã favorabilã nu se va mai ivi curând. Sã fi reflectat ulterior unul din conducãtorii grevelor la acele împrejurãri optime? Poate nu întâmplãtor, pus în fața unei noi asemenea conjuncturi, dar abia peste trei decenii, devenit conducãtorul partidului și al statului, Gheorghiu-Dej nu o va mai rata.

Este prea devreme sã se vorbeascã chiar de la început de conștiințã naționalã la comuniștii români din partidul ”interior” al anilor treizeci. Altminteri s-ar fi produs atunci și ar fi rãzbit la suprafațã, chiar și cu riscul de a fi intrat în

conflict cu interesele sovietice, așa cum s-a petrecut în anii șaizeci.

Condamnarea Dictatului de la Viena sau atitudinea antifascistă dintr-o anumită perioadă sunt adevărate și de aceea anume aceste aspecte sunt supralicitate de istoriografia oficială de partid.

Atitudinea funciarmente patrioticã cerea din partea acestui partid condamnarea răpirii Ardealului de Nord, în aceeași măsură cu condamnarea anexării de către U.R.S.S. a Basarabiei, nordului Bucovinei și a ținutului Herța. Iar mai târziu, a neînsemnatei, dar valoroasei ca piatră de încercare, Insulă a Șerpilor.

Presa de partid ilegală din interior este un argument al acceptării fără nici un fel de discernământ a tezelor și obiectivelor staliniste.

Scânteia, organul central al partidului ”interior”, al cărui prim număr se tipărește în 1931, reprezintă pentru perioada ilegalității, în cea mai mare parte, o colecție de articole penibile, fapt pentru care nu au putut face obiectul nici măcar unei cât de sumare antologii, decât poate doar pentru a ilustra gradul de aservire a partidului față de tezele Kominternului.

Pe de altă parte, numeroasele publicații maghiare ce apăreau ilegal, reprezintă *traducerea în viață* a hotărârii adoptate la cel de-al V-lea Congres al Kominternului de a se *întări* activitatea comunistă printre ungurii din teritoriile pe care el le numea ca fiind *anexate*, cum s-a văzut, nu numai de România, ci și de Cehoslovacia sau Iugoslavia.

Sub egida P.C.d.R. (”interior”) apăreau în mod ilegal o seamă de foi în limba rusă, fără îndoială tipărite în U.R.S.S., în cadrul campaniei de menținere în actualitate permanentă a așa numitei *probleme a Basarabiei* și strecurate clandestin peste granițã, unde erau difuzate de comuniști, printre basarabenii rusofoni.

În ceea ce privește conținutul acestor publicații, este, credem, suficient să menționăm câteva titluri din oricare foaie. Vom exemplifica prin cea intitulatã *Comunistul*, care a apărut la Constanța și din care se cunoaște un singur număr (probabil unicul): *Bandele colonialiste din Dobrogea asasinează, Imperialiștii români nu vor pact de neagresiune cu Uniunea Sovieticã, Hotărâri bolșevice pentru construcția socialistă* etc. [64]

De ce totuși, se pune întrebarea, acest partid nu a găsit resursele și decizia necesare de a deveni, pe lângă *interior* și *muncitoresc*, de asemenea și *românesc*?

Desigur, conștiința națională a comuniștilor era încă departe de a se fi format. Dar probabil că pur și simplu, liderii acestui partid nu doreau să respingă dependența lor de Komintern, deși atunci era în puterea lor s-o facă.

P.C.d.R. (”interior”) nu era prizonierul politic al lui Stalin, așa cum membrii de rând și conducători ai celuilalt partid comunist, ”exterior”, erau cu toții, statut de care probabil că și-au dat seama când era prea târziu.

El era doar prizonierul propriilor sale erori ideologice.

Fenomenul, care se va repeta aproape identic în vremea noastră, propune o variantă de răspuns: partidul a procedat la o autentică autoocupație ideologică, contrară intereselor țării și în ultimă instanță propriilor sale cauze, din meschine calcule de grup.

Faptul că și alte partide comuniste din numeroase țări trăiau aceeași *autoocupație* ideologică benevolă, nu explică totuși pe deplin fenomenul. Este posibil ca situația lui de partid concurat în exterior, să-i fi îndemnat pe liderii din interiorul țării să renunțe la orice fizionomie proprie. Ei se vor simți în permanență amenințați, chiar atunci când la Moscova vor exista numai reminiscențele unui partid ”exterior”, în poziția lor de lideri.

Autoocupația ideologică este totodată avansul pentru venirea lor la cârma țării în viitor. Toți acești muncitori, ajunși în fruntea unui partid cu totul nesemnificativ pentru eșichierul politic al anilor treizeci, știau prea bine că nu vor ajunge niciodată la putere, fie chiar și prin violență, cu forțe proprii. În această privință era un consens tacit absolut între Stalin și clienții săi din partidul ”interior”. Aceștia din urmă sunt cu anticipație recunoscători celor ce aveau să le înmâneze cheile viitoarelor vile, palate și limuzine de lux. În ochii lor, prețul nu mai conta.

Stalinismul din care s-a plămădit acest partid avea să constituie structurile de beton armat ale edificiului. Chiar și după proclamarea autonomiei, dictaturile personale, puține dar apăsătoare, imitând sau parodiind fără voie pe cea din coasta căreia s-au desprins, fără el s-ar fi prăbușit demult.

TREI DIMENSIUNI STALINISTE ÎN FAȚA PARTIDULUI COMUNIST DIN ROMÂNIA

DIMENSIUNEA EXPANSIONISTĂ

Îndată după realizarea unității naționale, România s-a văzut confruntată cu o situație efectiv nouă și anume, cu imposibilitatea de a-și consolida granițele, din pricina zarvei ridicate în mod artificial de Rusia Sovietică asupra *problemei Basarabiei*, apoi asupra tuturor teritoriilor unite cu țara.

Ideologia, menită a justifica practici politice concrete, dubla mijloacele cele mai diverse utilizate de conducătorii de atunci ai partidului comunist (bolșevic) rus sau ucrainean, propagandistice, diplomatice sau militare.

România nu avea, în schimb, la dispoziția sa decât posibilitatea de a evoca tratatele internaționale și forța dreptului, care - vai! - aveau să se arate atât de neputincioase în fața dreptului forței.

Factorii care conduceau destinele României, în virtutea unei tradiții de politică externă bazată pe justiție, la rândul ei sprijinită pe tratate și acorduri, nu osteneau să sublinieze aceste aspecte. Astfel, I. G. Duca, pe atunci ministru de externe, declara în 1924:

"*România care și-a realizat unitatea sa națională, e în toată puterea cuvântului o țară pașnică. Ea urmărește un singur scop și anume, de a se consolida în interiorul granițelor sale și de a-și asigura pacea pe baza tratatelor existente. Ea se silește îndeosebi să întreție cele mai bune relații posibile cu vecinii săi.* [...] *E totuși cu neputință de a restabili relații normale cu o țară care nu vrea să recunoască granițele. Legitimitatea punctului de vedere al României în chestiunea Basarabiei e atât de vădită, încât nici un guvern român n-ar putea urma în această privință altă politică. Recunoașterea Sovietelor nu este pentru România o chestiune teoretică, cum este cazul cu alte țări. În repetite rânduri noi am declarat că România nu are motive teoretice de a nu recunoaște Sovietele. Atitudinea României atârnă numai de cea a Rusiei față de România*" [65].

Aceleași aspecte le sublinia și N. Titulescu, nevoit în calitatea sa de

atunci, de ministru al României la Londra, să ia parte la o polemică în paginile publicației *Manchester Guardian*, "*al cărei sfârșit a fost tăcerea completă a d-lui dr. Rakovski*" [66], apoi în revista engleză *Nineteenth Century*, precum și în paginile ziarului *Epoca*, din Roma.

Într-o scrisoare adresată acestui din urmă cotidian, Titulescu pune accentul nu numai pe dreptul dreptului în legătură cu teritoriul românesc devenit subiect de litigiu, atunci când el nu putea, pe drept cuvânt, să fie dezbătut și anume în epoca stăpânirii de către imperiul țarist, ci tocmai când litigiul se rezolvase, ci și pe implicațiile largi, legate de ansamblul relațiilor de bună vecinătate, pe care România era doritoare să le întrețină. Titulescu scria în 1924:

"*Am susținut în articolele precizate că Basarabia trebuie să aparțină României, mai întâi că e un pământ românesc de veci, care n-a fost separat de patria mumă decât un scurt timp, printr-o anexiune nedreapă a aristocrației ruse și apoi, pentru că în 1918, prin liberă determinare a locuitorilor ei, ea s-a unit cu România, printr-un act de dispoziție voluntară, care trebuie să aibă o mare valoare politică și morală, din moment ce el a fost consacrat printr-un document internațional* [...].

Eu sunt unul dintre cei care consideră că amiciția ruso-română, supusă la încercări de veacuri, trebuie să supraviețuiască, oricare ar fi controversele momentului. Sunt dintre cei care cred că interesele comune ale Rusiei și României sunt mult mai importante, decât interesele speciale care le-ar putea despărți.

Dar pentru a putea atinge acest scop înalt, care corespunde atât intereselor ruso-române, cât și marilor interese al păcii mondiale, trebuie să ne ferim a jigni interesele profunde ale unuia sau altuia din aceste două popoare.

Dați-mi voie să citez un exemplu de ce nu trebuie făcut, pentru a grăbi reluarea raporturilor normale, aș zice bucuros, amicale, între ruși și români.

Domnul Rakovski, în articolul din 2 nov. al Epocei*, crezânduse autorizat, probabil, de faptul că România era până la 1878 sub suzeranitate turcească, scrie că:* YY*Rusia a cucerit Basarabia de la turci* [[.

Zadarnică și dureroasă reamintire, când reamintim că același domn Rakovski publică în 1898, la Varna, la editorul K. Eustațiu, o carte intitulată ***Rusia în Orient,*** *din care extrag acest pasaj:* YY*Încă o dovadă a creștinismului fals al guvernului rusesc. Acesta, în schimbul ajutorului neprețuit al românilor la Plevna, când Rusia, fără concursul acestora, urma să stea încă un an sub zidurile cetății, Rusia răpește Basarabia din mâinile proprii ale românilor și acest fapt Rusia în contra Convențiunii formale încheiate între ea și România, în ziua de 4/17 aprilie 1877, conform căreia Rusia garanta integritatea*

teritoriului român. [[

Toate cele ce v-am scris, domnule director, nu micșorează sincera mea dorință de a vedea restabilită vechea amiciție ruso-română" [67].

Parafrazând spusele lui I.G. Duca privind caracterul teoretic al recunoașterii Rusiei Sovietice de către majoritatea statelor europene, față de aspectul practic pe care acest act îl prezenta în cazul României, se poate spune că în privința diferitelor partide comuniste exista o situație aproape similară.

Dacă vom lua de pildă cazul Partidului Comunist Francez, acceptarea tezelor cominformiste privind caracterul *imperialist* al unirii de la 1918, avea mai multă sau mai puțină importanță*, în timp ce pentru Partidul Comunist din România acceptarea era similară unui verdict asupra viitorului său, fiind așadar de importanță vitală pentru însăși existența sa.

Faptele istorice demonstrează că Partidul Comunist din România a fost creat anume pentru a servi ca un berbece prin care să fie demolată unitatea națională a țării.

Partidul Socialist Democrat, radicalizat în 1918, își propunea cu mult înainte de formarea partidului comunist înlăturarea oricărei forme de exploatare și construirea noii societăți socialiste, "*călăuzinduse de ideile socialismului științific*". El se considera "*partid al clasei muncitoare*" care "*are istoricește chemarea de a înfăptui o nouă formă de organizație socială, prin socializarea tuturor mijloacelor de producție și de schimb*" [68]. Încât ruperea Partidului Socialist pentru crearea P.C.d.R. nu a reprezentat, cum se spune, un *progres* sau o *treaptă superioară*, nici măcar o bătaie a pasului pe loc, ci doar o mișcare strategică a unui stat împotriva altui stat.

---

*) La începutul anului 1924, Camera franceză a ratificat unirea Basarabiei cu România. În dezbaterea care a precedat acestui act, Pioncaré declara: "*E foarte rușinos că bolșevicii reclamă moștenirea Imperiului rusesc!*". Presa zilei a publicat printre altele și schimbul de replici între Poincaré și Marcel Cachin, acesta din urmă deputat al partidului comunist.

"Poincaré: *Este curios de a vedea azi pe bolșevici, revendicând moștenirea imperialistă a Ecaterinei a II-a.* (Exclamații și protestări la extrema stângă. Vii aplauze pe celelalte bănci.)

D. Marcel Cachin: *Sunt peste o sută de ani de atunci!*

D. Poincaré: *Eu credeam, domnule, că dreptatea nu se prescrie*!".

Presa a remarcat că și ceilalți deputați comuniști din Cameră, Morucci și Laffont, s-au situat în această problemă pe poziții ostile României[69].

Pata de pe trecutul și conștiința Partidului Comunist Francez este cu atât mai rușinoasă, cu cât Camera franceză s-a pronunțat fără echivoc asupra drepturilor inalienabile ale poporului român, în timp ce el, după cunoștința noastră, nu și-a retractat până în prezent atitudinea de atunci, în această chestiune.

Desigur, în viziunea asupra mijloacelor de transformare a societății au apărut la început nuanțe, apoi diferențe din ce în ce mai mari față de socialiști, în metodele politice aplicate, în legalizarea metodelor violente, a clandestinismului, în proclamarea legalității ilegalităților (chiar atunci când fiind la putere, *veghea* ca alții să nu încalce legalitatea pentru a o face el mai abitir), dar mai ales, în înlocuirea democrației prin dictatură. Dar nu din pricina stringenței impunerii unor astfel de procedee și mai radicale în mișcarea muncitorească a fost organizat partidul comunist în țara noastră. Era nevoie de un cal troian al noii vocații, devenită în scurt timp obsesie, aceea a expansionismului, ale cărui mlădițe, în 1921, deja se întrezăreau. Și el a fost inventat prin înființarea partidului comunist.

Astăzi*, când partidul își scuză trecutul, justificându-l exclusiv prin ”*practicile greșite*” care i-au fost ”*impuse din afară*”, o trăsătură esențială a ființei sale avea să-i determine disponibilitatea sa definitivă - cel puțin până acum nedezmințită - la stalinism și care se evidențiază cu precădere: el și-a asumat voluntar și conștient rolul pentru care a fost creat, fără nici o constrângere inițială. Acceptarea deliberată a acestui rol nu s-a petrecut însă în mod pașnic, ci printr-o luptă îndârjită, prin izolarea și înlăturarea prin cele mai acerbe metode, descoperite de la începutul existenței partidului, a oricărui membru din conducere sau din rânduri, care până la urmă se trezea la realitate. Transformările consecutive suportate de comunismul românesc, între care lichidarea P.C.d.R. (”Socialist”) de la 8 mai 1921, care mai păstrase ceva din vechea mișcare, inclusiv pe vechii conducători, ca și apariția celor două partide ulterioare, unul pentru exterior, altul pentru interior, au fost determinate tot de obsesiile expansioniste staliniste, în care comuniștii români ba nu dădeau randamentul așteptat, ba deveneau pur și simplu inutili, din pricina priorității și succesului obținut pe alte căi și anume, prin metode teroriste, prin mijloace diplomatice și militare.

Un lucru este cert: indiferent de rezistența reală a multor comuniști-”socialiști”, partidul, în ansamblul lui, servește de la înființare ideilor expansioniste ale Rusiei Sovietice, împotriva propriei sale patrii. Lucrurile nu se petrec ca un simptom *stângist*, din epoca copilăriei comunismului cu tricolor, ci ca unul de structură și de durată.

Toate formele pe care le-a îmbrăcat obsesia stalinistă a expansiunii au fost exprimate de toate cele trei partide comuniste *din* România, cu o dăruire, oricum, demnă de o cauză mai bună.

Cu totul întâmplător, Partidul Comunist din România era unul singur

_____

*) În 1978. (Nota redactorului *Istoriei Stalinismului în România*)

pentru toată România întregită, indiciu al unei recunoașteri involuntare a unității țării, ”*Partidul este pe cale de a depăși limitele vechii Românii și de a se întinde în toată țara*” [70], scria gazeta *Socialismul.*

Este poate singura recunoaștere până la 23 august 1944 a caracterului unitar al țării.

Trebuie să facem însă o distincție: nu comuniștii-”socialiști” vor susține obsesiile expansioniste ale Moscovei. O politică nouă se face mai întotdeauna cu nume noi. Chiar și un document oficial cum era apelul *Pentru Basarabia, împotriva reacțiunii; către Federația partidelor social-democrate și socialiste din România, către Consiliul General al Uniunilor Muncitorești din România*, în care se lămureau obiectivele partidului comunist privind Basarabia, este semnat *Pentru Comitetul executiv provizoriu al Partidului Socialist-Comunist*, nu de conducerea efectivă și de secretarul general, Gh. Cristescu, ci de Marcel Pauker, ”domnișorul”*, și de Constantin Ivănuș, cel care după 23 august fusese proclamat ”erou al clasei muncitoare”. Diverse articole prin care partidul cerea anularea actului de la 1 decembrie 1918, prin care Transilvania s-a unit cu România, erau semnate de Timotei Marin (uneori cu pseudonimul Tima), de Gh. Moscu și de alții.

Scânteia ilegală din anii treizeci susține aceste teze în numele întregului partid. Exponenții ideilor expansioniste în presa de partid a anilor douăzeci, devin mai târziu lideri și membri ai partidului ”exterior”*.*

Partidul Comunist din România fusese necesar organizatorilor lui de la Harkov și Moscova pentru a se putea crea astfel un pilon de sprijin în atingerea obiectivului care viza întreaga regiune a Balcanilor. Astfel a luat ființă *Federația Comunistă Balcanică.* Apelul cu care se încheia prima conferință a Federației, clarifica obiectivele ei: *Luptați pentru Republica Socialistă Federativă Sovietică a Balcanilor!* [71]*.*

În 1923, programul Federației era definitivat. Din rezoluția celei de a VI-a Conferințe reieșeau cu claritate, atât intențiile Rusiei sovietice față de România, cât și sarcinile partidului comunist în atingerea cu maximă urgență a obiectivelor urmărite.

Astfel, în rezoluția *Asupra problemei naționale din România*, adoptată la conferință, nu se abordau aspectele sociale din țara noastră, fie și dintr-un unghi extremist, cum s-ar crede, ci obsesiile teritoriale sovietice.

În sânul *țărănimii și muncitorimii proletare din Basarabia*, despre care

---

*) Marcel Pauker avea origine burgheză, tatăl său fiind proprietarul ziarului *Argus*, ulterior vândut băncii Crisoveloni, ”*drept pentru care fiul își înjură tatăl în paginile ziarului* ***Socialismul***”, scria ***Lumea Nouă*** (nr. 32, 7 oct. 1923).

se spunea că ”*au trăit prima perioadă a revoluției ruse, iar acum gem sub călcâiul dictaturii militare române* (sic!)” [72], se afirma într-un limbaj pe care partidul l-a împrumutat încă din acea perioadă de la stalinism că ”*în fiecare zi crește manifestarea dorinței lor puternice și național-revoluționare de a se uni cu Uniunea Republicilor Sovietice Ruse*...” [73].

Rezoluția care ignora evident atât datele istorice, cât și realitățile demografice ale provinciilor unite cu țara, unde majoritatea o reprezenta populația românească, în ciuda maghiarizării forțate în Transilvania și a rusificării în Basarabia, vorbea în continuare despre masele ”*țărănești și muncitorești din Transilvania*” care ”*suferă*”, ”*în același chip*”, precum și despre ”*populația germană și ucraineană din Bucovina și Cadrilater*”*.

Grupurile etnice din România erau îndemnate fără ocol la răzmeriță și dezordini. Erau vizate absolut toate provinciile: ”*Naționalitățile din Transilvania, Dobrogea și Bucovina duc de aceea o luptă neîncetată și nu săracă în jertfe, pentru a obține posibilitatea unei libere și nesilite determinări a soartei lor, ca și cele din Basarabia* (sic!)” [74], care rămânea astfel obiectivul numărul unu.

În final, era cuprins angajamentul Partidului Comunist din România, decis ”*să sprijine dorințele maselor muncitoare, ale naționalităților* (sic!)*, pe baza principiilor dreptului la autodeterminare al națiunilor, până la deplina lor despărțire de corpul statului actual* ” [75].

Masele care *sufereau* și *gemeau* în România, nu au urmat partidul comunist. Proiectul Federației Balcanice, o fantasmagoricã organizație statalã între Bulgaria și ce mai rãmânea din România și Iugoslavia după *autodeterminarea naționalităților* și care nu putea fi decât creația subconștientului unui nebun, a fost abandonat, ca și numita *Federație regionalã a partidelor comuniste.*

Planurile nu fuseserã în realitate anulate, nici cel puțin amânate, ci doar inovate.

---

*) Cadrilaterul este denumirea părții de sud a Dobrogei. În urma războaielor balcanice (1912-1913), când Peninsula balcanicã înlãturã complet suzeranitatea otomanã, prin Acordul de pace de la București, Macedonia - eliberatã de sub dominația turcã - este împărțitã între Grecia, Bulgaria și Iugoslavia. România care participase la acțiunile militare primește partea de sud a Dobrogei, *Cadrilaterul* (județele Durostor și Caliacra), teritoriu de transfer al populației de origine românã din Peninsula balcanicã (macedo-români). Nu a existat și nu există populație de origine etnicã ucraineanã în acest teritoriu, cum pretindea rezoluția.

În 1940, Hitler și Mussolini, în înțelegere cu Stalin, au dictat României să cedeze Bulgariei Dobrogea de sud și să evacueze populația de origine românã de aici. (Nota aut.)

Schimbarea de ”stil” este legatã de înseşi schimbãrile intervenite în conducerea statului sovietic şi de lupta pentru putere din interiorul ei. Iniţial, concepţia fusese elaboratã şi pusã pe tapet de Troţki, Zinoviev, Radek, Rakovski, Krestinski şi de Buharin, care urmeazã la conducerea Kominternului, lui Zinoviev. Odatã pus fundamentul ideologic al noului expansionism, partidele comuniste au fost silite sã-i slujeascã, iar cele din ţãrile limitrofe Rusiei Sovietice din centrul Europei, formate pe ruinele fostului Imperiu austro-ungar, trebuiau sã acţioneze împotriva intereselor vitale ale propriilor lor popoare.

Când Stalin şi-a lichidat adversarii şi, în general, oricare urmã de opoziţie împotriva puterii sale absolutiste, el nu numai cã nu a ”aruncat peste bord”, pentru a utiliza expresia sa favoritã, întreaga concepţie neoexpansionistã, creaţie a inamicilor sãi personali, ci dimpotrivã, şi-a însuşit-o, analizându-i defectele şi perfecţionând-o. Dar mai ales, ducând-o la bun sfârşit.

Stalin a fost realist în conducerea evenimentelor spre deznodãmântul dorit şi urmãrit cu consecvenţã. S-ar pãrea cã un dispreţ profund nutrea pentru *domnişorii* din partidul comunist (”exterior”), care era, de altfel, propria sa creaţie. Îi disprețuia poate tocmai pentru ceea ce le cerea cu mai multã dârzenie: trãdarea intereselor naţionale şi pe care o obţinuse fãrã greutate.

Nici activitatea unui partid zelos în executarea ordinelor, nici agenţii strecuraţi peste Nistru în România, pentru a provoca dezordini şi a rãscula populaţia, n-au putut duce la anexarea Basarabiei şi a Bucovinei.

Aceste provocãri puteau avea în anumite momente aspectul unor reuşite. Ele au culminat cu strecurarea peste Nistru a unei forţe de şoc, care a şi reuşit sã provoace o rãscoalã la Tatar-Bunar, din sudul Basarabiei, în 1924.

”*La Tatar-Bunar au fost amestecaţi agenţii provocatori ai Internaţionalei a III-a, care jucându-se cu viaţa ţãranului basarabean, au vrut sã dovedeascã Europei cã basarabenii sunt pentru inexistenta şi caraghioasa* YY*Republicã Moldovenească*[[.

Nu pot ţãranii din câteva comune izolate sã alunge pe jandarmi şi sã proclame YY*Republica Moldovenească*[[*, dacã nişte agenţi provocatori criminali nu i-ar fi asigurat cã revoluţia a început în toatã Basarabia sau cã armatele roşii au intrat sau sunt gata sã intre. Lucrul acesta s-a vãzut chiar din bucuria gazetelor ruseşti care au anunţat imediat revoluţia, precum şi din manifestele clandestine ale clandestiniştilor şi suspecţilor noştri comunişti care sãrbãtoreau* YY*Republica Moldovenească*[[.

Afirmând cu tãrie din primul moment aceste lucruri, am protestat însã împotriva modului barbar cum au fost executaţi sute şi sute de ţãrani” [76], scria dupã consumarea evenimentelor, Ilie Moscovici.

La sfârșitul anilor treizeci, lui Stalin i-a fost clar că se va putea dispensa de serviciile partidului comunist în această direcție. De aceea și făcu din el tabularasa. El era decis să înlocuiască mijloacele combinate ideologice, politice și teroriste, cu aplicarea exclusivă a forței.

Treptat, Rusia Sovietică devenea din nou o putere europeană. Alianța cu Germania hitleristă îi deschidea perspectivele nebănuite de a se apropia de țel. Se adeverea prevederea socialistului Ilie Moscovici care în 1924 scrisese:

”[...] *Cu toată dreptatea pe care România o are în chestia Basarabiei, opinia publică democratică i-a fost ostilă sau indiferentă.* [...] *Rusia de astăzi, antipatică lumii democratice și socialiste și care nu se bucură încă complet de simpatia lumii capitaliste, nu are astăzi nici autoritatea, nici puterea de a impune României retrocedarea Basarabiei.*

Rusia de mâine însă [...] *chiar dacă nu va avea dreptatea și autoritatea - pe care nu le are nici acuma - va avea însă puterea,* ***va avea sprijinul interesat al statelor mari burgheze****. Atunci va putea impune României, micii Românii, condițiile pe care le va vroi, atunci ea va răpi, pentru a treia oară, cu sau fără parodie plebiscitară, Basarabia românească*” [77].

Premoniție care avea să se adevereacă întocmai: acea *Rusie de mâine* se arătă în urma așa-numitului ”Pact de neagresiune” dintre Germania hitleristă și Rusia stalinistă, al cărui *Protocol* secret menționa în mod expres Basarabia, alături de celelalte țări și regiuni limitrofe U.R.S.S., de încorporarea cărora era interesată. Și de asemenea în urma Tratatului de pace de la Paris (1947), unde i-a avut alături pe principalii aliați ai momentului, S.U.A. și Marea Britanie.

Urmare *Notei ultimative* adresată de guvernul sovietic României, la data de 26 iunie 1940, Basarabia, Bucovina de Nord - recăpătată de România de la fostul Imperiu austro-ungar - și ținutul Herța au fost anexate de U.R.S.S., Basarabia pentru a treia oară, celelalte teritorii pentru întâia oară.

Partidul Comunist din România, devenit demult inutil și nemailuat în seamă în combinațiile lui Stalin, ieși din grotele existenței sale ilegale, pentru un moment, cu încă un act de slugarnică supunere, publicând un *Manifest* entuziast, într-un moment când întreaga suflare românească, indiferent de opiniile publice și credințele religioase care o divizau, era unanimă în solidaritatea cu patria sfârtecată. Manifestul vorbea de Basarabia ”eliberată”, de ”fericita” Basarabie, în care ”*Armata Roșie a pus capăt jugului greu al imperialiștilor români* ” [78].

În contrast și la polul opus al documentului emis la 6 iulie 1940 de Partidul Comunist din România, s-a aflat atitudinea ”conducătorilor social-de-

mocrați", stigmatizați în textul lui. Președintele Partidului Social-Democrat, Constantin Titel-Petrescu, scria:

"*Cu inima sângerândã și cu mâinile ferecate, a trebuit sã îndurãm sfâșierea unui trup din trupul țãrii. Basarabia toatã și o parte din Dulcea Bucovinã ne-au fost rãpite*" [79].

Articolul sãu se intitula *O mare nedreptate istoricã.* (Pentru ambele texte, vezi *Addenda*).

După faza 1921-1940, când P.C.d.R. a fost cel mai sârguincios tribun al tuturor pretențiilor teritoriale ale Moscovei, satisfãcute integral în 1940, apoi satisfãcute din nou în 1944, a existat faza a doua a existenței sale, raportatã la dimensiunea expansionistã a stalinismului. Ea a constat în tãcerea mormântalã pe marginea drepturilor istorice ale României, tãcere și ea impusã, ca și limbuția de până atunci. Noile împrejurări ivite după 1944, cereau ca partidul sã aparã în ochii propriului popor drept slujitorul neclintit al ideilor patriotice.

Și cu cât se bãtea mai multã monedã pe condamnarea de cãtre partid a Dictatului de la Viena, atitudine întru totul spre lauda lui, cu atât numele Basarabiei și al Bucovinei de Nord nu mai apãreau nicãieri, ca și când nici nu existaserã în istoria României și a poporului român.

DIMENSIUNEA DICTATORIALÃ

Cu mult înainte ca România sã fi intrat în orbita intereselor sovietice, instrumentul *satelizãrii*, partidul comunist, fusese pus la încercare și trecuse probele tuturor obsesiilor originare pentru care fusese inventat Kominternul.

Tot astfel este cazul și cu dimensiunea dictatorialã.

Dacã dimensiunea expansionistã viza vocația externã, descoperitã brusc de statul sovietic, cea dictatorialã viza structurile politice ale societãții.

Sã recapitulãm câteva momente în evoluția și transpunerea în practicã a acestei obsesii, înainte ca ea sã fi trecut Nistrul, granița de atunci a U.R.S.S. cu România.

La preluarea puterii de stat în Rusia, la 25 octombrie (7 nov.) 1917, bolșevicii cârmuiau un stat care deși nu avea o tradiție de democrație și pluralism, ca urmare a secolelor de dominație absolutã a țarilor, trãise o scurtã, extrem de scurtã perioadã de democrație autenticã, instalatã prin Revoluția din februarie. Nici partidul bolșevic nu era la acea datã monolitul în care sã fi

existat și să se fi exprimat o singură părere, lipsit de curente de opinie, în care autoritatea căpeteniei partidului să se bizuie pe puterea sa nelimitată, ca pe timpul lui Stalin.

Mult prea repede, după lovitura din octombrie, cei care priviseră cu speranțe în instaurarea unei lumi a libertății și dreptății spre răsărit, ca spre un punct cardinal care urma să salveze "*onoarea socialismului internațional* " (Roza Luxemburg), aflară doar deziluzii și dezamăgiri. Speranțele lor, legate de înlocuirea democrației burgheze, hulită pentru slăbiciunile, defectele și imperfecțiunile ei, cu o formă superioară, în ochii celor mai lucizi se prăbușeau încetul cu încetul.

Nu trecuse prea mult timp de când bolșevicii puseseră mâna pe putere și oamenii care începură (abia) să experimenteze pe propria lor existență noua societate - dar care nu mai puteau să se exprime - ca și unii oameni de cea mai bună credință din exterior realizară cu o imensă amărăciune proporțiile deziluziilor lor, din pricina prăpastiei catastrofale care se căsca între deziderat și practică, între cuvânt și faptă, între utopie și realitatea ei.

La început, unii erau pregătiți să acorde unele circumstanțe atenuante. După șase ani de putere sovietică, în 1924, Karl Kautski, de pildă, mai credea în posibilitățile de perspectivă ale revoluției. El scria la moartea celui care nu-l cruțase ca social-democrat:

"*Lenin începu prin a da proletariatului cea mai deplină libertate. Dar consecințele politicii sale îl silirã sã stãvileascã aceastã libertate.* [...] *Din punctul meu de vedere, ar reieși cã Lenin a dus revoluția rusã la izbândã, dar a fãcut-o incapabilã sã dea roade. Sã nu uitãm cã revoluția rusã nu este încã terminatã. Ea nu va fi înmormântatã o datã cu Lenin* " [80].

Articolul publicat de Kautski în revista socialistă austriacă *Des Kampf*, după ce enumeră meritele lui Lenin, "*ca personalitate, cum se gãsesc puține în istorie*", surprinde și o realitate a Rusiei de după octombrie 1917: represiunile.

"*Această recunoaștere* - scria el - *nu are nimic de a face cu zeificarea fãrã mãsurã cu care deținãtorii puterii în Rusia de astãzi au înconjurat pe Lenin cel mort și care ne face mai degrabã sã ne gândim la funeraliile unui Dalai-Lama, pe care poporul mongol îl considerã ca pe întruchiparea dumnezeirii, decât la cinstirea unui luptãtor proletar de cãtre tovarãșii lui. Cu ocazia acestor funeralii barbare a ieșit încã o datã la ivealã caracterul asiatic al bolșevismului. Ar trebui sã ne mirãm numai cã pentru cinstirea eroului mort nu s-au mãcelãrit câteva hecatombe de menșevici și de socialiști-revoluționari* " [81].

Trãia încã Lenin, când *hecatombe de menșevici* începuseră deja să fie

judecate și mãcelãrite. Revoluția se rãfuia mai întîi nu cu capitalismul, ci cu tovarãșii de drum și de luptã, pe care îi înlãtura prin mijloacele cele mai brutale.

Era în 1922 când Gorki - același Gorki care în anii treizeci devenise aliatul Gulagului - scria lui Anatole France:

”*Procesul socialiștilor-revoluționari a luat caracterul cinic al pregãtirii politice pentru uciderea unor oameni care au slujit sincer cauza poporului rus. Vã rog cu insistențã sã vã adresați din nou guvernului Sovietelor, arãtând cã aceastã crimã este inadmisibilã: este posibil ca intervenția dumneavoastrã autorizatã sã nu reușească a salva viața socialiștilor. Vã comunic conținutul unei scrisori pe care am adresat-o unuia din reprezentanții Sovietelor. Salutãri cordiale, Gorki* ” [82].

Scrisoarea menționatã era adresatã și lui Râkov și avea urmãtorul cuprins:

”*Alexei Ivanovici,*

În cazul când procesul socialiștilor revoluționari sfârșește cu execuția lor, aceasta va însemna o crimã sãvârșitã dupã un plan premeditat. Va fi o crimã îngrozitoare.

Vã rog sã comunicați aceastã pãrere a mea lui Troțki și celorlalți.

Cred cã nu veți fi surprins de faptul cã în timpul revoluției am atras atenția puterii sovietice asupra exterminãrii nebunești și criminale a intelectualilor în partidul nostru necioplit și lipsit de culturã. Sunt ferm convins cã dacã socialiștii revoluționari vor fi executați, faptul va avea drept urmare blocada moralã a Rusiei din partea socialiștilor din Europa. Maxim Gorki, 1 iulie 1922 ” [83] *.

Mai lucidã decât cei mai realiști critici ai suprimãrii libertãților democratice de cãtre Marea revoluție și ai rãfuielii acesteia cu oricine nu-i accepta rețetele, comunista germanã Roza Luxemburg punea degetul pe ranã încã

---

*) Mai înainte avusese loc la București *Procesul din Dealul Spirii* al comuniștilor participanți la Congresul din 8 mai 1921. În 1922, anul procesului socialiștilor-revoluționari din Rusia, toți inculpații din procesul de la București au beneficiat de o amnistie. Ziarul socialist *Lumea Nouã*, menționa de aceea, cã procesul de la Moscova ”*a sfârșit mult mai rușinos*”, în ciuda garanțiilor date de Karl Radek și Buharin, la Berlin. ”*Nici una din regulile omenești pentru conducerea dezbaterilor n-a fost respectatã* ”. S-au organizat mitinguri pentru a se cere condamnarea la moarte a acuzaților. Apãrãtorii au fost alungați. Toate acestea, în pofida protestelor vehemente venite din lumea întreagã, inclusiv ale lui Gorki, A. France, Wells, B. Shaw, Hauptman, Einstein. Adler scria Klarei Zetkin cã procesul marchează nu trecerea de la capitalism la socialism, ci de la capitalism la barbarie.

din 1918. Pentru ca criteriul esențial în judecarea unui sistem nu era ce afirma acesta despre sine, ci atitudinea față de instituțiile democratice ale țării și față de democrație în general, toleranța față de opoziție, libertatea presei etc. Interesantă în această privință este demitizarea șefilor partidului, pe care comunista germană îi vede făcând compromisuri, deseori contrarii convingerilor lor intime. Piatra de încercare, după Roza Luxemburg, a oricărui regim, și deci și a regimului sovietic, era atitudinea față de instituțiile democratice:

"*Desigur că fiecare instituție democratică își are limitele ei, ca și toate instituțiile omenești. Dar leacul pe care l-au găsit Trotki și Lenin: înlăturarea democrației în general este mult mai rău decât răul pe care vor să-l înlăture. Ei lichidează însuși izvorul viu al tuturor remediilor pentru îndreptarea lipsurilor instituțiilor sociale și care sunt: viața politică activă, neînfrânată, energică, a maselor populare*" [84].

Ea nu apucase să trăiască epoca postleninistă!

În 1918, comunista germană apăra nu numai libertatea *completă* a dreptului de organizare și de întrunire, ci și libertatea de a gândi *altfel*, pentru ca aceasta să nu devină un privilegiu. Adversara gâtuirii libertăților nu avea de unde ști că ele erau refuzate și partizanilor sistemului, organizați în alte partide ale clasei muncitoare și că încercări și mai grele aveau să-i aștepte în viitor. De altfel, semnele acestor represiuni avea să le observe însăși Roza Luxemburg în dictatura de grup care se instaurase, premergătoare dictaturii unipersonale, mult mai sângeroase, a lui Stalin:

"*Fără alegeri generale, **fără completa libertate a presei şi a întrunirilor, fără lupta liberă a ideilor*** (subl. n.), *moare viața în oricare instituție publică, devine o imitație de viață, în care birocrația rămâne singurul element activ. Nimeni nu se poate sustrage acestei legi. Viața publică adoarme. Câte-va duzini de conducători de partid* [...] *dirijează și guvernează: aceștia sunt conduși în realitate de o duzină de capete mari, iar o duzină* [de sute] *de muncitori este chemată din când în când la adunări, ca să bată din palme la discursurile conducătorilor, să aprobe în unanimitate rezoluțiile propuse.*

Este vorba în realitate de o guvernare de clică, o dictatură, e adevărat, dar nu o dictatură a proletariatului, ci de dictatura unei mâini de politicieni, adică dictatura în sens burghez, în sensul regimului iacobin.

Mai mult chiar, astfel de situații aduc o însălbăticire a vieții publice: atentate, împușcarea prizonerilor politici.

Da, dictatura! Dar această dictatură constă în felul de a întrebuința democrația, nu în desființarea ei, în folosirea energică, hotărâtă a drepturilor câștigate... Dar această dictatură trebuie să fie opera unei clase și nu a unei mici minorități conducătoare care vorbește în numele clasei" [85].

Roza Luxemburg diagnosticase exact maladia și această dimensiune se numea dictatură de grup sau personală, a unui singur ins.

Caracterul dictatorial a fost inoculat prin intermediul Kominternului și Partidului Comunist din România, încă în timpul tratativelor pentru *afiliere.*

Mai târziu, tinerii lideri s-au dovedit elevi sârguincioși în aplicarea în practică a tuturor directivelor cu putere de ordin ale maeștrilor lor.

Miza dictaturilor a fost dintotdeauna maximă: puterea. De aceea noua obsesie a prins cu atât mai repede, cu cât șansa de a o căpăta nu se întrevedea în viitorul atunci previzibil. Dar din această pricină, nimic nu i-a descurajat, nici o dificultate, nici măcar faptul că rândurile partidului se subțiau din ce în ce mai mult, până ce au ajuns cu totul invizibile.

Cum dominarea întregii societăți de către *forța conducătoare* era evident o fantomă iluzorie, perspectiva lichidării partidelor adverse, chintesență a *dușmanului de clasă*, nu se putea până la cucerirea puterii. Neputându-se măsura cu ele, tactica era, dimpotrivă, una de adaptare și de câștigare de teren. În istoria sa antebelică P.C.d.R. cel puțin unuia din ele i-a căutat bunăvoința și protecția și anume, Partidului Țărănesc, iar după fuzionarea acestuia cu Partidul Național din Transilvania, Partidului Național Țărănesc. *Ideea tactică de înțelegere cu el*, cum pretențios o numesc astăzi istoricii oficiali, în ciuda scăderii importanței mișcării comuniste până la limita de jos, era modificată în modul cel mai capricios, de la un congres Komintern la altul, după cum bătea vântul de la răsărit.

Popularitatea crescândă a P.N.Ț., legat în special de păturile țărănești, nu era un element de preocupare pentru partidul comunist din unghiul tendinței spre dictatură, în vederea cuceririi maselor țărănești - ideea ar fi fost atunci o inepție - ci pentru a câștiga un nume bun care îi lipsea. Sub umbrela popularității P.N.Ț., în condiții de existență legală, dar și după aceea, în *neagra ilegalitate*, comuniștii s-au prezentat astfel în campanii electorale și în alegeri.

În schimb, în ceea ce privea clasa muncitoare, aici lucrurile se schimbă: oricât ar fi fost de minoritar, partidul comunist era preocupat de a vorbi singur în numele ei, fără nici un alt partener, de la începutul începuturilor.

Faptul că acest monopol nu-i reușise de la prima încercare, respectiv că Partidul Socialist nu fusese transformat într-unul comunist, așa cum se pretinde, și că la un moment dat existau chiar mai multe partide socialiste și social-democrate, reunite apoi într-o federație, toate fiind formațiuni politice ale clasei muncitoare, mai era complicat și de importanța sa redusă. Iar muncitorimea, ca în toate țările cu un sistem parlamentar, continua și în România să-i urmeze pe socialiști și formațiile lor.

Și la noi s-a întâmplat același lucru ca în alte țări: a doua zi chiar după consfințirea formării partidului, comuniștii au declanșat ostilitățile împotriva foștilor tovarăși de luptă.

Au început prin atacurile vehemente ale tinerilor împotriva *bătrânilor* rămași pe vechile baricade, scoțându-se la luminã etichetele, pe atunci încã neuzate, proaspăt importate direct de la sursă. Ostilitățile, care aveau să fie de duratã și de uzurã, n-au excelat niciodatã printr-o paletă variatã a etichetelor verbale, în schimb s-au distins prin alte trăsături, precum consecvență, violență și lipsă de imaginație.

Adversarii socialiști preferau forme academice de dezbatere, pe care comuniștii le respingeau cu dispreț.

Astfel, în cursul anului 1923, Partidul Socialist din România, care continua să existe în pofida *transformării* sale în P.C.d.R., publicã o scrisoare, în care propune o dezbatere publicã pentru a se oferi muncitorilor posibilitatea ”[...] *să asculte din gura unora din cei mai autorizați membri ai partidului comunist obiecțiunile serioase ce ar putea fi aduse teoriilor noastre*” [86].

Discuția urma să se poarte *în contradictoriu.* Urma ca subiectul să fie ales de comun acord, se propun regulile de desfășurare, timpul de vorbire. ”*Voim să dăm acestei discuții un caracter academic*”, scriau inițiatorii. În răspunsul său, partidul comunist menționează cã dat fiind caracterul academic al discuțiilor, acestea sunt ”*lipsite cu totul de caracterul muncitoresc, prin reglementarea ca zonă atât a discuției, cât și a posibilității de participare*” [87].

El înțelege să ”*expunã maselor*” ideile sale, dar ”*mai ales să se punã în fruntea acestei lupte de clasă a proletariatului* ” [88].

Concluzia socialiștilor:

”*Discuția academicã propusã de noi nu exclude nicidecum caracterul muncitoresc al subiectului. Prin* academic *am înțeles, în primul rând cã, indiferent de subiect, discuția să aibã loc fãrã scandal* ” [89].

Refuzul unei dezbateri de idei, la modul civilizat (academic), privind diferența dintre cele douã curente din mișcarea muncitoreascã, pune în luminã cu mai multă pregnanță caracterul voit cu orice preț al acestui conflict:

”*Social-democrații sunt cei mai puternici auxiliari a*(i) *burgheziei, așa cã astãzi, în loc sã-i gãsim la urma proletariatului, ei s-au pus în fruntea dușmanilor sãi. Ei au o mentalitate burgheză, pe care vom înrudio cu considerațiile lor asupra regimului parlamentar*” [90], scria unul din cei mai noi teoreticieni comuniști, Petre Constantinescu-Iași, încheind astfel: ”*Ce atitudine să avem față de social-democrați, la noi? Sã-i demascãm!* ” [91].

De la ”*Sã-i demascãm!* ” de la începuturile partidului, până la ”*Sã-i lichidãm!* ”, nici nu a trebuit să treacă prea multe decenii.

Încă în aceeași perioadă, tactica *frontului unic* fusese stabilită pentru ca social-democrația să fie îndepărtată ”*ca un cadavru din calea proletariatului*” (Radek, discurs ținut la Moscova, la 9 III 1922).

Etichetările nu erau decât factorul psihologic, pregătirea de artilerie necesară acțiunilor politice, menite să aducă întreaga mișcare la matca intereselor dictatoriale finale.

Acțiunile pe acest front urmăreau înlăturarea conducerii celorlalte formațiuni politice ale clasei muncitoare, fie prin campanii de compromitere, fie prin dezbinare.

Metodele junilor Kominterniști erau respinse, s-ar putea spune, de toată suflarea conducătorilor recunoscuți ai muncitorimii din România.

În acest sens, este edificatoare o mărturie a unui contemporan, privind opiniile politice ale lui I.C. Frimu, tocmai pentru că *mișcarea* începuse la un moment dat să-l revendice:

”[...] *Mă simt dator să apăr memoria lui, spunând că Frimu, care a văzut revoluția rusă, un an și ceva din activitatea ei, nu s-a împăcat niciodată complet cu metodele ei, n-a putut să sufere demagogia dezlănțuită la noi de Constantinescu și* (de) *adepții lui*” [92].

Până la atingerea scopului final de *front unic*, o serie de acțiuni intermediare erau mai la îndemână. Una din ele viza dezagregarea formațiunilor social-democrate prin atragerea muncitorilor de partea obiectivelor comuniste, *peste capul conducătorilor* sau printr-o metodă destul de eficientă în timpul stalinizării forțate a României, constând din exploatarea libertății de opinie pentru a provoca discuții în sânul acestor partide și a-i dezbina pe conducătorii lor. Celor ”răi” li se vor aplica etichete cât se poate de înjositoare, iar celor ”buni” li se va face curte pentru a fi atrași, eventual cu o parte din efectiv, de partea comunistă.

Dar și în acest din urmă caz, când se întrevedea șansa unei reușite și câte un lider social-democrat făcea imposibilul, dând curs, în pofida concepțiilor sale anterioare, curteniei venită din extrema stângă, partidul comunist se trezea brusc la dogmele sale imuabile, dovedind că nu urmărise altceva decât *să demaște.*

Toate avatarurile frontului unic sunt o demonstrație a cercului vicios în care se învârtea mișcarea comunistă internațională. Dușmănia cerea războiu neîntrerupt, iar pe de altă parte, războiul permanent împiedica realizarea obiectivelor dictatoriale. Așadar, se proclama necesitatea unor pauze, armistiții, numite *frontul unic.* Dogma cerea imposibilul: existența simultană a păcii și a războiului, a colaborării și a *demascării.* Pentru că unul din termenii ecuației îl excludea pe celălalt și cel fals era eliminat în mod firesc de cel real, partidul

comunist, prins în propriul său cerc vicios, îl spărgea scoțând la lumină realitatea: *demascarea* socialiștilor.

Cercul vicios al teoriei și practicii comuniste este exemplificabil perfect prin cazul bătrânului socialist M.Gh. Bujor.

În 1920, acesta se află printre conducătorii grevei generale, activitate care îi va atrage condamnarea la temniță. Pedeapsa și-o ispășește la cunoscuta închisoare, rezervată "politicilor", Doftana.

Sleit de puteri, aproximativ după un an, Bujor este la un moment dat în pericol de moarte. P.S.D. declanșează o campanie pentru salvarea lui și pentru eliberare. În urma unei vizite pe care un grup de socialiști i-o face în celula suferinței lui, Ilie Moscovici scrie:

"*Timp de trei ore,* (Bujor) *ne-a expus gândurile și ideile care-l frământau, ne-a cerut informații asupra unor comuniști care-i trimiteau ajutoare și ne-a declarat că nu vrea să aibă nici un fel de relații cu acești oameni. Ne-a povestit de discuția pe care a avut-o cu Troțki, înainte de înființarea Internaționalei Comuniste și în care a declarat înființarea acestei internaționale de dezbinare a muncitorimii, ca o crimă împotriva proletariatului*".

Prestigiul lui M.Gh. Bujor, atât în păturile muncitorești, cât și în rândurile intelectualilor era atât de mare, încât în 1922, închis fiind, concetățenii săi gălățeni l-au propus deputat în parlament, după ce în 1920 el mai avusese un mandat de deputat.

În urma campaniei care a durat ani de zile, numai în 1933 stânga a reușit eliberarea lui M.Gh. Bujor din închisoare.

În perioada detențiilor sale, în mișcarea politică socialistă s-a petrecut schimbarea radicală, marcată prin diviziunea ei în două. Chiar și în închisoare fiind, Bujor putea să opteze pentru una din ele. El a optat pentru mișcarea socialistă tradițională, declarându-se "*membru al vechiului partid socialist*". "*În închisoare* [...] *n-a vrut să primească ajutorul comuniștilor*". Aceștia au căutat tot timpul să-și acumuleze un capital politic și de aceea nu s-a putut realiza un front unic nici "*în jurul cazului Bujor*".

După ieșirea sa din închisoare, în sfârșit, comuniștii reușesc să-l câștige pe Bujor de partea lor. Vederile lui încep să se apropie de cele ale adepților Kominternului. În presa social-democrată are loc un duel polemic între bătrânul lider socialist și Lothar Rădăceanu, teoretician al P.S.D. Comentând un discurs al lui Bujor, rostit la Ploiești, Lothar Rădăceanu scria:

"*Noi, social-democrații, recunoaștem principiul democrației muncitorești și îl aplicăm în organizarea noastră internă. Dar comuniștii sunt adversarii lui declarați. Ei nu știu ce este toleranța și libertatea discuțiilor, ei nu ad-*

mit decât o singurã pãrere: cea dictatã de sus. Oricine crede altfel - și chiar dacã s-a îndoi de necesitatea unei singure virgule în tezele oficiale - e un trãdãtor, un vândut, un lacheu al burgheziei. Dupã concepția comunistã, proletariatul nu are libertatea sã-și fixeze el însuși, în liberã discuție și elaborare, prin votul majorității, drumul ce are de parcurs, el trebuie sã se supunã necondiționat șefilor ce s-au înzestrat cu de la sine putere, cu darul infailibilității în materie de socialism".

Apropierea lui Bujor de tezele Kominternului se petrecea într-un moment favorabil mișcării comuniste din România, în 1933, anul afirmării partidului "interior" ca purtător de cuvânt și de interese muncitorești. Liderii comuniști în ascensiune erau ei înșiși muncitori, în timp ce liderii socialiști era cu precădere distinși intelectuali. Fundalul acestei apropieri îl reprezenta și spectacolul dezbinării social-democraților în două noi partide.

Aderarea lui Bujor la comunism putea fi sărbătoritã, datoritã vechimii lui în *mișcare*, ca o întoarcere a *tatãlui rãtãcitor*, semnificând încã o breșã în rândul social-democrației.

Bujor însuși le pusese la dispoziție întregul material propagandistic necesar, prin renunțarea subitã la critici adresate de el, ani în șir, Kominternului și prin afirmații care se bãteau cap în cap nu numai cu ceea ce declarase el mai înainte, dar și cu realitãți evidente oricãrui spirit lucid. Astfel, el scria:

"*Nicãieri în lume nu s-a discutat și nu se discutã în contradictoriu mai mult decât în Rusia revoluționarã*".

La acea orã, când coasa lui Stalin mergea din plin, inclusiv în propriul lui partid, el vedea conducãtorii din jurul dictatorului, criticându-se reciproc, mai mult decât atât, cã "*au stimulat chiar și criticarea lor proprie: autocritica*". Internaționala comunistã, altã datã "*de dezbinare a muncitorimii* ", este vãzutã acum printr-o cu totul altã prismã și anume prin "*organizarea lãuntricã a partidelor comuniste și a raporturilor acestora cu organismul central* ", Kominternul, pentru care are numai aprecieri elogioase. Firește, Internaționala a II-a acum îi repugnã pentru "*legãturile prea clasice, dependența prea micã a partidelor față de Internaționalã, cât și a membrilor sau organizațiilor fiecãrui partid față de organele centrale conducãtoare.* YY*Libertatea* [[*sau* YY*suveranitatea* [[*aceasta, rãu înțeleasã, înțeleasã în sens romantic sau burghez, împiedica unitatea de conducere și de luptã și realizarea marxismului de forța proletarã combativã* ".

La faptele aduse în discuție de Lothar Rãdãceanu, privind represiunile la care au fost supuși unii revoluționari și socialiști, M.Gh. Bujor nu are altceva de rãspuns, decât cã "*Uniunea Sovieticã rãmâne singura pavãzã organizatã într-un puternic aparat de stat, împotriva capitalismului și contrarevolu-*

ției ".

Încurajat de evoluția pozitivă a relațiilor sale cu Kominternul, Bujor socoate așadar că nimic nu va reprezenta mai valoros pentru acesta, decât dacă se va ralia ideilor și concepțiilor lui, privind căile de realizare a unității clasei muncitoare. Trecutul său îi dădea dreptul moral să preia inițiativa, ceea ce și face, propunând ca prim pas, încheierea unui *pact de neagresiune* între toate partidele clasei muncitoare.

Printr-un asemenea pact, partidul comunist se văzu agresat direct în sentimentul său războinic față de social-democrați. Dacă ar fi să dăm crezare unor prezentări idilice privind această perioadă, încă din aprilie 1933, P.C.d.R. s-a adresat tuturor organizațiilor social-democrate, precum și Confederației Generale a Muncii, aflată sub egida P.S.D., să realizeze un front unic împotriva "*capitalismului și fascismului* " și că depășise faza aprecierilor "*eronate, formulate de Komintern la adresa mișcării social-democrate, ca fiind social-fascistă*". Brașoave! Propunerea lui Bujor s-ar fi potrivit, cum se spune, ca o mănușă, momentului. Și totuși, ea nu numai că nu fu primită, dar atitudinea comunistă față de M.Gh. Bujor se schimbă brusc. Se începu o campanie violentă împotriva lui, care a durat mai multe luni de zile.

Sarcina de a i se răspunde propunerilor de *pact de neagresiune* îi reveni lui Lucrețiu Pătrășcanu care redactă și publică o *Scrisoare deschisă către tov. Gh. Bujor* ", (august 1933).

Ideea respingerii oricărei colaborări cu social-democrații, exprimată în această scrisoare, se bizuia pe opinia partidului comunist, conform căreia P.S.D. "*nu poate fi socotit un partid muncitoresc*. [...] *În asemenea condiții* - spunea scrisoarea - *unificarea mișcării muncitorești nu numai că este imposibilă, dar ar fi un act reacționar,* [...] *o trădare a intereselor muncitorești, o lovitură de pumnal dată în spatele curajoșilor și hotărâților ei luptători* ".

Campania continuă prin apariția în 1934, în Editura Partidului Comunist din România, a unei broșuri intitulată *Pe drumul bujorismului sau al leninismului. Răspunsul c.c. al Partidului Comunist din România cetățeanului Bujor*, cu o anexă a răspunsului oficial dat de conducerea partidului comunist în decembrie anterior, propunerii de front unic electoral, făcută de *cetățeanul* Bujor. El se încheia cu următoarea frază:

"*Este imposibil de a sfârşi cu capitalismul, înainte de a sfârşi cu social-democrația în mişcarea muncitorească, spune conducătorul proletariatului din U.R.S.S. şi organizatorul lui Octombrie mondial, tovarăşul Stalin* ".

Comuniștii români stalinizați au respectat cu sfințenie această poruncă a "*organizatorului lui Octombrie mondial* ".

În ceea ce îl privea pe Bujor, a avut și el șansa de a fi văzut cu proprii

ochi acea răfuială de pe urmă şi numai bătrâneţile l-au salvat de la o nouă Doftană, căreia îi luase locul Gherla, Aiudul sau canalul Dunăre-Marea Neagră.

Problema de bază în analiza propunerilor de *front unic*, venite din timp în timp din partea conducerii comuniştilor români, era sinceritatea lor:

"*Tactica de front unic a fost aşadar integrată de comunişti, în acţiunea lor generală contra social-democraţiei* [...] *Trecutul lor de luptă înverşunată contra social-democraţiei şi de manevre urâte, impune partidelor social-democrate să cearã comuniştilor, înainte de toate, dovada sinceritãţii* " [93].

Întâia dovadă a sinceritãţii propunerilor de *front unic* pe care socialiştii români o cereau din partea interlocutorilor lor comunişti era ca această "parolă" să fie aplicată în primul rând acolo de unde venea ea, adică la Moscova. Ei vedeau acest front "*într-un imediat interes de conservare*" a revoluţiei ruse, care să adune laolaltă "toate fracţiunile socialiste". În locul acestei unităţi pe care comunişti şi socialişti ar fi izbutit-o fără constrângere, "*stăpânii de azi ai Rusiei* [...] *îşi mânjesc mâinile cu sânge muncitoresc,* ***cu sânge de socialişti*** *şi provoacă groaza întregii suflări proletare*" [94].

S-ar putea crede că întâia piedică şi-au ridicat-o comuniştii înşişi, nu în calea unităţii de acţiune, ci în calea credibilităţii la iniţiativele lor. Falsul din propunerea de front unic nu avea nici măcar protecţia unei perdele de fum a verosimilului.

Ca o culme a ironiei, întâia propunere făcută de P.C.d.R. social-democraţilor se referea la... combaterea terorii. Cercul vicios nu a scăpat neobservat. Răspunsul Federaţiei Partidelor Socialiste din România, referindu-se la acest punct, constata:

"*Dumneavoastră sunteţi însă lipsiţi de autoritatea necesară spre a ridica glasul împotriva teroarei oligarhiei româneşti, deoarece bolşevicii aplică ei înşişi teroarea în Rusia şi Georgia, iar partidul dumneavoastră în toată activitatea sa proslăveşte terorismul bolşevic*" [95].

În virtutea consecvenţei lor, socialiştii români s-au aflat de partea celor condamnaţi la moarte în Rusia, tovarăşi ai lor întru idei, în numele cărora protestau:

"*Ceka bolşevică a ordonat executarea socialiştilor întemniţaţi în Georgia sub învinuirea că au participat la rebeliunea gruzinilor. La 25 aprilie* (1925 n.n.) *au fost împuşcaţi 100 de socialişti georgieni, printre care se află conducătorii Malsuradze, Otiaşvili, Himilosvali etc. Protestăm contra crimelor din Rusia, după cum protestăm contra crimelor din Bulgaria, din Italia, din Ungaria, din România şi din toate ţările barbare!* " [96].

Revenind la textul de răspuns al socialiştilor la propunerea comunistă de front unic, despre care astăzi se scrie că nu s-a putut realiza din pricina conducătorilor *de dreapta* ai muncitorimii, fără însă să se dea publicității și textele respective, pentru a se restabili în mod obiectiv adevărul, iată în continuare argumentația lor:

"*A te declara în același timp pentru teroarea rusă și contra teroarei românești, este o ipocrizie pe care Federația Partidelor Socialiste din România o respinge cu energie.* [...] *A purcede la o acțiune comună cu dumneavoastră în această direcție, ar însemna* [...] *să știrbim propria noastră autoritate morală* [...]. *Din această pricină ne voim nevoiți a refuza participarea la această acțiune comună cu dumneavoastră* [...]*, atâta timp cât nu vă veți fi declarat în public adversari principali ai oricărui terorism și până nu veți fi tras concluziile pe care le comportă această situație*" [97].

Răspunsul partidului comunist, publicat de organul P.C.d.R. (S.R.I.C.), gazeta *Socialismul*, reprezintă ilustrarea teoriei partidului comunist privind terorismul, expusă la vremea respectivă de Trotki în lucrarea *Terorism și comunism*, însușită apoi când cărțile maestrului au fost arse pe rug, de către Stalin și aplicată până în zilele noastre și de actualul P.C.R. Din acest punct de vedere, răspunsul reprezintă un document actual. "*În principiu*", partidul comunist nu este partizanul terorii. "*Dar contrarevoluția, ea determină teroarea*". "*Imoralã este teroarea organizatã de burghezie*", dar "*teroarea pe care o exercită clasa muncitoare*" sau dictatorii care vorbesc în numele ei, "*împotriva contrarevoluției*, *este morală*". Spre diferență de social-democrații din alte țări cărora li se cerea să intre *în front*, în Rusia ei erau "*teroriștii social-democrați*" [98].

Moștenirea trotkistă preluată de stalinism și prin el și de neostalinismul românesc este mult mai mare decât se crede la prima vedere, în ciuda faptului că Trotki și adepții declarați ai acestuia au fost exterminați până la unul. Și predispoziția pentru alianțe cu dreapta, tot de la Trotki vine. De pildă, el l-a declarat pe Mussolini: "*Cel mai bun elev al bolșevicilor*" [99].

Cu toate limitele ei, mișcarea social-democrată interbelică din țara noastră, datorită consecvenței sale față de represiunile staliniste, când condamnarea acestor crime în presa mondială era încă un fenomen relativ de excepție, și-a păstrat dreptul moral de a apăra democrația și libertatea de exprimare, de a condamna tocmai acel monopol pe care îl viza și Partidul Comunist din România. La început, în această etapă, ce-i drept, pretențiile lui se limitau doar la dictatura în rândul clasei muncitoare, unde urmărea de a fi unicul, singurul ei purtător de cuvânt, oricât de neînsemnat și rupt de interesele ei reale ar fi fost. Condamnarea terorismului de stat stalinist urma să du-

reze cât timp ”*monopolul politic al partidului* (este vorba de P.C. (bolșevic) Rus. N.n.) *rãmâne în ființã, social-democrații, comuniștii opoziționiști și socialiștii revoluționari rãmân în închisorile din Siberia.*[...] *Pentru a se înfãptui o democrație proletarã - cãci numai aceasta este cu putințã în Rusia - trebuie sã disparã monopolul partidului comunist, trebuie redatã libertatea de manifestație tuturor curentelor socialiste. Democrația fãrã libertatea de convingeri, de presã, de organizare și propagandã, nu existã. Ce rost are votul universal când n-ai voie sã alegi, ci numai sã votezi orbește o listã propusã de guvern?* (de Partid. N.n.) [...] *Dorința de colaborare a comunismului nu poate fi sincerã, atâta vreme cât - în loc sã colaboreze cu social-democrații ruși - ei îi torturează în închisori*” [100].

”*Acolo, în Rusia, este cheia situației* ”, scria în numele partidului său Lothar Rãdãceanu, pe vremea când era un socialist cinstit.

Spre cinstea ei, social-democrația românã a condamnat atunci și represiunile staliniste din Rusia, iar în cadrul acestora, nu numai pe cele îndreptate împotriva tovarãșilor lor de idei.

De altfel, în deceniul al treilea, Rusia Sovieticã nu mai avea menșevici, iar cei care supraviețuiserã se aflau, conform mãrturiei lui Al. Soljenițîn, în lagãrele de concentrare ale *Arhipelagului Gulag.*

Socialiștii români au condamnat crimele staliniste în genere, ridicându-se nu numai în apãrarea drepturilor constituționale (prevãzute de însãși Constituția sovieticã), ci și a drepturilor umane în general. În felul acesta ei și-au câștigat în fața autoritãților proprii, dreptul și autoritatea moralã necesare pentru a protesta împotriva oricãrei limitãri a democrației și împotriva oricãror abuzuri din România, drepturi pe care comuniștii români, pe de altã parte, aprobând crimele staliniste, și le pierduserã.

Această poziție a fost de ajutor la timpul său, chiar comuniștilor aflați la ananghie: cu ocazia diferitelor procese în care aceștia din urmă au fost acționați, ei au avut în conducãtorii socialiști atât de huliți, cei mai convinși apãrãtori, atât la barã, în calitate de avocați, cât și în presã.

Pot fi aduse mai multe exemple, chiar în perioada când social-democrații erau atacați cu mai multã vehemențã. Ne vom limita la numai câteva:

În 1923, deputatul socialist I. Pistiner intervine personal la Ministerul de rãzboi pentru îmbunãtãțirea regimului de detenție al comunistului Sandu Lieblich[101]. În paralel, se publicã un articol semnat Th. Dan (un pseudonim?) și intitulat *Insula grozãviei*, despre condițiile inumane existente în lagãrul deportaților politici de la Mãnãstirea Soloveț k, cu mai mult de patru decenii înainte ca lumea sã le fi aflat din mãrturia lui Alexandr Soljenițîn.

În 1936, a avut loc la Craiova procesul unui grup de comuniști, cu Ana

Pauker în frunte. În apărarea acestui grup, Lothar Rădăceanu a scris în organul P.S.D., *Lumea Nouă*, că acuzația de antifascism este falsă, pentru aceasta neexistând fundament și că nu trebuie făcut proces. În realitate, preciza el, inculpații sunt judecați pentru activitățile lor comuniste:

"*Suntem pentru deplina libertate a tuturor curentelor politice de a se manifesta în cadrul legilor și cu recunoașterea principială a așezămintelor democratice a(le) țării. Cerem acest drept și pentru partidul comunist și ridicăm protestul nostru cel mai energic împotriva prigoanei la care acest partid este supus în țara în care gogocuzismul și codrenismul se bucură de toate libertățile*" [102].

Petre Constantinescu-Iași, autorul seriei de articole teoretice consacrate partidelor politice, cu o atenție specială față de P.S.D., reprezentând întâia atitudine în mișcarea comunistă din țara noastră împotriva social-democraților (și care se încheia cu: "*Să-i demascăm!* ") era în același an, 1936, adus în fața justiției militare de la Chișinău. În apărarea lui apare articolul *Calomnie și otravă*, semnat Dr. Stockman, probabil unul din pseudonimele de publicist ale președintelui P.S.D., C. Titel-Petrescu*[103].

Ura față de social-democrație l-a dus însă pe Stalin direct la sprijinirea fascismului. Prin simetrie, P.C.d.R. a ajuns și el aliatul dreptei. Astăzi, istoricii oficiali ai partidului încearcă în fel și chip să coloreze în roșu ceea ce era verde. Se recunoaște că "*a constituit o evidentă greșeală a P.C.R*." faptul că, la alegerile din 1937, acesta a sprijinit P.N.Ț., care încheiase un acord electoral cu C.Z. Codreanu, căpitanul Gărzii de fier. Dar, spun aceiași istorici, asta din vina... social-democraților, care au rupt înțelegerea încheiată între conducătorii celor două partide muncitorești[104].

Simpatia P.C.d.R. pentru extrema dreaptă era mai veche:

"*La comuniștii arestați cu prilejul zilei de 1 august - scria gazeta* ***Socialismul*** *în 1930 - s-au găsit cărți de membru ale organizației fasciste Garda de fier* " [105].

Recidivele, după preluarea puterii, de cele mai multe ori mascate, în cazuri particulare firește, vor avea deci niște precedente.

Faptul că Partidul Comunist din România ("interior"), până spre jumătatea războiului - când comuniștii "exteriori", care supraviețuiseră în U.R.S.S.

---

*) Dar, valorosul **Dicționar de pseudonime, alonime, anagrame, asteronime, criptonime ale scriitorilor și publiciștilor români** de Mihail Straje, Ed. Minerva, Buc. 1973, îl omite. Acribia, calitate fundamentală a acestei lucrări, nu avea nici o putere în fața cenzurii, dând pe față bătaia lungă a răzbunării P.C.R. pe tot ce fusese suflare social-democrată anticomunistă.

represiunilor staliniste, nu vor mai avea nici un rol - era o simplã marionetã în mâinile Moscovei, trecând de la o extremã (Front popular antifascist) la alta (sprijinirea dreptei) este aproape de notorietatea publicã. Rolul istoriografiei de partid este astãzi* de a justifica aceastã pendulare între extreme, cauzate de schimbãrile *fundamentale* intervenite în viziunea Kominternului, având sursa în politica lui Stalin de sprijinire a lui Hitler, înainte de venirea acestuia la putere, apoi de alianțã cu el. Originea unei astfel de politici este aceeași obsesie dictatorialã, de unde și sarcina impusã comuniștilor români sã demaște "*minciuna* [...] *social-democraților și democraților burghezi, asupra rãzboiului democrației contra fascismului*" [106]. Din pãcate, nici astãzi minciuna nu este pusã în ghilimele în aceste lucrãri.

Printre indicațiile menite a ralia Partidul Comunist din România la obsesiile expansioniste și dictatoriale ale lui Stalin, în alianțã cu Germania lui Hitler, figurează și documentul *Directive pentru Partidul Comunist din România*, date la 8 mai 1940, adevãrat regulament de conduitã a partidului în acțiunile sovietice din luna urmãtoare, dar asupra cãrora nu existã nicãieri vreo referire cã l-ar fi informat în prealabil: reanexarea Basarabiei și anexarea nordului Bucovinei, inclusiv a ținutului Herța. Conform acestor directive, în fața partidului stãtea sarcina "*de a nu admite atragerea României în rãzboi și transformarea României într-un cap de pod al Angliei și Franței pentru un rãzboi împotriva Germaniei și împotriva U.R.S.S.*" [107].

Manifestul lansat de Partidul Comunist din România dupã reanexarea Basarabiei, dovedește cã directivele au fost însușite întocmai.

De fapt, Stalin nu fãcuse decât sã tragã maximum de foloase de pe urma alianței cu regimul hitlerist, la a cãrui aducere la putere colaborase în modul cel mai direct. Obsesia dictatorialã, dorința de a lichida pretutindeni social-democrația îl determinase sã opteze în pragul anului 1933 pentru Hitler, în locul unei alianțe între comuniști și socialiști, care ar fi înlãturat pericolul fascist și ar fi ferit omenirea, inclusiv propria țarã, de imensele suferințe care au urmat. Nu este nimic cã Adolf Hitler i-a trimis pe comuniști în lagãre și i-a decimat pânã la unul, în schimb, la rândul sãu, Stalin a avut (și el!) partea sa de satisfacție: în Germania n-au mai rãmas nici social-democrați!

În 1932, ziarul social-democrației române *Lumea Nouã* publicã un articol intitulat *Comuniștii lui Hitler*, excepțional ca viziune asupra a ceea ce avea sã urmeze în Germania, drept urmare a sprijinului pe care, în alegeri, comuniștii aveau - la ordinul Moscovei - sã i-l acorde führerului. (Vezi *Addenda*, unde îl reproducem integral).

_____

*) În 1978. (Nota redactorului *Istoriei Stalinismului în România*, 1990).

DIMENSIUNEA REPRESIVÃ

Dimensiunea dictatorialã a generat ca efect, ceea ce s-ar putea numi o a treia dimensiune, aceea a represiunii.

Fenomen firește politic, el are totuși și explicații de ordin psihologic. Cauzele lui trebuiesc cãutate, dupã opinia noastrã, în confluența nefericitã dintre dictatura criticatã de Roza Luxemburg cu trãsãturile personale ale lui Stalin, ajuns în fruntea giganticului aparat de partid și de stat sovietic.

În perioada imediat urmãtoare Congresului al XX-lea al P.C.U.S., Hrușciov însuși, luat parcã prin surprindere de puterea imprevizibilã a bombei pe care o detonase la dezvãluirea crimelor staliniste, precum și de posibilele efecte pe termen lung ale stigmatizãrii cultului personalității, a încercat sã salveze unele aparențe, care puteau arunca umbre de îndoialã asupra sistemului însuși, drept cadru favorizant al unor crime abominabile. Atunci s-a acreditat ideea conform cãreia toate acele represiuni fãrã precedent în istorie s-au datorat exclusiv caracterului ieșit din comun, paranoic, al lui Stalin.

Lagãrele de concentrare și procesele politice și-au fãcut însã apariția în viața Rusiei Sovietice înainte ca Stalin sã fi devenit secretar general (*ghensek*).

Socialismul, ziarul P.C.d.R., scria despre unul din aceste procese anterioare epocii staliniste, și anume despre cel al conducãtorilor Partidului Socialist-Revoluționar, partid social-democrat:

”*Reamintim cititorilor cã în ciuda numelui pompos pe care-l poartã, acest partid nu are nici o legãturã cu clasa muncitoare.*

Partidul Socialist-Revoluționar a avut de la izbucnirea revoluției ruse pânã astãzi, una din atitudinile cele mai reacționare [...]

Guvernul rus a permis social-democraților (din strãinãtate. N.n.) *sã-și apere pe bunii lor tovarãși. Au plecat la Rusia: Vandervelde, fostul ministru al regelui Belgiei, Rosenfeldt și Liebnecht, fratele lui Karl Liebnecht, pe care l-au ucis social-democrații, în Germania.*

Acuzații sunt împãrțiți în douã grupe: o grupã cuprinde Comitetul Central al Partidului Socialist-Revoluționar, iar cealaltã grupã, pe membrii care au trecut la partidul comunist ” [108].

Nu existã nici o garanție cã dacã Troțki ar fi ajuns în fruntea partidului și statului sovietic, înfrângându-și rivalul, ar fi fost mai uman decât s-a dovedit Stalin:

”*Tragedia de la Astraham. Lucrãtorii fabricilor Astra, Kavkaz și Merkur se adunã, în ciuda somațiilor, într-un miting prin care protestează împotriva condițiilor de muncã. Pentru cã nu au ascultat somațiile,* YY*Ne-am fãcut dato-*

ria revoluționarã și am fãcut uz de arme![[*, după cum spunea raportul Cekãi cãtre guvern. 2000 de victime. Dezordinea se instalează în populația civilã care este arestatã în bãrci și vapoare.* YY*Procedați fãrã îndurare!*[[*, telegrafiazã Trotki.*

Un martor ocular spune cã de pe vaporul Gogol au fost aruncați în Volga, cu pietre de gât, peste 180 de oameni. Se dã cifra victimelor: 4000" [109].

Dar Dzerjinski ar fi fost mai blând, dacã ar fi supraviețuit propriilor crime și ar fi avut șansa lui Stalin? El, pe care Oscar Blum, îl supranumise *cãlãul roșu*?

Când represiunile au trecut pragul propriului lor partid, din momentul când discret, aceste lupte interne pe viață și pe moarte se încheiau ba cu o "sinucidere", ba cu un "atentat" fatal, de la bun început se poate vorbi de o dimensiune nouã, cu cele mai mari consecințe în întreaga societate: dimensiunea represivã.

Când *dușmanii poporului*, după recunoașterea "vinilor", erau aduși în fața plutonului de execuție, garniturã după garniturã, represiunea se afla deja în stadiu avansat de evoluție. Dimensiunea era expresia unei obsesii și anume a fricii animalice a dictatorului de a nu ajunge el în locul celuilalt, în fața puștii. Și cei din fața plutonului de execuție s-au aflat ei înșiși în situația în care se afla el. Complexul tiranului, respectiv obsesia care îl mâna pe Stalin sã semene în jurul sãu numai groazã, era deci rezultatul unei spaime ca strigãtul lui Buharin, de asemenea în fața plutonului de execuție, sã nu ajungã niciodatã sã se adeverească: "*Are sã vinã și rândul tãu, cãlãule Stalin!* " [110].

Dimensiunea ne interesează însã nu ca fenomen în sine, ci în legãturã cu subiectul nostru, în ce mod cadrele comuniste din România au cãzut și ele victimã represiunilor staliniste, corelate cu cele ce au avut loc în U.R.S.S. în anii treizeci.

Faptul cã printre cei care și-au gãsit sfârșitul, în mod tragic luați de val, s-au aflat și numeroși comuniști români, care fie din idealism, fie forțați de împrejurãri, s-au aflat în deceniul al treilea pe teritoriul sovietic, n-a mirat pe nimeni. În ansamblul realitãților generale din Uniunea Sovieticã, militanții din partidele *frãțești*, probabil cã au reprezentat cazuri "comune". De aceea au și trecut neobservate, mai ales cã totul s-a fãcut fãrã publicarea de nume, în cabinete închise.

În ceea ce îi privea pe români, Partidul Muncitoresc Român, denumirea de atunci a partidului, nu s-a grãbit deloc sã repete gestul uman al lui Hrușciov. Gheorghiu-Dej avea el însuși conștiința încãrcatã de fãrãdelegi, încât *dezghețul* sovietic avea în România, drept pandant, un stalinism înghe-

ţat la cele mai dogmatice forme.

Mai era vorba de oameni care nu fuseserã niciodatã conducãtorii partidului care, oricât de neînsemnat ar fi fost, nu funcţionase totuşi în România şi numele unora, probabil cã şi şefilor P.M.R.-ului, având acum statut de *ştabi*, le erau necunoscute. Cu toţii, cei ce dispãruserã fãrã urmã în anii treizeci, fuseserã conducãtori sau membri ai partidului comunist *pentru* România, care funcţionase exclusiv în exterior şi era un partid legal, în timp ce partidul ”interior” acţionase ilegal. Pentru acesta din urmã, ajuns sã conducã România, acel partid de la Moscova îi era aşadar doar un fel de rudã îndepãrtatã, dacã nu chiar un strãin.

Indiferent de motivele care au stat deci la baza unei indispoziţii de a face publice reabilitãrile, în România s-a putut afla câte ceva despre ele abia la opt ani dupã ce fuseserã dezvãluite în Uniunea Sovieticã, dupã treizeci de ani de la sãvârşirea lor şi dupã douãzeci de ani de la preluarea puterii în ţara noastrã de cãtre partid.

În acest fel, nu este de mirare cã atunci când dupã moartea lui Dej a venit şi în România rândul reabilitãrilor, sãrmanii morţi fãrã vinã au fost puşi sã slujeascã încã o datã, nu partidului, ci dimensiunii dictatoriale, în dorinţa de a-l înlãtura pe cel mai puternic rival al celui care, cu puţin timp mai înainte, ajunsese în vârful ierarhiei şi, asemenea lui Stalin, a dorit sã şi-o pãstreze patru decenii. De aceea, morţii ”exteriori” au fost lãsaţi sã mai aştepte puţin, prioritate dându-se astfel morţilor ”interni” ai partidului, care ofereau materialul zdrobitor, necesar pentru scoaterea oricãrui adversar din cursa pentru putere.

Pânã la urmã, s-a fãcut şi reabilitarea victimelor represiunilor lui Stalin, dar cum cei ce au decis-o erau de fapt aceiaşi oameni a cãror gândire fusese o datã pentru totdeauna anchilozatã de stalinism, ei au realizat-o în silã, formal, întrebându-se mereu, cui ajutã o asemenea reabilitare a dreptãţii? Şi fiindcã ea nu ajuta nici mãcar la înlãturarea unui singur rival, chiar aşa cum s-a fãcut, fãrã nici o publicitate, a fost mai cinstitã.

În ceea ce priveşte publicul, masele de oameni obişnuite de acum sã reacţioneze numai manevrate de sus şi suprasaturate de lozincile stereotipe de partid, nici nu puteau bãnui ce se ascunde, de pildã, în spatele unui titlu atât de specific propagandei, potrivitã pentru toate campaniile: *Purtãtori de flamuri proletare*[111]. Dar chiar dacã ar fi bãnuit, depolitizate prin suprasolicitare de facturã demagogicã, extenuate şi apatice, tot nu ar fi manifestat nici un interes: şi represiunile şi reabilitãrile se petrecuserã atât de departe de ţarã, şi la propriu şi la figurat!

Au fost reabilitaţi 19 foşti conducãtori *exteriori*, probabil dintr-un numãr mai mare. Dar nici despre cei ”recunoscuţi” de P.C.R. nu se dau amãnunte în

legãturã cu împrejurările şi contextul în care şi-au aflat sfârşitul. Este cert cã, întrucât toţi conducãtorii ruşi ai Kominternului - Trotki, Radek, Zinoviev, Rakovski - au nimerit sub incidenţa proceselor staliniste, era inevitabil ca şi cei legaţi de ei sã le împãrtãşeascã soarta.

Judecând dupã faptul cã printre comuniştii veniţi în 1944 din U.R.S.S. pe funcţii de partid, în aşteptarea preluãrii puterii de stat în România, sunt aproape în exclusivitate nume noi (cu excepţia Anei Pauker) şi cã nume care apãreau în presa dintre cele douã rãzboaie au dispãrut cu desãvârşire, putem presupune fãrã teama de a greşi, cã eşalonul victimelor a fost mult mai mare.

În mod diplomatic, autorii cãrţii alternează biografii de militanţi reabilitaţi, cu biografii de militanţi rãmaşi în ţarã. Nu putem şti dacã procedeul este adoptat pentru a menaja nişte posibile susceptibilitãţi sovietice sau, dimpotrivã, pentru a demonstra cã regimul *burghezo-moşieresc*, mult blamat, privit în ansamblu, a fost mai uman decât stalinismul, întrucât nu i-a exterminat pe comuniştii, cum a fãcut-o Stalin însuşi.

DR. ECATERINA (**RALLI-**)**ARBORE**, (1873-1937)

Fiicã a socialistului Zamfir Arbore, dr. E. A. a luat ea însãşi parte la mişcarea socialistã românească, ataşatã, cum am vãzut - datoritã educaţiei primite de la tatãl sãu - nu numai unor iluzii sociale, ci şi idealurilor naţionale. Firește, ideile ei au fost influenţate de cele ale tatãlui sãu şi nu este posibil ca în lupta dintre obsesia expansionistã a formaţiei în care se înrolase şi sentimentele româneşti ce i-au fost insuflate de mic copil în casa pãrinteascã, aflatã pe moşia strãmoşilor în Basarabia, în conştiinţa ei sã nu fi vorbit raţiunea.

După un exil voluntar de duratã, care o înscrie printre comuniştii ”exteriori”, (a fost comisar al poporului - titlu omolog celui de ministru - pentru sãnãtate, în Ucraina), Ecaterina Arbore se reîntoarce în ţarã. Nu este exclus sã fi revenit pentru a rãmâne definitiv lângã tatãl ei, în vârstã de 80 de ani, aceasta ca pretext la deziluziile (de tip Panait Istrati) în contactul nemijlocit cu realitatea sovieticã.

Era în 1924, anul unei maxime încordãri în relaţiile dintre România şi Rusia sovieticã, din pricina *problemei basarabene*, agitatã pe toate planurile de partea sovieticã, la care îşi dãdea concursul şi P.C.d.R.

Dr. E.A. este o primã victimã a acestei campanii. Ea este expulzatã din România, sub pretextul cã într-un interviu acordat ziarului *Adevãrul* ar fi fãcut declaraţii ”comuniste”.

Expulzarea ei provoacã o furtunã de proteste, printre care ale Ligii Drepturilor Omului, ale presei, ale Uniunii Generale a Avocaţilor (Av. Dem. I. Dobrescu publicã un articol intitulat, *Expulzarea cetãţenilor români*). Pan Halipa, unul din fruntaşii Sfatului Ţãrii de la Chişinãu, acum deputat în Parlamentul României Mari, interpeleazã Camera, stigmatizând acţiunea guvernului liberal.

În Rusia, dr. E. A. ajunge însã în faţa plutonului de execuţie, în aceleaşi împrejurări în care au ajuns şi ceilalţi ”*militanţi comunişti, în anul 1937* ” [112].

AL. NICOLAU

Intrã în mișcarea socialistã în 1909, ”*odatã cu prietenul sãu nedespãrțit*”, C. Titel-Petrescu. Atunci, destinele celor doi prieteni s-au despãrțit totuși, definitiv. *Le crime de l'oligarchie roumaine*, publicatã la Paris, unde își dãdea doctoratul.

În 1917, alãturi de M.Gh. Bujor și de alți militanți socialiști radicalizați, a organizat Comitetul de acțiune român de la Odessa, care a susținut ”revoluția” de la Petrograd. Redactor la gazeta (comunistã?) *Lupta.* Probabil și dintr-un spirit de aventurã și nu numai din dorința de a schimba ordinea lumii, a participat de asemenea la întemeierea batalionului român, care a contribuit la instaurarea puterii bolșevice în sudul Rusiei. Cu C. Titel-Petrescu a avut totuși în comun, faptul cã amândoi au intrat în conflict cu stalinismul, care i-a doborât. Numai cã A. N., spre diferențã de prietenul sãu, și-a sfârșit viața în fața plutonului de execuție, în 1937.

AL. DOBROGEANU-GHEREA (1879-1938)

Fiul lui C. Dobrogeanu-Gherea, autorul primului program socialist din România, inginer și deputat în Parlament în 1920 și 1922. La sciziunea din 8 mai 1921, când s-a înființat P.C.d.R. (”Socialist”), a fost raportor în problema agrarã. Secretar general al partidului în 1924. A emigrat în U.R.S.S. în 1925 (alte surse menționează anul 1932, probabil a doua oarã). La Congresul al IV-lea al P.C.d.R. de la Harkov (cel cu ”*substituirea în bloc a conducerii*”, când de fapt un partid a fost înlocuit cu altul (cel ”socialist” cu cel ”exterior”), cade și el printre ”substituiți”. Probabil cã nu i s-a permis sã se reîntoarcã în patrie. S-a consacrat traducerii în limba românã a lucrãrilor lui Lenin.

Cât se aflase în țarã, pasiunea politicã îl dusese frecvent în arest, fãcuse greve ale foamei și ale setei, mereu eliberat, odatã pentru cã avusese o vinã pentru care ”*autoritãțile n-au putut sã o bage într-un text de lege*”, altã datã, la intervenția lui Nicolae Iorga, mereu a fost eliberat. Numai dupã ce a fost arestat de Ceka, nu l-a mai putut elibera nimeni. Între timp, înnebunise. Cu toate acestea, a fost totuși executat într-o dimineațã geroasã de iarnã, la 4 decembrie 1937.

ION DICESCU-DIC

Mai întâi ziarist, format sub influența lui M.Gh. Bujor și N. D. Cocea. În timpul loviturii de stat din octombrie 1917, se aflã la Petrograd, unde în calitate de membru al partidului bolșevic, participã la al II-lea Congres al Sovietelor, prezidat de Lenin. Rãmas în Rusia, este numit activist al Comisariatului poporului pentru afaceri externe (Ministerul de externe de astãzi), iar în 1922, profesor la Academia Militarã. Este autor a peste 50 de lucrãri de științe economice, domeniu în care era recunoscut ca un teoretician cu notorietate. Fanatizat de revoluție, care a sfârșit prin a-și devora proprii copii. Prin urmare, și el ”*a murit în U.R.S.S., în împrejurãri tragice, în anul 1937*”, adicã în fața plutonului de execuție.

”PAVEL ANTIP-TCACENKO”, **(Pavel I. Antipov)**

(N. 1899, anul morții-neidentificat). Gazeta *Socialismul* vorbește despre ”*expulzarea tovarãşului Tcacenko*”, în timp ce pe unii istorici de partid în funcție astăzi îi ia gura pe dinainte, spunând despre acest ”erou al clasei muncitoare” că ar fi părăsit de bună voie țara, trecând Nistrul înot, ceea ce a determinat poliția să-l declare înecat. Dar ”*avea să fie văzut de unii militanți comuniști români la Moscova, unde a mai trăit un timp*” [113], când a fost executat.

DAVID FINKELSTEIN-FABIAN (1895-1937)

Social-democrații, care știau să aprecieze calitățile celor care-i atacau scriau despre el că este ”*cel mai ager condei de care dispune partidul comunist* ” [114]. În calitate de fondator al partidului, la curent cu toate *rezervele*, avea fără îndoială reticențe față de Komintern și față de activiștii acestuia, dacă își alesese ca țară de exil Germania. La venirea lui Hitler la putere, s-a decis totuși pentru U.R.S.S. Despre el se poate spune că și-a căutat destinul: D. F. fusese deja exclus în 1929 din partid, alături de Alexandru (Elek) Köblös, Aladar Berger (Imre), Itzicovici, Heinrich Sternberg și Solomon Schein, ultimii dispăruți de atunci. El a continuat însă să militeze, până ”*în ultimele zile ale vieții* sale”: 1937.

DUMITRU GROFU (1876-1937)

A cerut la Congresul al V-lea ”*spargerea zidului chinezesc care ne desparte de țară*”. I s-a dat un glonte.

ELEK KÖBLÖS (”BALTHAZAR”), (1887-1937)

Tâmplar originar din Transilvania, a participat în 1919 la revoluția comunistă a lui Bela Kun, din Ungaria. Fost secretar general al partidului. În cazul lui se potriveau cuvintele lui Lothar Rădăceanu: ”*Dacă mişcarea comunistă de la noi ar fi avut libertăți, masele muncitoreşti ar fi reuşit demult să cunoască pe şefii veşnic schimbați*...” [115] la Moscova. Este singurul lider căruia istoriografia oficială îi consacră în plin cult al persoanei singurului lider oficial (auto) acceptat, o lucrare biografică de sine stătătoare[116]. Împușcat.

MARIN TIMOTEI (1897-1937).

Cu toate că în calitatea sa de lider a sprijinit obsesia expansionistă a tânărului stat sovietic, totuși într-o expunere, recunoaște că majoritatea populației Basarabiei fiind românească, iar aceasta fiind în majoritate constituită din țărani înstăriți (”chiaburi”), aceştia ”au oroare de bolşevism” [117]. De asemenea a fost executat.

*

CRISTIAN RAKOVSKI (1873-1941)

Unul din cele mai interesante cazuri, nu lipsit de anumite sensuri pentru prezent, este cel al doctorului Cristian Rakovski.

La o primã și fugitivã privire s-ar pãrea justificatã radierea acestuia din istoria comunistã: el a pãrãsit țara înainte de 1921, deci cu partidul comunist, format la 8 mai 1921, nu ar avea prea multã legãturã (în afara menționãrii numelui lui de cãtre C. Popovici, la tratativele de la Harkov).

Literatura mult prea sumarã pentru influența sa în epocã și dimensiunile personalitãții sale, lasã sã se întrevadã prejudecãțile cãrora istoriografia oficialã este tributarã în permanențã. Se recunoaște însã cã în mișcarea socialistã a avut un rol la fel de însemnat ca de pildã C. Dobrogeanu-Gherea, I.C. Frimu, Ștefan Gheorghiu, Iosif Nãdejde, Vasile Anagnoste, Dr. Ottoi Cãlin. M.Gh. Bujor. Ceea ce a fost viațã și dãruire pasionantã unor credințe, literatura reușește sã vlãguiascã de fapte, ridicând totul la niște locuri comune, banale, neinteresante, din pricina cenzurii. Or, faptele n-au fost așa.

După cum s-a menționat mai sus, ca socialist (în cartea *Rusia în Orient, 1898*) și ca președinte al P.S.D. de dinaintea primului rãzboi mondial, el a stigmatizat imperiile țarist și austro-ungar a cãror țintã a fost expansiunea teritorialã: "*Noi suntem astãzi moneda de schimb a Rusiei și Austriei*" [118], spunea el la adunarea de la sala Dacia, unde se comemora centenarul rãpirii Basarabiei. Moțiunea adoptatã la aceastã adunare condamna în mod categoric "*politica de cucerire a absolutismului rusesc în Basarabia, Finlanda, Polonia, Caucaz*" [119].

"*Peste câteva zile veți fi convocați* - spunea el muncitorilor din Brãila, într-o adunare la care luau parte zece mii de oameni - *pentru a protesta împotriva acestui fapt mișelesc: rãpirea Basarabiei. Cu ocazia aceasta, sã puneți toatã chestiunea pe tapet, sã întrebați a cui e vina? Sã nu vã mulțumiți cu protestãri platonice, sã cereți autorii. Autorul prim este imperiul care a cucerit și subjugat atâtea popoare!* " [120].

Câțiva ani mai târziu, în timpul primului rãzboi mondial, Rakovski reprezenta și Partidul Social Democrat Rus (Menșevic). În acea vreme, precum și după aceea, presa a relatat despre diferite episoade ale ocupației. Cum germanii intenționau sã punã condițiile lor, "*Rakovski a fost acela care la Stockholm a protestat, tot în numele social-democrației din România, împotriva cedãrii Dobrogei vechi, care are majoritatea populației românească și care este strâns legatã economicește de România*" [121] (dr. Rakovski care era...

bulgar!).

Amănuntele trecerii sale de la social-democrația română la cea rusă (menșevică), apoi la bolșevici, vor interesa probabil în viitor pe istoricii care vor scrie (în lumina adevărului) despre viața acestui om, desfășuratã pe fundalul unor vremuri tulburi și poate tocmai de aceea plină de contradicții.* Este demn de reținut faptul că dr. C. Rakovski era din punct de vedere formal cetățean român și când a ocupat cele mai înalte funcții de stat, ca președinte al Ucrainei sovietice sau ca ambasador sovietic la Londra și Paris.

Astfel, într-o scrisoare deschisă, ziarul *Socialismul* făcea public un mandat, semnat de președintele Curții Marțiale, maiorul Cernat, prin care, "*medicul căpitan Cristian Rakovski* " era convocat în fața instanței pentru "*crimă împotriva siguranței statului* " [122]. La acea orã el ocupa următoarele funcții: președinte al Sovietului Comisarilor Poporului și Comisar al Poporului pentru afacerile externe al Republicii Sovietice Ucrainene, membru în comitetul central al P.C. (bolșevic) Rus, membru al forului similar al partidului ucrainean, membru în Consiliul militar revoluționar rus etc.

În schimbul carierei de partid și de stat amețitoare, care îl propulsase printre cei dintâi 15-20 de oameni ai Rusiei Sovietice, el trebui să facă o singură concesie: să renunțe la opiniile sale privind caracterul imperialist al anexiunilor Rusiei țariste și să proclame dreptul Rusiei sovietice de a stăpâni în continuare aceste teritorii.

Cu riscul dezonoarei în fața muncitorilor care își mai aminteau de discursurile sale înflăcărate de la 1912, el o făcu. Cu atât mai ușor, cu cât probabil, renunțând la distincția între chestiunile de principiu și conflictul său cu autoritățile române, care l-au arestat și condamnat în mai multe rânduri, considera că era o sancțiune îndreptatã împortiva lor. Dacă schimbarea sa la față în noua ipostază semnifică modificări radicale în concepțiile sale și o anumită lipsă de principii, la rândul lor autoritățile românești nu pot fi bănuite retroactiv de inteligență, tact și iscusință în exploatarea unor situații în care cu un cetățean român în fruntea unui stat de dimensiunile Ucrainei, să-și fi pus

---

*) NOTĂ LA EDIȚIA A III-a, 1999. Amănunte biografice vezi și în lucrarea **O anchetă stalinistă (1937-1938), Lichidarea lui MARCEL PAUKER, documente traduse și adnotate de G. Brătescu**, la pag. 117. Acolo era caracterizat între altele ca: "*militant socialist și comunist de origine bulgară, doctor în medicină de la Montpellier, participant în Elveția la activitatea grupării marxiste conduse de Plehanov...* [...] *Fiind cetățean* român *(tatăl său avea o proprietate la Mangalia), s-a preocupat începând din 1905 de reorganizarea mișcării socialiste din țara noastră, devenind conducător al P.S.D. din România*."

problema transformării dezavantajului în avantaj, pentru a obține recunoașterea unirii Basarabiei cu țara. Cum pentru ele prioritară era condamnarea doctorului Rakovski pentru participarea sa la revoluția bolșevică, sub pretextul că punea în pericol *siguranța statului*, se poate spune că și ele au contribuit la plasarea lui, de data aceasta de cealaltă parte a baricadei intereselor naționale.

Istoria, care este plină de ironii, îi rezervă chiar lui Rakovski sarcina ingrată și foarte prost inspiratã de a reprezenta, într-o primă etapă, pretențiile sovietice față de Basarabia, pe scenele unde se porni campania. Pozițiile diametral opuse ocupate în diferite perioade de același om, au adăugat argumentului istoric românesc un element care a pus în lumină și mai pregnant caracterul expansionist al noilor pretenții.

Cum dr. Rakovski și-a datorat ascensiunea unei vechi prietenii care îl legase de Troțki, căderea lui se produce odată cu înlăturarea de la putere a acestuia de către Stalin și marchează o prăbușire tot atât de vertiginoasă, pe cât de spectaculoasă i-a fost ascensiunea.

Întâia dată a fost judecat în compania *opoziției troțkiste*, în frunte cu titularul ei, din care a scăpat totuși de o condamnare la moarte, prin deportare[123].

După câțiva ani de surghiun în Asia Centrală, la Barnaul, în 1932, încearcă să evadeze și să treacă clandestin granița, dar este rănit prin împușcare și identificat. Transportat în capitală, el și-a făcut din nou autocritica, însoțită de o *Declarație de loialitate lui Stalin*[124].

Momentul coincide cu elogiul pe care vechiul său tovarăș de luptă socialistă din România, M.Gh. Bujor, îl făcea în țară discuțiilor *libere*, patronate de dictatorul de la Kremlin, descoperind miracolul cu tratamentul noului remediu de partid, autocritica, și prefăcându-se că nu știa că acei care dețin puterea nu și-o fac niciodată.

Rakovski ia din nou drumul surghiunului. Atunci, în 1938, avea 61 de ani. Curând era adus din nou pe banca acuzării și judecat în compania unor iluștri generali sovietici, a lui Iagoda, temutul inchizitor și a altor *dușmani ai poporului*, care participaseră la înfăptuirea revoluției. În fruntea lor se afla de această dată Râkov, fostul președinte al Comisarilor poporului (funcție similară cu președintele Consiliului de miniștri, de azi), post pe care îl ocupase imediat după moartea lui Lenin.

În timp ce toți ceilalți acuzați au fost executați pe loc, Rakovski a ”scăpat” cu o condamnare la 20 de ani, deportare în lagăr, al cărui regim făcea ca viii să-i invidieze pe cei morți[125]. S-a sfârșit în deportare, în 1941, probabil

asasinat*.

Rakovski fusese condamnat la moarte și în România. Sentința fiind pronunțatã în absențã, avea un caracter simbolic, ca replicã la condamnarea în U.R.S.S. a fostului președinte al Sfatului Țării de la Chișinău, Ion Inculeț, din pricina votului acestui parlament care hotărâse unirea Basarabiei cu țara. În schimb, condamnarea lui de cãtre tribunalul lui Stalin n-a mai fost un simbol[126].

Faptul cã dr. Rakovski, despre care Pamfil Șeicaru scria, amintindu-și-l, cã era "cel mai autentic temperament revoluționar", n-a activat în rândurile P.C.d.R., este, evident, un argument în favoarea reabilitării lui pânã în 1917, când pãrãsește țara. Cu toate acestea, o serie de cazuri paralele - sã le luãm numai pe cele ale lui Dic-Dicescu sau Al. Nicolau, evocați mai sus - ar indica o inconsecvențã și o discriminare**.

Umbra lui Rakovski acoperã o bunã parte din existența partidului, care ar pãrea sã se afle într-o jenã evidentã în fața acestei probleme: el însuși și-a modelat decenii întregi ideologia și a activat în realizarea acelorași obiective pentru care a militat și doctorul Rakovski, pe când era bolșevic rus, acționând în concordanțã și probabil din indicațiile acestuia. Astãzi, când i-au nãpârlit vechile teorii, același partid îl întâlnește pe același doctor Rakovski, mai tânãr, apãrând ca președinte al Partidului Social Democrat drepturile țării la teritoriul sãu național. Parcã sunt doi oameni diferiți, dar parcã și partidele sunt diferite.

*

Oricine are "mândria" de a fi comunist din ilegalitate, are, cu voia sau

---

*) Cu toate cã lucrãrile cele mai importante ale lui C. Rakovski au rãmas pânã astãzi nereeditate, în ultima vreme a apãrut: Cristian Rakovski, *Scrieri social-politice (1900-1916), Studiu introductiv, antologie, bibliografie și note de Ion Iacoș*, Editura Politicã, București, 1977, Biblioteca de istorie, 326 p., culegere din care lipsește esențialul: publicistica lui Rakovski de condamnare a imperiului țarist, în general, a anexãrii de cãtre Rusia a Basarabiei, în special. Castrare tipicã pentru regimul comunist și în anii când se bate cu pumnii în piepții sãi geto-dacici!

NOTÃ LA EDIȚIA A III-a, 1999. Surse mai noi menționează ca loc al sfârșitului, închisoarea din Oriol, iar modalitatea: executat.

**) Dupã ultima condamnare a lui C. Rakovski, *Lumea Nouã* reproduce o fotografie-document, însoțitã de urmãtorul text: "În 1913, România a fost vizitatã de Troțki, care fãcuse o cãlãtorie de studii în Serbia și Bulgaria. Mișcarea muncitoreascã își avea sediul pe atunci în Piața Amzei. Aici Troțki a vorbit la o ședințã a partidului despre Rusia și despre greva de la Cãile Ferate Ruse, care avusese loc cu câțiva ani în urmã. Cu prilejul acestei vizite, Troțki s-a fotografiat cu dr. Rakovski, pe care, de altfel, îl cunoștea mai dinainte și cu Dobrogeanu-Gherea, pe care l-a cunoscut cu acest prilej" [127].

fãrã voia sa, pecetea *afilierii* la Komintern, împotriva acestor drepturi. Încât, un dr. Rakovski reabilitat, ar avea cinstea sã şadã alături de ilegaliști, pe funcții astãzi încã foarte înalte, care în acea epocã au împãrtãşit aceleași idei.

O altã concluzie pe marginea represiunilor staliniste: dintre reabilitați, cei mai mulți sunt socialiști care au trecut pe pozițiile Kominternului la 8 mai 1921 sau dupã aceea. Multora din ei, partidul le datorează sărbătorile lui mult prea zgomotoase. Se poate deduce preferința deosebitã a lui Stalin pentru socialiști, cãrora nu le putea ierta pata lor luminoasã de patriotism din trecut.

De asemenea, cei care vorbesc în numele formației conducãtoare fac un secret absolut din rãspunsul la o întrebare posibilã: toți cei supuși represiunilor staliniste, membri ai partidului comunist (”exterior”) au fost reabilitați fãrã opreliști sau operațiunea s-a efectuat selectiv?

Se mai pune de asemenea întrebarea: elita partidului cunoaște și continuă sã facã un secret din represiunile staliniste sau nici ea nu știe cu exactitate - documentele, câte vor fi existând, fiind în arhivele sovietice - numãrul exact și lista nominalã a celor supuși represiunilor, deportãrilor, închisorilor?

Ipoteza noastrã: numãrul lor trebuie sã fie de câteva sute. Aceasta se bizuie, printre altele și pe o afirmație a publicației partidului comunist *Socialismul*, conform cãreia, ”*La 1917, au fost expulzați Rakovski și alți 800 de lucrãtori, dintre care o parte rãtãcesc și astãzi în strãinãtate*” [128].

Celor expulzați ”la 1917” s-au adãugat ulterior membrii exilați de bunã voie sau expulzați dupã 1924, al cãror numãr a crescut în anii treizeci. Stalin a avut aşadar de unde sã coseascã!*

Dimensiunea expansionistã, dictatorialã și cea represivã n-a fost numai o trãsãturã de caracter a lui Stalin.

Desfãşurãrile de mai târziu arãtarã cã Partidul Comunist din România a fost conceput pe toate trei.

---

*) NOTĂ LA EDIȚIA A III-a, 1999: Odată cu desferecarea arhivelor, mai ales a celor din fosta Uniune Sovieticã, tot mai multe lucrări vin sã facã luminã asupra trecutului Partidului Comunist din România. Una dintre cele mai importante, prin abundența, probitatea și acuratețea informațiilor, pentru problematica zonei istorice respective, este cea semnalatã deja mai sus, intitulatã **O anchetã stalinistã (1937-1938), LICHIDAREA LUI MARCEL PAUKER. Documente traduse și adnotate de G. Brătescu**, Editura Univers Enciclopedic, 1995, (322 de pagini). Documentele (între care un amplu text autobiografic al lui Marcel Pauker) din Dosarul fostului NKVD, fac luminã asupra modului în care un comunist, care își dedicase întreaga existență împlinirii obiectivelor staliniste privitoare la România, era anchetat, cu scopul de a fi declarat în final ”spion”, ”trãdãtor”, ”dușman al poporului”, și condus în fața plutonului de execuție. În cazul de față, cartea de ”simple” documente, dezvãluie - în pofida caracterului de strictă dirijare a conținutului lor spre un final dinainte stabilit - ținuta intelectualã a celui anchetat, conturând o perso-

nalitate, care dacă ar fi fost lăsată să evolueze ”normal”, fără îndoială că ar fi dominat cel puțin istoria acestui partid. Restabilirea adevărului istoric, pe baze strict documentare (inclusiv pe baza proceselor-verbale de anchetă pentru fabricarea vinilor de ”trădare”), dezvăluie dincolo de text, tragedii umane, care oricât de departe de solul patriei s-ar fi consumat, prin implicarea problematicii românești în desfășurarea lor, devin paragrafe ale istoriei noastre. Comentariile, modest denumite *adnotări*, semnate de G. Brătescu, conțin și ele o surpriză: trimiterile cerute de text se convertesc prin informația lăsată să vorbească singură, fără comentarii, într-o istorie a formației politice de care ne-am ocupat și noi în lucrarea de față. Așadar, ”*...după toate probabilitățile, Marcel Pauker a fost executat la 16 august 1938* (dacă nu cumva murise mai-nainte la Taganka) *pe un poligon din suburbia Butovo, din sudul Moscovei* ”.[...] ”*O preocupare obsesi-vă a comunistului Marcel Pauker a fost aceea de a nu se lăsa înghițit de mlaștina politică a ”lumii balcanico-bizantine” de aici, de la noi. Din păcate, el n-a vrut să înțeleagă și unele merite ale acestei hulite lumi, în care, dincolo de inechități și abuzuri, erau cultivate, fără larmă, înțelepciunea calmă și omenia*”. Subscriem la concluzia autorului *adnotărilor:* ”[...] *Combătând cu fanatism ”murdăria balcanico-bizantină” s-a pomenit pe pozițiile cruzimii caucaziano-asiatice, care constituia fundamentul ”metodologic” al stalinismului, orientare la a cărei afirmare a contribuit cu sau fără voia sa.*”

În altă ordine, lucrarea citată reprezintă o sursă obiectivă și corect informată privind biografiile unui mare număr de comuniști, în special din perioada anterioară aducerii P.C.d.R. la putere, inclusiv pentru completarea unei posibile liste de comuniști români trimiși de Stalin în fața plutonului de execuție și omiși de izvoarele care ne-au stat la dispoziție în anii șaptezeci: **Mihai Gheorghiu-Bujor** (1881-1964), **Max Wechsler** (1870 - 1917), **Gelbert Moscovici** (”**Ghiță Moscu**”) (1895-1937), victimă a represiunii staliniste, fratele liderului social-democrat **Ilie Moscovici**, **Haia Hutschneker** (”**Asea**”, ”**Clara**”, ”**Ana Bădulescu**”), **Eugen Roznovan** (1878-1938), avocat, victimă a terorii staliniste, **Constantin Popovici** (1876-1940), Partidul Socialist (Popovici), disidență a Partidului Social-Democrat, **Boris Stefanov** (1883-1969), proprietar funciar de lângă Bazargic (Cadrilater), nepot al lui Cristian Rakovski, secretar general al P.C.d.R. între 1934-1940, după război, stabilit în Bulgaria, unde a trăit până la sfârșitul vieții, **Alexandru** (**Alecu**) **Constantinescu** (1872-1949), **Jacques Konitz** (1895-1938), stabilit la Moscova în 1933, victimă a represiunii staliniste, **Paul Goldstein** (”**Petre Băjenaru**”), **Miron** (**Milu**) **Gloter** (”**Hugo**”), **Leon Lichtblau (**”**Cristin**”) (1901-1938), victimă a represiunilor staliniste, **Saul Ozias**, **Max Golstein**, **Mihail Macavei** (1882-1965), avocat de Turnu-Severin, ambasador la Londra (1948), **Wolf Beer** (”**Iți c Bonaparte**”), **Sania** și **Alexandr Dobroceaev**, **Lazăr Aron** (”**Ernest Arnoldi**”, ”**Alexandru Buican**”), în anii regimului co-munist, fost redactor șef al revistei *Contemporanul*, **Leonte Filipescu** (1895-1922), îm-pușcat în țară sub pretextul încercării de fugă de sub escortă, **Heinrich Sternberg**, **Nicolae Simionescu-Militaru**, **Lucrețiu Pătrășcanu**, dr. în economie la Universitatea din Leipzig, asasinat în țară (vezi...), **Constantin Ivănuș** (1886-1928), membru al c.c. al P.C.d.R. din 1922, **Gheorghe Tănase**, muncitor tipograf, **Nicolae Marian**, membru al c.c. al P.C.d.R. din 1922, în 1928 demisionat din partid, **Alexandr Borisovici Rubin- stein** (1883-1941), **Sandor Körösi** (”**Alexandru Crișan**”), spion sovietic, membru în se-

cretariatul P.C.d.R. (1923), la al V-lea Congres Komintern (1924) susține teza ”auto-determinării naționalităților din România până la despărțirea de statul român”, **Bibi Braunstein** (”**Dumbrăveanu**”, ”**Bibi-Adam**”, ”**H. Pruteanu**”), **Wilhelm** (**Willi**) **Roth**, (”**Victor Roșu**”), membru în biroul politic al P.C.d.R. (1924), arestat, n-a rezistat bătăii și a făcut declarații privind activitatea clandestină a partidului, drept pentru care a fost eliberat. Trimis la Viena, a fost judecat de o comisie, iar în 1927 a fost exclus din partid, **Alexandrina Alexandrescu** (1876-1973), soția lui Cristian Rakovski, și-a sfârșit zilele într-un lagăr de muncă sovietic, **Izo Iţcovici** (”**Albinescu**”), secretar al U.T.C.d.R. după 1924, victimă a represiunii staliniste, **Elena** (**Lenuța**) **Filipovici-Filipescu** (”**Maria**, **Maria Ciobanu**”), (1903-1937), secretară a c.c. U.T.C.d.R., membră a c.c. și a biroului politic la Congresul al V-lea, împușcată în lotul celorlalți comuniști români, în 1937, **Solomon Schein** (”**Abekov**”,”**Mihalache**”), **Dori Goldstein** (”**Rudi**”, ”**Rudolf**”), împușcat în 1938, la Moscova, **Vitali Iakovlevici Holostenko** (”**Barbu**”, ”**Petrulescu**”), (1900-1938), secretar general al partidului la al IV-lea Congres, promotor al ”*luptei fracționiste fără de principii*”, în care Holostenko-Barbu s-a înfruntat cu Pauker-Luximin, dar și el căzut victimă represiunii staliniste, **Alexandr Nikolaevici Petrenko** (”**Alexandru Nikolski**”) (1894-1975), celebrul torționar al Securității, **Gheorghi Ganev**, **Eugen** (**Ernö**) **Iacobovici** (”**Maroşi**”), muncitor din Transilvania, membru în c.c., ales la Congresul al V-lea, căsătorit cu Bela Rabinsohn, sora Anei Pauker, **Emil Haliţki** (”**Braun**”), în 1936, căzut victimă epurărilor staliniste, **Dvoira Broitman** (”**Stela**”, ”**Ana Ruskii**”), **Ștefan Foriș**, licențiat în fizico-matematici, membru al P.C.d.R. de la înființare, între 1940-1945, secretar general, asasinat în țară (vezi...), **Dumitru Chelerman** (”**Nae**”), de asemenea împușcat la Moscova, **David Avramescu**, **Alexander Danieliuk** (”**Gorn**”, ”**Stefanski**”), (1897-1937), secretar general al partidului la cel de-al V-lea Congres de la Moscova, victimă a terorii staliniste, **Șeila Averbuch** (”**Vanda Nicolschi**”), **Nicolae Goldberger** (”**Victor**”), (1904-1970), fost muncitor cizmar, **Ion Popescu-Puțuri** (1906-1993), **Moscu Kohn** (”**Gheorghe Stoica**”, ”**Grădinaru**”), (1900-1976), fost membru al comitetului executiv al c.c. al P.C.R. (1965-1976), **Ion Pârgariu**, **Iona Elena**, implicată în procesul din Dealul Spirii, **Mozes Kahane**, **Samuel Margulies**, exclus în 1929 din partid, **Ion Cloțan** (”**Țanc**”), **Peter Mathais** (”**Sandor**”), **Constantin Pârvulescu** (1895-1992), membru în c.c. începând cu 1929, secretar general al partidului din aprilie 1944, după înlăturarea lui Șt. Foriș, prin asasinarea acestuia (vezi...), până în sept. 1944, **Mihai Păunescu**, **Moise Drofman** (”**Puștiul**”, ”**Malenkii**”), **Vasile** (**László**) **Luca** (1898-1963), secretar al c.c. al P.C.R. între 1944-1952, vicepreședinte al Consiliului de miniștri și ministru de finanțe (1947-1952), condamnat la moarte în 1953, cu comutarea pedepsei în închisoare pe viață; **Dumitru Grofu**, **Aladar Berger**, căzut victimă terorii staliniste în 1938, **Moise Abraham Dubinschi** (”**Goreţki**”), membru în secretariatul P.C.d.R., victimă a epurărilor staliniste, **Remus Koffler**, membru în conducerea P.C.d.R. între 1942-1944, implicat în procesul Pătrășcanu (vezi...), condamnat la moarte și executat în 1954, **Matei Socor** (1908-1980), **Zina Brâncu** (1906-1972), directoare a școlii superioare de partid, **Teodor Diamandescu**, **Marcel Leonin**, **Alter Zalic**, **Petre Zissu**, ultimii patru enumerați, de asemenea împușcați în timpul terorii staliniste etc.

CELE TREI HOPURI MARI DE LA DEZASTRU SPRE PUTERE

”LA ORIZONT, ȚARA FĂGĂDUINȚEI!”

Pentru a înțelege avatarurile P.C.d.R. în timpul celui de-al doilea război mondial, să încercăm a clarifica de ce România a pornit pe drumul pe care a mers și de ce evenimentele au urmat cursul pe care îl știm.

Marea Unire de la 1918 se înfăptuise cu prețul sângelui și al vieții maselor de țărani îmbrăcați în uniformă militară, care au luptat la Oituz și Mărășești, în primul război mondial. Unii plătiseră, alții erau beneficiarii.

Generația politică era la acea oră alta. Idealismul patriotic de la mijlocul secolului al XIX-lea fusese convertit în mercantilism. Politica devenise politicianism. Obiective generale, care impuneau o concepție, desfășuratã eventual pe termen lung, o politică de stat concentratã spre consolidarea unității naționale și a frontierelor nu existau. Consolidarea era lãsatã la voia întâmplării. Prioritare erau carierele personale, acumularea de capitaluri și averi.

Conjunctura externã din ce în ce mai degradatã, prin ascensiunea fascismului spre putere în Europa, devenea tot mai adversã statelor naționale, apărute după primul război mondial. Este simptomatic faptul cã ideologiile declarat și doctrinar opuse - în țările în care fascismul și comunismul aveau puterea în stat - în chestiunea revizuirii frontierelor stabilite după războiul cel mare, nu aveau doar o viziune comunã, dar fãceau chiar front comun. Se coalizarã astfel țări învinse în război (Germania, Ungaria), cu țări învingãtoare (Rusia, respectiv U.R.S.S., Italia).

Pericolul plutea în aer și consolidarea Unirii era un imperativ pe care instinctiv unele forțe politice îl resimțeau ca pe o necesitate. Dar acțiunile care se întreprindeau erau ori paleative (interzicerea P.C.d.R., diverse mãsuri polițienești, lezând drepturile constituționale), ori acțiuni din afarã spre înãuntru. Printre acestea din urmã: diplomatice, inclusiv prin Liga Națiunilor, încheierea de pacte și tratate internaționale bilaterale sau aderarea la ele, obținerea de ”garanții” (care, la momentul când le venirã scadența sã devinã operabile, n-au valorat nici cât hârtia pe care au fost scrise), declarații de principiu privind respectul frontierelor, definirea ”agresiunii” etc. Nici tratatele, nici defini-

țiile n-au putut opri agresiunile sau tempera apetiturile.

La Consiliul de Coroanã care discuta neputincios șahmatul dat prin ultimatumul sovietic din 26 iunie 1940, după care a urmat anexarea Basarabiei și a nordului Bucovinei de către Stalin, Nicolae Iorga, marele istoric, exprima lapidar ceea ce trebuia să fi fost o doctrinã de stat: ”*Frontierele nu se discutã: ele se apãrã*!”.

Viața politicã internã n-a descoperit această doctrinã decât post-factum.

Într-un timp mult prea scurt, moralitatea se degradase într-o asemenea măsurã, încât interesele naționale fuseserã practic uitate. Spectacolul politic era în evidentã contradicție și cu marele avânt economic și cultural interbelic, fãrã precedent în România (printre altele și grație devizei liberale, ”*Prin noi înșine!* ”).

Ca și nenorocirile, o maladie nu vine niciodatã singurã. Reacția la politicianism a fost deraparea unei pãrți din societatea românească spre dreapta. Apariția partidului de extremã dreaptã ”Garda de fier” (avându-l în frunte pe Corneliu Zelea-Codreanu, Cãpitanul) a fost desigur rezultatul acestei degradãri interne. Legiunea, ce este drept, venea însã pe un teren minuțios pregãtit de câțiva politicieni antisemiți, puțini la numãr, dar deosebit de activi în prelucrarea opiniei publice (în frunte cu A.C. Cuza) și într-un moment când în Germania, nazismul tindea să devinã ideologie de stat. Antisemitismul dus până la extremã, ca și aplicarea unor metode teroriste, se aflau la polul opus spiritului și tradițiilor poporului român. Este însã o realitate cã o parte a tineretului din epocã, în special generația anilor ′30, dornicã de o schimbare, s-a lãsat ușor convinsã de ambalajul sonor al doctrinei, care îi cerea doar să fie urmatã, fãrã ca atât conținutul ei cât și metodele să fie supuse unei analize critice, suficientã fiind doar credința oarbã în Cãpitan (”*Să ne faci, Cãpitane, o țarã cum este soarele sfânt de pe cer!* ”*).

Terorismul și asasinatele au fost însã aplicate de legiune pe ”baze democratice” (indiferent de rasã și religie), explicate de purtãtorii de cuvânt ai mișcãrii ca fiind urmarea și rãspunsul la persecuțiile și pedepsele capitale la care ei înșiși au fost supuși (C.Z. Codreanu a sfârșit executat, mai multe cãpetenii legionare i-au împãrtãșit soarta. La rândul lor, legionarii au asasinat în diverse momente, pe: prefectul de Iași, Manciu, pe primii miniștri Armand Cãlinescu și I.G. Duca, pe Nicolae Iorga, iar un complot s-ar fi pus la cale și de-jucat, împotriva lui Ion Antonescu, după ce acesta a condus înãbușirea rebe-

*) A se compara cu noul ”cãpitan”, acum ”comandant suprem”, autorul ”anilor luminã”, în care însã, spre diferențã, nu crede nimeni.

liunii din 1941).

O reacție la întâmplările din țarã și pe baza aceloraşi condiții externe favorizante, a fost și instaurarea dictaturii regale a lui Carol al II-lea (10 februarie 1938). Tot o dictaturã de dreapta. Dictatura s-a inaugurat printr-un act de dizolvare a Parlamentului și a partidelor politice, dupã care a urmat declanșarea ostilitãților cu Garda de fier.

Dictatura lui Carol al II-lea, în loc sã o salveze, a aruncat țara într-o nouã crizã internã, paralizându-i energiile, în momentul când unitatea naționalã era mai necesarã decât oricând. Ne referim la pactul Ribbentrop-Molotov (*De neagresiune*, 23 august 1939), cu efecte directe asupra României. Pânã în acel moment, acțiunea sovieticã de redobândire a posesiunilor țariste și a altora noi, reprezentase, așadar, ”pregãtirea de artilerie” pe cãile menționate deja, care-i stãteau la îndemânã, respectiv, prin mișcarea comunistã, dirijatã de Komintern, prin agitarea *chestiunii basarabene* în presã, în foruri internaționale etc. Din momentul cârdãșiei lui Stalin cu Hitler, în acțiune contra României intra forța*.

Pe punctul de a împãrtãși soarta Poloniei și a fi și ea dezmembratã, România pierde pe rând Basarabia, nordul Bucovinei și o parte din ținutul Dorohoiului (Storojineț și Herța), la 26 iunie 1940; Ardealul de nord (prin Dictatul de la Viena, 30 august 1940); Dobrogea de sud (”Cadrilaterul”), respectiv județele Durostor și Caliacra (7 sept. 1940). Sub semnul acestei catastrofe, dictatura regalã se prãbușește prin abdicarea monarhului, care pleacã în exil, lãsând tronul fiului sãu, Mihai I, pentru a doua oarã rege. La cârmã era adus generalul Ion Antonescu, în calitate de ”conducãtor al statului”, funcție nou creatã, inexistentã pânã atunci (5 sept. 1940), iar țara devine pentru scurt timp ”stat național-legionar” (14 sept. 1940). Terorismul se extinde, atât cel rasial, cât și terorismul politic, culminând cu rebeliunea armatã, prin care legiunea tindea sã obțină întreaga putere în stat. Este momentul când Ion Antonescu pune capãt ”dualitãții” puterii, pe care pânã atunci o împãrțise cu Garda de fier, prin scoaterea acestei organizații în afara legii și urmãrirea, respectiv

---

*) Abia dupã ”rãzboiul rece” româno-sovietic din 1962-1964, P.C.R. rupe tãcerea care-i fusese impusã în aceastã problemã din 1940. Despre anexiune nu s-a vorbit însã nici-odatã deschis. Se remarcã totuși o schimbare de atitudine. Ulterior, într-o serie de lucrãri, tema a fost tratatã pe baza adevãrului istoric. Istoricul Dinu C. Giurescu scrie cu menajamente, pe ocolite, dar destul de clar, cã dupã semnare, ”*presa americanã a publicat o știre despre un document adițional al pactului de neagresiune, care prevedea modificãri politice în spațiul dintre Marea Baltică și Marea Neagrã*”[129]. Curajul n-a fost niciodatã apanajul istoricilor noștri, care s-au întrecut în a-și arãta obediența față de puterea comunistã (cu douã-trei excepții).

pedepsirea adepților ei.

Este desigur în spiritul mecanismelor misterioase ale istoriei, uneori greu de explicat, dar care până la urmă se clarifică prin combinarea unor factori complecși - de la cei istorici și politici, până la cei ținând de trăsăturile individuale, de caracter, ale ”conducătorului”, mai ales când este vorba de o dictatură în care poporul nu este întrebat printr-un plebiscit sau o altă formă de consultare - de ce Ion Antonescu a considerat și a hotărât că drumul pentru eliberarea Ardealului de nord din robia maghiară ducea prin stepele rusești? (Mareșalul declarase, de altfel, că din Rusia, armatele române se vor înapoia în patrie prin Maramureș, căzut victimă ”Dictatului”). Nici prin ”ocupația” germană - tează care continuă să fie susținută la București și astăzi, uneori de istorici serioși - nu se poate explica intrarea României în războiul antisovietic, alături de Germania (22 iunie 1944). Antonescu devenise astfel aliatul autorului dictatelor prin care România fusese sfâșiată în bucăți și a Ungariei, beneficiara ”Dictatului de la Viena”.

După eliberarea provinciilor anexate de Stalin (respectiv a Basarabiei și a nordului Bucovinei), armatele române au continuat ostilitățile, adânc în interiorul Uniunii Sovietice.

Doctrina acestui război, continuat dincolo de granițele de la 1918 ale României, soldat cu pierderea vieții a sute de mii de tineri, cuprindea înainte de toate o justificare ideologică (”*cruciada împotriva comunismului*”) și una militară (”*Când o țară se găsește în război, armata acestei țări trebuie să meargă până în fundul pământului ca să câștige războiul*”. Ion Antonescu, Procesul din mai 1946). Aliații ”firești” ai României s-au aflat în stare de război cu țara noastră. După trecerea Nistrului de către armatele române, Marea Britanie declară război României (6 decembrie 1941), urmată imediat la diferențe de câte două zile de declarațiile de război ale Canadei, Noii Zeelande, Australiei, Uniunii Sud-Africane. La 12 decembrie 1941, România era cea care declara război Statelor Unite. Cu nici una din aceste țări, România nu a avut niciodată un diferend. În anexiunile sale viitoare, Stalin va avea acum de partea sa principalele puteri mondiale.

Astfel, armatele române ajung la Volga. Catastrofa de la Stalingrad, la care tributul de sânge și numărul de ostași căzuți prizonieri a fost imens, îl aduse pe mareșal la realitate: el realizã cã războiul era iremediabil pierdut. Din acel moment, eforturile sale vor fi concentrate spre a-l încheia înainte de ceasul al doisprezecelea.

Eforturile sale se vor solda însă cu un eșec: războiul se va încheia pentru România numai la încetarea lui generală, cerând noi jertfe umane și materiale, iar mareșalul însuși va sfârși în fața plutonului de execuție.

În anii aceştia tragici, partidul comunist este adunat din cioburi, asemenea unui vas spart, spre a fi lipit şi fãcut din nou, pentru a fi introdus pe scena politicã. De data aceasta cu un alt scop, bine precizat.

Cu nimic nu se poate compara situaţia partidului comunist în momentul când mareşalul Antonescu arunca ţara în rãzboi, decât cu aceea a unei corãbii naufragiate pe o mare în furtunã, cu supravieţuitori plutind în derivã pe resturi de epavã, în aşteptarea unor împrejurãri salvatoare, care sã-i aducã la un liman. Era un adevãrat dezastru politic, din pricina falselor busole cu care Kominternul îl înarmase şi "*care au provocat o adâncã confuzie şi dezorientare în partid*" [130].

În interiorul ţãrii, exista un simulacru de organizaţie, formatã dintr-o conducere - mai potrivit ar fi sã spunem, un grup de adepţi - care nu putea desfãşura practic nici un fel de activitate politicã, din pricinã cã de la instaurarea dictaturii regale, dar şi de mai înainte, se gãsea aproape în întregime în detenţie. Dar presupunând chiar cã o asemenea activitate s-ar fi putut desfãşura, exista handicapul lipsei de autoritate şi credibilitate, atât în rândul clasei muncitoare, cât şi al opiniei publice în general, din care pricinã îi era blocatã orice posibilitate de dialog cu vreo forţã politicã serioasã.

În limbajul pretenţios din textele oficiale, izolarea, în mod eufemistic, este numitã ca fiind doar "*pericolul îndepãrtãrii de partid a unor largi categorii sociale, a numeroase grupãri politice*" [131].

Istoricul-şef de astãzi, deţinãtor al adevãrurilor absolute asupra trecutului, încearcã sã întreţinã împresia cã gruparea comunistã, care la începutul anilor patruzeci doar prin inerţie continua sã se numeascã *partid* şi a cãrei trãsãturã principalã era doar fanatismul, demn însã de o cauzã infinit mai bunã decât subminarea unitãţii naţionale, ar fi fost într-adevãr o forţã politicã de luat în seamã.

Catastrofa P.C.d.R. ("exterior") era, în schimb, totalã. S-au putut salva, eventual, de la masacrele staliniste, acei comunişti care poate se aflau în acest timp în ţarã cu misiuni speciale. Este cazul Anei Pauker, care dupã ce a emigrat o datã în U.R.S.S., probabil imediat dupã 1924, s-a reîntors acasã aproximativ prin 1932[132]. Câţiva ani mai târziu, în 1936, ea se aflã în fruntea unui grup, trimis în judecatã pentru activitãţi ilegale, proces care s-a judecat la Craiova (şi cunoscut ca atare). Procesul a fost folosit de P.C.d.R., în cadrul sprijinului şi asistenţei pe care i le-au acordat presa şi avocaţii de stânga, opinia publicã democraticã în general, pentru a crea atât în ţarã, dar mai ales în strãinãtate, despre sine, imaginea unui martiraj pe altarul celor mai drepte cauze ale poporului român, inutil sã mai menţionãm, foarte departe de a fi

conformã cu chipul sãu real.

În felul acesta, s-a putut crea acuzaților din proces, dar mai ales Anei Pauker, o popularitate fãrã precedent, capital politic exploatat în viitor.

Procesul s-a încheiat cu condamnarea la diferite pedepse cu închisoarea și amenzi a întregului grup, din care fãceau parte: Ana Pauker și Lili Donca Simo (sau Donca Andreevna Simo)[133], Alexandru Moghioroș, Lazãr Grümberg, Alexandru Drãghici ș.a.

Cu implicații până în anii noștri, la acest proces vom reveni. Ana Pauker, cãreia i s-a confecționat renumele de *Passionaria* României, ispășește patru ani de închisoare, din cei zece la care fusese condamnatã. În treacãt fie spus, neaflându-se în 1937-1938 în Rusia, s-a salvat de la o represiune sigurã, dupã care, în 1940, când la orizont au apãrut sarcini noi, conducerea sovieticã se hotãrãște la un schimb de prizonieri cu românii și astfel, obține plecarea ei. (În schimbul unui oarecare Moș Codreanu. De la unguri, puterea de la rãsãrit l-a importat atunci pe Matias Rakosi). Sosirea comunistei din România în U.R.S.S. a fost salutatã atunci în *Pravda* de Dolores Ibarruri, aflatã și ea în exil în U.R.S.S.[134]

În noile condiții istorice, dupã începerea rãzboiului, Ana Pauker primește sarcina de a reface din cenușa anilor 1937-1938 o grupare ce va înlocui P.C.d.R. (”exterior”), pentru cã de un partid nu mai putea fi vorba.

În strãinãtate s-au mai aflat în aceastã perioadã o parte din românii, cei mai mulți comuniști, care au participat la rãzboiul civil din Spania, în cadrul brigãzilor internaționale, firește de partea republicanilor. Precizarea este necesarã, întrucât tot o seamã de tineri români, în special legionari, au fost combatanți de partea cealaltã a baricadei, în rândul falangiștilor lui Franco (fruntașii legionari Moța și Marin au cãzut în rãzboiul civil din Spania).

Dupã înfrângerea republicanilor, unii comuniști surprinși de evenimente au rãmas în emigrație în Franța, activând în Partidul Comunist Francez, participând în aceastã calitate la rezistența împotriva ocupației hitleriste. Unii au cãzut. Olga Bancic a fãcut parte dintr-un grup care desfãșura acțiuni de partizanat. Cãzând în mâinile Gestapoului, a fost acuzatã de spionaj și ghilotinatã.

Unii dintre comuniștii româno-francezi s-au întors dupã rãzboi în țarã.

În perioada 1938-1944, toți adepții organizați în interior ai comunismului românesc (continuând a se numi partid), se aflau în închisori și lagãre: la Doftana, la Caransebeș, la Mislea, Aiud, Vãcărești. Cutremurul din 1940 a fãcut victime și la închisoarea Doftana, dintre comuniștii închiși, unde a pierit Ilie Pintilie, fruntaș al partidului comunist interior, publicist. La Iași, în Basarabia și Ucraina, (în timpul ocupației), au fost uciși mai mulți comuniști, (Filimon

Sârbu, Paneth), în împrejurări cunoscute probabil numai de inițiați[135]. În timpul războiului, în lagărul de la Grosulovo (Ucraina), se aflau alți adepți ai lui Lenin și Stalin, asta în teorie, fiindcă în practică funcționau ca o a cincea coloană, dar la intervenția unor intelectuali de prestigiu și oameni politici cu influență, chiar și pe lângă mareșalul Antonescu - a căror înțelegere nu a avut caracter de reciprocitate când comuniștii au azvârlit ei în închisori și lagăre opozanții reali și imaginari - deci, la intervenția lor, au fost transferați în lagărul de la Târgu-Jiu[136].

Despre regimul îmbunătățit de care se bucurau comuniștii în acest lagăr, diferențiat de al altor deportați, se poate judeca numai din faptul că Gheorghiu-Dej, de pildă, a putut să introducă un aparat de radio-recepție, la care să asculte împreună cu ceilalți tovarăși ai săi emisiunile posturilor străine de radio, să trimită și să primească *în clandestinitate* orice corespondență și chiar să aibă întrevederi, de pildă, cu "inginerul Ceaușu", alias Emil Bodnăraș, "care se strecura în clădirea spitalului din Târgu-Jiu, unde Gheorghiu-Dej era trimis să facă corvoada" [137] *.

Existent mai mult în închisori, decât în libertate, partidul din interior are un rol, din punct de vedere al Kominternului, în creștere. Deocamdată însă acest rol este supus intereselor dictate de alianța de scurtă duratã dintre U.R.S.S. și Germania nazistă.

Din această pricină, directivele Kominternului din 1940, adresate Partidului Comunist din România "*aduc critici comuniștilor români pentru activitatea desfășuratã împotriva agresiunii Germaniei și pentru poziția de apărare a independenței naționale a patriei*", punându-se, în mod "*arbitrar*", se spune, "*Germania fascistă alături de U.R.S.S*." [138]. Ca să vezi ce patrioți erau comu-

---

*) NOTĂ LA EDIȚIA A III-a, 1999. "*În anul 1961, am cunoscut, pe unul din șantierele pe care am lucrat, pe "moș Căproiu". Scriu "moș", căci noi eram cu toții tineri, iar el era deja pensionar și lucra ca responsabil de utilaje. De fel, era din Câmpina, unde până în 1945, avusese un garaj auto și autobuze. El mi-a spus că Poliția din Câmpina îl solicita uneori să pună la dispoziție o mașină ori de câte ori era nevoie să transporte un medic la închisoarea Doftana, când un deținut era bolnav și că toți comuniștii închiși acolo aveau un regim foarte destins, incomparabil cu cel din perioada de după 1945, pe care l-au aplicat ei oponenților regimului".* Dintr-o scrisoare de Mircea George Palade către autorul acestei cărți.

Despre regimul tolerant, despre pachetele și sumele de bani primite de deținuții comuniști prin "Ajutorul roșu", organizație legală a partidului comunist, finanțată și aprovizionată din străinătate (citește: Moscova), scrie și Constantin Dumitrescu în studiul *Sirena lui Va... Nicolae*, Alergătorul de la Marathon nr. 2, 1986, Aarhus, Danemarca, pp. 156-167.

niștii noștri încă de pe atunci și nimeni nu-i aprecia pentru asta!

În legătură cu activitatea acestora în sprijinul "*independenței naționale a patriei*", înșiși istoricii oficiali îl contrazic de altfel pe șeful partidului, căruia îi aparțin aserțiunile de mai sus. Astfel, conform lucrării lui Mihai Fătu, citată deja ca sursă, în documentul intitulat *Directive pentru Partidul Comunist Român* (sic!), emis la 8 mai 1940, cu aproximativ o lună și jumătate înaintea ultimatumului sovietic dat României, privind Basarabia și nordul Bucovinei, și cu mai puțin de patru luni înaintea Dictatului de la Viena, sunt criticați în realitate nu comuniștii, ci *cercurile guvernante române* pentru lozinca *apărării granițelor* amenințate, alături de care se afla întreaga suflare românească, cu excepția..., ați ghicit, a partidului comunist.

Membrilor acestei formații politice li se dădeau în acest context, directive cu caracter de lege și pe care ei n-au ezitat să le urmeze.

Între 8 mai 1940, când au venit ultimele directive de la Moscova și 22 iunie 1941, data declanșării războiului antisovietic, pe o perioadă puțin mai lungă de un an, s-au petrecut evenimente dramatice pentru România.

După cum am văzut, în manifestul din 6 iulie 1940, prin care se saluta trecerea *fericitei Basarabii* în stăpânire sovietică, Partidul Comunist din România dovedea că și-a însușit întru totul indicațiile de la Moscova.

La 31 august, menționează lucrările actuale, deci a doua zi chiar după Dictatul de la Viena, partidul comunist a trasat tuturor organizațiilor și partidelor politice apelul de a inaugura un guvern democratic, care să respingă arbitrajul.

Tot în această perioadă, partidul a mai elaborat documentele: *Punctul nostru de vedere*, la 10 septembrie 1940; *Pentru pace și independență națională a poporului român*, la 15 ianuarie 1941 și *De la regimul legionar la dictatura militară*, la 26 februarie 1941[139]. Nepublicarea acestor documente în nici o culegere, din care să reiasă limpede și univoc condamnarea răpirii Ardealului de nord, ridică un mare semn de întrebare în legătură cu reacția sa la acest din urmă eveniment, în perioada de un an menționată. După cum nuanțarea voită, în toate lucrările, a evoluției partidului comunist în atitudinea sa față de problemele majore ale țării, ca și a diferenței de concepție înainte și după 22 iunie 1941, pot conduce la concluzia că până la această dată a avut în cel mai bun caz numai o atitudine de combatere a extremei drepte.

Și cu toate afirmațiile conform cărora în documentul din 31 august 1940 s-a cerut respingerea *arbitrajului* și asigurarea *apărării granițelor* (de către cine?), până la publicarea documentului respectiv putem presupune că ele sunt aproape cu certitudine falsuri actuale, ca multe altele, produse de

partid din nevoia de a avea un trecut patriotic*.

Încât, dacã P.C. din România a condamnat Dictatul de la Viena, cel puțin numai pentru aceasta istoricii oficiali ar fi trebuit sã explice mãcar douã lucruri, dacã pe al treilea îl trec sub tãcere: 1. În ce moment s-a produs acest reviriment? 2. De ce a avut loc? Al treilea se referã la faptul cã o atitudine sincer patrioticã presupunea deopotrivã, atât condamnarea *arbitrajului* privitor la Ardealul de nord, cât și a ultimatumului sovietic privitor la Basarabia și Bucovina. De asemenea, nu era normal ca partidul sã înceapã prin apãrarea propriei sale autonomii, pe baza cãreia putea sã ia atunci o atitudine integral și nu parțial patrioticã? Or, ea a izvorât din calcule de conjuncturã și nu dintr-un sentiment care sã-i fi fost structural caracteristic, așa cum ar fi trebuit.

Chiar și documentele partidului demonstrează cã o condamnare fermã, neechivocã a Dictatului de la Viena a avut loc numai dupã ce Uniunea Sovieticã s-a vãzut atacatã de aliatul ei, Germania hitleristã și numai dupã ce anumite calcule politice bine determinate l-au îndemnat pe Stalin sã-l considere nul și ilegal. Socoteala sta în necesitatea acutã, în prima parte a rãzboiului, de a schimba echilibrul de forțe prin scoaterea României din Axã, oferindu-i-se drept recompensã recâștigarea teritoriului național amputat de principalul sãu aliat. De fapt, exact același lucru îl fãcuse Hitler pentru a-l câștiga pe Antonescu de partea sa: îi fluturase pe sub nas perspectiva recuperãrii celuilalt teritoriu național, pe care îl amputase Stalin.

În formula georgianului de la Kremlin, ceva mai complexã, purtând în germene soluția pentru un viitor indefinit, intra însã și partidul comunist. Trebuia sã i se ofere acestuia un argument, o premisã serioasã și a-l transforma astfel într-un factor politic, demn de luat în seamã în interior, pentru ca prin el, obiectivele în ansamblul lor sã fie mai ușor de atins.

Pentru supraviețuirea acestei grupãri insignifiante, practic condamnatã la dispariție, continuând totuși sã poarte numele de *partid*, cu atât mai mult pentru ridicarea lui la rangul de factor politic, trebuia ca atu-ul sã fie cât mai serios. Aceasta era atitudinea patrioticã în favoarea eliberãrii Ardealului de nord și a realipirii lui la țarã.

Exista și o bazã comunã de dialog cu toate partidele desființate de dictatura regalã și menținute la stadiul de inactivitate de mareșalul Ion Anto-

---

*) Partidul nu a publicat pânã în prezent nici o culegere de documente, rezoluții, apeluri etc. din perioada 1921-1944, cât și de dupã aceeea. Nici nu va publica, din pricinã cã sunt compromițãtoare. Soluția adoptatã este atunci citarea titlului și cel mult a câtorva cuvinte din conținutul lor, între ghilimele, restul parafrazându-se în așa fel, pentru a se satisface punctul de vedere de astãzi.

nescu, şi anume, poziţia antifascistă, elaborarea unei linii de acţiune pentru ieşirea României din rãzboi şi alãturarea ei la coaliţia antifascistă.

Pentru prima datã în istoria sa, Partidul Comunist din România avea în problemele de stat o atitudine realistă, mai apropiatã de interesele ţãrii. Dar mai aproape şi de limanul mult râvnit, când încã mai plutea în plin naufragiu, pe mãrile furtunoase ale incertitudinii şi falimentului.

O COLOANÃ VERTEBRALÃ PENTRU SCHIMBAREA CONDIŢIEI DE TÂRÂTOR

Vãzând cu cãtã vitezã partidul şi-a schimbat pãrerea despre duşmanii lui cei mai ”înrãiţi”, social-democraţii, sau partidele burgheze de guvernãmânt, cercetãtorii doar cã nu se crucesc şi ei: o asemenea piruetã politicã trebuie sã aibã desigur o explicaţie! Pentru cã cei mai mulţi din aceşti istorici ocupã funcţii în aparatul comitetului central, nu se mai pot cruci decât în gând sau cu limba pe cerul gurii şi de aceea în textul lor teoretizează (a se citi: bat câmpii) şi ei despre ”*suplețea concepției politice a partidului*”, despre ”*transformãrile calitative profunde*”*,* ”*despre politica eminamente naţională*” şi despre câte alte minuni revelate în ultima vreme.

Nu se vorbeşte însã despre nevoia acutã a grupului comunist de a fi recunoscut ca partid şi de a gãsi urgent nişte mase de oameni care îi lipseau, dar pe care le aveau în schimb toate celelalte partide şi grupãri politice cu existenţã latentã, dar realã.

În prima fazã a rãzboiului, când trupele germane înaintau fãrã sã întâmpine împotrivire pe teritoriul sovietic, sarcinile pe care şi le propusese P.C.d.R. (”interior”) erau pe cât de lãudabile, pe atât de greu de realizat: ele cuprindeau un complex de deziderate care trebuiau sã se finalizeze prin scoaterea României din Axã. În partea a doua, apare o aspiraţie nouã: intrarea în viaţa politicã pe picior de egalitate cu marile partide, pentru ca mai târziu sã poatã determina evenimentele pe fãgaşul dorit de el.

Dacã P.C. din România ar fi reacţionat când ţara a fost sfârtecatã la est şi la nord-est, la nord-vest şi la sud, cu acelaşi fierbinte patriotism românesc, ca atunci când Uniunea Sovieticã a fost atacatã, credibilitatea lui nu ar fi întâmpinat nici un fel de obstacole.

Numai cã nici în acea vreme gruparea comunistã nu se afla singurã de

cealaltă parte a baricadei, fără a mai spune că nu deținea monopolul antifascist, așa cum se încearcă a se demonstra astăzi, și cu atât mai puțin monopolul patriotic. În schimb, era cel mai neînsemnat ca potențial uman și politic și mai avea și antecedente și programul care îi îngreuna serios accesul la mai toate formațiile cu prizã la masele populare, aflate, așa cum glăsuia vechea scrisoare de răspuns a socialiștilor, *la spatele* acestora. Era așadar o nevoie mai mult decât acută de a-și ieși din pielea prea îngustă pe care singur și-o micșorase cu anii.

Iată de ce la acea oră nici o renunțare nu era prea scumpă, cu excepția urmăririi consecvente a programului său și a scopurilor finale.

Deci Partidul Comunist din România emite documentul intitulat *Platforma-program din 6 septembrie 1941*.* Cuprins parcă de remușcări față de trecutul recent, dar de conjunctură, expunerea obiectivelor legate de *zdrobirea fascismului cotropitor* și a celor de cucerire a *independenței poporului român* este însoțită de renunțarea: "*la orice lozincă sau acțiune care ar putea să-l despartă de celelalte grupări politice care sunt pentru dezrobirea națională a poporului român.* [...] *Este gata să colaboreze cu toate partidele, grupările, persoanele politice și cu patrioții români...*" etc., etc. [140].

Febrilitatea era întru totul explicabilă. Energii noi se descătușaserã. Activitatea ilegală de tipărire de ziare și manifeste, inclusiv în armată, deosebit de sensibilă și receptivă prin situația ei, capătă un puternic impuls. P.C. din România dispunea în această perioadă de peste 20 de ziare, cu apariție mai mult sau mai puțin regulată. Aceasta, pe fondul activității ilegale în care erau antrenate toate partidele. "*Partidele politice fuseserã desființate încã de pe vremea regelui Carol al II-lea* - mărturisea mai târziu C. Titel-Petrescu, președintele P.S.D. - *dar adevărul este cã ele au continuat totuși să activeze clandestin. Asta înseamnă cã a lucrat fiecare pe cont propriu, dar fără registre de membri, fără întruniri publice și fără presă. Singurul partid care a avut o presă clandestină a fost partidul comunist, care avea o experiență cãpătatã în timp de 22 de ani de activitate clandestinã*" [141].

Problema pe care nici o lucrare privind istoria partidului nu o menționează, subiectul fiind un tabu absolut, este aceea a sursei fondurilor materiale. O asemenea desfășurare de forțe cerea mijloace materiale serioase, iar comuniștii, cu mici excepții, erau oameni mult prea săraci pentru a finanța

---

*) P.C. din România a emis până la 23 august 1944, următoarele: *Circulara din 8 iulie 1941*, primul apel după începerea ostilităților antisovietice; Rezoluția comitetului central, intitulată *Pierirea sau salvarea poporului român. Manifestul de la 1 mai 1944*, după încheierea Frontului Unic Muncitoresc cu P.S.D., toate cu conținut similar.

asemenea activitãți costisitoare. Nu există nicãieri nici o referire la faptul cã unii comuniști foarte bogați ar fi renunțat la averile lor în favoarea partidului, decât când au fost obligați să o facă, după 1950. Tradiția despre ajutoarele acordate activităților ilegale de către fabricantul Guban, deocamdată nu are acoperire. Singura valabilă este ipoteza finanțării parțiale sau integrale a P.C.d.R. cu fonduri din străinătate, respectiv sovietice*.

Concret, P.C. din România propunea tuturor formațiilor politice să intre într-un *Front Patriotic Antihitlerist,* inițiativă cu totul onorabilă, dacă - așa cum și infernul este pavat cu cele mai bune intenții - obiectivele antifasciste declarate nu ar fi avut un alt substrat și anume cel al subordonării tuturor organizațiilor și formațiunilor politice care s-ar fi declarat de acord să intre într-un asemenea *front.*

---

*) Un text nesemnat, putând fi articol de ziar sau mărturie confidențială, a unui martor al evenimentelor, persoană cu acces la informații secrete și poate tocmai din această pricină ascunzându-și identitatea în spatele unui anonimat perfect, meritã a fi reprodus, anume pentru valoarea informațiilor date, care chiar neconfirmate din alte surse, rãmân verosimile prin adevãrul finalurilor unanim cunoscute: ”*COLABORAREA MOSCOVEI CU MARII FINANCIARI. În anul 1943-1944, Serviciul secret de informații român a interceptat o radiogramã cifratã a INOMINGOBER (Serviciul secret extern sovietic), cãtre rezidentul politic sovietic pentru România, care descifratã, cuprindea ordinul de a pune de cãtre financiarul Nicolae Malaxa suma de 3.000.000 (trei milioane) lei la dispoziția grupului Horia Sima, pentru a se deda la acțiuni pentru slãbirea frontului intern, determinând ieșirea României din rãzboi.*

Telegrama fiind cunoscutã de guvernul Antonescu, s-a înãsprit supravegherea grupului politic respectiv.

Tot prin intervenția financiarului Malaxa s-a finanțat și partidul comunist pe timpul clandestinității.

Ca o recompensã pentru serviciile speciale aduse, Sovietele au dat ordin guvernului român, în anul 1947, sã plãteascã lui Malaxa, direct în America, prin bancã, suma de 3.000.000 (trei milioane) dolari pentru fabrica(rea) de tuburi și țevi, când știut era cã în curând se va face naționalizarea industriei - care a și avut loc la 11 iunie 1948 - și nu mai era nevoie ca statul sã plãteascã o sumã atât de mare.

În același timp, Sovietele au ordonat guvernului român, ca atât Malaxa cât și financiarul Max Auschnit, împreunã cu un grup de financiari și specialiști tehnici sã plece în misiune în strãinãtate pentru acorduri comerciale. Este de remarcat faptul cã Malaxa a plecat împreunã cu întreaga familie: soția, fiul, fiica și ginerele, când în mod normal se trimit în misiuni în strãinãtate specialiștii respectivi fãrã familii - care rãmân ca ostateci în țarã, iar fiul lui Malaxa, student, și ginerele, medic, nu se putea spune cã fãceau parte din misiunea financiar-industrialã, la fel soția și fiica.” (Text dactilografiat. Arhivã politicã de exil, vol. 1, colecția V.F.)

Partenerul principal spre care se îndrepta curtenia comunistă era, desigur, Partidul Social-Democrat. Pentru el, în mod special, se rezervase vechea formă de colaborare a *frontului unic.*

Devenise cert că vechea rețetă de realizare a frontului unic *peste capul conducătorilor*, tatonată și acum, dăduse greș, încât singura soluție la care rămăsese să se apeleze era stabilirea de relații de la conducere la conducere.

Cu toate diferențele existente între conducătorii socialiști înșiși în analiza posibilelor urmări pe care în mod inevitabil trebuia să le aibă alinierea lor la tezele comuniste, fie ele pentru început numai cu caracter strict național, un lucru îi unea pe cei mai mulți, năzuința spre unitate.

La rândul lor, socialiștii nu cereau în schimb de la partenerii de discuție decât sinceritate. Cât de sinceri au fost comuniștii în acorduri, viitorul avea s-o demonstreze din plin. Nu mai departe decât la înmormântarea P.S.D., în 1948, Ana Pauker avea să spună:

”*Firește, frontul unic nu a fost și nu a putut fi o idilă, deoarece noi nu l-am privit niciodată ca un acord de* YY*colaborare de dragul colaborării* [[*, ci ca unul de colaborare pe baze strict principiale*”, cu alte cuvinte pe baza principiilor partidului comunist, impuse[142].

Până la proxima demonstrație a adevăratelor intenții ale P.C.d.R. privind această ”colaborare” și care se vor vădi mult prea repede după 23 august 1944, acesta nu va scăpa nici un argument pe care avea să-l pună la muncă, spre realizarea ei.

În acest sens, autodizolvarea Kominternului, intervenită în mai 1943, a picat într-un moment extrem de potrivit, care a grăbit întrucâtva evenimentul. În genere, se consideră că actul respectiv a produs în rândul unora dintre social-democrați o *impresie extraordinară.* În sinceritatea unora și naivitatea altora s-a considerat chiar că partidul comunist nu mai este deci comandat din afară și că piedicile care stăteau în calea unificării, prin urmare, sunt date la o parte. În concluzie, ei propun unificarea partidelor[143].

Propunerea de front unic fusese formulată înainte de desființarea Kominternului, în Scrisoarea conducerii P.C. din România, din 5 ianuarie 1943. La avansurile comuniste, la câteva luni după manevra menționată mai sus, P.S.D. răspunde: *Da!* El hotărăște aderarea la comitetul național al Frontului Patriotic și propune chiar unificarea celor două partide[144]. Ca de obicei, textele scrisorilor nu sunt publicate până astăzi, nu se menționează ce a răspuns P.C. din România la propunerea social-democrată, dar trebuie să ne închipuim că așa cum zicea Ana Pauker, dacă colaborarea se desfășura pe baze *principiale*, cu atât mai mult unificarea trebuia să respecte dogmele In-

ternaționalei a III-a ”desființate” și nu așa cum își închipuiau partenerii lor, pe baza unui marxism clasic.

Sã fi vãzut social-democrații din textul de rãspuns al confraților lor cã nimic nu se schimbase de fapt? Sã fi vãzut ei din textul respectiv și din alte semne cã în optica comunistã nu intervenise nici o schimbare, nici în chestiunile de doctrinã - deci nici în cele privind frontul unic - nici în optica privind unitatea naționalã, dupã cum nu se produsese mutația declaratã, în vasalitatea lui față de Moscova? Rãspunsul este afirmativ. Dupã scurt timp, în urma unei reflecții mai aprofundate asupra oportunității legãmântului propus, ei spuserã: *Niet!* Revenirea o motivarã prin lipsa celor douã mari partide de guvernãmânt, a Partidului Național Țãrãnesc (P.N.Ț.) și a Partidului Național Liberal (P.N.L.) din alianțã, iar fãrã ele, *Frontul* antifascist era ”*ineficace și unilateral* ” [145].

Nici aceastã scrisoare nu este publicatã nicãieri, dupã cum ziarul *Libertatea*, care a apãrut imediat dupã 23 august 1944, supus deja cenzurii, nu a inserat-o în paginile sale. Credem însã cã textul de rãspuns la propunerea de front unic, din 1936, rãmânea actual în multe privințe și pentru 1943. De aceea este bine sã amintim ce spunea conducerea P.S.D., președintele comitetului executiv central, C. Titel-Petrescu și secretarul general, Lothar Rãdãceanu, în 1936:

”*Ținem sã subliniem în mod categoric cã Partidul Social-Democrat, în lupta sa pentru democrație, nu admite rezerve sau restricții. el vrea înscãunarea definitivã a regimului democrat și se ridicã deopotrivã și împotriva dictaturii bolșevice. O luptã pentru democrație alãturi de un partid care urmãrește instituirea dictaturii, constituie o imoralitate politicã și are puține șanse de a câștiga de partea ei masele largi ale poporului. Cu drept cuvânt i se va putea imputa unei astfel de acțiuni cã nu are autoritatea moralã de a combate dictatura fascistã, dacã ea însãși urmeazã instaurarea dictaturii, fie chiar și bolșevice* [...]” [146].

Conducerea partidului comunist nu s-a lãsat însã descurajatã de acest nou refuz al P.S.D. și în acțiunile sale caracterizate de ”*suplețe politicã, rãbdare și tact în tratative*”, dupã cum spune unul din istoricii oficiali, i-a mai trimis o scrisoare, prin care îi solicita intrarea *imediatã* în Frontul patriotic antihitlerist. Putem sã ne închipuim tonul ultimativ al acestei scrisori, dacã ea a avut efectul scontat.

În continuare, lucrurile au decurs pe un fãgaș ceva mai lipsit de meandre. Cert este cã în momentul când trupele sovietice intrau pe teritoriul românesc, peste un an, la sfârșitul lui aprilie 1944, Partidul Social Democrat era adus de P.C. din România la matca frontului unic. Ziua de 1 mai 1944 a fost

marcată de Manifestul adoptat în comun de cele două partide care constituiseră Frontul Unic Muncitoresc (abreviat F.U.M.).

Multe pagini au fost de atunci umplute de cuvinte despre importanța însemnătății acestei victorii a "clasei muncitoare". Într-adevăr, pentru prima dată de la 1921, când organizația politică unică a clasei muncitoare fusese scindată, era realizată unitatea pe baza unor necesități stringente, *eminamente naționale*, de salvare a țării de la un posibil dezastru.

Social-democrații au fost la înălțimea înțelegerii gravității momentului, demonstrând cu buna lor credință că sunt capabili să șteargă cu buretele orice prejudecată a trecutului, în numele unor idealuri mai înalte decât temerile că frontul unic ar putea deveni o armă în mâinile celor ce urmăreau dizolvarea mișcării lor. Și că aceasta nu era decât începutul.

În literatura de specialitate se repetă ideea după care *axul central* al tuturor alianțelor P.C. din România a fost Frontul Unic *Muncitoresc.* Atât Miron Constantinescu, devenit imediat după august 1944, unul din teoreticienii stalinismului românesc, cât și Ana Pauker, puseseră în circulație o altă comparație mult mai potrivită realității și la care s-a renunțat tocmai datorită adevărului pe care îl exprima. Se spunea atunci că F.U.M. a alcătuit *coloana vertebrală* a tuturor alianțelor partidului[147].

Într-adevăr, datorită social-democraților și numai lor, Partidul Comunist din România a putut căpăta în sfârșit o coloană vertebrală, pentru a se ridica la mersul vertical, în loc de a se târî, așa cum trăise până atunci.

SUFLETIȘTII, ARIVIȘTII, NECESARII

Întâia sa victorie în aducerea de mase la matca sa, Partidul Comunist din România o celebrase însă cu un an mai înainte, în vara lui 1943, când reușise deja să constituie Frontul Patriotic Antihitlerist.

Aderarea câtorva organizații la *front* avea de fapt semnificația trecerii lor în mișcarea comunistă, cu toate consecințele ce urmau, inclusiv renunțarea la propriile concepții politice.

Prima organizație de mase care sub firma obiectivelor antifasciste a recunoscut tutela partidului comunist a fost Frontul Plugarilor, condus de dr. Petru Groza.

Această "premieră" din șirul de aserviri care vor urma, mai ales după

actul de la 23 august, când vor intra în funcțiune constrângerile de tot felul pentru a le determina, este plinã de semnificații.

Sã ne fie iertat, dacã în locul unor explicații voit *științifice* a cauzelor care l-au determinat pe Petru Groza sã opteze pentru alianța cu comuniștii și pe care unii le cautã cu lumânarea în coalizarea în jurul partidului a forțelor celor mai atașate de *imperativele majore ale timpului*, precum și alte tranca-fleanca propagandistice, le vom gãsi în flerul sãu politic, când cumpãna rãzboiului indica înfrângerea Germaniei fasciste și cãderea României, înainte de toate.

Dr. Petru Groza, unul din cei mai bogați oameni din România acelei vremi, era incontestabil un maestru al compromisurilor de supraviețuire. Cu același patos, poate cu mai puțin entuziasm tineresc decât îl aveau *cadrele* din fruntea partidului, a stalinizat și el pânã la sfârșitul vieții sale. La el, acțiunea politicã îmbrãca însã o hainã neaoșistã, putea sã se batã cu pumnul în piept cã este dac, fãrã ca vigilenții paznici ai puritãții dogmei sã-l stigmatizeze ca naționalist șovin: ”*Eu am accentuat câteodatã și accentuez și acum cã sunt dac* - spunea el într-o cuvântare publicatã de ***Scânteia***. *Eu trãiesc de mii de ani - o simt - pe aceste meleaguri, la umbra Sarmisegetuzei și port în sufletul meu, pentru poporul meu, tot atâta dragoste cât purtați fiecare din dumneavoastrã*” [148].

Vigilenții paznici din partidul comunist nu l-au stigmatizat ca șovin și asta pentru cã vorbea exact aceeași limbã ca și ei. Independența *adevãratã* a țãrii era cea determinatã de Stalin, cãruia cu farmecul sãu personal a reușit sã-i cucereascã simpatia. Întrebarea care se pune este dacã prestigiul și încrederea astfel câștigate au contribuit cu ceva la ușurarea situației țãrii? Perspectiva contemporanã din care îi judecãm acțiunile, cu mult mai multe elemente de comparație, cer totuși posteritãții o seamã de circumstanțe atenuante. Iatã deci cum descria el întâlnirea cu Stalin: ”*L-am vãzut pe generalissimul Stalin. Trebuia sã-l vãd. Am stat cu el ceasuri întregi, am discutat fel de fel de probleme, privind stãrile politice, economice și sociale ale poporului și țãrii mele. Dacã odatã și odatã am avut îndoieli asupra liniei pe care am urmat-o în activitatea mea politicã din ultimele douã decenii* (sic!)*, eu vã pot mãrturisi cã ele s-au împrãștiat definitiv. Am plecat din fața acestui om, liniștit în sufletul meu de dac, cã suntem pe linia bunã, pe linia cea adevãratã, atunci când propagãm neîncetat și fãrã rezerve prietenia cu Uniunea Sovieticã. Am plecat liniștit cu constatarea cã această uriașã țarã nu dorește altceva decât sã aibã alãturi o țarã independentã - accentuez - umblând pe picioare proprii, o țarã cât de bogatã, cât de tare, cât de fericitã, o Românie independentã* (Aplauze). [...] *Eu nu sunt prietenul formalitãților. Mi-am permis de aceea o*

anecdotã care a stârnit ilaritate și care l-a fãcut pe însuși generalissimul Stalin să râdă sănătos. Unii din colegii mei, mai formaliști, au cãzut în panicã, însã eu simțeam cã ne aflãm undeva, unde puteam sã-mi permit luxul de a nu res-pecta formele protocolare, de a nu fi rigid, într-un loc unde puteam sã fiu așa cum sunt și sincer" [149].

Nu știm cum ar fi descris Groza această întâlnire și altele, ca memora-list, eliberat de împovărătoarele sale obligații și de și mai împovărata situație a țării la acea datã. Avem însã credința cã deși flerul sãu politic și linia asupra cãreia avusese omenești îndoieli, așa cum singur a mãrturisit-o, dar totuși a urmat-o, aducându-i mai multe foloase lui decât țării, un alt om politic, pe ace-lași loc, ar fi adus poate mai mult rãu, dar mai mult bine, în mod sigur cã nu.

Organizația Frontului Plugarilor, al cãrui președinte era, a fost consti-tuitã în 1933, ținând sã obțină adeziunea țãranilor pentru revendicãri demo-cratice. Cel dintâi pact cu comuniștii, Petru Groza îl realizează în 1935 când *Blocul Democratic* condus de P. Constantinescu-Iași, omniprezentul Komin-ternist, jucând mereu în travesti, și de Scarlat Calimachi, scriitor și publicist, supranumit și *prințul roșu*, din pricina descendenței sale, precum și Partidul Socialist (C. Popovici) au încheiat un acord de colaborare.

Pentru a sublinia atașamentul noii coaliții la vechile idealuri țărănești și naționale, acordul a fost încheiat - act patetic! - la cimitirul din comuna Țebea din munții Apuseni, la gorunul și mormântul lui Horea, unul din cei trei condu-cãtori martiri ai marii rãscoale populare din Transilvania, din 1784[150].

Ceea ce voia sã fie un simbol, a fost speculat de fiecare datã, ori de câte ori pe pedala campaniilor antinaționaliste zise, agitatorii din conducerea partidului comunist apãsau pe cealaltã pedalã, a dragostei față de "glia strã-bunã", sunând în gura lor destul de fals, dar se fãceau și ei frate și cu dracul numai sã treacã puntea cu țãrani cu tot, de o tãcutã îndãrãtnicie*.

---

*) Frontul Plugarilor nu a avut în rândurile sale - cu excepția președintelui sãu - perso-nalități de primã mãrime.

În schimb, organizația a dat ceea ce s-ar numi o antipersonalitate, prin Romulus Zãroni, țãran fãrã nici un fel de instrucție și care a ocupat postul de ministru al Agri-culturii și Domeniilor, în primul guvern prezidat de dr. Petru Groza, la 6 martie 1945, personajul central al anecdotelor vremii.

Dr. Petru Groza este singurul om de stat din epoca postbelicã a țării, cãruia, după cunoștința noastrã, i s-a ridicat după moarte un monument (înlãturat în martie 1990 - *Nota redactorului Istoriei stalinismului în România.*).

Faptul este grãitor în sine, constituind o recunoaștere mai mult sau mai puțin si-gurã a meritelor sale în stalinizarea României și o consacrare la bursa de valori umane, supusã și în comunismul românesc capriciilor timpului, conducãtorilor, vânturilor...

O a doua organizație venită cu temenele la partidul comunist a fost o micã grupare ce-și spunea Partidul Socialist Țărănesc, condusã de prof. Mihai Ralea, fost director până la 1938 al oficiosului P.N.Ț. *Dreptatea*.

Numai în ultima vreme, secrete altãdatã pãzite cu grijã, devenite cu trecerea timpului episoade oarecare, încep sã fie menționate în lucrări. Cunoscute public, altã datã ele ar fi fost autentice dezvãluiri, menite a arãta sau chiar a schimba fața lucrurilor. Dezvãluite chiar și parțial astãzi - de o înfățișare integralã vor beneficia probabil numai generațiile secolului viitor - unele prezintã interes chiar și cu stratul gros de praf așternut pe suprafața lor. Cu condiția de a fi *citite.* De pildã, cel referitor la participarea lui Lothar Rãdãceanu la coaliție.

Partidul Socialist Țărănesc se constituise în 1943 din două grupări: din cea țărănistã, condusã de Mihai Ralea și dintr-o grupare social-democratã, avându-l în frunte pe Lothar Rãdãceanu, teoreticianul Partidului Social Democrat din epoca interbelicã. Conflictul lui cu președintele acestui partid l-a determinat sã-și ia adepții și sã-și caute asociați la extrema stângã, deși nici una din profesiunile sale de credințã, exprimate până la aceastã datã, nu-l recomanda ca pe un admirator al Kominternului, ci dimpotrivã, ca pe un adversar al oricãrei dictaturi.

Totuși, s-a petrecut și cu el ”miracolul” întâmplat și altora și iatã-l și pe Lothar Rãdãceanu însoțindu-se cu oameni față de care a avut întotdeauna cuvintele cele mai aspre.

NOTÃ LA EDIȚIA A III-a, 1999: ”Nu socotesc cã P. Groza a fost ”unul dintre cei mai bogați oameni din România”, cum scrieți. Avea avere, dar și... datorii. Îi cunosc bine viața, cãci am trãit la Deva între anii 1919-1936. Aș putea spune multe despre el și mai ales despre caracterul lui. În 1934, când a intrat în vigoare Legea conversiunii, Groza a beneficiat de ea ”în calitate de țãran proprietar”, cu o datorie de 280.000 lei. A fãcut mari presiuni politice, pînã ce Banca Națională i-a admis recunoașterea de *țãran.* Cãci avea în acel timp: la Deva două hoteluri și o moarã electricã, iar la Arad o țesãtorie. Noi, devenii, cunoscându-l ce ”poamã” este, nu ne-a mirat oportunismul lui: mai întâi a fãcut politicã cu Maniu, apoi cu Averescu, iar când partidul acestuia s-a dizolvat, a fãcut diverse încercări de a continua politica. La Deva era însã mai greu, deoarece toate partidele aveau alți oameni care se afirmaserã: național-țărăniștii îl aveau pe Aurel Vlad (Orãștie), liberalii pe Tãtãrescu și Mitiță Constantinescu. Chiar și comuniștii îl aveau pe avocatul Almãșan, tatãl fostului ministru Bujor Almãșan. Pentru mine a fost un lucru neclar, cum de familia Groza - toți oportuniști - s-au evidențiat în cadrul P.C.R. prin două generații, în comparație cu o altã familie deveanã, Almãșan, care a fost din tatã în fiu *comuniști convinși* ”. Scrisoare adresatã de dr. Constantin Sporea (München), autorului acestei cãrți, dupã apariția ed. I.

Episodul colaborării (deschise) cu partidul comunist este de scurtă duratã, pentru cã între timp, ”tovarãșul” s-a ”întors” la Partidul Social Democrat[151].

Desigur, arhivele secrete ale partidului cuprind mai mult decât a putut acest autor sã spunã.

P.C. din România avea buna tradiție de a-și trimite oamenii de cea mai mare încredere și cei mai potriviți - omul potrivit la locul cel mai potrivit! - în fruntea organizațiilor politice și de masã pe care ori cã avea intenția sã le aducã la matca sa, ori cã erau deja, dupã cum le caracteriza expresia plasticã a lui Iuliu Maniu - și care trezea indignarea *Scânteii* ori de câte ori o repeta - ”camuflaje comuniste” și ”undițe pentru a prinde pe cei naivi”.

Așa a fost, de pildã, trimis Gheorghe Apostol, imediat dupã 23 august 1944, în fruntea Confederației Generale a Muncii (C.G.M.), un președinte comunist în fruntea sindicatelor care mergeau dupã social-democrați, se spunea atunci, chipurile, pentru a ”întãri” frontul unic. În acest fel îl aflãm pe același Petre Constantinescu-Iași, unul din fondatorii P.C. din România (”Socialist”), menținut de liderii interiori numai pentru *sarcini speciale*, în fruntea *Uniunii Patrioților.*

Este momentul sã menționãm numele a încã unui comunist itinerant din epocã: Constantin Agiu. Pe el îl aflãm din partea P.C. din România ca delegat la anumite convorbiri cu reprezentanții partidelor de guvernãmânt, în vederea închegării alianței pentru rãsturnarea lui Antonescu și încheierea armistițiului[152]. Dupã o scurtã eclipsã, Agiu reapare brusc în calitate de secondant al lui Petru Groza, la Frontul Plugarilor. Astfel, la congresul acestei organizații (24-26 iunie 1945), el a prezentat raportul politic, iar la 7 februarie 1953, la consfãtuirea comitetului central al *frontului*, dintre cei 98 de activiști participanți - și care au votat în unanimitate pentru autodizolvare - era citat al doilea. Dupã ce și-a îndeplinit cu cinste sarcina încredințatã, de a conduce Frontul Plugarilor la cimitirul istoriei, cu conștiința datoriei împlinite, în peisajul dominat de partidul unic al societății socialiste, și el a dispãrut din viața politicã, așa cum au dispãrut treptat toți ceilalți[153].

Sub acest aspect al aplicării tuturor metodelor clandestine și ilegale în care avea o vastã experiență, și când conducãtorii partidului comunist, chiar dacã nu puseserã stãpânire pe întreaga putere de stat, erau destul de puternici pentru a dicta altora legile lor, trebuie observat un mijloc, care totdeauna a dat roadele scontate.

Unii comuniști, prezentând cea mai mare încredere și a cãror apartenență la P.C.d.R. era o tainã absolutã, știutã doar de câțiva inițiați, erau trimiși cu misiuni secrete în partidele adverse.

În acest fel, s-a putut auzi într-o zi de un Partid Național Țărănesc, ”desprins” de Partidul Național Țărănesc și care, spre deruta publicã, se încăpățâna sã poarte același nume cu importanta formație în fruntea cãreia se afla Iuliu Maniu. Mai mult decât atât, și foaia pe care o scotea, *Dreptatea nouã*, calchia denumirea oficiosului P.N.Ț., *Dreptatea*.

Șeful noii ”disidențe”, Anton Alexandrescu, era în ochii tuturor un funcționar la Banca Națională și poate nici conducãtorii P.N.Ț., care cunoșteau bine metodele comuniste, nu erau la curent cu antecedentele clandestine ale acestui ”cadru de nãdejde” al partidului lor. Or, după materialele publicate abia în ultimii ani, reiese cu claritate cã Anton Alexandrescu fãcuse parte din rândurile partidului comunist încã din anii treizeci. Astfel, aflãm cã în 1934, pe când îndeplinea funcția de secretar al P.N.Ț., el are convorbiri cu o delegație a studenților uteciști, organizație a P.C.d.R., și anume cu Gogu Rãdulescu, vice-primministrul din anii șaizeci, pentru organizarea unui front comun al studențimii. Tineretul Național Țărănesc, ne comunicã un cercetãtor al momentului, ”și-a dat imediat asentimentul la realizarea acestei platforme *și l-a desemnat în comisia de organizare și pe* (subl. ns.) studentul Gogu Rãdulescu” [154].

În faza a doua, în 1935, se constituie Frontul Studențesc Democrat, firmã sub care activa în universitãți partidul comunist. Ne putem da seama de aceasta și din faptul cã în conducerea organizației se aflau ”studenți” ca: Gogu Rãdulescu - președinte, Mihai Dragomirescu - secretar, Miron Constantinescu, Alexandru Voitinovici, Traian Dinculescu, Ștefan Cleja, Alexandru Bârlãdeanu, Ilie Konstantinovski (ulterior emigrat în U.R.S.S., unde a rãmas și după 23 august, desfășurând activitate literarã, ca traducãtor din limba românã). Toți cei enumerați, fãrã nici o excepție, erau deja membri ai partidului comunist (sau aveau sã devinã), dovadã și funcțiile înalte în partid și în stat ocupate ulterior, excepție fãcând cei în a cãror biografie au intervenit accidente sau nu au supraviețuit[155].

Întrebãrile care se pun ar fi: în ce calitate Anton Alexandrescu *l-a desemnat în comisia de organizare* și pe Gogu Rãdulescu, adicã l-a numit pe președinte și nu numai pe el? Este posibil sã-și fi *dat asentimentul* la compoziția conducerii acestui front, exclusiv din comuniști, fãrã ca el sã fi fost unul din ei și cu o funcție care sã-i fi dat aceastã competențã? Este mai mult decât probabil cã sarcinile conspirative pe care Anton Alexandrescu le îndeplinea încã de pe atunci ca activist al Partidului Comunist din România sã fi devenit și mai conspirative după 1944, din motive clare, în pofida aparenței anacronice a continuãrii metodelor clandestine, aplicate mai ales între 1924-1944. **Or, strecurarea în chiar inima organizației adversarului și ocuparea unei po-**

ziții-cheie printr-un cadru, în vederea erodării ei din interior, a stat întotdeauna în atenția partidului. După cum embargoul asupra deconspirării metodelor este valabil și după decenii, din pricină că la acest mijloc se apelează pe scară largă și astăzi, acolo unde se consideră că trebuie desfășurată o acțiune de desființare a *dușmanului ideologic*, fără ca prezența partidului, eventual prin instrumentul său, Securitatea, de altfel vizibilă, să fie și dovedită. Activități diversioniste, cu rădăcini de decenii, nu i se spune pe nume în publicațiile oficiale, aceasta rămânând a fi decodificată dintr-o avalanșă de platitudini despre *tradițiile de luptă*, în cazul de față, *ale tineretului, sub conducerea Partidului Comunist Român.*

P.N.Ț. - *Anton Alexandrescu* și-a purtat cu credință discipolii, proveniți în cea mai mare parte de acolo de unde venise și titularul disidenței, prin toate coalițiile și după toate lozincile dictate de partidul comunist, până ce cu sentimentul datoriei împlinite, s-a autodizolvat, prin *unificarea* cu Frontul Plugarilor, în ianuarie 1948. La acea oră, adevăratul Partid Național Țărănesc fusese arestat, iar *măștile* nu mai foloseau la nimic, întrucât chermeza luase sfârșit. Iar din acel moment[156], Anton Alexandrescu a intrat într-un anonimat deosebit de confortabil, bucurându-se în ultimii ani, prin grija partidului care i-a răsplătit întotdeauna bine pe ilegaliști, mai ales când le-a adus mari servicii, de o bătrânețe liniștită și prosperă.

Dar să ne întoarcem la Lothar Rădăceanu. În această nouă calitate, obținută probabil în 1943, de membru secret al partidului, investit pe semne de la început cu una din cele mai înalte funcții, dar cu un rol bine definit, s-a caracterizat probabil și întoarcerea *între timp* a lui Lothar Rădăceanu la vechiul său partid social-democrat, pentru a *lucra* alături de cel pe care îl considera dușmanul său personal, C. Titel-Petrescu, până la victoria finală. Atunci, la Congresul de *unificare* din 1948, va putea, în sfârșit, să ocupe public locul său din secretariatul comitetului central al partidului comunist, denumit P.M.R.

O dovadă a ipotezei noastre, dacă mai este nevoie de așa ceva, o constituie și faptul că se poate stabili cu precizie cum exact de la data acestui episod, după întoarcerea la P.S.D., toate acțiunile, declarațiile, cuvântările sale poartă pecetea ortodoxismului și dogmatismului, până și prin vocabularul folosit, contrastând izbitor cu libertatea de gândire și expresivitatea tuturor manifestărilor publicistice sau teoretice din epoca anterioară, ale aceluiași Lothar Rădăceanu.

Astfel, au sosit și arivиștii.

Petru Groza sau Mihai Ralea, ca să nu mai vorbim de Lothar Rădă-

ceanu, împărtășeau cel puțin o doctrinã socialistã, mutându-se mai la stânga decât stânga, din motive de predispoziție individualã pentru totalitarism. Cã prin aceastã mutație concepțiile socialiste pe care le împărtășeau au fost reduse la zero, devenind cei dintâi staliniști din afara partidului comunist, aceasta este o cu totul altã chestiune.

Ariviștilor de alte doctrine, partidul comunist însuși le-a deschis poarta colaboraționismului prin lozincile sale *eminamente naționale.* Lozinci pe care mai întâi a avut grijã sã le castreze de orice referire la unitatea naționalã deplinã a statului român.

Din rândul ariviștilor face parte înaintea tuturora, care dupã 23 august 1944 și în special dupã 6 martie 1945, au început sã vinã în numãr din ce în ce mai mare sub *steagul de luptã* al partidului, șeful disidenței Partidului Național Liberal, Gh. Tãtãrescu, cãruia, mai familiar, alții fãrã sã ascundã nuanța peiorativã, îi ziceau și *Guță.*

Poate dacã C.I.C. Brãtianu ar fi trecut în principialitatea sa peste vechile animozitãți care-l despãrțeau de Tãtãrescu, partidul comunist ar fi dispus de un cal troian mai puțin. Dar nu s-a întâmplat așa.

Arivismul P.N.L.-Tãtãrescu consta în aceea cã un partid, evident cu un program democratic-burghez, se supunea din oportunism Partidului Comunist din România, știind din capul locului prin ce se va termina aceastã colaborare.

Deci, Gh. Tãtãrescu a intrat în Frontul Patriotic Antihitlerist, deși trecutul sãu îl recomanda ca pe un inchizitor al comuniștilor, nici mãcar ca pe un platonic adversar *de clasã.*

Inițiativa lui Gh. Tãtãrescu avea, fãrã îndoialã, la bazã un calcul bine determinat, pentru situația când prin sosirea iminentã a trupelor ruseși în România, puterea urma sã fie predatã de acestea în mâinile comuniștilor. În acea împrejurare, el spera nu atât o invitație de a sta cu ei la masa bucatelor, cât de a fi absolvit de unele scadențe, din perioada cât fusese șef de guvern.

Calculul a fost în linii mari corect. La început, el a fost chiar și invitat la masa partidului comunist, dar numai atâta timp cât nu s-a putut altfel. Prezența lui producea o bunã impresie *democraticã* despre noul regim, mai ales în exterior, înaintea Tratatului de pace.

Când însã s-a putut și ”altfel”, Gh. Tãtãrescu a avut prilejul sã constate cã se afla demult pe lista adversarilor comunismului și cãrora li se pregãtise un singur tratament, fãrã discriminare.

Singura lui performanță, care ce-i drept i-a reușit, a fost aceea de a-i fi determinat pe foștii parteneri de guvernare sã-l treacã, prin amânãri succesive, la coada listei.

Când i-a venit și lui rândul *Scânteia* scria*:* ”*Putregaiul este comun*! (Comun tuturor ministerelor de care dispunea P.N.L.-Tătărescu. N.n.) *Trebuie extirpat!* ” [157]. Și a fost *extirpat.* Cu partid și cu oameni cu tot.

CU PICIORUL ÎN DESCHIZĂTURA UȘII

Obsesia cea mare a Partidului Comunist din România era însă ascensiunea spre puterea în stat.

Pare aproape aberant că un partid al cărui efectiv se afla în totalitatea lui în închisori și lagăre, nerecunoscut ca existent pe firmamentul politic sau ca posibil partener de discuție cu cele două mari partide de guvernământ, să atace fie și indirect problema guvernării.

Chiar și pe baza unei platforme *naționale*, elementele care le despărțeau erau mai evidente decât cele care le uneau.

Erau în primul rând, ca un factor de probă a autenticității sau falsității sentimentelor față de țară, atitudinea în chestiunea teritoriilor amputate în 1940. Cele două partide, spre marea lor cinste, n-au făcut nici în cele mai grele momente ale existenței lor, mai bine spus ale morții lor, nici în fața pericolului de lichidare fizică a unor conducători, nici un fel de compromisuri în această chestiune. Pentru ele, adevăratele hotare ale țării erau cele de după Unirea de la 1918. În timp ce pentru P.C. din România, ele corespundeau cu liniile trasate de Molotov.

Cele două părți în tratative - P.N.Ț. și P.N.L., pe de o parte și P.C. din România, pe de alta - aveau în comun dorința de a scoate țara din alianța cu Germania, de a întoarce armele, intrând astfel în rândul aliaților.

Existau însă mari deosebiri de vederi în felul abordării acestor obiective.

Liderii celor două partide de guvernământ se considerau datori a întreprinde o serie de tatonări și tratative cu aliații occidentali în vederea reinstaurării regimului constituțional, de pe pozițiile autorității interbelice a partidelor lor, fără să ia în considerare că multe lucruri se schimbaseră de atunci și că înaintarea spre apus a armatelor rusești favoriza aspirațiile de cucerire a puterii de către partidul comunist, pe care nu-l cuprinseseră în formulă.

Tocmai o intrare a armatelor sovietice în România încercau să evite Maniu și colegul său din fruntea P.N.L., C.I.C. Brătianu. Dar soluția lor, negă-

sind înțelegerea cuvenitã la aliații occidentali, a fãcut de fapt ca modalitatea scoaterii României din Axã printr-o debarcare englezã în Balcani, doritã de cei doi șefi de partide, sã fie inoperantã. Întreaga odisee a tratativelor de armistițiu, ca și ceea ce a urmat dupã aceea - și nu numai în România, ci în tot restul Europei - a fost urmarea unor nesfârșite concesii fãcute de puterile occidentale lui Stalin, rezultat al unei necunoașteri strigãtoare la cer a intereselor și nãzuințelor de libertate ale popoarelor din aceastã parte a lumii.

Încât, în perspectiva intrãrii trupelor Armatei Roșii în România, nu mai pare o aberație faptul cã partidul comunist, comandat de la Moscova, chiar dacã se afla aproape cu tot micul sãu efectiv în închisori și lagãre, încerca primele combinații pentru a veni la putere.

În 1943, dar mai ales în 1944, când pentru încheierea armistițiului se intrase deja în crizã de timp și tratativele se desfãșurau de acum contra cronometru, partidul comunist s-a adresat în scris sau prin împuterniciți în mai multe rânduri lui Iuliu Maniu, propunându-i formarea unei coaliții. Propunerile reprezentau o platformã de acțiune comunã, compusã la început din zece puncte, dupã aceea, simplificatã la trei puncte[158].

La acestea, în numele partidului sãu și al celui liberal, Iuliu Maniu a dat urmãtorul rãspuns: "*Suntem gata sã facem o acțiune care sã tindã la dãrâmarea dictaturii, a regimului german, retragerea trupelor, încheierea pãcii, regim democratic* [...]. *Refuz comitet național. Sunt gata sã lucrez pe bazã de acțiuni paralele, cu plan de acțiune comun*" [159].

Maniu respingea propunerile P.C.d.R., în primul rând pentru cã era suficient de suspicios și nu avea încredere în aliații cu el, intuindu-i tactica de realitatea cãreia avea sã se convingã mai târziu: a pașilor mãrunți în cucerirea pozițiilor de pe care în nici o condiție nu se mai punea problema retragerii, ci doar a înlãturãrii partenerilor.

În afarã de aceasta, purtând tratativele pe cont propriu pentru încheierea armistițiului, liderii celor douã principale partide considerau din principiu, cã o asemenea platformã comunã nu avea finalitate politicã. Deși tocmai din aceastã pricinã au nimerit într-un cerc vicios.

În acordurile sale cu aliații, Stalin avusese grijã sã prevadã o clauzã specialã pentru aceastã împrejurare și care a îngreunat cel mai serios tratativele inițiate de oamenii de stat menționați. Clauza consta în obținerea consensului lui Stalin, în momentul când un partener al Germaniei voia sã rupã cu aceasta și sã se alãture Națiunilor Unite. În ceea ce privea România, asentimentul american și englez era obținut, iar acordul rusesc se lãsa așteptat, tergiversându-se convorbirile pentru a se trage de timp. În spatele acestui *consens unanim* se afla cealaltã clauzã a lui Stalin, la care Roosevelt și-a dat

consimțământul fără să-i calculeze urmările, a *capitulării necondiționate*.* Actul de la 23 august 1944 a încercat tocmai să o evite, dar nu i-a reușit.

Pentru România era mai mult decât vital să se realizeze cât mai operativ cotitura, pentru ca armatele sovietice, care în luna martie 1944 se aflau aproape de hotarele ei, să nu intre ca într-o țară aflată în stare de războiu cu ele, ci dimpotrivă, într-o țară prietenă, aliată Națiunilor Unite prin libera voință a exponenților ei.

Două elemente, mai bine spus presiunea venită simultan din două direcții au obligat totuși pe liderii politici să accepte până la urmă compromisul și să răspundă pozitiv la insistențele partidului comunist de a participa la un bloc care să stea la baza viitoarei coaliții guvernamentale. Acești doi factori de presiune au fost: 1. Intrarea trupelor sovietice în țară. Ele ocupaseră aproape integral Basarabia și nordul Bucovinei, pe care Uniunea Sovietică și le-a re-reanexat, fără nici un fel de formalitate exterioară, și depășiseră pe alocuri și linia Prutului. 2. Condiționarea de către Stalin a acordului său privind armistițiul, numai de intrarea P.C.d.R. în coaliția internă a partidelor de guvernământ, condiție care a trebuit acceptată[160].

Partidul Comunist trata acum de pe poziții de forță. Nu este deci de mirare că nu a mai adresat șefilor celor două partide o nouă scrisoare, ci un ultimatum, cu termen *de gândire* și de răspuns: trei zile! Ultimatumul era dat la trei săptămâni după ce trupele sovietice atinseseră Prutul, noua graniță reimpusă de Stalin țării noastre, prilej cu care Molotov a făcut o declarație, asupra căreia vom reveni.

Ultimatumul conținea amenințarea directă la adresa celor doi șefi de partide, precum că menținerea lor pe vechile poziții de refuz va avea drept urmare tragerea lor la răspundere *în fața poporului*, pentru faptul că împiedică unirea *forțelor patriotice*[161]*.* (Acordul de constituire a blocului nu i-a absolvit însă pe liderii național-țărăniști și liberali de acuzația de *fasciști*, care i-a însoțit în gheena închisorilor în care au fost azvârliți mai târziu).

---

*) NOTĂ LA EDIȚIA A III-a, 1999. Acest fapt l-a determinat pe Pamfil Șeicaru să spună: D. Roosevelt - ”*cultivator de himere*” (*Dunărea - fluviu a cinci mări*, Text românesc dactilografiat, pg. 31, Arhivă politică de exil, vol. 10, Colecția V.F.). Și mai aspru se exprimă cu alt prilej: ”*Idioata construcție himerică a lui Roosevelt*”, ”*care condamna România să revină la situația de vasală a Rusiei, cum fusese vasală a Turciei*” și prin care ”*Statele Unite rezervaseră această soartă României* ”.”*Da, este adevărat că România a fost victima compromisului Statelor Unite-Anglia cu Rusia* [...].” **Pamfil Șeicaru, *Karl Marx: Însemnări despre români,* texte manuscrise inedite cu un comentariu, 23 august 1965,** Ed. ”Carpații”, Madrid, 1965, pag. 276, 277.

Presiunile au avut efect şi I. Maniu şi C.I.C. Brătianu au acceptat propunerea. Spre sfârşitul lunii aprilie şi începutul lunii mai 1944 deci după ce Frontul Unic *Muncitoresc* cu P.S.D. fusese încheiat sa constituit un comi-tet central de acţiune, iar la 20 iunie, a fost adoptatã *Declaraţia de constituire a Blocului Naţional Democrat* (B.N.D.), din care făceau parte: Partidul Naţional Ţărănesc, Partidul Naţional Liberal, Partidul Social Democrat şi Partidul Comunist din România*. În felul acesta, P.C.d.R. îşi asigurase participarea la viitorul guvern.

La constituirea blocului, partidului comunist nu-i reuşise un singur lucru: să-şi aranjeze o majoritate, deşi încercase s-o facă, propunând includerea tuturor organizaţiilor pe care le manevra: Frontul Plugarilor (dr. Petru Groza era pregătit încă din iunie 1944 pentru intrarea în scena guvernamentalã!), Uniunea Patrioţilor (al cărei şef era P. Constantinescu-Iaşi!) şi Partidul Socialist Ţărănesc (prof Mihai Ralea). La urma urmelor nu mai conta: un prim succes fusese obţinut. Partidul pusese piciorul în deschizătura uşii. La momentul potrivit, o va forţa definitiv!

*) Din comitet făceau parte, în ordinea în care sunt citaţi: L. Pătrăşcanu (P.C.d.R.), C. Titel-Petrescu (P.S.D.), Iuliu Maniu (P.N.Ţ.) şi C.I.C. Brătianu (P.N.L.), iar din birou: P. Constantinescu-Iaşi şi Vasile Bâgu (P.C.d.R.), Ştefan Voitec şi Iosif Jumanca (P.S.D.), Ghiţă Pop şi Ion Hudiţă (P.N.Ţ.), Bebe Brătianu şi Gh. Zamfirescu (P.N.L.). În birou, comuniştii au reuşit totuşi să-şi formeze o majoritate.

COMUNIȘTII ȘI ZIUA ”H”

UN MESAJ PENTRU VIITOR

În acea searã de sfârșit de varã toridã, când în ciuda alarmelor aeriene, fãcând populația sã alerge în masã spre adãposturi, de teama bombardamentelor americane, Bucureștiul, ce mai pãstra încã din farmecul de altã datã, de metropolã zgomotoasã și pestriță, amuți în așteptare, la anunțul cã regele Mihai se va adresa țãrii prin radio.

Abia la ora 22, tânãrul rege citi *Proclamația* așteptatã cu nerãbdare de toatã lumea, anunțând ”*ieșirea noastrã din alianța cu puterile Axei și imediata încetare a rãzboiului cu Națiunile Unite*” [162].

De asemenea cã ”*România a acceptat armistițiul oferit de Uniunea Sovieticã, Marea Britanie și Statele Unite ale Americii*”. Textul proclamației regale, impus regelui de P.C.d.R. cuprindea un fals ticluit la lumina zilei: armistițiul nu exista. Încetarea focului și întoarcerea armelor reprezentau un act unilateral.

Se anunța, de asemenea cã: ”*Dictatura a luat sfârșit și cu ea încetează toate asupririle*” [163].

În literatura actualã din țarã se menționează cã *Proclamația* regalã a fost conceputã de Lucrețiu Pãtrãșcanu și înmânatã de acesta regelui Mihai pentru a fi cititã, sugerându-se deci cã este o creație a partidului comunist. (Vezi *Addenda*, *Proclamația regalã*).

Și partidul comunist a fãcut publicã în ziua de 23 august 1944 o *Declarație*, în care se subliniazã care au fost *unele din obiectivele pe care comitetul central al P.C.d.R. le-a fixat încã din septembrie 1941 și anume:* ”*Încheierea imediatã a armistițiului, scoaterea României din Axã și curãțirea teritoriului românesc de ocupația hitleristã, inaugurarea unui regim de drepturi și libertãți publice*” [164].

Declarația este importantã ca document, prin ceea ce omite și anume, cã nici în 1941 și nici acum, în 1944, printre obiectivele demne de menționat, nu se afla afirmarea dreptului și deci decizia de a sprijini recâștigarea Ardealului de Nord, anularea Dictatului de la Viena.

Apelul sãu patetic ”*la luptã, fãrã cruțare, cu toate armele, împotriva*

dușmanului de moarte al poporului român", nu avea decât ca obiectiv "*cucerirea independenței naționale, păcii și libertății* ", în termeni abstracți și generali.

În schimb, se făcea precizarea, importantă în contextul respectiv de alianță cu partidele "burgheze" că:

"*Politica sa de bloc național și aceea de front național-patriotic, nu a răpit și nu răpește independența sa organizatorică, ideologică și politică, el păstrându-și deplina libertate în rezolvarea problemelor de bază ale României de azi și de mâine*" [165].

Prin aceasta se spunea clar că formula B.N.D. era consideratã doar un episod cu totul pasager, un fel de rău necesar pentru a ajunge până la urmă la putere.

În acest fel și în Declarația din momentul istoric al marii cotituri, aspectul ideologic cãpãta prioritate față de problema națională majorã: recâștigarea Ardealului de Nord.

Actul de la 23 august constituia pentru partidul comunist o victorie dublă: terminarea epocii de clandestinitate și simultan, intrarea în coaliția guvernamentală, ca un prim și necesar pas spre cucerirea puterii.

La 23 august, Partidul Social Democrat a adresat de asemenea țării un *Manifest.* Atât pentru sine, cât și pentru partenerul său comunist, *Manifestul* clarifica sensul frontului unic, încheiat cu câteva luni mai înainte și anume, acela de a se așeza "în fruntea luptei de salvare națională".

Cu sinceritatea care îi era caracteristică, P.S.D. precizează că: "*În acest front unic partidul nostru nu a văzut un vremelnic mijloc de acțiune, oricât de important ar fi el, primul pas hotărâtor spre unificarea organică a clasei muncitoare din România pe care o dorește și o revendică cu ardoare întreaga suflare proletară, după aproape un sfert de veac de zadarnică și păgubitoare învrăjbire*" [166].

Spre diferență de confratele său comunist, P.S.D. abordează, de la început, un evantai mult mai larg de probleme.

Astfel, salutând amnistia generală, de care beneficiau internații antifasciști aparținând tuturor partidelor, nu numai comuniștii, se menționa că: "*Trebuie pășit la instaurarea deplină a regimului democratic în România*". Locul țării se afla într-o Europă liberă a viitorului:

"*Poporul român, intrând de acum înainte, alături de popoarele libere ale lumii,* [...] *luptă prin aceasta pentru însăși libertatea și independența sa în Europa viitoare*" [167].

Scopul imediat era întregirea țării, deziderat pe care socialiștii nu au uitat să-l menționeze ca pe o urgență:

"*Eliberarea Ardealului de Nord, răpit prin dictatul fascist de la Viena trebuie să fie răsplata imediată a acestei lupte românești. Jertfele și greutățile care ne mai așteaptă nu vor fi astfel zadarnice*" [168].

Peste decenii, actul istoric de la 23 august, poartă cu sine mesajul resurselor democratice ale poporului nostru.

Imensele sacrificii pe care țara noastră le-a făcut în continuare pe altarul războiului antihitlerist, la care se adaugă sacrificiile teritoriale și economice impuse prin Convenția de armistițiu de la 12 septembrie, apoi prin Tratatul de pace, ca țară învinsă - deși participarea alături de Națiunile Unite cu toate resursele sale umane și materiale îi dădea dreptul la un alt tratament - nu au putut fi însă evitate. Acesta a fost prețul extrem de scump plătit de poporul nostru pentru urzeala politică țesută în jurul lui de forțe adverse dinăuntru și din afară, în timp ce oamenii de stat au ales - lipsiți de viziune și de perspectivă, alteori din neputință cele mai nefericite soluții.

Judecata viitorului va avea, sperăm, pentru țara noastră, mai multă compasiune decât au avut Acordul de armistițiu și Tratatul de pace din 1947.

Pregătirile lungi și complicate pentru evitarea unei catastrofe naționale prin continuarea ostilităților alături de Axă, pentru încheierea armistițiului, tra-tative pe care le purtau în paralel, atât guvernul mareșalului Antonescu pe de o parte, cât și opoziția, pe de alta, sau încheiat în acea după amiazã a zilei de 23 august 1944, prin arestarea mareșalului și a principalilor săi colaboratori de către regele Mihai.

Guvernul nou format avea în fruntea sa pe generalul Sănătescu și era aproape în întregime compus din militari. În calitate de miniștri fără portofolii, intraserã în guvern reprezentații tuturor celor patru partide care formaserã încă din 20 iunie coaliția B.N.D. și anume: Iuliu Maniu, C.I.C. Brătianu, C. Titel-Petrescu și Lucrețiu Pătrășcanu. P.C. din România era deci după 23 de ani de la înființare, un partid de guvernământ.

Filmul evenimentelor încheiate la data de 23 august, a fost reprodus, la puțin timp de la consumarea lui, cu intenția de a depune mărturie pentru viitor, de mai mulți participanți.

Cu acest scop declarat, T.T. Braniște a început publicarea unui serial de mărturii obiective în *Jurnalul de dimineață*. Operația s-a izbit în mod neașteptat de reacția violentă a partidului comunist, care se vedea frustrat de posibilitatea de a cenzura istoria și care prin organul său, *Scânteia*, l-a atacat pe marele gazetar, într-un mod care putea să determine întrebarea dacă într-adevăr se instaurase libertatea presei, cum se pretindea.

O expunere obiectivă, fără să aplece balanța în favoarea vreunui partid, a încercat la mai puțin de două săptămâni după aceea și C. Titel Petres-

cu, în oficiosul P.S.D., *Libertatea*.

ACEST TRECUT APROAPE IMPREVIZIBIL

Puține momente istorice mai vechi sau mai noi au solicitat un asemenea efort de anexare la operele politice ale partidului comunist, așa cum s-a petrecut cu actul de la 23 august.

Faptul trebuie, la urma urmelor, privit cu toatã înțelegerea. În istoria sa plinã de lupte și victorii glorioase, de la înființare până la aceastã datã, dar nedescoperite, este întâiul eveniment de anvergurã naționalã în care P.C.d.R. a fost prezent cu adevãrat, prin câțiva reprezentanți ai sãi: L. Pãtrãșcanu, Emil Bodnãraș, în planul vizibil, Gheorghiu-Dej și I.Gh. Maurer, în culise.

În același timp, puține evenimente au suportat mai multe falsuri succesive, în funcție de bãtaia vântului de la rãsãrit și de frãmântãrile în interiorul partidului, ca actul de la 23 august.

*

Sã luãm istoria, așa cum s-a desfășurat, fãrã sã cãdem prizonierii uneia sau alteia din taberele care (în afara granițelor României) aduc și astãzi argumente în favoarea tezei despre valoarea pozitivã a actului - unii, aceea a ”trãdãrii” - alții. Bineînțeles cã ridicola teorie elaboratã din ordin, de propaganda de partid, privind pretinsa ”revoluție” ”antifascistã și antiimperialistã”, care s-a desfășurat sub ”înțeleapta” lui conducere în acea zi, nu meritã nici un fel de atenție, dacã istoricul respectiv nu dorește sã se descalifice.

Preliminariile lui 23 august 1944 au început când mareșalul Antonescu, dându-și seama cã rãzboiul este pierdut, s-a decis sã întreprindã unele acțiuni pentru scoaterea României din rãzboi, respectiv pentru încheierea unui armistițiu, dacã nu chiar a unei pãci separate. În acest scop, el a inițiat convorbiri directe cu sovieticii. Acestea au avut loc la Stockholm.

Intrarea armatelor sovietice pe teritoriul țãrii, respectiv faptul cã frontul depãșise linia de apus a Nistrului și se apropia de Carpați, precipitã evenimentele. Mareșalul urmãrea obținerea unor condițiuni cât mai avantajoase, pentru ca armata germanã în retragere sã nu producã mari daune printr-o eventualã împotrivire, iar Armata Roșie sã nu ajungã în capitala țãrii. Deci, partea românã se declarase de acord a oferi armatelor sovietice culoare de trecere liberã spre Transilvania, iar ele se obligau sã nu intre în Muntenia

(unde se află capitala). În același timp, România nu se obliga să întoarcă armele împotriva Germaniei, ci doar să iasă din alianță. Rușii nu acceptară punctul de vedere românesc asupra Basarabiei, pe care de altfel au ocupat-o (în terminologia lor, au ”eliberat-o”), reanexându-și-o fără nici un fel de formalitate, motiv pentru care mareșalul însuși ezită - spre nenorocirea țării și a sa - să încheie armistițiul... De fapt, el intenționa cedarea Iașului și replierea armatei române pe o linie la sud de vechea capitală a Moldovei, Năməloasa-Focșani-Galați, în speranța că ajutat de bariera naturală a Carpaților, va opri pentru multe luni înaintarea sovietică, dând astfel și germanilor răgaz să se regrupeze și să se refacă pentru un reviriment. Puși în fața acestui obstacol, rușii ar fi consimțit la condițiile puse și ar fi semnat armistițiul. Adepții acestei strategii, nu fac însă nici o precizare în legătură cu posibilitatea declanșării de către americani a unor bombardamente de mari proporții, în cazul unei rezistențe îndelungate. Nu este exclus ca Bucureștiul, Ploieștii, Brașovul și alte orașe să fi împărtășit soarta Dresdei sau chiar a orașelor Hiroshima și Nagasaki.

În paralel și cu știința mareșalului, trimișii lui Iuliu Maniu discutau cu partea anglo-americană la Cairo și Ankara. Aliații și în special sovieticii nu manifestau nici o grabă și nici un interes deosebit pentru scoaterea României din luptă pe calea unui armistițiu, din pricina clauzei capitulării necondiționate. Stalin avea nevoie de o Românie de care să dispună ca țară învinsă.

Iuliu Maniu, care se afla în permanentă comunicare cu aliații occidentali printr-un aparat de radio emisie-recepție al serviciilor de informații ale acestor țări, era convins că tratând cu partea britanică și americană va obține rezultate mai bune. Încă un motiv pentru tergiversarea tratativelor cu ambasadoarea lui Stalin, Alexandra Kolontai. Emisarii lui Iuliu Maniu au făcut demersuri pentru o debarcare a aliaților în România, introdusă în ecuația loviturii de stat de la 23 august, fără nici un fel de acoperire reală. Respectându-și angajamentele față de ruși, partea anglo-americană de fapt n-a oferit nimic trimișilor opoziției, care credeau orbește, în ”*aliații noștri tradiționali* ”.

Un al treilea front a fost acțiunea partidului comunist. Fiind vorba de un grup de lideri ai unui partid încă neexistent la acea dată, acțiunea lor reprezenta o altă față a voinței Moscovei. Speculând înrudirea lui Lucrețiu Pătrășcanu cu unul din mareșalii Palatului, Ulea, aceștia au stabilit contacte cu militarii de rang superior, nutrind sentimente de adversitate față de Antonescu și prin ei cu cercul regelui Mihai. De altfel, imediat după arestarea mareșalului Antonescu și preluarea acestuia de către sovietici prin intermediul partidului comunist (în numele căruia acționa Emil Bodnăraș), atât generalul Sănătescu, dar mai ales generalul Aldea, foarte curând au realizat proporția catastrofei la pregătirea căreia au consimțit să participe.

Arestându-l pe mareșalul Antonescu, regele doar a optat pentru una din puținele soluții care se puteau adopta în pragul unui dezastru total. Chiar dacã urmările au fost dintre cele mai tragice pentru țarã, nu se poate accepta însã - așa cum se poate citi în scrierile pe aceastã temã ale unor consecvenți adepți ai mareșalului, acuzându-l cu patimã pe rege de ”trãdare” - cã tânãrul monarh ar fi fost instrumentul partidului comunist sau chiar al Moscovei. Erorile sunt omenești și dacã vor fi sã fie supuse judecãții drepte a viitorului, a generațiilor care vin, a istoriei, atunci un anturaj regal lipsit de rãspunderea fațã de destinul țãrii, acesta trebuie privit cu un ochi mai drept și mai critic.

În dimineața zilei de 23 august 1944, Antonescu ar fi comunicat deja lui Hitler, prin Clodius, ministrul economiei Reich-ului, aflat la București, cã este nevoit sã încheie armistițiul cu rușii, iar interlocutorul sãu a acceptat situația. A fost ultimul sãu act, ca om de stat.

A urmat invitarea la palat a mareșalului, arestarea acestuia, convocarea întregului sãu cabinet și arestarea majoritãții miniștrilor, predarea mareșalului în mâinile partidului comunist. La ora 22, regele a anunțat prin intermediul posturilor naționale de radio ”acceptarea armistițiului oferit” de națiunile unite, care însã nu fusese nici așternut pe hârtie, necum semnat. Deci, un neadevãr*.

Confuzia a fost, se poate spune, totalã. Partea românească, așadar, considera cã a acceptat un armistițiu și conform ordinului primit de la rege, armatele române, aflate în dispozitive de luptã, au ”întors armele”. Împotriva foștilor adversari nu a mai fost tras nici un glonte. În același timp, armatele sovietice, conform înțelegerii dintre aliați au apreciat declarația regelui drept capitulare necondiționatã. Și au acționat ca atare.

Mult dupã 24 august au fost luați prizonieri peste 20000 de ostași români și transportați în Uniunea Sovieticã. De asemenea, tot dupã aceastã datã a fost capturatã ca pradã de rãzboi întreaga flotã militarã românească[169]. Cu toate cã existã de martori milioane de oameni care au ascultat declarația regelui în seara zilei de 23 august 1944, pentru a-și demonstra cã tratează România ca pe o țarã capitulatã necondiționat, Stalin a impus ca datã a ieșirii

*) O seamã de critici ai actului, contemporani ai momentului, fac precizarea cã unicul mobil al arestãrii mareșalului a fost impiedicarea mareșalului de a încheia un armistițiu semnat de el, cu puterile aliate, pentru ca meritul întoarcerii armelor sã fie fructificat astfel, exclusiv, de cercul de politicieni din jurul regelui (Niculescu-Buzești, Vișoianu, Cretzeanu etc.)

noastre din coaliția cu Germania, 24 august*. România a fost din acel moment o țară învinsă. Tratatul de pace din 1947 a consfințit această viziune sovietică.

Acțiunea elaborării unei variante proprii a P.C.R. s-a început îndată după consumarea actului, când toți martorii și autorii se mai aflau de față și împotriva tuturor evidențelor, documentelor și realităților, decurgând din înseși stările de fapt negate.

La început, s-a avansat mai greu, pentru ca apoi, odată cu înlăturarea martorilor, reducerea lor la tăcere, monopolizarea surselor documentare, cenzurarea unor fapte în favoarea aducerii în prim plan a altora, istoriografia oficială să ofere o variantă proprie a actului istoric, perfecționată astăzi prin cuprinderea tuturor datelor reale, încât pare aproape verosimilă. Dar până a se ajunge aici, câte modificări nu a suportat prima încercare de-a lungul deceniilor!

Dacă s-ar putea prezenta în rezumat evoluția acestei viziuni, am putea constata ca o permanență, ca un fundal obligatoriu, excluderea de la înfăptuirea evenimentului a principalilor autori sau negarea vocației patriotice, atunci când în sfârșit, contribuția lor este luată în considerare.

În ordine cronologică, mai întâi a fost acceptarea variantei ruseşti atât asupra cotiturii în sine, cât și asupra evoluțiilor din România, încă de la începuturile războiului alături de Axă. Viziunea stalinistă asupra problemei o expunem după articolul redacțional din ziarul de front al Armatei Sovietice *Graiul Nou*, în limba română. Pricini neanalizate, probabil se avea în vedere catastrofa partidului comunist: "[...] *au împiedicat formarea în România a unei mișcări de rezistență împotriva nemților și a războiului alături de ei* ". Totuși se recunoaște implicit rezistența partidelor de guvernământ și a altor forțe anti-

*) NOTĂ LA EDIȚIA A III-a, 1999. După unele opinii, sovieticii au semnat abia la 12 septembrie Convenția de armistițiu, pentru a avea certitudinea reocupării integrale a Basarabiei și a Nordului Bucovinei, la data *întoarcerii armelor* de către România, la 23 august, zone întregi din cele două provincii fiind încă neocupate. În ceea ce privește acceptarea de către Stalin a zilei de 24 august ca dată a schimbării de statut între cele două părți beligerante, care devin astfel aliate împotriva Germaniei naziste, data nu figurează decât pe hârtie, la ordinul Moscovei operându-se uriașe capturi de război și luări de prizonieri de la o țară și o armată care aveau ordinul să nu tragă nici un foc de armă spre apărare. Iată ce îmi scrie corespondentul citat într-un capitol anterior: "*Am un unchi, care a fost maior în armată și 23 august 1944 l-a găsit cu regimentul în zona Piatra Neamț, în spatele frontului.* ***În ziua de 30 august 1944, a fost luat prizonier, împreună cu tot regimentul***. S-a întors din prizonierat în primăvara anului 1948...". Mircea George Palade, *Scrisoare către V.F.*, Arhiva personală V.F.

fasciste, dar importanța acesteia era minimalizată. ”*În România, nemulțumirea împotriva politicii lui Antonescu se manifesta, în linii generale, sub forma unei atitudini de protest, de opoziție pasivă și nici măcar întotdeauna intransigentă. Au fost, firește, unele cercuri politice și elemente care au combătut cu dârzenie și consecvență alianța cu nemții și războiul contra Uniunii Sovietice*, (articolul evita însă să le spună pe nume. N.n.). *Au fost chiar și acte de luptă deschisă, cu arma în mână, contra nemților.* (Articolul însă nu le concretizează, afirmația devenind astfel o încercare de rescriere a istoriei. N.n.). *Ele n-au putut schimba starea de lucruri dominantă în lagărul opoziționist român*” [170].

Acuza principală adusă autorilor cotiturii de la 23 august a fost faptul că s-a încercat inițial ieșirea României din alianța cu Germania prin Antonescu însuși. Actului în sine i se nega orice caracter național. Și aceasta, din pricină că fusese opera regelui și a șefilor partidelor de guvernământ:

”*Cu Nedici, Pavelici, Laval, Quisling, Mussert etc., mișcarea de rezistență din țările respective n-a stat de vorbă. Cu Antonescu au tratat însă cercuri opoziționiste, fruntași ce-și asumau un rol de seamă în opoziția românească. Abia după înfrângerea nemților și pericolul catastrofei militare și politice a României, în cazul continuării războiului, nu mai lăsau aproape nimănui nici o îndoială, opoziția românească începu să se contureze mai precis, să se cunoască necesitatea concentrării forțelor și acțiunii comune* (probabil, cu partidul comunist. N.n.), *țel pentru a cărui atingere făceau eforturi cercurile politice cele mai hotărât dușmane hitlerismului. De o mișcare de rezistență activă de proporții mai însemnate nu se poate vorbi însă nici în această perioadă.*

Dar actul de la 23 august? S-a bizuit el oare pe existența unei mișcări de rezistență efectivă, largă, care să-l fi susținut? A afirma acest lucru ar însemna a da adevărului istoric culoarea unei dorințe sau păreri de rău postume. Desigur, actul de la 23 august a fost organizat de factorii activi ai opoziției (și) s-a sprijinit pe ostilitatea aproape unanimă a maselor poporului român și a armatei împotriva politicii lui Antonescu, împotriva nemților și războiului alături de Germania ” [171].

Trebuie reținut ca pozitiv faptul că sub imperiul realității, punctul de vedere sovietic recunoștea drept autori al acestui act pe înfăptuitorii lui reali.

Acțiunea regelui Mihai a primit mai mult decât o recunoaștere teoretică sau de circumstanță din partea conducerii sovietice: Mihai I de Hohenzollern a fost una din cele câteva personalități internaționale de primă mărime, care după capitularea Germaniei au fost distinse cu un ordin înființat special, ”Victoria”.

Să fi fost Stalin sincer impresionat de acțiunea temerară a tânărului

rege? Să-l credem în stare de atari sentimentalisme? Sau dincolo de decorație se afla un plan subțire? Desigur, cu ordinul "Victoria" pe piept, mai greu putea regele să devină un simbol sau el însuși să se așeze în fruntea rezistenței anticomuniste. Divide et impera! Strategie.

În decretul Sovietului Suprem al U.R.S.S., se spunea:

"*Pentru actul curajos al cotiturii hotărâte a politicii României spre ruptura cu Germania hitleristă și alierea cu Națiunile Unite, în clipa când nu se precizase clar înfrângerea Germaniei, m.s. Mihai I, regele României, se decorează cu ordinul* YY*Victoria*[[" [172].

Iar mareșalul Tolbuhin, înmânând regelui ordinul din însărcinarea lui Stalin a adăugat:

"*Această decorare este recunoașterea aportului personal al majestății voastre în înțeleapta și brusca întorsătură de la 23 august. Lucrul acesta istoria nu-l va uita*" [173]. (Aici mareșalul a fost un vizionar: nu l-au uitat în special adversarii actului de la 23 august).

Că recunoașterea nu a schimbat nimic în planurile lui Stalin față de țara noastră și nu a ușurat câtuși de puțin soarta ulterioară a României, este altceva. Ea rămâne însă un episod în evaluarea acestui moment de răscruce istorică.

Neavând încotro, și partidul comunist a fost nevoit atunci să dea înapoi, recunoscând și el meritele regelui - adversarii săi spun *vina* - mai mult din statutul lui de partid politic stând pe picioare străine, decât de bună voie. Era numai o retragere tactică, temporară, utilă.

"[...] *Această cea mai înaltă distincție acordată Majestății Voastre pentru actul curajos de la 23 august* - se spunea în telegrama adresată regelui de către P.C. din România - [...] *face cinste poporului român care înțelege să meargă pe drumul prieteniei trainice cu marele și generosul popor sovietic și aliații săi* " [174].

După cum se poate constata, din viziunea sovietică asupra modului cum s-a realizat cotitura, partidul comunist lipsea cu desăvârșire.

Ignorarea lui completă își avea probabil sursa în faptul că toate tratativele cu partidele de guvernământ și cu militarii le dusese în primul rând un comunist-"socialist", când despre oamenii din acel partid inițial nici nu se mai pomenea. Și tot el era singurul reprezentant al P.C.d.R. în primul guvern de coaliție de la 23 august, o adevărată erezie.

Dar aceeași ignorare era cauzată de faptul că singurul partid recunoscut pe deplin la acea dată era jumătatea "exterioară". Faptul că până pe la începutul lunii septembrie, gruparea având-o pe Ana Pauker în frunte, se aflase în spatele frontului sovietic și nu avusese cum să fie prezentă în momentul

celor mai de seamã desfãşurări din capitala României, îşi pusese amprenta pe aprecierea sovieticã.

Din aceastã pricinã, cotitura de la 23 august nu a întrunit deplinul agrement sovietic. Minimalizarea a mers mânã-n mânã cu mutarea centrului de greutate asupra condiţiilor create pentru realizarea ei de cãtre ofensiva sovieticã pe frontul Chişinãu-Iaşi.

”*Cui se datorează atunci posibilitatea şi succesul actului de la 23 august?*, se întreba acelaşi autor oficial din ziarul sovietic mai sus citat. *Momentul, situaţia militarã în care s-a produs acest act salvator pentru poporul român, dau rãspunsul la întrebarea de mai sus. Actul de la 23 august a fost înfãptuit la câteva zile dupã ce Armata Roşie a început marea ei ofensivã de la Iaşi şi apoi în direcţia Chişinãu* [...]” [175].

P.C.d.R. acceptã de voie, de nevoie, punctul de vedere sovietic asupra caracterului decisiv al ofensivei ruseşti şi al inexistenţei unei rezistenţe naţionale de anvergurã.

Se conturează însã deja de pe acum unele diferenţe în aprecierea lui 23 august. Ele vor degenera treptat în una din primele teme de discordie şi conflict între cele douã grupãri din care se constituie partidul comunist, ieşite la luminã sub aceeaşi cãciulã.

Punctul de vedere pânã la urmã triumfãtor a fost cel al grupului ”interior”, prezent în vâltoarea evenimentelor şi a cãrui contribuţie la înţelegerea cu militarii din jurul regelui, ca şi la apãrarea capitalei de represaliile germane, nu numai cã fusese ignoratã, trecutã sub tãcere, pentru a nu cãpãta un ascendent asupra celui ”exterior”, dar consideratã de acesta din urmã chiar greşitã.

Partidul reuşeşte însã performanţa de a împãca optica sovieticã şi totodatã sã se aşeze pe sine în frunte. El va desfãşura de acum înainte tot arsenalul de fapte de care dispune, pentru a demonstra cã el - nu *şi* el, ci *numai* el - este organizatorul şi realizatorul actului de la 23 august.

Viziunea de astãzi privind acest act, conţine mai multe idei principale, contând ca definitive: 1. P.C.d.R. a fost forţa cãreia 23 august i se datorează în exclusivitate; 2. Lui i se datorează toate alianţele momentului, iar acţiunile tuturor oamenilor politici au fost determinate de el (cu excepţia tratativelor de la Cairo şi Stockholm); 3. Cotitura a fost posibilã datoritã unui context *internaţional* favorabil, respectiv ofensiva sovieticã, dar nu cauzatã de aceasta, pentru a se evita pericolul transformãrii ţãrii într-un teatru de rãzboi; 4. Contribuţia regelui dacã nu este total ignoratã, în orice caz este minimalizatã, prin trecerea sa în rândul *forţelor patriotice* anonime sau în *cercurile Palatului.*

O scurtã antologie a acestor aprecieri, menţiuni extrase din cuvântãrile

secretarului general, sintetizează aceste puncte: "*Atât înfăptuirea actului istoric de la 23 august, cât și toate marile transformări de până acum în structura societății noastre, în modul de viață al poporului se datoresc Partidului Comunist Român* [...]" [176]. sau "*La 23 august, guvernul antonescian a fost arestat la palat de un grup de ofițeri și subofițeri și predat unităților de luptă patriotice*" [177].

Nu se spune însă cine l-a arestat pe mareșalul Antonescu. *Unitățile de luptă patriotice* fiind ale partidului comunist, se înțelege de asemenea că grupul de ofițeri și subofițeri fusese trimis tot de el. Și așa mai departe...

Înarmate fiind din pornire cu aceste teze, lucrărilor de specialitate nu le mai rămâne decât să se ilustreze pe larg. Ceea ce de altfel și fac.

Acest monopol nu s-a obținut însă deodată, ci evolutiv. Mai întâi s-a pus accentul pe activitatea celor doi reprezentanți ai partidului în discuțiile cu autoritățile: Lucrețiu Pătrășcanu și Emil Bodnăraș duceau tratative cu palatul. Miron Constantinescu prezenta astfel punctul de vedere al partidului:

"*Paralel, partidul comunist prin reprezentanții săi, tovarășii Lucrețiu Pătrășcanu și Emil Bodnăraș, duceau tratative cu grupul de generali din jurul regelui. Și au ținut mai multe ședințe, la sfârșitul lui mai - o plenară, cu participarea regelui, în care s-a format un comitet militar compus din generalii Sănătescu, Vasiliu-Rășcanu, Mihail, colonelul Dămăceanu și tovarășul Emil Bodnăraș din partea partidului comunist și s-a elaborat un plan de acțiune.* [...] *S-a scris mai mult în presă despre rolul unor valoroși militari patrioți, care au luptat conform dispozițiilor m. s. regelui, precum și despre ai* (sic!) *unor fruntași ai mișcării muncitorești. Este timpul să se știe că tot ce au făcut în vederea lui 23 august, tovarășii Pârvulescu, Bodnăraș, Pătrășcanu a fost îndeplinirea directivelor precise date de tovarășul Gheorghiu-Dej de la Caransebeș sau în spitalul Târgu-Jiu, la întrevederile secrete pe care le-a avut în 1943 și 1944 cu Emil Bodnăraș, care venea acolo în mod conspirativ* " [178].

După înlăturarea lui Pătrășcanu, și meritele lui au fost negate, punându-se tot mai mult accentul pe rolul coordonator jucat de Gh. Gheorghiu-Dej, care s-ar fi aflat în spatele întregii operațiuni.

Iată cum era descrisă la un moment dat contribuția lui, de către un alt purtător de cuvânt al propagandei oficiale, Ștefan Voicu:

"*Adevărul este însă că tovarășul Gheorghiu-Dej nu a fost eliberat la 23 august 1944, ci a evadat din lagărul Târgu-Jiu cu două săptămâni mai înainte, tocmai pentru intensificarea, verificarea și conducerea pe teren a ultimelor pregătiri de realizare a actului istoric. Fără de tovarășul Gheorghiu-Dej, fără de ajutorul lui politic și organizatoric, dat din lagăr partidului, datorită legăturilor permanente ce s-a reușit a se crea, nu ar fi fost realizat la sfârșitul lui apri-*

lie Frontul Unic Muncitoresc și apoi concentrarea forțelor patriotice pentru răsturnarea lui Antonescu. Deci, în lagăr, tovarășul Gheorghiu-Dej a fost în fruntea partidului, în pregătirea lui 23 august " [179].

Consacrarea tezei după care factorul decisiv al cotiturii a fost partidul comunist, s-a elaborat în paralel cu excluderea conducătorilor P.N.Ț. și P.N.L. din formulă. Critica sovietică adresată opoziției românești pentru faptul că, la început, aceasta a încercat să-l determine pe mareșal să încheie el armistițiul cu aliații, a fost exacerbată în asemenea măsură, încât acuzația de *fasciști* care a fost lipită în special pe frunțile lui Iuliu Maniu și Ion Mihalache, conducătorii Partidului Național Țărănesc, nu le-a fost ridicată decât postum. Până și procesul public asupra mareșalului Antonescu a avut drept obiectiv central - la sugestie externă, firește - intensificarea campaniei îndreptată împotriva președintelui P.N.Ț., ca aliat *fascist* al lui Antonescu. Chemat la proces ca martor, la intrarea în sală, Iuliu Maniu a dat în mod ostentativ mâna cu mareșalul din boxă. Gestul a provocat un imens scandal, fiind speculat de întreaga propagandă a partidului comunist ca ultima dovadă, oferită de el însuși, a justeței etichetărilor ce i se aplicau.

O întrebare pusă special lui Iuliu Maniu, tindea să sublinieze cu ostentație absența sa și a șefului liberal de la Palat, în acea după-amiază istorică de 23 august 1944 și deci, neparticiparea lor la înfăptuirea actului. Această tezã continuă, se pare, să fie valabilă și astăzi. Iată cum este descris momentul într-un studiu contemporan:

"*Imediat după arestarea căpeteniilor antonesciene au fost anunțați, prin sistemul de legături conspirative, stabilit în prealabil, împuterniciții partidelor Blocului Național Democrat. Au sosit în cursul serii la Palat numai reprezentanții P.C.R. (Lucrețiu Pătrășcanu și Emil Bodnăraș) și P.S.D. (C. Titel-Petrescu), care au trecut de îndată, împreună cu exponenții Palatului, la punerea în aplicare a importantelor măsuri politice și militare pregătite anterior. S-a constituit, având ca președinte pe generalul Constantin Sănătescu, noul guvern, sub egida politică a celor patru partide din B.N.D*. [...]" [180].

Din motive despre care s-a vorbit mai sus, rolul regelui a fost tratat cu mai multă îngăduință, dar până la abdicarea lui forțată. Viziunea partidului din această perioadă poate fi analizată după aprecierile date evenimentului, la un an de la consumarea lui, de către Emil Bodnăraș, în cuvântarea rostită la postul național de radio, la 23 august 1945:

"*În luna iunie 1944, comitetul central al Partidului Comunist din România, prin delegatul său, actualul ministru Lucrețiu Pătrășcanu, a intrat în legătură cu Palatul în vederea organizării ieșirii României din război. În același timp, trei membri ai comitetului central al partidului comunist și anume, Pârvu-*

lescu, eu și Rangheț, am trecut în cadrul Frontului unic muncitoresc și în strânsă legãturã cu celelalte organizații din Frontul patriotic antihitlerist, la organizarea forțelor politice și a formațiunilor de luptã patriotice, în așteptarea evenimentelor în pregãtire. Când în luna iulie s-a luat hotărârea de a se trimite emisari în Uniunea Sovieticã pentru încheierea armistițiului, Maniu și Brătianu au făcut nenumărate dificultăți, ca să întârzie trimiterea acestora. Astfel, ei motivau cã nu sunt de acord cu YY*formula mandatului*[[*, pentru ca să creeze noi întârzieri. În același timp, Maniu și Brătianu erau în permanentă legãturã cu Antonescu, care primise ordin de la Hitler* (sic!) *să tatoneze terenul pe lângã aliați, în vederea ieșirii din războiu. Acestea erau noi manevre pentru a se încerca o spargere între cei doi mari aliați*. Plecarea emisarilor în Uniunea Sovieticã, fixatã de comun acord cu m.s. regele, pentru 9 august 1944, a fost zădărnicită prin refuzul lui Maniu de a participa la o formulã nouă de guvern al forțelor democratice**. Când însă mai târziu, Armata Roșie a rupt frontul Iași-Chișinău* [...] *nu mai era nici un moment de pierdut. În acest moment****, m.s. regele, sprijinindu-se pe armată și în legãturã directã numai cu delegații forțelor patriotice, a hotărât înfăptuirea actului de la 23 august*** " [181]. (subl. ns.).

După alungarea regelui Mihai din fruntea statului, abolirea monarhiei și preluarea integralã a puterii de către partidul comunist, rolul său a fost un timp trecut sub tăcere, apoi, treptat, recunoscut din nou, dar beneficiind de o interpretare complet nouă: comportamentul regelui era determinat de dorința de a salva instituția monarhiei și nu țara. Și mai important: în acțiunile sale el a fost dirijat de comuniști, care au reușit să obțină mijlocirea unor militari din jurul monarhului. Iatã cum aratã o asemenea *tratare*:

"*Intensificarea fricțiunilor între guvernul mareșalului Antonescu și cercurile Palatului au determinat aceste cercuri să accepte dialogul cu reprezentanții P.C.R.* (sic!) *încã în a doua parte a anului 1943. Către sfârșitul lunii august și începutul lunii septembrie 1943 s-au stabilit contacte între reprezentantul P.C.R., Lucrețiu Pătrășcanu și cercurile Palatului, contacte care erau realizate cu știrea și din însărcinarea partidului. Au avut loc mai multe întâlniri la care, pe lângã sfetnicii politici ai regelui, a participat și generalul Sănătes-*

---

*) Același episod evocat și de C. Titel-Petrescu menționează dificultățile de ordin tehnic și militar care au împiedicat plecarea emisarilor în U.R.S.S., în timp ce partidul comunist pune numai pe seama lui Maniu și Brătianu acest insucces.

**) Nu se vorbește nicăieri despre *ce formulă nouă* era vorba, dar nu este greu de ghicit cã după ce obținuse intrarea în coaliția guvernamentalã la 20 iunie, acum, în august, când trupele sovietice se aflau în țară deja, partidul comunist își majorase pretențiile.

cu, şeful Casei militare şi mareşal al Palatului. Din primăvara lui 1944, aceste contacte au cãpãtat un caracter mai concret pe linia pregãtirii acţiunii de rãsturnare a dictaturii militare-fasciste, de alungare a trupelor hitleriste din ţarã, de atragere a armatei în întregul ei la aceastã acţiune. Concludentã în aceastã privinţã este, printre alte acţiuni comune, consfãtuirea din 13-14 iunie 1944, la care au participat reprezentanţi ai partidului comunist (Emil Bodnãraş şi Lucreţiu Pãtrãşcanu), reprezentanţi ai armatei şi ai Palatului (general Sãnãtescu, general în rezervã Gh. Mihail, col. D. Dãmãceanu, I. M. Stârcea, M. Ioniţiu şi Gr. Niculescu-Buzeşti).

La aceastã consfãtuire, spre deosebire de partidul comunist, care concepea rãsturnarea dictaturii fasciste (sic!) *prin insurecţia armatã, palatul propunea o lovitură de stat* [...].

La şedinţa din 13-14 iunie s-a discutat planul rãsturnãrii guvernului Antonescu, precum şi structura noului Consiliu de Miniştri, elaborându-se mai multe variante, printre care şi cea care se va realiza la 23 august 1944 " [182].

Se creează impresia din expunerea faptelor cã toate forţele care colaborează la succesul cotiturii erau convocate de partidul comunist şi cã toate discuţiile se duceau la iniţiativa şi sub controlul lui. Întâlnirile repetate din primăvara anului 1944 şi mai ales cea din 13-14 iunie, fãceau parte evident din cadrul tratativelor pentru încheierea coaliţiei guvernamentale în care comuniştii au fost admişi cu un reprezentant, ca un compromis necesar spre acceptarea de cãtre sovietici a armistiţiului. De altfel, Blocul Naţional Democrat s-a încheiat la aceastã şedinţã din 13-14 iunie. Sã vedem însã cum este vãzut rolul regelui:

"*În cursul nopţii,* (este vorba de 23 spre 24 august)*, potrivit înţelegerii intervenite anterior cu P.C.R.* (sic!)*, o grupã a formaţiunilor de luptă patriotice, formatã din comunişti* (lucrarea le dã la subsol şi numele. N.n.)*, a preluat paza lui I. Antonescu şi a celorlalţi arestaţi şi i-a transportat într-o casă conspirativă a P.C.R., situatã în partea esticã a capitalei, în cartierul Vatra Luminoasã. A fost pãrerea unanimă a regelui şi a membrilor noului guvern prezenţi la Palat cã numai partidul comunist este în mãsurã sã asigure cu maximum de garanţie şi în deplin secret deţinerea arestaţilor, astfel încât sã se înlãture posibilitatea unei deconspirări sau a unei acţiuni a germanilor pentru eliberarea cãpeteniilor fasciste* (sic!)*, ceea ce ar fi complicat grav situaţia României.*

De la ora 22, s-a difuzat în repetate rânduri prin radio, o proclamaţie a regelui, al cãrei proiect fusese elaborat anterior de P.C.R. şi pus de acord cu exponenţii Palatului [...]" [183].

În legãturã cu *pãrerea unanimă a regelui şi a membrilor noului guvern* cum cã numai comuniştii puteau asigura o pazã garantatã a mareşalului ares-

tat, există mărturii ale unor oameni care au trăit la fața locului momentul, contrazicând aceste afirmații.

Se observă, de altfel, o atitudine similară în analiza poziției regelui în actul de la 23 august, din partea extremei stângi - dacă staliniștii români ar putea fi numiți astfel - și a dreptei. De ambele părți, cu nuanțe specifice desigur, se neagă categoric faptul că în contribuția sa la această cotitură, suveranul ar fi fost un exponent al voinței naționale, ci al voinței partidului comunist. Analiștii din dreapta duc și mai departe concluziile lor, afirmând că regele ar fi fost un *instrument* în mâna rușilor, întrucât l-a predat pe mareșal unui ofițer dezertor din armata română, cu pseudonimul Ceaușu, care *dezertor* discuta însă de la egal la egal cu generalii - asta nu se mai spune - retrimis cu misiuni de la Moscova la București. Ce este drept, aceste din urmă amănunte, lucrările emanate de Institutul de istorie a partidului nu le menționează nicăieri, după cum se trece sub tăcere și faptul că mareșalul arestat, ținut în seiful palatului, apoi preluat de comuniști, a fost urgent livrat sovieticilor, fără să se răspundă nici la întrebarea, în ce fel și cu a cui aprobare Ion Antonescu a ajuns de la casa conspirativă a partidului comunist din Vatra Luminoasă la închisoarea Liubianka din Moscova? Doar mareșalul nu era prizonier de război, ci fusese arestat de rege, deci era prizonierul lui! Criticile din dreapta exclud din formulă realitatea după care regele nu a abuzat, ci a *uzat* de una din prerogativele sale, arestându-l pe *conducătorul statului*, spațiul de discuție privind justețea sau injustețea măsurii fiind astfel mult restrâns*.

---

*) Publicația care apare la Paris în limba română, *Lupta* (*Le Combat*), (numărul 15, din 22 aprilie 1984) include un Interviu cu domnul George Barbul, șef de cabinet în Ministerul de externe al guvernului Antonescu, din care supunem atenției următorul pasaj: "*În noaptea de 23 august, cam pe la 11, am fost convocat de Niculescu-Buzești la Palatul Regal. Mi s-a trimis o mașină și m-am dus. Ajuns acolo, Niculescu-Buzești mi-a spus lucrul următor.* YY*Nemții, probabil ne vor ataca. Ar trebui să dăm o formă juridică valabilă schimbării de guvern. Du-te în camera unde e deținut Antonescu și cere-i să-și dea o demisie scrisă. Atunci poziția noastră față de nemți ar fi mai bună*[[. *Eu am ezitat să fac acest lucru. Buzești mi-a spus:* YY*Mai stai, gândește-te și-mi spui ce hotărăști!*[[. *Am stat, m-am gândit poate prea mult și pe urmă mi-am spus, de ce să nu cobor să-l văd pe mareșalul Antonescu, poate vrea să transmită mesaje și atunci împlinesc această funcțiune. I-am spus lui Buzești:* YY*Mă duc să-l văd pe Antonescu!*[[. *Buzești m-a dus imediat la generalul Sănătescu, care era șeful guvernului:* YY*Barbul se duce să-l vadă pe Antonescu*[[. *Sănătescu a spus:* YY*Prea târziu! L-a ridicat Bodnăraș*[[. *Buzești a fost foarte mirat și revoltat.* YY*Cum s-a putut întâmpla acest lucru?*[[. *Sănătescu ne-a explicat:* YY*A venit Bodnăraș și m-a acuzat că l-am lăsat pe Antonescu să se ducă la nemți. I-am spus că nu este adevărat. Mareșalul continuă să fie la Palat și i-am*

Aceleași critici exclud sau omit să ia în considerație cã însuși suveranul, după ce a acceptat, probabil la sugestia mareșalului Palatului, rudã cu Pãtrãșcanu, serviciile comuniste în punerea în aplicare a planului sãu, ar fi devenit însã în acel moment el însuși victima unei mașinațiuni și a unui fapt împlinit.

Analiștii nici uneia din cele două flancuri nu acceptã în nici un caz ideea cã regele ar fi fost eroul și personalitatea numãrul unu a actului de la 23 august 1944, iar tinerețea lui sã fie consideratã un factor care sã-i sporească meritele, dacã sunt dispuși sã i le recunoascã sau sã le atenueze virulența criticilor, când după patru decenii continuã sã dezaprobe întoarcerea armelor.

Anexarea de cãtre P.C.R. a actului de la 23 august este astãzi o operã încheiatã. Ea are două aspecte: arogarea titlului de inspirator și organizator al evenimentului, al doilea, poate și mai important prin consecințele sale, rãsturnarea în folosul sãu a acestui mare act istoric care nu-i aparține decât cel mult ca participant și nici atunci egal, ținând cont de forța realã și ce reprezenta el în viața politicã a României, la acea datã.

Dar ambele aspecte ale anexiunii nu ar fi fost posibile fãrã sprijinul lui Stalin, care i l-a acordat prin prezența trupelor sale pe teritoriul țãrii noastre, ca instrument al sãu în *stalinizarea*, respectiv *comunizarea* României.

Dacã pe plan politic, Stalin dispunea din plin de partidul comunist, după armistițiu el mai avea la îndemânã și un instrument militar, prin *Comisia Aliatã de Control*, în care aliații americani și englezi nu erau prezenți decât în titulaturã - din motive necunoscute, ei transferaserã toate competențele pãrții sovietice - și prin care intervenea direct, impunând schimbãri și mãsuri, după dorința sa, acolo unde mijloacele politice și partidul comunist se dovedeau fãrã eficiențã.

Întâia mare ofensivã de anulare a actului de la 23 august a fost pornitã prin acest partid, când a denunțat coaliția guvernamentalã a B.N.D. din 20 iunie, unde fusese tolerat alãturi de P.N.Ț., P.N.L. și P.S.D., inițiind o coaliție proprie, în care era primitã orice formație și partid politic care îi recunoștea rolul conducãtor.

Lucrurile au evoluat treptat spre ștergerea tuturor urmelor acelei întâm-

---

dat autorizația sã se ducã sã constate acest lucru[[. *Bodnãraș cu banda lui l-au ridicat și l-au dus. Deci nu a fost intenția sã fie predat mareșalul comuniștilor, ci pur și simplu a fost naivitatea lui Sãnãtescu care a dus la aceastã predare*". Nu putem lãsa necomentat un fapt adiacent episodului propriu zis relatat: Emil Bodnãraș apare aici ca un personaj bine cunoscut tuturor, iar generalul Sãnãtescu se simte chiar obligat a se justifica în fața lui.

plări istorice memorabile. La câțiva ani de la înfăptuire, conducătorii tuturor celor trei partide care acceptaserã în 1944 sã colaboreze cu comuniștii, au fost asvârliți în închisori, împreunã cu o bunã parte din membrii formațiilor lor. Lucrețiu Pătrășcanu, delegatul partidului comunist la convorbirile cu cercurile Palatului și reprezentantul lui în primul guvern de la 23 august a fost declarat *dușman al poporului și agent, spion* etc., *strecurat* în P.C.R., pus la zid de tovarășii sãi de idei și în final, executat. Regele Mihai, protagonistul momentului culminant, a fost izgonit din țarã, iar monarhia care, dupã eclipsa de popularitate din timpul domniei lui Carol al II-lea, se reabilitase, a fost lichidatã.

Cei care nu voiserã la vremea respectivã ca 23 august sã nu fi existat, din pricina ocupației iminente a țării de cãtre trupele sovietice, aveau tabloul refãcut: 23 august era ca și când nu se înfăptuise niciodatã.

Din nefericire pentru libertãțile restabilite în acea istoricã zi și apoi lichidate, noi, românii, avem și astãzi acest tablou.

DOUÃ SÃBII ÎNTR-O TEACÃ A TREIA ESTE DOAR SIMBOLICÃ

Stalin, ale cãrui armate trecuserã granițele istorice ale României încã pe la începutul lunii martie 1944 și se regrupau pentru o nouã ofensivã pe linia Chișinãu-Iași, urmãrea ca lovitura de grație sã fie datã regimului Antonescu de el, pentru a obține *capitularea necondiționatã.*

Cele douã grupãri comuniste ale țării, în mod cu totul formal constituite într-un singur partid, au în principiu același punct de vedere, întrucât o încheiere a socotelilor cu dictatura militarã, direct de cãtre Stalin, le-ar fi deschis fãrã întârziere calea spre putere.

Dar evenimentele nu au întotdeauna desfășurarea doritã, chiar și de cãtre cei mai puternici. Lucrurile evoluau spre scoaterea țării din rãzboi de cãtre românii înșiși, încât partidul comunist, grupul ”interior”, a fost și el inclus, chiar de cãtre ruși în aceastã competiție contra cronometru, pentru a nu-l izola definitiv și a-i crea premisele de urcuș spre puterea totalã.

Condițiile în care cele douã grupãri ale partidului au activat, le-au impus astfel și o diferențã de viziune asupra unuia și aceluiași fapt istoric.

În partidul comunist ”interior” se produce de la începutul anului 1944 un freamãt, o trezire, aproape un reviriment. Pasiunile devin mai acerbe, adversarii mai necruțãtori.

Închisorile în care se aflau comuniștii sunt teatrul unui episod, detaliile căruia au rãmas până astãzi închise în arhivele de partid. Este vorba de o luptã pentru putere, soldatã cu "înlocuirea lui Ștefan Foriș, care nu reușise sã fie la înălțimea rãspunderilor epocii" [184], cum se scrie într-unul din studiile actuale oficioase.

Probabil însã cã nici atunci nu s-a obținut o victorie decisivã în aceastã luptã de cãtre Gheorghiu-Dej.

Sporadic, unele lucrãri l-au menționat ca secretar general pentru aceastã perioadã pe Constantin Pârvulescu. Cele mai multe vorbesc de o conducere colectivã, un *triumvirat*, cunoscut sub denumirea de *conducere provizorie cu funcții operative*, formatã din Constantin Pârvulescu, Emil Bodnãraș și Iosif Rangheț[185].

Izolarea partidului comunist, absența unei puteri politice reale, închistarea în sine, *neagra ilegalitate* în care s-a cufundat în perioada rãzboiului, un efectiv puțin mai numeros decât nomenclatorul cadrelor de conducere, penuria de personalitãți ș.a. s-au vãdit cu prisosințã, când momentul a cerut stabilirea de legãturi cu cadrele superioare ale armatei, cu cercurile politice din jurul regelui și cu partidele de guvernãmânt.

Sub imperiul necesitãților, partidul comunist a trebuit de urgențã sã și le creeze. Acest fapt vorbește de la sine despre capacitatea sa de a se adapta unor situații grele.

Unul din *cadrele* formate atunci a fost Emil Bodnãraș. Literatura oficialã nu explicã de ce el și nu altul îndeplinea indicațiile despre care se spunea pânã în 1964 cã erau elaborate în cercul lui Gheorghiu-Dej, și de ce un membru al *triumviratului* primea sarcini din partea unui *tovarãș* care nu era nici mãcar neoficial șeful partidului și cum se face cã aceasta nu reprezenta o încãlcare a disciplinei? Nu cumva era vorba de un sistem de a primi și prelucra, adecvându-le situației concrete, misiuni și sarcini ce veneau din *afarã*?

Ca militar de carierã ce era, Bodnãraș a pus atunci și bazele *gãrzilor muncitorești*, instrument de luptã de gherilã la dispoziția partidului, în cazul când pentru a ajunge la putere trebuia sã apeleze la forța armelor, într-un moment când nu putea sã dispunã de armatã. Oficial și legal, *gãrzile* aveau drept obiectiv apãrarea localã a întreprinderilor și instituțiilor împotriva unor eventuale represalii germane, dupã cotitura militarã. Dar ele nu numai cã au fost pãstrate dupã ce scopul inițial pentru care fuseserã înființate nu mai era actual, rãzboiul fiind departe, dar și reînarmate și întãrite cu bãtãuși de profesie și elemente scoase din penitenciare, mai ales când prin Teohari Georgescu, partidul a pus mâna pe ministerul de interne. Astfel cã în preajma instaurãrii guvernului Groza, dupã 6 martie 1945, în preajma alegerilor din noiem-

brie 1946 și după necesități până prin 1948, ele au fost utilizate nu atât pentru a ”păzi” întreprinderile, cât pentru a băga groaza în *dușamnul de clasă*, pentru terorizarea partidelor de opoziție și, în general, a oricăror manifestații și manifestări, menite a apăra, ceea ce practic nu mai putea fi apărat: pluralismul politic, democrația, libertățile constituționale în fața totalitarismului stalinist.

Nedispunând de cadrele necesare și de personalități de primă mână, partidul comunist ”interior” își aminti atunci de comuniștii-”socialiști”. Dar unde erau aceștia? Cei care supraviețuiseră existau datoritã rămânerii lor în țarã. Gh. Cristescu, întâiul secretar general al partidului, era la acea datã membru al Partidului Socialist (Popovici). Un alt conducător-fondator, Th. Iordăchescu, se afla acum în conducerea P.S.D. Unul din proeminenții comuniști intelectuali, participant la al II-lea Congres al Sovietelor din 1917, N.D. Cocea - ziarist de faimă din epoca antebelică, apărător în presă al comuniștilor - chiar și el, prin ce împrejurare, se afla în rândurile Partidului Național Liberal. (În numele grupării lui Gh. Tătărescu, Cocea a fost cel care a tratat intrarea acesteia în formația tutelatã de partidul comunist)[186].

În rândurile P.C.d.R. rãmãseserã la aceastã datã prea puține personalități cunoscute în cercurile diriguitoare. Unul din acești ”puțini” era Lucrețiu Pătrășcanu, participant la formarea Internaționalei a III-a, intrat în partidul comunist din mișcarea socialistă, fiul scriitorului D.D. Pătrășcanu.

Dar pentru faptul cã în numele partidului comunist, cotitura care avea sã se înfăptuiascã la 23 august o tratase tocmai unul care nu era cu totul de-al lor și tot el îi reprezenta în guvern, ”interiori” și ”exteriori”, aveau sã-l urmãreascã și în gaurã de șarpe. În pofida dușmãniei reciproce dintre ei, îi unea acest resentiment față de foștii socialiști, la care se adãuga fobia anti-intelectualã, de unde și dorința comunã de a finaliza pe teren propriu opera întreprinsã de Stalin în deceniul precedent, cu cei aflați în emigrație.

Până atunci, fiecare declarație politicã a lui Pătrășcanu, fiecare acțiune, care de fapt urmãrea afirmarea partidului sãu, aveau sã constituie doar piese la dosar, strânse cu grijã de o mânã invizibilã. Atunci chiar și înțelegerea cu partidele de guvernãmânt și participarea la actul de la 23 august, care au salvat P.C.d.R. de la o izolare politicã definitivã, vor cântãri în balanță ca elemente agravante.

L. Pătrășcanu, sub numele conspirativ de Andrei Moldoveanu:

”*În 1922, intrã în redacția ziarului* ***Socialismul****, luând parte alãturi de fruntașa Ana Pauker și alții, la întemeierea Partidului Comunist din România, în al cãrui comitet central intrã ca reprezentant al Uniunii Tineretului Comunist*” [187].

Autorul se referã la Congresul al II-lea al partidului, ținut la Ploiești.

Imediat dupã 1944, se socotea cã acesta fusese congresul de constituire şi nu cel de la 8 mai 1921, nu atât din pricina *procesului din Dealul Spirii*, care lãsase organizarea în suspensie, cât pentru cã la acest congres a fost aleasã Ana Pauker pentru prima datã în comitetul central. Din nevoia de a i se crea o aureolã de "fondatoare" a partidului, s-a procedat şi la aceastã operaţiune de "retuşare" a istoriei.

Revenind la L. Pãtrãşcanu: în 1924, Jilava, "*unde nu se eliberează decât după trei săptămâni de greva foamei, inclusiv cinci zile de greva setei. Internat în spital, grav bolnav, e instalat într-o cameră cu patru nebuni* " [188].

În 1931, candidează pe listele Blocului Muncitoresc Ţărãnesc. Devine primul deputat comunist. Mandate mai primesc şi "*alţi patru tovarăşi*". Organizează un *Birou juridic pentru apărarea antifasciştilor* (de fapt a comuniştilor).

"*Cu ocazia unui asemenea proces* (împotriva stării excepţionale. N.n.) *este atacat de peste o sută* (?) *de legionari şi grav rănit. Transportat la spital în stare de comă, scapă totuşi cu viaţă, datorită unei îngrijiri excepţionale*" [189].

Apãrã în *Procesul de la Craiova* pe Ana Pauker, Alexandru Drãghici şi pe ceilalţi comunişti implicaţi. Baroul din Ilfov i-a retras în plinã acţiune, sub un pretext oarecare, dreptul de a pleda în instanţã, încã înainte de începerea rãzboiului este internat în lagãrele de la Miercurea Ciuc şi Târgu-Jiu. "*În lagărul de la Târgu-Jiu, Pătrăşcanu se reîntâlneşte cu Gheorghiu-Dej, moment de cea mai mare importanţă în desfăşurarea de mai târziu a evenimentelor care au dus la cotitura istorică de la 23 august 1944. Căci Pătrăşcanu, eliberat din lagăr şi pus sub pază jandarmerească în domiciliu obligatoriu, reuşeşte să scape vigilenţei Gestapoului şi Siguranţei şi să pună în practică instrucţiunile comitetului central al P.C.R., din care făcea parte, şi îndeosebi ale tovarăşului Gh. Gheorghiu-Dej* " [190].

Încã din 1946, de când datează aceste însemnãri, versiunea oficialã era aceea cã atât Bodnãraş cât şi Pãtrãşcanu îndeplineau "sarcinile" care emanau din cercul lui Dej. Cã nu acolo se elaborau şi care era eventual filiera pânã la el, sunt întrebãri care rãmân deocamdatã fãrã rãspuns.

Prin urmare, Pãtrãşcanu "*în această calitate ia contact cu m.s. regele, duce tratative cu celelalte partide democratice* [...]. *Astfel la 23 august 1944, participă activ la realizarea acestei cotituri în istoria naţională*" [191].

În 1944, Pãtrãşcanu avea 45 de ani.

De insurecţie nu avusese nevoie gruparea "exteriorilor", refãcutã de Ana Pauker la Moscova, cu emigranţii ultimului val sosit în Uniunea Sovieticã.

În partea a doua a rãzboiului şi în aceastã grupare activitatea se intensificã. Ana Pauker se ocupã personal şi de *reciclarea* ideologicã a prizonierilor români, aflaţi în lagãrele din Uniunea Sovieticã, conducând operaţiu-

nea de constituire a diviziei *Tudor Vladimirescu*, înființatã la ”cererea” prizonierilor de rãzboi, de a li se ”*permite crearea de unitãți militare, pentru lupta de eliberare a poporului român*” [192]. Falsificatorii de istorie știau din pornire cum să acționeze birocratic, acoperiți ”cu acte în regulã”.

Aceste unitãți, care ulterior au luptat alãturi de armata românã pentru eliberarea Ardealului, apoi au luat parte la ostilitãțile de pe teritoriul ungar și în Cehoslovacia, în munții Tatra, erau comandate de ofițeri cu grad superior, cãzuți și ei prizonieri, ca de exemplu, Cambrea și Teclu, ambii viitori generali.

Din acest grup, personajul numărul doi, mai ales prin rolul pe care îl va juca ulterior în stalinizarea țãrii, era Vasile Luca (Laszlo). Despre el, înainte nu se auzise, deși cum scria *Scânteia* care pentru a-l recupera din anonimat îi fãcea imediat dupã august 1944 ceva ce putea să fie un minicult al personalitãții:

”*În fruntea primei coloane merge în cadența fanfarei, omul ieșit din popor, tovarãșul iubit și aclamat, Vasile Luca*”, ”*fostul lãcãtuș mecanic de la atelierele C.F.R*.” [193]

Mai mult nu se știa despre el, deși ulterior și lui i s-a confecționat o biografie exemplarã pe plan ”revoluționar”. Se putea înțelege, în orice caz, cã întrucât grupul ”exteriorilor” avea ceferistul sãu, prestigiul lui Dej era subtil subminat de aceștia.

O aflãm în gupul Anei Pauker pe Vanda Nikolski, care ocupase cândva funcții în Komintern și care prin ce miracol a scãpat de represiunile din 1937*. Era de asemenea antrenatã în îndoctrinarea ideologicã a ostașilor români din divizia *Tudor Vladimirescu*, cu care a mers, ce este drept, pe front, pânã în Tatra. Ea a și fost decoratã cu ordine sovietice și românești, printre care cu *Coroana României.* Dupã rãzboi, ocupa o funcție modestã în C.G.M., unde rãspundea de resortul cultural[194].

Dacã Alexandru Nikolski era una și aceeași persoanã cu inițiatorul torturilor aplicate la penitenciarul de la Pitești în primii ani de putere a partidului comunist și cunoscute sub denumirea de *Experimentul de la Pitești* - și nu ne îndoim cã era! - atunci el nu a fost plecat din țarã, ci la 23 august era eliberat din închisoare în urma amnistiei generale. *Scânteia* anunța: ”*Primirea patrioților eliberați din închisori și lagãre, la Apãrarea Patrioticã*”.

În numele deținuților eliberați de la Doftana și Caransebeș, a vorbit *muncitorul* Vaida Vasile. În numele deținuților eliberați din închisoarea Aiud, a vorbit Nikolski Alexandru, de la Vapniarka - Jaques Mendelovici, de la Mislea - Constanța Crãciun etc.[195].

Din gruparea acestora mai fãceau parte și o serie de ruși, probabil

---

*) NOTÃ LA EDIȚIA A III-a, 1999. Vanda Nikolski este numele conspirativ, apoi pseudonimul Șeilei Averbuch. ”Miracolul” poate fi dedus din cartea consacratã lichidãrii lui Marcel Pauker, menționatã pe parcursul acestei lucrãri.

dintre cei care înainte de rãzboi rãspunseserã de acțiuni în România, poate în Komintern, poate în organele specializate de stat, sovietice, învățaserã limba românã și acum erau trimiși în calitate de *comuniști români* sã întãreascã cu experiența lor realã, acțiunea partidului pentru cucerirea puterii. În țarã, unde au rãmas definitiv, ei au primit cele mai înalte funcții, din care cei mai mulți au fost pensionați în 1964-1965. Câteva nume care au rãzbit uneori și în presã: Vanea Videnko, devenit Vidrașcu, Pantiușa Bondarenko, devenit generalul (de securitate) Pintilie, Mișa Postanski, devenit Posteucã.

Necunoscuți pânã la 1944-1945, dar dupã aceea deveniți în scurt timp de temut, datoritã poliției ideologice pe care au aplicat-o în cultura românească, erau Iosif Roitman, devenit ulterior, probabil dupã numele soției, Chișinevski, (ieșit din închisoare) precum și Leonte Rãutu, fost redactor al *Scânteii* ilegale dupã 1936-1937, iar în anii rãzboiului, redactor al emisiunilor postului de radio Moscova în limba românã.

Odatã cu acest grup, dar fãrã sã facã parte din el, s-a întors în țarã și Constantin Doncea, unul din organizatorii, alãturi de Dej, ai grevelor din 1933, el în calitate de președinte al comitetului de grevã de la C.F.R. Grivița. La timpul respectiv, Doncea trecea chiar drept ”*șeful grevei de la Atelierele Grivița*”, dupã cum îl caracteriza gazeta socialistã *Lumea Nouã*[196]. Ulterior, a plecat ca voluntar în rãzboiul din Spania, dupã care a emigrat în U.R.S.S. Firește cã Gheorghiu-Dej i-a aplicat destule lovituri pe sub centurã, pentru a nu-l lãsa sã devinã un posibil rival, poziție la care Doncea, se pare, nu a aspirat niciodatã.

Prin reputația ei internaționalã, ca și prin legãturile cu cercurile din jurul lui Stalin - în ciuda faptului cã soțul ei, Marcel Pauker, cãzuse și el victimã represiunilor staliniste, dupã unele tradiții orale denunțat chiar de ea* - Ana

---

*) NOTÃ LA EDIȚIA A III-a, 1999. În lucrarea la care s-a fãcut deja referire, ***O anchetã stalinistã (1937-1938), Lichidarea lui Marcel Pauker**,* Univers enciclopedic, Buc. 1995, nu existã nici un document care sã confirme ”tradiția oralã” de mai sus. Autorul ”adnotãrilor”, G. Brãtescu întreprinde un inventar și o adevãratã radiografiere a tuturor trimiterilor la o posibilã relație a Anei Pauker cu acest caz de represiune stalinistã. Totodatã, fãrã a face vreun comentariu, dincolo de ceea ce ar putea sugera anumite documente din dosarul fostului NKVD sovietic, se citează o scrisoare a ”Mariei Ciobanu”, pe numele ei adevãrat Elena (Lenuța) Filipovici, reprezentantã a conducerii P.C.d.R. la Moscova, adresatã lui D. Manuilski, unul din conducãtorii Kominternului, în care se vorbea despre ”*prostiile pe care* (Pauker) *le-a fãcut în ultima vreme*”; G. Brãtescu oferã pe baza documentelor din dosar o seamã de amãnunte și despre cãlãtoria lui Marcel Pauker de la Praga la Moscova - unde urma sã fie arestat și anchetat - însoțit de Vanda Nikolski (Șeila Averbuch), care avea rolul de a-l supraveghea, precum și de a face ca prin prezența ei la fața locului sã ajute *”a se obține de la Pauker ”recunoașteri” cât mai complete*”. Cu ambele ”tovarãșe” M. P. avea ”*serioase divergențe*”, într-un caz, ”*un conflict deschis*”, în celãlalt. (Lucrarea menționatã, pg.16).

Pauker şi grupul din jurul ei reprezentau în faţa Moscovei Partidul Comunist din România într-o măsurã mai mare decât gruparea interioarã, în care pe lângã oameni pe gustul centrului, mai existau şi reminiscenţe socialiste şi intelectuali.

Aşadar, aceastã grupare sconta pe o aşezare în conducerea ţãrii imediat dupã capitularea mareşalului, care trebuia prezentatã direct armatelor lui Stalin.

Dar lucrurile au avut darul sã se aranjeze altfel. La sosirea Anei Pauker şi a anturajului ei în capitala ţãrii, zarurile fuseserã deja aruncate. Partidul comunist (grupul "interior") participase la cotiturã, chiar dacã partea sa era mai modestã decât se pretinde astãzi şi chiar dacã intrarea în coaliţia fondatã la 20 iunie, fusese o izbândã obţinutã nu prin forţe proprii - o pleaşcã, ar spune omul din popor - ci un dar al aservirii sale. Oricum, el putea sã se mândreascã cu alinierea la atitudinea patrioticã a celorlalte forţe naţionale, fie şi numai prin prezenţã. El se aflase acolo, în vâltoarea evenimentelor şi continua sã fie prezent, aşa debilitat cum ieşise din închisori. Fratelui din exterior nu-i mai rãmânea decât sã subscrie sau nu la faptul deja consumat. Dar grupul "exterior" n-a subscris.

Mai târziu, în 1961, Gheorghiu-Dej a înfãţişat - într-un mod neobişnuit pentru stilul sãu şablonard şi lemnos de exprimare - un tablou al apocalipsului care s-ar fi abãtut asupra ţãrii, dacã, în locul ieşirii din Axã, determinatã prin forţã de rege, militari şi coaliţia blocului celor patru partide, Antonescu, "*maniac al cuvântului de onoare*" dat lui Hitler, ar fi fost lãsat sã dispunã mai departe de soarta României. Atunci, spunea şeful de partid român, ţara ar fi fost "*transformatã în teatrul unui rãzboi pustiitor, cu toate consecinţele sale dezastruoase, ar fi provocat poporului şi ţãrii grele suferinţe şi jertfe incalculabile, oraşele şi satele ar fi fost transformate în mormane de ruine, întreaga ţarã ar fi fost transformatã într-un imens cimitir, sute şi sute de mii de oameni ar fi pierit în focul rãzboiului*" [197]. Tabloul unui bombardament cu arme nucleare.

Deşi imaginea posibilitãţii care putea deveni realitate, s-ar fi putut interpreta ca o crizã a remuşcãrilor proprii pentru soarta tristã a mai tuturor participanţilor la actul de la 23 august şi a unei recunoştinţe, fie şi tardive, faţã de acei oameni la înlãturarea cãrora participase cu tot elanul sãu comunist, descrierea slujea şi ea unui scop interesat.

Această imagine urmãrea discreditarea definitivã a jumãtãţii de partid cu care ani de zile stãtuse în aceeaşi teacã.

Undeva, abia perceptibil, era şi semnul trezirii la sentimente neprefãcut-patriotice a sa, şi prin sine a întregului partid (fost "interior"), fenomen bine conturat la acea datã.

Viziunea grupării ”exterioare” asupra actului de la 23 august este descrisă de Gheorghiu-Dej în următorii termeni: ”*Revenind în țară în septembrie 1944 din Uniunea Sovietică,* (se precizează data, pentru a se înlătura orice dubiu în legătură cu implicarea liderilor acestui grup în evenimente. N.n)*, grupul antipartinic fracționist Pauker-Luca,* (denumirea grupului ”exterior” în limbajul oficial. N.n.*), urmați apoi de Teohari Georgescu și ajutați în mod activ de I. Chișinevski și (de) Miron Constantinescu, au propagat cu deosebită intensitate cultul lui Stalin* [...] *etc. Rupți complet de realitățile din țară, necunoscând nimic despre activitatea partidului comunist* (”interior”. N.n.*), ei au fost surprinși de forța și activitatea partidului, sub a cărui conducere* (urmează teza cunoscută, neschimbată până astăzi. N.n.)*, poporul obținuse victoria istorică în insurecția armată, începută la 23 august 1944. În loc să împărtășească însă entuziasmul, bucuria și satisfacția partidului, a clasei muncitoare și a întregului popor față de această măreață victorie,* [...] *ei au privit-o, dimpotrivă, cu nemulțumire și dezaprobare. Pauker și Luca susțineau că a fost o mare greșeală înfăptuirea actului istoric de la 23 august* ” [198] [...].

Este limpede că în schimbul instalării partidului comunist la cârma țării, ei urmau să prezinte în dar lui Stalin, capitularea necondiționată a României. Despre aceasta, cu alte cuvinte vorbește tot Dej:

”*Ei pretindeau că ar fi fost mai bine dacă răsturnarea dictaturii militare-fasciste* (sic!) *era lăsată pe seama acțiunilor militare ale armatelor sovietice, întrucât astfel ar fi fost, chipurile, posibilă, luarea imediată a puterii,* [...] *fără să se mai treacă prin faza colaborării cu partidele burgheze*” [199].

Partidul comunist ”interior” ar fi procedat și el bucuros, direct la preluarea puterii, de care s-ar înțelege că n-ar fi voit-o, fără o fază intermediară. A și încercat de altfel să obțină majoritatea, chiar în blocul de la 20 iunie. Dar, nesincer în declarații, prezintă lucrurile ca și când ar fi depins numai de un act de voință a sa și... Strugurii cei acri!

Dezamăgirea jumătății de partid care se pregătise să vină în țară pentru a se instala direct la cârma ei, constatând că în loc de a avea puterea era doar *reprezentată* în guvern și încă printr-un comunist-”socialist”, trebuie să fi fost destul de mare. Câte speranțe, atâtea deziluzii!

Totul trebuia luat așadar de la început.

Două săbii, introduse prin voința lui Stalin în aceeași teacă, începeau o luptă nouă. A treia, reprezentată de câțiva foști socialiști și intelectuali, nu mai conta, pentru că era doar simbolică.

Era întâi o luptă deschisă pentru instaurarea regimului lor. Pentru aceasta vor avea sprijinul direct: politic, diplomatic, militar rusesc. Și mai era și cealaltă luptă: ascunsă, abia perceptibilă, dusă departe de ochii lumii, la

început discretã, apoi din ce în ce mai durã între ele, pentru eliminare reciprocã.

Deoarece într-o teacã nu este niciodatã loc decât pentru o singurã sabie.

TREI CONDIȚII PRELIMINARE PENTRU STALINIZAREA ROMÂNIEI. TREI ”CLASICI” AI STALINIZÃRII

DESPRE ”LOGICA” LUI MOLOTOV

Puțini au fost probabil cei care, salutând restabilirea pluralismului politic și a libertãților democratice după șase ani de dictaturi consecutive, au putut să bănuiască în acea frumoasă zi de sfârșit de varã de 23 august, cã începeau pentru țarã vremuri și mai grele decât trãise până atunci.

Semnalul acestei epoci fusese deja dat, când la Teheran, cu un an mai înainte, în 1943, Stalin obținuse asentimentul aliaților sãi de a include o serie de țări est-europene în sfera sa de influență, în orbita sovieticã.

Tot ce a urmat nu a fost decât transpunerea în practicã a unui scenariu inițial, întocmit și modificat de fiecare datã, în funcție de conjuncturã și teren, dar a cãrui esență a rãmas neschimbat: *stalinizarea* și *rusificarea* României, transformarea ei într-un *satelit.*

Pentru aceasta trebuiau îndeplinite trei condiții: fixarea unui regim de ocupație militarã; îngrãdirea României în faza premergãtoare pãcii prin convenții care să dea Moscovei posibilitatea de a interveni oricând în organizarea vieții economice, politice și sociale din ”interior”; instalarea la putere a partidului comunist, respectiv a celor douã jumãtãți de partid, ca instrument politic și ideologic.

La 23 august 1944, nu era îndeplinitã nici una din aceste condiții. Existau doar premisele lor: armata sovieticã se afla pe drum, convenția de armistițiu - din nefericire pentru țarã, nu fusese încheiatã - iar partidul comunist abia dacã fusese recunoscut, dar și aceasta numai prin presiuni externe.

Înainte de toate, Stalin considera cã trebuiau încheiate cu România socotelile teritoriale. Acest lucru se realizează din nou pe cale militarã, prin recucerirea Basarabiei, nordului Bucovinei și a ținutului Herța. Nici o convenție, nici un protocol nu avea să premeargã sau să urmeze acestei reanexãri. De fapt, se aplica aceeași moralã veche de când existã rãzboaie: morala învingãtorului.

Comunicatele sovietice prezentau reocuparea Basarabiei şi a Bucovinei de nord drept un marş *eliberator* al trupelor sovietice pe propriul teritoriu şi nu pe cel al unei ţări cu care se mai afla încă în stare de rãzboi.

A urmat impunerea opticii lui Stalin asupra problemei în sine, tuturor factorilor guvernamentali şi politici ai României. Ea s-ar putea rezuma prin urmãtoarele spuse ale lui Vâşinski, adevărat model de falsificare a istoriei, ridicatã la rangul de politicã de stat a unei mari puteri faţă de o ţarã micã:

"*Ştiţi foarte bine cã deşi Uniunea Sovieticã este învingãtoare, ea nu a cerut nici un petec de pãmânt românesc* (sic!). *Vã spun mai mult:* [...] *istoria nu cunoaşte un alt exemplu, când o ţarã învingãtoare restituie unei ţãri invinse un teritoriu ce i-a fost luat de alt stat.*

Iatã sensul Convenţiei de armistiţiu. Aceastã convenţie este chematã sã aducã mult bine poporului român" [200].

Evident, problema era transferatã spre recunoştinţa pe care poporul nostru trebuia sã o poarte Uniunii Sovietice pentru restabilirea dreptului asupra Transilvaniei, când putea sã fie şi invers, se dãdea a se înţelege.

După definitivarea operaţiei de reanexare a Basarabiei, în momentul când trupele sovietice au atins râul Prut, graniţa cu România fixatã prin ultimatumul din 1940, presa sovieticã a dat publicitãţii urmãtoarea declaraţie, semnatã de Molotov, ministrul de externe, în numele guvernului ţãrii sale:

"*Armata Roşie, în urma victorioasei sale ofensive, a ajuns la râul Prut, care formează frontiera de stat dintre Uniunea Sovieticã şi România. Acesta e(ste) primul pas spre restabilirea completã a frontierei de stat sovietice, stabilitã cu România prin tratatul din 1940, pe care România l-a violat în mod perfid* (sic!)*, prin atacul ei neprovocat, din 1941, în alianţã cu Germania hitleristã.*

În momentul de faţã, Armata Roşie continuã curãţirea teritoriului sovietic de trupele duşmane ce se mai aflã pe el şi se apropie timpul când întreaga frontierã a Uniunii Sovietice va fi complet restabilitã.

Guvernul Sovietic aduce la cunoştinţã cã Armata Roşie, urmãrind armatele germano-române, a trecut Prutul şi a intrat pe teritoriul românesc.

Comandantul suprem al Armatei Roşii a dat ordin unitãţilor sovietice care înaintează, sã urmãreascã pe inamic, până ce va fi înfrânt sau capitulează.

În acelaşi timp, guvernul sovietic declarã cã el nu urmãreşte sã dobândească nici o parte din teritoriul românesc şi nici sã schimbe ordinea socialã din România. Înaintarea Armatei Roşii pe teritoriul român este cauzatã numai de necesitãţi militare şi de continuarea rezistenţei trupelor inamice" [201].

Printr-o simplă analizã a logicii lui Molotov, din afirmaţia după care gu-

vernul sovietic declara cã ”nu urmãreşte sã dobândeascã nici o parte din teritoriul românesc”, (Insula Şerpilor din Marea Neagrã a fost, de pildã, anexatã dupã încheierea Tratatului de pace), se putea observa cu uşurinţã - şi asta nu numai pentru oamenii politici, ci şi pentru omul obişnuit, neversat în sofisticã - gradul de sinceritate a celei de-a doua afirmaţii, dupã care Stalin nu urmãrea ”sã schimbe ordinea socialã din România”.

După trecerea deceniilor, s-ar putea preciza cu certitudine că *Declarația* era destinată nu atât formațiilor și personalităților politice, poporului român în ansamblu, față de care Stalin și anturajul său aveau tot atâta considerație câte cunoștințe despre limba și istoria lui, cât mai curând aliaților. Nu era decât o verigă la șirul de angajamente formale, destinate să mențină, în continuare, adormită, suspiciunea acestora, de a le câștiga încrederea deplină și mâna liberă de care aveau nevoie, pentru a realiza cu țările cucerite tot ce-și propuseseră.

În cazul țării noastre, instrumentul inițial de impunere a voinței lui Stalin și de transformare a țării într-un *satelit*, a fost înainte de toate *Convenția de armistițiu*, încheiată la Moscova la 12 septembrie 1944.

Şi în acest caz, aliaţii au lãsat guvernului sovietic mâna liberã doritã în impunerea pretenţiilor sale.

Astãzi, când lumea şi problemele ei sunt evident urmarea acelei arhitectonici politice care se elabora în comun de cãtre principalii aliaţi în rãzboi, te poţi doar mira de gradul avansat de miopie a unor oameni de stat, despre care în virtutea serviciilor aduse ţãrilor lor, se afirmã cã ar fi fost nişte mari personalitãţi. În cazul nostru, ţãri mici care au suferit întotdeauna de pe urma presiunii şi expansiunii unor imperii între care au fost prinse, apoi au continuat sã fie ţinta expansionismului *primului stat ”socialist” din lume*, condus de Stalin, au fost cu totul abandonate şi lãsate la discreţia acestuia.

În cuvântãrile lui Churchill din aceastã perioadã, nu vom afla, oricât ne-am osteni sã cercetãm, nici un dram de compasiune şi înţelegere pentru drepturile istorice ale popoarelor mici din estul Europei, de a trãi între graniţele lor naţional-istorice. Vom gãsi în schimb, o stranie înţelegere pentru pretenţiile teritoriale ale lui Stalin, cãruia - lipsindu-i argumentul dreptului istoric - a aflat unul de ordin politic, preluat fãrã nici cel mai elementar discernãmânt de aliaţi. Aşa se explicã, cel puţin, de ce şi în acea perioadã, Churchill repeta exact argumentul scos din pãlãrie de diplomaţia lui Molotov:

”[...] *Dupã ce poporul rus a suferit în mâinile Germaniei, are dreptul la frontiere sãnãtoase şi la vecini prietenoşi, în graniţele lui de vest* ” [202], fãrã însã sã se explice prin ce era mai sãnãtoasã graniţa de la Prut, decât cea de la Nistru. Pânã la urmã, şi omul de stat englez recunoştea adevãrul:

"*Condițiile de armistițiu încheiate cu Finlanda și cu România poartã firește pecetea voinței sovietice*" [203].*

Și tot după ce timpul a așternut patina sa asupra acelor întâmplări, cu atât mai bizară apare optica după care la sfârșitul unui războiu cu Hitler, tratatele unui regim ale cărui urme au fost șterse de pe pământul german, dar nu-mai acelea în care parte a fost Uniunea Sovietică, au rămas valabile fără excepție până în ziua de astăzi. Harta geopolitică a Europei de răsărit, așa cum aratã acum, dovedește faptul că la acestea, Stalin și-a adăugat avantajele obținute prin victoria asupra Germaniei, rezultate din înțelegerile cu S.U.A. și Marea Britanie.

Este deci și cazul frontierei de stat cu România, trasată prin ultimatumul din iunie 1940 și care a fost urmarea directă a pactului de *neagresiune*, Ribbentrop-Molotov. Tratatul rămânând valabil în principiu, aliații au recunoscut și ei fărădelegea din 1940, consfințită în *Acordul de armistițiu*, care glăsuia la punctul 4:

"*Se restabilește frontiera de stat între U.R.S.S. și România, stabilită prin Convenționea sovieto-română din 28 iunie 1940* " [204], care, după cum se știe, a fost impusă cu forța țării noastre.

Mai este de asemenea cazul teritoriului din sudul Dobrogei românești, care fiind cedat Bulgariei prin înțelegerea Hitler-Mussolini, la care parte a fost și Stalin, cedarea a rămas valabilă în continuare.

Nu vom insista asupra atitudinii partidului comunist în problema reanexării teritoriilor românești de către Uniunea Sovietică, pentru că în 1944,

---

*) NOTĂ LA EDIȚIA A III-a, 1999. Pentru aprofundarea referirilor lui W. Churchill la România, recomand **THE SECOND WORLD WAR, The grand Alliance, Winston S. Churchill,** Houghton Mifflin Company Boston, The Riverside Press Cambridge, Massachusetts, vol. III, pp. 526, 527, 528, unde se fac mențiuni privind recuperarea Basarabiei de către România, după intrarea în războiu alături de Germania; vol. VI, pp. 73, 74, din care reiese interesul prioritar al Marii Britanii pentru Grecia și absența oricărui interes pentru țara noastră, apreciată a aparține zonei Balcanilor. Pg. 227, în care se află celebra istorie cu biletul pe care i l-a pasat Stalin, privind împărțirea zonelor de influență în estul Europei (90% U.R.S.S., 10% Marea Britanie). Pp. 419-422: despre sosirea lui Vâșinski la București, prin manevrele cãruia sovieticii au instalat guvernul dr. Petru Groza. "*Rușii au instaurat la conducere minoritatea comunistă prin forță și falsă reprezentare*" *("The Russians had estableshed the rule of a Communist minority by force and misrepresentation")* , (pag. 420). Replica lui Stalin când acesta ar fi încercat să protesteze: "*Eu nu mă amestec în acțiunea voastră din Grecia; de ce nu mi-ați acorda și mie aceleași facilități în România?*" ("*I did not interfere with your action in Greece; why do you not give me the same latitude in Romania?*"), (ibd. pg. 420)

ca și în 1940 și la fel ca în 1924, nu avea o altă părere decât cea dictată de Moscova, nici măcar printr-o nuanță care să-l deosebească.

Este de mirare totuși că în 1944, după dizolvarea Kominternului, teza acestuia privind *cotropirea* de către *imperialiștii* români a vecinei sale de la răsărit, a fost scoasă de la naftalină și întoarsă pe toate fețele, pentru a se justifica tranzacția sovieto-germană din 1940:

”*Aventura de cotropire a imperialiștilor români s-a prăbușit și Convenția de armistițiu întărește granițele de neclintit dintre Uniunea Sovietică și România, pe baza Convenției de la 28 iunie 1940* ” [205], scria *Pravda* în septembrie 1944, iar *Scânteia* îi cânta în strună. Termenul de *ultimatum* este cu grijă cenzurat, atât în limbajul autorităților sovietice, cât și în cel al purtătorilor lor de cuvânt din ”interior”.

În același timp, erau modificate proporțiile, pentru a se justifica raptul: România era prezentată ca o mare putere imperialistă, iar Rusia sovietică drept o biată ”victimă”, pentru care, în sfârșit, se făcuse dreptate. Este interesant de citit în presa de partid din această perioadă, în special cuvântările Anei Pauker, secondată uneori de Vasile Luca, atunci când acesta părăsea problemele interne cărora era consacrat, de câtă sofistică se arătau capabili, pentru a se putea situa pe poziții de cvasiambasadori ai lui Molotov în România, dacă nu chiar de guvernatori unși de Stalin personal.

Un singur exemplu va fi în acest sens, credem, edificator. Este vorba de discursul rostit de Ana Pauker la 7 noiembrie 1944, curând după întoarcerea ei din Uniunea Sovietică. În această cuvântare, comunista română spunea:

”*Câte nu a lăsat să treacă, până la acest război, colosul de la răsărit, din partea României, din partea Poloniei sau a altor țărișoare! Și e clar că nu i-ar fi fost greu să pună la punct mica Polonie obraznică a lui Beck sau pe* (sic!) *România lui Carol al II-lea*” [206].

Ana Pauker se făcea a nu ști că Stalin pusese *la punct* și Polonia și *pe* România, care - în treacăt fie zis - nu era a *lui Carol al II-lea*, după cum din 1965 nu a fost a lui Ceaușescu. Urma un atac frontal asupra actului de la 23 august:

”*Abia la 23 august, deci patru zile după începerea ofensivei sovietice, se produce încetarea ostilităților și apoi armistițiul cu Uniunea Sovietică. Dacă măcar la 23 august am fi avut un guvern al forțelor democratice* (a se citi: al partidului comunist și dacă era posibil al grupului ”exterior”, absent. N.n.*), grupat într-un Front Național Democrat, atunci participarea noastră la războiul de eliberare de jugul hitlerist ar fi fost mai efectivă, ca și pășirea la îndeplinirea condițiilor de armistițiu*” [207].

Ana Pauker ştia să mânuiască iscusit calomnia. Mistificările cărora ea le dădea glas, nu se mai refereau la un fantomatic ”imperialism românesc”, ci la suferinţele concrete ale unui popor căruia comunista din România pretindea că îi slujeşte. Precum şi la un efort de război, efectiv supraomenesc. Dar acesta îi era rolul repartizat şi probabil că nu avea altceva de făcut decât să-l joace.

Între 23 şi 31 august 1944, armata română înlăturase practic armata germană din zonele centrale, de sud-vest şi sud-est ale ţării. Statisticile menţionează 5 000 de militari care şi-au pierdut viaţa în lupte. Armata română, luase 56 455 de prizonieri germani, printre care se aflau 14 generali şi 1 421 de ofiţeri. Capturase 222 de avioane şi 438 de nave maritime şi fluviale. Nici o lucrare contemporană, consacrată efortului României în războiul de partea aliaţilor nu menţionează însă un adevăr necesar a fi rostit: din pricina statutului de ţară ocupată şi învinsă, deşi continuau să lupte, de data aceasta alături de învingători, atât prizonierii, cât şi capturile de război erau preluate fără întârziere de autorităţile militare sovietice şi transportate în U.R.S.S.

La data când Ana Pauker îşi rostea *marele* ei discurs, Transilvania fusese deja eliberată (25 octombrie), în mare parte prin efortul armatelor române, aruncate în linia întâi a frontului. Numai în partea de nord a Transilvaniei luptaseră peste 274 000 de ostaşi români. În luptele purtate între 1 septembrie şi 25 octombrie 1944, au căzut peste 50 000 de tineri din rândul trupelor combatante româneşti[208].

Într-o cuvântare rostită la radio cu prilejul primei aniversări a cotiturii de la 23 august, al cărei text a fost publicat în presă, Gh. Tătărescu făcea în calitatea sa de vicepreşedinte al celui dintâi guvern condus de partidul comunist, următorul bilanţ al războiului:

”[...] ***A doua zi după apelul regelui, din 23 august 1944, oastea română şi-a ocupat locul lângă vitezele Armate Roşii, punând în linia de bătaie, până la 16 octombrie 1944 - 19 divizii; până la 1 noiembrie - 16 divizii şi apoi 15 divizii, până la sfârşitul războiului*** ” [209].

Convenţia de armistiţiu prevăzuse 12 divizii. Este posibil ca pe parcurs pretenţiile lui Stalin să fi crescut. Putea oare guvernul vasal al României să i se împotrivească?

”Trupele române au curăţat întreg teritoriul României de unităţile armatei germano-ungare, în opt zile de lupte dârze, în care s-a realizat capitularea a 56000 de prizonieri, dintre care 14 generali.

În acelaşi timp, trupele române au păstrat intacte toate liniile de comunicaţie ale ţării şi au apărat frontiera de nord şi de vest a Transilvaniei, asigurând astfel teritoriul ţării împotriva oricărui atac germano-maghiar care ar fi încercat să

închidã trecãtorile Carpaților.

La adãpostul acestei acoperiri, trupele sovietice s-au putut concentra în siguranță, în centrul și vestul Transilvaniei.

După ce au trecut sub ordinele Frontului al doilea ucrainean, oștile noastre au luptat încontinuu până la sfârșitul războiului, contribuind la eliberarea Transilvaniei, la înfrângerea rezistenței trupelor maghiare, la cucerirea Budapestei și la eliberarea Cehoslovaciei.

La această înaintare istoricã, armatele române s-au acoperit de glorie, în luptele de la Debrețin, Solnoc, Szina, Torno, Zvolno, Banska-Bistrica, cu prilejul trecerii râului Gron și al cuceririi munților Nitra, Tatra Micã și Carpații Albi.

Parcurgând 1 200 (de) kilometri, ele au eliberat 56 de orașe mari, 196 de localități importante, 3 624 centre populate și capturând alți 45 000 de prizonieri.

Ele au pierdut cu prilejul acestor lupte 4 933 ofițeri, 4 789 subofițeri și 158869 trupe.

***Acțiunile vitejești ale trupelor noastre au fost citate de cãtre generalissimul Stalin* [...].**

Iar vrãjmașii noștri, prin feldmareșalul Rundstedt, au declarat cã una din cauzele dezastrului german a fost declararea de rãzboi a României și pierderea resurselor românești.

Iatã aportul nostru. Ne vom îngãdui sã înaintãm acest bilanț factorilor de rãspundere însãrcinați cu pregãtirea tratatelor de pace. Cauza României va fi pledatã acolo de morții noștri, invocând drepturile imprescriptibile ale neamului nostru.

[...] ***Prin această sforțare generalã de la 23 august și până astãzi, România a dat frontului aliat: 121 783 tone de grâu, 78 175 tone de ovãz și de orz, 34 303 tone porumb, în valoare de 17.167.765.000 lei. Apoi, 576 120 capete de vite mari și mici, în valoare totalã de 142.605.000.000 lei, produse petrolifere în valoare de 21.931.000.000 lei și în sfârșit, s-au prestat munci și s-au fãcut lucrãri speciale militare, în porturi și gãri, în valoare de 5.367.000.000 lei.***

Toate aceste prestațiuni și toate aceste lucrãri totalizează suma de 236.382.247.000 lei.

Iatã înșiruirea rece a contribuției materiale datã, odatã cu contribuția de sânge, pentru triumful cauzei comune.

[...] ***O spunem cu mândrie: dintre toate popoarele care s-au raliat la cruciada Națiunilor Unite împotriva hitlerismului, noi am dat jertfa cea mai mare și istoria obiectivã va înregistra cã la asaltul cel din urmã, România s-a clasat a patra putere, atât prin forțele azvârlite în acest asalt, cât și prin jertfele pe care le-a adus pentru obținerea victoriei finale***" [210].

*

Deși Ana Pauker avea la acea datã, certamente, cunoștințã de cele peste 50 000 de cruci ridicate în toatã țara pentru morții de pe frontul de vest mai puțin de douã luni - și nu putea sã nu știe aceasta, mai ales în calitatea ei

de patroanã a diviziei *Tudor Vladimirescu* -, pretențiile ei de participare mai efectivã la rãzboi, formulate la adresa României, nu puteau sã însemne altceva decât justificarea unui nou act arbitrar: amânarea predării cãtre autoritățile de stat românești a administrației Transilvaniei și justificarea instaurării în această provincie, recunoscutã și prin Convenția de armistițiu cã aparține țării, a unei *administrații sovietice*.

O CONDIȚIE NUMITÃ, DE FAPT, ȘANTAJ

În ceea ce privește soluția adoptatã, privind Transilvania de nord, în recunoașterea dreptului legitim al României asupra acestei părți din teritoriul național, răpit în urma Dictatului de la Viena, una din împrejurările favorabile țării noastre a fost probabil aceea cã, deși era și el rodul *Pactului de neagresiune*, la elaborarea *dictatului* Stalin nu luase parte. Formularea dreptului României fusese anterioarã participării trupelor române la ostilitățile în vederea eliberării acestui teritoriu, dar acest drept a fost întãrit și cu sânge.

Iatã însã cã dupã angajamentele ferme ale aliaților, dupã ce Dictatul de la Viena a fost declarat nul, o datã cu încheierea Convenției de armistițiu, apare o nuanță nouã în formulãrile despre Transilvania. Ea este publicatã de ziarul *Pravda* și reprodusã în ziarul *Scânteia* nr.1 din 21 septembrie 1944:

”*Țãrile aliate n-au recunoscut hotãrârea hitleristã, așa-zisul Arbitraj de la Viena și au cãzut de acord ca Transilvania, toatã* ***sau cea mai mare parte a ei*** (subl. ns.) *sã fie înapoiatã României, problemã ce urmeazã sã fie confirmatã la Conferința pãcii.*

În operațiunile militare contra Germaniei și Ungariei, care au ca scop alungarea cotropitorilor din Transilvania, armata sovieticã participã alãturi de armata românã”.

De reținut din acest pasaj, prin urmare, cã greul eliberării teritoriului național urma sã-l poarte armata românã, așa cum era și normal, dar odatã obiectivul atins, urma sã se confirme (de cine anume, nu se menționa, dar se subînțelege), înapoierea teritoriului propriu, în întregime *sau în cea mai mare parte* din el.

Incertitudinea formulatã fãrã echivoc, dar în treacãt, cu aerul cã era vorba de o chestiune minorã, a fost reluatã identic și de Ana Pauker, care menționa, de data aceasta într-un articol:

”*Uniunea Sovieticã, Statele Unite ale Americii și Marea Britanie n-au*

recunoscut samavolnicul act fascist de la Viena. Iar prin acordul de armistițiu, semnat la Moscova la 12 septembrie 1944, Națiunile Unite au recunoscut României Transilvania, ***în întregime sau în cea mai mare parte*** (subl. ns.) [...]. *Realitatea pentru noi este atitudinea extrem de generoasã a Uniunii Sovietice față de România*" [211].

Cu alte cuvinte, se lãsa deschisã o portiță pentru ca hitlerismul, împotriva cãruia se ducea rãzboiul, sã fie socotit parțial valabil, chiar și dupã lichidarea lui. O asemenea logicã era de-a dreptul dezarmantã: logica învingãtorului!

La aceasta se mai poate adãuga un fapt și anume cã în timp ce pentru teritoriile din est și nord-est ale României, rãpite prin raptul din iunie 1940 și care fuseserã anexate acum a câta oarã, se aplica în mod tacit doar simpla valabilitate a pactului Molotov-Ribbentrop, fãrã vreo mențiune privind un statut provizoriu, pânã la "confirmarea" reanexiunii la Conferința pãcii, pentru Transilvania, mai întâi a fost nepredarea ei țãrii, prin stabilirea unei administrații sovietice, iar dupã ce, în sfârșit, administrația românească a fost așezatã, a trebuit sã se aștepte o nouã condiționare a dreptului sãu, cu amenințarea ciuntirii integritãții lui, pânã la Conferința pãcii.

Atunci când democrația instauratã la 23 august era luatã în serios și se exprimau și alte pãreri decât cele conforme cu ale învingãtorilor, prin cine știe care portițe reușind sã se strecoare printre barierele cenzurii, ele erau imediat taxate drept *fasciste.* În acest fel, a fost înlãturatã orice contestare a hotãrârilor "aliate", în legãturã cu incertitudinea care plana în aceastã chestiune.

Cu atât mai curajoasã a fost atunci atitudinea președintelui Partidului Social Democrat, C. Titel-Petrescu. Într-o cuvântare prilejuitã de eliberarea Clujului, marele om politic exprima ceea ce gândea întreaga populație a țãrii, cu excepția liderilor comuniști și a câtorva conformiști din jurul lor:

"*Unit cu România, prin libera hotãrâre de la 1 decembrie 1918, Ardealul trebuie sã redevinã* ***în întregime românesc*** (subl. ns.), *corespunzând acelorași nestrãmutate și unanime voinți mãrturisite în istorica adunare de la Alba-Iulia*" [212].

În cadrul aceluiași miting de la Cluj, a fost prezent și Lucrețiu Pãtrãșcanu, care a vorbit în numele partidului comunist. Poate, cel puțin în ceea ce îl privea personal, împãrtãșea opiniile lui Titel-Petrescu, dar spre diferențã de acesta nu le mai putea exprima. De la o relativã independențã pe care o avusese în luna august, deja în luna octombrie nu mai dispunea de acea libertate de expresie, corespunzând structurii sale interioare: trebuia sã spunã nu ce gândea el, ci ce *gândea* partidul, dominat în întregimea lui de "exteriori" și

orice abatere, marcatã chiar şi printr-o simplã nuanţã personalã, urma sã fie scump plãtitã.

Istoricul retrocedării Ardealului de Nord nu se terminã însã aici. Deşi eliberarea Transilvaniei s-a realizat în cea mai mare parte prin forţe proprii şi prin sacrificii de sânge, la data de 25 octombrie, când unitãţile aliate româno-sovietice au încheiat curãţirea teritoriului român, începând ostilitãţile pe cel maghiar, a devenit clarã intenţia sovieticã: refuzul de a acorda României dreptul de suveranitate asupra acestei provincii era legat de un joc politic. Dreptul urma sã fie utilizat ca mijloc de presiune pentru aducerea la putere a partidului comunist.

Între octombrie 1944 şi 6 martie 1945, se putea auzi frecvent, atât din partea sovieticã, dar mai ales din cea a purtãtorilor lor de cuvânt din interior, acelaşi laitmotiv: Transilvania va fi predatã României numai în condiţiile instaurării unei *democraţii* adevãrate, aprecierea a ceea ce însemna democraţie *adevãratã* sau *neadevãratã*, fãcându-se în orice caz nu la Bucureşti.

Aflat printre liderii de partid deosebit de activi din aceastã perioadã, Vasile Luca punea astfel problema, de altfel foarte direct:

”*Se pune întrebarea: de ce nu este predat României Ardealul de Nord? Cauzele nu pot fi altele decât nerespectarea armistiţiului de cãtre guvernul român, prin atitudinea şovinistã, rasistã, faţã de populaţia paşnicã maghiarã.*

Sã nu uitãm cã Ardealul de Nord nu poate fi încadrat decât într-o Românie democratã, care dã tuturor naţionalitãţilor conlocuitoare garanţia de liberã dezvoltare [...]” [213].

Peste numai câteva zile, el repeta aproape identic aceeaşi idee, dar mergea şi mai direct la atac împotriva democraţiei instaurate la 23 august:

”*Se pune întrebarea: oare s-a schimbat complet caracterul reacţionar, profascist al ordinei noastre publice şi de stat în timpul guvernării de la 23 august, pânã la venirea la cârma statului a actualului guvern de coaliţie? Nu!* [...]

Am subliniat în articolul meu Lupta pentru democraţie şi progres *cã Ardealul de Nord nu se va încadra decât într-o Românie democraticã. Uniunea Sovieticã este fermã în hotãrârea sa în ceea ce priveşte Ardealul*” [214].

De altfel, Vasile Luca repeta ceea ce se putea afla în aceeaşi perioadã direct de la sursã, adicã de la Vâşinski, care câteva luni mai târziu, la instalarea guvernului Groza, spunea cã ”*întâia piatrã la temelia viitoarelor raporturi*” româno-sovietice a fost declaraţia lui Molotov din 2 aprilie 1944. A doua a constituit-o *Comunicatul Comisariatului poporului pentru afacerile externe al U.R.S.S.* din 25 august al aceluiaşi an (cu acelaşi Molotov în frunte), în care ”*nu întâmplãtor se vorbeşte despre Transilvania. Aceastã poziţie a guvernului sovietic a gãsit o consfinţire logicã* (!) *în articolul 19 din condiţiunile Convenţiei*

de armistițiu" [215], care nu stipula, cum sa vãzut, retrocedarea totalã a Ardea-lului de Nord cãtre România.

"*Transilvania a fost eliberatã de cãtre Armata Roșie*", continuã Vâșinski, *uitând* cu aroganța specificã învingãtorului, de miile de vieți ale ostașilor români date pentru libertatea pãmântului lor, omițând complet sã menționeze participarea armatelor române la operațiunile militare.

"*În acele zile, cu de la sine putere și fãrã o înțelegere cu guvernul sovietic* (sic!)*, au apãrut așa zisele* YY*detașamente de voluntari Iuliu Maniu*[[*, care se îndeletniceau cu jaful și teroarea persoanelor de naționalitate maghiarã, precum și cu detestabila vânãtoare dupã capetele oamenilor de naționalitate maghiarã. Bandele apãrute în Transilvania au creat o serioasã amenințare spatelui de front al Armatei Roșii, cu atât mai mult, cu cât frontul era atunci mult mai aproape decât astãzi.*

De aceea, guvernul sovietic a admis mãsurile Comandamentului sovietic pentru lichidarea și alungarea bandelor care au tulburat ordinea și liniștea în spatele Armatei Roșii" [216].

Vâșinski se referea la acțiunea de așezare pe teritoriul eliberat a oamenilor partidului comunist în funcțiile locale cheie, de prefecți, primari sau în jandarmerie și care întâmpina rezistențã tocmai din partea detașamentelor "Iuliu Maniu". Faptul cã P.C.d.R. avea și el gãrzile sale de șoc nu deranja *spatele frontului*. Dupã cunoștința noastrã, gãrzile "Iuliu Maniu", caracterizate de Vâșinski drept *bande*, acționau cu precãdere în Transilvania, unde P.N.Ț. avea o bazã de mase importantã. În afarã de aceasta, atât cât i-a permis cenzura și prigoana la care a fost supus chiar înainte de 6 martie 1945, P.N.Ț. a pus accentul, printre altele, și pe crimele și ororile sãvârșite de regimul horthyst în Ardealul ocupat, cerând sancționarea lor. Cum mai îndrãzneau sã zãdãrnicească și preluarea administrației locale de stat de cãtre comuniști, dintre care majoritatea erau maghiari, se înțelege cã împotriva lor sa formulat acuzația de *șovinism* (cum împotriva lui Rãdescu de *antisemitism*), și sub pretext plauzibil au fost lichidate prin intervenția armatã sovieticã.

De altfel, P.C.R. însuși, mai târziu, a fost nevoit sã reacționeze întrun anumit fel la cruzimile înfãptuite de regimul horthyst împotriva populației românești din Ardealul de Nord ocupat: a ridicat monumentul de la Moisei, continuând pânã astãzi tabu-ul inițial asupra subiectului.

Sã revenim însã la declarațiile lui A. I. Vâșinski. Vorbitorul menționa direct faptul cã în schimbul Transilvaniei, Stalin vroia instalarea la putere a partidului comunist, condiție categoricã și care nu putea fi supusã târguielii pentru revenirea acestei provincii la țara-mamã. Totul semãna încã de pe atunci a șah-mat. Dupã venirea la putere a guvernului Groza, Vâșinski spu-

nea:

"*În ultimele luni, condițiunile pentru introducerea în Transilvania a administrației guvernului român erau mult mai prielnice decât în primele zile dupã izgonirea ocupanților, dar nu exista cea mai serioasã și cea mai importantã condițiune pentru realizarea acestei hotãrâri: România nu avea un guvern care sã fi fost în mãsurã de a asigura ordinea, liniștea și disciplina în țarã* [...]" [217].

Singurul guvern capabil să asigure *ordinea, liniștea și disciplina în țarã era...* cel dorit de Vâșinski.

Stalin a ținut personal ca întoarcerea Ardealului de Nord la țara-mamă să parã un dar mãrinimos și de aceea totul a fost aranjat pentru organizarea acestei aparențe. Mai întâi a fost *cererea* noului prim-ministru, prin care noul guvern se adresa cu "*rugãmintea de a împlini aceastã dorințã a poporului român*". La această *rugãminte*, Stalin a răspuns:

"*Domnule președinte, Guvernul sovietic a examinat cererea guvernului român, expusã în scrisoarea dumneavoastrã din 8 martie, privitoare la instaurarea administrației române pe teritoriul Transilvaniei.*

Având în vedere cã noul guvern român, care a preluat actualmente guvernarea țãrii își asumã rãspunderea pentru cuvenita ordine și liniște pe teritoriul Transilvaniei și asigurarea drepturilor naționalitãților, precum și a condițiunilor pentru funcționarea regulatã a tuturor instituțiilor locale ce deservesc nevoile frontului, guvernul sovietic a hotãrât sã satisfacã cererea guvernului român și în conformitate cu Convenția de armistițiu din 12 septembrie 1944, sã consimtã pentru instaurarea în Transilvania a administrației guvernului român" [218].

Ca să nu se spună că nu datorăm pe veci recunoștință *tovarășului Stalin!*

Deși armistițiul cu Națiunile Unite fusese proclamat la 23 august, semnarea lui cu Uniunea Sovieticã nu a avut loc decât la 12 septembrie, la Moscova. Era, așa cum spusese și Churchill, o convenție în care cuvântul decisiv l-a avut partea sovieticã.

Abia prin semnarea Convenției de armistițiu, factorii politici români au realizat situația dramaticã a țãrii. La întoarcerea de la Moscova, Lucrețiu Pãtrãșcanu, care condusese delegația românã, nu a putut sã-și ascundã dezamãgirea, chiar dacã era exprimatã pe ocolite: "*Poporul român trebuie sã cunoascã adevãrul întreg. Întreg adevãrul! România a pierdut rãzboiul. Un rãzboi dus împotriva intereselor poporului român* [...]" [219].

Datoritã caracterului pluralist al guvernului care îl semna, clauzele împovãrãtoare ale acordului nu au putut rãmâne în sfera diplomației secrete.

Iatã de ce partidul comunist şi-a concentrat întreaga propagandă, pe de o parte în direcţia evidenţierii *generozităţii* clauzelor lui, iar pe de alta, în direcţia stigmatizării oricărei încercări, indiferent din partea cui ar fi venit, de a arăta spre povara pe care o reprezenta pentru România, angajatã cu toate forţele în războiu alături de Naţiunile Unite, plata către U.R.S.S. a unor despăgubiri urgente, pentru a nu vorbi decât de clauzele economice. Orice aluzie, pe lângă menţionarea obligaţiilor, la drepturile părţii româneşti, decurgând din acord (de pildă, dreptul la teritoriul naţional), era taxatã drept ”*provocare la adresa U.R.S.S*.”. Atacurile împotriva principalilor lideri ai P.N.Ţ. şi P.N.L., având drept justificare Convenţia de armistiţiu, erau curente.

Un articol semnat de Miron Constantinescu, teoretician al partidului şi purtător de cuvânt al ”exteriorilor”, era în această privinţă ilustrativ. El se referea la următoarea declaraţie a lui Iuliu Maniu:

”*Dupã ce am iscălit Convenţia noastrã de armistiţiu, am stăruit necontenit asupra obligaţiilor ce decurg din ea, de a respecta toate condiţiunile lui, oricât de grele ar fi, cu cea mai mare scrupulozitate, pentru ca astfel, sã putem cere şi noi, la rândul nostru, respectarea drepturilor ce ni se asigurã prin ea*” [220].

Analizând declaraţiile preşedintelui P.N.Ţ. Miron Constantinescu fãcea următoarele remarci:

”*Sunt în această declaraţie douã precizări ce trebuiesc evidenţiate: a) una privitoare la ”greutatea” condiţiilor armistiţiului; b) a doua, referitoare la cererea respectării drepturilor ce ni se asigurã prin ea* (prin Convenţie. N.n.).

Prima este un neadevăr sfruntat şi constituie o provocare ordinarã la adresa U.R.S.S. şi a poporului român. Întreaga presã românească [...] *a subliniat în repetate rânduri, în ultimul timp, generozitatea clauzelor economice ale Convenţiei de armistiţiu* (sic!) [...]” [221].

Marele avantaj al Convenţiei se afla pentru Stalin însă dincolo de articolele ei. Acordul devenea din momentul semnării o armă politicã de o forţă de nebănuit la început, un mijloc de impunere a voinţei sale, cu puţine şanse de reuşitã pentru cine încerca sã i se aşeze împotrivã.

Armistiţiul a devenit astfel imediat un instrument de schimbare a guvernelor României, învinuite de a *nu respecta clauzele* lui. Cine putea, cine avea calitatea sã aprecieze ce reprezenta *respectarea clauzelor* şi ce reprezenta *încălcarea* lor? Firește, nu guvernul român - şi el parte al Convenţiei - ci numai Molotov.

În concluzie, mecanismul poate fi descris rezumativ, în felul următor: pentru aducerea la putere a partidului comunist, mai întâi într-o coaliţie guvernamentalã în care acesta sã ocupe poziţia dominantă şi de control (pentru ca

prin ea să punã mâna pe economie şi pe suprastructura statalã), trebuia înlãturatã coaliția de la 23 august, în care P.C.d.R. era doar cooptat şi tolerat.

Întrucât partidul nu dispunea nici pe departe de forța necesarã pentru a întreprinde singur o acțiune pe cont propriu pentru înlãturarea guvernului şi aşezarea sa la cârmã, a fost pusã în funcțiune cu ajutor sovietic... Convenția de armistițiu, ale cãrei clauze nu erau *respectate.*

Unul din caii de bãtaie a fost, printre altele, clauza privind epurarea aparatului de stat de elementele care au servit fostului regim. Ana şi Luca erau din cale afarã de nerãbdãtori şi grãbiți sã se creeze cât mai multe locuri libere pe funcții de stat cheie, pentru a le completa cu oamenii lor. Respingerea proiectului de lege privind *epurãrile*, prea strãveziu în intențiile lui pentru a întruni adeziunea guvernului, elaborarea şi adoptarea unui proiect modificat într-una din reuniunile Consiliului de miniştri, au adus confruntarea la suprafațã, la mai puțin de o lunã de la 23 august (17 septembrie 1944).

Guvernul de experți militari face însã greşeala de a-l fi demis pe unicul ministru comunist din guvern, Lucrețiu Pãtrãşcanu, fapt petrecut - adevãratã gafã politicã! - în momentul când acesta se afla la Moscova pentru semnarea Convenției de armistițiu. Ostilitãțile sunt declanşate.

Ca întotdeauna sunt utilizate vorbe mari: Blocul Național Democrat devenise o stavilã ”*în calea dezvoltãrii poporului român şi îndeplinirii sarcinilor istorice care stau în fața poporului nostru*” [222], de fapt, în calea preluãrii puterii.

CINE VINE DE LA RÃSÃRIT?

INVITAȚIE LA JUG

Era la 30 august, când trupele sovietice intrate în București, au fost salutate de doi conducători din grupul ”interior” al P.C.d.R.: de Gh. Gheorghiu-Dej și Gh. Apostol.

În fața sediului partidului, clădire închiriatã (sau confiscatã) la repezealã (suntem la numai o săptămânã de la 23 august), Gheorghiu-Dej a ținut o cuvântare, în care a rostit aceste cuvinte, pe cât de simple, pe atât de adevărate: ”*Viața poporului român este legatã de democrație*!” [223].

Spuse într-un moment crucial, pot fi considerate a fi fost un adevărat jurământ. Până astăzi încălcat.

La o lecturã a presei acelei perioade, în discursurile tuturor fruntașilor comuniști sau ale celor din partidele și grupările manevrate, izbește jongleria cu noțiunea de democrație, în contrast evident cu ce se petrecea în realitate.

Iar în realitate, lucrarea pentru aducerea la putere a partidului comunist era însoțitã în interior de o desfășurare fără precedent, al cărei scop imediat era destabilizarea societății și distrugerea bazelor democratice abia restabilite.

Diversiunea a fost observatã pe loc de toți cei pentru care noțiunea de *democrație* își pãstra semnificația originară. Diferența nu a scăpat ziarului social-democrat, *Libertatea*, care deși supus cenzurii - justificatã, chipurile, de nevoile de rãzboi - mai putea încã, în formule eufemistice, sã dea în vileag demagogia:

”*Despre democrație și dreptate socialã vorbesc toate cele patru partide care alcãtuiesc Blocul Național Democratic. Fiecare dintre ele însã a înțeles și înțelege într-un fel dezlegarea acestor două capitale probleme ale societății românești. Nu-i de mirare, fiindcã fiecare partid are altã tradiție, alte metode și altã concepție asupra drepturilor poporului muncitor. De aceea, nici sarcina politicã, nici rolul istoric nu sunt aceleași pentru toate. P.S.D.* [...] *a fost de câteva decenii* ***singurul partid democrat*** *din țara românească. Da, singurul, pentru cã numai el, vreme îndelungatã a revendicat și a demonstrat pentru marile reforme democratice, între care votul universal și radicala ex-*

propriere a marii proprietăți agrare, încetățenirea evreilor și o avansată legislație a muncii ”[224].

Observația ne interesează nu pentru ceea ce conține, ci pentru ceea ce reprezintă: o piatră aruncată direct în curtea partidului comunist.

Viața însă nu înregistra asemenea bătălii, își urma cursul, la fel și politica de forță.

Întâia demonstrație de putere în acest sens a fost denunțarea de către comuniști a Blocului Național Democrat.

Mecanismul satelizării de către P.C.d.R. a numeroase organizații de masă și partide, a fost deja înfățișat mai sus. Faptul a fost posibil datoritã forței militare și puterii discreționare pe care Stalin o cãpãtase, punându-i pe ceilalți aliați în fața faptului împlinit, obținând de la ei, așa cum s-a văzut, și mâna liberã de care avea nevoie.

Puzderia de organizații satelite ale minusculului partid comunist avea, printre altele, rolul sã aducã popor, cât mai mult popor la lozincile sale schimbãtoare, sã le aplaude, sã le ratifice, încât cursul evenimentelor, luat așa cum dorea el, sã fie prezentat drept manifestare a *voinței maselor*, iar pentru viitor, drept paravan pentru falsificatorii de istorie.

Este perioada când, obosite de rãzboi, de sacrificii de vieți omenești, de lipsuri, amãgite cu iluzii de viațã materialã și spiritualã mai bunã, dar netrecute nici prin experiența machiavelismului politic stalinist, în special masele orășenești erau o pradă relativ ușoară. Desigur, existau în fiecare pãturã a populației oameni de cea mai bunã credințã, care urmau direct pe comuniști sau pe sateliții acestora, convinși cã toatã aceastã luptã, toate violențele de acțiune și limbaj aveau loc în adevãr, în numele lor. Cei mai mulți erau mânați însă din inerție și din instinctul de a fi cu cel mai tare.

Cu zecile de mii, aceste mase se mișcau în coloane, purtând lozinci scrise gata undeva, nici ele nu știau unde, strigând ceea ce li se cerea, de către niște agitatori necunoscuți, purtând portrete ale unor oameni despre care nu știau mare lucru, în afarã doar cã trebuiau *iubiți*, în timp ce alții, tot pentru cã așa era *linia*, trasatã de undeva *de sus*, trebuiau urâți.

Tot așa a fost și acel miting din 8 octombrie 1944, când în numele lor, P.C.d.R. a cerut demisia guvernului de la 23 august, a rupt cãsãtoria de probã aranjatã de Stalin și a anunțat o nouã coaliție, în vederea preluãrii puterii, deschisã tuturor care erau deja sau se pregãteau sã se înhame și ei la carul partidului comunist. Noua coaliție, anunțatã în cadrul unui miting mamut și constituitã formal câteva zile mai târziu, la 12 octombrie, purta denumirea de Frontul Național Democrat (F.N.D.).

Noutatea acestei coaliții nu consta în reformele imediate anunțate cu

emfaza unor transformări revoluționare. Proiectele de schimbări structurale în societatea românească aveau toate partidele, unele demonstrând cel puțin tot atât curaj, dar în orice caz mai multă probitate morală, comparativ cu partidul comunist, a cărui permanentă nevoie de a părea altceva, de a induce în eroare, îl obliga să-și ascundă intențiile reale în spatele proclamării unor *etape.*

Noutatea consta în intenția de a transforma P.N.Ț. și P.N.L., așa cum deja îi reușise cu P.S.D., în două partide vasale.

Intenția era de a le aduce sub ascultare, pentru a guverna prin ele, până ce el, P.C.R.-ul, avea să prindă forță, pentru ca la momentul oportun să le înlăture și să le distrugă, ceea ce evident, acum nu-i stătea în putere.

P.C.R., la urma urmelor, făcuse celor două mari partide din epoca interbelică, poate ele nici nu o știau, o cinste deosebită: F.N.D. era dedicat lor. Pentru a fi și ele înjugate la carul partidului comunist. Pe un ton ambiguu le-a fost formulată ”invitația” de a adera la F.N.D., cu alte cuvinte, de a recunoaște în micuțul, ambițiosul partid abia ieșit la lumina zilei, *forța conducătoare* și a i se supune, ca o primă fază a decesului lor politic.

Trebuie că liderii P.C.d.R. își pierduseră orice simț al realității, dacă-l avuseseră până atunci, crezând cel puțin pentru un moment că o asemenea dorință putea deveni fapt împlinit.

Invitația adresată șefilor celor două partide de a participa la coaliția F.N.D. era similară, pentru cine era capabil să dezlege mesaje cifrate, unui ultimatum de predare și punerii lor în fața alternativei: să aleagă pentru formațiile lor felul de a muri, pașnic sau violent.

S-ar putea presupune astăzi că introducerea capului în jugul oferit cu atâta generozitate, ar fi fost similară cuceririi pașnice a puterii. Oricum, finalul ar fi fost același, poate diferit ca metodă. Cele două partide adverse ar fi fost înlăturate pe cale *naturală*, ca efect al transfuziei de vitalitate de la ele la partidul comunist, în cursul acestei legături *organice.*

Refuzul de a accepta moartea lentă, însemna adoptarea de către comuniști a celeilalte soluții: a războiului de exterminare și a cuceririi puterii prin violență. Așa s-au și petrecut lucrurile.

Pentru a nu se trezi pe dinafară și izolat, nereușind din prima și nici din a doua încercare să pună mâna pe putere, partidul comunist acceptă să colaboreze cu ambele guverne*.

_____

*) 4 nov. 1944- 2 dec. 1944: al doilea guvern Sănătescu format din reprezentanți ai P.N.Ț. și P.N.L. și la care, pentru a nu se trezi izolat, partidul comunist este nevoit să colaboreze. 6 dec. - 1 martie 1945: guvern prezidat de generalul Rădescu. Partidul comunist și coaliția (blocul) său, Frontul Național Democrat sunt și aici reprezentate.

Dezavantajul de a nu fi ajuns însă să domine coaliția este transformat, treptat, în avantaj. Oricum, timpul și Vâșinski lucrau în favoarea sa. Răgazul a fost folosit pentru întărirea puterilor.

Se lucrează în mod deschis pe două fronturi: în guvern, unde partidul avea câteva portofolii, torpilându-i-se activitatea, până ce guvernul ajunge să fie ineficient, și în afară, unde actele de violență sunt îndreptate în mod deliberat împotriva întregului sistem democratic.

Ca la orice început, se pornește de la puțin. În cadrul mitingurilor populare în întreprinderi, prin sindicate, presă etc., conducătorii comuniști îndeamnă pretutindeni pe muncitori și salariați în genere, la revendicări materiale, contranstând în mod evident cu pretențiile acelorași conducători comuniști, de sporire a eforturilor de război, într-o țară vlăguită.

Jocul lipsit de cinste l-au observat nu numai adversarii, ci și colaboratorii. Faptul l-a determinat pe C. Titel-Petrescu, președintele P.S.D. să se adreseze direct muncitorilor, spunând la mitingul de pe stadionul ANEF, pentru ca să audă și *tovarășii săi* de front unic, de față:

”*Dumneavoastră nu trebuie să dați și sunt sigur că nu veți da revendicărilor voastre muncitorești o formă brutală, pentru că prin măreția mișcării noastre, prin forța pe care o reprezintă, noi aducem ordine, nu dezordine în viața economică, precum și în viața politică a țării noastre!* ” [225].

Dar cine să asculte un sfat înțelept în vacarmul mitingurilor?

Escaladarea se produse, și foarte curând începu să curgă și sânge, atât de partea atacată, cât și de partea celor care se aflau în atac.

Mijloacele politice tradiționale trecură pe planul al doilea. Sub directa comandă a lui Teohari Georgescu, nu încape îndoială cu ce aprobare, se acordă prioritate absolută ciomagului, cuțitului, pistolului. În special în timpul guvernării lui Rădescu, ostilitățile, dezordinile, tulburările urmăreau o țintă precisă: să se creeze circumstanțe agravante partidelor *istorice.* Iar acestea se încăpățânau să nu se supună. Opuneau rezistență. Nu cedau. Erau al naibii de greu de învins.

Totuși, mecanismul nu era prea sofisticat: Moscova își stimula clienții să creeze o atmosferă încărcată în care cea mai mică scânteie să producă o explozie, un război civil, și tot ea avertiza guvernul - în virtutea Convenției de armistițiu - că este responsabil de dezordinea din țară care, chipurile, periclita spatele frontului.

Se ajunse până acolo, încât prin Radio Moscova se dicta de la cele trei mii de kilometri distanță, ce anume trebuie să se întâmple la București, transmițându-se nu știri, ci indicații privind direcția de atac:

”*Guvernul Rădescu trebuie să demisioneze, căci este incapabil de a*

mai face faţã cerinţelor populaţiei! Noi facem apel cãtre populaţia paşnicã (sic!) *sã contribuie cu cât poate pentru* (!) *înlãturarea lui Rãdescu şi sã-şi instaleze singurã* (!) *un guvern democrat, care va face ca România sã intre în rândul celorlalte naţiuni unite!*" [226]. Deşi aceasta se întâmplase deja la 23 august!

Brigãzile de şoc ale lui Teohari Georgescu, *gãrzile*, îşi fãceau în numele *poporului revoluţionar* datoria: în urma lor rãmâneau ca după orice bãtãlie, morţi şi rãniţi.

Scopul era înainte de toate teroarea psihicã. Adversarul trebuia înspãimântat, încât împotrivirea lui sã slãbească.

Aşa a început în numeroase localitãţi din ţarã, accentuându-se sub guvernul Rãdescu, ocuparea de cãtre gãrzile de şoc ale partidului a primãriilor, prefecturilor, jandarmeriilor, când prin forţa armelor erau izgoniţi titularii constituţionali ai acestor instituţii ale puterii locale de stat, în locul lor fiind instalaţi oameni ai partidului comunist. Operaţiunea era condusã fireşte în numele clasei muncitoare, care prelua chipurile în mod "revoluţionar" în mâinile sale frânele puterii de stat. Proaspeţii primari şi prefecţi, recrutaţi la repezealã în partid, erau nu numai complet nepregãtiţi pentru funcţiile care le picaserã ca o pomanã pe cap, dar cei mai mulţi abia dacã ştiau scrie şi citi. (Pentru a demonstra contrariul a ceea ce generaţiile vârstnice îşi amintesc încã, în lucrãrile oficiale actuale, instalarea de cãtre aceste *gãrzi* înarmate, în funcţia de prefect, la Craiova, a unui inginer, N. Ciolac, este descrisã cu lux de amãnunte. Unul din primele decrete ale guvernului dr. Pentru Groza a fost sã-i scuteascã pe toţi aceşti cvasianalfabeţi de studiile necesare ocupãrii funcţiilor respective).

Apãrarea legalitãţii, respectiv a Constituţiei, restabilitã la 23 august, în faţa unor asemenea bãtãuşi şi ciomãgari, devenise o crimã. Faptul cã generalul Rãdescu era decis, conform propriilor sale declaraţii sã facã "*şi imposibilul sã intre lucrurile în legalitate şi sã se pãstreze ordinea în ţarã*" [227], rãmâne pânã astãzi un motiv de damnare în faţa istoricilor partidului.

Propunerea guvernului de a se efectua alegeri comunale pe întreaga ţarã, pentru o desemnare democraticã a puterii locale, a fost taxatã fireşte drept *fascistã* şi *reacţionarã.* Pânã astãzi, când optica partidului asupra acestei perioade s-a mai temperat puţin prin trecerea deceniilor, propunerea, firească prin raţionalitatea ei, este apreciatã a fi avut menirea sã "*abatã poporul de la lupta revoluţionarã*".

Pentru spectatorul de peste vreme este limpede cã în timp ce învinovãţite de înveninarea atmosferei, evoluând spre un rãzboi civil, erau P.N.Ţ. şi P.N.L., ea era controlatã perfect şi dirijatã de la Moscova prin partid, în di-

recția doritã.

Dintre cele douã ramuri și jumãtate ale partidului comunist, ”exteriorii” erau cei care dãdeau tonul agresivitãții și dirijau cu precãdere acțiunea. Cu o ascendențã numericã asupra *tovarãșilor* lor din ”interior”, ei preluaserã deja o serie de funcții-cheie în administrația centralã și localã, înainte chiar de venirea la putere a guvernului Groza.

Între cele douã conduceri încã distincte, se pare cã existau de pe acum diferențe de vederi în privința cãii de urmat. ”Exteriorii”, în frunte cu Ana Pauker, erau pentru declanșarea rãzboiului civil. De aceea și declarațiile lor sunt mai belicoase. Dintr-un citat reprodus într-o lucrare, putem trage concluzia unei atitudini diametral opuse din partea lui Dej, care declara într-o ședințã închisã:

”*Tendința* (a cui nu se precizeazã. N.n.) *de a transforma criza politicã prin care trecem, în rãzboi civil, trebuie împiedicatã cu toatã hotãrârea.* [...] *Existã o posibilitate constituționalã de rezolvare a crizei, fãrã lupte prea violente*” [228].

Deși Dej nu vedea nici el diferența între constituțional și lupte, ceea ce interesează aici este tema în sine: declanșarea efectivã a rãzboiului, ca metodã tacticã de ascensiune spre putere.

Nu mai era vorba nici mãcar de o ocupație militarã, ci de una ideologicã, instalatã deja parțial înainte de 6 martie 1945 și fãrã de care n-ar fi fost posibilã venirea la putere a guvernului Groza.

Firește, ocupația militarã i-a fost suport și reazem, dar cei care au aplicat-o în practicã au fost ”patrioții” *români* care se aflau în fruntea partidului comunist. Chiar dacã în demagogia lor, discursurile le erau presãrate cu numele eroilor istoriei naționale, ei au consimțit și la aceastã dezonorantã lucrare.

Dar și mai dezonorantã a fost colaborarea unei pãrți din burghezie, precum și a așa numitelor *disidențe* ale diferitelor partide, care prin vocație se împotriveau ocupației ideologice efectuatã de partidul comunist, iar în fapt i se conformau, colaborarea diverselor grupãri, care supunânduse totalitarismului și-au denunțat caracterul democratic și progresist, și chiar în mod individual, a unor intelectuali de marcã.

Datoritã acestui colaboraționism autohton, noul gen de ocupație, necunoscut pânã la aceastã datã poporului nostru, se va lãți într-un termen record*.

_____

*) NOTÃ LA EDIȚIA A III-a, 1999. O mãrturie a lui Eftimie Gherman, în acest sens vine sã completeze unele date istorice deja cunoscute: ”*Dupã rãzboi, am trãit trei ani de zile sub regimul comunist pânã în septembrie 1947. În timpul acela, multe câte mi s-a dat*

VÂȘINSKI VINE DE LA RÃSÃRIT

Pe scena politicã pe care se joacã comedia intitulatã *Lupta maselor populare pentru un guvern F.N.D.*, rolul principal îl deține agentul personal al lui Stalin, Andrei Ianuarievici Vâșinski.

Firește, după doborârea guvernului de la 23 august și numirea unui alt guvern Sãnãtescu, în care partidul are o poziție mult mai bunã - în primul rând prin ”strecurarea” celui mai teribil inchizitor al Ministerului de interne, deocamdatã ca subsecretar de stat (ministru adjunct) - obiectivul nu fusese atins decât pe sfert. Încât, partidul a continuat sã cearã: *Vrem aplicarea loialã a armistițiului!, Vrem aplicarea Platformei!* (care *Platformã* cerea guvern al partidului comunist).

Pentru aceastã *aplicare* a fost trimis la București Vâșinski.

În deceniul anterior, el jucase un rol de frunte în represiunile staliniste. Vâșinski fusese președintele Tribunalului suprem în procesele marilor represiuni din anii treizeci: Metro Vikers, Șahtî, Partidul industrial, iar mai târziu, pentru cã fusese sârguincios în trimiterea acuzaților cu forme legale pe lumea cealaltã, a fost rãsplãtit cu funcția de procuror suprem al U.R.S.S., calitate în

---

sã vãd, între altele, a fost și aceea cã încã de la început, partidul comunist dispunea de o puzderie, se poate spune o întreagã armatã de angajați, sub diferite titluri: secretar de plasã (al partidului); secretar F.N.D. (Frontul Național Democrat); secretar F.P. (Frontul Plugarilor), Uniunea Patrioților, apoi o droaie de propagandiști și agitatori. La început îmi puneam întrebarea: de unde atâția bani pentru salarizarea acestor oameni, plus cheltuielile de deplasare, organizarea de mitinguri cu fanfare etc., etc. Mai târziu, mi s-a dat ocazia sã mã conving cã toate sumele imense de bani de care dispunea partidul comunist proveneau din partea patronatului și a bãncilor românești. Am vãzut sute de

liste de subscripție, cu sume fantastice, donate ”benevol” de patronatul românesc. Era o adevãratã întrecere, o nebunie, care de care sã contribuie cu mai mult. Credeau, în naivitatea lor, cã în felul acesta se vor ”aranja” (se vor pune bine cu regimul comunist), așa cum au procedat și în trecut sub toate regimurile. Cu cât cineva se simțea cu mai mult unt pe cap (din cauza trecutului) cu atât contribuia cu sume mai mari la finanțarea activitãții partidului comunist. Gigurtu, a mers pânã acolo, încât o mare parte din acțiunile sale de la societatea ”Mica” le cedase (fãrã nici o constrângere) partidului comunist. Încã în 1946 cedase și restul de acțiuni, încât partidul comunist devenise unicul proprietar al minelor. Exploatarea minelor a fost încredințatã Confederației Generale a Muncii, subordonatã exclusiv partidului comunist. În timpul acela producția scãzuse la mai puțin de 1/3, mai bine zis 2/3 din producție era înstrãinatã (sustrasã) de oamenii de încredere ai partidului și împãrțitã tâlhãreste între ei ”. (Eftimie Gherman, Scrisori cãtre Pamfil Șeicaru. Vasile C. Dumitrescu, Arhivã politicã de exil, Colecția Victor Frunzã).

care a fost principalul acuzator *din partea statului*, în procesele grupurilor din jurul lui Troțki, Zinoviev, Buharin. Desigur, nu fusese străin de trimiterea în fața plutonului de execuție a unor comuniști *din* România, încât în felul lui, era o veche cunoștință a celor pe care acum se lupta să-i aducă la putere. În noua sa calitate de adjunct al lui Molotov, el participase la așa numitele *tratative* privind acordul de armistițiu cu România și Bulgaria.

În momentele de maximă importanță, Vâșinski se deplasează personal la fața locului. La fel și de astă dată, când pe căi politice și militare, cărora li s-a asociat presiunea psihologică a maselor inconștiente, scoase în stradă, nu a putut fi impus totuși un guvern predominant comunist în România. Forțele politice capabile să împiedice o răsturnare de regim erau totuși mai puternice decât se calculase probabil la Kremlin. Trebuia să se apeleze la intervenția directă, la presiune și la amenințare. Vâșinski își mută statul său major în capitala României, pentru a conduce operația direct de pe teren.

Prezența sa la București este coordonată în paralel cu avertismentele pe care Kremlinul, prin Radio Moscova, le dădea Bucureștiului, privind îndeplinirea *nesatisfăcătoare* a acordului de armistițiu. Ca un autentic guvernator al unei țări ocupate, el primește delegații (constituite din oameni ai partidului) care vin să i se "închine", după vechiul ritual otoman, care funcționase cu secole în urmă pe aceste meleaguri, dar actualizate prin politizare. În cadrul unei asemenea "închinăciuni", Vâșinski a indicat direct spre P.N.Ț., ca spre un adversar, așa cum s-a întâmplat la primirea delegației Frontului Plugarilor. Din declarațiile lui s-a inspirat oficiosul *România liberă*, când și-a intitulat un editorial, *Conducerea P.N.Ț. sabotează aplicarea armistițiului.* [229]

Presiunile lui Vâșinski sunt concentrate asupra regelui Mihai.

Este relativ ușor să ne închipuim tonul pe care arogantul procuror al proceselor staliniste, având în spatele său trupele care ocupau țara, îl utiliza în convorbirile sale cu tânărul suveran, căruia conjunctura îi hărăzise o sarcină mult peste măsura vârstei și experienței, dacă oameni albiți în politică nu făceau față abilităților și combinațiilor de mijloace cu care luaseră contact de numai câteva luni. Era perioada când la una din audiențe, liderii țărăniști și liberali l-au găsit pe Mihai "*foarte abătut, gata să plângă* ". [230]

Nici a doua încercare n-a reușit, încât după înlăturarea celui de-al doilea cabinet Sănătescu și înlocuirea lui cu unul condus de generalul Rădescu, aducerea la cârmă a unui guvern al partidului comunist fusese din nou evitată de factorii politici.

După o lună de activitate în capitala României, Vâșinski se întoarce la Moscova, probabil pentru a elabora un plan de măsuri extreme. Ele se vor face simțite chiar și fără autorul lor, foarte curând. Totodată, el se va înapoia

la București, fãrã îndoialã cu sarcina expresã de a nu cãlca pragul Kremlinului, fãrã guvern comunist în România, așa cã în joc era propriul lui cap.

Perioada dintre 6 decembrie 1944 - data instalãrii guvernului Rãdescu - și 6 martie 1945, este una din cele mai dramatice din istoria noastrã postbelicã.

Orice tentativã de a zãdãrnici monopolizarea puterii de cãtre comuniști, venitã din partea vechilor partide de guvernãmânt, numite și istorice, prin poziția intangibilã a învingãtorilor, atrãgea greaua acuzã cã "*în mod direct se atacã Uniunea Sovieticã, contestându-se democrația Uniunii Sovietice*" [231]. Ignorarea acestui tabu era ea însãși similarã unei crime. Nu era mai micã nici vina acelor oameni politici care aveau atât onestitatea, cât și curajul de a apãra legalitatea, respectul pentru Constituție, pluralismul politic prevãzut de ea.

Or, tocmai legalitatea era elementul pe care partidul comunist îl proclamase înainte de toate în afara respectului și în afara legii, pentru cã ea îi devenise piedicã:

"*Reacționarii din partidele istorice* - spunea Vasile Luca - *vorbesc și încearcã sã dea lecții tuturor despre democrație, arãtând cã democrația înseamnã zeci de partide, cã democrația înseamnã lege, disciplinã și așa mai departe.* [...] *Și acești oameni,* [...] *în fãțãrnicia lor, ne atacã și spun cã F.N.D. ar fi un singur partid și guvernarea unui singur partid înseamnã dictaturã!* [...] *Dar cine nu știe cã Uniunea Sovieticã, sub conducerea unui singur partid, a eliberat atâtea popoare din lume? Cine nu știe cã Constituția stalinistã este cea mai democraticã constituție din lume*?" [232].

În februarie 1945, tensiunile ating culminația.

Una din ultimele picãturi care a fãcut sã se reverse paharul a fost discursul generalului Rãdescu, rostit la 11 februarie la sala Aro și prin care primul ministru arãta spre Ana Pauker și Vasile Luca, precum și spre ceilalți conducãtori comuniști, ca spre niște oameni manevrați din exterior și lipsiți de atașament față de țarã. El s-a angajat atunci fãrã echivoc, în calitatea pe care o avea, "*de a nu lãsa țara sã cadã pradã anarhiei și unei stãpâniri strãine de neam și de Dumnezeu!*".

Primul ministru urma sã-și ținã cuvântarea în sala Scala, de care dispunea partidul comunist. Cu mult timp înainte de ora anunțatã, ea a fost umplutã pânã la ultimul loc de oamenii de șoc ai lui Teohari Georgescu, care aveau ca sarcinã sã producã dezordine și sã zãdãrniceascã discursul. Spre surprinderea celor care îl așteptau la cinematograful Scala, postul național de radio - a cãrui conducere era vehement atacatã de Radio Moscova - transmitea cuvântarea primului ministru din sala cinematografului învecinat, Aro, unde în secret fuseserã instalate microfoanele. Este ușor de închipuit furia

întregului aparat de propagandă al partidului comunist care s-a văzut tras pe sfoară, palmă pe care partidul n-o iartă lui Rădescu nici astăzi.

Referirile la lipsa sentimentului patriotic al liderilor manevrați de la Moscova, au fost taxate drept atacuri *rasiste*, deși Rădescu se referise doar la ateismul și la actele conducătorilor comuniști. De altfel, după ani, principalii lideri ”exteriori” au fost stigmatizați în termeni mult mai duri de bunul lor tovarăș de partid, Gheorghiu-Dej, fără ca aceasta să mai indigneze pe cineva.

Acuzațiile că țara era împinsă spre un război civil, veneau, așa cum s-a văzut, tocmai din partea celor care făceau tot ce le stătea în putință pentru a-l provoca. Evenimentele erau pe cale să ia o asemenea întorsătură la 24 februarie, când a avut loc ceea ce atât presa partidului, cât și istoriografia lui ulterioară, numesc *masacrul*, pus pe seama *călăului Rădescu.*

Evenimentele sângeroase de la această dată au început când gărzile de șoc, comandate de Teohari Georgescu, au pornit acțiunea pentru cucerirea puterii, prin atacarea Ministerului de interne, unde titular era chiar primul ministru, atât de urât de conducerea comunistă. Rezistența întâmpinată, rezistență armată în apărarea legalității, a devenit în ochii liderilor comuniști o crimă de neiertat, cu atât mai mult cu cât în tabăra acestora au fost victime.

Mircea Ioanițiu, secretarul particular al regelui, martor ocular la evenimente, spune că atunci când gărzile ”*încercară să pună mâna pe Ministrul de interne, la 24 februarie, generalul Rădescu scapă doar prin minune de a nu fi rănit de gloanțele trase de comuniști. Dar doi cetățeni nu au fost atât de norocoși și au căzut sub gloanțele comuniste. Acestea au fost extrase ulterior de medici și s-au dovedit a fi provenit din pistoale și nu* (din) *arme militare, cum susțin astăzi comuniștii.*

Contramanifestația din fața Palatului regal, unde patrioții români se adunaseră pentru a-și arăta solidaritatea cu generalul Rădescu, este atacată cu focuri de pistol automat, trasă dintr-o mașină a sindicaliștilor comuniști. Gloanțele sparg geamurile palatului și se înfig în biroul mareșalului Palatului” [233].

Cu numai câteva zile mai înainte se încheiase celebra Conferință de la Ialta, și o dată cu ea luase sfârșit și așteptarea diplomatică a lui Stalin, în ceea ce privea România.

Nereușita cuceririi puterii printr-un asalt (reeditare a *Asaltului Palatului de iarnă*, prin puci) îl obligă deci să-și trimită emisarul, pentru a impune el ceea ce nu reușiseră armele.

În aceste condiții sosi așadar la București, la 26 februarie 1945, Andrei Vâșinski, cu acel ordin menționat mai sus. Îndată după sosire, fără să mai piardă timp, el și porni acțiunea.

Momentul este redat cu fidelitate de un alt martor ocular, Constantin Vișoianu, pe atunci ministru de externe:

”*Ambasada sovietică mi-a adus la cunoștință, eu fiind în acea dată ministru de externe al României, că domnul Vâșinski a sosit la București și că dorește să fie primit la rege a doua zi, la trei după masă. Deși metoda nu era oficioasă, l-am sfătuit pe rege să-l primească pe Vâșinski, la această dată. Astfel a avut loc prima audiență a lui Vâșinski la suveranul țării, la care eu, ca ministru de externe, am fost prezent* ” [234].

Vâșinski a fost primit în audiență nu pentru că ministrul de externe l-a *sfătuit* să o facă, precum afirmă peste decenii domnia sa, ca o laudă de sine, ci pentru că altfel nu se putea: deja la acea dată, în România dictau trimișii Kremlinului. De observat că pentru a-și sublinia statutul, Vâșinski a fost cel care a fixat suveranului ora. El a avut cel puțin tactul de a expune pretențiile sovietice gradat, de-a lungul celor patru audiențe: mai întâi, demisia lui Rădescu, apoi aceasta obținută, instalarea guvernului Groza.

Decisivă pentru soarta de mai târziu a țării a fost cea de a treia audiență a lui Vâșinski, la 28 februarie, ora 15,30, când apelând la același procedeu folosit anterior, fără cunoștința autorităților și prin fixarea de către el a orei pentru audiență, a avut ”amabilitatea” de a-i acorda regelui timp de gândire pentru a spune *da* la propunerile sale, ”până la ora șase, adică două ore”. Din cinism sau în bătaie de joc, a adăugat că:

”*Dacă nu, el nu mai răspunde în numele guvernului comunist* (!) *și al armatei sovietice, de independența țării*” [235], ceea ce probabil că însemna o amenințare directă la adresa monarhiei. ”*S-a ridicat, a bătut cu pumnul în masă, a plecat și a trântit ușa când a ieșit, așa de tare, încât a crăpat zidul împrejur*” [236].

A patra audiență și ultima: ”*Vâșinski a comunicat regelui că guvernul Rusiei sovietice dorește pe domnul Groza ca prim-ministru și că în altă persoană nu poate avea încredere și a adăugat:* YY*Majestatea voastră să nu spună aceste lucruri reprezentanților americani și englezi cărora le-am comunicat eu că desemnarea primului ministru nu este treaba Rusiei sovietice, ci a guvernului român*[[*.*

În aceeași vreme am fost informat de americani și de englezi că Vâșinski refuzase chiar să-i primească. Așa încât, decizia a luat-o fără știrea reprezentanților și aliaților lor americani și englezi [...]” [237].

Cu întăriri de trupe și tancuri sovietice în capitala țării, cu Vâșinski la București, cu mulțimi scoase de partidul comunist la manifestații de stradă, cu atacuri și presiuni din partea presei și radioului sovietic, regele cedează.

Vâșinski obține tot ce și-a propus la sosirea în capitala României, rând

pe rând: căderea guvernului Rădescu, renunțarea la Barbu Știrbei, însărcinat de rege ca o soluție de compromis să formeze noul guvern și - victorie! - în sfârșit, mult așteptatul guvern al P.C.d.R., un guvern "*de largă concentrare democratică*", anunțat de propaganda partidului ca fiind decis să conducă țara "*timp de o mie de ani*", guvernul Petru Groza.

Regimul a fost schimbat fără prea multe vărsări de sânge. Sângele avea să curgă după aceea.

Șase luni și 11 zile i-au trebuit lui Stalin deci pentru a anula de fapt actul de la 23 august, prin înlăturarea definitivă de la putere a coaliției care îl înfăptuise și pentru a începe lucrarea sa cea mare.

*

De la acel pumn istoric pe masa regelui Mihai, prin care a fost impus guvernul dr. Petru Groza, versiunea partidului este cea a venirii sale la putere prin *voința maselor populare.*

Semnificativ este însă că mistificarea a început-o Vâșinski însuși, când spunea că: "[...] *voința supremă a poporului a dus la alcătuirea noului guvern democratic în România*" [238].

Deși cu toată grija de a nu lăsa "urme" pentru istorie, avem chiar din gura lui următoarea mărturie:

"*Am sosit la București destul de neașteptat* (!) *și cu toate că a fost o zi cu soare, orizontul politic a fost întunecat de nori amenințători.*

Nu voi intra în amănunte, vreau însă să spun că ***misiunea mea*** (subl. ns.) *s-a dovedit mult mai ușoară, greutățile ei fiind mai mici decât cele presupuse de anumite "vrăbii politice" care, după cum se știe, sunt create de Dumnezeu pentru a ciripi.*

Și ele s-au ocupat de această operă de artă (!) *opt zile în șir. Între timp, jos, pe pământ, s-a făurit o muncă grea, dar nobilă. Muncitorii, țăranii, intelectualii și militarii, adică poporul întreg, și-au adunat forțele pentru a începe lupta pentru interesele țării lor, pentru a-și salva țara de primejdia ce o amenința*" [239].

Deși Vâșinski vorbea în parabole și metafore despre misiunea sa, considerată de el o *operă de artă* politică, greutățile întâmpinate fiind *mai mici decât cele presupuse* cine mai poate să mai afirme că partidul a fost adus la putere de *popor*, fără riscul ca la o asemenea enormitate să înghețe și Dunărea?

Și totuși... Ștafeta pornită de la Vâșinski, preluată imediat de propaganda partidului, a ajuns până la noi conservată perfect în starea inițială.

Tabloul prezentat astăzi de purtătorul de cuvânt al partidului, nu se deosebește prea mult de cel înfățișat de Vâșinski însuși:

”*În țară, în fapt, puterea trecuse în mâinile maselor populare, conduse de Partidul Comunist Român.* [...] *În aceste împrejurări, partidul a apreciat* (!) *cã sunt create condițiile pentru izgonirea guvernului Rãdescu* [...]” [240].

Facem abstracție de faptul cã nu partidul și nu la București s-a apreciat cã a sosit ”momentul”. Se repetã toate variantele vâșinskiene asupra cauzelor dezordinilor, a faptului cã Rãdescu a trecut ”la represiune, deschizând focul împotriva manifestanților”.

”[...] *Trebuie subliniat cã Uniunea Sovieticã și-a fãcut cunoscut punctul de vedere și în mod oficial, trimițând în acest sens în România pe primul locțiitor al comisarului poporului pentru afacerile externe, Andrei Vâșinski* ”, dar nu se spune ce a fãcut Vâșinski la București. În schimb, aflãm noutatea senzaționalã despre faptul cã P.C.d.R. a trimis la rege o delegație, dând suveranului un ultimatum, iar acesta... s-a predat.

”*Regele - la somația delegației trimise de partid - a fost obligat sã-l destituie pe generalul Rãdescu din funcția de prim-ministru, sã desãrcineze guvernul existent și sã accepte formarea unui nou guvern, a guvernului prezidat de dr. Petru Groza*” [241].

Una din douã: ori Vâșinski fusese primit între timp în partid de Nicolae Ceaușescu, trimițându-l în fruntea unei întregi delegații la rege, pentru a îndeplini o primã sarcinã de onoare, apartenență politicã ținutã până acum secretã, ori funcționarul cu gradul cel mai mare în partid minte de îngheațã apele.

Și pentru a încheia capitolul venirii la putere a partidului comunist, când în rândurile sale nu se aflau probabil mai mult de cinci-șase mii de membri, secretarul general conchide cã:

”*Victoria de la 6 martie nu a venit de la sine și nici nu a fost adusã din afarã* (hait!)*: ea a fost câștigatã prin luptã* [...]*. Se știe cã nu o datã, unele cercuri din țãrile capitaliste au încercat sã prezinte puterea popularã din România ca fiind adusã din afarã. Ori, adevãrul este cã poporul...*”, palavre, palavre și iar palavre.[242]

Ziua de 6 martie este istoricã: P.C.d.R. primește în sfârșit rãsplata fidelitații sale față de tezele Kominterniste, vede realizat sensul existenței sale: puterea.

Aceasta îl obligã însã și mai mult față de comanditarii sãi.

PLURALISMUL BINE MANEVRAT

În aceastã "*nouã paginã din istoria României*", cum o caracteriza Vâșinski însuși, aparențele de democrație trebuiau salvate și au fost salvate, pentru a-i liniști și de astã datã pe aliați, care mai continuau sã creadã în buna credința a lui Stalin.

În consecințã, *guvernul de largã concentrare democraticã*, condus de dr. Petru Groza, era într-adevãr expresia unui pluralism politic, dar de o facturã cu totul nouã și neobișnuitã.

Prin faptul cã acest guvern - dominat în întregime de partidul comunist - nu era controlat de un parlament sau de o adunare naționalã, constituitã fie și în mod mecanic din componenții tuturor partidelor participante la actul de la 23 august, a fost strivitã din fașã orice opoziție, deschizându-se calea liberã lichidãrii treptate, dar sigure, a oricãrei urme de democrație și acaparãrii totale a puterii de cãtre partid, respectiv de cãtre grupul dominant într-o epocã sau alta. Când un parlament a fost *ales*, era deja prea târziu: "alegerile", ca și parlamentul însuși erau parte a scenariului cuceririi *legale și pașnice* a acestei puteri.*

*) NOTÃ LA EDIȚIA A III-a, 1999. Iatã și o mãrturie privind atitudinea guvernului american și englez în problema aducerii la putere a primului guvern comunist de cãtre Vâșinski. El vine din partea unui emigrant, Asra Bercowitz, care relateazã o convorbire dintre Iuliu Maniu și Averell Harriman, ambasadorul S.U.A, la Moscova, așa cum i-a redat-o însuși liderul național-țãrãnist, în timpul detenției comune la Sighet: "***Este locul sã reamintim cã înainte de formarea în România a guvernului comunist în ziua de 5 martie 1945,*** (6 martie. N.n.) ***sosise la Bucureşti o comisie aliatã mânatã de idealul coexistenței şi compusã din domnii Averell Harriman, pe atunci ambasadorul Statelor Unite la Moscova, Carr, ambasadorul Marei Britanii în capitala sovieticã, şi faimosul Vâşinski reprezentând regimul lui Stalin, având însãrcinarea sã sfãtuiascã partidele democratice române sã adopte ideea de coexistențã şi colaborare, participând la o formație guvernamentalã ce urma sã fie constituitã sub preşedin-ția doctorului Groza. Purtãtorul de cuvânt al Comisiei aliate, domnul Averell Harriman, a folosit întreaga sa artã de convingere pentru a determina pe conducãtorii partidelor democratice sã urmeze sfatul sãu. În celula închisorii de la Sighet, Iuliu Maniu mi-a relatat convorbirea sa cu domnul Averell Harriman. Fostul preşedinte al partidului național-țãrãnesc i-a spus:*** YY***Domnule ambasador, dacã partidul comunist cu care ne cereți sã colaborãm ne suprimã drepturile şi libertãțile, falsificând alegerile, cãci nu poate sã procedeze altfel, fiind repudiat de întreaga suflare românească, ce vor face Statele Unite? Vor trimite oare flota americanã la Constanța?***[[***.***

Componentele guvernului dr. Petru Groza, reprezentau fie acele ”mãști” ale partidului comunist, la care se referise Iuliu Maniu, fie așa numite partide burghezo-democrate care trebuiau să știe din momentul când se remorcaserã la carul intereselor staliniste în România, cã în teoria și practica acestuia, încã de pe vremea lui Lenin, purtau denumirea de *tovarãși vremel-nici de drum*, urmând ca dupã mâna de ajutor ce au dat-o și când scopul urmãrit a fost atins, sã fie azvârliți fãrã milã în tabãra *dușmanilor de clasã*, împãrtãșind soarta acestora.

Din acest punct de vedere, este interesant de vãzut din cine era compus acest guvern-premierã.

Președintele Consiliului de miniștri, dr. Petru Groza era ideal nu numai din punct de vedere politic, fiind primul venit cu organizație cu tot sub *steagul roșu* al partidului, ci și din alte motive. El îmbina spiritul de aservire, atât de util în această epocã frãmântatã, necesar pentru a supraviețui și fizic, cu credibilitatea unei ”independențe” de opinie și de faptã față de comuniști. Optimismul sãu exterior, ca și apartenența la acea lume printre groparii cãreia se afla, erau ele însele un capital valoros. Prin el se insufla celor neîncrezãtori, susceptibili, dar înclinați spre compromisuri, încrederea într-un viitor în care valorile fundamentale urmau sã fie salvate, cã și de data aceasta va fi cum spune proverbul, *Apa trece, pietrele rãmân.*

Alegerea lui ca președinte al primului guvern comunist dã întreaga mãsurã a machiavelismului lui Stalin.

Erau așadar prezenți în primul rând *sufletiștii*, prin Frontul Plugarilor, reprezentat de șeful guvernului și de celebrul țãran semianalfabet, Romulus Zãroni, eroul nesmintit al anecdotelor din această perioadã, titular al portofoliului Agriculturii și domeniilor.

Tot categoria *sufletiștilor* este reprezentatã în acest cabinet de Mihai Ralea, cum s-a subliniat mai sus, fondatorul grupãrii intitulate Partidul Socialist Țãrãnesc, venit și el sub steagul roșu printre primii, în perioada când cvasiinexistent, comunismul autohton voia sã se împãmânteneascã printr-un

---

Rãspunsul domnului Harriman a fost, îmi spunea Iuliu Maniu: YY***Domnule președinte Maniu, Statele Unite şi Marea Britanie vã garantează cã noul guvern, format de reprezentanții partidelor democratice şi partidului comunist îşi vor ține angajamentele luate față de noi, fãcând alegeri libere, urmând apoi sã se constituie un guvern pe baza rezultatului consultãrii cinstite şi libere a poporului român. Mai mult nu puteți sã ne cereți***[[***.***

Se știe ce a urmat...”.

O convorbire istoricã între Iuliu Maniu și Averell Harriman, în *Vocea Libertății, organ al refugiaților din România,* anul X. nr. 117, Atena, 1 octombrie 1963, pag. 6, col. 1-2.

trup vizibil, intitulat Frontul Patriotic Antihitlerist.

După cum se vede, partidul a ştiut să răsplătească cum se cuvine pe toţi cei care l-au urmat şi aveau să-l urmeze, în primul rând din nevoia de a se sprijini pe nume care lui îi lipseau.

Erau însă şi *arivişti*i, cei care sosiseră în acelaşi Front printre primii: Gh. Tătărescu, răsplătit cu funcţia de vicepreşedinte de consiliu şi cu portofoliul Externelor, dispunând prin oamenii disidenţei liberale de încă două portofolii.

Dintre conducătorii P.S.D., legat şi mai strâns de partidul comunist, cu spaţiul de manevră independentă îngustat şi mai mult prin noul *acord* de front unic, primise un portofoliu ministerial cel al cărui limbaj semăna ca două picături de apă cu al tovarăşilor săi din conducerea comunistă, Lothar Rădăceanu.

Deocamdată, echilibrul între socialişti, în privinţa portofoliilor ministeriale este relativ nepartizan: trei oameni ai partidului comunist (cu posturi de miniştri), alături de doi intransigenţi (Ion Burcă, subsecretar la Interne şi Adrian Dimitriu, subsecretar la Justiţie şi comerţ), ambii lipsiţi de flexibilitatea compromisului, graţie căruia carierismul trecea drept ”principialitate” *de clasă.*

Şi alţi *trimişi* ai partidului comunist cu misiuni speciale în alte partide sunt răsplătiţi pentru activitatea lor, cu portofolii ministeriale, de la început: Anton Alexandrescu, şeful ”disidenţei” P.N.Ţ., creată în laboratorul de diversiuni al P.C.d.R., devine ministrul Cooperaţiei, iar Constantin Agiu, transferat la Frontul Plugarilor, pentru a prelua partea politică a activităţii lui Groza, ocupat cu treburi de stat, este trimis ca adjunct al lui Zăroni la Agriculturã, pentru a îndeplini şi activitatea acestuia.

Din motive de acum limpezi, partidul a fost cu sine pentru început, modest. Şi prin numărul de portofolii ocupate nemijlocit de liderii săi, aparenţele de democraţie trebuiau să primeze. Sunt reprezentate la suprafaţă toate cele trei *curente* existente la această orã în partid, profilându-se certitudinile viitoare: comuniştii-”socialişti” sunt reprezentaţi prin Lucreţiu Pătrăşcanu (ministrul Justiţiei), ”interiorii”, prin Gheorghiu-Dej, cu un loc relativ modest (la Comunicaţii şi lucrări publice), avându-l ca subsecretar de stat pe prietenul său I. Gh. Maurer*, în timp ce ”exteriorii” deţin acel minister forte, la cucerirea căruia

*) I.Gh. Maurer fusese în tinereţea sa, aderent al Partidului Liberal, ”disidenţa” Gh. Brătianu. În această calitate a fost în mai multe legislaţii candidat la alegerile parlamentare din partea acestui partid, în judeţul Târnava Mare. De comunişti s-a apropiat pe când îi apăra în calitate de avocat, iar dintre ei a rămas prietenul şi colaboratorul fidel al lui Gheorghiu-Dej, până la sfârşitul vieţii acestuia.

şi-au trimis şi forţele de şoc, Ministerul de interne. În mâna lor acest minister va deveni o adevãratã ghioagã cu care vor lovi fãrã milã în oricine va mai îndrãzni sã li se împotrivească.

La acest cabinet, compus cu o admirabilã mãiestrie politicã, cu o strãlucitã artã a construcţiei decorului de teatru şi a potemkiniadelor de democraţie, şi-a fãcut totuşi loc o eroare autenticã: numirea popii Constantin Burducea la Culte. Şi asta când linia era clarã: colaborarea cu legionarii care acceptaserã sã treacã la extrema stângã, reprezentatã de partidul comunist, se încheiase cel puţin pentru moment.

Odatã cu instalarea guvernului dr. Petru Groza, cea de a treia condiţie atât de necesarã pentru stalinizarea României, în sfârşit, se îndeplinise.

Stalin, alãturi de cei doi oameni ai sãi, Molotov şi Vâşinski, sintetizează întreaga politicã de oprimare a României şi de transformare a ei în anii care au urmat, într-un adevãrat paşalâc *de tip nou.* Noutatea, spre diferenţã de alte timpuri, stã acum în pervertirea adevãrului.

Contribuţia partidului comunist şi a conducãtorilor lor în aceastã operã, este fundamentalã.

Imediat dupã 23 august, partidul este cel care inaugurează seria adunãrilor populare care se încheie cu telegrame de *recunoştinţã veşnicã*, adresate *genialului conducãtor* de la Kremlin. ”*Poporul român* - se spunea într-una din aceste telegrame - *eliberat de invincibila Armatã Roşie, condusã cu atâta genialitate de domnia voastrã, vã va purta în veacuri recunoştinţã*” [243].

În ordinea ”recunoştinţei” venea Molotov, despre care un cunoscut ziarist, George Macovescu, scria urmãtoarele rânduri, deteriorate astãzi prin trecerea timpului în aşa mãsurã, încât par mai curând o şarjã:

”*În primãvara anului 1944, Armata Roşie pãtrunde pe teritoriul României, dar chiar în aceeaşi zi, Molotov face o declaraţie oficialã, arãtând cã Armata Roşie intrã pe pãmântul românesc, urmãrind pe duşmanul ei fascist şi cã nici un alt gând nu o mânã pe aceste meleaguri. Poporul român a înţeles mãrinimia acestei declaraţii* [...]!

Istoricul diplomatic de mai târziu va însemna contribuţia nemãrginitã a comisarului Afacerilor Strãine, precum şi înţelegerea deosebitã arãtatã de Molotov faţã de poporul român (!)*, atât cu ocazia încheierii armistiţiului, cât şi mai târziu*” [244].

Cu alte cuvinte, bietului român şi sã geamã i s-a interzis!

Opera lor privind România era însã abia la început. Abia în 1947, prin hotãrârea din 5 aprilie a Camerei, Stalin, a fost proclamat *cetãţean de onoare al României*, în timp ce Molotov a devenit *cetãţean de onoare al oraşului Cluj.* Prin poziţia sa, Vâşinski a trebuit sã se mulţumească cu mai puţin, devenind

membru al Ordinului Carol I, în gradul de Cavaler Mare Cruce[245].

În preziua instaurării guvernului dr. Petru Groza, când era limpede că în mod inevitabil va avea loc o schimbare de regim, la Ateneul Român se petrecea una din cele mai spectaculoase schimbări la față: un mare scriitor, care până atunci nu fusese bănuit că simpatizează cu comuniștii, ținea o importantă conferință care avea drept laitmotiv: *Lumina vine de la răsărit *.*

Istoria a înregistrat-o drept actul inaugural al capitulării unor intelectuali de frunte în fața stalinismului. Exemplul dat atunci la Ateneul Român a avut efecte pe termen lung, prin apariția acelei categorii de curve intelectuale care însoțesc și astăzi dictatura și cultul personalității și o vor mai însoți atâta vreme cât o să dureze.

Dar a înregistrat-o și ca pe o amarnică glumă a istoriei. Pentru că această metaforă era rostită simultan cu momentul când la numai câteva zeci de metri distanță, Vâșinski - venit și el de la răsărit - bătea cu pumnul în masa regelui, iar diviziile sale așteptau un posibil ordin, prin care nu se mai *garanta independența României.*

*) Este vorba de M. Sadoveanu. (Nota redactorului *Istoriei stalinismului în România*, 1990).

TREI IEPURI DINTR-UN FOC
SAU FAȚETELE UNEI FALSE LEGITIMÃRI

Dupã numai șaptesprezece zile de la instalarea sa, la 23 martie 1945, guvernul patronat de partidul comunist a dat întâia sa mare loviturã: a legiferat reforma agrarã.

Operațiunea a mers ca pe roate: nu exista parlament pentru dezbaterea, modificarea, amânarea sau respingerea proiectelor de lege, încât sistemul dictatorial în germene debutã cu acest act, având toate trãsãturile unei înfãptuiri revoluționare.

Adoptarea legii într-un mod atât de precipitat nu venea din aprecierea urgenței rezolvãrii chestiunii pãmântului, ci din faptul cã reforma agrarã devenise piatra de încercare pentru toate partidele, legitimația democratismului lor. Chiar dacã pentru partidul comunist legitimația era falsã. Vom vedea și de ce. El însuși o va arunca la gunoi, odatã cu deposedarea țãranilor de pãmânt, cu prilejul colectivizãrii forțate.

Deocamdatã însã el trebuia sã se înfățișeze drept partizanul cel mai fidel, cel mai drept, cel mai bun, cel mai atașat imperativelor progresului.

Fusese o autenticã cursã de fond, pentru a trece câștigãtor linia de sosire.

Sã recapitulãm: Proiectul de *Platformã* a coaliției patronate de partidul comunist, F.N.D., din 26 septembrie 1944 și ulterior, *Programul de guvernare a F.N.D.* (ianuarie 1945), prevedeau în mod expres realizarea reformei.

P.N.Ț. vine la rândul sãu, la 16 octombrie 1944, cu un *Manifest-program propriu.* În chestiunea *Proprietãții private*, programul P.N.Ț. susținea principiul dupã care pãmântul ”*este al celui care îl cultivã*”, deci o consolidare a dreptului de proprietate, sporind astfel interesul pentru muncã și pentru rezultatele ei.

În cameleonismul sãu, partidul comunist acoperea cu palma problema proprietãții.

Teama ideologilor național-țãrãniști era, dupã spusele lui Ion Mihalache, ”*ca aceastã proprietate individualã sã nu fie fãrâmițatã, sã fie comasatã concentratã dupã puterea de muncã a unei familii, cu scopul de a se crea o proprietate agricolã de mijloc, dupã modelul occidentului european*”.

La aproape patru decenii distanță, când suntem și martorii și *beneficiarii* catastrofei agriculturii organizate de partid prin importarea modelului stalinist, soluția oferită atunci de P.N.Ț. se prezintă ca o șansă istorică pentru economia agrară. Ratarea ei știm ce a însemnat.

Conform acestui proiect, marea proprietate agrară urma să fie parcelată în proprietăți mijlocii, ce nu depășeau o sută de hectare, în timp ce proprietățile mărunte urmau la rândul lor să fie comasate.

Programul conținea și soluția exproprierii, pentru ca "marea proprietate să fie transformată în proprietate țărănească de muncă".

După opinia noastră, poziția P.N.Ț. de împotrivire la urcușul spre putere a partidului comunist, i-a radicalizat oarecum proiectele de viitor. Acestea prevedeau o mutație majoră în societate și anume: desființarea marilor moșii, desființarea marilor proprietăți de pământ, a moșierilor.

O modificare cu adevărat revoluționară a structurilor sociale lovea astfel într-o clasă socotită altminteri a fi un reazim politic și economic al P.N.Ț. Dar acest partid nu avea de ce să se teamă: rădăcinile sale cele mai adânci la avea durabil fixate în masa micilor proprietari de pământ, a gospodarilor de la sate, încât putea porni la înfăptuirea reformei - dacă ar fi realizat-o primul! - nu numai fără teama scăderii prestigiului său național, ci chiar sigur de creșterea popularității sale.

Cu toată adversitatea între P.C.d.R. și P.N.Ț. se poate constata că în fondul problemelor, proiectul comunist și proiectul național-țărănesc nu se deosebeau prea mult între ele. Mai mult, *Proiectul de lege pentru expropriere și împroprietărire*, elaborat de P.N.Ț. în februarie 1945, era mai radical decât proiectul comunist, probabil ca un atu politic. În timp ce acesta din urmă lăsa moșierilor 50 de hectare, național-țărăniștii le lăsau numai 30 (și într-adevăr, reforma legiferată de guvernul Groza le-a lăsat hectarele promise, pentru ca apoi să le fie luată și cămașa de sub ei).

S-ar părea că ambele partide aflate pe baricade opuse, având cel puțin în chestiunea agrară puncte de vedere dacă nu perfect identice, cel puțin foarte apropiate, trebuiau să colaboreze între ele. Ideologiile lor adverse determinau pentru aceeași lucrare scopuri total diferite.

Partidul comunist ținea să facă el reforma agrară pentru următoarele motive: 1. Să desființeze el clasa marilor proprietari, din considerente de doctrină. În caz contrar, pierderea de prestigiu ar fi fost ireparabilă. Cum *să desăvârșească* revoluția burghezo-democratică, prevăzută încă din 1931 a-i cădea în sarcină, tocmai adversarul? 2. Să câștige încrederea țărănimii, care din instinct se temea de comunism. De fapt, intrarea în țară a armatelor rusești a fost receptată de țărani, printr-o seculară capacitate de a percepe simplu

esența lucrurilor, ca o prevestire a pierderii pãmântului și a comasării în *colhozuri*, încât frazeologia despre *alianță* nu avea în ochii ei nici o valoare. Numai o demonstrație concretã putea sã o determine sã creadã cã negrul este alb, iar viitorul roz. Pe urmã, o majoritate zdrobitoare a poporului - țãrãnimea reprezenta aproape 80% din populație - trebuia dacã nu aliatã, cel puțin neutralizatã. 3. Prin faptul cã reforma o realiza el și nu adversarul politic, aceasta era în sine o loviturã datã P.N.Ț.

Pentru aceste motive nedeclarate dar implicite, poate și pentru altele, jocul P.C.R. fu cât se poate de consecvent prin duplicitatea lui.

Comisia pentru reforma agrarã, constituitã de guvernul Rãdescu, era evident patronatã de P.N.Ț.* Reforma, așa cum se proiecta, a fost torpilatã din pornire, pretextându-se cã: ”*F.N.D. nu este reprezentat în Comisiunea pentru reforma agrarã, nici mãcar atât cât este reprezentat în guvern*” [246].

Aceasta, în lipsa unor obiecțiuni majore, de fond. Curând, dupã o participare de formã la o ședințã-douã a *Comisiei*, minoritatea F.N.D. o pãrãsi, trântind ușa, pentru a-i bloca lucrãrile.

P.C.d.R. era de pe atunci decis sã acționeze pe cont prorpriu. El nu vroia sã ținã cont nici de argumentul guvernului, conform cãruia reforma de care urmau sã beneficieze înainte de toate țãranii combatanți pe front, trebuia sã se efectueze în prezența lor. Întrucât sfârșitul rãzboiului deja se întrevedea, era o chestiune de câteva luni întoarcerea lor la vatrã.

Provocatoare era însã sfidarea deschisã și ostentativã a legalității. Vasile Luca nu se sfia, de pildã, sã declare în comisia guvernamentalã și nu la un miting sau în presã, cã*:* ”*La nevoie, problema se poate rezolva și rapid și fãrã lege și fãrã Comisiune, de cãtre țãrani, prin comitete țãrãnești*” [247].

La 10 februarie 1945, P.C.R. a lansat prin marioneta sa, Frontul Plugarilor, un *Apel cãtre țãrani*, de a trece singuri la împãrțirea proprietãților agrare. Acțiunea fãcea parte din campania de destabilizare a societãții, care trebuia desigur sã cuprindã și satele.

Dar țãranii nu se grãbirã sã facã pe placul partidului comunist.

Atunci, aceleași echipe de șoc care luaserã cu asalt prefecturile și primãriile, furã trimise cu sarcini similare la țarã, în cadrul *ajutorului tovãrãșesc al clasei muncitoare*, care habar nu avea ce se putea întreprinde în numele ei**.

_____

*) Președinte: Ion Hudiță (P.N.Ț.). Erau 4 reprezentanți ai P.N.Ț., 1 al P.N.L. și 3 ai F.N.D.

**) Lucrãrile actuale evaluează efectivele acestor veritabile bande înarmate, ca fiind compuse din mii de *activiști* ai partidului (conf. lucrãrii citate la notele 227 și 230).

Țăranilor li se repartiza cu forța pământul de care într-adevăr aveau nevoie, dar pe care nu doreau să-l stăpânească, asemenea unui lucru de furat.

Întrebarea care se pune este următoarea: avea reforma agrară din 1945, la baza ei, o concepție autohtonă sau purta deja pecetea stalinismului, aplicat la *particularitățile* țării noastre?

Pentru a răspunde într-un fel sau altul la această întrebare, să ne reamintim cum vedea partidul din 1921, cel care nu fusese încă stalinizat, ci doar *afiliat*, rezolvarea chestiunii agrare.

În documentul intitulat *Raportul asupra chestiunii agrare*, pregătit a fi expus la Congresul din mai și publicat în gazeta *Socialismul* din 9 mai 1921, socialiștii au ținut să precizeze în perspectiva *afilierii*, că vor efectua o expropriere generală a marilor proprietăți, până la limita de 30 de hectare. După concepția lor, statul nu trebuia și nu urma să ia locul foștilor latifundiari, iar un jaf de tip nou să ia loc unei spolieri de tip vechi. De aceea și statul urma să fie expropriat, precum și diversele instituții care dețineau asemenea proprietăți, chiar și biserica. Era *era* încă socialistă!

Al doilea element important era garantarea dreptului la coexistență a unei forme de cultivare a pământului "*în proprietate individuală, a tuturor acelora care doresc să aibă proprietatea lor*" [248] și care urmau să aibă dreptul de a avea până la 30 de hectare.

Programul cuprindea rezolvări specifice țării noastre.

Se renunțase la viziunea din 1919 a Partidului Socialist care sub influența revoluției ruse și a decretului *Despre pământ*, preconiza și în țara noastră naționalizarea solului, ca în Rusia. După numai doi ani, se gândea o soluție realistă, mai potrivită cu specificul muncii pământului. Aceste proiecte asupra viitorului au rămas la baza concepției partidului până la substituirea lui, în 1928.

Atunci, la înființarea Partidului Comunist din România ("exterior"), i s-au dat drept zestre și o seamă de concepții noi, care nu mai concordau cu ceea ce fusese înainte. Astfel că la Congresul al V-lea, care - repetăm - a fost un congres al acelui partid și ale cărui teze au fost însușite și de P.C.d.R. ("interior"), s-a precizat strategia și tactica în problema agrară.

Prin aprecierea momentului că "*România se află în fața desăvârșirii revoluției burghezo-democratice*", s-a subînțeles valabilitatea proiectului de expropriere a marilor proprietăți, dar s-a trișat în privința beneficiarilor. A rămas deschisă și chestiunea poziției statului în această operație.

Noutatea consta în inventarea a două etape.

Menționându-se ideea *desăvârșirii* revoluției burghezo-democratice, se

avea în vedere implicit și o a doua fază, prin care urma să treacă agricultura românească, a așa numitei *revoluții socialiste.*

Încă în 1931, se anunța la orizont copierea modelului stalinist aplicat în Rusia, într-un moment când experimentul grandiosului eșec, se afla în plin marș triumfal, în condițiile celei mai cumplite foamete provocate, din istorie.

Stalin, inspiratorul celor două trepte, și-a dat seama la timp că întrucât statul va fi beneficiarul ambelor etape, pentru țările unde partidele comuniste aspirau la putere, naționalizarea pământurilor devenea inutilă. Ba mai mult, etapa introductivă va crea iluzia unei justiții imanente, după care oricum lucrurile se vor ordona după dorința partidului.

Partidul se angaja să copieze modelul stalinist, exact într-un moment când sute de mii de țărani ruși nu mai munceau în gospodăriile lor, ci dincolo de sârma ghimpată a lagărelor și coloniilor de muncă, aceasta în cazul cel mai bun. Cei care proiectau o agriculturã de tip stalinist pentru țara noastră, aveau modelul în fața ochilor. Să fi fost oare orbi sau în asemenea măsură de străini, încât să gândească în asemenea termeni? Sau așa de lași?

Proiectându-se și pentru România o etapă intermediară, se făcea socoteala că masele țărănești vor beneficia, temporar desigur, de pământul expropriat. Astfel se vor simți îndatorate moral partidului comunist și în acest fel vor porni după el grămadă. Abia după aceea se va trece la *socializare*, adică la o cvasinaționalizare a solului, când ceea ce li s-a dat cu o mână, li se va lua cu amândouă.

Lucrurile s-au petrecut însă puțin diferit față de calculul inițial. Cu toate că întâia fază a fost aplicată cu ortodoxie, țăranii s-au grăbit mai încet de a-i urma pe comuniști și au rămas în masă fideli tot P.N.Ț.-ului.

Partidul de la 1921 prelua de la premergătorii lui ideea unei socializări a pământului și a muncii, dar în folosul țăranilor. Statul nu se amesteca.

Partidul din 1928 preia întreaga concepție agrară a creatorului său. Socializarea devine o formă deghizată de expropriere, în folosul statului.

Ca niște discipoli care vor să-și depășească dascălul, exact în perioada când băteau mai multă monedă pe independența națională, staliniștii români au aplicat în țara noastră cea de a treia etapă, naționalizarea pământului, deși au avut grijă să nu transpire nicăieri această noțiune.

Nimic din ce aduseseră socialiștii în partidul comunist din 1921 nu a fost păstrat până la urmă de generația ultimă de staliniști, personificată de N. Ceaușescu, aplicând deja autonom dogmele în care s-a deformat, ”*fără ingerințe din afară*”.

Ultimul socialist din partid, Lucrețiu Pătrășcanu, nutrea convingerea că o nouă reformă, cu acțiune bipolară - desființarea moșiilor și împroprietărirea

țăranilor - prezenta o împlinire a testamentului Revoluției de la 1848, întrucât ”*Proletariatul și țărănimea au preluat astfel moștenirea anului 1848* ” [249] și nu partidul comunist! Lucrețiu Pătrășcanu era încă de pe atunci, în 1942, un ”eretic”.

*

Două fapte diverse legate de P.C.R., petrecute în acea perioadă, pun în lumină prin opoziție, caracterul demagogic al reformei agrare.

Faptul nr. 1. Presa l-a relatat la mijlocul lunii decembrie 1944, dar el probabil că avusese loc în toamnă, în orice caz, nu mult după 23 august. Mihai Macavei, unul din fondatorii Partidului Comunist din România (”Socialist”), participant la Congresul de constituire din luna mai 1921, și-a împărțit moșia de 220 de hectare, Vlădaia-Mehedinți, țăranilor, din proprie inițiativă. Din idealism? Mai credea el oare în idealurile tinereții lui? Dintr-o asemenea pornire, ar fi putut-o face oricând între cele două războaie! El participase în persoană la proiectarea viitorului care, uite, venise. Mai devreme de cât se așteptase? De remarcat este însă că avusese tăria morală să preîntâmpine executarea sa ca mare proprietar. O făcu deci singur, cu propria mână, pentru a nu trăi înjosirea izgonirii sale din conac, ca *dușman de clasă*, de către proprii săi tovarăși. El era un străin printre ei, membru al unui partid comunist care nu mai exista, de aceea despre el nici nu s-a auzit în această perioadă, decât în legătură cu acest episod. În orice caz, Mihai Macavei, dacă formal se mai afla în partid (poate nici nu mai era), oricum nu mai era un idealist ca în 1921, ci un prevăzător realist[250].

Faptul nr. 2. Tot o donație de pământ și tot de *bună voie*. S-a acordat pământ ”*câtorva ostași*” scria presa. (La doi, patru, zece? Nu se preciza.) Momentul: nu în 1944, ca în cazul precedent, ci în aprilie 1945, la o lună după promulgarea reformei agrare. Moșierul, marele proprietar ale cărui latifundii nu fuseseră atinse de cataclism și care astfel a ținut să-și exprime *solidaritatea* cu măsura guvernului, nu era altul decât... dr. Petru Groza![251]. El nu intrase în prevederile legii de expropriere, după cum recunoștea însăși presa partidului comunist. Acest fapt aparent mărunt, nu scăpase opoziției. De aici și nevoia guvernului de a ”drege busuiocul” cu un ”dar”, chipurile dezinteresat, făcut câtorva combatanți de pe front, întinsele moșii ale primului ministru rămânând de fapt neștirbite.

Pământul nu a fost naționalizat, dar reforma se realizează în primul rând în folosul statului și nu al țăranilor, căruia îi revine astfel ”bucățica cea mai grasă”. Începutul se rezumă la 368 000 ha, grupate în jurul conacelor boierești, fără ca locuința de reședință a proprietarilor să fie deocamdată afectată. Izgonirea lor din conac se va petrece după 1948. În pofida afirmații-

lor oficiale, operația reprezenta o combinație de expropriere și naționalizare.

Trecerea în patrimoniul statului a celor mai bune terenuri agricole, salveazã deocamdatã cultura pãmântului de la degradare. Inspiratorul însuși vede în parcelare un pericol. Dar tot cu acest prilej se pot constata adevãratele lui intenții: important pentru el era nu atât sã-i ajute pe țãrani cu pãmânt puțin, cât sã lichideze clasa moșierilor. Din punct de vedere politic, mișcarea i-a reușit.

Programul de guvernare F.N.D. precizase cã ”*se vor confisca pãmânturile criminalilor de rãzboi, ale moșierilor plecați cu nemții și ale celor care sabotează lucrãrile câmpului pe moșiile lor*”.

Conceptul de *criminal de rãzboi*, în viziunea P.C.d.R., nu era definit, poate tocmai pentru a-l face cât mai elastic, încât mai târziu, pânã și unii membri ai guvernului constituit la 23 august avurã toate șansele de a intra în aceastã categorie.

Mai rãmâne de observat cã de-a valma cu *criminalii de rãzboi* au fost trecut proprietarii care nu-și strângeau la timp recolta. În categoria de *sabotori* ai lucrãrilor agricole, dupã cum a arãtat-o practica ulterioarã, s-a putut intra deosebit de ușor.

Punctul urmãtor prevedea confiscarea tuturor proprietãților ce depãșeau 50 de hectare. Era doar preludiul, pentru cã în 1950, li s-a luat foștilor proprietari și ultima palmã de teren, nu li s-a dat nici atât pãmânt cât aveau la acea datã țãranii sãraci, pentru a se putea hrãni, li s-au naționalizat casele din care au fost scoși, iar cei mai mulți au fost nevoiți sã emigreze la orașe, de unde au fost arestați, li s-au înscenat procese pentru vini imaginare și au luat drumul închisorilor pentru mulți ani de atunci înainte.

În total, s-au expropriat 1.468.000 ha teren agricol. Nici pe departe tot pãmântul luat de la moșieri nu s-a repartizat țãranilor.

Totuși, acestei categorii sociale, regimul în cãutare de sprijinitori, a fãcut o demonstrație de generozitate. Au fost împroprietãrite circa 900.000 de familii, cu o suprafațã de 1.100.000 ha. Diferența de 368.000 ha reprezintã *fondul de stat de 5%*, deci pãmântul naționalizat[252].

Surse diferite indicã însã cifre diferite. Astfel, conform unei broșuri din 1945, se comunicã cifra terenurilor expropriate, ca fiind egalã cu 1.800.000 ha. Cum cifra împroprietãriților coincide, *fondul* trecut în proprietatea statului ar fi astfel de 700.000 ha[253].

Deși reforma din 1945 a întrunit din partea propriei propagande a partidului aprecieri exprimate la superlativ, cu grija permanentã de a minimaliza ultima reformã, cea efectuatã dupã primul rãzboi mondial, cãreia i s-au scos în evidențã numai deficiențele, ea nu a rezolvat problema agrarã decât din

punctul de vedere al partidului, care și-a văzut astfel atins obiectivul numărul unu din programul său, cu atâta operativitate.

Comparativ cu reforma agrară din 1925, ea a pus capăt existenței marilor moșii, dar va crea în numai câțiva ani o formă de exploatare împotriva căreia omul nu va mai avea nici un fel de mijloace de apărare: exploatarea nemiloasă de către stat, devenit el mare latifundiar, a omului devenit din țăran, proletar agricol.

Și în cifre absolute, reforma agrară din 1945 este inferioară celei din 1925. Acest lucru o demonstrează și tabelul de mai jos:

	1925	1945
Suprafața totală expropriată, în ha	6.126.000	1.468.000
Numărul familiilor împroprietărite	6.126.000	1.468.000
Din proprietatea expropriată, intrau în proprietatea țăranilor, în ha.	3.404.082	1.100.000

Metoda deja încetățenită de a se demonstra *adeziunea maselor* prin manifestări exterioare și declamatorii, aplicată deja în această perioadă, cunoaște un nou val, cu prilejul reformei agrare. Telegramele și scrisorile țăranilor, publicate în presă, ca și cuvântările unora din delegații la Congresul Frontului Plugarilor, convocat în luna iunie 1945, prin care se aduceau direct sau ocolit laude partidului comunist și erau atacați *dușmanii poporului*, Maniu și Brătianu, aveau deja o bază materială. Dar stilul lor declarativ, ca și formulele utilizate, trădau în mod suspect un secret care va deveni cu timpul de notorietate publică: fabricarea lor în laboratoarele de propagandă ale partidului.

Un singur lucru nu spuneau nici staliniștii, nici oamenii înhămați la carul lor, acestor țărani care se apucaseră cu nădejde să semene brazdă nouă, în acea ultimă primăvară de război și întâia noapte de democrație populară care începea: că și ei, în curând - stați puțin! - vor fi expropriați de pământ și nu numai de cel pe care-l primiseră, dar și de cel ce-l moșteniseră de la moși strămoși, ca țărani liberi ce erau.

AL CINCILEA PARTID COMUNIST: P.C.R.

PARTIDUL CELOR SUB O MIE

Majoritãți uriașe erau în chingile unei minoritãți ridicol de neînsemnate ca numãr, valoare politicã și prizã realã în mase.

Acesta era paradoxul lui 1945.

Partidul, proaspãt ieșit din clandestinitate, se afla el însuși în chinurile facerii. Cu câteva zile mai înainte existau numai niște conducãtori, unii ieșiți din închisoare și lagãre, fie prin evadare, fie în urma actului de la 23 august, alții așteptând la Moscova cu bagajele de drum pregãtite, momentul când aveau sã se mute la București.

Situația reprezenta urmarea directã a convulsiilor prin care trecuse partidul, a cataclismelor, dizolvãrilor, decapitãrilor consecutive, urmate de fiecare datã de reanimãri, impuse totdeauna de imperative conjuncturale.

Din 1924, anul *legii Mârzescu*, și pânã la Conferința Naționalã din 16-21 octombrie 1945 nu se poate vorbi despre partidul comunist ca despre un organism politic complet. Între aceste date, el reprezenta niște conduceri consecutive sau simultane, fãrã un corp de membri. Conducerea reprezenta aproape întregul partid pânã la 23 august 1944.

După aceastã datã începe lucrarea de organizare a rândurilor sale. Apele încã nu se despãrțiserã de uscat. Lupta pentru putere încã nu-i alesese pe cei tari.

Așa cum demonstreazã și presa legalã dintre august 1944 și toamna anului 1944 (pânã la Conferința Naționalã), diversele nume de conducãtori apar fãrã sã li se menționeze funcția în partid. (Cu o excepție-douã, când cel al lui Constantin Pârvulescu era însoțit și de titlul de secretar general). În unele cazuri, se folosește chiar apelativul *domnul.* Nu se poate afirma cã aceastã absențã totalã a menționãrii funcțiilor era un act deliberat, din motive tactice. Partidul Comunist Român nu exista ca atare nici mãcar după 23 august, când nu numai cã i se proclamase existența legalã, ci participa și la guvernarea țãrii. Mai mult: și la 6 martie 1945 el mai era încã un cap, poate douã, în cãutarea unui trup.

Acesta era poate cel mai mare paradox al momentului: guverna, dar

nu exista!

Partidului comunist al acelui moment i se potriveau de minune versurile lui Eminescu, pe care le vom adapta: ”Era pe când nu s-a zărit, / Azi îl vedem și nu e!”.

Totdeauna s-a apreciat că în România comuniștii reprezentau ”*o cantitate cu totul neglijabilă*”, că ”*Partidul Comunist din România nu constituie o forță politică vrednică de luat în seamă*” pentru că drumul lor ”*nu poate duce nicicând la emanciparea proletariatului*” [254].

Recunoașterea inexistenței unui corp de membri a venit în pofida secretului care înconjoară și astăzi acest capitol, chiar din partea Anei Pauker. Într-o conferință publică, ea a comis indiscreția de a mărturisi, că la ieșirea din ilegalitate, Partidul Comunist din România nu avea nici 1000 de membri, recunoaștere consemnată operativ de oficiosul P.N.Ț. *Dreptatea**.

Acțiunea de obținere a unui corp era astfel logică și normală.

Ieșirea din catacombe și hrube la lumina zilei, cerea măcar de ochii lumii să se pună capăt existenței de sectă (de unde vine și termenul *sectar*, folosit în limbajul de partid), urzind la întuneric planuri de viitor pentru o țară pe care nici în glumă - partidul nu glumește, tovarăși! - nu s-a gândit să o întrebe dacă și ea era de acord cu ele.

O dublă realitate îi presează pe șefii lui să utilizeze toate mijloacele care le stăteau la îndemână la acea oră, pentru a-și încropi un efectiv: a) misiunea *istorică* ce le revenise, fără să fie pregătiți pentru îndeplinirea ei. ”*Ar fi ridicol că ei ar putea doborî la un moment dat stăpânirea burgheză în România*” [255], spunea Lothar Rădăceanu. Nevoia unei armate de membri era astfel acută, deși în lipsa ei partidele și organizațiile de masă manevrate îi erau de mare folos, în pofida acestui handicap; b) faptul că celelalte partide importante ale țării: P.N.Ț., P.S.D. și P.N.L. creșteau vertiginos, atrăgând, în special primile două, masive contingente de oameni ai muncii.

Acest din urmă fenomen punea sub semnul incertitudinii nu numai tezele teoretice privind calitatea de *avangardă*, dar și acțiunile lui practice. Nici măcar muncitorimea nu se înghesuia la porțile partidului comunist. Faptul că ajunsese să dispună în scurt timp de sindicate, speculând slăbiciu-

---

*) Întrucât printre carnetele de însemnări care mi-au fost confiscate în țară a nimerit și cel în care aveam conspectată întreaga serie a acestui ziar, de la reapariția lui după 23 August și până la interzicerea lui definitivă, nu pot face o trimitere precisă la numărul respectiv, cu dată. Acest lucru rămâne valabil pentru orice altă referire la *Dreptatea*, întâlnită de aici înainte, precum și la alte surse documentare, chiar și pentru organe de presă ale P.C.R. menționate, dar lipsite de cuvenita trimitere la bibliografie.

nea social-democrației, care n-a știut sã folosească această armã formidabilã, de a fi fost urmatã de majoritatea zdrobitoare a muncitorilor, de intelectualii de vârf, de intelectualitatea mijlocie, cât și de țărani, era numai în ordinea machiavelismului lui politic.

Dar chiar și printre simpatizanții de altã datã, cei rãmași lucizi și cu coloana vertebralã verticalã, și ei ajunseserã sã-l evite.

AL PATRULEA PARTID COMUNIST ȘI SFÂRȘITUL LUI DEMN

Imediat dupã actul de la 23 august, la 1-3 septembrie 1944, se dizolvã Partidul Socialist (*nuanța Popovici*).

Acesta fusese de fapt, cel de-al patrulea partid comunist al României.

Constantin Popovici (1876-1940), dupã cum s-a menționat, fusese unul din cei care purtaserã tratative de *afiliere* cu Kominternul și principalul purtător de cuvânt al socialiștilor cu *rezerve.*

Atitudinea lui a fost nu ”*net anticomunistã*”, la un moment dat, cum se putea citi în *Scânteia*, sub semnãtura lui M. Gh. Bujor, ci net antiKominternistã, ceea ce este cu totul altceva[256].

Grupul *Popovici*, compus din cei mai radicali socialiști, se desprinsese în 1933 de P.S.D., constituindu-se într-un partid de sine stãtãtor, cu program comunist, adus la cunoștința publicã prin gazeta *Cuvântul*. Dar nu se va numi comunist, ci ”socialist”, ca un omagiu adus partidului anterior anului 1921. Cu-rând va avea o publicație proprie, cu un titlu programatic: *Unificarea Socialistã.*

”*Dupã o analizã a situației create de lovitura de la 23 august* - se spunea în Comunicatul de dizolvare - *și situației internaționale*”, adicã a intrãrii trupelor sovietice în România, pe care se sfiau sã o numeascã, au decis sã-și dizolve partidul. Spre diferențã de colaboraționiști și de alți *democrați*, ei și-au dat seama de la început de faptul cã totul s-a sfârșit și cã mai devreme sau mai târziu, României urma sã-i fie impus un regim dictatorial. Dacã existau mai puțini fataliști, poate și finalul luptei putea fi altul...

Autodizolvarea Partidului Socialist (Popovici) semãna mai curând cu o sinucidere printr-un harakiri politic.

Fondatorul lui nu se mai afla în viațã, dar printre fruntași se aflau vete-

rani, combatanți socialiști, din perioada anterioară scindării. Chiar dacă unii dintre ei avuseseră momente de slăbiciune față de Komintern, ca M.Gh. Bujor, nu cedaseră totuși ispitei de a se turci prin *afiliere.*

În agonia singurului partid comunist independent și național, bătrânii socialiști, veteranii utopiilor, mai găsiră puterea ultimei sfidări aruncate Partidului Comunist din România: *Comunicatul* lor recomanda membrilor să se înscrie nu în rândurile lui, ci în... sindicatele de breaslă și în Uniunea Patrioților[257].

AVATARURILE CAPULUI
ÎN CĂUTAREA UNUI TRUP

Abia după ce putu să obțină și un guvern pentru dominarea țării, deci abia după 6 martie 1945, partidul comunist începu să-și câștige membri.

Erau destui aceia care stătuseră în expectativă pentru a se convinge de partea cui se va apleca cumpăna, cu alte cuvinte, oportuniști, pentru ca investiția lor politică să le aducă maximum de profit. De ariviști și fripturiști nu a dus lipsă nici o epocă istorică, cu atât mai mult cea în care ne aflăm și cu un partid care-l încuraja pe toate căile și prin toate mijloacele. Iar când prin guvernul pe care-l patrona, ajunsese să facă din epurările din serviciile publice un mijloc de a crea locuri libere, funcții și posturi bine plătite pentru fruntașii săi, rândurile lui începură să se completeze și chiar în mod sensibil, cu tot felul de carieriști.

Vremea idealiștilor din pură convingere trecuse. A avut grijă să-i pună capăt partidul însuși. Dacă totuși să mai fi fost unii, erau prea puțini cei care intraseră în rândurile lui din convingeri altruiste, din credință pură, fără nici un calcul. Desigur, erau mulți și cei care regretau că nu intraseră în partid măcar cu doi-trei ani mai înainte - presupunând că puteau să găsească un fir care să-i ducă spre el - dar regretul lor era sincer numai în măsura în care sinceră era invidia față de idealiștii care luau de pe acum caimacul. Neliniștea lor nu era totuși îndreptățită, pentru că marea împărțeală se afla încă relativ departe.

Pentru ca micul partid comunist să devină un partid, se pun în mișcare toate pârghiile. Printre ele, un loc nu lipsit de importanță se acordă elementului propagandistic.

Conducătorii se află cu toții într-o campanie prelungită de *agitprop* sau

propagit, (se importaserã nu numai termenii, ci şi sistemul de a-i combina), semănând însã mai mult a reclamã comercialã. Cum şi graba şi concurenţa erau mari, primirile în partid nu se efectuau individual, aşa cum prevăd legile lui de la înfiinţare, ci pe bazã de liste colective.

Iatã-l de pildã pe Emil Bodnăraş, vorbind despre partidul comunist, secondat de un pişpiricã, după amintirile unor martori oculari, bâlbâit şi agramat, care îngãima şi el un fel de cuvântare, cuprinzând toate lozincile şi fixaţiile de moment ale partidului, în calitate de secretar al organizaţiei sectorului 1 Galben al capitalei.*

Iat-o şi pe Ana Pauker, în plinã ascensiune a stelei sale cãzãtoare, cãreia ziarul central al partidului îi creează în aceastã perioadã un fel de cult al personalitãţii, vorbind la sala Savoy. Îl vom afla pe acelaşi secretar al sectorului 1 Galben, organizând tineretul care strigă lozincile zilei: ”*Stalin şi poporul rus, libertate ne-au adus*” sau ”*Moarte duşmanilor poporului: Maniu şi Brătianu!* ”. Lozincile alternează cu cântece revoluţionare, unele pe melodii ruseşti: ”*Porniţi înainte, tovarăşi, / Cu braţul de fier, oţelit, / Din închisoare, noi iarăşi / Gata de luptă am ieşit* ”; altele, creaţii originale din închisoare, precum: ”*Trece-trece-trece / Doftana asta rece / Doftana asta rece / Şi noi ne-om veseli!* ”. Cântecul avea dreptate: a urmat veselia cea mare!

Scânteia descrie astfel momentul care a urmat discursului Anei Pauker:

”*Tovarăşul Ceauşescu anunţă la sfârşit cã a primit adeziunea a 14 muncitori de la* YY*Cartea Românească*[[*, a 32 de salariaţi de la primãria municipiului, 21 de la cooperativa* YY*Victoria*[[*etc., care vor sã intre în partid. Din fundul sãlii se aude: - 23 de la* YY*Liga operelor Sociale!*[[*, 173 de la* YY*Eforia Spitalelor civile*[[” [258].

Chiar şi acest scurt episod este edificator pentru criza de încredere prin care trecea partidul încã în primul sãu an de existenţã legalã postbelicã, înainte de a fi ajuns sã organizeze asemenea constrângeri economice şi politice, sã introducã discriminãri, încât oamenii sã ajungă sã cearã singuri intrarea în rândurile lui, iar primirea lor sã se facã individual.

Scena se repeta aproximativ după acelaşi tipic în toate adunãrile din acea perioadã, finalizate cu prezentarea de liste, cuprinzând zeci de nume de noi membri, cooptaţi la grãmadã.

Tot în momentul respectiv, intervine şi un scurt episod legionar în istoria partidului comunist.

Teoretic, comunismul este incompatibil cu extrema dreaptã. Cã Stalin,

_____

*) Nicolae Ceauşescu, viitorul dictator.

în relațiile sale cu Germania nazistă a dovedit contrariul și că în probleme capitale ale politicii sale s-a aflat pe același teren cu Hitler - și s-ar mai fi aflat multă vreme, dacă ultimul n-ar fi rupt cununia - deci că realitatea faptelor este uneori cu totul alta, nu pare să intimideze nici o teorie.

În teoria P.C.R., mișcarea legionară este privită ca un fenomen ultra-reacționar al societății burgheze. Prin reciprocitate, legionarismul a repudiat marxismul în genere și comunismul în special. Se trec însă sub tăcere cu pudoare de către istoricii de la București, unele episoade de flirt cu dreapta, cu păstrarea unei fațete de incompatibilitate structurală.

Era o vreme când comunismul românesc, admițând colaborarea cu partidele extremei drepte, se făcea vinovat de niște *stângisme*, specifice doar *copilăriei comunismului.*

În 1930, presa scria despre comuniști arestați, în posesia cărora se aflau două carnete de membru: unul emis de P.C. din România, iar altul de *Garda de Fier*[259]. Trebuie reținut că faptul relatat se petrecea într-o perioadă de vârf a activității partidului, apreciată ca matură: peste un an apărea *Scânteia* ilegală și puțin mai târziu se ținea la Moscova Congresul al V-lea.

Asemenea simptome de copilărie întârziată nu mai erau admise în 1945. Toate actele politice erau nuanțate.

Presa național-țărănistă a publicat de pildă un răspuns al lui Iuliu Maniu la o scrisoare care îi fusese adresată de Horațiu Comaniciu, probabil unul din conducătorii și purtătorii de cuvânt de la acea oră ai *mișcării*, răspuns în care se exprima înțelegere pentru decizia unor tineri legionari de a intra în rândurile P.N.Ț. Presa partidului comunist a făcut din acest răspuns un cap de acuzare împotriva lui Iuliu Maniu, piesă prețioasă la dosarul său de *fascist*, depășită prin valoare doar de strângerea mâinii lui Antonescu, din boxa acuzaților. Desigur, dacă H. Comaniciu ar fi avut inspirația să se fi adresat Anei Pauker sau lui Teohari Georgescu, nu mai vorbim dacă ar fi procedat ca Gh. Tătărescu, mâncătorul de comuniști din perioada antebelică, cu totul alta ar fi fost situația!

Cu totul alta, pentru că în 1945, în listele care se întocmeau cu caznă și pompierește pentru a se aduce aderenți - indiferent de care, numai să fie! - în P.C. din România s-au înscris mulți foști combatanți ai extremei drepte. Unii care au prins cele dintâi trenuri (înainte de 23 august sau imediat după această dată), stau astăzi pe funcții onorabile ori au binemeritate pensii după ele.

De la o extremă la alta se trece cel mai ușor. Unii foști legionari au intrat în partidul comunist dintr-un fler politic, pentru a se sustrage unor eventuale măsuri punitive și de represiune pe care și noul regim putea să le por-

neascã din moment în moment împotriva lor, şi le-a şi pornit. Unii au rãspuns pur şi simplu apelului pe care Ana Pauker - dupã mãrturia ulterioarã a lui Dej - l-ar fi adresat legionarilor de a adera la partidul comunist.

NOTÃ LA EDIŢIA A III-a, 1999. Anonimul relatării privind finanţarea partidului comunist şi posibil chiar a unor acţiuni sovietice, de cãtre industriaşul N. Malaxa (v. pag. 100) este de asemenea autorul unei relatãri, privind *Pactul grupării Horia Sima cu guvernul R.P.R.,* din care reproducem: *"În toamna 1944, au fost paraşutate de cãtre germani în România, mai multe echipe de sabotaj şi terorism, formate din membri ai grupului Horia Sima. Cu conducerea acestor grupuri a fost paraşutat un comandament compus din: profesor Nicolae Pãtraşcu, avocaţii Vicã Negulescu şi Viorel Chioreanu, toţi oameni de mare încrederea ai lui Sima.*

Cei trei au fost paraşutaţi în regiunea Sibiu, de unde au venit la Bucureşti peste câteva luni.

Sosit în Bucureşti, Pãtraşcu a fost gãzduit la Nicolae Albescu, alias Weismann, membru al grupului Sima, cu domiciliul în bd. Dacia. Prin intermediul acestuia (Albescu), Nicolae Pãtraşcu a intrat în legãturã cu Teoharie Georgescu, stabilind împreunã bazele unui "Pact de neagresiune", în realitate de colaborare.

Acest pact cuprindea urmãtoarele obligaţii:

Din partea grupului Horia Sima:

1) Abţinerea de la orice acte de sabotaj împotriva Sovietelor şi a guvernului; 2) Predarea integralã a armamentului, muniţiunilor şi aparatelor de radio aduse din Germania. 3) Intrarea în legalitate a celor ce trãiau cu acte false date de germani sau procurate din ţarã, prezentându-se la Poliţie pentru facerea formelor legale. 4) Sã nu dea nici un fel de concurs partidelor istorice, nici în campania electoralã, nici prin înscrierea în acele partide.

Din partea guvernului (Teoharie Georgescu):

1) Încetarea urmãririi şi iertarea de judecatã a celor veniţi cu paraşuta sau clandestin din Germania, precum şi a celor urmãriţi în ţarã. 2) Eliberarea din închisori a celor prinşi din echipele de sabotaj, precum şi a celor condamnaţi sub regimul Antonescu, precum şi a celor arestaţi în lagãre sau închisori dupã 23 august 1944 - membri ai grupului Sima. 3) Promisiunea de a li se permite sã se organizeze ca partid democratic sub denumirea de: Partidul social-creştin sau democrat-creştin, preşedinte urmând a fi prof. P. P. Panaitescu sau avocatul Ion-Victor Vojen. În scopul pregãtirii atmosferei li s-au pus la dispoziţie fondurile necesare pentru scoaterea unei reviste intitulatã: Noua Vestire - organ al Comitetului de regrupare legionar. *Aceastã revistã a apãrut câteva luni şi se difuza şi în lagãre şi închisori cu ştiinţa guvernului. Printre cei ce semnau articole erau: Alexandru Constant - (politica externã) şi Andor - (probleme muncitoreşti).*

Atât prin douã discursuri politice rostite de Gheorghiu-Dej şi unul de Ana Pauker s-a pomenit despre încadrarea legionarilor în viaţa publicã, fiecare la locul sãu, cât

și la conferințele organelor de siguranță, precum și prin circulare s-a comunicat organelor în subordine cã problema legionarã este o chestiune închisã pentru organele de stat.

În lunile ianuarie-martie 1948 s-au întocmit în deplin secret tabele de foștii legionari pe categorii și numai în mai 1948 pactul a fost denunțat brusc de guvern, dând un ordin circular secret nr. 5 / mai 1948 pentru urmărirea și arestarea legionarilor.

Primele victime au cãzut - ca de obicei sub regimul sovietic - tocmai cei ce fãcuserã pactul: Pãtrașcu, Vicã Negulescu, Chioreanu, cei mai apropiați colaboratori ai lor fiind arestați în noaptea de 15 mai 1948, de aceleași organe ale Siguranței cu care până atunci colaboraserã și au fost implicați într-un proces de spionaj și rezistență împotriva regimului, când în realitate nu fãcuserã nimic.

În prezent sunt foarte mulți foști membri ai grupării Sima, care au posturi importante în regimul de democrație populară din R.P.R., colaborând în bunã înțelegere." (ARHIVÃ POLITICÃ DE EXIL, vol I, Colecția Victor Frunzã).

* * *

Indiferent de calea aleasã, represiunilor masive care au urmat după 1948, n-au scãpat nici *strecurații* în partid, deși soarta lor se pare cã a fost mai blândã. Cei care și-au declinat de la început trecutul, *mințirea partidului, lipsa de sinceritate* devenind o circumstanță agravantã, au scãpat totuși cu bine și din aceastã încercare.

În dosarul lui Maniu se adãugase o piesã, în cel al Anei Pauker, douã deodatã.

Se fãcea abstracție de faptul cã însãși Conferința Națională din toamna anului 1945 criticase în mod voalat viteza de melc în aducerea de noi membri, în contradicție cu "*creșterea influenței partidului* ", adicã a sarcinilor pe care le avea de îndeplinit și care din lipsa de efectiv uman nu avea nici forța necesarã. Rezoluția Conferinței vorbea de "*toți acei muncitori, țãrani și intelectuali care cereau sã fie încadrați în partid* " [260], și care trebuia înțeleasã invers, în sensul cã partidul își dorea cât mai mulți oameni ai muncii, care însã nu se grãbeau sã vinã și tocmai de aceea cererile lor trebuiau *organizate*, chiar și pe listele colective.

Este aproape imposibil cã atât aducerea de membri cu toptanul - în limbajul consacrat, aceasta se numește *deschiderea porților partidului* - și în subsidiar, tolerarea intrãrii legionarilor, sã se fi fãcut fãrã aprobarea prealabilã a Moscovei, când se știe cã și cel mai mãrunt pas și nu de importanța acestuia, nu putea fi întreprins în acea perioadã fãrã încuviințarea sau *linia* venitã de *sus*. Iar *sus* se afla Stalin sau personificarea acestui Budha al comunismului mondial de cãtre oameni cu funcții operative, care în fața necesitãților politice de moment știau sã-și întoarcã pe dos haina și sã renunțe la principii.

Poți să știi ce a gândit *tãtucul* de la Kremlin când a admis sau chiar o fi dispus aceasta? Poate o fi gândit, mai știi, cã nu strica puținã sãmânțã antisemitã în biserica marxistã, unde majoritatea conducerii și posturile importante erau ocupate de minoritari etnici, care cum se instalau într-o stranã principalã, trãgeau dupã ei tot coreligionari. De ce șotii mai era în stare *tovarãșul* Stalin! Sau *tovarãșul* Vâșinski, nu mai conteazã! Pe ei nu-i putea acuza nimeni cã simpatizeazã cu legionarii, cum îl acuzau șefii comuniști români pe Iuliu Maniu. Cum omul de încredere al Kremlinului care sã ducã la îndeplinire linia trasatã s-a întâmplat sã fie de origine evreiascã, totul pãrea o deriziune.

Când partidul și-a fãcut suma și s-a simțit stãpân pe situație, se putu reveni la principiile puse la congelat, iar pentru explicație și spãlarea obrazului, cum Ana Pauker avea deja pe lista de platã atâtea rubrici cu totul verosimile, mai putea fi adãugatã și una fictivã. O evreicã fu așadar acuzatã de înțelegere de mamã acordatã extremei drepte antisemite din țara noastrã! Așa cã totul este posibil în aceastã lume, tovarãși!

Desigur, nu s-a întâmplat nici o catastrofã și partidul n-a fost abãtut de la linia sa. Dar sãmânța aruncatã o datã a încolțit și a dat vlãstare tinere și viguroase peste decenii*.

Partidul se ferea ca de foc sã deconspire secretul știut de toatã lumea: cã printre rândurile sale bãtea vântul. Rapoartele datând de atunci consemnau totdeauna procente și nu cifre absolute, ca de exemplu, cel prezentat de Miron Constantinescu la deschiderea primei Conferințe libere a regiunii București a P.C.d.R., privind creșterea efectivului.

Istoriografia oficialã nu menționeazã nicãieri numãrul de membri ai partidului în momentul ieșirii sale din ilegalitate, la data de 23 august 1944. Se știe însã cã el avea sub o mie de membri, în timp ce surse bazate pe mãrturiile unor ilegaliști, dau cifra de 500.

---

*) NOTÃ LA EDIȚIA A III-a, 1999. Colaborarea comunisto-legionarã s-a petrecut dupã aceea, nu fãrã oarecari reușite ale regimului, în spionarea exilului sau în manipularea acestuia prin unele ”organe” de presã, editate de legionari sau alți refugiați de extremã dreaptã, în timp ce pe alții, în țarã, îi ținea în închisori și în lagãre. Refugiat la Paris, Eftimie Gherman relateazã un caz de repatriere, petrecut în sânul Comitetului Național: ”*Este vorba de dl. Obreja, fost profesor, pe vremuri mare legionar. În exil, de ani de zile îndeplinește funcția de secretar și contabil la ”Caroman”* (organizație de ajutorare a refugiaților, patronatã de Comitetul Național. N.n.), *deci cel mai în curent cu tot ce s-a petrecut în administrația acestei instituții (evidența refugiaților, manipularea de fonduri etc.). Toate aceste informațiuni vor ajunge mâine în mâna reperiștilor* (Termen derivat din abrevierea R.P.R. N.n.). *Pare sã fie și alți candidați la repatriere, toți proveniți din grupul lui Vișoianu* ”. (Eftimie Gherman, *Srisoare cãtre Pamfil Șeicaru*, Arhivã Politicã de Exil, Vasile C. Dumitrescu, Colecția Victor Frunzã).

Fãrã sã se dea aşadar o cifrã absolutã, din când în când mai rãzbat unele recunoaşteri, voalate desigur, ale adevărului istoric, privind ieşirea partidului comunist la lumina zilei cu un efectiv care putea sã încapã în totalitatea lui într-un cinematograf, precum aceasta, sub forma unei întrebãri retorice, venind din partea secretarului general:

"*Unii îşi pun întrebarea cum a putut Partidul Comunist Român,* ***care a ieşit din ilegalitate cu un numãr relativ mic de membri*** (subl. ns.), *sã conducã lupte de o asemenea amploare? Cei care îşi pun o asemenea întrebare dovedesc cã nu cunosc istoria Partidului Comunist Român, cã nu-i cunosc pe comuniştii români* " [261].

Rãspunsul este de naturã sã închidã definitiv problema. Aceasta, pentru cã: "*Partidul Comunist Român* [...] *s-a cãlãuzit dupã atotbiruitoarea concepţie marxist-leninistã*" - stalinistã, am adãuga noi[262].

Nu s-a publicat, de asemenea, nicãieri, cifra compoziţiei numerice a partidului între 23 august 1944 şi 6 martie 1945. Cu bunãvoinţã se poate spune cã efectivul sãu crescuse la 5 000-6 000 de membri.

În sfârşit, primele menţiuni concrete, privind numãrul membrilor partidului, se referã la perioada ulterioarã preluãrii guvernamentale, deci dupã 6 martie 1945 şi numai dupã masiva campanie de înscrieri de aderenţi pe bazã de liste colective. Mai probabil este cã întâia cifrã datã de partid publicitãţii, privind efectivul sãu, corespunde datei Conferinţei Naţionale, respectiv octombrie 1945, când în sfârşit, se poate spune cã P.C.R. avea un contingent de membri.

Dar şi pentru acest moment, chestiunea pare atât de delicatã, încât dacã nu se poate trece pânã la nesfârşit peste evidenţe, nu se renunţã nici când este vorba de un lucru atât de concret, în care matrapazlâcul este depistabil cu cea mai mare uşurinţã, la diverse "înfrumuseţãri". Acest lucru nu

se petrece în lucrãri diferite ale unor istorici diferiţi, ci la unul şi acelaşi purtãtor de cuvânt al partidului, care este secretarul sãu general. Cu prilejul diferitelor cuvântãri, şeful de partid şi de stat a prezentat de fiecare datã altã situaţie, încât puse faţã în faţã, cifrele menţionate au mai mult darul de a încurca lucrurile şi de a uimi prin nerușinare, decât a aduce o oarecare luminã. Astfel aflãm cã: "[...] *la numai câteva luni dupã ieşirea din ilegalitate, în rândurile lui* (ale partidului, n.n.) *se aflau peste 100 000 de membri*" [263]. Vorbitorul n-a specificat ce înseamnã pentru el *câteva luni.* Între 23 august 1944 şi oct. 1945, trecuserã mai mult de *câteva luni.* Or, ne-o spune tot el, uitând ce afirmase cu altã ocazie, în cadrul aceluiaşi volum: "[...] *În martie 1945 partidul numãra 35 800 de membri*" [264]. În sfârşit, în pofida celor afirmate cu douã prilejuri anterioare, secretarul general prezintã într-o nouã cuvântare o a treia

variantă, la fel de deosebită de celelalte, precum primele două între ele: ”[...] *În 1945, partidul nostru avea circa 20 000-25 000 de membri* ***şi alţi activişti*** (subl. ns.), *e adevărat, activişti clătiţi în lupta revoluţionară, unii din ei cu ani grei de închisoare*” [265].

Putem trage din această ultimă mărturie câteva concluzii interesante: a) Nu se precizează momentul anului 1945 la care se face referire. Or, spre sfârşitul anului, mai ales după Conferinţa Naţională, situaţia era schimbată faţă de primele trei luni, când probabil că efectivul partidului reprezintă încă o cifră nepublicabilă, cu toate că înscrierile se făceau pe bază de liste. b) Secretarul general face o deosebire între calitatea de membru şi aceea de *activist*, care se aplică acelor membri salariaţi ai partidului, *funcţionari* ai lui, devenită astfel profesie. Deci un membru poate să nu fie activist, dar un activist nu poate să nu fie membru. Pentru prima dată, din nevoia de a avea o cifră cât mai umflată, secretarul general se îndepărtează de la propriile legi şi numeşte *activişti* persoane care din diferite motive desfăşurau activităţi în favoarea partidului comunist, fără să fi fost membri, asimilându-le în mod automat cu aceştia. Cum din context reiese că majoritatea făcuseră ”*ani grei de închisoare*”, să nu fie oare vorba de elita *gărzilor*, ciomăgarii din brigăzile de şoc*, cu ajutorul cărora se cuceriseră prefecturile, primăriile şi jandarmeriile, se *împărţise* pământ ţăranilor şi fuseseră daţi afară adevăraţii reprezentanţi ai muncitorimii din comitetele de fabrică, pentru a fi instalaţi în locul lor oamenii partidului? Mărturia guresului secretar general nu lasă urmă de îndoială că despre aceasta este vorba. Dacă scădem numărul combatanţilor cu bâta, care nu erau membri efectivi ai partidului, ce mai rămâne atunci din el?

Dar indiferent dacă avea la acea oră zece sau patruzeci de mii de membri, raportat la populaţia de 18 milioane de locuitori ai ţării, ca aspirant la dominarea ei, P.C.R. era chiar şi în 1945 ridicol de neînsemnat. Încât spusele despre *atotbiruitoarea concepţie marxist-leninistă* poate să fie o frumoasă poveste pentru cercurile de învăţământ politic ale *Şoimilor patriei*, dar nu şi o dovadă de probitate.

Conştiinţe lucide, precum C. Titel-Petrescu, se adresau fără echivoc ambiţioşilor conducători ai partidului comunist şi pe care din motive de alianţă nu-i numea, spunându-le că nu le acceptă ”*limbajul violent, aparent revoluţionar, care sperie inutil straturile sociale dezorientate*”, şi nici obiectivul activismului lor, bazat pe convingerea după care ”*salvarea României constă în domnia unei categorii de cetăţeni asupra altora*”, într-o formulă ”*de clasă*”, ”*exclusivistă şi îngustă*” [266].

*) Infractorii de drept comun, cum fusese el însuşi la începutul activităţii sale.

Desigur, C. Titel-Petrescu s-a autocenzurat, fãrã sã spunã cã acea categorie *de cetãțeni* care urmãrea dominația, reprezenta o minoritate insignifiantã ca numãr, față de populația țării.

Conducãtorii acestui partid nu aveau însã în drumul lor spre putere nici un fel de complexe, nici cel puțin cel real al faptului cã le lipsea un efectiv de partid propriu zis.

Când se vorbea din tabãra acestui partid mititel despre forța lui, se proceda simplu, prin anexarea majoritãții altora și a majoritarilor, în general. Ca în acest model folosit în premierã de dr. P. Groza: ”*Partidul comunist și Partidul Social-Democrat au jumãtate de milion de luptãtori!* „ [267].

Aceasta, pentru ca nu cumva sã se creadã cã paradoxul anului 1945 era faptul cã majoritãți uriașe se aflau în chingile unei minoritãți ridicol de neînsemnate ca numãr, valoare politicã și prizã realã în mase.

UN CONDUCÃTOR PENTRU DOUÃZECI DE ANI

O luptã surdã se ducea însã în interiorul partidului. Opintelile și icniturile nu ajungeau la urechile indiscreților. Era continuarea pe o arenã nouã și în împrejurãri istorice radical modificate a vechilor rivalitãți între cele douã ramuri ale partidului. Violența lor a fost recunoscutã de cãtre secretarul general al partidului, în a cãrui logoree diareicã mai scapã din când în când câte un grãunte de adevãr. Astfel, luptele *fracționiste* numite așa pentru a nu se recunoaște cã erau niște încleștãri pentru putere, au continuat ”[...] *și în anii de dupã reintrarea partidului în legalitate și chiar dupã cucerirea puterii* [...]” [268], adicã și dupã 1944, și dupã 1948, ceea ce înseamnã cã n-au încetat sã se manifeste nici o clipã.

Miza luptei în acest moment era locul numãrul unu în ierarhia partidului.

Liderii celor trei ramificații, mai bine spus ai celor douã și jumãtate, participaserã la un moment dat cu toții la concursul al cãrui jude suprem fusese Stalin. *Geniul omenirii muncitoare* nu putuse sã nu observe cã veteranii socialiști din partid, puțini câți mai rãmãseserã - și asta pentru cã stãtuserã cuminți acasã - în pofida ornamentelor oratorice la zi, din ce în ce mai dosite, pãstraserã sentimente amestecate prosovietice și antineoțariste. Participarea lor la guvern fusese fortuitã.

Ce ironie a soartei! Tocmai ei, prin Lucreţiu Pătrăşcanu, au avut de jucat unul din rolurile cele mai importante în întoarcerea armelor, la 23 august. Ei mai trebuiau ţinuţi şi nu deţinuţi, în măsura în care prin acel partid demult apus, se legitimau celelalte două.

Fondatorii-veterani în plinătatea forţelor creatoare, singurii cu experienţa unei activităţi publice locale, aveau şi calitatea de a fi fost printre intelectualii, dacă nu valoroşi, oricum capabili de o înţelegere superioară, lepădată de dogme, a realităţii. Cei mai mulţi împărtăşiseră nişte idealuri pure. Reduşi la tăcere sau trataţi în cazul cel mai bun cu complezenţă, poate că se aflau acum printre primii, care în vacarmul agitatoric al manifestanţilor, în forul lor interior erau cuprinşi de mustrări de conştiinţă, realizând prăpastia dintre idealuri şi realitate.

Ei purtau acest stigmat al tinereţii lor şi chiar dintre cei care acceptaseră fără rezerve stalinismul (asemenea lui P. Constantinescu-Iaşi, acum ministru al propagandei în guvernul Groza) erau pe neobservate împinşi spre tuşă, chiar în condiţiile crizei de cadre de partid. Nu de şefi comunişti se ducea lipsă, ci de membri de rând.

Celor mai mulţi comunişti de la 1921 li s-au oferit mai târziu diverse sinecure, funcţii onorifice aflate pe câte o "linie moartă", cu obligaţia tacită şi subînţeleasă de a nu deranja. Iar ei nu deranjară de la început.

Cei mai mulţi veterani comunşti, proveniţi din Partidul Socialist din România oscilau între compromisuri şi abdicare, între democraţia ai cărei copii fuseseră şi noile rezerve la pretenţiile năbădăioşilor, intraţi în scenă parcă din cuşcă.

Cum partidul de la 1921 încetase demult să mai existe, cei mai mulţi membri fondatori ai acestuia nu au trecut în mod automat la cel reorganizat în interior în anii treizeci, ci pur şi simplu s-au împrăştiat ca potârnichile, unii chiar pe la alte partide. De pildă, am menţionat deja cazul lui N. D. Cocea, cunoscutul gazetar, care în aceşti dintâi ani de dictatură deghizată în democraţie pluralistă, editează de sine stătător gazeta de factură comunistă *Victoria*, dictatura lui Carol al II-lea îl prinde la partidul liberal. Nu avem ştiri despre apartenenţa politică a altor intelectuali comunişti: Emil Isac, Barbu Lăzăreanu, pictorul Octav Băncilă, Leon Ghelerter, Gr. Niculescu-Mizil şi alţii, în plină putere creatoare la această oră. Este adevărat că "*tov. Macavei Mişu*" este adus să vorbească la o întrunire a F.N.D., că *prinţul roşu*, Scarlat Calimachi, participă la înfiinţarea Sindicatului ziariştilor şi că Gh. Cristescu vorbeşte în calitate de "*referent al Sindicatelor unite*", în care se înscrisese, conformându-se recomandării făcute la dizolvarea Partidului Socialist (Popovici), ceea ce dovedeşte că nici formal nu se amesteca cu comuniştii moscoviţi[269].

Dar despre fondatorii de la 1921, în genere, nu se mai aude nimic.

Cel mai proeminent reprezentant al acestor comuniști-”socialiști” era desigur Lucrețiu Pătrășcanu, socotit chiar și de către inamici nu numai drept cea mai importantă personalitate a partidului de la această oră, ci și singurul cu care se putea avea un dialog civilizat.

Este foarte probabil ca misiunea sa la Moscova, în septembrie 1944, în componența delegației care a semnat Convenția de armistițiu, să fi fost nu numai *de stat*, ci și *de partid* și prilejul să fi fost folosit pentru a fi testat ca posibil conducător titular al partidului, în momentul când Kremlinul urmărea să numească unul. Biografia îi dădea acest drept: avea un trecut care îi punea în lumină fermitatea caracterului, era un om de principii, refuza concesiile.

Desigur, la Kremlin s-au cântărit toate aspectele pro și contra, pentru ca Pătrășcanu să preia conducerea partidului. Dar în viziunea stalinistă, el nu reprezenta nici pe departe imaginea conducătorului standard. El nu era un produs al Kominternului, ca de pildă Ana Pauker. Mai avea apoi și ”defectul” capital de a fi fost un intelectual și încă din tată-n fiu, contrazicând noile dogme de după Lenin.

Toate aceste argumente *contra* au prevalat asupra argumentelor *pro.* De altfel, linia adoptată s-a putut citi imediat printre rânduri în presa partidului: în timp ce merite imaginare ale celorlalți lideri erau umflate peste măsură, meritele reale ale lui Pătrășcanu erau ostentativ minimalizate, fiind trecut pe cât era posibil pe un plan secundar, din ce în ce mai evident.

Și candidatura Anei Pauker a fost desigur cântărită cu multă grijă. Atuurile ei păreau să fie chiar mai numeroase și atârnau în balanță destul de greu.

Ana Pauker sau simplu, *Ana*, sau *tovarășa Ana*, reprezenta o a doua generație de comuniști intrați în partid sub steaua roșie a Kominternului. Pentru cei mai mulți fusese o zodie blestemată, dar deocamdată toți tineri, în conflict cu generația de *bătrâni* socialiști, se aflau în ascensiune. *Anica* Pauker - așa apare pentru prima dată în presa de partid, în 1922, fiind probabil deja căsătoritã, după numele ei de ”domnișoară”, Rabinsohn, nefiind cunoscutã - era tovarășa de generație cu toți Kominterniștii căzuți sub glonțul lui Stalin: D. Fabian, E. Köblös, D. Grofu, Ecaterina Arbore, Marin Timotei, Al. Dobrogeanu-Gherea, Boris Stefanov și desigur, Marcel Pauker, soțul ei. Personal, ea avusese noroc: în anii represiunii staliniste se afla în țară. Dar ca și ceilalți comuniști din anii ilegalității, nici ea nu avea țară. Chiar și în cuvântările postbelice, purtând din considerente de strategie și tactică glazură tricolorã, se putea constata cã slujea nu unei idei internaționaliste, ci cu totul unei

alte patrii. Este şi de mirat cã dupã atâtea servicii aduse, rãsplata ce i-a fost rezervatã în ordinea legilor partidului pe care l-a slujit, a fost tocmai blasfemia. Dar sã nu anticipãm...

A fãcut parte din dirigiuitorii Kominternului şi în aceastã calitate a fost o perioadã de timp în conducerea Partidului Comunist Francez, când a avut şi o legãturã cu unul din liderii acestui partid, Clemen Fried, tatãl primei sale fiice. Probabil cã în perioada rãzboiului s-a decis orientarea activitãţii ei nu spre Franţa, ci spre România, unde Stalin avea interese imediate şi nemijlocite. Pentru început, i s-a încredinţat formarea diviziei de "voluntari" *Tudor Vladimirescu.*

O adevãratã campanie de evidenţiere a meritelor ei se desfãşura în presa partidului, dominatã de oamenii din grupul "exterior", degajându-se evident impresia cã detaşarea Anei Pauker de lotul liderilor, ca *numãrul unu*, este iminentã.

Anturajul ei, cu oameni veniţi din emigraţie sau cooptaţi ulterior, era omogen atât ca formaţie stalinistã, cât şi ca apartenenţã, cu unele excepţii desigur, la grupul etnic evreu. Faptul nu ar avea importanţã şi nu l-am consemna dacã nu am fi obligaţi sã o facem, întrucât tocmai acest din urmã lucru l-a obligat pe Stalin sã nu o desemneze pe *Ana* drept conducãtoarea supremã a P.C.R., cu toate cã meritele pe care le câştigase în faţa lui, o indica aproape cu certitudine*.

Analiza presei din aceastã perioadã oferã o idee destul de clarã asupra concurenţei electorale între Dej şi Ana Pauker. La un moment dat, şansele ei pãreau aproape sigure. În lozinci, poezii, numele ei era trecut în faţã, înaintea celui al lui Dej. Se ştie cã în partid "codul manierelor elegante" nu funcţionează, iar ordinea enumerãrii exprimã cu exactitate gradul ierarhic. *Scânteia* din diferite perioade reproduce fluctuaţia în acest domeniu. Momen-

*) NOTÃ LA EDIŢIA A III-a, 1999. "*Dupã rãzboi, interesele Moscovei, din consideraţiuni de tacticã, cereau ca principalii conducãtori ai partidului comunist trebuiau sã fie* ***muncitori şi de origine etnicã români****, astfel încât Gheorghiu-Dej şi toţi ciracii lui au ajuns fruntaşii treburilor statului comunist român, în slujba Moscovei şi cu sprijinul indirect al unora dintre guvernanţii din trecut ai ţãrii româneşti*", sesisa Eftimie Gherman aceeaşi "linie", confirmare din sursã independentã a concluziilor analizei noastre, datând din anii şaptezeci. Este însã de mirare, cã la mai mulţi ani dupã moartea lui Stalin, liderul social-democrat în exil mai punea opţiunea etnicã pe seama "consideraţiunilor de tacticã" ale dictatorului de la Kremlin şi nu pe aceea mai simplã, pe antisemitismul sãu, despre care relatează şi propria fiicã a dictatorului, Svetlana Alilueva. (Eftimie Gherman, *Scrisori cãtre Pamfil Şeicaru,* Arhivã Politicã de Exil, Vasile C. Dumitrescu, Colecţia Victor Frunzã).

tul la care ne referim este de asemenea ilustrat, ca în această relatare a manifestării legate de aniversarea Revoluției din octombrie: ”*Ana Pauker, Gheorghiu-Dej, Vasile Luca. Nume scumpe de luptători antifasciști!* (A se observa escamotarea calității de comuniști, dovadă a ”popularității” acestora. N.n*.). Ana Pauker, Gheorghiu-Dej, Vasile Luca apar pe balcon și pot vedea încă o dată că suferința lor de o viață întreagă n-a fost zadarnică* (te cred și eu! n.n.), *poporul cunoaște lupta și suferințele lor. Dovadă: dragostea cu care sutele de mii de muncitori îi înconjoară astăzi: Ana Pauker, Gheorghiu-Dej, Vasile Luca* [...]” [270].

Repetarea enumerării cu Ana Pauker în frunte este ostentativă în această perioadă, așezarea numelui lui Dej la coadă nefiind o concesie, nici de dragul rimelor, ca în acest fragment, dintr-o versificație de Dumitru Corbea: ”*Crescuți în vârtej / De lupte / Ana, Luca și Gheorghiu-Dej / Și cu ei mii și mii / Milioane / Din uzine, din câmpii / S-au ridicat / Unul ca unul mai înflăcărat / Pentru popor / Pentru țara lor / Vrerea mulțimilor, / Sufletul ei / Stă neclintit / Lângă toți trei* [...]” [271].

Acestei perioade și aceleiași concepții ierarhice aparține și lozinca: ”*Ana-Luca-Teo-Dej / Bagă spaima în burgheji!* ”.

Ana necorespunzând, trebui să fie luată în considerare cea de a treia candidatură.

Gheorghiu-Dej veni deci de urgență la Moscova. Pretextul a fost cât se poate de bine ales: ca ministru al Comunicațiilor în guvernul Rădescu, el s-a dus a ”cere” sprijin în vederea restabilirii comunicațiilor și ”*pentru conversații*”, ”*cu privire la anumite probleme de economie națională și de transport ale României* ” [272].

Comparativ cu concurenții săi, în fața lui Stalin, Dej avea numai calități: era simplu, fără a fi primitiv. Avea un evident farmec personal și o voință de fier. Nu era cultivat, dar inteligența sa naturală nu numai că nu făcea penibile momentele aparițiilor sale publice, ci le dădea și greutate. Era docil, dar nu și slugarnic. Era dintr-o bucată, dar nu și grosolan. Era dur și necruțător, nu se dădea înapoi să taie în carne vie, ceea ce a și făcut, pentru că așa credea el că slujește cel mai bine partidul și nu că ar fi fost un despot sângeros.

Pe lângă aceste trăsături subiective, Dej îndeplinea și condițiile obiective: era la fel de fidel stalinismului ca Ana Pauker și autohton ca Lucrețiu Pătrășcanu.

La întoarcerea în țară, Gheorghiu-Dej se bucură de o primire triumfală din partea tovarășilor săi. Era dovada că se întorcea uns ca șef de partid.

Activiștii din grupul ”interior” îi venirã în întâmpinare încã din gara Ploiești: Bodnãraș, Rangheț, P. Constantinescu-Iași, Al. Sencovici (trimis sã lucreze în Sindicatele unite, alãturi de social-democrați), Ion Gheorghe Maurer, secretar general de minister, mâna dreaptã a lui Dej.

Abia în Gara de nord din București, a fost întâmpinat de liderii rivali: Ana Pauker, Vasile Luca și ceilalți, care zâmbind-rânjind, jucau teatrul monolitismului.

Întâmpinarea s-a fãcut, inaugurându-se și la noi modul oriental de ”sudurã” a legãturii conducãtorilor cu masele: prin aducerea de *oameni ai muncii* cu pancarte și lozinci, dar deocamdatã fãrã portrete[273].

În ianuarie 1945, P.C.d.R. avea, în sfârșit, un conducãtor nominalizat. Numirea sa va deveni fapt pe 22 octombrie, la Conferința Naționalã, când va fi *ales.* Partidul și țara primeau astfel un conducãtor pe viațã, pentru douã decenii.

Dej se întorsese de la Moscova cu sceptrul de șef al partidului și cãftãnit ca pe vremuri domnii de cãtre sultan, în calitate de guvernator al țãrii. Din modestie și dintr-un probabil ascuns sentiment de culpã, nu va apãrea niciodatã în fața lumii altfel decât era în realitate: un om prudent, testând bine terenul pe care cãlca, înainte de a face pasul urmãtor.

Abia urmașul sãu va apãrea în fotografii, ținându-se bine de sceptrul cãpãtat atunci, fãrã teama de a se face ridicol, crezând cã istoria are o nesfârșitã crizã de amnezie și cã nu-și va mai aminti cui i-l datoreazã.

În primele zile ale lunii septembrie 1945, deci cu o lunã înainte de alegerea sa ca șef al partidului, Dej a mai fãcut o cãlãtorie la Moscova, de data aceasta nu de sine stãtãtor, ci ca membru al unei delegații guvernamentale, condusã de dr. P. Groza și care avea drept obiectiv discutarea aplicãrii Convenției de armistițiu.

Din delegație mai fãceau parte Gh. Tãtãrescu, vicepreședinte de Consiliu, Șt. Voitec, Mihai Ghelmegeanu, președintele pãrții române pentru aplicarea Convenției de armistițiu. Normal ar fi fost ca Lucrețiu Pãtrãșcanu, care participase la convorbirile de încheiere a acordului și la semnarea lui, sã fi fãcut de asemenea parte din delegație, dacã nu chiar sã o conducã. Absența lui și prezența lui Dej în locul sãu, consacra încã o datã victoria acestuia din urmã și chiar mai important, începutul sfârșitului celuilalt.

Delegația a fost primitã în plenul ei de Stalin, asistat de *specialiștii* în problemele țãrii noastre: Molotov, Vâșinski și Kaftaradze, ambasadorul Moscovei la București[274].

După o activitate atât de intensã, se putu convoca în octombrie 1945 Conferința Naționalã a partidului.

Conferința a fost similară unui congres de reconstituire.

Istoriografia oficială escamotează scopul ei principal, oferindu-se consumului public varianta, după care ”*s-au trasat căile*” reconstrucției economi- ce și în special ale industrializării și electrificării țării.

Desigur, niște cuvântări trebuiau ținute și în ele trebuiau abordate probleme. Dar această poveste pentru consumul public ascunde tocmai scopul principal: organizarea propriu-zisă a partidului. Nu întâmplător, chiar în prima sa ședință se aleg comitetul central și secretarul general al comitetului central în persoana lui Gheorghiu-Dej, fapt care răstoarnă canoanele conferințelor și congreselor, când alegerea organelor conducătoare are loc la sfârșit.

Abia de la această dată, din octombrie 1945, se poate afirma că în România există din nou, după foarte mulți ani, un partid comunist organizat. Și nu doar un cap în căutarea unui trup.

Două curente comuniste care s-au dezvoltat separat, două grupări distincte se adunară de pe drumuri, sub un acoperiș unic, sub aceeași manta stalinistă, într-o cochilie gata osificată.

De ani de zile exista numai *de jure.* De acum înainte, exista și *de facto.* Era un partid care avea de puțină vreme nu numai conducători, obiective trasate, ci și membri.

Conferința Națională este importantă nu prin rezoluțiile ei, ci prin consfințirea formării partidului comunist de astăzi, cel în mâinile căruia Kremlinul a încredințat țara, pentru ceea ce se numește prin termenul nedefinit de viitor.

Exista acum și o conducere anunțată public. Numeric, comitetul central corespundea proporțiilor modeste ale partidului: era compus din 27 de membri plini și 8 supleanți.

Biroul politic era format din șapte persoane, cu Gheorghiu-Dej pe primul loc, iar Ana Pauker pe al doilea.

Se putea constata o aproximativă paritate în comitetul central, între ”exteriori” și ”interiori”, cu un ușor avantaj al celor dintâi. În biroul politic ei dispuneau însă de o superioritate netă (patru contra trei). În secretariat, situația lui Dej era însă de-a dreptul critică: singur trebuia să facă față la trei, Anei Pauker, lui Vasile Luca și lui Teohari Georgescu. Putem acorda tot creditul relatărilor ulterioare, precum că primul secretar era în mod frecvent pus în minoritate în acest for. Cu acest prilej își va pune în evidență calități necunoscute încă: abilitatea și diplomația.

Conferința Națională este importantă și pentru altceva: partidul a căpătat o denumire nouă. Aproape pe neobservate, Partidul Comunist *din* România devine Partidul Comunist *Român.*

Și peste acest ”amănunt” istoriografia oficială trece ușor, fără măcar de

cele mai multe ori sã-l menționeze. Dacã n-ar fi conștientã de conținutul pe care îl exprimã vechiul nume, n-ar proceda dupã exemplul pe care-l dã, iar exemplul devine un îndemn, secretarul general, folosind denumirea actualã și pentru epocile anterioare anului 1945. Or denumindu-l *român*, naşul lui spera sã creeze imaginea unui ataşament la interesele naționale. Se afirmã implicit enormitatea dupã care instaurarea unei ordini sociale și politice dupã modelul inventat de Stalin, corespundea celor mai înaintate nãzuinți ale poporului român. Doctrinarii lui au bãtut destulã monedã pe "progresul social" pe care l-a reprezentat desființarea "exploatãrii" omului de cãtre om, inaugurat prin cucerirea puterii de cãtre acest partid, spirite nepregãtite sã dezghioace învelişurile sonore ale demagogiei urmându-l, pentru ca aceiași doctrinari școliți în înaltele teorii ale machiavelismului stalinist sã ascundã noua exploatare care o înlocuiește pe cea veche, mai cruntã decât iobãgia, a omului de cãtre statul dominat de un grup de putere, iar în cazul României, exploatare dublatã și de o aservire naționalã fãrã precedent.

În preambulul statutului adoptat cu aceastã ocazie, se enumerau o seamã de figuri ale istoriei noastre: Gh. Doja, Horea, Cloșca, Crișan , cele ale lui Tudor Vladimirescu și Nicolae Bãlcescu. Dupã aceea erau anexate numele unor socialiști, când social-democrația mai exista, declarându-se continuatorul "*acțiunii de luminare a muncitorimii, de îndrumare a intelectualilor, acțiunii de popularizare a marxismului, conduse de dr. Russel și de Dobrogeanu-Gherea*" și cã "*duce mai departe activitatea de organizare și luptã socialã începutã de Ștefan Gheorghiu, Ion Frimu, Marinescu* ".

Cât de departe urma partidul sã ducã aceste activitãți era spus: "*Scopul final al P.C.R. este înfãptuirea socialismului și comunismului* " [275].

Statutul cuprindea și elemente de program, însã spus din el atât cât trebuia, pentru a nu deconspira acțiunile politice prin care urma sã se ajungã la *înfãptuirea socialismului.*

Nãravul stalinist se fãcea vizibil, în ciuda tendințelor de a-l mai dosi: se opera cu noțiuni golite de conținutul lor real, se inversau realitãțile și se ascundeau intențiile. Erau adoptați Bãlcescu, precum și *Dreptatea și frãția* de la 1848, pentru ca în spatele lor sã se practice ura, prigoana, crima. Țãranilor li se dãduse ceva pãmânt, știut fiind cã li se va lua înapoi. Se desființase penitenciarul Doftana, pentru cã acolo fuseserã deținuți cei mai mulți dintre comuniști, ba chiar și unele lagãre, dar se lãrgeau altele, pe nevãzute. Partidul ajunse cu cinismul pânã acolo, încât prin organul sãu principal de presã, *Scânteia*, voia sã dea impresia cultivãrii sentimentelor religioase. Astfel, de sãrbãtori publica chiar și versuri cu caracter religios (*Înviere* de Nestor Ignat), fotografii de la slujbe religioase (*Aspecte de la serbarea Bobo-*

tezei), ba mai mult, fără nici un fel de complexe, apăra... Biblia de, firește, *reacționarii* de național-țărăniști, aruncându-le la un moment dat acuza, după care ziarul *Dreptatea* "*și-a permis batjocorirea textelor evanghelice*" [276].

Partidul este atașat, ca să nu spunem îndrăgostit, de monarhie, pentru care nu are decât cuvinte de laudă. Fotoreporterul *Scânteii* îl surprinse pe rege, ba alături de Gheorghiu-Dej, ba dând mâna cu Teohari Georgescu și toți conducătorii comuniști îl "apără", arătându-i de unde vine pericolul cel mare. Firește, el venea de la P.N.Ț.: "*Maniștii sunt dușmanii monarhiei!* " "*Ei au dat afară un rege*" (Vasile Luca)[277], pentru ca nu cumva să se creadă că va veni o zi când i se va cere lui Mihai I, cu pistolul într-o mână și cu declarația de abdicare în cealaltă, să subscrie la schimbarea ordinei de stat.

Disimulările intrau în tactica de pândă, de așteptare și de atac.

P.C.R., cel din 1945, al cincilea la număr, este un partid nou, dar nu calitativ: structurile sale continuă perfect cele două ramificații comuniste din care a fost turnat. El le preia trecutul și le salvează viitorul. De aceea, P.C.R. nu s-a dezis până în ziua de azi de stalinism. Aceasta ar însemna să-și renege originea, deși o posibilă renaștere a sa numai prin acest act purificator ar mai fi posibilă.

De la această dată, P.C.R. are în sfârșit o coloană vertebrală proprie, nemaitrebuind să fie dus multă vreme de aici înainte în spate de P.S.D., pe care însă îl va devora drept mulțumire pentru serviciile aduse, până nu vor mai rămâne din el decât fulgii și amintirea.

TEROAREA LEGALÃ

PARTIDUL COMUNIST ȘI SAȘII

Ce este drept, nu partidul comunist a inaugurat era teroarei. Nu avea nici un interes sã debuteze în viața politicã a României prin distrugerea fizicã a adversarilor. Metoda intra în mijloacele sale atât înainte, cât și după obținerea fructului dorit, dar acum era prea mic și pricãjit, pentru a-și permite luxul aplicării ei, când abia își scosese capul din gãoacea ilegalității.

Astfel cã pentru început, din poziția sa de forță fovoritã a lui Stalin, nu putea sã facã altceva decât sã susținã mãsurile specifice ocupaționiste cerute de Convenția de armistițiu și puse în practicã direct de cãtre Armata Sovieticã.

Cea dintâi și cea mai drasticã mãsurã, specific stalinistã, a fost deportarea în 1944-1945 în U.R.S.S. și internarea în lagãre, a unor masive loturi din rândul populației de origine germanã din România, învinuitã de a fi colaborat cu armata nazistã și de a fi reprezentat în continuare un pericol, *în spatele frontului.* Printre cei deportați se aflau nu numai bãrbați, potențial combatanți împotriva forțelor de ocupație - deși cei care se înrolaserã în Wermacht nu rãmãseserã acasã, ci se aflau în continuare pe front - ci și femei, persoane înaintate în vârstã și copii. Deportãrile se desfãșurau în condițiile cele mai neomenești posibile, cauzate și de situația de rãzboi.

Suveranitatea pe care Vâșinski o evocase când a impus cu pumnul bãtut în masã, guvernul dr. Petru Groza, era desigur o purã ficțiune, dacã șefii de guverne Sãnãtescu și Rãdescu au trebuit sã privească neputincioși la ce se petrecea în Transilvania sub administrație sovieticã: umplerea *Arhipelagului Gulag* cu populație civilã din România.

Iar dacã guvernele care s-au succedat la cârma țãrii erau legate de mâini și de picioare prin Convenția de armistițiu, de faptul cã pânã la începutul lui martie 1945 s-a refuzat restabilirea administrației naționale în Transilvania, eliberatã în cea mai mare parte prin efort românesc, din nou este de mirare cã aliații n-au reacționat la aceste mãsuri, deși se știe cã niște civili nu pot fi luați prizonieri de rãzboi, cu atât mai mult cu cât linia frontului se îndepãrta cu fiecare sãptãmânã.

P.C.R. nu a fost autorul moral al acestor măsuri de război. În schimb, el le-a susținut. Și încă pe un ton belicos, în contrast cu autoritatea sa de atunci mai mult decât modestă.

Cui pe cui se scoate era parcă proverbul pe care îl aplica Grigore Preoteasa, combătându-i în numele partidului pe *domnii* care chemau la pedepsirea horthyștilor din Transilvania. Era un bun prilej de a se chema la răfuială cu sașii:

"*Aceiași domni au uitat că mai există în România un grup etnic, sașii. Au uitat că în timpul dictaturii, acest* YY*grup etnic*[[*a alcătuit în România un adevărat stat în stat. Că imense averi industriale și bancare au trecut în buzunarele acestor credincioși reprezentanți ai lui Hitler* [...]. *De aceea nu este o întâmplare că domnii* [...] *au uitat de sași, au uitat îngâmfarea lor hitleristă, jaful și bogățiile strânse din pământul și sângele rusesc*" [278].

Se pune întrebarea de ce sașii și nu horthyștii? (Nu maghiarii, pentru a fi limpede înțeleși!). Sau, încercând să înțelegem psihologia învingătorului, de ce cel puțin nu și unii și alții? Nu există în această privință o explicație a autorităților. Ea ar putea fi totuși dată, în perspectiva scopurilor și a momentului analizat: rușii erau interesați să cearâ socotealâ nu pentru Ardealul ocupat; crimele împotriva populației românești îi interesa cel mai puțin. Sașii, ca germani, chiar dacă reprezentau o naționalitate conlocuitoare cu românii, trebuiau să dea seamă ca popor învins. La noi și nu altunde, a avut loc aplicarea în practică, în "premieră mondială", a teoriei lui Stalin, privind "culpa colectivă a poporului german". După cum s-au desfășurat lucrurile cu deportarea etnicilor germani din România, fără contestare din partea aliaților, se pare că aceștia nu doar au tolerat, ci au acceptat teoria.

Un element deloc secundar: probabil că horthyștii vinovați de crime împotriva poporului român din partea ocupată a Transilvaniei, nu reprezentau o masă de oameni și nu dispuneau nici de averile substanțiale ale germanilor. Prada de război care urma să intre în posesiunea învingătorilor era de altfel menționată și de liderii comuniști români. Partidul creat și comandat de Moscova nu putea avea altă opinie, decât cea care îi venea ca directivă.

P.N.Ț., care cerea pedepsirea crimelor înfăptuite de regimul horthyst atât în timpul ocupației, cât și în retragerea sa, era acuzat că ațâță șovinismul, fără ca nimeni să fi îndrăznit a cere o denumire pentru actele de represalii în masă, îndreptate împotriva populației de origine etnică germană.

Vânătoarea se declanșă și împotriva așa numiților *cetățeni sovietici* de pe teritoriul României. În țara noastră se aflau polonezi refugiați, dar populație civilă rusească refugiată nu exista. Totuși, se făcea mare caz pe seama acestor *cetățeni sovietici.* Noțiunea era circumscrisă foarte clar: erau numite astfel

persoanele și familiile acestora care fugiserã de ocupația sovieticã a teritoriilor românești, Basarabia și nordul Bucovinei, în 1940 și eventual, mai fugiserã o datã, la înaintarea trupelor sovietice spre vest.

Comunicatul publicat de *Scânteia*[279], unul dintre primele intervenite dupã instaurarea guvernului Groza, era un apel direct și nemascat la delațiune și denunț. În el, dupã definirea noțiunii de *cetățean sovietic în România*, se atrãgea atenția șefilor de servicii, "*pe a lor personalã rãspundere*" sã identifice *cetățenii sovietici*, aflați în serviciile lor și sã le comunice numele pânã la 9 martie, adicã în termen de o zi, la Ministrul de Justiție. (Printr-o coincidențã, de ziua celor 40 de Mucenici!). Era un debut simbolic, în deplinã concordanțã cu conținutul dictaturii care se instala.

Se cuvine sã efectuãm o scurtã comparație cu guvernele anterioare, care au avut de fãcut față acelorași probleme (de aici și acuza care li se aducea, privind *nerespectarea* prevederilor acordului de armistițiu). Atât cele douã guverne Sãnãtescu, cât și guvernul Rãdescu, au încercat în spațiul îngust de manevrã de care dispuneau, sã torpileze aceste mãsuri. Se știe ce acuzații și-au atras prin aceastã politicã.

Din textul *Documentului* înmânat de cãtre generalul locotenent V. Vinogradov, generalului Sãnãtescu:

"*Supușii germani și unguri care trãiesc pe teritoriul României, pânã acum* ***n-au fost internați****, iar cei internați sunt întreținuți în condiții ce le permit cu impunitate, zilnic sã pãrãseascã lagãrul, sã întreținã legãturi cu aderenții mișcãrii lor și sã primeascã pachete fãrã nici un control* " [280].

Tot aici se dãdeau avertismente în legãturã cu *nerepatrierea* "cetãțenilor sovietici".

Pentru conducãtorii P.C.d.R., lipsa de vlagã politicã și economicã reprezenta un handicap serios, încât contribuirã și ei cu ce puteau la acea orã: învãluind adversarul printr-un limbaj violent. Propagandei de atunci îi aparțin o serie de inovații lingvistice, care uimeau prin duritatea lor, unele conservate în inventarul de etichete ale partidului pânã astãzi, ca: *dușman al poporului, fascist, trãdãtor*, putând numi pe oricine, nu neapãrat pe reprezentanții regimului Antonescu. Ofensiva verbalã a fost orientatã la început, curios fapt!, mai ales împotriva intelectualilor. *Trãdãtori* au fost considerați de-a valma: criticul și istoricul literar Sextil Pușcariu, filozoful Ion Petrovici, dirijorul George Georgescu, prozatorul Ion Marin Sadoveanu, filozoful C. Rãdulescu-Motru etc. Eticheta de *dușmani ai poporului* a fost utilizatã, în premierã, dupã cunoștința noastrã la adresa conducerii unei fabrici ("Senat"), dar extinsã mai apoi la toate categoriile de adversari. În acea perioadã, mai grav sunau acuzele de *fascist și unelte hitleriste.* În mod special, pentru cei mai mari inamici ai zilei

erau utilizați termenii de *asasini* și *clică* [281].

O sete prea timpurie de sânge, în evidentă contradicție cu posibilitățile sale reale, caracteriza partidul comunist, încă la începutul vieții sale legale:

”*Până astăzi trebuia să avem spânzurători înălțate în mijlocul piețelor de care să atârne criminalii de război antonescieni. Până azi trebuia să răsune pădurile și câmpurile, de salvele plutoanelor de execuție!* ” [282], cerea Miron Constantinescu în preajma instalării guvernului dr. Petru Groza.

Aparent cu totul întâmplător, spânzurători erau cerute nu numai pentru responsabilii dezastrelor Armatei române de la Cotul Donului și Stalingrad sau pentru guvernatorii regiunilor ocupate, care în acel moment oricum erau cu cătușe la mâini, ci mai ales pentru adversarii politici activi:

”*Trebuia ca sute și mii de tâlhari cotropitori ai pământului sovietic, sute și mii de vânzători de patrie, sute și mii de unelte ale Gestapoului să plătească cu capul crimelor lor.*

N-a fost nimic din toate acestea. Au fost însă vacanțele de Crăciun și Anul nou ale criminalilor de război în sânul familiei, a fost însă mascarada rușinoasă de la procesul legionarilor mediciniști [...]*, a fost apariția lui Gh. Brătianu, lingăul lui Hitler și a vătășelului său M. Fărcășanu, în viața politică, a fost, în fine, primirea cu surle și trâmbițe a legionarilor, a coloanei a cincea în România în Partidul Național-Țărănesc de către Iuliu Maniu, în extazul mirific al* ***Dreptății*** ” [283].

Tot *Scânteia* cultiva asemenea sentimente, exprimate fără ocol, bașca ”valoarea literară” a opului și aceasta după ce războiul luase sfârșit:

”*Și dor ce mi-i să mai colind în luncă / Dar pentru c-am aflat cine-i dușmanul / Vreau mai întâi să-l gâtui în speluncă!* ” (Sic!)[284].

Deocamdată, vocația sa, partidul și-o manifesta prin numirea de comuniști în exclusivitate, în funcția nou creată de acuzatori publici. Aceștia aveau ca sarcină să înainteze *Tribunalelor poporului* liste de *criminali de război* și care veneau gata întocmite de unde trebuia. Printr-o hotărâre semnată de Lucrețiu Pătrășcanu, ministrul Justiției în guvernul Rădescu, au fost numiți ca *acuzatori publici* : Alexandra Sidorovici, *inginer*, Constanța Crăciun, *profesoară*, Avram Bunaciu, *avocat.*

Ca un exercițiu de început, seria proceselor a fost deschisă la Cabinetul I al criminalilor de război, prin judecarea guvernatorului Basarabiei, generalul Constantin Voiculescu și a guvernatorului nordului Bucovinei, generalul Calotescu, găsiți vinovați de a fi administrat teritorii *străine.*

Dacă dușmanii de război se aflau deja în boxe sau în drum spre ele, dușmanii *de pace* sau mai bine spus *de clasă*, trebuiau luați prin învăluire. Deocamdată, deși în mod declarat se desfășura vânătoarea de *fasciști*, ținta

realã era cu totul alta:

”*Dacã îndreptãm focul principal împotriva lui Maniu, este pentru cã* ***reprezintã cel mai mare pericol pentru țara noastrã*** [...]. *(Strigãte:* [[*Jos Maniu!*YY *)* ” [285].

Gheorghiu-Dej trasa astfel linia de acțiune pentru doi ani și jumãtate înainte. Nu trecuserã decât câteva luni de când partidul comunist fusese tolerat în coaliția guvernamentalã și propaganda sa prezenta deja lucrurile invers. Astfel, P.N.Ț.,

”*La 23 august a fost nevoit, dupã multe strãduințe, sã sarã în barcã cu cele câteva formații care erau grupate atunci în Frontul Patriotic, ca sã nu rãmânã singur pe mal* [...]” [286].

Activitãțile brigãzilor de șoc pentru rãsturnarea administrațiilor orășenești și județene, pentru instalarea unor primari și prefecți comuniști, ca și împãrțirea de cãtre *popor* a unor moșii, fãceau parte din programul de declanșare a rãzboiului civil și dintr-o acțiune concertatã de teroare colectivã. Liderii partidului comunist, pe de o parte inițiaserã și conduceau acțiunile de terorizare a adversarului, iar pe de alta, pozau când li se opunea rezistența, în victime ale *reacționarilor.*

Scânteia publicã portrete de oameni bãtuți de echipele de *huligani*, dupã manifestația și ea *huliganicã* ce a urmat discursului generalului Rãdescu, rostit la sala Aro, la 11 februarie 1945. Tot în aceastã perioadã, ziarul partidului relateazã despre *atacul reacționarilor pentru ocuparea* uzinei Malaxa, soldat, printre altele, cu rãnirea lui Gh. Apostol, precum și despre un atentat împotriva automobilului *Scânteii*, (probabil unicul!), în care se afla Miron Constantinescu. Dar nu se suflã nici un cuvânt despre atentatele împotriva fruntașilor P.N.Ț. și P.N.L., despre molestarea acestora de echipele de huligani ale lui Teohari Georgescu.

Dupã 6 martie 1945, echilibrul de forțe, așa cum s-a vãzut, s-a schimbat în favoarea partidului comunist, iar posibilitãțile de a-și teroriza adversarii au fost substanțial sporite.

Unele mãsuri anterioare puteau cãpãta deja caracter de lege.

Un *Decret-Lege* reglementeazã funcționarea *Tribunalelor poporului*, menționate mai sus, iar Lucrețiu Pãtrãșcanu întocmește *Decretul* pentru numirea acuzatorilor publici. La cei numiți deja, a mai fost adãugat Alexandru Drãghici, *muncitor*, viitorul sãu anchetator și asasin[287].

Promisiunea lui Teohari Georgescu, la câteva luni de la ocuparea portofoliului Internelor, putea sã fie o garanție cã tãvãlugul mânuit de el va lãsa în urmã un câmp curãțat de orice rezistențã activã. Ministrul de interne utilizase chiar acest verb *a curãța:* ”*Declar în mod hotãrât, categoric, cã vom curãța*

țara de elemente reacționare! ” [288]. Să vedem însă cine erau *reacționarii* ?

Nu trecuseră decât efectiv câteva luni de la intrarea partidului comunist în palatul Consiliului de miniștri, ca stăpân peste guvern, că a și înscenat un proces politic, reprezentând o dublă premieră absolută.

Nu mai era vorba de inculparea unor responsabili pentru activitățile fostului regim, ci de un grup de tineri, studenți la Facultatea de drept, acuzați de rezistență față de P.C.R., o rezistență de facturã intelectualã, teoreticã, în paginile unei reviste studențești, *Academia*, al cărei responsabil era *șeful grupării*, un student, Tețu. *Organizației* sa găsit și un nume adecvat, *Tinerimea românã* sau simplu, ”T”. Nu dispuneam de alte surse documentare decât presa de partid, pe care o suspectãm de lipsă de obiectivitate. Cu toate acestea, nici chiar belicoșii de la Interne nu au putut să agațe acestor tineri epitetele obișnuite de *fasciști* sau *legionari.* Anchetatorii și propaganda aflarã o nouă ”găselniță”: organizația era *teroristă.*

Procesul mai era important și pentru scopul lui, aflat dincolo de faptele propriu-zise incriminate: inculparea, compromiterea și lichidarea, deocamdată numai politicã, a unor fruntași ai social-democrației românești, cunoscuți pentru adversitarea lor față de comuniști: Flueraș, Boghea, Mirescu, Rusu și Măglașu. Aceștia, prezicea *Scânteia*, pentru a delimita pe social-democrații *buni* de cei *rãi*, erau demult excluși din P.S.D. Aiurea!

Ca într-un roman autentic, cel puțin câteva din aceste personaje mai fuseserã întâlnite episodic de către partid, mai bine zis, se împiedicase de ele, pe drumul său ”de lupte și victorii”, iar serviciul său secret de cadre le întocmise demult dosarele. Să ne amintim măcar de faptul cã I. Mirescu scrisese în *Socialismul* din aprilie 1921, cã pretenția viitorului partid comunist de a-și subordona sindicatele constituia de la început o aberație.

De scadența pregătită de partid nu avea să scape nimeni, nici măcar proprii lui conducători.

Este de remarcat însă graba cu care s-a acordat prioritate unor socialiști, indiferent de păcatele unora din ei de a fi colaborat cu dictatura lui Carol al II-lea, dar oare P.S.D. nu colabora în acel moment cu dictatura cea nouă?

Ca un avertisment pentru eventualele deplasări ale altor social-democrați de la linia cea nouă și definitivã, au fost inculpați și primii național-țărăniști: de pe acum se dădea târcoale lui Iuliu Maniu. În relatarea înscenării la adresa celor 33 de persoane din grupul ”T”, se menționa cã printre inculpați se aflau ”*trei figuri proeminente de trãdători* ” (sic!) ai muncitorilor, dar i-a scăpat totuși aprecierea chiar dacã contextul se vroia discreditant, cã Flueraș se afla ”*în fruntea muncitorimii, luptând pentru cauza clasei muncitoare*” [289] de 40 de ani. Cã social-democrații fuseserã aduși în boxa acuzaților pentru ideile lor

şi nu pentru cine ştie ce acţiuni reprobabile, a reieşit şi în proces, când au dat în vileag în plinã instanţã metodele aplicate de poliţia lui Teohari Georgescu, pentru a smulge cu orice preţ recunoaşterea vinilor închipuite şi pe baza cãrora fuseserã aprioric condamnaţi: prin aplicarea torturii, denumitã delicat de *Scânteia* "*maltratãri* ". Deci şi organul partidului comunist, relatând procesul, pentru o aparenţã de obiectivitate, scria cã: "*Mãglaşu Lazãr a afirmat cã nu cunoaşte pe nici unul din membrii organizaţiei* YY*Tinerimea liberã*[[*şi cã a fost forţat sã dea declaraţia* [...]. *Toţi se complac în a nu-şi recunoaşte declaraţiile date la primele cercetãri, folosindu-se motivul şablon inventat* (sic!), *acela al maltratãrii* " [290].

Sentinţele au fost relativ blânde, comparativ cu cele care se vor da anii urmãtori, cu termene de închisoare de la o lunã în sus, dar foarte aspre pentru organizatorii rezistenţei (condamnaţi la şapte ani închisoare). Important este cã prin includerea unor veterani social-democraţi în *complot*, s-a dat un avertisment acelora dintre ei - în frunte cu C. Titel-Petrescu - care continuau sã militeze pentru ideile de democraţie şi libertate, dupã care tentativa de a se organiza în alt *front unic* decât cel conceput şi condus de el, partidul comunist o pedepseşte în mod exemplar, indiferent de meritele şi vechimea în mişcarea muncitoreascã ale celui incriminat. La scurt timp dupã acest eveniment, Ministerul de interne dãdu un comunicat prin care se aducea la cunoştinţa publicã, fãrã ca hârtia sã roşeascã de atâta ipocrizie, cã în întreaga perioadã care se scursese de la 6 martie, nici un membru al vreunui partid politic nu fusese internat numai pentru cã ar fi aparţinut partidului respectiv. Cu puţin timp înainte, *Scânteia* scrisese cu totul altceva, contrazicându-se:

"*Pânã nu demult, închisorile şi lagãrele din România erau pline numai cu prietenii poporului, cu cei care au luptat pentru drepturile şi libertãţile clasei muncitoare şi ale poporului. Iatã cã de la 23 august 1944 şi mai ales de la 6 martie 1945, lucrurile s-au schimbat. De astã datã în puşcãrii şi în coloniile de muncã se gãsesc duşmanii crânceni ai poporului, adepţii lui Maniu, colaboratorii lui Comaniciu, Teţu şi prietenii sãi, legionarii, care îşi depozitează manifestele clandestine la sediile naţional ţãrãniste, sabotorii, speculanţii, amatorii unei dictaturi fascisto-reacţionare*" [291].

Nu era greu de ghicit cã toatã enumerarea bogatã în etichetãri se referea exclusiv la P.N.Ţ.

În presa vremii au rãzbit prea puţine ştiri despre existenţa în acea perioadã a unor lagãre de concentrare, din pricina cenzurii. Propunerea de a le desfiinţa, venitã din partea preşedintelui P.S.D., C. Titel-Petrescu, formulatã dupã 6 martie, când dupã gardurile de sârmã ghimpatã se aflau mai mulţi oameni decât oricând, picase ca o lovitură de ciomag. Mai ales cã ea venea

din interiorul F.N.D.-ului, de la un partid care-i ducea pe ei, pe comuniști, în spinare, făcând să parã cã sunt urmați de mase. În afarã de aceasta, propunerea menitã să scandalizeze, publicatã de oficiosul *Libertatea*, putea oferi observatorilor din străinătate ai vieții publice românești, despre guvernul Groza, nu imaginea care trebuia, ci una corespunzãtoare realitãților. Contextul politic cerea din partea partidului comunist să punã surdinã apetitului sãu terorist, care de la 6 martie se transformase deja într-o beție a puterii, nestãvilitã de nimeni și de nimic. Pe plan intern, se punea problema unor avansuri față de P.S.D., pentru cã fãrã el, P.C.R. și-ar fi dat în vileag goliciunea totalã a rândurilor, fapt pentru care se agita la un moment dat problema creãrii unui partid unic. Dacã în interior, guvernul Groza se simțea oarecum stãpân pe situație, cu toatã opoziția activã a forțelor democratice, în exterior, situația sa era precarã: țãrile occidentale și în primul rând S.U.A. și Marea Britanie refuzau să-l recunoască. Se apropia și întâlnirea miniștrilor de externe aliați, care urma să se țină la Moscova și unde avea să se discute și situația din România, ca efect al *grevei regale* și a plângerii regelui. P.C.R. avea tot interesul să-și scoatã propriul guvern basma curatã, dacã se putea, chiar fatã mare. O asemenea mãsurã trebuia sã-i și slujească propagandistic. Scrâșnind din dinți, partidul comunist fãcu o concesie majorã: desființã lagãrele. Comunicatul respectiv glãsuia:

”*Dintre cei internați în lagãre, pe baza dosarelor, au fost înaintați Tribunalelor poporului - 64, Curților Marțiale și instanțelor civile - 424. Total, 1911 eliberați. Zvonurile dupã care în perioada de la 6 martie 1945, pânã la desființarea lagãrelor, unii cetãțeni ar fi avut de suferit pe nedrept privațiuni de libertate, sunt inexacte!* (sic!) *Ministerul de interne face cunoscut cã în întreaga perioadã de dupã 6 martie 1945, nici un membru al vreunui partid nu a fost internat în lagãr, numai pentru cã ar fi aparținut acestui partid* ” [292], nu numai pentru asta, ci și pentru asta! O istorie care nu se lasã pãcãlitã de falsificatori, urmeazã să citească acest comunicat pe dos. Desființarea lagãrelor nu era de fapt decât o manevrã conjuncturalã. Teohari Georgescu a ținut să avertizeze cu o sinceritate pe care mai târziu nu o vom mai întâlni decât rar de tot la conducãtorii partidului, obișnuiți să-și ascundã gândurile în fraze care, de obicei, exprimã exact opusul intențiilor, spunând:

”[...] *Prin desființarea lagãrelor, nici un moment să nu credem - nimeni nu are voie să creadã! - cã vigilența noastrã față de dușmanii poporului, față de cei care uneltesc în umbrã împotriva intereselor poporului, va slãbi cât de puțin. Din contra, vigilența noastrã și loviturile noastre vor cãdea mai nãprasnic peste acei care vor cãuta să lovească interesele poporului!* ” [293].

Sãrmanul popor, câte fãrãdelegi nu s-au fãcut și se vor mai face în nu-

mele lui! Din cuvintele lui Teohari Georgescu trebuia sã se înțeleagã înainte de toate faptul cã deși lagãrele fuseserã desființate, în schimb închisorile urmau sã fie pregãtite pentru a primi mai mulți deținuți, atâți cât niciodatã în istoria țãrii nu existaserã. Închisorile urmau sã fie lãrgite pentru a primi convoaiele anilor cincizeci.

ARHANGHELII ÎNSÂNGERAȚI

Rãscoala de o zi de la 8 noiembrie 1945 nu a reușit sã rãstoarne de la putere guvernul dr. Petru Groza, respectiv partidul comunist. Masele dezlãnțuite anarhic nu au fost conduse spre țel cu destul curaj și cu suficientã pricepere organizatoricã. Superioritatea forțelor de represiune a avut apoi un cuvânt hotãrâtor în înãbușirea în sânge a rãscoalei. E a a fost înfrântã, dar în istoria partidului comunist va rãmâne ca momentul când masele de oameni, cu precãdere tineri, i-au negat dreptul de a dispune de destinul țãrii și al lor. Și va mai rãmâne ca întâia rãscoalã în estul european, în curs de satelizare de Kremlin.

De fapt, lucrurile s-au petrecut cât se poate de simplu: cu prilejul zilei regelui Mihai, de sfinții arhangheli Mihail și Gavriil, P.N.Ț. și P.N.L. au organizat o manifestație de simpatie față de suveranul aflat în grevã regalã la Sinaia. La manifestare au participat spontan zeci de mii de tineri, dar și muncitori și funcționari.

Manifestația a fost conceputã ca o demonstrație și s-a transformat în rãscoalã de stradã.

Detașamentele înarmate din rândurile manifestanților au încercat înainte de toate sã ocupe Ministerul de interne, aflat în Piața Palatului regal (devenit ulterior sediul comitetului central al partidului), Ministerul propagandei și C.G.M. În piațã și-au fãcut apariția camioanele poliției și detașamentele înarmate. Camioanele au intrat în mulțimea manifestanților orbește, trãgând pe sub roțile lor pe toți cei care au avut neșansa sã le stea în cale. *Detașamentele* au deschis focul. S-au purtat lupte de stradã. Ministerul de interne și alte puncte nevralgice ale capitalei au fost *apãrate* cu puști mitraliere. Mulțimea a fost împrãștiatã. În Piața Palatului și pe strãzile învecinate au rãmas cadavre și rãniți, în bãlți de sânge, ca dupã o bãtãlie.

Dupã înãbușirea rãscoalei prin glonț, a urmat represiunea împotriva celor care scãpaserã teferi, prin arestãri și alte mãsuri polițienești.

Despre acea memorabilã paginã de sânge şi jertfe din istoria contemporanã nu au fost publicate documente, ele aflânduse în continuare menţinute ca secrete în arhivele Securităţii.

Unele concluzii pot fi trase totuşi din rãspunsurile date de ministrul de interne, Teohari Georgescu, la conferinţa de presã, organizatã cu scopul de a arunca vina bãii de sânge asupra victimelor înseşi.

Una ar fi cã rãscoala a reprezentat o primã încercare de a realiza prin forţã, ceea ce nu se izbutise prin opoziţie politicã: înlãturarea guvernului comunist de la putere. Obiectivul fusese exprimat de Dinu Brătianu, dar atât P.N.Ţ., cât şi P.N.L. au subapreciat forţa militarã a adversarilor.

O serie de lucrări actuale consacrate acestei perioade menţionează faptul cã în cercurile conducãtoare ale partidelor de opoziţie se vehicula insistent ideea rãsturnării guvernului dr. Petru Groza, cãutânduse mijloacele corespunzãtoare realizării acestui obiectiv. Se citează, de pildă şi o declaraţie a lui C.I.C. Brătianu, la o întâlnire cu reprezentanţii presei strãine, la 23 octombrie 1945, în care se spunea, printre altele:

"*Condiţia esenţialã a soluţionării crizei politice româneşti este demisia guvernului Groza*"[294].

S-a spus, de pildã, cã tinerii au fost aceia care au atacat *poliţia democratã*, - oile au atacat lupii, cam aşa ar suna acuza lui Teohari Georgescu - dar a reieşit chiar şi din spusele lui cã totuşi detaşamentele înarmate au deschis focul asupra demonstranţilor.

Dintr-o altã serie de întrebări şi rãspunsuri, reiese cã aflând de pregãtirile pentru manifestaţie, guvernul a încercat sã o împiedice, premeditând vãrsarea de sânge. În chiar dimineaţa de 8 noiembrie, Nicolae Penescu şi Bebe Brătianu au fost chemaţi la Interne, unde Teohari Georgescu i-a ameninţat cu represaliile.

"Întrebare: Este adevãrat cã dumneavoastrã aţi spus cã va fi vãrsare de sânge, cã vor fi dezordini?

Tov. ministru: N-am declarat acest lucru tovarãşului (sic!) *Penescu. Am declarat cã sunt informaţii precise şi ştim cã se organizează dezordini care vor putea sã ajungã pânã la vãrsări de sânge. Aceasta în urma faptelor pe care noi le cunoaştem.*

Întrebare: De unde ştiaţi cã o sã fie dezordini în mod clar şi cã vor merge pânã la vârsări de sânge?

Tov. ministru: Dacã ministerul de interne nu ar cunoaşte aceste lucruri, aproape nu şi-ar avea raţiunea. Noi am ştiut precis acest lucru. Şi desigur, face parte din sarcinile noastre. Am ştiut de toate consfătuirile dintre cele douã conduceri, în legãturã cu pregãtirea acestei demonstraţii ".

Despre felul în care camioanele au intrat în mulţime, au vorbit corespondenţii de presã:

”*Întrebare: Vã întreb dacã dumneavoastrã ştiţi cã autocamioanele cu care au venit lucrãtorii, au venit în vitezã, intrând în populaţie, în mulţime şi lovind soldaţi şi invalizi care se gãseau acolo? Şi dacã consideraţi cã aceşti soldaţi şi invalizi care erau acolo sunt reacţionari?*

Tov. ministru: Toţi martorii care au vãzut intrând maşinile în Piaţa Palatului au putut observa grija conducãtorilor de a nu lovi pe nimeni dintre cetãţeni. Nu poate fi vorba de vitezã în Piaţa Palatului. Mai mult, când maşinile au fost atacate, manifestanţii de jos au început sã arunce şi sã lovească cu pietre pe care le aveau în buzunar (sic!). *Nici în acest moment, când oameni înghesuiţi în maşinã erau fãrã posibilitate de apãrare, conducãtorii nu au mãrit viteza maşinilor, deşi foarte mulţi se aşteptau ca în astfel de situaţii, pentru apãrarea proprie, conducãtorii sã mãreascã viteza* [...]. *Faptul cã* (soldaţii şi invalizii. n.n.) *poartã o uniformã sau alta, nu-i scuteşte de a fi reacţionari!*

Întrebare: Dacã n-ar fi venit maşinile cu muncitori, s-ar fi ajuns la dezordini?

Tov. ministru: Domnilor, sã privim lucrurile în faţã. Cuvântul dacã *spune multe lucruri sau poate sã spunã foarte puţine lucruri. Am precizat de la început cã dezordinile au fost pregãtite!* [...] *În momentul în care am anunţat Comisia aliatã de control* (Comandamentul sovietic. N.n.)*, mi-am dat seama cã nu se mai pot evita atacurile, deoarece pregãtirile erau fãcute cu mult înainte. Din aceste motive am încercat de douã ori sã determin conducerea partidelor manist şi brãtienist de a renunţa la planul lor de provocãri şi dezordini* ”.

Despre victime şi arestaţi:

”*Întrebare: Câţi morţi sunt?*

Tov. ministru: 11 morţi.

Întrebare: În ce închisori sunt cei arestaţi?

Tov. ministru: În închisorile militare.”

Despre arestãrile care au urmat:

”*Întrebare: E adevãrat cã la Prefecturã au fost aduşi elevi?*

Tov. ministru: Acest lucru s-a spus şi despre Ministerul de interne. Faptul cã în Ministerul de interne sau la Prefecturã au fost aduşi elevi care aveau asupra lor arme şi deci trebuiau sã fie deţinuţi, aceasta înseamnã cã instituţia trebuia sã fie atacatã, ca sã fie eliberaţi cei arestaţi pe o bazã precisã? Au fost gãsiţi cu revolverele în mânã atacând. Au fost luaţi şi duşi în Ministerul de interne. Pentru aceasta avea cineva dreptul sã atace Ministerul de interne? Putem merge cu libertatea pânã acolo? ” [295].

Monologul lui Teohari Georgescu este interesant prin faptul cum, disculpându-se, el reuşeşte de fapt să scoată în evidenţă represiunea, a cărei căpetenie a fost.

Printre alte ordine pe care le avea poliţia de executat, a fost şi acela de a fi împiedicat pe manifestanţi să semneze la palat. Şirul de oameni se întindea pe kilometri întregi. Dorinţa lor de a-şi depune semnătura era o manifestare spontană de solidaritate cu monarhia şi cu ceea ce reprezenta rezistenţa regelui la noul regim. Încercarea de împrăştiere a cetăţenilor, care înain-

tau în ordine spre Palat, a constituit și semnalul represiunii. La conferința de presă citată, acești oameni pașnici, între care erau și invalizi de război, ca și ostași întorși de pe front, erau numiți *elemente huliganice, barbari, reacționari* etc.

Problema cheie a fost ordinul de a se trage în mulțime. Căpetenia represiunilor a negat ceea ce știau și opinia publică și presa, că ordinul de a îneca demonstrația în sânge venise din partea lui, cu înalte aprobări de mai sus. Majoritatea victimelor au fost adolescenți și tineri. Au căzut victimă gărzilor *muncitorești* și persoane de origine evreiască, despre care va fi vorba la conferința de presă.

"*Întrebare: Au fost unii dintre muncitori atacați la Athenée Palace. Aveau revolvere asupra lor?*

Tov. ministru: Nu cunosc acest amănunt. Elemente huliganice au considerat ca muncitori și comuniști în același timp, pe toți cei care erau însărcinați cu măsurile de ordine [...] *Nu mai vorbesc de scenele barbare, până la ultima expresie, petrecute în jurul celor două mașini care dintr-o pană la motor nu au mai funcționat. Aceste mașini au fost aprinse de barbari, de huligani. Au fost scene de sălbăticie de nedescris.*

Întrebare: În ce circumstanțe au fost bătuți evreii?

Tov. ministru: Într-adevăr, au avut mare curaj astfel de cetățeni (sic!) *care au venit, dorind și ei să manifeste pentru rege. Soarta lor nu a fost bună. Au avut de suferit.*

Întrebare: Cine a dat ordin de foc asupra mulțimii?

Tov. ministru: Asupra mulțimii nu s-a dat nici un ordin de deschidere a focului [...]. *Focul a fost deschis din mijlocul manifestanților. Că este așa, rezultă din faptul că avem victime din rândul polițiștilor și jandarmilor. Când manifestanții s-au apropiat de poarta Ministerului de interne și au vrut și intre înăuntru, s-au tras câteva focuri de intimidare în aer.*" (sic!)

Rezultatul a fost curățirea capitalei:

"*Tov. ministru:* [...] *Am spus la începutul declarațiilor mele, că până noaptea târziu, organele de siguranță au trebuit să curețe capitala de diferite cete înarmate de demonstranți din timpul zilei care se dedeau la jafuri și schingiuiri.* (sic!)

Întrebare: Ați vorbit de ordinile date poliției și jandarmeriei. Dar ordine au fost date soldaților din divizia "Tudor Vladimirescu".

Tov. ministru: Toate forțele de ordine au fost puse sub directa conducere a Ministerului de interne. Aceleași ordine au fost date tuturor acestor forțe. Nimeni nu a putut să dea alte dispoziții sau ordine, decât ministrul de interne" [296].

După masacru, pentru a face repede impresia că nu mase populare s-au răzvrătit împotriva sa, ci opoziția înarmată, reprezentând o minoritate, partidul prin sindicate și organizațiile satelite, a convocat un miting gigant, o manifestare de *doliu național*, firește pentru *democrați* și pentru victimele din

rândul gãrzilor, martiri ai cauzei sfinte a instaurãrii stalinismului în România, nicidecum dupã tinerii asasinați din ordin.

Printre cei dupã care partidul vãrsa șiroaie de lacrimi era și un comisar de poliție, în vârstã de 40 de ani, membru al partidului comunist, cu al cãrui nume a fost botezatã în anii noștri o arterã importantã a capitalei, Ion Șulea*.

Regimul vãrsa lacrimi și dupã cei *11 muncitori* comuniști care au dus lupte la sediul C.G.M. Cifra adevãratã a victimelor din rândul manifestanților va fi probabil pentru multã vreme încã un secret.

La mitingul de la București, conform datelor oficiale au participat 750000 de oameni. Luatã chiar și pe jumãtate, cifra rãmâne impresionantã, indicând faptul cã partidul avea deja la aceastã datã capacitatea de a manevra orice numãr de oameni ar fi dorit. Apoi se precizeazã cã la mitingul de la Cluj (și nu întâmplãtor anume acolo!), dar și în celelalte orașe ale țãrii, s-a cerut, firește de cãtre *popor*, dizolvarea partidelor *fasciste* ale lui Maniu și Brãtianu - prilejul nu trebuia scãpat, pentru crearea precedentului - și arestarea vinovaților.

Dupã trecerea deceniilor, contemporanii noștri ar putea crede, așa cum ar fi fost logic, cã s-a cerut arestarea lui Teohari Georgescu, pentru cã el ordonase sã se tragã în tineretul care demonstra pentru rege și dupã cum însuși a recunoscut la conferința de presã, tipãrit negru pe alb de ziarul partidului, "*Toate forțele de ordine au fost puse sub directa conducere a Ministerului de interne*". Dar conform logicii staliniste, care deja la acea datã avea putere de decizie în România, ca vinovați care trebuiau sã dea seamã și eventual sã fie arestați, erau numiți organizatorii demonstrației.

Partidul comunist încã nu putea sã proclame dizolvarea partidelor adverse. Dar prin agitația în jurul demonstrației și a vinilor, avea deja posibilitatea de a întreprinde câte ceva împotriva lor. Deocamdatã, va târî în *anchetarea crimelor* liderii celor douã partide de opoziție. Iuliu Maniu este încã cruțat. Dar au fost acuzați cã au organizat *provocãrile* și au fost supuși cercetãrilor la Parchetul Curții marțiale: Mihail Romniceanu, Constantin C.I. Brãtianu, Aurel Leucuția, Vladimir Serdici, Ion Hudiță, Horațiu Comaniciu, Dinu Brãtianu, dr. C. Anghelescu ș.a[297].

Represaliile s-au abãtut și asupra elevilor și a profesorilor participanți. Mai întâi, s-a desfãșurat o minuțioasã campanie de reconstituire a numelui lor, urmatã de eliminarea din școli, arestarea, judecarea, condamnarea și trimiterea lor în închisori.

---

*) O informație pe care n-am avut posibilitatea sã o verific printr-o sursã independentã spunea cã era ibovnicul unei oarecare Petrescu Elena, prin cãsãtorie, Ceaușescu!

ULTIMELE EI CUVINTE

LIBERTATE, DAR NUMAI PENTRU SINE

Interesul partidului comunist pentru presã, ca și pentru radio era pe deplin justificat. Fãrã mijloace, propaganda sa rãmânea un noian de vorbe într-o adunare a propriilor sãi membri.

Pe când intrarea sa pe scena politicã devenise iminentã, din 1943, partidul a organizat cu febrilitate apariția unui organ de presã propriu *România liberã*.

În perioada 23 august-21 septembrie 1944 este singurul mijloc de presã al partidului comunist.

Redactorii ziarului care semnau în paginile lui erau: George Macovescu (în anii șaptezeci, ministru de externe, apoi președinte al Uniunii Scriitorilor pânã în 1981); Grigore Preoteasa (în anii cincizeci urcase treptele ierarhiei de partid pânã în biroul politic, carierã întreruptã tragic printr-un accident de avion, pe aeroportul din Moscova, într-o delegație pe care o conducea Dej); Nicolae Moraru (ajuns ulterior organizatorul presei românești pentru strãinãtate, tipãritã la un nivel de subdezvoltare culturalã afroasiaticã, în principalele limbi de circulație); Costin Murgescu (cu de asemenea o lungã carierã în funcții importante, printre care și aceea de ambasador al României la O.N.U.).

De la 21 septembrie 1944, apare seria nouã a *Scânteii*, organ central al partidului.

Se pune întrebarea, de ce nu *România Liberã*, cronologic legalizatã prima, ci *Scânteia*? Probabil, pentru cã titlul celei dintâi, cuprinzând denumirea țãrii, nu era suficient de ”partinic”. Ca și lumina, evocatã de Mihail Sadoveanu, și *Scânteia* venea de la rãsãrit. Prin acest ziar se calchia în traducere titlul gazetei social-democrației ruseștide la începutul secolului nostru. Din acel ziar numai vreo 50 de numere fuseserã editate sub autoritatea lui Lenin, restul pânã la dispariție, find o publicație pur menșevicã, de sub conducerea lui Martov. Voind probabil la început sã copieze titlul ziarului central sovietic *Pravda*, Kominterniștii autohtoni s-au trezit în fața surprizei cã în România exista deja pânã la venirea lor nu numai adevãrul în sine, dar și un cotidian cu acest titlu, apãrut cu mult înainte de 1912, anul fondãrii ziarului bolșevicilor

ruși, încã de pe când *ã*-ul din *Adevãrul* se scria cu *e* (*Adeverul*). *Nici prin traducerea printr-un sinonim nu se putea: și Dreptatea* exista. Încât, cei care țineau neapãrat sã importe un titlu, adoptarã prin traducere numele gazetei *Iskra*, fãrã sã-și facã probleme cã prin aceasta aduceau în mod direct un omagiu și social-democraților ruși, menșevicilor, cãsãpiți de Stalin, iar întrucât ideea titlului pornea de la Herzen, care în exilul sãu occidental continuase sã militeze împotriva țarismului, desigur și oricãrei forme de luptã împotriva tiraniei.

Privind conținutul, neschimbat în principiu de decenii, al *Scânteii*, pãrând o derâdere a celor mai sfinte sentimente ale celor ce au pus în acest nume de gazetã visul lor de a vedea înlãturatã orice formã de siluire a spiritului uman, mai este oare nevoie sã adãugãm cã zilnic acest nume amintește de noțiunile pozitive preluate de partidul comunist din toate domeniile și golite de conținutul lor originar?

Din perioada de ilegalitate, despre *Scânteia*, au transpirat prea puține fapte demne de încredere care sã nu se contrazicã unele pe altele, în funcție de contextul din momentul respectiv. Mai credibilã este informația, dupã care Ana Pauker lucra cu o echipã de tineri: Vasile Luca, Gheorghe (”Ghițã”) Vasilichi, Gh. Stoica, Iosif Roitman (devenit ulterior Chișinevschi), Leonte Rãutu, Mihail Roller, Sorin Toma și Ștefan Voicu. Este probabil ca acești oameni de partid sã fi elaborat gazeta în perioade diferite. În anii treizeci, apãrea sub formã de foi volante.

În condițiile unei reale libertãți a presei, când apãreau puzderie de mici foi de stânga, iar partidul își strecura propaganda în publicații a cãror identitate comunistã uneori nici nu era ascunsã, *Scânteia* era nevoitã sã se tipãreascã ilegal și sã se difuzeze pe sub mânã. Întrebarea firească, de ce? are desigur și rãspuns: pentru cã cele mai multe din articolele gazetei militau pentru ceea ce Lothar Rãdãceanu numea ”sloganurile Kominternului”, în primul rând pentru dezmembrarea țãrii și numai în subsidiar pentru o nouã ordine socialã.

În timpul rãzboiului, când fuseserã luate mãsuri deosebit de aspre împotriva propagandei comuniste, tiparnița ar fi fost restabilitã de Teohari Georgescu. Aceasta ar fi explicația bruștei sale propulsãri pe linie de partid și de stat, imediat dupã 23 august[298].

La reapariția *Scânteii* ca ziar legal, în septembrie 1944, redactor-șef a fost numit Miron Constantinescu. Pe acel post el nu s-a mulțumit, așa cum se va întâmpla mai târziu cu toți redactorii șefi ai gazetei partidului (exceptându-l poate pe Sorin Toma) sã fie un executor fãrã personalitate al ”liniei” venite de la conducerea supremã, ci era el însuși un creator al ei.

Formația intelectuală a activistului îl deșteaptă la viață pe gazetar. Deseori editorialele *Scânteii* purtau semnătura sa, iar în epoca de început publicase chiar și poezii. Condeiul îi era expresiv și viguros, însă demn de a sluji cauze mai bune. Era vremea când fiecare din cei aflați în vârful partidului, dar și activiștii de rang mai mic isterizau. Cu mai multe răspunderi, mai cultivat și mai înzestrat intelectualicește decât alții, Miron Constantinescu isteriza cu mai mult patos, detașându-se ca solist. Din gazetăria sa, pentru viitor nu a supraviețuit din păcate decât poate prea puțin, dacă nu chiar nimic, cele mai multe pagini putând figura eventual într-o posibilă antologie a rușinii.

Comitetul de redacție, considerat destul de multă vreme *secret de partid*, a fost pentru prima oară dat publicității în 1946. El era în acel moment următorul: Lucrețiu Pătrășcanu, Miron Constantinescu, Gh. Vasilichi, Iosif Chișinevschi, Leonte Răutu, Al. Buican, N. Popescu-Doreanu. Director: Miron Constantinescu. Ulterior, director a devenit redactor-șef, iar redactorul responsabil - secretar general de redacție[299] *.

P.C.R. mai dispunea la un moment dat de un post de radio, *România liberă*. Aserțiunea din lucrările oficiale că el ar fi funcționat începând din 1941, nu are acoperire, fiind aproape cu certitudine falsă și propagandistică. Este probabil că a fost inaugurat în primele luni ale anului 1944 sau cel mai devreme în 1943 și a emis până în octombrie '44 (pe 48,5 m. lungime de undă). Pentru diversificarea mijloacelor de propagandă, în criza de încredere prin care trecea presa de partid, radio *România liberă* și-a reluat emisiunile în septembrie 1946, în preajma alegerilor, cu patru ore și jumătate de program zilnic[300].

Scânteia și *România liberă* cu tiraje maxime, dar necumpărate și necitite, radio "România liberă" pe o undă scurtă, în condițiile în care un aparat de radio recepție era un lux, iar cei care aveau așa ceva, în orice caz nu vocea partidului comunist doreau să asculte.

Propaganda trebuia să creeze impresia că piticul era uriaș. Străzile orașelor și ulițele satelor sunt inundate de proclamațiile partidului, de afișe, lozinci agitatorice, chemări, lipite pretutindeni.

Se declanșează un adevărat război psihologic, în paralel cu unul subversiv de torpilare a propagandei adversarului, între altele, de smulgere a afișelor lui. Cumpăna, nu ne îndoim, se înclină în partea celui mai bătăios, partidul comunist.

După cucerirea postului național de radio, faptul că un aparat de radio

---

*) Vezi *Addenda*: Listă selectivă de nume și de titluri întâlnite în *Scânteia*, începând cu numărul 1 până la nr. 1008, adică de la apariție până la 30 decembrie 1947.

constituia un lux, când omul nu problema cum să-şi procure un radio, ci a mălaiului pentru o mămăliguţă, şi-o punea, nu mai era nici asta o piedică pentru partid: străzile centrale ale capitalei şi din principalele oraşe sunt inundate de difuzoare care transmit fără încetare, de dimineaţa până noaptea târziu, lozinci, apeluri la lichidarea *duşmanului de clasă*, marşuri revoluţionare, articole, cuvântări, muzică populară. Războiului psihologic, declanşat în vederea obţinerii victoriei finale, se mai adaugă o armă: aceea a decibelilor, peste limita de rezistenţă fizică a oamenilor şi deci peste aceea a mijloacelor admise de moralitate în luptă.

Cu toată revărsarea de hârtie sub formă de afişe şi ziare, în paralel cu prelucrarea sonoră - pe atunci nu era cunoscut termenul de *poluare* - ecoul partidului comunist în rândul poporului continua să fie cu totul nesemnificativ. Psihologia de masă, căreia îi era specifică supunerea, aclamând sau blamând ceea ce i se indică, atunci ca şi acum, are totuşi şi circumvoluţiunile ei secrete, inaccesibile celor ce au convingerea că stăpânesc toate mijloacele pentru mânarea din spate a poporului, aşa cum se mână o turmă.

În 1945-1946, deşi pe de o parte partidul comunist prin sateliţii săi putea să convoace mitinguri şi manifestaţii de sute de mii de oameni, declarând în numele acestor mulţimi drept duşmani naţionali duşmanii săi, încă nu dispunea de ele.

Încât, pentru a le obţine bunăvoinţa, şi în materie de propagandă, deci şi de presă, se petrecu ceea ce deja înainte încă de a ieşi la lumina zilei făcuse să se întâmple pe plan politic: partidul se cuibări în cochilia diferitelor grupări şi chiar partide, adaptându-le şi gazetele la propriile sale interese. Formal, ele îşi păstrau profilul, dar câte partide, partiduţe, grupuri, grupuleţe, ”disidenţe” democrate la variante *reacţionare*, sindicate, uniuni, asociaţii aliniate în front sub comanda partidului comunist, tot atâtea gazete. Şi câte gazete tot atâtea megafoane ale aceloraşi lozinci cu o sursă unică.

Zadarnic spirite luminate dădeau alarma în faţa tăvălugului uniformizator: el continua să radă. Profesorul universitar Al. Claudian scria în această perioadă, adoptând deja un limbaj eufemistic, semn al condiţiilor din ce în ce mai precare pentru libertatea de expresie:

”[...] *Iar cugetarea nu se potriveşte deloc cu uniformitatea şi constrângerea. Atunci când în filozofie, în ştiinţă, în literatură, în critica de artă, toată lumea repetă (*deja! n.n.*) aceleaşi fraze învăţate pe dinafară, gândirea şi-a dat ultima suflare.*

[...] *Educaţia intelectuală care formează pe omul societăţii de mâine, trebuie să fie liberă, variată, plină de viaţă, bogată în frământări spirituale.*

Chiar şi ideile politice, oricare ar fi ele, prind rădăcini mult mai puterni-

ce, când ele nu sunt împinse prin violență, ci sunt propagate într-o atmosferă de libertate intelectuală. Dacă privim cu mai multă atenție istoria omenirii, descoperim uneori lucruri surprinzătoare. Descoperim, de exemplu, că nici chiar acolo unde, în aparență, numai forța brutală a dăruit victoria unei mișcări politice, n-a lipsit mișcării biruitoare adeziunea liberă a unor mulțimi dezorientate [...].

Intimidarea brutală nu prinde decât acolo unde mulțimea este în parte atrasă de noile idei afirmate cu energie. Intimidarea nu poate decât să completeze atracția pe care, în timpuri de suferință, o exercită asupra maselor naive ideile simpliste și demagogice ale dușmanilor democrației și ale socialismului, ale dușmanilor muncitorimii. Numai prin intimidare și numai prin constrângere nu se pot produce curente sociale" [301]. (Prin *socialism*, autorul avea în vedere social-democrația).

Identice în principiu cu ideile afirmate de cele două oficioase ale partidului comunist erau de pildă *Frontul Plugarilor* și *Dreptatea nouă*, ultima editată de "disidența" P.N.Ț. Anton Alexandrescu. Diferența era doar în maniera abordată: prima avea o accesibilitate ostentativă, un ton cabotin-sfătos, cea de a doua era mai politică.

Cotidianul central al P.S.D. *Libertatea*, cu toată personalitatea redactorilor, nu mai semăna nici pe departe cu *Lumea Nouă* antebelică. Ideile tot mai conformiste pe o parte, cenzura pe alta, apoi definitiva trecere a partidului sub control comunist omorau gazeta. După ce P.S.D. primi lovitura de grație, prin condamnarea lui C. Titel-Petrescu ca *trădător*, se putea spune că partidul comunist ajunsese să mai dispună în modul cel mai direct de încă un mijloc de presă.

Pentru intelectualitatea "subțire" apărea *Națiunea*, gazetă editată de George Călinescu. După a sa monumentală *Istorie a literaturii române de la origini până în prezent*, paginile sale de publicistică păreau doar niște exerciții de adaptare și de conformism.

N.D. Cocea, veteran al socialismului, crezând probabil cu sinceritate în faptul că gigantica lucrare de demolare a democrației și de instalare a dictaturii, reprezentau într-adevăr, victoria idealurilor tinereții sale și cea a marelui său prieten, Gala Galaction, pe care i-a legat tocmai credința în izbânda ideilor socialiste. Dar nu, gazeta sa *Victoria*, dovedea și ea ralierea treptată la ideile staliniste ale timpului.

Mimetismul de idei îl practicau mai mult sau mai puțin fidel și *Drapelul*, P.N.L. - Tătărescu, ca și alte publicații mai mari sau mai mărunte.

Exista totuși o diferență între gazetele care se conformau unei linii în principiu unice, dar pe care unele o mai corijau din proprie inițiativă, aproape

toate supuse fluctuațiilor, incertitudinilor și acceselor de conștiință din partidele și grupările respective.

P.C.R. nu dispunea de o gazetã proprie de mare tiraj. Dacã o asemenea gazetã nu exista, atunci trebuia inventatã. Și a fost: *Universul*, gazeta de searã de mare tiraj, fondatã încã din secolul al XIX-lea de Luigi Cazzavilan și fosta proprietate a nu mai puțin celebrului Stelian Popescu.

Bãtãlia pentru cucerirea cotidianului *Universul* a fost similarã cu lupta pentru ocuparea unei redute importante și ea s-a încheiat cu implantarea steagului roșu pe vârful ascuțit al clãdirii de pe strada Brezoianu. Sutele de mii de cititori ai marelui cotidian, la urechile cãrora prin grija partidului nu au ajuns decât slabe reverberații ale vacarmului produs de lupta pentru cucerirea lui, cum capul ziarului era același, rubricația aceeași, punerea în paginã cea știutã de ani de zile, nici nu și-au putut da seama cã dintr-o bunã zi citeau nu gazeta lor, ci *Scânteia* travestitã.

Astfel fu înghițit de partidul comunist marele ziar pe care numai cu puțin timp în urmã îl calificase drept "*teroarea, spaima presei din România*", fapt pentru care proclama: "*Nu poate fi libertatea presei pentru* YY*Universul!* [[" [302]. Pentru care, înainte de a-i fi venit ideea de a și-l însuși, l-a interzis, cum a fãcut-o de altfel și cu altele.

Cel mai spectaculos a fost însã rãzboiul pe care partidul l-a dus pentru cucerirea posturilor naționale de radio.

Diferitele lui episoade s-au desfășurat desigur și în culise, dar destule și la vedere, în presã, iar în momentele cele mai dramatice au intervenit și patronii. Datoritã publicitãții fãcute atunci luptei pentru radioul național, se pot urmãri astãzi fazele cele mai semnificative ale lichidãrii libertãții cuvântului.

Liderii care s-au trezit în fața unor sarcini prea mari pentru capacitatea realã, extrem de modestã a partidului, de a le face față, nu puteau de fapt comunica prin ziarele lor necitite, cu masele, fãrã stãpânirea cãrora nu se putea mai departe. Radioul era un mijloc național și de aceea de el aveau nevoie.

Numai cã radiodifuziunea naționalã nu avea un caracter de partid. La undele radiofonice aveau acces deopotrivã toate partidele legalizate la 23 august și pãrtinirea unuia în defavoarea celuilalt însemna încãlcarea principiilor constituționale, crearea unui precedent periculos pentru sistemul fragedei democrații pluraliste din România. Acesta era sensul pentru care partidul comunist avea doar un acces limitat la microfonul posturilor naționale, în aceeași mãsurã cu toate celelalte partide, participante la B.N.D. Problema se punea însã într-un mod cu totul nou: P.C.R. dorea nu accesul sãu cu prioritate la comunicarea prin radio, ci monopolul sãu deplin asupra acestui mijloc, prin ex-

cluderea celorlalți.

Lupta pentru radio s-a transformat astfel într-o adevãratã piatrã de încercare a atitudinii față de democrație.

Până la sfârșit, ca și pe clădirea *Universului*, și pe cea a Radiodifuziunii din str. General Bertelot partidul a sfârșit prin a anina un steag roșu imaginar, marcând instalarea monopolului său asupra acestui mijloc modern de comunicare.

Iatã filmul întâmplãrilor:

Octombrie 1944. Partidul comunist justificã cenzura (sa) asupra opiniilor și informațiilor difuzate, fãrã sã vadã nici o antinomie între libertatea presei numai pentru sine și îngrãdirea ei pentru *elementele reacționare*, adicã pentru toți ceilalți care nu erau de acord cu monopolul lui.

"*În condițiile actuale* - scria ***România liberã***, când partidul abia fãcuse ochi - *libertatea neîngrãditã a presei ar fi o crimã* " [303]. În schimb, proclama libertatea neîngrãditã pentru sine.

Decembrie 1944. Sub pretextul luptei împotriva *elementelor fasciste*, se declanșează o campanie dirijatã împotriva directorului Radiodifuziunii, Vasile Ionescu. Partidul viza sã ocupe cu un om al sãu funcția principalã de comandã a Radiodifuziunii. În această acțiune este ajutat direct de Radio Moscova.

6 ianuarie 1945. *Scânteia* scrie: "***Radiodifuziunea condusã de un criminal de rãzboi. O emisiune la Radio Moscova****. Nu este prima oarã când postul de radio Moscova, reprezentând punctul de vedere oficial sovietic, atrage serios atenția cercurilor conducãtoare române cã armistițiul este pur și simplu sabotat și cã în România, legionarii și uneltele hitleriste continuã sã conducã instituții din cele mai importante*" [304].

19 ianuarie 1945. După ce teoretizase și justificase cenzura, partidul declanșează prin intermediul Sindicatului salariaților de la Radiodifuziune o acțiune de protest "*împotriva cenzurãrii cuvântãrii tov. Chivu Stoica.*" [...] "*Aceleași persoane care au cenzurat pe Chivu Stoica au interzis și radiodifuzarea discursului Anei Pauker despre personalitatea mareșalului Stalin, cu prilejul sãrbãtoririi zilei de naștere a conducãtorului armatelor eliberatoa- re*" [305]. (sic!)

Rezoluția sindicatului este semnatã de compozitorul Matei Socor, de Poenaru Bordea și hodoronc-tronc, de niște avocați.

Ianuarie 1945. Datoritã presiunilor sovietice, guvernul cedează și Vasile Ionescu este epurat din fruntea Radiodifuziunii. Partidul zicea una, voind însã alta, încât epurarea directorului nu-l adusese mai aproape de scop decât se aflase înainte. Deci, lupta continuã!

26-30 ianuarie 1945. Agitația partidului pentru monopolizarea radioului este transferată în sala congresului Sindicatelor Unite, când se formează C.G.M. Extras dintr-o cuvântare:

”*Acest gigantic mijloc de propagandă și educație nu se află în mâna democrației și nu este controlat de cei ce au încrederea poporului*, (adică de P.C.d.R., n.n.), *deci el nu poate da roadele cerute.*”

În final, se preciza direct obiectivul urmărit prin această campanie de proporții: scoaterea Radiodifuziunii de sub controlul Ministerului de externe (portofoliu deținut de Constantin Vișioanu), ”*unde Radiodifuziunea nu are ce căuta* [...] *și să fie trecută la Ministerul comunicațiilor, deoarece radioul este un mijloc de comunicație. La acest minister, Radiodifuziunea poporului va fi controlată de un fiu al poporului, tovarășul Gheorghiu-Dej* ” [306].

De la aceeași tribună, Chivu Stoica l-a atacat direct pe primul ministru, generalul Rădescu, din pricină că a oprit difuzarea prin radio a dezbaterilor congresului.

3 februarie 1945. Chestiunea este probabil atât de presantă, încât din nou intervine propaganda sovietică. Radio Moscova critică pe un ton violent refuzul guvernului de a retransmite lucrările Congresului sindicatelor. Este atacată și Direcția Presei. În final, tonul devine amenințător. ”*De ce oare se pune la o atât de grea încercare răbdarea democrației românești?* ” [307].

4 februarie 1945. Sub titlul *Provocările reacționarilor de la Radiodifuziune*, *Scânteia* publică un denunț, sub forma unei liste a ”*fracțiunii reacționare*” din această instituție, urmată de o relatare a Comitetului de întreprindere (sindical), care protestează împotriva punerii sub anchetă a dr. Duma, vorbitorul de la congres. Citat din rezoluție: ”[...] *Miile de muncitori și funcționari* (sic!), *adunați la congresul de la București, care au hotărât ca Radiodifuziunea să devină a poporului* (Inițial, era vorba de un deziderat, acum se vorbește deja de o hotărâre, n.n.), *să fie siguri că dezideratele lor se vor împlini. Foarte curând, acuzatorii publici, meniți să trimită în fața Tribunalelor poporului pe toți agenții propagandei naziste, vor avea de lucru la Radio!* ” [308].

11 februarie 1945. Se difuzează prin radio discursul primului ministru, generalul Rădescu, calificat de *Scânteia* prin cuvintele: ”*impertinenta și calomnioasa provocare pronunțată de Rădescu la Radio”* și cum presa tipăritã era deja în mâna partidului, discursul a fost sabotat de ”tipografi”.

Februarie 1945. O nouă concesie guvernamentală: *Ora rusă* la radio.

18 februarie 1945. *Scânteia* publică un nou atac împotriva conducerii Radiodifuziunii, de data aceasta orientat împotriva prof. univ. Hurmuzescu.

25 sau 26 februarie 1945. Sosește la București, Vâșinski. Sub firma guvernului *de largă concentrare democratică dr. Petru Groza*, el aduce parti-

dul comunist la putere.

27 februarie 1945. *Scânteia* denunță din nou conducerea Radiodifuziunii. Se scrie negru pe alb:

”*Societatea de Radiodifuziune este o oficină importantă a reacțiunii române, care prin posturile ei împroașcă lumea cu veninul știrilor false și al atacurilor împotriva poporului* ” [309].

Dacă nu exact cu aceleași cuvinte, în același stil va fi atacat peste decenii postul de radio *Europa liberă.*

6 martie 1945, data instaurării guvernului dr. Petru Groza. Avându-l pe Vâșinski în spate, *Scânteia* scrie: ”*Noul guvern al României trebuie să facă o radicală curățenie la Radiodifuziune!* ” [310].

După 6 martie 1945. Radiodifuziunea fiind guvernamentală, iar partidul dispunând de guvern, în mod automat dispune și de radio. Problema *reacționarilor*, fără să fie abandonată, trece deja pe planul al doilea. Scopul în sine fusese atins *Scânteia* scrie deja pe alt ton: ”*Sunt abia 80 de mii de abonați, adică abia 5% din populația țării. O parte din aceștia nu sunt prietenii regimului democratic*”, adică potențiali supuși ai partidului comunist. De aceea, s-a luat hotărârea de a se înființa 25 de stații de amplificare cu 500 de difuzoare, tip locuință și 500 de difuzoare ”*în aer liber* ”, (cele de pe străzi, de care s-a menționat mai sus) [311].

În preajma alegerilor din 1946, războiul decibelilor atinsese punctul culminant, creându-se prin larmă, impresia că partidul comunist era un gigant.

Iunie 1945. Partidul respiră ușurat: Radiodifuziunea este în întregime în mâinile *poporului*. *Scânteia* publică o lungă listă de persoane epurate. Accesul la microfonul național pentru partid, în vederea răfuielii sale și pe această cale cu adversarii săi, este asigurat. Nu numai accesul, ci și monopolul.

Dar după ce fusese atâta tărăboi, întărit și de Radio Moscova, în legătură cu faptul că nu se transmiseseră prin radio lucrările Congresului C.G.M., când îi veni rândul, în loc să ofere un exemplu prin radiodifuzarea lucrărilor propriei sale Conferințe Naționale, nu a făcut-o, ci dimpotrivă, le-a ținut în cea mai deplină clandestinitate. Firește, nu s-a găsit nimeni să protesteze.

Decembrie 1945. Desfășurările au aici un final, prin numirea compozitorului Matei Socor, în calitate de director al Societății Române de Radiodifuziune, (funcție în care a fost urmat de Mihai Roșianu, peste câțiva ani).

CÂNTECUL DE LEBÃDÃ AL LIBERTÃȚII

Represiunea asupra scriitorilor și gazetarilor care susținuserã prin activitatea lor regimul Antonescu, a fãcut parte din condițiile puse prin *Convenția de armistițiu.* A început la puține sãptãmâni dupã 23 august, încã sub guvernele Sãnãtescu și Rãdescu. Din nou, ca și în cazul deportãrii sașilor transilvãneni, contribuția partidului comunist a fost mai curând una de suporter de la galerie, decât de participant activ la realizarea ei.

Primii ostracizați au fost autorii de reportaje de pe frontul de est. Se ”plãtesc”, deocamdatã numai prin epurare, articole în care aproximativ cu treizeci de ani înaintea lui Soljenițîn se descriu ororile din lagãrele sovietice de concentrare, și se întreprind primele mãsuri împotriva celor care au semnat în presa legionarã.

Ziarele *România liberã* și *Scânteia* denunțã pe bazã de liste, persoane care urmau a fi ”epurate”, cele dintâi fiind din Societatea Scriitorilor Români (S.S.R.). Lista inauguralã se deschide cu Radu Demetrescu-Gyr, Nichifor Crainic și Liviu Rebreanu. Urmeazã curând o a doua listã, cu nume mai multe. Se cere excluderea membrilor de onoare, susținãtori ai societãții prin mijloace financiare: Al. Vaida, Ion Petrovici, N. Malaxa, I. Gigurtu. Se continuã cu scriitori propriu-ziși, cãrora ”organul” le face și câte o scurtã prezentare, interesante pentru cititorul de azi: Ion Barbu, ”*poet care a purtat cãmașa verde*”; N. Batzaria, ”*care în 1936, când se judeca procesul Anei Pauker a trecut de partea dușmanilor poporului, adunați sub plapuma lui Stelian Popescu, la* ***Universul****, aținând la urã de rasã* ”; Lucian Blaga, ”*fost subsecretar de stat la Externe, în cabinetul Goga-Cuza*”; Dan Botta, ”*pronazist cunoscut care și ca poet este un imitator al lui Ion Barbu* (sic!)”; I. Al. Brãtescu-Voinești, ”*a cãrui activitate huliganicã filogermanã și antisovieticã sunt* (sic!) *prea cunoscute, ca sã stãruim asupra ei* ”; Cardaș Gh., ”*care sub legionari a ocupat o prãvãlie a unui anticar evreu. Negustorul evreu poate l-a (i)ertat. Nu-l (i)ertãm noi!* ”; Virgil Carianopol, ”*în slujba cenzurei, a legionarilor, a C.N.R.-ului, a antonescienilor*”; Aron Cotruș, ”*poet legionar care a fost trimis sub guvernarea lor la Madrid și menținut acolo de Antonescu*”; Nichifor Crainic, ”*vechi dușman al oricãrei mișcãri progresiste, otrãvitor public de prim rang, în slujba hitlerismului* ”; N. Crevedia, ”*fost colaborator al Poruncii Vremii*“; Romulus Dianu ”*aghiotant al lui Șeicaru*”; Mircea Eliade, ”*ideolog al mișcãrii legionare, dușman al clasei muncitoare, apologet al dictaturii lui Salazar*”; Ilea Th. Ion, ”*fugit în Portugalia*”; A. Pop-Marțian, ”*actor și poet reacționar, în slujba dictaturii antonesciene, din convingere*”; D. Murãrașu ”*autorul unei istorii a literaturii antisemite*”; Victor Ion Popa ”*fost în slujba legionarilor și a lui Antonescu*”, I. M. Sado-

veanu, ”*voiajor în Germania pe socoteala nemților în slujba cărora a fost* ”; Al. O. Teodoreanu, ”*a scris pentru susținerea războiului anti-sovietic*” [312].

Se pretextează o cronică a revistei *Viața Românească* pentru a fi atacat D. I. Suchianu, dar mai ales Petru Comarnescu, cunoscut pentru simpatiile sale filoamericane, nu conta că deocamdată erau aliați, de aceea omul de culturã a fost calificat drept ”*oportunistul care a colaborat cu toate genurile de fasciști*...”. În consecință, ”*locul lui nu este la Viața Românească* „ [313].

După denunțul din *Scânteia*, S.S.R. se conformează și ”*începe să-și elimine trădătorii* ”. Primii excluși au fost Ion Petrovici, Al. Marcu, I. M. Sadoveanu, Romulus Dianu, Virgil Carianopol, Ladmis Andreescu și alții[314].

Se anunță numele primilor zece scriitori care vor înlocui ”*cu prisosință locul rãmas gol după eliminarea vinovaților*”. Aceștia erau, conform enumerării în ordine alfabetică: Maria Banuș, Ury Benador, Geo Bogza, George Călinescu, Ion Călugăru, Al. Mironescu, M. R. Paraschivescu, Ion Pas, Al. Rosetti, T. Teodorescu-Braniște. Comitetul S.S.R. a hotărât să renunțe la lista membrilor de onoare[315].

Este deja stalinistă practica *excluderilor* dintr-o uniune profesională, ca și înlocuirea demonstrativă a celor dați afară prin scriitori comuniști sau de stânga (unii vor continua să rămânã în continuare antitotalitari).

Odată cu venirea partidului la putere, răfuiala cu presa ia proporții. Cazurile individuale *rezolvate* sunt mult mai numeroase, dar procedura are loc în culise.

Urgențele sunt loviturile de grație date unor publicații întregi. Firește, nu mai apar demult gazete legionare sau proantonesciene, în schimb, în afara presei F.N.D. și a câtorva publicații mai mult sau mai puțin independente care se căznesc din răsputeri să supraviețuiascã, păstrându-se pe o linie de mijloc, restul sunt *reacționare.*

Imediat după 6 martie, fără nici o zăbavă, gruparea comunistă cu guvern propriu, își exprimă viziunea asupra noțiunii de libertate, interzicând cotidianele *Dreptatea*, *Liberalul* și întreaga presă din țară a celor două partide de opoziție. Măsura se aplică nu printr-un act guvernamental, ci printr-o ”găselniță”. Șmecheria cu ”tipografii” care chipurile ”refuzau” să tipăreacă exact ceea ce partidul comunist vroia să suprime, va mai funcționa vreo doi ani, până ce lupul care o înfulecase pe bunicuța, nu va mai avea nevoie să se împopoțoneze cu volănașele ei democratice, pentru a se face crezut că el nu este el.

La reapariția acestor gazete - după intervenția aliaților la Conferința de la Moscova a miniștrilor de externe, cu care prilej s-a hotărât și ținerea de alegeri *libere* - partidul s-a simțit nevoit să mistifice din nou realitatea, astfel:

”*Este interesant de amintit* [...] *cã nici unul dintre ele nu a fost suprimat de guvern.* [...] ***Viitorul*** *a fost sancționat de Comisia aliatã de control,* ***Dreptatea*** *dispãrând pur și simplu în urma refuzului muncitorilor tipografi de a tipãri articole antidemocratice și antimuncitorești* ” [316].

6 martie 1945 a fost o datã fatidicã și pentru presã.

”*Pentru vina de a fi publicat material tendențios și alarmist, care ar fi putut produce neliniște și confuzie în opinia publicã, ziarul* ***Timpul*** *din București, se suspendã...*”

De data aceasta a avut noroc: suspendarea a fost temporarã. Alte publicații mai puțin cunoscute sunt suprimate fãrã prea multe menajamente, firește, ”*pentru atitudine fascistã*”. Iatã cã simultan cu reapariția gazetei centrale a P.N.Ț., *Dreptatea*, pentru a nu admite tipãrirea în același timp a mai multor foi de opoziție, se cautã cu lumânarea un pretext pentru suprimarea, cel puțin temporarã, mãcar a uneia. În sfârșit, dupã ce a fost cititã și rãscititã cu lupa, s-a gãsit o chichițã gazetei național-țãrãniste de mare tiraj, *Ardealul*, care a fost suspendatã pentru 15 zile, din pricinã cã... și-a permis sã critice gazeta *Înainte* din Craiova (organ al P.C.R.), atunci când aceasta a comis o greșealã *de tipar*, la menționarea numelui regelui. Și pentru cã argumentul pãrea totuși neconvingãtor, i-a mai pus în spinare și ceva atitudine antisemitã[317].

În aceste condiții, când libertății presei i se dã lovitурã dupã lovitурã, pentru ca pânã spre sfârșitul anului 1947 sã fie rãpusã definitiv, se fac auzite în România și ultimele ei cuvinte.

Era un adevãrat cântec de lebãdã, ultimele clipe de libertate fiind folosite pentru a vorbi anume despre înalta valoare umanistã a libertății și a arãta direct cât se mai putea, sau prin aluzii, spre cei care tindeau și pânã la urmã au și izbutit sã priponeascã verbul scris, tipãrit, vorbit. Încercarea devenise deja temerarã în aceastã vreme cu adevãrat nouã, când soarta articolelor nu se mai decidea în redacții, ci la poliție.

Dar mai existau în România oameni curajoși. Aceștia erau înainte de toate unii intelectuali de stânga de dinainte de rãzboi, având acoperirea moralã de a apãra libertatea de expresie și libertatea scrisului în fața celor care le gâtuiau, pentru cã tocmai pe ei, pe comuniștii-staliniști, acești intelectuali de cea mai bunã credințã îi apãraserã în instanțele judecãtorești și în presã, ori de câte ori avuseserã probleme cu justiția.

Comuniștii ajunși la putere (cuceritã deocamdatã parțial), deveniserã de nerecunoscut: în accepțiunea lor, libertatea presei nu mai era general-valabilã, ci o admiteau numai pentru ei, fiind condiționatã fãrã drept de apel, de la primele documente elaborate de partid dupã 23 august, ca în acest punct 4

al Platformei F.N.D.:

”*Să fie asigurat exercițiul libertății cuvântului, a presei, a întrunirilor și a dreptului de organizare. Libertățile democratice însă nu trebuie să servească dușmanilor democrației* ” [318].

P.C.R. își aroga singur din acel moment dreptul de a aprecia cine sunt *dușmanii democrației*, refuzând în virtutea viziunii sale acest drept tuturor celorlalte forțe politice.

Manevra condiționării libertăților fundamentale fu sesizată imediat, pentru că simultan cu suprimarea lor pentru adversari, erau suspendate și pentru stânga dintre cele două războaie, deci și pentru cei care simpatizaseră cu comuniștii sau poate continuau chiar să mai simpatizeze. Prilejul cristalizării a două poziții diametral opuse în problema libertății presei - ca simbol și chintesență a tuturor celorlalte libertăți - nu s-a lăsat așteptat. Ele s-au manifestat public cu prilejul constituirii Sindicatului unic din presa română*.

Poziția majorității ziariștilor a fost exprimată de C. Milian care a susținut libertatea neîngrădită a cuvântului scris și tipărit, dar s-a izbit imediat de riposta fără drept de apel a trimișilor partidului comunist, care o ținea pe-a lor, precum că ”*libertatea presei nu înseamnă libertate pentru fasciști* ”, eticheta de *fascist* fiind aplicată imediat oricui se distanța și cu o iotă de ideologii comunisto-staliniști sosiți la București[319].

Că nu din pricina *fasciștilor* partidul comunist suprima libertățile cetățenești și înainte de toate libertatea presei, o dovedește și următoarea întâmplare. Până și lui Fr. Engels, adoptat și de comuniștii români drept clasic al marxismului, în suita Marx-Engels-Lenin-Stalin, îi fusese refuzată de către P.C.R. libertatea de expresie. În numărul de gazetă consacrat comemorării semicentenarului morții lui Engels, s-a publicat și cunoscuta lui Scrisoare către socialiștii români, dar atât de grav mutilată de cenzură, încât diriguitorii

---

*) ”*Libertate pentru presa democratică, da! Libertate pentru naziștii din presa română, nu! Constituirea Sindicatului unic din presa română* ”. Sub acest titlu, *Scânteia* relatează desfășurarea lucrărilor adunării[228]. Ședința este deschisă de Ion Pas, președintele Uniunii ziariștilor profesioniști. Din biroul adunării au făcut parte: N. D. Cocea, Emil Socor, Scarlat Calimachi, Eugen Jebeleanu, Emil Serghie. În numele *Asociației presei* a vorbit George Macovescu. Miron Constantinescu a vorbit în numele ziariștilor (partidului comunist) care au scos presa ilegală (a P.C.d.R.). A mai luat cuvântul Șerban Voinea. Libertatea neîngrădită a presei a fost apărată de G. Milian, iar riposta i-a venit de la Nicolae Moraru, care printre altele a salutat și suspendarea ziarului *Universul*.

Primul Sindicat al ziariștilor profesioniști a ales următorul comitet: Ion Pas, N. D. Cocea, T. T. Braniște, Scarlat Calimachi, Vogel. G. Ivașcu, Miron Constantinescu, C. Petrescu - CFR, N. (”Nikalai”) Moraru, Gr. Preoteasa, O. Livezeanu.

propagandei au reușit performanța să scoată din ea tocmai esența. Ideea pivot a acestei scrisori era, după cum o făcuse și Marx, ostracizarea țarismului pentru actul samavolnic de răpire de la poporul român a teritoriului său național dintre Nistru și Prut[320]. Se punea pe bună dreptate întrebarea: și Engels era fascist dacă i s-a răpit și lui libertatea de exprimare și încă într-un număr omagial? Sau titulatura de *fascist* urma să fie aplicată oricui avea o altă opinie decât partidul comunist și patronii săi din afară?

T. Teodorescu-Braniște, editorul celebrului *Cuvânt liber* din deceniul anterior, învățase deja să se autocenzureze și pe cât se putea, în noua sa gazetă *Jurnalul de dimineață*, se străduia să facă o adevărată echilibristică între a nu deranja susceptibilitățile noilor puternici ai zilei și a respecta pe cât posibil adevărul. Cu toate că el nu defilase niciodată alături de dreapta, simplul motiv că refuza să defileze și cu comuniștii, toate opreliștile posibile începuse să le simtă pe propria experiență gazetărească zilnică, simțind tot mai tare apăsarea cenzurii staliniste.

Cu toate acestea, de câteva ori i-a reușit să-i înșele vigilența: era și ea la început, mai fără experiență. În *Jurnalul de dimineață*, marele ziarist reuși să strecoare strigătul de disperare al lui Tudor Arghezi, care într-un pamflet, poate chiar mai important decât mult bătătoritul *Baroane!*, deplângea nenorocirea suprimării libertății scriitorului, odată cu sărăcirea omului, simbolizată de așezarea lui cu tinicheaua în mână, la coadă la gaz. Cuvintele argheziene căzeau ca o sentință grea asupra vremii.

Însuși Braniște scrisese un vehement pamflet intitulat *Nu admit!*, un portret robot al noului specimen ivit după 6 martie 1945: polițistul de presă cu puteri discreționare, al cărui tic verbal era sintetizat în titlu și în care cei vizați se recunoscură imediat. Astfel că aceștia săriră ca arși și împotriva celui care altă dată le luase apărarea (inclusiv apărarea Anei Pauker), se declanșă o violentă campanie la care fură mobilizate condeiele de serviciu ale stalinismului autohton. Hoții de libertate își arătau și aici lașitatea. Neavând curajul să-și decline identitatea, îl împroșcară din umbră cu insulte[321]. Abia peste o jumătate de an, cel care ridica osanele Anei Pauker își luă inima în dinți și fără complexele pigmeului îl admonestă pe maestru, lipindu-i cu superioritatea pe care i-o dădea spatele asigurat, eticheta șleampătă: ”*cântărețul independenței sale și* (al) *libertății presei* ” [322].

Cum Braniște nu se lăsă intimidat, se trecu la amenințări directe în pagina aceleiași publicații, dirijată de secția de propagandă a partidului, trecându-l în stilul practicat deja de doi ani de *Scânteia* pe listuța publică a dușmanilor, alături de național-țărăniștii Leucuția, Lazăr și de *fascistul* Rădescu, prieteni care și în lagărul de la Târgu-Jiu ”*făceau chefuri la toartă* ” [323].

Va plãti scump Branişte, cu mulţi ani de închisoare care se vor prelungi pânã prin 1956, ţinuta sa perfect verticalã, strãinã oricãror compromisuri.

În lupta sa pentru libertatea presei, T.T. Branişte aproape cã rãmãsese singur. Colegii sãi de generaţie, dacã vorbeau de libertate, o fãceau uitându-se atenţi în jur sau apelau la ocolişuri, aşa cum proceda deja Ion Pas, definind presa dirijatã "*cal de tramvai, obligat sã meargã pe aceeaşi linie, megafon şi cãdelniţã cu tãmâie*", dar revenea imediat, spunând cã ea este o "*blestematã creaţie a fascismului* ".

Ion Pas mai îndrãznise totuşi sã vorbeascã la prezent o datã sau de douã ori, dupã care şi-a pus cãluş la gurã şi laţ la condei pentru toatã viaţa. Spre lauda lui, nu şi cãdelniţã. El defineşte deci profesiunea de ziarist ca fiind *de vocaţie* şi cã "*trebuie sã fie liberã* ", iar normele ei de exercitare nu "*pot fi stabilite decât de ziarişti, ei între ei, fãrã sugestii din afarã.* [...] *În momentul pe care îl trãim, când se poate gândi şi se poate acţiona liber, ziariştii sunt datori sã se fixeze asupra acestui principiu: cã o lege a presei pentru ei nu poate sã fie fãcutã decât de ei* " [324].

Şi cu toate cã în virtutea ticului verbal al momentului se indica spre nazism ca spre duşmanul libertãţii presei, un alt veteran al stângii, B. Brãnişteanu, vorbea deschis şi despre "*ceilalţi amatori de dictaturã* " [325].

"*Cât despre libertatea presei* - scria el colegilor sãi întru Sindicatul Ziariştilor - *sã nu admiteţi îngrãdirea ei sub nici o formã şi nici un motiv, fie el cât de nobil, cât de îndreptãţit în aparenţã. Libertatea presei este cea mai preţioasã dintre libertãţi. Cu drept cuvânt s-a spus despre ea cã toate celelalte drepturi şi libertãţi de ar pieri şi numai ea ar supravieţui, ea le-ar salva, le-ar învia pe toate.*

De aceea, am şi putut vedea cu prilejul ultimelor şi crudelor încercãri, cã duşmanii democraţiei, fasciştii şi ***ceilalţi amatori de dictaturi***, *de absolutism, întâi şi întâi libertatea presei au atacat-o şi au sugrumat-o.* [...] *Ar fi trist ca noi, ziariştii, ca democraţiile oneste, sã-şi însuşeascã în sens contrar faimoasa exclamaţie a lui Joseph de Maistre, sã spunã adicã:* YY*Noi ne luãm libertatea presei în virtutea principiilor, a convingerilor noastre şi v-o refuzãm vouã, adversarilor noştri, în virtutea convingerilor şi principiilor voastre!*[[[...]

Ideile democratice au fost sugrumate, nu fiindcã presa a fost liberã, ci pentru cã cei în mâna cãrora ajunsese soarta ţãrii, a poporului, au uzat, au abuzat chiar de forţa ce o deţineau, împotriva aşezãmintelor democratice, începând cu libertatea presei.

Numai odatã cu suprimarea acesteia au putut porni la jefuirea ţãrii, cum fac hoţii de codru, dupã ce au exterminat jandarmii. [...]

Sugrumarea ideilor pe care nu le admitem este mult mai periculoasã

decât tolerarea exprimãrii lor, pentru cã acestea le silește sã le etaleze în public și ne dã posibilitatea de a le combate, de a arãta efectele lor, primejdiile cu care amenință societatea, țara, națiunea.

Poate sã aparã banal vechiul dicton cã în discuție iese luminã. Dar în ultimii ani, cred cã și cei mai încãpãțânați au putut vedea cã din lipsa de discuție nu poate ieși decât întuneric beznã " [326].

Curând, peste aceastã lume, frumoasã tocmai pentru cã avea libertatea presei, nu se mai auzi nici un glas care sã o solicite. Nu se mai scria sau vorbi decât în sensul pe care-l indicau Iosif Kișinevski, precum și subalternii sãi, Leonte Rãutu, Sorin Toma, Nikalai Moraru, Iosif Ardeleanu *i drughie tavarișci...*

TREI FRONTURI SIMULTANE PENTRU LICHIDAREA PARTIDULUI SOCIAL DEMOCRAT

DE LA THEODOR DIAMANT LA C. TITEL-PETRESCU

Privind retrospectiv evenimentele, se putea totuși spune că și după ce fusese instalat în fruntea guvernului, stăpânind majorități uriașe, comparativ cu minoritatea și constituția sa debile, chiar și după aceea, în contextul existenței pluralismului politic, instalarea partidului comunist la modul definitiv (”*pentru o mie de ani* ”) și totalitar, nu reprezenta încă o fatalitate istoricã.

Așadar, grație aliaților s-a hotărât ținerea în România de alegeri parlamentare ”*libere și nestingherite*”.

De data aceasta, unanimitatea fusese deplinã: guvernele occidentale trebuiau și ele să aibã conștiința împăcatã cã au întreprins ceva pentru salvgardarea democrației, or credeau într-adevăr cã și după ce își instalase armatele în țările estice și partidele lui în fruntea guvernelor, Stalin va mai da măcar cu un pas înapoi sau cã se va supune voinței populare?

La rândul său, Stalin s-a declarat de acord cu ”*alegerile libere*”, pentru ca după efectuarea lor să închidã gura aliaților o datã și pentru totdeauna cu aceste parlamente ”alese”, care vor legifera tot ce li se va dicta.

În România, alegerile își mai aveau rostul lor și pentru a se smulge recunoașterea de către aceiași aliați a guvernului Groza, condiție necesarã pentru a fi primit la masa tratativelor pãcii.

Cu toatã decizia de care partidul comunist era stăpânit de a le câștiga, finalul cunoscut n-a fost până la un anumit punct o fatalitate. Amânările consecutive nu trãdau decât incertitudini, nesiguranță și nervozitate din partea oamenilor manevrați de Moscova.

Sfârșitul lui 1945 și începutul anului 1946 au reprezentat un moment de suspans politic, de deplasare a cumpenei când într-o parte, când în cealaltã, iar partidul comunist a manifestat slãbiciuni și crize de nesiguranță mai mari decât avusese vreodatã de la 23 august.

Era nevoie doar de concentrare și coeziune, ca și de voință într-ade-

vãr, de a învinge. Asta se cerea Partidului Social Democrat din România.

Poate în cel mai important moment din evoluția lui, când de atitudinea din acel început a depins nu o desfășurare oarecare, ci soarta țării, viitorul ei, exact atunci un lanț de compromisuri, trãdări, lașitãți l-au împiedicat sã joace rolul pe care i-l încredințase istoria.

Loviturile pe care acest mare partid politic, cu tradiții coborând din secolul trecut, le-a primit din exterior, cu concursul unor oameni din interiorul lui, l-au condamnat iremediabil la moarte.

După care, fatalmente, a urmat împlinirea verdictului.

Ce reprezenta în acel moment P.S.D.? Conform definiției formulate de însuși președintele acestui partid, nu fãrã un element polemic la adresa vecinului sãu din extrema stângã, P.S.D. ”*urmărește preluarea puterii politice în vederea transformării progresive a actualei alcãtuiri economice și sociale, bazatã pe exploatarea muncii celor mulți, de o clasã restrânsã, privilegiatã, într-o ordine nouã, în care proprietatea socialã a marilor mijloace de producție (fabrici, subsol cu minele lui, mari întreprinderi etc.) sã poatã asigura tuturor oamenilor dreptul la muncã și la viațã, la bunãstare și la libertate deplinã. P.S.D. are o doctrinã care tinde spre prefacerea din temelii, treptat-treptat, a organizației economice și sociale de azi.*

Prin aceasta, P.S.D. are un caracter revoluționar.

Cuvântul ***revoluționar*** *nu trebuie sã sperie pe nimeni, cãci noi, social-democrații, nu dãm acestui cuvânt sensul sãu facțios, anarhic, de violențã și luptã cu vãrsãri de sânge, ci sensul științific*” [327].

Cum urma sã-și atingã P.S.D. obiectivele?

”*Treptat-treptat, în ordine și legalitate, pe mãsura în care condițiunile obiective ale țării - bazele economice și tehnice, și cele subiective - educația și disciplina maselor producãtoare* [...] *vor fi suficient de pregãtite pentru aceastã acțiune de construcție de noi forme de societate*” [328].

P.S.D. era nu numai un partid al proletariatului, ci al tuturor claselor din sfera producției materiale, al intelectualității, precum și al micilor proprietari. Era un partid al întregului popor.

Spre diferență de partidul comunist, închistat în dogme, care se declara când *avangarda clasei muncitoare*, când *detașamentul ei cel mai avansat*, când continuatorul tradițiilor socialiste, iar mai nou, coborâtorul direct din ”*osul celor trași pe roatã* ”, cum va glãsui o poezie de mai târziu, predestinat sã aducã fericirea pe pãmântul țării (cum s-a vãzut și din autocaracterizarea adoptatã la Conferința Naționalã), P.S.D., ca partid al maselor urmãrea în numele lor, preluarea puterii, în vederea instaurãrii unei *ordini noi.*

Diferența între el și partidul comunist sunt evidente. În caracter: ”partid

al întregului popor". În metode: "treptat-treptat, în ordine şi legalitate". Şi una implicită: P.S.D. nu se autoproclamă, ca fiind predestinat de întreg mersul timpului, prin legile implacabile ca destinul ale materialismului istoric, să conducă pentru veşnicie ţara. Omitem diferenţa esenţială: aceea că P.S.D. nu fusese adus din afară şi nu era nici comandat de vreo putere străină[329].

C. Titel-Petrescu, preşedintele P.S.D., era conştient de această forţă incontestabilă a partidului său şi nu avea deci motive, ca de dragul Pe-Ce-Re-ului, cu care se afla în alianţă, să teoretizeze violenţa. Dimpotrivă:

"*P.S.D. respinge ca anarhice actele de violenţă fizică sau de constrângere morală ce sunt contrare exerciţiului drepturilor şi libertăţilor democratice şi dacă altă dată, când P.S.D. era slab şi persecutat, el combătea cu înverşunare practicile samavolnice şi de violenţă ale guvernanţilor burghezi, în temeiul aceloraşi principii de libertate, azi când este puternic şi exercită o parte din putere, el are datoria să respingă metodele arbitrare de teroare, făcând propaganda programului şi a ideilor sociale, pe cale de convingere liberă* " [330].

În lucrarea sa fundamentală, *Socialismul în România*, C. Titel-Petrescu caracteriza astfel partidul în fruntea căruia se afla:

"*Partid democratic, naţional şi de solidaritate internaţională* " [331].

Societatea pe care o proiecta îl avea în vedere înainte de toate pe om, pentru a-l ridica la înălţimea propriei sale demnităţi şi aceasta pentru că proclama: "*toate drepturile omului şi toate formele libertăţii individuale şi publice, intim şi indisolubil legate unele de altele*" [332].

Şi în documentele partidului comunist şi în declaraţiile liderilor lui din aceeaşi perioadă, se menţionează libertăţile democratice, dar numai pentru el şi ca vehicul pentru venirea sa la putere, în timp ce noţiunea de *drepturi ale omului* lipseşte de la bun început, pentru ca după instalarea sistemului stalinist, ele să fie înlocuite prin principiul care s-ar putea rezuma astfel: *drepturi asupra omului.*

Programul P.S.D. vedea libertatea naţiunii prin prisma libertăţii individuale. Schimbările imediate erau concentrate în ceea ce se numea: *Renovarea statului.* Se prevedea introducerea unei forme cu adevărat democratice de consultare a voinţei populare, referendumul, "*pentru a da poporului suveran posibilitatea de control, de iniţiativă şi de intervenţie directă în treburile publice*" [333].

În domeniul economic, P.S.D. propunea ca măsuri imediate, socializarea mijloacelor de producţie, prin

"[...] *reîntoarcerea în posesia colectivităţii umane a marilor izvoare de bogăţie,* [...] *naţionalizarea solului şi a subsolului, ca şi a tuturor marilor întreprinderi ca: mine, petrol, transporturi maritime şi forestiere, zahăr, societăţi de*

asigurare etc., [...] *cu participarea muncitorilor la gestiunea întreprinderi- lor*" [334].

(Autogestiunea a fost descoperitã de P.C.R. la peste trei decenii de la enunțarea ei de cãtre social-democrați, dar și așa, aplicatã cu capul în jos, ca un mijloc diversificat de spoliere a muncitorilor, eventual și în scopuri propagandistice).

"*În problema agrarã, socialiștii români prevedeau în 1945, trecerea a cât mai mult pãmânt în stãpânirea țãranilor organizați în obști sau în cooperative comunale ale producției; comasarea parcelelor de pãmânt prea mici și prea numeroase, pentru aplicarea de procedee tehnice moderne, aceastã operație urmând a se face de bunãvoie, la nevoie, pe cale de obligație legalã*" [335].

Așa cum se prezenta în perioada postbelicã, în momentul când avea sã i se aplice loviturile mortale despre care va fi vorba mai departe, social-democrația se recomanda ca o alternativã la regimul partidului comunist.

Dar în condițiile României postbelice, când țara era deja acaparatã militar și se afla pe punctul de a fi subjugatã politic și economic de Moscova, proiectul social-democrat era tot atât de utopic, pe cât fusese falansterul din 1835, înființat la Scãieni-Prahova, ca model al viitorului, de cãtre cel dintâi socialist român, Theodor Diamant.

FRONTUL FRONTULUI UNIC MUNCITORESC

Unul din motivele care împiedicaserã pe socialiștii români sã intre în frontul unic, preconizat de comuniști, dupã ce aceștia produseserã sciziunea cunoscutã, a fost și poziția lor total subalternã față de directivele de la Moscova.

Această piedicã esențialã este evocatã și în *Rãspunsul Federației Socialiste și Social-Democrate* la apelul Partidului Comunist din România, semnat în numele acestei organizații de Șerban Voinea, la un an de la înființarea P.C.d.R. Analiza întreprinsã de socialiști a felului în care comuniștii concepeau unitatea, pentru ce și-o doreau ei și la ce folosea, pune în luminã de asemenea evoluția relațiilor politice între P.C.R. și P.S.D. între 1 mai 1944 și 21 februarie 1948, deși documentul la care ne referim datează din 1922.

Tezele Kominternului, se spune în rãspunsul Federației Socialiste și

Social-Democrate, au fost dezvoltate într-un discurs rostit de Zinoviev și au fost reproduse apoi în broșura nr. 18 a Kominternului, intitulată *Internaționala Comunistă și Frontul unic proletar.*

”*În discursul său* - se scria în răspuns - *Zinoviev aratã cã frontul unic trebuie sã tindã a distruge convingerea maselor cã* YY*bolșevicii sunt spãrgãtori de profesie*[[*, renume pe care și l-au creat, spune Zinoviev, prin faptul cã* YY*din 1914 la 1921 au operat peste o duzinã de sciziuni și cã aproape un deceniu au provocat sciziune dupã sciziune*[[*.*

Și pentru ce tindeți astãzi sã faceți sã vi se ierte trecutul de spãrgãtori? Pentru ca prin frontul unic sã ajutați clasa muncitoare sã iasã din situația deznãdãjduitã la care ați impus-o prin sciziune? Nicidecum! Frontul unic îl cereți pentru a vã apropia de mase și cu o YY*simplã manevrã tacticã, spre a descoperi pe conducãtorii social-patrioților și spre a atrage masele*[[*lor.* YY*Arãtați-ne alt mijloc*[[*pentru a atinge acest scop, spune Zinoviev și el va fi gata sã renunțe la frontul unic. Dar, adãugã el, frontul unic* YY*este singura posibilitate care ne poate aduce milioane de lucrãtori*[[[...].

Pentru a predica și mai bine loialitatea bolșevicilor față de cei cãrora le propune lupta comunã, frontul unic, Zinoviev citează din Racine un vers care îi caracterizează tactica: YY*Îmbrățișez pe adversar spre a-l înãbuși*[[*, iar din Lenin, fraza:* YY*Aș vrea sã(-l) sprijin pe Henderson, așa cum sprijinã funia pe spânzurat!*[[. YY*Afirm, spune Zinoviev, cã în aceste rânduri este cuprinsã întreaga tacticã a frontului unic*[[*.*

Acestea sunt cuvintele autorizate ale președintelui Comitetului executiv al Internaționalei dumneavoastrã. Credincioși tacticii preconizate de Moscova, ați sfâșiat mișcarea muncitoreascã din România, ați slãbit-o și ați lãsat-o pradã reacțiunii, iar astãzi, spre a relua prin noi contactul cu masele, ne oferiți sã ducem o luptã comunã, în care sã ne sprijiniți YY*cum sprijinã funia pe spânzurat*[[*. În asemenea împrejurãri, nu ne puteți pretinde sã considerãm invitația dumneavoastrã sincerã și izvorâtã dintr-o pornire curatã.*

Cu toate acestea, fãcând abstracție de trecutul dumneavoastrã, trecând și peste faptul cã și în prezent urmãriți exclusiv interese meschine de partid, recunoaștem cã în situația actualã o acțiune comunã întregii clase muncitoare din România, indiferent de curentele politice, este imperios necesarã ” [336].

După 1 mai 1944, când a fost încheiat Frontul Unic Muncitoresc, datã la care cvasiinvizibilul Partid Comunist din România a cãpãtat ”*o coloanã vertebralã* ” și un trup vizibil pentru a avea cu ce sã intre în coaliția guvernamentalã care se întrevedea, toate aceste considerente, din nefericire, au fost confirmate.

Liderii socialişti care încheiaserã pactul fatal, nu erau nişte juni în descifrarea subtilităților practicate de Moscova împotriva mișcării lor. Cel puțin experiența istoricã din cele douã decenii care trecuserã de la data rãspunsului de mai sus, putea eventual sã le serveascã de avertisment. Este puțin probabil sã nu-și fi dat seama de la început cã partenerul lor de *acord*, nu era nicidecum P.C.d.R. care exista undeva în emigrație sau prin închisori, ci chiar Kominternul ”desființat” și travestit și cã pentru serviciul adus *cauzei* nu exista decât o singurã platã pentru ei.

În 1943-1944, chiar și cu acțiunea ”trimișilor” în P.S.D., este puțin probabil cã au existat elemente de presiune de felul celor intervenite după aceastã datã. Deci singurele motivații la care ne trimit și unele mãrturii ar fi buna credințã, încrederea cã trecutul a fost șters cu buretele și cã într-adevãr, începea o erã nouã, aceea a deplinei unități, în care fiecare partid, pãstrându-și entitatea, avea sã contribuie la fãurirea unei societãți renovate. Naivitate pe care Partidul Socialist (Popovici) nu a avut-o. Ar mai fi și faptul cã după decenii de aflare în opoziție, cu rezultate modeste în alegeri (în 1937, P.S.D. se aflase pe locul al 11-lea, cu 0,97% din voturi) și fãrã perspective de a obține guvernarea, oferta de a fi parte din coaliție, cu condiția încheierii F.U.M., a decis în ultimã instanțã și asupra ignorãrii rezervelor.

Imediat după actul de la 23 august, C. Titel-Petrescu declara cu un entuziasm de visãtor incurabil:

”*Partidul nostru va sprijini pânã la sfârșitul rãzboiului actualul guvern, printr-o acțiune de colaborare cu alte partide din B.N.D., pãstrându-și, bine-înțeles, atât concepția noastrã politicã și socialã, cât și organizațiile noastre proprii.*

În orice caz, nu P.S.D. va fi acela care va rupe colaborarea.

În ce privește colaborarea cu partidul comunist, partidul nostru a stabilit pe plan sindical, unitatea sindicalã. Nu vor mai exista sindicate socialiste și distincte de ele, sindicate comuniste[337]*.*

Pe plan politic suntem în colaborare cu P.C.d.R. Sperãm ca după pace sã se ajungã la o unitate politicã, prin fuzionarea celor douã mișcãri, fuziune care este cu atât mai indicatã, cu cât comuniștii au renunțat la Internaționala a III-a”.

Ceea ce s-a petrecut mai departe în practica politicã, în pofida optimismului de început al socialiștilor, nu a fost decât o lecturã ”pe viu” a manualului lui Zinoviev.

Cu o grabã care trebuia sã le dea de gândit, din lipsã de combatanți, tot bruma de conducãtori ai partidului comunist s-au așezat la masa tratativelor în vederea realizãrii unității sindicale. Ce altã posibilitate aveau pentru a

”*aduce milioane de lucrãtori* ”, ignorante politicește, obosite de războaie și de privațiuni, dornice de o viață mai bună, la discreția lozincilor partidului comunist? Pentru a realiza importanța pe care staliniștii o acordau unității, se poate judeca după faptul că în *Comisia de organizare a mișcării sindicale unite din România*, înființatã la numai o săptămână după 23 august 1944, din partea P.C.d.R., lucrările erau conduse de Gheorghiu-Dej, încă de pe atunci candidat la funcția supremă în partid, în timp ce din partea P.S.D. era desemnat I. Jumanca, cel dintâi candidat la poziția de victimă a ”justiției populare” [338].

Cedarea de către P.S.D. a maselor care îl urmau a devenit evidentă, conținând în perspectivă cele mai grave pericole pentru însăși existența sa, atunci când conducerea sindicatelor, cuprinzând o aparentă paritate comunisto-socialistă, a fost în fapt preluată de comuniști, prin numirea în funcția de președinte al Confederației Generale a Muncii (C.G.M.) a lui Gheorghe Apostol, din grupul ”interior” al partidului. ”Paritatea” câți comuniști atâția socialiști în conducerea sindicatelor, răsturna în fapt realitățile. Ea nu corespundea nici proporției dintre cele două partide, dar mai ales faptului că muncitorimea, intelectualitatea, funcționarii de stat, adică majoritatea angajaților care se organizau în sindicate, reprezentau ”mase” ale socialiștilor și care nu numai că nu aveau nici o dispoziție a-i urma pe comuniști, dar le erau potențial adverse.

Același fenomen, care nu este decât la început, se petrece în toate domeniile. Se inaugurează o discuție privind încheierea frontului unic al tineretului comunist și socialist, cu care prilej s-a adoptat și o rezoluție, dar tineretul, cel mai receptiv la nou și revoluționar prin definiție, nu în rândul comuniștilor voia să-și valorifice eforturile de înnoire a societății.

Calea concesiilor se face simțită din ce în ce mai intens. Liderii social-democrați au intrat deja în faza când nu-și mai pot onora promisiuni făcute în public, datoritã dependenței lor din ce în ce mai strânse de linia comunistă: C. Titel-Petrescu promisese de pildă, în interviul acordat hebdomadarului *La Tribune des Nations* că nu partidul său va fi cel care va rupe alianța blocului de la 23 august, dar la mai puțin de două luni după aceasta se putea citi în presă:

”*Demisia guvernului Sănătescu este grăbită de demisiile date în primul rând de Lucrețiu Pătrășcanu și C. Titel-Petrescu* ” [339].

F.N.D., acel conglomerat mamut și eterogen, în care era primită oricare organizație dispusă a recunoaște micuțul partid comunist drept conducător, era proiectat la Moscova din pornire ca un *guvern Groza*, cuiul care trebuia să scoată cuiul din perete. El nu ar fi fost însă posibil fără docilitatea P.S.D., care între timp, reînnoind acordul de front unic, practic a ratificat intenția partidului comunist de a pune mâna pe putere și a instaura dictatura.

Este adevărat că au fost și destule minți luminate din rândul social-democraților care au întrevăzut pericolul. Avertismentele lor au fost însă adevărate predici în deșert.

Tot atât de adevărat este și celălalt fapt, că însuși partidul comunist a invitat în F.N.D. să i se aservească, cele două partide istorice, așa cum deja s-a văzut. Episodul a fost utilizat de presa socialistă ca element moderator, dar numai în limitele spațiului de mișcare admis. Într-o asemenea formulă, sublinia oficiosul *Libertatea*, "*în orice caz, F.U.M. trebuie să-și păstreze rolul conducător* " [340].

P.S.D. începuse totuși să-și dea seama de terenul minat pe care pășea cu pumnul ridicat în semn de salut muncitoresc, ghidat de partidul comunist, pentru că apar, la început vag, apoi mai distinct, unele accente proprii:

"*Fără îndoială că polemica izbucnită între presa comunistă și cea național-țărănistă și liberală, pe tema domnilor Mihalache, dr. N. Lupu și Gh. Brătianu* [...] *se îndreaptă împotriva celor vizați ca persoane și oameni politici, considerați că au avut atitudini greșite în trecut, nu împotriva partidelor înseși* (sic!) *din care aceștia fac parte.*

Este de sperat - și socialiștii doresc acest lucru în mod hotărât - ca acea concentrare a forțelor democratice care a dus la actul de la 23 august, nu va fi zdruncinată, ci dimpotrivă, întărită și lărgită! " [341].

Așa scria oficiosul *Libertatea*. Dar posibilitățile de a se exprima cât mai independent și cu atât mai mult de a influența evenimentele, sunt pentru P.S.D. din ce în ce mai limitate. În virtutea imperativelor "unității" el are tot mai puțină inițiativă proprie, amăgindu-se cu laitmotivul păstrării entității politice. În același timp, orice opinie separată și cu atât mai mult acțiunea, erau taxate aprioric ca fiind îndreptate împotriva *unității.*

Nu este deloc exagerat dacă vom afirma că dictatura stalinistă a fost inaugurată în țara noastră prin dictatura P.C.R.-ului asupra P.S.D., prin intermediul F.M.U.-ului.

Pentru a câștiga merite, cei mai docili din ierarhia superioară supralicitează.

Ștefan Voitec profită de numărul cotidianului *Libertatea*, consacrat comemorării dispariției socialistului Ilie Moscovici, pentru a-l descrie drept un mare susținător al frontului unic cu comuniștii, "*în spirit de cinstită conlucrare între cele două curente*" [342], carierismul său și al altor colegi, având nevoie de giranți serioși. Și iată care era părerea reală a lui Ilie Moscovici:

"*După opiniile șefului lor, Zinoviev, ei (*comuniștii, n.n.*) trebuie să propună din când în când frontul unic, fără să-l facă niciodată, ca să poată manevra împotriva celorlalte partide muncitorești, ca să compromită pe conducăto-*

rii acestor partide" [343]. (Această opinie Ilie Moscovici a avut-o până la moarte, care l-a salvat de a fi fost martorul a ceea ce s-a întâmplat când comuniștii au înfăptuit "mult visatul" front unic).

Cu un fler politic fără cusur, Lothar Rădăceanu este cel care în epoca ascensiunii și cultului Anei, făcea cultul, după cunoștința noastră fiind astfel primul și un posibil deschizător de drumuri, lui Gheorghiu-Dej: "*Unul dintre cei mai buni fii* (formula *cel mai iubit* fiind descoperită mult mai târziu și nu pentru el, n.n.) *ai clasei muncitoare, unul din cei mai buni luptători ai clasei muncitoare, tov. Gh. Gheorghiu-Dej* (aplauze furtunoase și îndelung repetate) [...]"[344].

Comuniștii părăsesc *Comisia de reformă agrară*, patronată de ministrul național-țărănist, Hudiță. Firește, nu o fac singuri: împreună cu Vasile Luca, cu marioneta Zăroni, iese trântind ușa și Theodor Iordăchescu, vechiul comunist-"socialist", acum aflat în conducerea P.S.D.

Un compromis evident, verificabil peste decenii, este însăși colecția cotidianului *Libertatea*. Diferența de ton și combativitate față de omologul său antebelic *Lumea Nouă* este de la cer la pământ. Iar după 1946, chiar dacă continuă să se deosebească de *Scânteia* prin titlu, aservirea este ilustrată negru pe alb.

Deocamdată, se merge cu pași mărunți. Apetitul liderilor P.C.R. crește însă pe zi ce trece. Se ajunge astfel foarte curând și la inevitabila ostracizare și excludere a socialiștilor care n-au convenit de la început, pentru că se pronunțaseră împotriva frontului unic: I. Flueraș și I. Mirescu. Este vorba însă nu de doi-trei, ci de un grup, după cum precizează comunicatul P.S.D. și un articol explicativ. Pretextul este colaborarea celor doi cu dictaturile anterioare, dar de ce atunci un grup? Concesiile social-democraților merseseră de la început până acolo, încât și terminologia părea preluată din arsenalul lui Kișinevski: cei incriminați erau "*profitori abjecți ai dictaturii pe care au întărit-o cu sfaturile* YY*înțelepte*[[*, date tiranilor* ", de asemenea "*nu s-au mulțumit să se ascundă în bârlog, unde să rumege în taină agoniseala stoarsă de pe urma victimelor regimului adus de ei* ", în loc să stea la locul lor, "*fericiți că sunt uitați de acei care au tot dreptul să se răzbune*", dar că n-au timp de așa ceva, pentru că sunt azi "*în toiul unor preocupări mult mai urgente pentru cauza democrației* ", deci acești "*tâlhari și vampiri* " "*au scos capul* ", iar "*după ce a eșuat tentativa cu guvernul de* YY*tehnicieni*[[*din care trebuiau să facă parte acești stolnici ai ticăloșiei* " s-au apucat de alte măscări. "*Răspunsul P.S.D. la nota ultimativă a domnului Mirescu care vorbește în numele lichelelor sindicalizate*", a fost comunicatul care "*stigmatizează pe acești trădători ai cauzei muncitorești și ai democrației, cerând demascarea și distrugerea lor!* " [345].

Dacã n-ar fi ascuns o situație tragicã, s-ar putea spune cã numai în Caragiale mai există șansa de a întâlni texte atât de copios umoristice.

Deci, trebuiau distruși, nici urma sã nu rãmânã de ei!

”Dosarul” de excludere a lui Flueraș din mișcarea muncitoreascã și tot pe tema sindicatelor, se afla pe rolul partidului comunist, așa cum s-a vãzut, încã de la *afiliere.* Ilie Moscovici scria în 1922, cã la Consiliul general (sindical), ”*comuniștii* [...] *au venit cu ordinul de la Moscova, ca sã-l excludã pe Flueraș, Jumanca, Grigorovici, dr. Ghelerter, Gheller* etc.” [346].

Înainte însã de a acumula acele contradicții care vor duce la cutremurul care va fisura în mod catastrofal P.S.D., se mai petrece în coabitarea socialistã-comunistã, aparent fericitã, încã un episod important: o cerere în cãsãtorie, adresatã de șobolanul comunist, elefantei social-democrate: ”*Conferința Naționalã a P.C.R., în numele întregului nostru partid, cheamã în mod solemn pe tovarãșii social-democrați la înfãptuirea unității politice a clasei muncitoare, printr-un* ***mare partid unic*** *muncitoresc* [...]” [347].

Nu era adunare în care sã ia cuvântul un conducãtor sau altul al partidului comunist, sã nu se facã curte socialiștilor și sã nu se agite ideea necesitãții imperioase a fuzionãrii. Aveau și de ce! La acea datã, cum s-a menționat mai sus, P.C.R. avea (dacã avea!) 35 800 de membri. Firește, visul conducãtorilor lor era un ”*mare partid*”. Acesta exista. P.S.D. numãra nu o jumãtate de milion, minus 35 800, cum pretinsese dr. Petru Groza pentru a-l micșora, (respectiv 464 200), ci 700 000 de membri, conform raportului prezentat de Theodor Iordãchescu la Conferința generalã a P.S.D., la 1 decembrie 1945[348].

Douã elemente îngrijorau probabil P.C.R.-ul în raporturile sale cu partidul aliat: cã *nãvala* spre P.S.D., termenul aparține ziarului *Libertatea*, putea sã-l facã la un moment dat de necontrolat, precum și cã o asemenea creștere numericã, reflectând-o pe cea de prestigiu, putea sã conducã la o victorie a curentului care se împotrivea supunerii la dicteul comunist (în termenii zilei, a *colaborãrii* cu ei) și sã punã în pericol prezentarea comuniștilor într-un bloc cu ”aliații” lui de pânã atunci, în alegeri.

Oferta comunistã era formulatã direct, dar condițiile erau extrem de ambigui. Unificarea nu trebuia sã fie ”*mecanicã* ”, ci ”*pe baze principiale*”, a ”*unei acțiuni de lãmurire ideologicã și a unei depline unitãți de acțiune*” [349].

Condițiile erau exprimate eufemistic, pe dupã piersic, dar cine cunoștea limbajul incifrat comunist pricepea imediat despre ce era vorba. Socialiștii independenți numai în idei nu și în acțiune, în frunte cu președintele C. Titel-Petrescu, puturã atunci sã înlãture fãrã prea mari dificultãți pericolul. Rezoluția plenarei c.c. al P.S.D. constata destul de ironic faptul cã: ”[...] *În ultimul*

timp, a fost aruncatã lozinca unui partid unic muncitoresc", dar cã "*în condițiile actuale*", realizarea lui "*rãmâne un deziderat al viitorului* " [350].

Majoritatea din P.S.D. în frunte cu C. Titel-Petrescu, era încã destul de puternicã pentru a-și putea permite un refuz deschis.

Fuziunea pãrea subiectul preferat al conducãtorilor și presei comuniste. La o adunare din preajma Conferinței Naționale din 1945, Teohari Georgescu și-a consumat cea mai mare parte din energia oratoricã acestei chestiuni ("*Aplauze puternice rãsunã în toatã sala, iar muncitorii în picioare aclamã îndelung*"). La Conferința Naționalã fusese depãșitã etapa tatonãrii terenului și sosise cea a atacãrii propunerii, pieptiș. Rãspunsul delegaților socialiști care au adus conferinței salutul partidului lor, a fost unul diplomatic, conținând însã un Nu! univoc. Atât Th. Iordãchescu, cât și Ion Burcã n-au depãșit obișnuitele convenții despre "*întãrirea frontului unic*".

Șefii comuniști au înghițit cu greu acest prim și mare afront, tocmai de la cei pe care îi considera ireversibil remorcați, punând, dupã cum scrie autorul unor lucrãri de istorie falsificatã "*într-o situație dificilã sistemul alianțelor politice, realizat potrivit tacticii elaboratã de P.C.R*." [351].

Episodul nu rãmase fãrã urmãri. Și încã din cele mai grave. P.C.R.-ul își intensificã activitatea pe celelalte fronturi, mai puțin vizibile, dar care trebuiau sã aducã rezultatele dorite, pe care conlucrarea "*cinstitã* " se încãpãțâna sã le lase așteptate.

FRONTUL INVIZIBIL

Spre sfârșitul anului 1945, social-democrația din țara noastrã dispunea deja de un mare partid politic, mare nu numai numeric, ci și calitativ. Atracția pe care o exercitau ideile sale îi determina nu numai pe muncitori sã-l considere un partid al lor, ci și pe țãrani. P.S.D. era preferatul intelectualitãții universitare, ca și al intelectualitãții mijlocii, precum profesorii de liceu, învãțãtorii, preoții. Centre cu o veche tradiție muncitoreascã, precum Reșița, Galații, Valea Jiului considerau cã nu partidul comunist le reprezintã interesele, ci în exclusivitate cel social-democrat.

Populația de origine germanã prefera sã se înscrie în acest partid, dupã cum existența unor secții maghiare ale P.S.D., cu presã proprie (*Erdely*), fãcuse ca și Clujul sã fie o citadelã socialistã.

Valul de înscrieri în P.S.D. depășise, cum era aproape firesc, posibilitățile organizatorice de a menține o disciplinã strictã. Astãzi, lucrãrile oficiale constatã, fãrã sã-și ascundã satisfacția, cã din masa de membri aflați în evidență, numai 114 000 erau la curent cu cotizația (fãrã sã se precizeze cã era începutul celei mai grozave foamete din acest secol), iar cã mai puțin de un sfert erau abonați la *Libertatea*, (în condițiile în care *Scânteia* era boicotatã de toatã populația).

Cu toatã desfășurarea de evenimente catastrofice, dupã încã un an, P.S.D. depășise cifra de un milion de membri! Desigur, la un asemenea aflux, cu atât mai ușor i-a fost P.C.R.-ului sãși formeze o agenturã activã de sus pânã în organizațiile de jos, atât cu sarcina de a se informa, cât mai ales de a comuniza.

Ea se autodeconspira îndeosebi în timpul unor adunãri, când conform manualului lui Zinoviev, ocupa sala pentru a crea o atmosferã ostilã conducãtorilor, dacã poziția acestora se îndepãrta cu o iotã de cea comunistã.

O asemenea acțiune a avut loc de pildã la Galați, la cinematograful ”Olimpic”, unde președintele P.S.D., C. Titel-Petrescu, sprijinit de Adrian Dimitriu, Vlad Dimitriu, Mihai Șomuleanu, precum și de Gh. Mușatescu, președintele regionalei Dunãrea de Jos și de Jean Arhip, secretarul acestei organizații, cunoscutã pentru sprijinul acordat președintelui partidului, s-au trezit într-o salã ostilã, strigând lozinci ale partidului comunist, adunare calificatã de literatura de specialitate drept ”*eșecul de la Galați* ”, fãrã însã ca sã se menționeze și mijloacele prin care P.C.R.-ul a reușit sã obținã acest *eșec* al ”aliatului” sãu[352].

Loviturile pe la spate, fãcând parte din însãși tactica de luptã, mascatã prin frazeologia despre ”unitate”, au fost parte dintr-un front mai important decât însãși conlucrarea *cinstitã* din așa-numitul front unic. Ele au fost posibile și datoritã unor slãbiciuni reale ale P.S.D.

În fața stalinismului agresiv, socialiștii din România nu erau chiar atât de dezarmați pe cât s-ar putea crede, dar ei au nesocotit experiența de douãzeci de ani în relațiile cu partidul comunist ale cãrui metode le cunoșteau bine.

Se prea poate ca în fața prizei în mase, ignorând mãsurile de autoapãrare care se cuveneau a fi luate, sã se fi *îmbãtat de pe urma succeselor.* În orice caz, pare impardonabilã lipsa de control a cadrelor, caracterul neorganizat, anarhic de convocare a adunãrilor, ca și dezinteresul pentru relațiile secrete ale unor membri din conducerea partidului. Slãbiciunile partidului în ansamblu, ca și slãbiciunile și defectele personale ale diverșilor fruntași social-democrați au fost speculate de P.C.R. cu maximum de pricepere și profit.

Un mijloc utilizat la lumina zilei a constat în coruperea acestora cu funcții și posturi ministeriale, directoriale, diplomatice. În paralel, funcționa șantajul: ca o condiție a menținerii în acele înalte funcții, mai ales după instaurarea guvernului Groza, era conformismul, respectarea neabătută a linei dictată de P.C.R.

Nu întâmplător, tocmai cei care se agățau cu mai mare dârzenie de portofoliile lor ministeriale: Lothar Rădăceanu, Ștefan Voitec, Tudor Ionescu au fost și cei care au adus cele mai importante servicii partidului comunist, culminând cu acordarea unui concurs deschis tuturor acțiunilor îndreptate împotriva majorității, transformată prin manevre în minoritate, în frunte cu președintele partidului, C. Titel-Petrescu.

Câștigătorul antedesemnat al acestei lupte era evident Lothar Rădăceanu, teoretician de înaltă clasă și bun cunoscător al strategiei, tacticii și metodelor staliniste. Poate tocmai acestei cunoașteri (și a felului cum au sfârșit menșevicii), pentru a-și câștiga merite și poate iertarea, el a acceptat rolul de docil instrument al partidului comunist. Și de vierme implantat în inima mărului social-democrat, cum s-a mai spus mai înainte, pentru a-l roade până la ”victoria finală”. Articolele sale antebelice, unele strălucite prin calitatea analizei și argumentației, ar putea reprezenta și astăzi, dacă ar fi cunoscute, texte de referință, în dialogul mereu actual dintre socialiști și comuniști, acolo unde aceștia din urmă n-au câștigat încă puterea, iar cei dintâi mai au putere încă. El fusese cel care scrisese, de pildă că:

”[...] *O astfel de prefacere, revoluție în adevăratul sens al cuvântului, nu poate fi realizată de sus în jos, prin edictele dictatoriale ale unei minorități.* [...] *După credința lor* (a comuniștilor, n.n.)*, dictatura minorității poate produce minuni. Cu o baghetă magică, ea poate crea simple acte de voință, stări de fapt pe care istoria nu le-a dezvoltat sau consolidat încă* ”[353].

Lepădându-se cu prilejul fiecărei cuvântări sau declarații publice de absolut toate afirmațiile sale antebelice despre comuniști, din fotoliul său ministerial, Lothar Rădăceanu nu numai că subscria ”platonic”, dar acum era unul din susținătorii *edictelor dictatoriale*, altă dată criticate.

Șantajul mai funcționa și altfel. Fiecare socialist era *bun*, atâta timp cât aplica ”linia”. Dacă își lua riscul să o critice sau să o combată, să se alăture majorității din ce în ce anihilate, el devenea imediat *rău.* Atunci apărea la lumina zilei *dosarul*, iar din el numai și numai piese compromițătoare, i se *smulgea* masca de *fascist*, de *strecurat* în mișcarea muncitorească, iar dacă mai avea la dosar și articole publicate în presa antebelică, acestea îl *demascau* definitiv, ca pe un *dușman înrăit* și din secretar de stat sau director general, devenea candidat la pușcărie.

Cu toate acestea, au fost social-democraţi care nu s-au supus şantajului, deşi cunoşteau perfect dinainte desfăşurarea scenariului. Cât de înalt ni se pare astăzi sacrificiul unor social-democraţi, precum al unui Ion Burcã, Adrian Dimitriu, Mircea Florian, Al. Claudian şi al altora, faţă de vânzarea de frate pentru carierã, a unor parveniţi din aceleaşi rânduri!

În succesul lor de partid şi în miopia care-i împiedica sã vadã cã participarea P.S.D. la formula guvernamentalã era temporarã şi legatã de nişte calcule precise ale partidului comunist, social-democraţii nu şi-au amintit nici de cuvintele lui Friederich Adler, potrivite momentului, care spusese:

”*Sunt douã metode aplicate de comunişti împotriva noastrã. Prima este lupta fãţişã: ne acopãr cu murdãrii, cu calomnii. Le respingem, dar este, cel puţin, o luptã pe faţă şi nu-i voi dispreţui pentru aceasta. Cealaltã este tactica aşa-zisului* YY*front unic*[[. *E înşelãtoria cea mai infamã a clasei muncitoare, e tentativa amãgirii proletariatului. Niciodatã din zilele lui Machiavelli şi până astãzi, istoria n-a cunoscut ceva mai cinic decât felul în care frontul unic este întrebuinţat de Moscova, pentru a prinde în capcanã proletariatul, împotriva propriei voinţe şi a propriei judecãţi* ”.

FRONTUL DECAPITÃRII

C. Titel-Petrescu a fost descris de mulţi dintre cei care l-au cunoscut personal, drept un idealist romantic.

În scopul de a-l reduce la dimensiunile unui politician oarecare, o lucrare oficialã din ţarã citează de pildã mãrturia unei autoare din Anglia care ar fi scris cã Titel-Petrescu era ”*mai degrabã un idealist, decât un revoluţionar sau un conducãtor serios al muncitorilor* ”, cã ”*nu provenea din clasa muncitoare, era un avocat destul de avut* ” [354]. (Ce ne facem atunci cu Marx, cu Engels şi chiar cu Lenin, iar din România acelei vremi, cu Groza, apoi Maurer?).

Dacã este nevoie de o caracterizare, credem cã obiectivã şi exactã este cea aparţinând lui Ştefan Baciu, martor al acelor evenimente. În viziunea lui, C. Titel-Petrescu se înfăţişa ca un:

”*Clopotar al marilor primejdii care erau la uşã, punând în primejdie nu numai existenţa social-democraţiei, ci însãşi fiinţa României, ca stat liber şi democratic*” [355]. Iar portretul pe care i-l face este memorabil:

”*Nu l-am văzut niciodată sosind cu întârziere de* ***vedetă****, nici izolat de poliție sau de gardieni personali, dimpotrivă: de îndată ce cobora din mașină, era înconjurat de public, purtat pe brațe și luat pe sus, până la locul unde urma să aibă loc adunarea. Era îmbrăcat întotdeauna în același costum gri sau albastru închis, pe care-l purta pretutindeni, fără să se deghizeze în stil proletar, cum obișnuiau să facă unii oameni* YY*de stânga*[[*, închipuindu-și că în felul acesta va fi pe placul* YY*maselor*[[*. Omul pe care muncitorii îl aclamau, numindu-l* YY*Tov. Titel*[[*, era absolut același cu directorul ziarului, cu ministrul sau conferențiarul din* YY*centru*[[*: nici un artificiu, nici un cabotinism, nici o atitudine sau un gest studiat, pentru că de-a lungul întregii sale vieții, omul acela mersese pe un singur drum, fără să fi făcut niciodată, nimănui, nici un fel de concesie, nici pentru un scaun de deputat, nici pentru un loc într-un consiliu de administrație*” [356].

C. Titel-Petrescu a fost refractar la concesii. Avea de înfruntat chiar în anturajul său infiltrarea și politica de trădare. Toleranța păgubitoare a unor profesioniști ai parvenitismului - dintr-o bunătate exploatată la maximum de adversari - a fost poate deficiența principală a caracterului său, pentru care a plătit până la urmă cu prisosință.

De la început, C. Titel-Petrescu a înțeles ce anume se afla în spatele lozincilor ”democratice” ale staliniștilor autohtoni, mai ales că F.U.M. încheiat de socialiști din bună-credință, devenise în cel mai scurt timp un instrument politic polițienesc împotriva lor.

Și tocmai pentru că a înțeles, a și încercat să împiedice sau cel puțin să întârzie instaurarea totalitarismului în România.

A făcut-o în pofida unui context totdeauna advers.

Este cazul, de pildă, al propunerii sale de înființare a unei *Adunări Consultative*, care urma să joace rolul unui *parlament în miniatură* și care trebuia să controleze, în lipsa unui parlament autentic, acțiunile guvernului.

”*Regimul democratic parlamentar, instaurat la 23 august 1944, este lipsit de unul din organele sale esențiale: Parlamentul* ”, scria ziarul *Libertatea*, explicând această inițiativă.

”*Adunarea Consultativă de la noi ar avea o misiune esențială de împlinit: să exercite provizoriu, până la viitoarele alegeri, toate drepturile Parlamentului, cu excepția puterii legislative. Astfel, ea ar exercita drepturile tradiționale de comunicare și interpelare, ar discuta proiectele de legi și toate problemele de politică internă și externă, exprimându-și părerile prin moțiuni. S-ar reda astfel țării exercițiul, fie și limitat, al unor drepturi constituționale care, de ani de zile, i-a fost răpit* ” [357].

În perspectivă, tocmai controlul parlamentar ar fi însemnat o piedică în

ascensiunea spre putere a P.C.R. Cum momentul de la 23 august, când simultan cu guvernul Sãnãtescu trebuia constituit și Parlamentul, fusese scãpat, autoritãțile de ocupație nu acordarã propunerii nici cea mai micã atenție.

C.Titel-Petrescu era cel ccare întrevãzuse clar pericolul dictaturii ce se instala, încât în contextul participãrii partidului sãu la F.N.D. s-a împotrivit instaurãrii guvernului dr. Petru Groza. De la el a pornit propunerea, formulatã mai târziu și de rege, de a-l însãrcina pe Barbu Știrbei cu formarea unui nou cabinet[358].

La rezistența sa în fața ofensivei comuniste în cadrul F.N.D., el avea alãturi o serie de prieteni de partid care-i împãrtãșeau ideile (Șerban Voinea, Ion Burcã) însã prezența lui Lothar Rãdãceanu, Șt. Voitec, Th. Iordãchescu, V. Brãtfãleanu, Gh. Stroia, A. Braeșter, Zaharia Tãnase îl punea în minoritate. În regionale, cei care îi împãrtãșeau ideile reprezentau în schimb majoritatea. Dar hotãrârile se luau la centru.

Cum prin mijloacele ”tradiționale”, luarea sub stãpânire a P.S.D. de cãtre partidul comunist, se dovedi o treabã dificilã și oricum, de lungã duratã, în laboratorul unde se elabora tactica acestuia din urmã, se decise sã se înceapã cu o operațiune-șoc: decapitarea.

Inevitabilitatea unei atitudini în prezentarea la alegerile din 1946, grãbi polarizarea extremei stângi în P.S.D., iar aceasta grãbi finalul proiectat.

Încã în primãvara anului 1945, curentul anticomunist din P.S.D. devine atât de puternic, încât și istoricii oficiali de astãzi recunosc întreruperea ”*în mai multe locuri* ” a colaborãrii. Pericolul de generalizare a situației era real: starea de spirit adversã cedãrii la presiuni reprezenta un curent de masã în organizații*. În schimb, în comitetul central, majoritatea cumpãratã prin funcții și coruptã prin avantaje materiale, se grãbește sã asigure partidul comunist, cu prilejul plenarei din 28 noiembrie, de fidelitate și supunere.

În acest context au avut loc adunãrile locale la Galați (”*eșecul de la Galați* ”), Timișoara, Reșița, precum și a Asociației de artã și culturã, prezidatã de Ion Pas (care se afla încã alãturi de președinte) și în cadrul cãrora C. Titel-Petrescu, însoțit de partizanii sãi cel mai fideli: Vlad și Adrian Dimitriu, Traian Novac, Eftimie Gherman ș.a., se anunță hotãrârea P.S.D. de a merge

*) În lucrarea citatã mai sus, folosind material de arhivã, dr. Gh. Țuțui menționează de pildã, procesul verbal al unei ședințe F.N.D., la Timișoara. Când comitetul regional al P.C.d.R. a propus scoaterea în stradã, la demonstrație, a zeci de mii de oameni, ca sã cearã instalarea guvernului dr. P. Groza, delegatul P.S.D. a declarat cã: ”Muncitorimea s-a plictisit de demonstrații” și cã ”elanul de luptã al muncitorilor a scãzut”, iar demonstrația nu a mai avut loc[359].

în alegeri pe liste proprii, separate de comuniști. Salvarea era în aceste alegeri. P.C.R.-ul o vedea numai în majoritățile, "masele" socialiștilor. În ipoteza că izolat i-ar fi fost greu dacă nu imposibil să falsifice alegerile, cum a făcut-o având un bloc, prezentarea sa pe liste comune era deci o chestiune de viață și de moarte.

La 1 decembrie 1945 s-a ținut Conferința generală a P.S.D. Punctul de vedere al președintelui a obținut un aparent câștig de cauză în fața agenturii interne, intratã temporar în defensivă, prin adoptarea *Rezoluției privitoare la prezentarea pe liste separate în alegeri*, în afara oricărui cartel electoral cu partidul comunist. Victoria sa a fost însă imediat torpilată de oamenii P.C.R.-ului, care dacă n-au putut-o anula pe loc, au obținut ca ea să nu fie totuși definitivă, urmând ca o hotărâre să se ia la Congresul extraordinar, fixat ulterior pentru 10 martie 1946.

Între această Conferință generală și Congresul extraordinar a avut loc poate cea mai importantă acțiune subversivă, îndreptată împotriva majorității din P.S.D. și în special contra președintelui ei. Deja plenara din 10 februarie 1946 consfințea victoria minorității aservite, prin recomandarea formulată Congresului de a vota participarea "*pe liste comune*" cu forțele care "*au constituit guvernul de la 6 martie 1945* " [360].

"Marile" adunări ale F.U.M., în care se vorbea despre *unitatea de acțiune* ca de un fapt împlinit, dovedeau că piazarea trecuse pentru staliniști și că hopul cel mare fusese sărit.

Președintele P.S.D. ar mai fi putut câștiga chiar și în această situație, dacă fair-play-ul care îi era specific, nu l-ar fi împiedicat să întreprindă o măsură de eradicare, pe care în locul său, comuniștii nu ar fi ezitat o clipă să o execute. Exact în această perioadă, oficiosul P.N.Ț., *Dreptatea*, a publicat o serie de documente, dovedind că Lothar Rădăceanu, care era de origine etnică germană (Lothar Würzer) și care în timpul războiului făcuse afaceri cu cea-sornice, beneficiase de o serie de înlesniri, pe baza unor servicii și relații cu regimul hitlerist din Germania. Documentele nu au fost utilizate de Titel-Petrescu, deși ar fi avut dreptul și autoritatea, dar mai ales datoria să o facă, excluzându-l pe Rădăceanu măcar din conducere, dacă nu din partid. Lovitura datã agenturii comuniste din P.S.D. ar fi fost atunci poate una de grație. Dar n-a făcut-o. Respectul pentru eleganța metodelor de luptă l-a împiedicat să câștige. Și aceasta nu i-a adus decât o grăbire a sfârșitului politic propriu. În schimb, adversarii săi n-au avut absolut nici un scrupul în alegerea mijloacelor de a-l lovi.

În preziua Congresului extraordinar, Gheorghiu-Dej este cel care-l avertizează pe un clar ton de amenințare:

”*Repet: a merge pe liste separate, așa cum preconizează unii conducători ai P.S.D.-ului,* (deocamdată Titel-Petrescu nu este numit, n.n.), *înseamnă practic a sprijini forțele reacționare, întrucât în lupta politică electorală nu poate să existe o poziție independentă, ci în mod inevitabil trebuie să se alăture uneia sau celeilalte tabere. A împinge P.S.D. în tabăra reacțiunii, înseamnă a-l face să împărtășească soarta accestuia*” [361].

Congresul din 10 martie 1946 a consfințit ceea ce se putea prevedea de la plenară: victoria P.C.R. asupra P.S.D., anexarea social-democrației de către stalinism, în mod definitiv și ireversibil.

Mijloacele prin care s-a obținut această victorie au fost mai puțin cele ortodoxe și mai mult cele nelegale și neadmise: corupția, specularea lașității, trădarea, intriga, falsul. Disperarea P.C.R.-ului provenea din conștiința că se juca de fapt cartea decisivă a cuceririi de către el a puterii și la această răscruce toate mijloacele au scuzat scopul. ”*Duminică dimineața, în fața sălii Libertatea,* scria *Scânteia, o masă de circa 1500 de oameni aștepta cu înfrigurare deschiderea Congresului. La venirea lui Titel-Petrescu, un grup de circa 30 de oameni* (reportajul prezenta astfel ca minim numărul partizanilor săi, în timp ce sutele de oameni erau prezenți acolo, pentru a-i susține poziția, n.n.) *a început să scandeze lozinca* YY*Socialismul și Titel, toți românii sunt cu el!*[[*, parafrazând cunoscutele lozinci șoviniste:* YY*Toți românii cu Maniu!*[[*sau* YY*Toți românii la Palat!*[[*. Încep apoi să sosească tovarășii* (!)*: Ștefan Voitec, Lothar Rădăceanu, Th. Iordăchescu, I. Burcă, Teodor Ionescu, Șerban Voinea etc., primiți cu aplauze și în sunetele Internaționalei. La ora 9,30 ședința se deschide*...” [362].

Se dă cuvântul raportorilor celor două teze. Șt. Voitec prezintă teza care-i venise ca indicație de la superiorii săi din P.C.R. și care, după *Scânteia* a fost ”*primită cu aplauze frenetice de congresiști* ”. Reportajul *Scânteii* a omis complet menționarea intervenției lui C. Titel-Petrescu. iată deci cum o descrie un martor ocular, Șt. Baciu, pe atunci ziarist în redacția *Libertății* :

”*Într-o sală tixită până la refuz, publicul fiind compus în marea majoritate de oameni care erau în favoarea tezei sale (refuzul fuzionării)*, fiind terorizați de prezența în sală a numeroși spioni, agenți și provocatori, cunoscuți sau necunoscuți, discursul acela n-a fost numai profesiunea de credință a unui social-democrat de cea mai bună esență, ci strigătul de alarmă - unul din cele mai dramatice din câte mi-a fost dat să aud - al unui bun și curajos ro-*

*) La mijloc este o confuzie a autorului: se decidea nu ”fuziunea”, ci prezentarea pe liste separate sau comune cu partidul comunist, în alegerile din 1946. Acest congres a fost părăsit de C. Titel-Petrescu și nu altul.

mân. Timp de peste o oră sala l-a urmărit magnetizată, așa cum stătea în mijlocul scenei, cu coama leoninã ridicatã de o profundã indignare și nici o singurã voce n-a (avut) curajul sã întrerupã acel YY*Mane, Thekel, Phares*[[*, rostit cu un curaj fãrã pereche, pentru cã nu numai în salã, ci și în curte și afarã pe stradã, mișunau agenții și informatorii care ca sub farmecul unei baghete magice amuțiserã cu toții, în acel ceas hotãrâtor al vieții publice românești. L-am însoțit acasã împreunã cu câteva sute de partizani, când imediat dupã discurs a pãrãsit sala, pentru cã spusese tot ce avea de spus, nu ca sã* YY*spargã*[[*congresul, cum a fost acuzat în mod ridicol, ci pentru cã știa cã nu mai existã nici un fel de posibilitate de acțiune în interiorul acelui conglomerat* " [363].

C. Titel-Petrescu nu a pãrãsit sala congresului imediat dupã discurs, pentru cã a mai fost martorul unei "lovituri de teatru", antepregãtite. Intriga atinge punctul culminant când în loc ca lui Lothar Rãdãceanu sã i se fi arãtat adevãrata față de colaborator al regimului nazist, Tudor Ionescu (ministru în guvernul Groza) dã citire unei "scrisori" ticluite în laboratoarele de dezinformare ale Ministerului de interne și în care se spunea cã șefii P.N.Ț. și P.N.L. l-ar fi asigurat pe președintele P.S.D. de votul alegãtorilor lor și de victorie, în cazul prezentãrii separate în alegeri. Ei, și?

Manevrele nu se limitarã la deturnarea dezbaterilor spre o temã menitã sã "compromitã" definitiv majoritatea printr-o presupusã înțelegere cu *fasciștii* Maniu și Brãtianu. Au continuat în momentul când s-a trecut la votare. Votul fusese deja precedat de invalidarea mandatelor celor despre care se știa cã vor fi alãturi de șeful partidului. Staliniștii recomandaserã deja la plenarã votarea pe față. În congres au obținut-o. Partizanii lui C. Titel-Petrescu au cerut vot secret. Ca în deriziune s-a hotãrât votarea în ambele moduri. Era astfel evident cã numai cine se împotrivea prezentãrii alãturi de comuniști la alegeri voia sã voteze în secret, iar pentru a nu se deconspira trebuirã sã voteze pe față, alãturi de minoritatea procomunistã.

De frica persecuțiilor, astfel, cei mai mulți din partizanii lui C. Titel-Petrescu trecurã la adversarii sãi.

Din toate schimbãrile la față instantanee, cea mai spectaculoasã a fost cea petrecutã cu Șerban Voinea. Deși pânã atunci - și chiar în congres - el susținuse și votase teza prezentãrii la alegeri pe liste separate, vãzând cumpãna cã înclinase în partea cealaltã, el declarã cã: "*Se supune fãrã condiții majoritãții care este suveranã și cãreia, din elementarã disciplinã de partid și de credințã socialistã* (!)*, înțelege sã nu-i punã nici o piedicã* " [364].

Nu *credința socialistã* îl determinase la o asemenea piruetã, ci postul de ministru al țãrii la Berna cu care a fost momit pentru a vota împotriva pro-

priilor sale convingeri, în caz contrar, știind și el că nu avea să mai plece pe funcția râvnită, în vecii vecilor.

Ca și la ceilalți, mai funcționa de asemenea șantajul cu ”dosarul”. În cazul lui, se aflau acolo articole publicate înainte de război, a căror scoatere la lumină, în acel moment, i-ar fi fost fatală, cum era de pildă cel intitulat *Imperialismul roșu*, în care se spunea că ”*dreptul la intervenția armată nu era* [...] *o inovație a sovietismului rus, ci l-au revendicat țarii care se considerau datori să intervină în favoarea popoarelor creștine*” [365].

Așa că se angajă și el pe drumul compromisurilor.

În urma votului, C. Titel-Petrescu părăsește sala Congresului extraordinar. Cu el pleacă și partizanii săi.

Peste șase zile, comitetul central al P.S.D. adoptă o rezoluție în care comunică excluderea din partid a șefului necontestat și aclamat de mase al socialiștilor.

Acesta a fost începutul sfârșitului. P.S.D. a fost decapitat.

Din acel moment, P.S.D. devine dintr-un ”aliat”, prizonierul și subordonatul P.C.R.-ului, iar majoritatea conducătorilor social-democrați niște marionete. Nu mai este nici o personalitate de statura lui C. Titel-Petrescu să se împotrivească din interior comunizării. Cei care ulterior au mai îndrăznit eventual niște nuanțe neconforme, au fost azvârliți fără menajamente, decretați *de dreapta, dușmani ai unității clasei muncitoare* etc., după un rețetar cunoscut. Cei mai mulți încearcă însă să-și câștige merite și nu se scapă nici o ocazie.

După hopul acesta, chiar și la Moscova se respiră ușurat: ”*Pentru prima dată în istoria României vor avea loc alegeri libere*” - scria *Trud,* ziarul sindicatelor sovietice - (adică cele pe care le va câștiga partidul comunist).

De ce avea P.C.R.-ul atâta nevoie de prezentarea pe liste comune cu P.S.D., când de fapt tot știa că va falsifica alegerile și că deci le va ”câștiga”? Toate celelalte formații mai importante din F.N.D. (mai ales P.N.L. - Tătărescu) așteptau hotărârile congresului P.S.D. pentru a li se ralia. Atitudinea so-cialdemocrației era punctul de referință pentru toate. Deci, fără P.S.D., Ana-Luca-Teo-Dej s-ar fi trezit singuri-singurei și izolați, cu toate că mai înscrise-seră între timp vreo sută de mii de membri în P.C.R.

Cu Teohari la interne s-ar fi încropit și așa un parlament, dar el n-ar mai fi putut juca comedia ”democratismului”, atât de necesară din motive conjuncturale. S-a fixat și data alegerilor.

Stăpân peste P.S.D., P.C.R.-ul nu mai avea nevoie să fuzioneze cu el. Era chiar mai util așa, ca firmă. De aceea, chestiunea fuzionării, adică a lichidării de facto, se puse atunci când oamenii lui Stalin-Molotov nu mai avură nevoie de el nici pentru atât.

C. Titel-Petrescu fondează noul Partid Social-Democrat Independent (P.S.D.I.).

Editează un *Manifest* care este publicat doar de presa de opoziție.

Orice încercare de a scoate un ziar al partidului său se lovește de dificultăți insurmontabile. Pe lângă refuzul "tipografilor", mai este aplicată o inovație: a repartizării hârtiei de către guvern, în cantități cu mult peste cererea de vandabilitate pentru presa F.N.D. și de la cota minimă până la zero, sub diverse pretexte, pentru presa din opoziție. Astfel *Omul liber* n-a apărut niciodată.

Opoziția este ea însăși toleratã pentru legitimare în fața aliaților, până la încheierea Tratatului de pace.

Este de altfel singurul motiv pentru care nici lui Titel-Petrescu nu i s-a aplicat imediat tratamentul care avea să-l aștepte după 1948, ci i s-a permis chiar și înregistrarea P.S.D.I., care intră în cartel electoral cu celelalte două partide din opoziție.

Practic, imediat după Congresul din 10 martie, presa comunistă începe războiul etichetărilor și insultelor la adresa socialiștilor români.

Se utilizează terminologia care va face carierã împotriva lui Tito, după 1948: *Titel și clica sa*, apoi cel de *bandă* care "*împinsă de reacțiune*" - astfel se reeditează parcă celebrul *Răcnetul Carpaților* - "*a trecut la spargerea unității* ", "*la trădarea clasei muncitoare*". El s-a unit cu "*vechii trădători* " care nu pot fi decât Mirescu și Flueraș, abonații înjurăturilor presei P.C.R., "*unelte ale tuturor dictaturilor fasciste*" și a hotărât "*ocuparea prin violență a sediilor P.S.D*.", tentativă care, firește, sub înțeleapta conducere a tovarășilor de luptă ai tovarășului Teohari "*a eșuat complet* ". "*Grupulețul titelist* " se află "*în brațele doldora de bani ale reacțiunii*", iar titularul lui este un "*dezertor în miez de noapte*" și un "*executor al planurilor lui Maniu în P.S.D*." [366]. Moarte lor! Moarte reacționarilor!*

Pentru a nu se menține în categoria generalităților, inchizitorii autohtoni, neputându-se încă să se repeadă la pradă, se ocupă deocamdată de întocmirea listelor de platã, piese la dosarele viitoarelor procese politice. Ce aflăm din ele? Cã Titel-Petrescu a sabotat încheierea F.U.M. la 1

*) NOTĂ LA EDIȚIA A III-a, 1999. În mod independent și fără să fi avut la data când am scris acest text cunoștință de ea, am ajuns la aceeași concluzie pe care o exprimase Belu Zilber despre comunismul românesc, ca fiind o simbiozã dintre stalinism și caragealism. Vezi și cartea lui Belu Zilber, *Actor în procesul Pătrășcanu*, Editura Humanitas, 1997. Stalinism: teroare, represiune, sânge. Caragealism: derizoriu, derâdere, comic. Prin ciocnirea celor două lumi s-a născut absurdul. Absurdul s-a ițit astfel, la noi, este la origine românesc. Fără protocronisme, dar așa este.

mai 1944, fapt care ne-ar putea determina sã tragem concluzia cã acordul era opera aceloraşi *trimişi* în P.S.D., care au sfârşit prin a decapita propriul partid şi a se asigura cu locuri de veci în mausoleul P.C.R.; cã directivele sale au urmãrit sã ascutã conflictele în interiorul F.U.M., pentru a-i demonstra ineficacitatea, ceea ce ne determinã sã tragem concluzia unei consecvenţe fãrã oscilaţii (dacã mai era nevoie de alte dovezi!); cã la inaugurarea sediului sectorului III Roşu (cãtã precizie!), a afirmat cã ”*practicile democratice n-au fost încã introduse la noi* ”, când se ştia cã de ele se îngrijea tovarãşul ministru de interne, personal; cã ”*grijuliu de drepturile naţionalitãţilor*”, el a cerut ”*sã nu se mai facã discriminãri în legãturã cu saşii şi şvabii* ”. (*Scânteia* manifestând pudoare, nu putea sã spunã ”deportãrilor” pe nume) şi sã nu le fie confiscate terenurile; cã la Ateneu (se preciza şi ziua, ceea ce însemna cã era filat pretutindeni, notându-se cu grijã tot ce spunea), a declarat cã în România n-au fost persecuţii ale evreilor, iar când s-au întâmplat incidente regretabile, vina a fost a comercianţilor evrei, cu alte cuvinte i se fabricau şi diverse dovezi de antisemitism; cã a editat un manifest pe care l-a intitulat *Manifestul P.S.D* [367].

Lista ”fãrãdelegilor” sale nu cuprindea însã şi menţionarea proceselor în care apãrase ca avocat tocmai pe comunişti, dintre care unii se aflau acum în spatele celor care îl împroşcau cu insulte, iar mai târziu aveau sã-şi exprime recunoştinţa lor, aruncând-l în închisoare.

Nu s-a lãsat aşteptatã indignarea privind viziunea lui C. Titel-Petrescu în legãturã cu necesitatea controlãrii de cãtre aliaţii occidentali a modului cum urmau sã se realizeze alegerile. La o consfãtuire cu ”*colaboratorii sãi apropiaţi* ”, scria *Scânteia*, precizând cã aceasta s-a întâmplat ”*pe data de 5 XI 1945,* (!) *d. Titel-Petrescu citeşte declaraţiile fãcute de d. Maniu*” unui corespondent american şi prin care cerea: ”*aducerea în ţarã a unor unitãţi engleze şi americane pentru a garanta libertatea alegerilor* ”, cu care se ”*declarã întru totul de acord, iar domnii Adrian Dimitriu, Ilie Dumitru, Niculescu-Malu îl aprobã cu cãldurã* ” [368].

Deci veni şi rândul colaboratorilor sãi apropiaţi. Nici o apã nu-i mai putea spãla dupã insanitãţile aruncate asupra lor de o paginã de ziar care îşi spunea cã reprezenta întruchiparea presei ”militante”, ”progresiste”, ”democratice” şi mai ales ”revoluţionare”, de dupã 1944.

Le menţionãm cu titlu de informaţie: Adrian Dimitriu: ”*afaceristul*” şi ”*cel care a închis ASAM-urile, aruncând pe drumuri zeci de mii de muncitori* ”. Mirescu: ”*sinistrul cioclu al muncitorimii române*”. Ilie Dumitru: ”*autorul fraudelor de la Camera de muncã, al cãrei preşedinte a fost dupã 23 august, cel care în 1930 a spart greva de la Lemaitre şi informatorul Siguranţei care a determinat în 1933 arestarea tov. Vasilichi* ”. Adrian Strâmbuleanu: ”*fost secretar general*

al Ministerului minelor și petrolului, alungat pentru învârteli". Traian Novac: cel "*care în numele meseriașilor români creștini din Timișoara l-a felicitat în 1941 pe Antonescu, trimițându-i o telegramă a cărei fotocopie a fost prezentată Congresului P.S.D. din 1-2 decembrie*". Spârlea: "*trădător la Griviț*a". Niculescu-Malu: "*care a trecut prin toate partidele de dreapta*". Există și doi de etc., semn că materialul nu fusese epuizat și că dosare aveau toți partizanii lui C. Titel-Petrescu, până la ultimul.

În ordinea logicii polițiste a șefilor P.C.R. a urmat apoi analiza publicisticii lui C. Titel-Petrescu prin prisma viziunii lui politice.

Articolele sale îndreptate împotriva dictatului stalinist din iunie 1940, i-au atras din partea *Scânteii* calificativul de "*colaborator al propovăduitorilor* YY*cruciadei antibolșevice*[[, YY*socialistul*[[(pus în ghilimele), *care a excelat în calomnii, provocări și lașe instigații împotriva marei țări a socialismului biruitor* ".

Istoria Socialismului, lucrarea sa de căpetenie, a fost calificatã drept "*antologia celor mai grosolane falsificări ale istoriei* ", după care i-au fost menționate ca agravante pentru situația sa articolele: *U.R.S.S. în Europa* și *Asia* din 15 oct. 1939, *E ceva putred în... Rusia Sovietică*, din 20 VI 1937, și "*articolul d-sale din 7 VII 1940* " al cărui titlu *Scânteia* nu s-a încumetat să-l tipărească, altminteri întreaga propagandă ar fi sărit în aer. El se numea *O mare nedreptate istorică* - cititorii noștri îl cunosc deja - și deplângea "*sfâșierea unui trup din trupul țării* ", a Basarabiei și a unei părți din "*dulcea Bucovină* ".

Lașitatea și gradul de aservire a diriguitorilor comuniști ai momentului 1946-1948, pot fi constatate astăzi, aflând titlul unui alt mare articol care îl situează pe C. Titel-Petrescu printre premergătorii celor care abia la sfârșitul anilor șaizeci au condamnat crimele lui Stalin. Ei n-au avut curajul nici să-l amintească. Textul lui se afla la dosar și se numea *Stalin saturnianul.* (Vezi *Addenda*, unde este reprodus integral).

Viitorul de ieri, prezentul de astăzi din România, încă nu i-au făcut lui C. Titel-Petrescu dreptatea meritată de marea sa personalitate. Deși titularii de astăzi ai politicii P.C.R. care mimează o atitudine distantă și mai obiectivă față de P.S.D., dar în fond sunt moștenitorii stalinismului clasic, sunt nevoiți să recunoască cu grimase, câte ceva din meritele sale.

Dar și fără această recunoaștere, statura lui C. Titel-Petrescu ne apare nouă, celor de astăzi, mai viguroasă decât s-a arătat contemporanilor lui.

Din alte motive decât lui Șeban Voinea sau Barbu Solomon*, probabil

_____

*) Barbu Solomon, de pildă, publică în luna august o scrisoare în care cere ca Anei Pauker să i se acorde pe listele electorale un loc "*mai potrivit cu marea ei personalitate*", decât locul cinci.

pentru a-l izola de masele care-l iubeau și a-i crea premisele unui posibil exil într-o țarã cu guvern laburist, guvernul Groza i-a oferit postul de ministru la Londra, iar el l-a refuzat, arãtându-se incoruptibil.

Înaintea lui Rãdãceanu și Voitec a fost membru al guvernului, dar a fãcut dimpotrivã tot ce a stat în puterea sa pentru a demonstra cã nu avantajele și cariera ministerialã îl pot câștiga de partea unor idei și metode cu care nu este de acord.

Din experiența sa și a altor fruntași socialiști din Europa de rãsãrit știa cu ce se sfârșește opoziția față de stalinism, dar l-a înfruntat pe față, cu un mare, eroic curaj.

Ultimului mare social-democrat din mișcarea muncitoreascã din România și fãrã îndoialã, unuia din cei mai însemnați de la acea orã din Europa, i se potrivesc cuvintele pe care le-a rostit el însuși despre întâiul socialist român Theodor Diamant, al cãrui nume nu ne-ar mai rãmâne decât sã-l înlocuim noi cu propriile sale inițiale: ”*Important este cã acest C. Titel-Petrescu* [...] *a fost, desigur, un om genial, dar a avut nenorocul sã trãiascã și sã-și iroseascã puterile maturitãții în Țara Românească* ”.

TREI DATE FATIDICE DIN ISTORIA ROMÂNIEI DATORATE P.C.R.

19 NOIEMBRIE 1946
ALEGERILE ”LIBERE ȘI NESTINGHERITE”

Această pilulă neplăcută, picată cu totul neprevăzut în plină ascensiune victorioasă a partidului, trebuia înghițită.

Deruta inițială fu depășită o dată cu ofensiva minorității agresive pentru înlăturarea tuturor riscurilor posibile, de a se trezi complet izolată, în mijlocul unui popor care deja începuse să guste din toate constrângerile, dar putea să mai spere încă într-o schimbare de regim, mai ales că era chemat la urne.

Episodul social-democrat marcă înlăturarea celei mai mari piedici în calea stalinizării României.

Restul oportuniștilor veniră singuri, fără eforturi, pe *listele comune* ale partidului comunist. În fruntea lor se afla Gh. Tătărescu cu partidul său, al burgheziei *progresiste și democratice*, din pricină că sprijinea aducerea la putere a celor care atunci când puterea avea să li se întâmple, lor avea să le sucească gâtul cu prioritate, comparativ cu celelalte partide care erau niște ”fasciste” și ”reacționare”, din pricină că vedeau ceva mai departe de vârful nasului.

Acțiunea de înlăturare a altor riscuri a presupus desfășurări mai puțin spectaculoase, iezuitismele fiind inutile.

Astfel, a fost promulgată Legea electorală din iulie*. Noul sistem prevedea, la recomadarea Conferinței miniștrilor de externe aliați, votul direct și secret. ”Secretul” în special, era garantat de Teohari Georgescu.

A urmat încă o mutare pe tabla de șah a partidei cu un singur rezultat: desființarea Senatului.

---

*) Se știe cum a obținut partidul comunist înlăturarea lui Ion Mihalache de pe listele de candidați pentru alegerile din 1946, prin introducerea în Legea electorală a unei prevederi, excluzând de la început pe oricine fusese pe frontul de est și ce campanie de compromitere a fost dusă, pe tema voluntariatului său pe front.

Aparent, o măsură administrativă. În realitate, crearea unei reprezentanțe naționale compusă dintr-un singur corp, Adunarea Deputaților, pe baza listelor după un rețetar bine precizat, înlătura un pericol. Cu un senat, garant al legalității hotărârilor Parlamentului, era imposibil de comis, iar ulterior de ratificat falsul pus la cale până în cele mai neînsemnate detalii, deci a "victoriei" noului B.P.D., (Blocul Partidelor Democrate), în alegeri.

Motivul nu putu fi ascuns. Tocmai el a determinat rezistența la această măsură dictatorială a guvernului Groza din partea opoziției. "*Reacțiunea* - explică astăzi un istoric al partidului - *grupată în jurul liderilor partidelor burghezo-moșierești, I. Maniu și D. Brătianu, ca și cea grupată în jurul lui Titel-Petrescu* (sic!) *s-a ridicat împotriva desființării Senatului.* [...] *Sub pretextul respectării Constituției din 1923*..." [369]. (În realitate era vorba de respectarea Constituției în vigoare de la 23 august 1944!).

Acțiunea opoziției era așadar constituțională, iar a guvernului, inspiratã de partidul care-l patrona, anticonstituțională și deci ilegală.

Chestiunea Senatului, adică desființarea lui, se mai pusese o dată, cu multe decenii înainte și anume, în 1866, pentru că acest "*corp moderator, cum obișnuia pe atunci a se înfrumusețа numele Senatului* " (A. D. Xenopol), sau "*maturul corp*", cum era numit ulterior, fusese un așezământ înființat de Cuza-Vodă. Adversarii care îl detronaseră pe Cuza în complotul de la 11 februarie 1866, se puseseră într-o contrazicere - spune A. D. Xenopol - păstrând toate așezămintele domnitorului țării unite, dar "*lăsând la o parte, ca neexistent, așezământul Senatului* ".

A. D. Xenopol constată, semnificativ pentru situația care avea să se creeze în 1946, că întâiul atac la un sistem democratic, întreprins de *monstruoasa coaliție*, se îndreaptă împotriva Senatului. Menținerea sau dizolvarea lui a provocat atunci o dezbatere furtunoasă în Adunarea Constituantă. El scrie mai departe:

"*Nu convenea nici guvernului, nici Adunării, convocarea Senatului care rămăsese de la Cuza-Vodă și care era compus în marea lui majoritate din bărbați numiți de el* " [370].

Ca și în 1946, cu optzeci de ani mai înainte, după prima tentativă, "*proiectul guvernului propunea o singură adunare. În raportul Comitetului, majoritatea delegaților susținea Senatul, mai întâi pe motivul că pretutindeni în Europa și chiar în republicile americane, unde libertățile publice sunt dezvoltate în cel mai înalt grad, există așezământul Senatului. Apoi că prin diviziunea reprezentațiunei naționale, în două camere, se evită precipitațiunea în deliberațiuni și surprinderile din partea puterii ministeriale. Intervalul ce se pune între deliberațiunile celor două camere dă acestor deliberații o mai mare ma-*

turitate. Membrii unei camere devin mult mai circumspecți când știu că rezultatul consfătuirilor lor va fi examinat și controlat de a doua camerã. O singurã camerã apoi tinde la omnipotență [...]. *Legile ieșite sunt deliberãrile a douã camere au mai multã autoritate, fiindcã sunt fãcute de reprezentanții tuturor claselor societãții* " [371].

Argumentele dușmanilor Senatului de la 1946 erau aproape identice cu cele ale monstruoasei coaliții de la 1866, susținând "*cã într-un sistem bicameral, Adunarea ar reprezenta elementul progresului, pe când Senatul ar fi cuibul conservatorismului* ". Iar susținătorii lui l-au apărat "*pentru cã voim sã avem o Românie*" [372].

Existența Senatului era un pericol permanent, nu numai pentru ratificarea alegerilor, ci pentru puterea executivã în general. Era o piedicã serioasã în instituirea conducerii societății de către partidul unic. Și a fost desființat. Fãrã dezbateri. Deși așezãmântul venea de la Cuza-Vodã!

P.C.R. a desfășurat o campanie electoralã în adevãrat stil american, pentru a avea un alibi întemeiat, în fundamentarea celui mai mare fals comis în istoria României până la acea datã.

Dintr-un raport al secției de propagandã a comitetului central executiv al B.P.D., rezultã cã la data de 5 octombrie, erau pregãtiți în școli speciale ale P.C.R. un numãr de 200 000 de electori. Aceștia au intrat în secțiile de votare, preluând conducerea alegerilor, perfect instruiți asupra a ceea ce aveau de fãcut.

Celelalte activitãți electorale ale P.C.R. au constat în pregãtirea în aceleași școli de cadre a 6 000 de propagandiști *speciali.* Funcționau 3 600 de *case de alegãtori*, au fost difuzate 4 189 000 de exemplare de diferite broșuri (aproximativ o broșurã la patru locuitori!). Au mai fost rãspândite și lipite pretutindeni 6 673 000 de afișe, diagrame, lozinci, 2 725 000 de placate colorate, 28 de milioane de fluturași, 8 600 000 de caricaturi, firește, înfățișându-l nu pe Teohari Georgescu cu ghioaga, pe Zãroni cu douã mãnuși îmbrãcate și cu o a treia în mânã sau pe popa Burducea "*și cu steaua și cu crucea*". La acestea se adãugau manifestãrile la care participau 800 de echipe de teatru, 397 de echipe artistice, 779 de coruri, 253 de fanfare, 45 de orchestre, 160 de echipe de dans, 47 de caravane cinematografice. Desigur programele prezentate de formațiile de amatori erau concepute ca o propagandã orientatã exclusiv împotriva *fasciștilor* și *reacționarilor* aflați în opoziție. În condițiile în care nu exista nici cel puțin o cinematografie a filmului documentar și de scurt-metraj, s-au realizat (unde, când, cu ce mijloace?) filmele agitatorice: *De vorbã cu frații mei plugari, Pățania lui Ion Pãun, Recruții, Votãm și noi, femeile.* Au mai fost difuzate o sutã de diapozitive, 240 de matrițe cu lozinca *Votați*

Soarele, pentru ziare (lozincile imprimate pe baza acestor matriţe pe ziduri şi garduri nu au fost numărate de nimeni) 500 000 de insigne ale B.P.D., 280 de fotovitrine cu subiecte din ”realizările” guvernului dr. P. Groza etc.[373].

Până în anii ’80 se putea vedea pe câte un calcan de bloc mărginaş din Bucureşti, ca un vestigiu din timpuri imemoriale, fără nici o rezonanţă pentru generaţiile actuale, lozinca *Votaţi Soarele*, care era semnul coaliţiei B.P.D.*.

De unde au venit partidului comunist acele fonduri fabuloase pentru o campanie electorală mastodont, într-o ţară flămândă, cu economia ruinată de războiul şi de plăţile către Uniunea Sovietică? Niciodată o lămurire la o asemenea posibilă întrebare nu a fost dată de conducătorii lui. Dar nu este greu de formulat un posibil răspuns. Cert este că povara ”câştigării” alegerilor a fost curând pusă pe spinarea poporului, peste celelalte pe care avea să le ducă cu răbdare şi stoicism, ani mulţi de atunci înainte. Scadenţa avea să vină foarte repede.

Imediat după alegeri, partidele din opoziţie - P.N.Ţ., P.N.L. şi P.S.D.I. - au publicat o declaraţie comună. Ea reprezintă un document de o valoare excepţională, mărturie în faţa istoriei a felului în care cele trei partide câştigătoare ale alegerilor au fost declarate înfrânte. Declaraţia demonstrează pe puncte sistemul prin care aceste alegeri au fost falsificate. Dovezile aduse sunt şi astăzi zdrobitoare.

P.C.R. s-ar fi putut disculpa în faţa istoriei - dacă într-adevăr ar fi avut majoritatea de partea coaliţiei sale, aşa cum a pretins şi pretinde şi astăzi - prin păstrarea buletinelor de vot. O dispoziţie venită ”de sus” confirmă falsul chiar prin acţiunea autorilor lui, pentru eternitate: imediat după *numărătoarea* comisă sub comanda electorilor instruiţi în şcolile de cadre ale P.C.R. - în condiţiile în care reprezentanţilor opoziţiei, maltrataţi, terorizaţi, molestaţi de către echipele de şoc, li s-a interzis în general accesul în secţiile de votare - buletinele au fost arse în toată ţara.

Distrugerea lor prezenta însă şi un revers: P.C.R. nu mai avea dovada *câştigării* alegerilor, pe care ar fi urmat să o prezinte la o eventuală nerecunoaştere a lor, dacă puterile occidentale cărora se adresase opoziţia, ar fi avut dorinţa şi fermitatea de a o contesta, în vederea anulării lor.

Ca români, nu avem decât să-i mulţumim lui Dumnezeu că partidul comunist a apărut abia în secolul al XX-lea şi nu mai devreme. Altminteri, cai-

---

*) Parodia zilei la această lozincă, conţinând, vai!, o adevărată proorocire pentru viitor: ”Votez le soleil, le plus grand *des astres!* ”. Joc de cuvinte: ”Votaţi soarele, cel mai mare dintre aştri”, dar la lectură auzindu-se: dezastru.

macamul Vogoride, care ar fi fost fără îndoială și secretarul lui general, ar fi știut să-și impună falsificarea înregistratã de istorie, a alegerilor din 1857.

Cu partidul comunist, organizator al alegerilor din 1857, am mai fi avut astăzi o patrie numitã România? Dupã cum va trebui, de asemenea, să punem în reflecțiile noastre și recunoștințã pentru conducătorii Europei de la jumătatea secolului trecut, care înțelegând deplin aspirațiile naționale ale poporului român, au anulat alegerile falsificate și au rupt legăturile cu Poarta otomanã, pentru cã aceasta se opunea anulării, creând astfel condițiile prielnice pentru înfăptuirea Unirii.

Urmașii acelor conducători de state din secolul trecut, Roosevelt și Churchill, s-au dovedit incapabili să înțeleagã ceva, cât de puțin, din aspirațiile de libertate ale românilor de la mijlocul secolului acesta și să repete exemplul dat de înaintașii lor: să declare nule alegerile falsificate, iar în cazul împotrivirii Moscovei, cea care stătea în spatele vogorizilor anului 1946 și îi manevra, să fi rupt legăturile cu ea.

14 IULIE 1947
TÃMÃDÃU

Întâia misivã a partidului, trimisã P.N.Ț. și P.N.L., prin care acestora li se aducea la cunoștințã soarta ce le era pregătitã, scrisã negru pe alb, datează încã din noiembrie 1945. Până la această datã, fusese cerut în mod individual sângele diferiților lideri, arhivele toate fuseserã răscolite pentru a se căuta declarații, iar în acestea, fraze care să permită acuzația de *fascism.*

Deși în tirul neîntrerupt al urii revărsate erau aduse pe rând numele tuturor conducătorilor principali ai partidelor aflate de celalaltă parte a baricadei, cei care întruneau calitățile adversarilor totali erau Iuliu Maniu și C. I. C. (Dinu) Brătianu. Locul al doilea îl disputau, dupã toate semnele, Ion Mihalache și Gh. Brătianu și nu din pricina unor acte politice din trecut, a unor *greșeli*, cum voiau să creadă cei mai bine intenționați dintre social-democrați, ci pentru cã se identificau cu partidele în fruntea cãrora se aflau. Iar scopul propus era nu schimbarea cãpeteniilor, ci înlăturarea completă a celor două partide din viața politicã (la care se adãugase, P.S.D.I. - Titel-Petrescu), indiferent prin ce metode.

Iatã de ce, nerãbdãtor să rãmânã singur cât mai repede cu putință,

când avu și administrația țării prin guvernul Groza, P.C.R. nici măcar nu-și mai dădu osteneala să-și ascundă intențiile.

Demonstrațiile antiguvernamentale din 8 noiembrie 1945 avură drept efect scoaterea în masă a zeci de mii de oameni la mitinguri. Moțiunile citite în numele lor, în loc de salarii omenești și mălai sau pâine, cereau dizolvarea celor două formații.

Saltul calitativ se produsese, chiar dacă partidul care cerea această dizolvare acum încăpea cu tot efectivul de la acea oră, în frunte cu comitetul său central, nu într-un cinematograf, ci pe micul stadion Giulești, ba mai lăsând o tribună liberă și pentru o delegație a Frontului Plugarilor, în timp ce partidele care urmau să fie dizolvate dispuneau de mase largi. Nu conta că încă nu avea puterea materială, politică și polițienească să-și ducă la îndeplinire gândul, important era că precedentul de cerere a *maselor* avusese loc.

După obținerea de către comuniști a portofoliului internelor, treaba a mers ca pe roate.

Teroarea viza în modul cel mai direct cadrele celor două partide, cărora li s-a aplicat și atributul de *istorice*, voind să fie peiorativ, dar care până la urmă le onora. Erau supuși terorii atât liderii, cât și membrii, presa era prigonită, se lucra nu cu argumente politice, ci cu pistolul, cu șișul și cu toroipanul.

Se viza izolarea lor de mase prin instituirea fricii în oameni de a-l urma, a fricii de consecințe, care mergeau până la insecuritatea personală.

P.N.Ț. a suferit cel mai mult. Din rândurile lui căzură prea de timpuriu victime. Sângele acoperi unele carențe din trecut și făcu să fie trecute cu vederea vechile animozități de către adversarii de bună credință. Criteriile antebelice nu mai aveau valabilitate, totul era supus reevaluării. Greșelile lui Iuliu Maniu din perioada anterioară actului de la 23 august nu pot fi minimalizate. În parte, ceea ce se petrecea atunci cu el și cu P.N.Ț., de fapt cu țara, reprezenta consecința directă a propriilor sale erori și propriilor opțiuni, vai, în multe privințe greșite. În acel moment însă, uitându-și trecutul, atât el cât și P.N.Ț. începeau să simbolizeze dintr-o dată în ochii multora, împotrivirea la instaurarea totalitarismului și tocmai pe această bază, cel puțin până la alegerile din 1946, efectivul lui crescuse vertiginos, disputându-și cu P.S.D. (iar după 10 martie 1946, cu P.S.D.I.) locul întâi ca popularitate.

Deși spre diferență de războiul subtil cu social-democrația, cel cu P.N.Ț. a fost pentru comuniștii noștri teleghidați unul declarat, ar fi greșit să afirmăm că s-a dus cu totul pe față și cu mijloace cinstite.

Metodele, în principiu, nu au fost prea diferite de cele aplicate în lupta pentru distrugerea social-demorației.

Una a constat în *compromiterea* liderilor.

Ținta principală a fost Iuliu Maniu. Lipsa de maleabilitate a conducătorului național-țărănist, caracterul său structurat total pe o ținută străină oricărui compromis, l-au desemnat drept adversarul principal al instaurării stalinismului în România, simbolizată prin dictatura partidului comunist.

Privită cu obiectivitatea pe care o creează trecerea timpului, întreaga presă a partidului și celelalte mijloace ale sale, par astăzi un fel de mașini infernale de fabricat vinovății, față de care și vremea Inchiziției pălește. Presa este însă documentul parvenit astăzi, cu un caracter oarecum public, restituind numai o palidă imagine a ceea ce a reprezentat acel timp, față de dosarele proceselor, instituției organizate pe principiul lichidării politice, creând prin condamnările pronunțate la ani lungi de detenție, condițiile lichidării fizice. (Cum conținutul lor are astăzi ascuțișul îndreptat împotriva celor ce le-au înscenat, arhivele rămân în continuare, ferecate).

Acuza de *fascist* l-a însoțit pe Iuliu Maniu, până în închisoare. Printre *dovezile* totdeauna trunchiate, au fost aduse referirile la Memoriile sale adresate mareșalului Antonescu, dar din care numele Basarabiei și nordului Bucovinei, ca și menționarea ultimatum-ului stalinist din 1940, au fost cenzurate.

Au fost date publicității - arhivele se aflau acum prin Groza și Teohari, în mâinile partidului comunist - pasaje dintr-un Memoriu, datând din 18 iulie 1941, elocvente și astăzi pentru poziția lui Iuliu Maniu.

”[...] *Dacă întreaga opinie publică românească, cu noi toți, am fost pentru recucerirea teritoriilor rupte prin anexiune de la Patria mumă* - scria Iuliu Maniu - *suntem categoric în contra ca România să urmărească obiective de agresiune.* [...] *Opinia publică românească urmărește cu mare însuflețire acțiunea militară condusă de dumneavoastră pentru dezrobirea provinciilor cotropite de străini* (probabil în original va fi fost *Rusia sovietică* sau *bolșevici,* dar a fost înlocuit cu un cuvânt neutru) *și cu încordată atențiune, toate măsurile luate în legătură cu această istorică desfășurare.*”

Fragmentele publicate erau însă neconvingătoare. Pentru a demonstra că din principiu fusese pentru războiul antisovietic s-a putut afla în paginile Memoriului incriminat un pasaj despre ”*dreptul de a aspira la întregirea națională* ” cu moldovenii de peste Nistru, care i-a atras calificativul de ”*figură sinistră a complicelui antonescian* ” [374].

Un episod integrat aceleiași campanii a fost procesul mareșalului Antonescu.

În cei doi ani care trecuseră de la capturarea lui, sovieticii obținuseră tot ce-i putea interesa. Procesul nu mai putea aduce nimic nou.

La începerea acțiunii judiciare, toate elementele erau cunoscute. În

desfășurarea ei a reieșit caracterul prestabilit de scenariu: faptul cã slujea unui scop politic al momentului și cã numai în subsidiar se îndeplinea o formalitate juridicã, pentru a se putea duce la îndeplinire sentința capitalã, de asemenea prestabilitã. Scenariul prevedea implicarea lui Iuliu Maniu în calitate de *complice* al rãzboiului antisovietic, pentru a putea fi și el aruncat mai târziu în boxa acuzaților. Faptul nu a scãpat atenției observatorilor*.

În dosarul lichidării P.N.Ț. figurau pe grupuri și categorii de probleme mai multe acuzații. Ne vom ocupa de cele mai importante dintre ele:

Organizarea rezistenței naționale împotriva instaurării dictaturii partidului comunist. Istoricii oficiali numesc aceastã activitate desfășurarea unei ”*vaste mișcări complotist-teroriste împotriva guvernului democrat* ”. Ei omit - și nici o lucrare nu menționeazã acest aspect - teroarea instauratã de noul regim care viza înainte de toate cele douã partide adverse. (Istoria se poate falsifica și prin omisiune!).

Relativa relaxare a prigoanei înaintea alegerilor din 1946 a fost utilizatã de P.N.Ț. pentru a pune din nou bazele unei formații militare proprii, numitã *Cercul Militar Profesional* (C.M.P.), având în fruntea lui generali și ofițeri superiori în rezervã sau în retragere. Cercul era patronat de Iuliu Maniu, dar condus efectiv de Ion Mihalache. Era programat sã intre în acțiune ”*în cazul unei rãscoale contra guvernului* ”. (conf. mãrturiei lui N. Penescu, citatã de autorul menționat)[375].

Înainte de a ajunge la nucleul conducãtorilor P.N.Ț., regimul Groza anihileazã, deferind justiției și azvârlind în închisori organizațiile combatante ale acestui partid.

Comuniștii care deplânseserã absența unei mișcãri de partizani în anii 1941-1944, primeau acum satisfacție: ea se organiza. În paralel, în limita posibilităților se luau mãsuri de represalii, deocamdatã reduse.

În pofida ”armistițiului” care intervenise în perioada campaniei electorale, în chiar luna iulie a anului 1946 au fost *capturate* dupã expresia *Comunicatului* dat de Ministerul de interne, mai multe asemenea grupuri de rezistențã.

---

*) Printre alții, acest aspect a fost dezvãluit de T.T. Braniște, în *Jurnalul de dimineațã* și de comentatorul politic al ziarului *Dreptatea*, Ilie Pãunescu.

Scânteia anunța cã la 1 iunie 1946, ora 18, au fost executați: Ion Antonescu, Mihai Antonescu, Constantin Vasiliu și Gh. Alexianu, ”*la Jilava, în prezența autorităților prevãzute de lege*”. Procesul lor s-a judecat de cãtre *Tribunalul poporului*, în luna mai, ”*fiindu-le respinse cererile de grațiere*”. Participanții la mitinguri ”ceruserã” chipurile ”pedeapsa capitalã” [376].

Comunicatul le numește *organizații subversive-teroriste.* Nu avem nici un motiv să preluăm mecanic această denumire, când terorismul era dezlănțuit de regimul comunist-stalinist însuși în curs de instaurare. De asemenea nu se poate acorda nici un credit denumirilor acestor grupuri, probabil fabricate de poliție: *Graiul sângelui, Grupul diversionist Elena Basarabeanu, Haiducii lui Avram Iancu, Divizia sumanelor negre.* Scopurile enumerate de Ministerul de interne erau și ele orientate spre a crea derută în opinia publică, omițându-se principalul, care era fără îndoială a împiedica instaurarea regimului de dictatură a partidului comunist, iar în subsidiar înlăturarea "jugului sovietic". Pentru opinia publică se spunea că aceste organizații urmăreau: "*ciocniri sângeroase între români, precum și grave conflicte între români și naționalitățile conlocuitoare, spre a dezlănțui astfel războiul civil* ". Pentru "*a slăbi rezistența statului* " (a se citi, a guvernului Groza), ele urmăreau de asemenea să provoace acte de sabotaj[377].

În locul celor căzute, alte formațiuni luară ființă, continuându-le lupta.

În 1947, ne informează sursele contemporane, au fost organizate în zona Galaților grupurile "subversive" *Știreangul, Valurile Dunării, Codrul, Freamătul.* Se afirmă că "*aventura teroristă*" lua amploare într-o serie de organizații legale, cu caracter social-cultural sau de binefacere. (Să nu uităm că foametea atinsese culmea în 1946, iar partidul comunist era preocupat doar de "lupta finală"). Chiar și bruma de măsuri pentru regiunile înfometate aveau un scop prioritar propagandistic: de a arăta poporului "realizările" guvernului dr. Pentru Groza. Pentru a nu se crea o concurență chiar în domeniul binefacerilor, organizațiile de asistență reală ale P.N.Ț. au fost supuse urmăririi și persecuției, sub învinuiri diverse.

Oraganizarea unei opoziții în străinătate. Grupul era format din Constantin Vișoianu, Grigore Gafencu, Al. Crețeanu, cărora li s-a alăturat spre sfârșitul anului 1946, Gr. Niculescu-Buzești.

Organizarea opoziției politice interne. Dogma, căreia trebuiau să se supună și partidele așa-zis *burgheze*, condamna orice opoziție din momentul când P.C.R.-ul a ajuns chiar și la jumătatea puterii, cum se afla în 1947. Aflarea în opoziție fiind calificată o crimă, represiunea era deci nemiloasă. Chestiunea stătea numai în posibilitatea de a o aplica.

Opoziția P.N.Ț.-ului nu putea fi încă reprimată. Dar nu era nici toleratã. În culise erau pregătite forțele, care în momentul când conjunctura externă și poziția României aveau să permită, să se dea lovitura de grație. În așteptarea momentului potrivit, se dădeau lovituri laterale, se ducea un război de hărțuire pentru slăbirea capacității de supraviețuire a adversarului.

În acest context trebuie privită tactica de pândă și de așteptare la dife-

rite acțiuni politice ale P.N.Ț.-ului, înregistrate cu meticulozitate, întrucât au fost regãsite toate în dosarele judiciare care le-au urmat.

Una din aceste acțiuni o reprezintã demersurile pe lângã puterile occidentale, în preajma alegerilor din 1946.

La 28 octombrie al aceluiași an, guvernele Marii Britanii și Statelor Unite au remis guvernului român note diplomatice prin care se atrãgea atenția asupra farsei ”libertãții”. La care guvernul, recte partidul comunist, a rãspuns cu impertinențã cã notele reprezentau o ”*imixtiune directã în afacerile interne*” și o atingere ”*a suveranitãții Românie*i ”, care vorba lui Caragiale, era înfloritoare, dar lipsea cu desãvârșire[378].

Coaliția celor trei partide din opoziție în frunte cu P.N.Ț. s-a fãcut de asemenea ”vinovatã” de a fi trimis un *Memoriu* secretarului general al O.N.U., Trygve Lie.

Citate trunchiate din acest M*emoriu* sunt reproduse dupã arhive. Cu toatã cenzura ce i s-a aplicat, reținem: ”[...] *muncitorii înșiși, cãrora regimul pretinde cã le reprezintã interesele, s-au vãzut lipsiți de exercitarea drepturilor lor elementare (sindicale)* ”. Sau: ”*Administrația a fost supusã unei epurãri a cadrelor pentru motive neserioase, pentru a face loc oamenilor lipsiți de orice competențã și calificare legalã, dar cu totul devotați noului regim*”. [...] ”*Prima mãsurã care se impune nu poate sã fie decât aceea de a proceda la îndepãrtarea acestui guvern* [...] *prin prompta intervenție a Organizației Națiunilor Unite*” [379].

De asemenea, cererea ca o Comisie interaliatã sã supravegheze alegerile, știind cã aceasta ar împiedica marea mãsluire care se punea la cale, i-a determinat pe cei jigniți în suveranitatea garantatã de Andrei Ianuarievici, sã țipe ca din gurã de șarpe.

Și fondurile de susținere primite de la diverse societãți au constituit piese de acuzare. Se precizează astfel, fãcându-se apel la *documentele vremii*, cã în 1946, numai de la Societatea ”Reșița” s-au acordat coaliției P.N.Ț. - P.N.L. - P.S.D.I., sume care au depãșit ”*cu mult* ” sutele de milioane (dar nu se reamintește cã o pâine costa între 100 000 și 200 000 de lei). De asemenea, Nãdrag-Cãlan a subvenționat cele trei partide. Probabil lista este lungã, dar ea nu este publicatã nici astãzi, pentru a nu se întoarce împotriva regimului la putere, care nu putea afla în interiorul țãrii sprijitori atât de generoși, și care la o atât de precarã compoziție umanã, o atât de slabã situație economicã, efectua cheltuieli fabuloase, fãrã sã dezvãluie pânã astãzi cine din strãinãtate i le finanța.

Dintre acțiunile politice stigmatizate cel mai vehement, se numãrau și insistențele liderilor celor trei partide din opoziție, ca regele Mihai sã nu recu-

noască alegerile și să nu participe la deschiderea noului parlament.

Tentativa de lovitură de stat din aprilie 1947. După acest act, învăluit până astăzi într-un mister absolut, dacă va fi fost real, s-a hotărât lovitura de grație, răfuiala de pe urmă, simbolizată de această denumire: *Tămădău.*

Partidul comunist avea de altfel mâinile dezlegate. Tratatul de pace fusese încheiat și semnat. Ceea ce se înțelege prin *sfera de influență sovietică* primise din partea țărilor occidentale consacrarea oficială. Prin semnarea lui, acestea își tăiaseră singure ultima punte de acces la treburile României. Trupele ruseşti, în loc să părăsească țara, se instalară și mai trainic, garantând prin prezența lor că ultimele restanțe și întârzieri în stalinizarea țării vor fi repede recuperate.

Textele de istoriografie oficială din țară aproape nu ascund că în alegerea mijloacelor aplicate de partid împotriva adversarilor nu exista nici un fel de scrupule. Printre ele se număra - metoda a fost descrisă deja în aceste pagini - în strecurarea de agenți care se dedau la provocări, instigații și chiar la organizarea de "crime", pentru ca apoi să fie "demascate", pretext pentru declanșarea represiunii.

Fără îndoială, liderii P.N.Ț. știau încă la acea dată că de pildă "asasinatul" pus la cale de președintele organizației lor din Rădăuți împotriva șefului poliției, pus de P.C.R. în această funcție, fusese aranjat cu de-amănuntul de agentura lui Teohari Georgescu, pentru ca "surprins" în momentul când urma să-l și comită, nu numai "făptașul", căzut în cursa întinsă cu viclenie, ci întreaga organizație din localitate să fie demascată ca *teroristă* și lichidată*.

Subversiunea căpăta cele mai variate forme. Formarea partidului paralel din parohia partidului comunist, P.N.Ț. (Anton Alexandrescu) cu organul său de presă *Dreptatea nouă*, n-a fost suficientă. Subminarea din interior, pentru crearea de "disidențe" și pentru dezmembrarea conduceriii se continuă. Presa comunistă a aplaudat și a acordat totdeauna spații însemnate unor demisii zgomotoase, precum aceea printr-o scrisoare publică a scriitorului Victor Eftimiu (pe care Gheorghiu-Dej avea să-l numească în 1964 "*prietenul meu*") sau când dr. N. Lupu** și-a format din considerente conjuncturale

---

*) Episodul este relatat în lucrarea *Sfârșit fără glorie* de Mihail Fătu, autorul făcând aluzie transparentă la caracterul de provocare și înscenare a "crimei". Masiva rezistență din munții Bucovinei, în care anticomunismul însemna lupta cu arma, făcuse ca această zonă (de graniță cu U.R.S.S.) să devină la un moment dat prioritară pentru represiune.

**) Sunt suspecte, de pildă, "sfaturile" pe care dr. N. Lupu le dădea tânărului suveran în perioada grevei regale din 1945, de a nu încerca să formeze un guvern "decât cu asentimentul partidului comunist, deoarece un guvern care nu ar fi avut sprijinul partidului comunist, nu este sortit viabilității" [380].

un grup propriu, publicându-şi chiar şi o gazetã, *Aurora*, cãreia i s-a pus imediat la dispoziţie o cotã de hârtie, depãşind importanţa grupului.

Se organizau de asemenea demisii în masã ale organizaţiilor sale.

Dacã acţiunile împotriva P.N.Ţ. s-ar fi limitat la provocãri şi diversiuni şi tot ar fi putut, datoritã rezervelor sale de vitalitate, supravieţui. Dar sosi un moment când pe baza unei ofensive cu adevãrat militare, pregãtite minuţios şi cu iscusinţã, se decise suprimarea lui, încheierea tuturor socotelilor.

Acest moment al sfârşitului poate fi rezumat printr-un singur cuvânt: Tãmãdãu.

Literatura oficialã din ţarã recunoaşte astãzi aproape deschis cã ”*fuga peste graniţã* ” a unui grup de fruntaşi naţional-ţãrãnişti, cu douã avioane I.A.R.-39, a fost o cursã întinsã de poliţia secretã a lui Teohari Georgescu, pentru ca la adãpostul ei sã se declanşeze represiunea finalã. ”*Iuliu Maniu era în centrul întregii acţiuni* ”, scrie istoricul comunist al P.N.Ţ. şi P.N.L. Probabil cã o ”defecţiune” a provocãrii a constituit-o neparticiparea preşedintelui, refuzul sãu de a ”pãrãsi” ţara, pentru ca lovitura de teatru sã capete maximum de efect.

Momentul final al loviturii, din care reiese caracterul de înscenare este prezentat astfel:

”*Dimineaţa friguroasã, deşi era* YY*luna lui Coptor*[[. *Avioanele urmau sã-şi facã apariţia la ora 6,30. Se pare cã avioanele au întârziat câteva minute (mai puţin de cinci minute). Panica începuse, dar se risipise în momentul când se vãzu(rã) la circa 200 de metri altitudine avioanele salvatoare, pregãtindu-se pentru aterizat. Motoarele se opresc. Pasagerii grãbiţi încep sã se îmbarce. Dar rãmân în faza de început... Câteva rafale de armã automatã trase în vânt îi anunţarã cã totul se sfârşise. Reîmbarcarea în maşini a fost infinit mai grea ca începutul îmbarcãrii în avioane. Stupoarea nu le permite însã sã-şi dea seama de adevãr*. [...] *Şi pentru cã adevãrul trebuie cunoscut, sã pãtrundem în tainele gândurilor lor cu ajutorul lui Nicolae Penescu, care declara:* YY*Marele Partid Naţional-Ţãrãnesc se prãbuşise la Tãmãdãu. Durerea pe care am simţit-o când şuierau gloanţele poliţiştilor* (?) *în dimineaţa de 14 iulie, a fost imensã*[[” [381].

Grupul surprins pe câmpul de la Tãmãdãu în momentul când se ”îmbarca”, era compus din: Ion Mihalache, vicepreşedintele P.N.Ţ., cu soţia, Nicolae Penescu, secretar general al P.N.Ţ., cu soţia, Nicolae Carandino, directorul ziarului *Dreptatea*, cu soţia, Ilie Lazãr şi alţii. Proiectul fugii peste graniţã fusese pus la punct cu începere de la 6 iulie, când dr. C. Gafencu prin fiul fruntaşului acestui partid, Emil Haţieganu, Vlad, comunicã posibilitatea fugii în Occident cu douã avioane I.A.R.-39, dupã ce avusese o convorbire în

grădina de zarzavat a unei unități militare, cu un pilot. Probabil că poliția secretă a intrat pe fir când pilotul va fi încercat să convingă un coleg să deturneze cel de-al doilea avion, dacă chestiunea nu a fost de la bun început aranjată prin C. Gafencu.

În dimineața fatală, ca din pământ, pe lângă soldații înarmați care au făcut uz de automate, așa cum se vede din textul de mai sus, a apărut și un fotoreporter. Fotografia grupului lângă unul din avioane s-a putut vedea a doua zi în ziarele P.C.R.-ului. Izbește însă numărul prea mare de ”pasageri” pentru fie și două avioane militare, ceva fals în fotografie fiind vizibil.

Mașina propagandistică a fost pusă imediat în mișcare. Încercarea de fugă, a fost etichetată drept un act de *trădare națională*, deși chiar acele lucrări care nu ascund că a fost o înscenare o apreciază ca pe o tentativă de trecerea frauduloasă de frontieră, transformată într-un caz politic major.

Ceea ce nu se spune este valabil pentru România tuturor anilor care au urmat: într-un stat democratic în care fiecare cetățean are dreptul necondiționat la un pașaport pentru a-și părăsi țara când dorește și a se înapoia de asemenea oricând, nestingherit, tentativa de *trecere frauduloasă* peste frontieră, de *fugă*, și de *trădare*, nici nu s-ar pune din principiu. *Fuga* unor oameni nu însemna că țara era transformată într-un ghetou, într-un lagăr în devenire, dacă părăsirea ei era practic interzisă, cu atât mai mult pentru niște oameni politici de rangul celor arestați la Tămădău?

A urmat un val de mitinguri, poate cel mai mare de la cele din primăvara anului 1945. Firește că masele ”indignate” ”au cerut” instituirea unor *tribunale populare* (ca și când acestea lipseau din România!), care să-i judece pe ”trădătorii” ”intereselor poporului”. Moțiunile citite în numele lor nu s-au limitat a cere represiunea asupra membrilor grupului surprins, ci a întregului P.N.Ț., a cărui dizolvare a fost înscrisă în rezoluții care menționau ca un imperativ al momentului ”*arestarea tuturor conducătorilor săi, trădători de țară, în frunte cu Iuliu Maniu* ” [382].

Ce diferență față de 1945, când se cerea doar dizolvarea P.N.Ț. și P.N.L.! Încă în luna mai, într-un articol de fond, *Scânteia* striga prin pana articlerului său, Silviu Brucan*: *Da! Nici o cruțare! Bandiți manisto-salaziști!* [383].

_____

*) După exact patru decenii, Silviu Brucan, un pensionar P.C.R. cu alte opinii, avea să publice în *Internațional Herald Tribune* o declarație, interpretată de observatori ca fiind un act de disidență, în urma demonstrației anti-ceaușiste a muncitorilor din Brașov, de la 15 nov. 1987. Brucan nu-l ataca însă pe dictator, ci avea să vorbească doar de pericolul pierderii de către P.C.R. a aliaței sau încrederii muncitorimii, întregul eșafodaj al criticii lui fiind un fals și o șmecherie. (Notă la *Istoria stalinismului în România*, 1990).

Cursa de la Tămădău a fost deci absolut necesară pentru a se putea în sfârşit scrie negru pe alb că ”masele” nu vor avea liniște sufletească, ”*până când dușmanii* [...] *nu vor fi nimiciți* ” [384].

Se pregătea în numele ”poporului” un fel de pogrom general, o noapte a Sf. Bartolomeu pentru întregul P.N.Ț.: ”*Întregul popor o cere: să fie zdrobit cuibul trădării!* ”. Vocabularul nu mai avea alte vorbe decât: a zdrobi, a nimici, a strivi etc. Se plăsmuiau fel de fel de ”scrisori” ale ”oamenilor muncii”. Sorin Toma scria în același articol din care am citat mai sus:

”*Clocotește o țară întreagă. Oameni împovărați de nevoi, oameni în mușchii cărora, la capăt de grea zi de lucru, mai zvâcnesc încă bătăile ciocanului pneumatic, iau condeiul în mână și ne scriu cu obidă:* YY*Cum îi mai rabdă fața pământului* (lipsește <<maică!>>, eventual <<taică>>, n.n.) *pe dușmanii aceștia care se duceau să ne caute dușmani în străinătate? Îl rugăm din inimă pe tov. Teohari Georgescu să-i aresteze pe toți și să-i trimită la muncă la noi în mină* (de fapt la muncă silnică, n.n.) *dimpreună cu mai marele lor, Iuliu Maniu* [[” [385].

Diferența față de 1945 se afla în aceea că de astă dată, P.C.R.-ul având posibilitatea să-și și pună în aplicare amenințările, era doar în căutare de alibiuri teoretizante pentru a și le duce la îndeplinire. Și și le-a dus.

La 19 iulie 1947, Adunarea Deputaților a ridicat imunitatea parlamentară deputaților național-țărăniști (care de altfel boicotaseră lucrările acesteia), pentru a putea fi arestați. S-a interzis pentru totdeauna întreaga presă național-țărănistă, în frunte cu oficiosul *Dreptatea*. A fost arestat Iuliu Maniu și întreaga conducere a partidului.

La 30 iulie, printr-un *Jurnal al Consiliului de miniștri* s-a decis dizolvarea P.N.Ț.*

---

*) Textul acestui document era următorul: ”*Consiliul de miniștri luând în deliberare referatul M.A.I., în virtutea art. 107 din Constituție, a decis:*

Art. 1. P.N.Ț. de sub președinția d-lui I. Maniu este și rămâne dizolvat pe data publicării în Monitorul Oficial a prezentului Jurnal.

Această decizie de dizolvare include și toate organizațiile județene, de plasă și comunale ale susmenționatului partid, organizațiile militare, de tineret, feminine și orice alte organizații sau asociații conduse de acest partid.

Art. 2. Sediile și orice localuri de întrunire ale acestui partid vor fi închise, iar arhivele și orice corespondență vor fi ridicate de autoritățile respective, oriunde s-or găsi.

Art. 3. Întreg patrimoniul acestui partid va fi lichidat conform legii.

Art. 4. D-nii miniștri-secretari de stat la departamentul Afacerilor interne și Justiției sunt însărcinați cu aducerea la îndeplinire a prezentului Jurnal ” [387].

La votarea cu bile în Camerã, 294 de deputați au fost pentru aprobarea Jurnalului, dar unul a avut curajul sã fie împotrivã.

În aceeași zi, la 30 iulie, a fost convocatã Adunarea Deputaților, într-o ședințã condusã de Mihail Sadoveanu (care a primit astfel satisfacția pentru titlul de *Conte de Ciorogârla*, pe care presa național-țărãnistã i-l dãduse din pricinã cã își stabilise reședința pe fostul domeniu al lui Pamfil Șeicaru din aceastã comunã suburbanã a capitalei), în cadrul cãreia s-a aprobat lichidarea P.N.Ț., pe baza unui raport prezentat de ... Teohari Georgescu. În numele P.C.R. a vorbit Leontin Sãlãjan care a felicitat guvernul (partidul avea de ce sã se autofelicite!) pentru ”*mãsura dreaptã* ” de dizolvare a P.N.Ț. și care era de fapt o lichidare, sfârșitul terorii în libertate și începutul celei în prizonierat. Au urmat felicitãri pentru ”*domnul ministru al Afacerilor interne, Teohari Georgescu* ”, ”*care a știut sã dejoace planurile de fugã ale miniștrilor* ” [386].

Aceastã lichidare marca de fapt un punct extrem de important în istoria noastrã contemporanã: consfințea printr-un act politic concret intrarea României în *sfera de influență* sovieticã, obținutã de Stalin de la aliați. Faptul a fost constatat de cãtre Vasile Luca și exprimat, firește, în limbajul specific partidului comunist:

”*Dacã 23 august a rãmas totuși ceea ce trebuia sã însemne,* (...) *apoi aceasta se datorește faptului cã maniștii n-au avut la îndemânã tancurile și armamentul englezesc, așa cum l-au avut, de pildã, monarhiștii-fasciști din Grecia. Aceasta se datorește faptului cã România a fost eliberatã de cãtre eroica Armatã Roșie, care prin prezența sa în țarã a garantat* ...” [388] desfășurãrile dramatice care se cunosc.

P.N.L. a împãrtãșit aceeași soartã ca și aliatul sãu. Deși dizolvarea lui s-a produs printr-un act de autodecizie, liderii și membrii mai importanți ai acestui partid au intrat și ei în mașinãria justiției și aparatului de represiune al lui Teohari, aflat s-ar putea spune în apogeul carierei sale de partid.

ANEXÃ LA 14 IULIE 1947

Între timp, partidul comunist a fãcut puținã ordine și în rândul acoliților sãi, numiți *aliați.*

Pe cei pe care urma sã-i mai mențină din necesitãți tactice, i-a *curãțat* de elemente care tindeau sã se grupeze într-o opoziție. Pe vremelnicii *tova-*

rãși de drum i-a aruncat din cãruțã, doar de aceea erau vremelnici.

Venise atât rândul sufletiștilor, cât și al ariviștilor și oportuniștilor. Operația se începu cu Frontul Plugarilor, prezidat de dr. P. Groza. Plenara P.C.R. din 8-9 ianuarie 1947, s-a ocupat în mod direct de activitatea din partidul lui Groza, impunându-i reorganizarea și "*îmbunãtãțirea compoziției sociale a cadrelor de conducere, de sus pânã jos*", sub pretextul "*strecurãrii* " în rândurile lui a unor "*elemente dușmãnoase și chiaburești* ".

Era în această operație o premieră absolută: P.C.R. se simțea deja suficient de stăpân pe poziții, pentru a nu se mai sfii să dea pe față adevăratul caracter al raporturilor sale cu așa-zisul *partid al țărănimii muncitoare*, de la mânuitor la marionetă, punând capăt jocului de-a alianța și făcând publică subordonarea.

Adevărul a fost pus în lumină și prin plenara comună a biroului politic al c.c. al P.C.R. și al comitetului executiv al partidului lui Groza, cu care prilej conducerea comunistă s-a burzuluit la subalternul său, precum că "*nu se aflã în pas cu noile cerințe și nu participã efectiv la îndeplinirea sarcinilor ce-i revin*".

Această preocupare a fost urmarea directă a unei revolte din interiorul Frontului Plugarilor, când un grup din conducere a elaborat și prezidat în plenară un document intitulat *Încheiere.* Documentul denunța dependența și înjugarea acestei formații la carul comunist. Groza fusese pus în minoritate în partidul său, iar dacă nu-i săreau în ajutor comuniștii și l-ar fi pierdut pe drum.

Se crease pentru moment o situație simetrică cu aceea a liderului P.S.D. - Titel-Petrescu, pus și el în minoritate cu întreaga sa majoritate, prin manevre și lovituri pe sub centură, în propria casă. Cum însă simetria era exact inversă, iar punerea în minoritate a lui Groza nu fusese opera unor intrigi polițiste, ca la social-democrați, ci o izbucnire sinceră a "plugarilor", care se văzuseră trași pe sfoară, șefii staliniști sărirã cu mic cu mare și restabilirã autoritatea omului lor, pentru a nu se trezi că primul ministru al guvernului "*de cea mai largã concentrare democraticã* " nu se reprezenta decât pe sine. *Încheierea* "plugarilor" întârziase cu un an. Restabilit în funcție, Groza se întoarse în liniște la obligațiile sale de partid (comunist) și de stat.

Cum se încheie de obicei istorioarele pentru copii, putem spune și noi despre el că după aceea a trăit până a murit, desigur foarte fericit de serviciile aduse poporului, când (în 1958) a fost condus acolo unde nu-i nici întristare și nici suspin, dar nici conducere de către partid, în cântările unei cohorte de arhierei care mai de care mai democrat și mai progresist, precum și de o mulțime îndureratã de gurã-cascã, înghesuindu-se la covrigii și colacii care se împărțeau în dreapta și-n stânga de pomană.

Cu oportuniștii, lucrurile s-au desfășurat mai simplu.

Formația liberală a lui Gh. Tătărescu fusese necesară ca decor, mai ales pentru străinătate.

În perioada antebelică, în calitatea sa de atunci de șef de guvern, Gh. Tătărescu, *Guță*, rezolvase cu brio problema unor manifestări în spatele cărora se bănuiau a fi fost comuniștii, dar făcuse brusc o cotitură de o sută optzeci de grade, venind singur, cu disidența sa liberală cu tot, cu disponibilitățile sale politice reale, cu toate armele, prizonier de bunăvoie al grupuletului pe care altă datã îl persecutase.

În pofida teoriei *luptei de clasă*, unul din stâlpii săi de dogmă, stalinismul pe cale de a se împământeni, a realizat avantajele încorporării lui Tătărescu în "alianță". Mai târziu, Gheorghiu-Dej avea să mărturisească adevărul și anume că nici o clipă comuniștii nu încetaseră a vedea în *Guță* un dușman și că numai din motive de conjuncturã "*am fost nevoiți să tolerăm alături de noi o grupare politică capitalisto-moșierească, gruparea lui Tătărescu* " [389].

Deci, ea a fost "toleratã", fiind necesară mai ales în fața occidentalilor care la convorbirile pentru încheierea tratatului de pace cu România, unde fusese împins în față, ca șef al delegației guvernului român în calitatea sa de titular al portofoliului externelor, trebuia să creeze pe viu imaginea lărgimii *democratice* a regimului instalat la 6 martie și pentru a-l valida ca partener de semnãturã.

Dar imediat ce tratatul a fost semnat (10 februarie 1947), în condițiile cele mai înrobitoare pentru țara noastră, apoi ratificat (la 24 august 1947), nevoia de decor viu dispăru. Evenimentele mergeau cu rapiditate spre un deznodământ fatal pentru Tătărescu și pentru partidul lui.

Nu s-ar putea spune că nu a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a se menține cât mai mult timp deasupra. Chiar și jurãminte de dragoste testamentare pentru U.R.S.S.

Atacul comunist a început, s-ar putea spune, printr-un incident provocat cu intenție de P.C.R. Și anume, prin prezentarea în dezbaterea Camerei a unei legi care-i privea direct, privind *Reorganizarea Ministerului industriei și comerțului*, adicã mãtrășirea P.N.L. - Tătărescu din acest minister.

Conflictul se înteți în cursul așa-numitei dezbateri asupra proiectului Legii oficiilor industriale - o naționalizare deghizatã - mãsura lovindu-i pe burghezii *democrați* și colaboraționiști, drept în moalele capului. Nu aveau de ales: și dacã acceptau mãsura și dacã o combãteau, tot în tabăra dușmanilor de clasă urmau să fie aruncați. Gh. Tătărescu justifica astfel colaboraționismul său:

"*Pentru multă vreme situația internă și situația externă nu îngăduie gu-*

vernarea printr-un singur partid sau prin grupări de partid, reprezentând aceeași ideologie sau ideologii înrudite" [390].

Nu se poate spune că metoda colaboraționismului aleasă de Tătărescu era cea mai bună pentru a împiedica instaurarea dictaturii staliniste "*printr-un singur partid* ", dar era cea mai potrivită pentru a parveni. Cum colaborase cu o dictatură înainte de război, ar fi colaborat încă multă vreme și cu cea postbelică. Numai dânsa să-l fi voit, că el nu avea nimic împotrivă!

Guță Tătărescu și al lui partid nu au avut deci decât soarta pe care și-au meritat-o. Opoziția la Legea oficiilor industriale a grăbit încheierea socotelilor.

B.P.D., coaliția din urmă a partidului comunist, devenise acum și ea o piedică în obținerea monopolului puterii. Astfel că *Blocul* fu și el denunțat - la fel ca și coalițiile anterioare - din pricina criticilor reprezentanților lui Tătărescu în acest for, pe tema Legii oficiilor industriale, (14 mai 1947).

Gheorghiu-Dej declară existența unui *Front comun al reacțiunii.* Aceasta era fundamentarea simultaneității în lichidarea tuturor partidelor *burgheze*, indiferent dacă se aflaserã până atunci în opoziție sau în guvern. Cu atât mai de mirare este faptul că Jurnalul Consiliului de miniștri privind dizolvarea P.N.Ț. nu a întâmpinat nici un fel de rezistență din partea deputaților P.N.L. - Tătărescu, la prezentarea în Camerã, aceștia lãsându-se antrenați în aceeași dezonorantă întreprindere de umplut închisorile, ca și deputații celorlalte *mãști.*

Nu au fost zăvorâte bine ușile grele ale celulelor în care au fost azvârliți fruntașii P.N.Ț., că iatã, proaspãta forță conducãtoare unicã se ocupã în modul cei mai direct și mai grijuliu de *tovarãșii de drum* din tabãra liberalã.

Pretextul pedepsirii lor era singurul act de infidelitate, după atâta cântat în strunã, pentru revolta lor în genunchi, petrecutã în luna mai.

După incidentul cu Legea oficiilor industriale, simțind cã și pentru ei se apropie funia de par, Gh. Tătărescu prezentase membrilor guvernului Groza, șefilor de partide care se mai aflau în cvasiretragere, precum și guvernelor S.U.A. și Marii Britanii, (24 mai 1947), un *Memoriu*, prin care se cerea sã se "*procedeze la o revizuire a activității guvernamentale în toate domeniile*". Și el întârziase cu rezistența sa, dar mai mult decât *plugarii* : cu peste un an și jumãtate. Memoriul liberal era mai mult decât tardiv, iar criticile nu aveau nici eficiență, nici valoare.

Pentru ca însuși Tătărescu sã-și piardã portofoliul, și cu el și bruma de reprezentanți ai partidului sãu ce mai erau pe acolo, a fost cusutã cu ață albã o acuzație de spionaj la Ministerul de externe, exact în aceeași adunare în care tãtãrescienii se alãturaserã acțiunii de *zdrobire a cuibului trãdãrii*, cu

numai puțin timp mai înainte*:

"*Servicii dintre cele mai importante ale Ministerului afacerilor externe, legate direct de titularul departamentului, au predat documente secrete spionilor din serviciile unor țări străine*" [391].

Iar Sorin Toma, din strana *Scânteii*, ținea isonul, cu toate precizările neoficiale: "*Ministerul de externe este azi un cuib de spionaj și de trădare, o citadelă a uneltirilor dinăuntrul și din afara țării* [...]. *Un minister al guvernului de trădători în slujba imperialiștilor anglo-americani, a cărui înființare în străinătate fusese proiectată și organizată de spionul Maniu și de complicii săi*" [392].

Semnificativ cum liberalii tătărescieni au încercat și în ceasul lor de pe urmă să obțină bunăvoința partidului comunist, este faptul că pierzând posturile din guvern, dați afară din administrația locală, din parlament, atâta timp cât au fost tolerați ca deputați, până în primăvară, ei au aprobat toate actele legislative dictate Adunării Deputaților prin voința partidului comunist și au făcut-o cu toată slugărnicia de care au fost în stare.

Un armistițiu le-a fost acordat cu mărinimie de P.C.R. pentru câteva luni. Trebuie să avem înțelegerea necesară: putea oare partidul să facă față unor răfuieli simultane cu toți adversarii? Trebuiau deci eșalonați. Dar soarta lui Tătărescu era pecetluită. Articolele îi menționau numele alături de cel al lui Maniu, contextul neprevestind nimic bun pentru el și grupul lui (*Iuliu Maniu - executor al contractului de trădare și spionaj*, editorial din *Scânteia* de Traian Șelmaru, în care prin aplicarea principiului ștafetei, era vorba acum de Tătărescu).

Pe tușă, Ana Pauker aștepta cu nerăbdare portofoliul externelor, ea care comunica direct cu Molotov, viitorul ei omolog.

---

*) A urmat o moțiune de neîncredere în titularul departamentului. Reprezentanții grupării liberale și-au prezentat demisia în bloc: Gh. Tătărescu, Gh. Vântu, Al. Alexandrini, Radu Roșculeț, Marin Florescu, Ion Ciolan, V. Tegăneanu. Tătărescu demisionează și din funcția de președinte al partidului, preluată de Petre Bejan, pentru a se salva situația. La 15 noiembrie, reprezentanții grupării sunt demiși din funcțiile parlamentare pe care le ocupau de nici un an.

30 DECEMBRIE 1947
sau
SCADENȚA PLANULUI SECRET ”DE MĂSURI”
AL PARTIDULUI

”*Majestate, a sosit momentul să ne despărțim!* ”, se spune că ar fi zis Groza regelui Mihai, cu rânjetul său mefistofelic.

Personalitatea numărul unu în actul de la 23 august 1944, așadar autor de istorie, în fruntea coaliției care a înfăptuit cotitura, Mihai I, regele României, a devenit el însuși la 30 decembrie 1947, victima unei lovituri de stat, sacrificat pe altarul istoriei pe care el însuși o grăbise cu trei ani mai înainte.

30 decembrie a fost urmarea directă a lui 23 august.

Deși astăzi*, această din urmă dată calendaristică este socotită atât de mare încât a ajuns să fie proclamată sărbătoare națională și înnobilată cu titlul de zi a *insurecției naționale antifasciste și antiimperialiste*, ea nu a schimbat orânduirea socială. Cu trecerea vremii - să luăm ca reper anul 2044 - importanța actului de la 23 august va fi estompată de alte evenimente, redusă la dimensiunea lui reală de un moment în contextul de război, prin răsturnarea de alianțe. În timp ce actul de la 30 decembrie 1947 marchează o schimbare istorică, o graniță fundamentală în existența poporului român. Un sfârșit și un început.

Obligându-l pe Antonescu să cearã armistițiul, iar la refuzul acestuia de a-i satisface cererea, arestându-l, regele a acționat în virtutea prerogativelor sale, indiferent dacă, așa cum deja am menționat mai sus, întrunește sau nu sufragiile oamenilor politici sau ale posteritãții. Mihai I s-a aflat în deplinã legalitate**.

Dimpotrivă, actul comis la 30 decembrie 1947 de partidul comunist prin cei doi delegați ai săi - Dej și Groza - sprijiniți de trupe, împotriva regelui și a monarhiei, a fost de două ori ilegal și anticonstituțional. O datã: prin statutul de cetățeni români, ei erau *supuși* monarhiei constituționale. Arogându-și cu de la sine putere (chiar dacă erau delegați ai unui partid politic sau și mai grav, ai unei voințe din afara țării), prin obținerea chiar și fără apelarea la

---

*) 1978 (nota red. *Istoriei stalinismului în România*).

**) Factologia abdicării este în linii mari cunoscută. O ultimă relatare aparține lui Mircea Ioanițiu, fostul secretar particular al regelui, efectuată la radio *Free Europe*, programul *Actualitatea românească*, la 30 decembrie 1982, ora 19,10.

forță, darămite prin aplicarea violenței, a semnăturii de abdicare, ei intrau sub incidența unor legi marțiale. În alte împrejurări istorice așa s-ar fi petrecut lucrurile. A doua oară: sub aceeași amenințare cu forța, regele a fost obligat să semneze nu doar simpla sa abdicare, ci pentru un act care nu se putea hotărî nici de el, nici de ceilalți doi: abrogarea monarhiei.

Este limpede și pentru o minte neinițiată în chestiuni juridice, oricât de blindat cu fraze revoluționare este acest act, că nici o semnătură obținută prin amenințarea cu arma sau represiunea armată, nu poate fi valabilă. Indiferent dacă cei care utilizează aceste mijloace și își și ating scopul propus sunt bandiți de drumul mare sau lideri de guvern și de partid.

Prin aceeași metodă ei au schimbat ordinea de stat, au obținut *agrementul* regelui de a renunța să lase tronul vreunui urmaș și deci au abolit cu de la sine putere monarhia. ”Legalizarea” ulterioară a actului comis, în parlamentul marionetă, a avut toate aspectele unei farse. O măsură prezentată drept revoluționară a fost înfăptuită prin cele mai reacționare mijloace, conținutul ei neavând nimic comun cu revoluționarea societăților prin înlăturarea unor monarhii, cunoscute în istorie.

În momentul când după pierderea de prestigiu prin domnia lui Carol al II-lea, datorită împrejurărilor postbelice speciale, încrederea maselor populare în monarhie cunoscu un ascendent, P.C.R. nu ar fi îndrăznit să supună poporului printr-un plebiscit, decizia asupra destinului ei, cum ar fi fost legal și democratic să o facă. Dovadă că nici nu a apelat la el. Legalitatea pentru un partid ce își luase cu de la sine putere, când era doar un grup de conducători fără mase, dreptul de a decide pentru întreaga țară, era chiar și în condițiile guvernării doar o nouă haină care nu presupunea nici pe departe renunțarea la metodele ilegale. În cazul unui plebiscit, înfrângerea sa ar fi fost sigură, iar un fals, chiar și cu bogata experiență al aceluia comis în 1946, ar fi fost mai greu de realizat. Prin urmare, actului moral s-a preferat imoralitatea abdicării pe bază de pistol.

Rezultatul obținut pe această cale a fost legalizat post factum în *Camera manechinelor de paie*. Dacă ar fi să spunem lucrurilor pe nume - și o facem! - Adunarea deputaților a legalizat un act banditesc.

Dacă regele ar fi depus rezistență armată, indiferent cu ce consecințe și indiferent cât de grave, el avea de partea sa Constituția, iar ca persoană ar fi fost în legitimă apărare. El ar fi avut dreptul să-i aresteze pe atacatorii nu la dreptul său de tron, ci la ordinea statală, deși ei au avut grijă să ia toate măsurile de siguranță, pentru ca o asemenea eventualitate să fie exclusă. Din păcate, nu a făcut-o, nu a opus rezistență. Nu ne putem socoti îndreptățiți să-l judecăm noi pentru această slăbiciune a sa. La acea oră monarhia ca institu-

ție era debilitată, iar monarhul izolat cu forța, în special de principalul său susținător: poporul român.

În ceea ce privește P.C.R., implicațiile acestui act sunt mai ample decât s-ar putea bănui, deși sunt escamotate în spatele unei frazeologii despre intrarea în faza *revoluției socialiste*. Dupã păcatul originar al desprinderii din coasta Kominternului, când decenii întregi a militat împotriva unității naționale, când a ajuns să conducă țara, în locul respectului pentru legalitate și Constituție, partidul și-a mai adãugat unul la fel de grav: răsturnarea celei mai importante instituții constituționale prin mijloace ilegale. El a creat astfel un precedent de care este perfect conștient. Acest precedent a generat ilegalitățile care au urmat, aplicate în proporție de masă.

Precedentul are însă un caracter istoric obiectiv și liderii lui au fost și sunt totdeauna conștienți că li s-ar putea aplica și lor. Nici o promisiune privind *respectatarea legalității* nu are o bază moralã, pentru cã nelegalitatea este practica lor fundamentală, pe care au învățat să o acopere cu legi. Dar sunt sinceri obsedați de respecterea legalității de către toți ceilalți, din motive de cele mai multe ori personale.

Semnificația loviturii de la 30 decembrie nu se încheie aici. Abolirea definitivã a monarhiei nu a însemnat însă și instaurarea unui regim republican, ci a unei dictaturi fãrã precedent în istoria noastrã

Denumirea de *dictaturã a proletariatului* era încă un fals, menit a masca dictatura stalinistă, exercitată printr-un grup, reprezentând nici măcar partidul care-i ținea în funcții, ci tocmai pe cei care-i puseserã ca pe niște guvernatori locali, degeneratã astãzi în dictaturã personală și regim polițist.

În acest sens, interesant este nu numai reportajul abdicării regelui, dar și atitudinea P.C.R. față de monarhie, cu care a coexistat un timp. (În ultima vreme, istoriografia P.C.R. a descoperit în mai multe lucrări această evoluție și în care adevărul servindu-l, nu a mai apelat decât în puțin cazuri la falsuri evidente, ci doar la interpretări piezișe).

Se impune de la început constatarea recunoașterii caracterului antimonarhic al partidului, din motive ideologice. Acest caracter antimonarhic nu este însă în același timp și unul republican, noțiunea din urmă având pentru partid un cu totul alt conținut decât cel cunoscut până la el. De aceea, în genere, partidele comuniste ajunse la putere au simțit și simt în continuare nevoia de a adãuga titlului de republicã un epitet, precum cel de *populară*, *democratã* sau *socialistă*, răsturnând de fapt noțiunea clasicã.

Caracterul antimonarhic al P.C.R. s-a vãdit prin continuarea metodelor sale de acțiune ilegalã, îndreptatã împotriva ordinei statale, chiar atunci când

după 6 martie, dominând guvernul, era implicit angajat în respectarea Constituției. Întreaga activitate de lichidare a suprastructurii politice era orientată spre a culmina cu răsturnarea monarhiei. În timp ce operațiile convergeau în fapt spre acest final, întreaga construcție propagandistică a regimului Groza avea drept scop programat să aștearnă o perdea groasă de fum asupra adevărului, prin abordarea unui limbaj în care comuniștii țineau să apară mai catolici decât papa, mai monarhiști decât apărătorii fireși ai monarhiei.

Nu rareori presa P.C.R.-ului se prefăcea a apăra pe rege împotriva P.N.Ț.-ului, pozând în zeloasa susținătoare a prestigiului tronului. Astăzi, lucrările recunosc că partidul urmărea: "*în perspectivă, o politică menită să șubrezească și să distrugă baza social-politică pe care se mai sprijinea monarhia*" [393], pentru ca în final să fie ea însăși distrusă.

Această linie politică, purtând amprenta unei tactici gândită în laborator - iar el, o știm, nu se afla la București - probabil nu fusese încă elaborată în preajma loviturii de la 23 august.

Întrevăzând o ascensiune a P.C.R. spre putere, ca urmare a intrării trupelor rusești în țară, L. Pătrășcanu a fost întrebat în timpul unei întrevederi de către generalul Sănătescu, despre atitudinea P.C.R. față de monarhie. L. Pătrășcanu ar fi răspuns:

"*P.C.R. este și rămâne partid republican, dar pentru scoaterea României din Axă și încheierea războiului antisovietic înțelege să colaboreze cu monarhia*" *.

După cotitura de la 23 august, tactica este bine precizată: atacuri deschise la monarhie nu au mai fost înregistrate, programe antimonarhice chipurile nu au mai fost elaborate (decât în secret, din care ultimul, cum se va vedea, era destinat răsturnării regelui și a monarhiei ca orânduire de stat). Chiar și la o întrebare directă în legătură cu forma statală preconizată prin Platforma F.N.D., răspunsul dat de Gheorghiu-Dej este ambiguu și în stilul oracolului din Delphi [395].

Judecând după unele proclamații ale momentului, ai zice că nu erau apărători mai îndârjiți ai regelui decât comuniștii:

"[...] *La marea întrunire ostășească de săptămâna trecută, tov. Gheorghiu-Dej a declarat:* YY*Gândul meu se îndreaptă către Acela pe care o mână de oameni pentru apărarea intereselor lor înguste, încearcă să-l defăimeze. După ce au împroșcat cu noroi intelectualitatea țării, după ce au lovit în prestigiul armatei noastre, clica manistă cutează azi să defăimeze însăși persoana*

*) Probabil că este un extras din dosarul procesului Pătrășcanu, încât veridicitatea declarației trebuie considerată aproximativă[394].

M. S. Regelui. Împotriva acestui act mișelesc, clica manistã va gãsi uniți într-un singur front pe toți românii. Aceștia le strigã într-un glas cuvintele ministrului de rãzboi, generalul Vasiliu-Rășcanu: YY*Jos mâna de pe tronul țării!*[[" [396].

Cât valorau cuvintele de dragoste s-a putut vedea la 30 decembrie 1947, când exact același Gheorghiu-Dej, alãturi de Groza, a acceptat sarcina detronării regelui Mihai I.

Aceeași *Scânteia* publica din când în când și fotografii, surprinzându-i pe diverși lideri comuniști, ba pe Teohari, ba pe Dej și pe alții, alãturi de rege. Ce se urmãrea prin aceastã conduitã? 1. Izolarea regelui de celelalte forțe care se opuneau potențial ascensiunii spre putere a partidului; 2. Împiedicarea realizării unei coeziuni între aceste forțe și monarh. Avându-l ferm alãturi pe rege, opoziția putea să izoleze cu succes și în termen scurt în mai multe momente prielnice partidul comunist, în pofida sprijinului militar și politic sovietic; 3. Împiedicarea obținerii de cãtre rege a unui ajutor eficace din partea S.U.A. și Marii Britanii care putea fi fatal cuceririi puterii de cãtre P.C.R.; 4. Obținerea ratificării de cãtre factorul constituțional a tuturor legiferãrilor care consacrau preluarea treptatã a puterii; 5. După izolarea lui de toate formațiile politice și excluderea acestora din viața publicã, urma ultima treaptã: eliminarea regelui însuși și abolirea monarhiei ca formã a orânduirii de stat. Din pãcate, regele, s-a pretat la acest joc, îndemnat fãrã îndoialã de un anturaj, care nu vedea mai departe de propriile-i interese carieriste.

Obiectivele au fost integral atinse.

Minoritatea impusã țării nu avea nici pe departe potențialul politic, uman, militar, financiar pentru a putea face față singurã sau chiar în coaliție unei sarcini atât de mari: schimbarea ordinei de stat. Ea a îndeplinit o menire. Din pãcate însã nu istoricã, ci de sculã în mâna altora.

Prezența Armatei Roșii în România și faptul cã pe linie de stat și militarã treburile politice erau rezolvate direct de emisarii de cel mai înalt grad de la Moscova, a grãbit soarta monarhiei.

S-au aplicat metode combinate: machiavelice (decorarea regelui cu Ordinul *Victoria*), câștigarea bunãvoinței și adormirea vigilenței (invitații de recepții, vizitã la escadrila de vânãtoare X, daruri sub forma unor aparate de zbor etc.), împletite cu metode dure și cu subminarea invizibilã a autoritãții.

Falsul cel mare al lucrãrilor actuale ale partidului, care prezintã actul de la 30 decembrie drept o operã a P.C.R. constã tocmai în aceea cã mușamalizează și trec sub tãcere factorul hotãrâtor: preluarea de cãtre sovietici, prin trupele comandate de Tolbuhin și prin *diplomația* lui Vâșinski, rezolvarea șaradei privind monarhia în România, despre ale cãror manevre nu se suflã

un cuvânt, pentru a nu se merge astfel pe firul faptelor în sus, până la constatarea teribilului adevăr că și la 6 martie 1945, și la 30 decembrie 1947, cel care a impus acea mână de conducători comuniști în fruntea României, ca oameni ai lui, a fost Stalin și că partidul de azi este în pofida frazelor despre independență, moștenitorul lor.

În fața acestei ofensive generalizate, reacția regelui, a instituției pe care o reprezenta monarhia, cu specialiștii în politică și consilierii respectivi, a fost de asemenea o combinație: de eforturi de rezistență și de retrageri strategice, de marșare la falsa curtenie sovieto-comunistă și de torpilare a acțiunilor lor. Nota dominantă au dat-o însă greșelile, unele din ele mai evidente astăzi, după trecerea deceniilor.

Nu dorim, așa cum am menționat mai înainte, să ne exprimăm vreo opinie în cadrul polemicilor din străinătate, în ultimă instanță inutile, purtate de martori sau contemporani ai evenimentelor anului 1944, privind ceea ce numesc unii *trădarea*, iar alții *actul patriotic* de la 23 august 1944, în cadrul căruia a avut loc colaborarea regelui cu comuniștii, iar ulterior, cu autoritățile sovietice. Istoria este așa cum a fost. De multe ori, cauzele unui fapt istoric decisiv trebuie căutate cu multe decenii înainte. Cei care aruncă întregul oprobiu pentru statutul actual al țării noastre asupra tânărului pe atunci rege Mihai I și care a stat la datoria sa de șef al statului cu o maturitate, depășind deseori vârsta sa, ar trebui cel puțin să realizeze faptul că nu poate fi făcut răspunzător pentru evoluții, depășind capacitatea monarhiei de a controla și de a rezista, absolvindu-se în același timp pe ei sau absolvindu-și predecesorii de orice răspundere: pentru că cei mai mulți au descins de pe scena politică, unde au avut un anume rol, important sau secundar.

O simplă paralelă cu atitudinea față de aceleași probleme decisive care au stat în fața Finlandei - al cărei statut, nivel de trai etc. pot fi invidiate astăzi de România - ar da un răspuns multor probleme privitoare la actul de la 23 august și la evenimentele care au urmat.

Luând ca punct de plecare recunoașterea Rusiei Sovietice de către Finlanda, pentru ca la rândul ei să obțină autodeterminarea, ieșirea din imperiul rus, vom constata în paralel, că România a refuzat cu încăpățânare recunoașterea aceleiași puteri sovietice, deși i se oferise în schimb recunoașterea pentru totdeauna de către ea a unirii Basarabiei cu patria-mamă. Prețul ne apare astăzi derizoriu. Aceasta s-a petrecut în faza timpurie a puterii sovietice. În deceniul următor, a fost deja prea târziu.

În timp ce pentru Finlanda interesele naționale s-au aflat pe planul întâi, iar criteriile ideologice pe al doilea, pentru partidele și oamenii politici din România anilor 1918-1922, care au tergiversat și au refuzat oferta Rusiei So-

vietice, prioritãțile au fost exact inverse: întâi au stat criteriile ideologice și pe planul al doilea sau și mai la urmã, cele naționale. Aceastã miopie politicã a partidelor și guvernanților de atunci ai României au costat scump țara.

Repercusiunile atitudinii lor de atunci au fost incalculabile pe termen nelimitat.

Nu știm ce desfășurare ar fi cãpãtat istoria, dacã o datã cu recunoașterea puterii sovietice din partea României, iar din partea celei dintâi, pe vecie, a dreptului istoric asupra provinciilor unite la 1918 cu țara, (guvernul Vaida-Voievod a cãzut în 1920, tocmai pentru a se împiedica ducerea la bun final a tratativelor începute în acest scop), nu existau nici motive pentru ”rezolvarea” de cãtre Stalin a *problemei*, pe cale militarã, apoi pentru angajarea țării noastre într-un rãzboi, la răsărit, alãturi de Germania.

Cei care astãzi îl fac răspunzãtor pe regele Mihai de soluția adoptatã în august 1944 și din anii care au urmat, au ca eventualã temã de reflecție răspunderea solidarã a monarhiei și a tuturor partidelor, indiferent în ce poziție s-au aflat, pentru care față de felul cum au plãtit mulți oameni politici, în afara celor ce au plãtit cu viața sau cu mulți ani de detenție, monarhul s-a achitat în modul cel mai ”național”. Înlãturarea lui a însemnat cel mai mult: schimbarea orânduirii de stat.

Și în timp ce toți acești antimonarhiști sinceri în felul lor, monarhiștii care au reușit sã se salveze, reprezentanții diverselor partide și regele însuși au plecat, poporul român a rãmas sã plãteascã mai departe. Și mai plãtește și astãzi, fãrã ca la orizont sã se întrevadã ziua când nu va mai plãti, dacã o asemenea zi va fi sã vinã odatã.

Evenimentele purtau amprenta a douã tendințe opuse. Una era a partidului comunist și a Moscovei, de a scurta zilele monarhiei și a termina cât mai repede cu aceastã dualitate a puterii: regim comunist în cadru monarhic. Cealaltã era a monarhiei, de a pãstra cu orice preț instituția legatã de însãși ființa statului român modern, fie și în aceastã combinație stranie, incompatibilã, ”contra naturii”. Tendința comunistã se concretiza prin subminare și eroziune. Tendința monarhiei se concretiza prin rezistențã și defensivã.

De aici și compromisurile. Pentru moment, ele au avut efectul scontat, dar pe termen mai lung au dus la finalul cunoscut. Deși regele și anturajul sãu au avut cele mai bune intenții, rezultatele lipsei oricãrei strategii care sã fi fost opusã celei aplicate ca într-un joc de șah de adversar, au fost deplorabile.

În cele ce urmeazã, ne ocupãm de câteva din concesiile și compromisurile majore ale monarhiei, în condițiuni când mai avea posibilitatea sã opteze pentru o altã soluție.

Predarea mareșalului Antonescu

Mareșalul Antonescu nu era prizonierul de rãzboi al sovieticilor, iar România nu capitulase *fãrã condiții*, deși ulterior i s-a aplicat acest statut, încât mareșalul sã fie supus unui asemenea tratament. El era prizonierul regelui și nu al partidului comunist. Era un *prizonier* civil și nu militar.

Mai mult decât simbolic, partidul comunist a debutat în viața politicã printr-un act de aservire care viza suveranitatea naționalã.

Deportarea mareșalului la Moscova, anchetarea lui de cãtre autoritãțile sovietice și în ultimã instanțã capul lui, au reprezentat darul partidului comunist fãcut lui Stalin, pentru aducerea sa din neagra și incerta existențã ilegalã, direct pe orbita puterii.

Desigur, regele Mihai nu avea cum sã prevadã într-un moment când evenimentele amenințau sã fie scãpate de sub control, desfășurarea lor ulterioarã. Meritul lui de a se fi aflat în fruntea oamenilor politici care au cãutat o soluție - iar istoria pe aceasta n-a oferit-o - nu poate fi judecat unilateral.

Cercurile palatului, oamenii politici care l-au înconjurat și consilierii sãi, printre care militarii, nestrãini de intențiile partidului comunist, poartã principala vinã de a fi împins monarhia la un asemenea grav compromis fãcut unei forțe politice, aflate încã în clandestinitate, când importanța pe care i-o acorda Stalin era depășitã poate doar de disprețul aceluiași dictator pentru ea și care aruncã o umbrã asupra actului de la 23 august însuși.

Capitularea din ianuarie 1946

Greva regalã, începutã în august 1945, a fost una din puținele acțiuni ofensive ale regalității, (dacã nu singura), drept rãspuns la agresivitatea cu care o mânã de impostori își asumau puterea. Ea a arãtat tãria monarhiei, dar și slãbiciunile ei. *Greva* a dat și mãsura spatelui de care dispunea P.C.R.-ul.

Incapacitatea factorului constituțional de a-l demite pe primul sãu ministru, refuzul acestuia de a se conforma ordinului regal, însemna direct agresarea Constituției țãrii, și de cãtre cine? De cãtre chiar primul om din guvern, menit sã o aplice. Faptul este fãrã precedent, poate nu numai în istoria noastrã.

Soluția adoptatã de Conferința miniștrilor de externe aliați, care a luat în considerare *Scrisoarea* regelui, îl împingea pe Mihai, desigur sub presiune sovieticã, la un nou compromis. La București, compromisul avea aspectul

unei capitulări. Groza și partidul comunist jubilau.

Recunoașterea de cãtre guvernele S.U.A. și Marii Britanii a guvernului de *largã concentrare democraticã*, însemnase recunoașterea dreptului acelui grup, care nici la 6 martie nu depãșise cifra de câteva mii de persoane, cunoscut sub numele de P.C.d.R., de a domina țara. Recunoștința partidului trebuie sã se îndrepte pe veci și spre guvernele de atunci ale acestor douã țãri occidentale, pe care ar trebui sã le pomeneascã și sã le aprindã lumânãri de recunoștințã la fiecare din parastasele sale revoluționare, și nu numai pentru Stalin și Vâșinski.

Implicațiile *recunoașterii* au fost dintre cele mai nefaste: regele a fost astfel obligat sã ratifice și el masivul pas pe care stalinismul îl fãcuse în subordonarea României.

Ratificarea legilor antimonarhice

Concesiile care au urmat sunt rezultatul direct al acestei înfrângeri. Regele ratificã toate mãsurile luate de guvern, inclusiv cele declarate ilegale prin greva sa. Unele erau fãțiș antimonarhice, în condițiile în care P.C.R.-ul susținea cã ”sprijinã” tronul și cã nu a elaborat programe îndreptate împotriva dinastiei.

Printre acestea se numãrau: înaintarea în grad a unor ofițeri superiori din rândurile P.C.R., *deblocarea* unui mare numãr de ofițeri și subofițeri, cunoscuți pentru sentimentele lor anticomuniste și potențiali sprijinitori ai regelui, încadrarea în armata românã a ofițerilor din diviziile *Tudor Vladimirescu* și *Horea, Cloșca și Crișan*, înființate în U.R.S.S. și aflate integral sub controlul partidului.

Sancționarea de cãtre rege la 13 iulie 1946 a Legii de organizare a reprezentanței naționale, prin care se desființa Senatul și a Legii electorale, elaboratã de P.C.R. (prin Lucrețiu Pãtrãșcanu, ministrul justiției), a fost din aceastã serie cea mai gravã concesie. Regele Mihai își autosuprimase dreptul de a dizolva Adunarea Deputaților, intrând astfel în anticamera abdicãrii.

Inaugurarea parlamentului

Apelul celor trei partide de opoziție care ieșiserã de fapt câștigãtoare

în alegerile din 19 noiembrie 1946, ca regele să se solidarizeze cu ele prin neprezentarea la deschiderea lucrărilor Adunării Deputaților, a rămas fără rezultat.

Este adevărat că și regele s-a aflat atunci în dilemă, prin neprimirea sprijinului politic al puterilor occidentale pe care scontase.

În consecință, la 1 decembrie 1946, el s-a prezentat la ședința inaugurală a Adunării Deputaților care era parlamentul cu manechine de paie al partidului comunist și a citit Mesajul Tronului.

Prin aceasta el recunoștea în fapt rezultatul scrutinului, dându-se chiar din partea Palatului o lovitură opoziției, ale cărei șanse de a convinge marile puteri să declare anularea alegerilor nu fuseseră încă la acea oră epuizate.

Lucrările de astăzi menționează că prin acel act, monarhia și-a dat sieși o mare lovitură, limitându-și la maximum posibilitatea de a-și folosi prerogativele. "*Iuliu Maniu avusese deci dreptate când spunea că noul parlament va da șah regelui* " [397].

Un decret regal

După lichidarea P.N.Ț. și a celor două partide Național-Liberale, regele Mihai și anturajul său sunt complet izolați.

La 7 noiembrie 1947, regele participă la recepția dată de ambasadorul U.R.S.S. la București, cu prilejul aniversării "Revoluției". *Scânteia* publică o fotografie, înfățișându-l pe Mihai, întâmpinat cu căldură de ambasadorul sovietic. Numărătoarea inversă începuse!

La data de 12 noiembrie când se anunța plecarea monarhului și a reginei-mamă Elena, pentru a asista la căsătoria reginei Elisabeta a Marii Britanii, se publică decretul regal prin care guvernul primea toate împuternicirile, respectiv o semnătură în alb: toate decretele guvernului urmau a fi ratificate post factum.

Plecarea regelui în străinătate a ușurat mult sarcina preparativelor loviturii.

Partidul nu se mai sinchisea de rege, de îndată ce încheiase socotelile cu opoziția. Existau numeroase semne în acest sens: încă din septembrie, Iosif Kișinevski își permisese, sub pretextul menționării lui Carol al II-lea, pe care-l numise "*ex-regele dictator* ", să atace de fapt instituția monarhiei. Nu era de altfel un indiciu izolat.

Probabil că în acest moment s-au pus la punct ultimele detalii ale abdi-

cãrii. *Planul de mãsuri în vederea abolirii monarhiei şi proclamării R.P.R.*[398], dovedeşte caracterul complotist al acţiunii şi desfăşurarea de activităţi ilegale, îndreptate împotriva ordinei de stat, din partea partidului comunist, chiar când guverna ţara. Înlăturarea monarhiei pe baza unui plan de acţiune, desigur elaborat şi adoptat în cel mai mare secret, după tradiţiile conspirativităţii, este recunoscută pentru prima dată după un sfert de veac de la consumarea evenimentului, fără însă ca textul lui să fie dat publicităţii, probabil considerat în continuare secret de partid, (cu excepţia parafrazării unor puncte care astăzi şi-au pierdut importanţa). Ultimul act înaintea semnalului de atac s-a dat la 24 decembrie. La această dată, (ajunul Crăciunului, atenţie multă slăbită din partea ultimilor posibili apărători ai regelui), Emil Bodnăraş a fost numit ministru al Apărării Naţionale. P.C.R. prelua astfel comanda armatei, a cărei primă misiune va fi acoperirea, respectiv asigurarea reuşitei loviturii "paşnice" de stat, de la 30 decembrie.

Ziua şi ora zero au sosit.

Reproducem filmul evenimentelor, văzut de data aceasta din interiorul P.C.R., aşa cum este descris în volumul colectiv *30 decembrie '47* [399].

"*Aşa cum rezultă din plan,* (*Planul de măsuri* menţionat mai sus, n.n.), [...] *pentru ziua de 29 decembrie 1947, în afară de măsurile de pază şi securitate, planul prevedea: mobilizarea partidului şi a organizaţiilor de masă, convocarea parlamentarilor, chemarea regelui şi fixarea orei de audienţă pentru ziua de 30 decembrie,* (Oare până într-atât decăzuse monarhia, încât regele venea la "chemarea" primului ministru şi nu invers? n.n.), *cel mai târziu orele 12-13, discuţia dintre Gheorghe Gheorghiu-Dej şi dr. Petru Groza, pregătirea actului de abdicare şi a proclamaţiei guvernului etc*.".

Un fals: *Actul de abdicare* era deja redactat şi pregătit. Lucrările (inclusiv aceasta) trec complet sub tăcere răspunsul la anumite întrebări care măcar astăzi, după decenii, s-ar cuveni dat: de către cine şi când s-a luat hotărârea înlăturării regelui? Din cine a fost compus comitetul de acţiune al partidului? Cine i-a numit pe cei doi, ca oameni de acţiune în traducerea în fapt a hotărârii? Cine i-a instruit cum să acţioneze? etc.

"*În baza planului elaborat de c.c. al P.C.R., începând din zilele de 27-28 decembrie s-a trecut la asigurarea securităţii întreprinderilor şi instituţiilor, a demnitarilor şi fruntaşilor politici* ".

Teama că monarhia putea fi apărată, teama în faţa izbucnirii unui posibil conflict armat era şi nu era fondată.

"*Punctele strategice din capitalã şi din ţarã, telefoanele, poşta, radiodifuziunea, precum şi o altă serie de obiective importante ca poduri, tuneluri etc. au fost puse sub pază. Au fost luate măsuri în vederea împiedicării unei*

eventuale rezistențe din partea unităților gărzii regale, drept pentru care paza palatelor a fost încredințată altor unități militare". (Lucrarea nu menționează că s-a început cu înlăturarea gărzilor regale, în locul lor fiind puse trupe comandate de ofițeri ai partidului, instruiți asupra a ceea ce aveau de făcut, travestiți în uniformele regale, pentru ca substituția să nu fie observată).

"*Pentru același scop un șir de unități militare din București și din țară,* (Românești? Rusești? n.n.), *au fost pregătite pentru a putea interveni operativ în cazul când reacțiunea ar fi încercat să organizeze acțiuni de rezistență pentru apărarea monarhiei sau să provoace tulburări și dezordini. În baza aceluiași plan, organizațiile de partid și de masă au fost mobilizate și pregătite să acționeze cu mijloace specifice pentru contracararea* (sic!) *oricăror acțiuni ostile* [...]".

Autorul nu este foarte darnic în amănunte nici în ceea ce privește "organizațiile de masă", lăsându-ne libertatea să credem că era vorba despre mitingurile de *indignare*, dacă acțiunea nu reușea și respectiv, de *bucurie* și de *entuziasm*, numai că sărmanelor mase populare, nici nu li s-a mai spus de ce sunt scoase din nou să manifesteze.

"*În seara zilei de 29 decembrie 1947, după ora 20, regele, care se afla la Sinaia, a fost anunțat telefonic de către D. Negel, mareșalul Palatului, că a doua zi, pe la ora 10, dr. Petru Groza dorește să fie primit în audiență* ". Regele intenționa să se căsătorească și în acest sens, conform normelor, ceruse aprobarea guvernului. El credea deci că acesta era motivul audienței.

"*La chemarea primului ministru* (sic!), *regele a sosit în capitală, la palatul din șoseaua Kisseleff, în ziua de 30 decembrie, în jurul orei 12. Imediat mareșalul Palatului l-a informat pe dr. Petru Groza că regele îl așteaptă, iar după 15 minute, președintele Consiliului de miniștri, dr. Petru Groza și Gheorghe Gheorghiu-Dej, secretar general al c.c. al P.C.R., au sosit la palat* ". Autorul precizează că ultima audiență acordată de Mihai I, în calitate de rege al României, a început la ora 12,15.

"[...] *Regele a încercat să se opună celor doi reprezentanți ai guvernului,* (fals: ai P.C.R., n.n.*), care i-au prezentat actul de abdicare, a căutat să facă apel la sprijinul unităților de gardă și, după cum relatează apropiații săi, la un moment dat s-a gândit chiar la arestarea celor doi. Discuția a căpătat o ascuțime deosebită după ora 14,00 (,) când lui Mihai de Hohenzollern i s-a adus la cunoștință că abolirea monarhiei și proclamarea republicii vor avea loc în ziua de 30 decembrie 1947* YYcu sau fără voia sa[[*, dar că este mai bine dacă nu se împotrivește. Și astfel, în jurul orei 15,00, după aproape trei ore de discuții în care a încercat să amâne inevitabil sau cel puțin să obțină condiții mai avantajoase, regele a semnat actul de abdicare.*

La ora 15,30, deci numai la o jumãtate de orã dupã încheierea vizitei la palat și semnarea actului de abdicare, sub președenția dr. Petru Groza a început ședința Consiliului de miniștri, care a luat cunoștințã de actul de abdicare, a aprobat textul proclamației cãtre țarã, în care se anunța transformarea României în republicã popularã, s-a hotãrât formarea Prezidiului R.P.R. și s-a stabilit componența acestuia".

Totul fusese minuțios pregãtit, încât toatã procedura a durat numai 40 de minute, (15,30-16,10). De altfel, timpul era scump.

"*Dupã aprobarea documentelor, cãtre ora 16,00, în încheierea acestei ședințe istorice, dr. Petru Groza, referindu-se la momentul abdicãrii, avea sã spunã:* YY*Doamnã* (unica femeie prezentã era Ana Pauker, n.n.) *și domnilor miniștri, vreau sã vã comunic cã actul acesta s-a fãcut prin bunã învoialã... ca sã utilizez o expresie a reginei-mamã, poporul* (sic!) *a fãcut azi un divorț și decent și elegant de monarhie... Vreau sã se știe pretutindeni - și aceasta este foarte important - cã lucrul acesta s-a fãcut cu cumințenie, la timpul sãu... Noi mergem înainte pe drumul nostru, cu minimum de zguduiri, cu maximum de foloase*[[*. Imediat dupã încheierea lucrãrilor Consiliului de miniștri, posturile de radio și-au întrerupt emisiunea obișnuitã pentru a anunța lumii întregi* (!) *evenimentele petrecute* [...].

Vestea, deși era într-un fel (?) *așteptatã* (de cine? n.n.) *a produs în rândurile poporului o adevãratã explozie de entuziasm...*".

Ultima afirmație reprezintã o adevãratã perlã a falsului istoric. Alãturându-l de fapte cu tentã obiectivã, se scontează ca prin "contaminare" sã capete și el lustru de adevãr. În realitate, *poporul*, luat prin surprindere, a fost puternic șocat și cu toate cã mãsurile polițienești extreme, având drept scop împiedicarea repetãrii manifestațiilor de solidaritate cu regele, de la 8 noiembrie 1945, au fost numeroși oameni care nu s-au temut totuși sã-și exteriorizeze durerea. Martori oculari și nenumãrate scene de stradã atestã aceastã stare de spirit generalã.

"*... și în scurt timp pe strãzile capitalei au început sã aparã grupuri masive de demonstranți. Seara, la ora 19,10, când deputatul Mihail Sadoveanu - președintele Adunãrii Deputaților - deschidea ședința parlamentului, entuziasmul s-a manifestat din plin și aici, deputații întâmpinându-l cu urale și ovații* [...]".

Și ședința Adunãrii Deputaților a fost scurtã. Ea a durat numai 45 de minute, dar "*a adoptat legi de însemnãtate istoricã. Astfel, dupã ce premierul dr. Petru Groza a prezentat actul de abdicare a regelui și proclamația guvernului, ambele primite de deputați cu urale și aplauze* (sic!), *s-a supus spre aprobarea Adunãrii Deputaților, legea de constituire a statului român în Repu-*

blica Populară Română şi legea de numire a membrilor Prezidiului R.P.R., documente aprobate cu unanimitate de voturi: 295 din totalul de 295. [...] *În Prezidiul R.P.R. au fost aleşi Mihail Sadoveanu, preşedintele Adunării Deputaţilor. C.I. Parhon, preşedintele A.R.L.U.S., Ştefan Voitec, ministrul educaţiei naţionale, Gheorghe Stere, preşedintele Curţii de apel din Bucureşti, Ion Niculi, vicepreşedinte al Adunării Deputaţilor.* [...]

Prin legislaţia adoptată la 30 decembrie 1947 se înfăptuia în ţara noastră un mare pas înainte ***pe calea lichidării separaţiunii puterilor şi a făuririi unui regim al unicităţii puterii*** ". (subl. ns.).

"Marele pas înainte", pe înţelesul nostru al tuturor era instaurarea dictaturii, la început printr-un partid în curând *unic*, apoi printr-un grup de asemenea unic, iar în final printr-o singură persoană şi ea *unică*.

O singură satisfacţie i s-a acordat regelui: nu a plecat umilit, în sensul că Dej şi Groza nu avuseseră şi sarcina de a-i smulge din piept Ordinul *Victoria* cu diamante, oferit de Stalin. Ordinul îl făcuse pe regele Mihai deosebit de popular în U.R.S.S., printre ruşii de rând care - o altă ironie a soartei! - nu pe Ana şi pe Dej îi cunoşteau mai bine, ci pe el! Dacă cei care îl izgoniseră din ţară ar fi avut obligaţia să-i umfle pe lângă semnătură şi bijuteria, desigur n-ar fi ezitat s-o facă.

Spre diferenţă de pistolarii săi, Stalin avea însă un defect în minus: nu era meschin. Îi dădea şi mâna: victoria, de fapt, pe pieptul lui strălucea!

Au urmat în tot anul 1948 articole defăimătoare la adresa regelui Mihai şi a monarhiei în general, în singura presă care mai rămăsese, presa de partid, în evidenta încercare de a reeduca populaţia care deplânsese neputincioasă brutala înlăturare a regelui şi a monarhiei, în spiritul dorit de noii stăpâni.

Aidoma conducătorilor de azi, şi cei de atunci prezentau lucrurile în aşa fel, încât să se creadă că România şi ei erau una, că ei simbolizau poporul, că poporul şi ei se contopeau într-una şi aceeaşi fiinţă.

De aceea, în numele lui, Ana Pauker spusese în cuvântarea de încheiere a Congresului P.M.R. din februarie 1948, că în sfârşit, el este deplin stăpân pe destinele ţării. Cum peste noapte puterea îşi fabricase şi un poet "naţional", în persoane lui A. Toma, acesta se grăbi să transpună cuvintele *Anei*, în versuri. (*Azi ţara ta e casa ta,* poezia-şlagăr a anilor '50) după ce la proclamarea R.P.R. acelaşi "poet" produsese în metrică populară un panegiric grosolan la adresa regelui Mihai, pentru a i se uita antecedentele promonarhice, când semnase traduceri din opera reginei-poetese Carmen Sylva, ("Ia-ţi mămiţa şi lădiţa şi adio Dâmboviţa!").

În cadrul "demonarhizării" ţării, în luna februarie s-a retras cetăţenia ro-

mânã şi s-au confiscat averile fostului rege Carol al II-lea. Aceeaşi măsurã a fost aplicatã unui număr de 34 de persoane din emigraţia de dupã 1944*, învinuite de "*defãimarea ţării în străinătate*" [400].

S-a retras după aceea cetăţenia românã întregii familii regale, alungatã din ţarã, după ce trei regi din patru aduseserã servicii importante României. S-a confiscat întreaga avere mobilã şi imobilã care a aparţinut familiei regale.

O datã cu abolirea prin loviturã de stat a monarhiei, a fost interzis şi imnul ţării, al cărui text, datând din secolul trecut, fusese scris de Vasile Alecsandri*:* "*Trãiascã regele / În pace şi onor / De ţarã iubitor / Şi-apărător de ţarã*...". A fost interzisă şi partea a doua a imnului de stat, Trăiască patria. În locul lui, a fost compus la repezealã un text proletcultist, rimând fraze curente pentru propaganda de partid de la acea orã: "*Zdrobite cătuşe în urmă rămân, / În frunte mereu muncitorii... / Trăiascã, trăiascã / Republica noastrã!* ".

Peste noua republicã populară s-a ridicat mândrã stema cu spice, munţi, brazi, o sondă, care peste câteva decenii nu va mai avea ce să extragă, iar deasupra lor soarele, firește, al socialismului victorios, răsărind falnic în acest peisaj mirific de mucava şi stropit din belşug cu cele mai optimiste culori ale curcubeului, pe care oricare fotograf al bâlciurilor de odinioară şi l-ar fi jinduit ca fundal al pozelor la minut.

Stema nu avea nici o legãturã cu tradiţia secolelor de heraldicã a ţărilor române. Era doar o pastişă încropitã la repezealã - şi din această pricinã, neizbutită nici măcar ca pastişă - a stemei sovietice. Ea fusese adoptată în prima parte a anului 1948, în urma unui "*concurs muncitoresc*". Autorii ei au fost "*funcţionarii desenatori* " de la Societatea românã de petrol, Emil Parascanu (probabil Pătrăşcanu, dar numele acesta era deja tabu) şi *tovarăşul* Ion Piţurcã[401].

Curios cã textul imnului nu fusese încredinţat spre a fi compus, unui amator cu "origine socială sănătoasă", ca de pildă muncitorului de la Atelierele C.F.R.-Nicolina, Ion Niculi, membru în Prezidiul R.P.R. sau vreunui aspirant la un loc în istoria literaturii române, lângă Teodor Neculuţă, poetul cizmar.

---

*) Printre cei 34 se numărau. Gr. Gafencu, Gr. Niculescu-Buzeşti, C-tin Vişoianu, Nicolae Rădescu (fugit cu un avion în Turcia), C. Cantacuzino-Bâzu, Pamfil Şeicaru, V. V. Brătianu. S-a retras cetăţenia românã regelui Mihai I, reginei mamã Elena, Elisabetei de Hohenzollern. M. Ioaniţiu mărturiseşte cã trenul regal a părăsit ţara după 1 ianuarie 1948, în mare grabă, fără ca paşaportul regelui să fi dispus, cel puţin, de viza elveţianã necesară, fapt pentru care a fost oprit la graniţa acestei ţări, unde a aşteptat mai multe ore.

Ar fi fost ultima grijã pe care românii o puteau avea la acea orã: dar tot viitorul se aflã în față! Va veni și momentul când un cârpaci va recita în aplauzele a douã-trei mii de lichele oportuniste, din așa-numitele congrese, lozinci rimate, care și pe celebrul Gâgã l-ar fi fãcut sã roșeascã.

PARTEA A II-A

AȘA PIERIT-AU, GLAS ÎNĂLȚÂND ȘI GRĂIND: ”OSANA LUI STALIN, OSANA TOVARĂȘEI ANA!”

DIAVOLUL APĂRĂ CRUCEA, IAR PARTIDUL... AUTONOMIA SINDICALĂ

Ar fi greșit să ne închipuim că în timp ce era concentrat pe frontul lichidării adversarilor și ariviștilor, pe măsură ce scopul de a rămâne singur pe scena politică, partidul uitase măcar o clipă de fratele său cel mare și rău. Nu uitase!

Dimpotrivă, până se va elibera complet de grijile și necazurile pe care i le pricinuiseră *reacționarii*, se pregătea terenul pentru îmbrățișarea sufocării.

Se citea mai departe ”manualul” lui Zinoviev care prevedea în mod expres trecerea *peste capul* acelor *mișei* de conducători, pentru a le sufla ”*milioanele de muncitori (de) la spatele lor* ”.

Iar milioanele de muncitori se aflau în sindicatele conduse paritar de comuniști și de social-democrați, pe alocuri cu precădere de aceștia din urmă. Ca și în 1944, la fel și în 1947, în masă, deși ”neclarificați” în multe subtilități politice, un lucru muncitorii îl știau însă bine: cel pe care îl urmau nu era în orice caz P.C.R.-ul. Chiar și la mitinguri, unde strigau pentru că asta li se cerea, *Moarte lor!*, simplificând la maximum lucrurile, ei știau că merg după sindicat care le făcuse economate, acele magazine care le facilita aprovizionarea cu mălai, pâine, zahăr, marmeladă, mezeluri, săpun etc. Ei mai știau că dacă nu mergeau și nu strigau, putea să li se închidă accesul la ele.

Pentru a pune mâna pe mase, P.C.R. trebuia să-i scoată pe conducătorii socialiști din conducerea asociațiilor și uniunilor profesionale.

Acum era destul de puternic pentru a le face vânt pe ușă afară.

Învăluirea se începu prin izolare și cum socialiștii cedau întruna teren, într-o zi aveau să se trezească pe dinafară nu numai din sindicate, ci și din propriul lor partid.

Cu sindicatele, năstrușnicii de tacticieni comuniști aflară sau li se dădu rumegată gata - amănuntul nu mai contează! - teza care în alte împrejurări, dar mai ales astăzi, i-ar îngrozi și ar fi taxată drept erezia ereziilor, inspiratã de Anticrist în persoanã: a autonomiei sindicale.

Partidul comunist (în orice caz cel român) și autonomia sindicalã sunt entități similare semnului crucii pe care diavolul și l-ar face smerit în fața altarului.

Pentru muncitorimea din România, în pofida amneziei pe care partidul o cultivă privind acest moment, există însă precedentul și acest lucru este important, indiferent de mobilurile care au stat la baza lui.

Acceptarea de către partid a autonomiei sindicale, a libertății muncitorilor și salariaților în general de a organiza liber, fără amestecul *forței conducătoare* a societății, de a-și revendica drepturile prin toate mijloacele pașnice pe care le consideră necesare, până la declanșarea de greve, înseamnă renunțarea la dictatură, la totalitarism, admiterea pluralismului. Așa ceva nu s-a întâmplat la noi, nici măcar pentru o zi.

”Autonomia” din 1947 nu a fost decât o farsă. O înșelătorie nouă, cameleonică, precum numeroasele travestiuri organizatorice, tactice și teoretice prin care a trecut, începând cu 1944.

Iată cum s-au petrecut lucrurile: pentru a-și însuși sindicatele, partidul avea nevoie să-și impună în fruntea lor, nu numai în conducerea superioară, ci și în organizațiile de jos, oamenii săi. Pentru aceasta avea nevoie de niște ”alegeri” sindicale. Dacă avea nevoie înseamnă că le-a și făcut să aibă loc. Apoi a decretat:

”*Efectuarea alegerilor sindicale pe baza autonomiei sindicale și a democrației muncitorești!* ” [402].

Interpretarea ambelor noțiuni nu era însă lăsată, așa, pe mâna orișicui. Pentru ca să nu se creadă carecumva că *autonomia sindicală* se confundă cu cea cunoscută de toată lumea, când ea era dirijată, P.C.R. îi dădu chipul și asemănarea sa.

La cererea social-democraților de a se stalibi în comun listele de candidați, cu scopul de a păstra proporția și echilibrul de forțe existente, șefii P.C.R. se supărară foarte, invocând ”democrația muncitorească”, pentru care făcuseră subit o mare pasiune, cerând ca adunările să fie ”lăsate” să-și aleagă pe cine ”voiau” ele. Pasămite și P.S.D.-ul trebuia să creadă povestea cu ”masele”, când deja infiltrarea, trimiterea de gălăgioși, acționând sub tutela *instrucțiunilor precise* elaborate de C.G.M., care C.G.M. era deja în mâinile partidului comunist, constituiau semne care nu prevesteau nimic bun pentru social-democrați.

”Viziunea” aceasta asupra ”autonomiei” a fost totuși respinsă de conducerea P.S.D. Dar nu era decât punctul de vedere al unei părți a acestei conduceri, hotărâtă să nu cedeze mai departe.

Punctul ei de vedere triumfă. Dar, vai, pentru mult prea puțin timp. Pentru atât de puțin, încât gazeta *Libertatea* abia avu timp să facă public ce anume gândeau social-democrații despre *autonomie* și democrație muncitorească[403], și cu o grabă care trăda o nouă panică, lucrurile fură puse la punct imediat, în termenii cei mai drastici, de chiar numărul doi din echipa ”exteriorilor”, Vasile Luca. Era semnul că alungarea socialiștilor din sindicate intra în răspunderea sa, unde era ajutat de Leonte Răutu, pompierul de serviciu în probleme ideologice și de culturã ale stalinismului.

Tema fiind deosebit de actuală, este interesant de văzut ce zicea atunci partidul, prin cuvântul lui Vasile Luca.

Problema ”*ar trebui să fie clară* ” și ”*n-ar trebui să existe*”, spunea V. Luca, făcând apel la *Protocolul F.U.M.*, când sub pretextul unității de acțiune, socialiștii erau trași la răspundere sau strânși cu ușa în acest for.

Staliniștii naționali s-au simțit cel mai rău loviți în plexul ideologic, atunci când autorul din *Libertatea*, ascuns după un pseudonim, le-a diagnosticat poziția ca fiind identică cu cea a *manișt*ilor, a partidului pe care P.C.R.-ul tocmai se pregătea să-l arunce în închisoare.

”*Comunitatea de idei și acțiune între P.C.R.* [...] *și manișt*i ”, ar putea fi interpretată la urma urmelor, datorită momentului când apărea articolul, și drept o timidă și diplomatică apărare a partidului urcat pe eșafod.

Indignarea comunistă nu cunoscu margini, iar glas îi dădu Vasile Luca:

”*Credem că mai ales din partea unor social-democrați, o asemenea comparație între P.C.R. și manișt*i *întrece orice limită și va fi respinsă cu cea mai mare indignare de orice muncitor social-democrat cinstit* ” [404].

Dacă ar fi fost și el măcar un fost muncitor *cinstit*, Vasile Luca ar fi recunoscut o coincidență cu poziția *manistă*, desigur pe baza unor considerente diferite. Această întâmplătoare coincidență era pe deplin în spiritul încuiatului comunism românesc, care în interesul puterii sale putea și poate să îmbrace orice haină, să-și ia drept travesti orice chip, chiar și acela al adversarilor săi.

Cine mai bine decât P.C.R. s-a priceput să ocupe pe rând sau simultan poziții net ”creștin ortodoxe”, ”legionare”, ”monarhiste”, ”maniste”, cu o artă a mascării chipului său autentic fără comparație, dar neconfundându-se niciodată cu nici una din aceste ideologii, principial adverse? Și cine dacă nu P.C.R. era de fapt și prosemit și antimonarhic, când de fapt nu era nici una nici alta, ci totalitar și dictatorial? Îndată ce obiectivele fuseseră atinse ”culori-

le de camuflaj", "aliańele" şi "tacticile", indiferent cum sunt numite astãzi, erau lepãdate şi partidul îşi revenea la matcã.

Fãrã voia lui, apãrând aceastã *autonomie* a sindicatelor, P.C.R. a pus la baza relaţiilor sale cu muncitorimea o minã cu explozie întârziatã, al cãrei moment critic nici de el nu este cunoscut. Când muncitorii se vor organiza în sindicate autonome, ei vor trebui sã utilizeze drept argument exact acela pe care l-a folosit partidul în 1947, când *Scânteia* scria negru pe alb:

"*Ar fi un sectarism îngust de a reduce aceste sindicate la aceea de simplã anexã a F.U.M.-ului sau chiar a unui partid unic muncitoresc!* " [405].

Ce mai spunea dupã aceea Vasile Luca? Descoperirea epocalã a partidului, fãcutã cum vom vedea printr-un agent, cã în P.S.D. s-a format *o nouã dreaptã*, a fost întoarsã numai în atingerea scopurilor lui finale. Îşi propunea P.S.D. sã se menţinã în conducerea organizaţiilor sindicale de jos de dragul muncitorilor sau, dimpotrivã: "[...] *se lasã condus de curentul care urmãreşte introducerea în fruntea sindicatelor a anumitor elemente de dreapta anticomuniste?* " [406], se întreba retoric Vasile Luca. Aici, însãrcinatul cu afaceri tenebroase ale P.C.R. nu s-a putut abţine sã nu facã uz de dosarele obţinute prin agenţii informatori şi notã:

"*Instrucţiunile date membrilor P.S.D. de cãtre secretariatul sãu pe data de 8 iulie 1947 şi mai ales o altã instrucţiune în vederea alegerilor sindicale care purta menţiunea:* YY*Pentru folosirea internã de partid. La terminarea alegerilor se va înapoia secretariatului*[[*, poartã pecetea influenţei elementelor de dreapta care încearcã* [...] *sã introducã în conducerea sindicalã, în locul celor propuşi de sindicate* (recte de P.C.R., n.n.), *fie ei şi membri ai P.S.D., pe cei care sunt propuşi de aşa-numiţii* YY*rãspunzãtori delegaţi*[[(pe care P.C.R.-ul nu-i voia, n.n.) [...] *Agitaţia şi propaganda anticomunistã, antidemocraticã, revizionistã şi antisovieticã a acestor elemente şi creşterea influenţei lor în P.S.D. prezintã un pericol real pentru unitatea sindicalã, pentru*..." etc., etc. [407].

Pentru a potrivi zicerile despre *pericolul real* la realitate, aceasta din urmã a şi fost aranjatã dupã necesitãţile zilei. Este un indiciu al forţei pe care partidul comunist o avea în acest moment.

Socialiştii aleşi prin voinţa muncitorilor în fruntea sindicatelor, provocând astfel eşuarea listelor antepreparate, erau imediat etichetaţi ca fiind *de dreapta, titelişti* etc. Au apãrut elemente noi în limbajul oficial, mult prea rapid evoluat: atitudine *antisovieticã* şi *acte de sabotaj.*

Cum s-a terminat acest conflict, respectiv polemica P.C.R. - P.S.D. în chestiunea alegerilor sindicale? Desigur cu happy-end. Desigur, pentru cel mai tare.

Conducerea P.S.D., cu două-trei excepții, se agăța cu prea multă pasiune de funcții și posturi ministeriale, pentru a le pune drept mizã într-o luptă dificilă de supraviețuire a principiilor (la care de altfel renunțaserã) și a partidului lor, în acel al doisprezecelea ceas, când încã mai putea sã încerce ceva cu oarecari rezultate. Cedã. *Pupat Piața Independenței* [408].

P.C.R. a celebrat evenimentul cuceririi sindicatelor și prin apariția gazetei *Viața Sindicalã* (sept. 1947), devenită ulterior *Munca*. Se copia astfel nu numai sistemul sindical sovietic, ci chiar și titlul gazetei acestor sindicate, *Trud*.

Acolo, jos, ultimii mohicani, care în pregătirea și desfășurarea alegerilor mai încercau sã apere poziții socialiste în fruntea muncitorimii, consacrate prin tradiții de decenii, erau azvârliți afarã, ca ”*nãpârci titeliste*” sau ca ”*dușmani înrãiți ai clasei muncitoare*” care ”*voiau sã spargã autonomia sindicalã și unitatea muncitoreascã* ”.

Mai târziu aveau sã fie azvârliți înãuntru.

Pentru a înfățișa gravitatea rãzboiului pe care P.C.R. l-a declanșat atunci împotriva muncitorimii care-i urma pe social-democrați și pentru eliminarea acestora din conducerile sindicale, vom renunța a aduce citate din articolele care au însoțit campania, ci doar titlul unuia din ele:

”*Nãpârcile titeliste au scos capul! trãdãtorii Solovnikov și Constantinescu de la Fabrica de timbre, instigã la crimã împotriva conducãtorilor sindicatului Arte Grafice*”.

Iatã reportajul unei ședințe de alegeri, publicat în presa de partid, în care tonul este atât de strident fals, încât toatã montarea regizoralã a alegerilor este mai mult decât evidentã, scenele având astãzi toate calitãțile caricaturii. Reportajul este semnat de Constantin Chiriță, viitorul scriitor de origine muncitoreascã și viitor secretar al organizației P.C.R. a Uniunii Scriitorilor, în anii șaptezeci:

”*Un frumos exemplu de unitate l-au constituit alegerile de la fabrica ”Izvoranu” din Bacãu.*

Câteva elemente social-democrate de dreapta, demascate ca titeliste, au cãutat sã agite masa de salariați, sã spargã unitatea sindicalã. Dar masa nu s-a lãsat înșelatã!

Au ieșit în fața salariaților muncitori, femei, moșnegi care abia își trãgeau (sic!) *bãtrânețile și au vorbit, au criticat amãnunțit, serios. Au arãtat tuturor acțiunile întreprinse de elemente de dreapta contra F.U.M., afacerile pe care le fãceau, lefurile duble pe care le încasau, incapacitatea lor.* (Deci P.C.R. îi cumpãra pe social-democrați cu salarii duble, iar dacã aceștia refuzau sã se lase corupți sau își reveneau, erau ”demascați”! N. n).

Atât muncitorii social-democrați, cât și cei comuniști și cei fără de partid, la glasul bătrânei Maria Filip au răspuns cu energie și au alungat din mijlocul lor pe cei care căutau să spargă autonomia sindicală și unitatea muncitorească.

Entuziasmul de la sfârșit n-a cunoscut margini. După o adevăratã bătaie de flori, fiecare membru al comitetului a fost purtat pe brațe și prins într-o horă care făcea să duduie imensa sală de festivități a fabricii "Izvoranu".

Pe linia aceasta de entuziasm, de mare sărbătoare, sub semnul unității sindicale, decurg alegerile comitetelor de intreprindere pe văile Bistriței și Trotușului [...]" [409].

"Bătaia de flori" mirosea a bătaie în pivnițele Securității, iar "entuziasmul" și atmosfera de "mare sărbătoare", a pușcărie.

ULTIMA BĂTĂLIE PENTRU P.S.D.

P.C.R.-ul sperase că o datã cu izolarea integrilor și consecvenților, fideli la început lui C. Titel-Petrescu, problema fusese practic încheiatã. Considerentul după care în fruntea P.S.D., aflându-se de acum numai oameni supuși, cumpărați cu funcții și avantaje și oricâtã împotrivire exista la nivelul membrilor de rând, hotărârile depindeau în ultimã instanțã de cei dintâi, nu era chiar atât de lipsit de fundament. La începutul anului 1947, din rândul liderilor P.S.D. care trecuserã pe pozițiile partidului comunist, repudiindu-și președintele, pe C. Titel-Petrescu, 4 aveau portofolii de miniștri plini, 4 de secretari de stat, 81 aveau fotolii în Adunarea Deputaților. Șefii locali aveau funcții corespunzãtoare în orașele și județele de reședințã, adicã de prefecți, primari etc.[410].

Această situație constituie un răspuns de la sine la o eventualã nedumerire asupra felului cum de s-a reușit atât de rapid să fie anihilatã rezistența masivă în mediile muncitorești la *autonomia sindicalã* de tip stalinist și prin ce mijloace conducerea P.S.D. a fost "lămuritã" să o accepte.

Și totuși nu mergea chiar pe roate această lucrare de "*clarificare*", cum se numește în limbajul criptic al partidului transformarea social-democraților în docile instrumente ale lichidării propriei mișcări. Așa a avut loc ultima tentativă de salvare a P.S.D.

Scenariul răfuielii cu *noua dreaptã* era deja pus la punct și fusese încercat inițial cu numai un an înainte, cu succes. Mai întâi, un social-democrat

”cinstit” era instrumentat să pornească o acțiune de ”demascare” a celor care mai aveau curajul să stea în calea acțiunii P.C.R.-ului: rumoarea începută de o unealtă era amplificată la proporțiile unui scandal de presă, cu avertismente date conducerii P.S.D., urmate de discuții de *clarificare*, până ce adversarii erau eliminați nu numai din funcții și din pâine, ci anulați ca entități, în general.

Lichidarea definitivă a problemei prin realizarea *unității* politice, cuprindea implicit, ca primă etapă, înlăturarea tuturor elementelor care făceau frondă acțiunii. Ele reprezentau însăși conștiința muncitorimii și a partidului ei. Ori tocmai conștiința trebuie suprimată.

P.C.R.-ul era afectat de faptul că o dată cu izolarea lui Titel-Petrescu de fostul său partid, *titelismul*, după expresia vremii, nu fusese înlăturat din P.S.D. El reprezenta un fenomen de durată, o idee-forță, cu perspective de a lua oricând amploare. De aceea înlăturarea opoziției devenise obligatorie, operațiune de care depindea însăși înlăturarea social-democrației ca mișcare politică în viața țării.

Totul s-a desfășurat ca o campanie care a fost lansată printr-un amplu articol, *Drumul lui Leon Blum.* Studiul respectiv era o teoretizare a necesității de a fi lichidată nu doar *dreapta*, ci social-democrația în general [411].

Este interesant că acest semnal, în loc să stimuleze conducerea P.S.D. de a pune preț pe valorile morale existente încă în sânul ei, prin rezistența celor puțini pentru care privilegiile nu contau, a avut darul de a o timora și a o face și mai aservită.

Pentru aplicarea liniei sale, partidul comunist folosește același obișnuit procedeu, declanșând ”demascările” printr-un fripturist.

La numai câteva zile după semnalul dat de Miron Constantinescu, un oarecare Mișa Levin publică în gazeta *Poporul*, (oficios al P.S.D. din Brașov), un articol ”demascator”, preluat imediat de *Scânteia*, care a făcut din el un incendiu, numindu-i pe cei atacați: ”*elemente dușmănoase*”, ”*elemente fasciste și corupte*”, ”*clientelă politică oportunistă, carieristă și cu state de serviciu fasciste*” etc. Articolul în sine anunța o ”*tragedie a P.S.D.-lui* ”. Ea era însă alta decât cea reală:

”*Au plecat prea puțini. Titel a plecat, dar au rămas titeliștii.*”

Urmează un șir de insulte, apoi:

”*Ei nu sunt amatori ai opoziționismului riscant, ei erau pentru opoziție în sânul guvernului, așa cum preconiza Titel și cum doresc și astăzi urmașii săi. Să ai atuurile opoziționismului și totodată avantagiile guvernamentalului, iată politica* YY*ideală* [[”.

Dar exact așa procedase partidul comunist între 23 august 1944 și 6

martie 1945, când fãcuse parte din guvernele succesive ale perioadei şi în acelaşi timp le subminase prin opoziţie deschisã ori clandestinã. Acum reproşa unor social-democraţi, reprezentând cazuri singulare, ceea ce fusese regulã pentru toţi conducãtorii P.C.R.-lui cu trei ani mai înainte.

Dar articolul cu pricina putea fi citit şi ca un denunţ nou la adresa lui C. Titel-Petrescu. Asocierea numelui sãu cu acela al partidului pe care comuniştii îl manevrau dupã plac, urmãrea în ultimã instanţã sã acorde un statut opoziţiei din interiorul lui.

Curios cã în lipsa-i de scrupule, stalinismul autohton mai avea nevoie de justificãri "teoretice" pentru lansarea represiunii:

"*Titeliştii nu şi-au urmat şeful,* [...] *dar în sufletul lor i-au rãmas fideli* [...]" [412]. Campania impusã de P.C.R. purta firma *Discuţii în P.S.D.*[413]*.*

Concret, ea era îndreptatã împotriva secretarului organizaţiei din capitalã a acestui partid, Ion Burcã, ocupând şi el o funcţie în guvern, de secretar de stat la interne. Acesta era sensul vehementului atac asupra "incompatibilitãţii" opoziţiei politice cu deţinerea unui portofoliu ministerial, care era de fapt un semiportofoliu.

Ion Burcã, muncitor la originea ocupaţiilor sale, desfãşura o campanie ("*baliverne debitate la Brãila*", precum şi "*tocmai în Banat* ", dupã cum le calificase *Scânteia*), declarând cu un admirabil curaj, spre indignarea neprefãcutã a staliniştilor cã: "*ceea ce face nu are alt scop decât salvarea P.S.D. de la pieire!* " [414].

Dupã vechile metode aplicate socialiştilor care se opuneau planurilor de dizolvare a mişcãrilor lor, se administreazã şi lui Burcã şi celor care l-au urmat, dintre care cel mai important ca poziţie era Mironescu-Mera, mãsurile ştiute: insulte, calomnii, ameninţãri, ambalate toate într-un limbaj suburban, întru totul corespunzãtor gradului de civilizaţie al celor ce dirijau campania[415].

În aceeaşi gazetã "social-democratã", *Poporul*, în spatele cãreia se afla partidul comunist, se lansau asemenea denunţuri şi ameninţãri fãrã echivoc, prilej de a-l reciti din nou pe Caragiale:

"*E cazul deci sã ne întrebãm: în serviciul cui se aflã acest personagiu? Cine-l ghideazã? Cine-l învaţã sã persevereze pe calea pe care şi-a(u) frânt gâtul predecesorii sãi? Câte întrebãri, atâtea nedumeriri! De unde atâta îndrãznealã la Ion Burcã? Faptul cã îndrãzneşte ceea ce n-a îndrãznit pânã acum nimeni, nu poate fi pus numai pe seama iresponsabilitãţii sale. O, ce n-ar da ca şi de data aceasta sã se punã la adãpostul unei asemenea scuze!* [...] *D. Ion Burcã a declanşat un deznodãmânt pe care nu mai e în stare a-l împiedica!* " [416].

Despre Mironescu-Mera, subsecretar de stat la Asigurãrile Sociale,

considerat ”partener” al lui Ion Burcă, *Scânteia* scria:

”*Încadrat în P.S.D. după 23 august, având în urmă un compromițător trecut politic, Mironescu-Mera, nu și-a putut ascunde mult timp legăturile care-l uneau cu Titel-Petrescu și Mihalache* (sic!). *Ba mai mult, dezonorând demnitatea, nemeritată desigur, de membru a(l) unui guvern democratic, și-a îngăduit ca în cursul unui recent turneu de propagandă în județul Putna, să reia metodele electorale maniste, încercând zadarnic că sperie pe țărani cu basmul răsuflat al așa-zisei înființări a colhozurilor, cu tot felul de născociri antistaliniste.*

Tipic reprezentant al reacțiunii, Mironescu-Mera, care de fapt nu a avut și nu are nimic comun cu clasa muncitoare, a încercat să folosească aniversarea împlinirii a trei ani de la 23 august, pentru a se deda în sala Pastia din Focșani, unei deșănțate încercări de agitație împotriva P.C.R. și regimului nostru democratic” [417].

Proporțiile rezistenței la vasta operațiune de lichidare a social-democrației, chiar și în rândul liderilor cumpărați cu privilegii, pot fi apreciate și după faptul că, de pildă, întreaga organizație maghiară a P.S.D. Cluj a format o opoziție în jurul conducătorului local și membru al comitetului central, Lakatos. Desigur și această opoziție a fost lichidată, o dată cu cea din capitală, din Banat, Brăila etc.

Acestea sunt însă fapte care se cunosc numai din surse oficiale actuale, vârful vizibil al unui aisberg uriaș a cărui cea mai mare parte se alfa ascunsă privirilor.

Fundalul evenimetelor îl constituia încordarea de scurtă duratã la care participase întreaga conducere a P.S.D. în problema fixării în F.U.M. a proporției comuniști-socialiști în conducerea organizațiilor sindicale, deci pe fundalul victoriei principiului *autonomiei sindicale.*

Pentru o imagine cât mai clară a contextului, amintim că de numai câteva săptămâni, scena politică fusese golită de marile partide de opoziție.

După începutul făcut în interiorul formației dușmanului, finalizarea operațiunii era preluată direct de P.C.R., pe față.

În consecință, se dădu un nou semnal, urmărind să se demaște ”*dușmanii înrăiți ai unității de acțiune a muncitorimii* ”. Cu greu se putea găsi un autor mai potrivit care să îmbine cu atâta măiestrie ipocrizia politică, machiavelismul, cameleonismul decât Leonte Răutu, supranumit chiar și în cercurile propriului partid, *Cameleonea.*

Articolul său debuta cu o minciună: comuniștii sunt ”*străini de orice tendință de a se amesteca în treburile interne ale P.S.D.*”. Urma imediat o a doua: ”*Atitudinea partidului față de F.U.M. se caracterizează printr-o adâncă*

principalitate." Conceptul de *principalitate* nu a fost niciodatã lãmurit de teoreticienii partidului, dar conținutul lui s-a relevat în practica politicã: el era sinonim cu pretenția ca socialiștii sã fie docili, conformiști și sã nu aibe pretenții de fond.

Mai departe, autorul dezvolta o întreagã teorie a necesitãții partidului unic, dar în același timp îi amenința pe cei care se opuneau, cu "*pericolul unei asemenea acțiuni* ":

"*Sub pretextul apãrãrii P.S.D. împotriva unor primejdii imaginare* - scria el - *unii încearcã sã nege și sã ascundã primejdia realã: cea a influențelor de dreapta în P.S.D.*".

Sofistica stalinistã în care Rãutu, trebuie sã o recunoaștem, atinsese virtuozitatea, prezenta acțiunile de lichidare a mișcãrii socialiste drept mãsuri pozitive, corespunzând "*imperativelor unitãții* " clasei muncitoare.

Un spațiu larg, autorul îl rezervã analizei declarațiilor fãcute de Ion Burcã la 27 iulie 1947, la Brãila și publicate de ziarul local *Voința*. Firește, Rãutu tunã și fulgerã împotriva tuturor celor care se pronunțaserã pentru echilibrul între comuniști și socialiști în conducerea sindicatelor. L. Rãutu, partizan al autonomiei sindicale! Sã te crucești! El îl cita pe Ion Burcã, spunând: "*Ca social-democrat, înțeleg cã aceste sindicate trebuie sã trãiascã sub influența și conducerea P.S.D.*", cãruia îi rãspunde indignat*:* "*Cunoaștem bine din ce model s-a inspirat Ion Burcã. Este modelul C.G.M., așa cum arãta pe vremea guvernãrilor* YY*istorice*[[*și a adâncii ilegalitãți a partidului nostru* " [418].

La desert, Rãutu lansã elementul agravant al atitudinii celui incriminat, care "*abordeazã problema relațiilor dintre România și U.R.S.S.,* [...] *transcriind cuvânt cu cuvânt mârșava calomnie inventatã de maniști, cum cã* YY*P.C.R. asumã numai în favoarea lui acestã prietenie. Întreaga țarã românească trebuie sã se bucure de a avea alãturi de ea o țarã prietenã... Pretindem deci aceastã prietenie și pentru întreg poporul român*[[".

Numai un maestru al relei voințe și un campion al invențiunilor din piatrã seacã a unor vini, precum Rãutu, putea rãsturna un mijloc de apãrare în reversul lui, fãcându-l cap de acuzare. Astfel cã n-a mai fost decât un pas în a-l face adversar al "*politicii de prietenie româno-sovieticã pe care o duce din prima zi a existenței sale P.C.R.*". Știm cu toții ce însemna în acea perioadã o asemenea acuzã.

În final, sunt enumerate unele atitudini, de fapt amenințãrile partidului comunist, asupra cãror traducere în fapt nu trebuia sã existe nici un dubiu, de la început: "*Urmașii sau continuatorii lui Titel-Petrescu au tot atât de puține perspective politice ca și Titel-Petrescu însuși* ".

Și pentru cã amenințarea pesemne nu pãrea suficient de tare, mai fu adãugatã una, menitã a da celor în cauzã fiori reci pe șira spinării, cum cã oricine: ”[...] *vede clar cã în România democraticã o reînviere a menșevismului* (a se observa cã mișcarea social-democratã numitã <<menșevism>> era consideratã deja sucombatã, n.n.), *este cu totul lipsitã de perspectivã, cã anti-sovietismul duce direct în brațele imperialismului strãin* (spre diferențã de Rãutu care stãtea în brațele imperialismului nestrãin, n.n.), *iar anticomunismul duce în mod inevitabil la fascism*” [419], și toate împreunã duc la pușcãrie, voia Rãutu sã spunã, dar a omis pentru a nu fi pleonastic. El are meritul incontestabil de a fi fost întâiul care i-a etichetat pe social-democrații din România cu termenul de *menșevici*, reprezentând o trimitere directã la represiunile la care aceștia fuseserã supuși în Rusia[420].

Cu un asemenea cazier, cel care îndeplinise pânã în acele zile funcția de secretar la interne, avea sã cunoascã prea devreme și în cu totul altã calitate, beciurile ministerului la care lucrase.

Dacã Burcã ar fi fost un izolat, un caz aparte! Dar alãturi de el se afla întreaga organizație a P.S.D. a capitalei și a județului Ilfov. Liderul socialist avea de partea sa în lupta de supraviețuire a mișcãrii socialiste, pe care Rãutu, nu fãrã un oarecare rezon o declarase deja decedatã, și alte organizații județene, cu efectivul lor întreg. În alte condiții, victoria ar fi fost simplã. Dar nu în 1947! Și el întârziase cu peste un an!

Față de aceste sute de mii de oameni solidarizați, P.C.R.-ul nu mai vorbi de *unificare*, ci trecu direct la desființarea organizațiilor. În acest fel se desființã pur și simplu o parte a P.S.D.

Au fost dizolvate toate organizațiile care merseserã dupã Ion Burcã. Fapt fãrã precedent: a fost dizolvat comitetul P.S.D. al capitalei, din pricinã cã toți membrii lui erau solidari. În capitalã, deci nu mai exista un Partid Social-Democrat.

Puterea opoziției fusese atât de mare, încât chiar și oamenii partidului comunist aflați în conducerea social-democrației fuseserã puși în situația de a rãmâne izolați. Prin urmare, ei încercarã un modus vivendi de a ieși din situație, împãrțind ”rãspunderea” așa-numitei polemici, acordând ambilor participanți ”*un avertisment public*”. P.C.R. care ”*nu se amesteca în treburile interne*” ale celuilalt partid, nu și-a ascuns nemulțumirea cã agentul sãu, Mișa Levin, fusese admonestat, aplicându-i-se ”*același tratament* ” ca și unui ”*recidivist în atacuri anticomuniste, cum este Burcã* ”. De data aceasta, staliniștii adoptarã un ton de amenințare directã și de ultimatum, vizându-i pe toți liderii P.S.D.[421].

Amenințarea avu efect: se predarã cu toții. Ion Burcã fu ”rechemat” din

funcția pe care o ocupa la Interne, în locul lui fiind numit Th. Iordăchescu, căzut în bigotism stalinist. Nu mai era același om cu cel care participase la congresul de constituire a P.C.d.R. din 8 mai 1921, dar pe care îl abandonase. Acum partidul la fondarea căruia contribuise în modul cel mai activ îi teroriza pe toți ai săi.

În septembrie 1947, un *Comunicat* al birourilor politice ale celor două formații anunța hotărârea de a se pune în *discuția* forurilor de conducere respective, "*mijloacele practice pentru grăbirea*" a ceea ce se zicea că era unificarea.

Comunicatul avea doar un moment de sinceritate: că P.C.R. era extrem de grăbit.

PEȘTELE CEL MIC ÎL ÎNGHITE PE CEL MARE...

În vederea congresului P.S.D., care se anunțase pentru toamnă, adunările comune în care social-democrații participau ca niște figuranți, preluaseră funcțiile organizațiilor P.S.D. Acum staliniștii nu mai vorbeau despre autonomie. Se punea accentul pe contestarea delegaților aleși pentru al XVIII-lea Congres social-democrat și anume a acelora care aveau mandat din partea masei de membri de se opune unificării forțate.

După ce muncitorii socialiști își aleseseră reprezentanții care urmau să răspundă cu un *Nu* categoric înțelegerii intervenite peste capul lor, prin noua formă organizatorică inventată, a ședințelor comune, se anulau mandatele anterioare și se impunea delegaților înlocuirea lor cu oameni care să spună *Da*. Acest fapt se petrecu în majoritatea centrelor industriale din țară.

Probabil că în toate organizațiile s-au produs asemenea *contestări*, dacă și lucrările actuale, în tendința lor de a modifica datele concrete ale realității istorice, exagerându-le sau dimpotrivă, micșorându-le, după cum cer nevoile de falsificare a istoriei, citează totuși mari centre industriale cu o concentrare socialistă, unde asemenea răsturnări forțate au avut loc. Având în vedere că mari organizații P.S.D. fuseseră deja desființate, enumerările selective din o serie de lucrări, creează imaginea unei împotriviri de masă la nivelul organizațiilor de jos, la formarea așa-numitului *partid unic muncitoresc.*

Scânteia din 4 octombrie 1947, într-o relatare de la adunările comitetelor județene P.S.D. nu ascundea - cu toată cenzura ce și-o impusese în

această chestiune că în anumite localități s-au înlocuit delegații aleși în mod democratic, prin alții, numiți.

La rândul său, Gh. Țuțui, autorul lucrării menționate despre formarea partidului unic, face o enumerare (desigur, strict selectivă) a zonelor și regiunilor unde "*necesitățile au impus*" răsturnarea alegerilor democratice de delegați: "*în toate localitățile din Valea Jiului* ", în "*mai multe organizații din Oltenia*", în toată Transilvania și în tot Banatul[422]. Stăpâni pe situație, staliniștii puturã exclama cu ușurare: "*Chestiunea înfăptuirii partidului unic este coaptă!* " [423].

La începutul lunii octombrie s-a putut deschide astfel cel de-al XVIII-lea Congres al P.S.D., care a fost și ultimul.

Interesantă este relatarea deschiderii și desfășurării lucrărilor acestui for, în paginile ziarului *Scânteia*. "*În prezidiu, alături de dr. Petru Groza au luat loc*: [...]". Enunțare seacă, cuprinzând numele membrilor conducerii P.S.D. și ale delegaților străini. "*În mijlocul aplauzelor frenetice ale congresiștilor, își fac apariția, luând loc pe estradă, o delegație a conducerii P.C.R. Din delegație fac parte tovarășii*...", (o listă lungă, inclusiv delegați ai organizației de partid a capitalei, n.n.).

Nu era o iluzie, ci o realitate: conducerea minorității trebuia să domine numeric, creând impresia cã proporția din prezidiu reflecta proporția dintre cele două partide.

Luă cuvântul primul ministru. El apelă la o metaforă pentru a îndemna la ceea ce P.C.R. intenționa să întreprindă și fără sfaturile lui: "*Priviți în rândurile voastre și dacă sunt marinari care vor să tragă corabia înapoi, zvârliți-i afară!* ", adică să fie înecați.

Din partea P.C.R. a grăit Gh. Vasilichi. Cuvântarea lui era inspiratã din articolele deja cunoscute ale lui Vasile Luca și Leonte Răutu. Ideea dominantă o constituia îndemnul la "*curățirea partidului* " și la a gãsi vinovății cât mai grele care să justifice represiunea ce bătea la ușă.

Dar apare și un element nou: curățirea se impunea și în P.C.R.! Elementul care urma să fie curățat, se afla chiar în prezidiul acelei adunări. Era Lucrețiu Pătrășcanu și se pare cã ambele părți erau în temă. În ceea ce îi privea pe mebrii P.S.D.I., în frunte cu Titel-Petrescu, aceștia erau vinovați de o campanie "*antisovietică, anticomunistă, antisemită, adică exact manifestările nazismului german și ale fascismului italian* ".

Cuvântările liderilor P.S.D. au avut ca obiect teoretizarea tezei, după care lichidarea partidului lor era o adevăratã manã cerească, "*o condiție necesară pentru realizarea regimului democratic și a societății socialiste*" (Șt. Voitec). La aceasta, L. Rădăceanu a adăugat: "*Social-democrația nu trebuie*

sã rãmânã la principiile (de) dinainte de rãzboi ” și ”*realizarea unității trebuie sã fie organicã și nu mecanicã, așa cum a subliniat și tovarãșul Vasilichi* ”, care la rândul lui grãise pe baza indicațiilor tovarãșului Luca, iar acesta pe baza indicațiilor tovarãșului...

Congresul s-a încheiat cu o moțiune intitulatã: *Admirație pentru Uniunea Sovieticã, prin îndreptarea gândului cãtre popoarele sovietice, în frunte cu I. V. Stalin.* Și cu o rezoluție prin care comitetul central P.S.D. era împuternicit sã predea partidul în mâinile P.C.R.-ului și care venea tardiv, întrucât operația era încheiatã [424].

Chiar și dupã înlãturarea lui Ion Burcã și a altor oponenți care determinaserã o mișcare majoritarã în toatã țara, culisele congresului au mai marcat unele gesturi de împotrivire. Dupã Ion Burcã, a urmat epurarea din conducerea sindicatelor a lui Victor Brãtfãleanu, înlocuit cu Al. Sencovici, din grupul ”interiorilor”, a lui Mironescu-Mera, Gh. Stroia, Gh. Urzicã și a altora.

Pentru acest moment, pânã la congresul de unificare, ni se pare grãitoare mãrturia competentã a dr. F. Vl. Krasnoselski:

”*Se știe cã la congresul P.S.D. din octombrie 1947, Șerban Voinea care era ambasador la Berna și președintele comisiei de afaceri strãine a Adunãrii Deputaților, s-a arãtat foarte reticent la ideea fuzionãrii socialisto-comuniste, vorbind despre* YYo *lungã logodnã care este necesarã unirii fericite și îndelungate*[[. *Voinea obținuse sã fie creatã o comisie bipartidã care avea misiunea sã studieze modalitãțile unificãrii, decizia finalã urmând sã fie luatã de un congres extraordinar.*

Replica din partea comuniștilor nu s-a lãsat așteptatã: Voinea a fost acuzat în presã de reacționarism, iar Bodnãraș i-a dat de înțeles cã dacã mai voia sã ajungã la Berna, de unde oricum urma sã fie rechemat în scurt timp, trebuia sã se grãbeascã ” [425].

Între Congresul al XVIII-lea și Congresul de *unificare* viața politicã românească a cunoscut o intensitate maximã. Este perioada când au fost ”azvârliți peste bord” tãtãrescienii, moment apreciat de Dej drept: ”*o fundamentalã schimbare* [...] *în caracterul puterii de stat* ” [426], pentru cã pânã atunci, câteva portofolii se aflau formal în afara controlului comunist. Este de asemenea perioada care a marcat lovitura de stat de la 30 decembrie. Același fragment de timp se caracterizează prin începutul represiunii polițienești asupra social-democrației independente și prin finalizarea opțiunilor în vederea lichidãrii socialismului în general, ca mișcare politicã.

Nu exista linie de mijloc: cei care se împotriveau instaurãrii dictaturii staliniste erau *curãțați*. Ceilalți erau doar *cruțați*, dar numai în mãsura în care nu se împotriveau *unificãrii.*

Acum, la operația de *curățire* trebuia să participe P.S.D.-ul însuși. Responsabilii nu se mai jenau în această fază să dea pe un ton ultimativ indicația de procedură finală ca "*soluție firească* " cu caracter "*necesar și inevitabil* " [427]. Acolo unde avea deja acces, partidul comunist prelua el rezolvarea cazurilor celor mai urgente.

În Valea Jiului, adevăratã citadelă de socialism independent, unde muncitorimea respingea deschis hegemonia comunistă, după episodul Ion Burcă se acționă cu succes împotriva unui alt important conducător, aflat în fruntea minerilor încă din anii treizeci: Eftimie Gherman. Printr-o țesătură de intrigi și înscenări, E. Gherman nu numai că fu exclus din comitetul central al Uniunii Miniere și din mișcarea sindicală, în general, dar i se înscenă și un proces. Al. Sencovici, trimis de partidul comunist în conducerea C.G.M., pe locul confiscat social-democraților la eliminarea lui V. Brătfăleanu, a fost cel care l-a înlocuit și pe Eftimie Gherman din sindicatele miniere. Iar procesul intentat liderului socialist pretexta *delapidarea* unei sume de bani.

S-a reluat cazul lui Mironescu-Mera. Într-un timp record de la *demascarea* lui, i s-a întocmit un dosar, cuprinzând un șir întreg de acuzații care îl inculpa penal, urmând de asemenea să intre în colimatorul aparatului lui Teohari Georgescu. (Una viza moralitatea, fiind vinovat de "*violarea unei eleve, chiar în localul școlii* ", dar cu... 11 ani mai înainte, în 1936. Era declarat și delapidator, învinuit că își însușise 80 de vagoane de lemne etc.).

S-a trecut la lichidarea P.S.D.I. - Titel-Petrescu. Procedura împotriva partidului său fusese nu numai pusă pe rolul Tribunalului militar, dar datã și publicității. Astfel, *Scânteia* publica cu litere groase următorul anunț:

"*P.S.D.I. - Titel- Petrescu se află în cercetarea Tribunalului militar, acuzat pentru răspândirea de manifeste subversive. Av. Adrian Dimitriu, secretar general al partidului, a dispărut de la domiciliu* ". Comunicatul propriu-zis începea astfel:

"*Tribunalul militar instruiește cazul P.S.D.I. - Titel-Petrescu, la sediul căruia organele Siguranței au găsit în luna aprilie a.c. manifeste necenzurate ce erau difuzate organelor din țară. Acest material compus din 884 de file are un caracter subversiv și de propagandă antidemocratică și antisovietică* ". În legătură cu dispariția lui Adrian Dimitriu se scria că s-a "*dispus urmărirea numitului prin organele polițienești* " [428].

Pentru eficiența represiunii, locul de subsecretar de stat la interne pe care-l deținuse P.S.D. și revenit lui Th. Iordăchescu, după mazilirea lui Ion Burcă, a fost confiscat tot de P.C.R., conducătorul socialist primind drept "recompensă" portofoliul de ministru al Lucrărilor Publice, rămas vacant de la remanierea tătărescienilor, adică garat pe o linie moartă.

Limbajul devenea din ce în ce mai violent. Pentru câștigarea de noi merite, unii social-democrați supralicitau, practicând mimetismul. Este cazul agentului Mișa Levin care pescuind din zbor vorbele lui L. Rãutu despre menșevici, repeta și el ca papagalul, cum cã adversarii de *dreapta*: "[...] *nu sunt decât o nouã ediție a menșevismului și istoria a arãtat cã cei care merg pe calea menșevismului vor împãrtãși soarta menșevismului* " [429].

Fapt aparent divers: la mitingul de 7 noiembrie din Piața Victoriei, deja se scandează: "*Sta-lin! Sta-lin!* ". Regele mai era încã în țarã. Atmosfera este însã aproape pe deplin stalinizatã.

România devenise un laborator experimental pentru tot estul Europei în privința lichidãrii social-democrației.

Poate dintr-o modestie greșit înțeleasã, acest capitol a fost uitat cu totul de protocroniștii noștri care au stabilit cu exactitate prioritãțile românești în toate domeniile. Dar ce le-a scãpat acestora a fost sesizat încã de pe atunci de diverși lideri care se pricepeau de minune sã-și scoatã în evidențã meritele, pentru a fi apreciate cum se cuvenea la *centru.* Astfel, Gh. Apostol scria cã mișcarea sindicalã din România este: "[...] *un exemplu pentru centralele naționale sindicale ale țãrilor în care nu s-a reușit ca influența social-democrației de dreapta sã fie eliminatã* " [430].

Și Ștefan Voitec devenise protocronist. El cuvânta astfel la congresul din luna februarie: "*Ceea ce am înfãptuit noi, organic iar nu mecanic* [...]*, este neîndoielnic o operã de pionierat care bãtãtoresc un drum ce va fi urmat și în alte țãri* [...]" [431].

Iar cu ocazia vizitei, în ianuarie 1948, a lui Gh. Dimitrov la București, acesta a fost întrebat, cum privesc socialiștii bulgari unificarea celor douã partide din România? Cu destul tact, Dimitrov și-a spus pãrerea sa și nu a socialiștilor bulgari și a respins destul de strãveziu metodele, *experiența* din România, spunând cã în alte pãrți: "*Ea se face pe cãi diferite*" [432].

La începutul lui februarie, s-a deplasat la Moscova o delegație *guvernamentalã*. În afara lui P. Groza și a lui E. Mezincescu, cei chemați sã semneze Tratatul sovieto-român *de prietenie și asistențã mutualã* erau enumerați în ordinea în care dupã Congresul P.M.R. aveau sã figureze în aparatul comitetului central, în frunte cu Dej, avându-i printre ei pe Lothar Rãdãceanu. Nu existã nici o îndoialã cã data semnãrii a fost potrivitã în așa fel încât liderii viitorului partid *muncitoresc* sã primeascã înainte de constituire binecuvântarea lui Stalin și Molotov, la care s-au prezentat pentru vizionare. Primirea lor la Kremlin a avut loc la 3 februarie.

"*Sãpunul este cel mai mare dușman al pãduchilor și, firește, al tifosului exantematic!* " scria *Scânteia* în aceste zile.

România era cuprinsă de tifos exantematic. Era o prevestire? Un simbol?

În aceste condiții s-a deschis la 21 februarie 1948 Congresul de unificare. El nu mai avea ce să unifice. P.S.D. fusese deja lichidat încă din ianuarie, când în adunările generale ale organizațiilor de jos, apoi ale conferințelor județene, au fost alese organele de conducere ale partidului unic și delegații la congres. Au fost *unificate* și organizațiile de tineret ale celor două partide.

Docilii conducători al fostului P.S.D. se prezentară la congres ca niște elevi sârguincioși la serbarea de sfârșit de an, pentru a primi coronițele, drept răsplată a felului cum se *clarificaseră* cu sârguință. Cum nu mai erau trebuincioși, mulți avură prilejul de a constata cu dezamăgire că nu-i aștepta nici o răsplată, ba mai mult, că sfârșitul carierei lor politice se produsese din acel moment. Se întâmplase exact invers decât în natură: de această dată, peștele cel mic îl înghițise pe cel mare.

Cuvântul de deschidere rostit de Șt. Voitec a cuprins nu probleme, ci fraze, cele obligatorii, ticurile verbale ale momentului: "*organic, iar nu mecanic*", "*nu prin tranzacții și compromisuri* ", (ceea ce era adevărat dar numai din partea partidului comunist), iar în final, genuflexiunea pentru obținerea coroniței, constând din: "*Omagiu neprecupețit generalissimului Stalin, cel mai iubit fiu al poporului sovietic, continuatorul..., făuritorul..., învățătorul*..." etc., etc[433].

Raportul politic a fost *făcut* de Gh. Gheorghiu-Dej, capul peștelui cel mic.

El își începu expunerea, recunoscând că unificarea avusese deja loc.

În chestiunile de politică internă, raportul insistă asupra ultimelor evenimente: izgonirea tătărescienilor din guvern și alungarea regelui.

În domeniul extern, după menționarea tratatelor bilaterale încheiate cu U.R.S.S., Iugoslavia, Bulgaria, Ungaria, făcu o promisiune vizând deceniile următoare, pe care partidul nu și-a respectat-o:

"*Noi nu avem nevoie de blocuri. Respingem ideea blocurilor, pentru că ele ascund idei agresive, iar nouă ne sunt cu desăvârșire străine aceste idei. Noi respingem ideea blocurilor și pentru că ea ascunde renunțarea țărilor mici la suveranitatea lor, în favoarea puterilor imperialiste*".

Dej nu a concretizat la care puteri imperialiste se referea.

Urmă apoi demonstrarea necesității sistemului unipartinic, argumentele debutând cu "*Așa cum arăta tovarășul Stalin*...".

Cum era de așteptat, un spațiu larg a fost acordat răfuielii cu socialiștii independenți și cu cei din interiorul P.S.D., care se împotriviseră lichidării mișcării, numiți în terminologia uzitată și astăzi, *de drepta*. Operația lichidării

politice fiind încheiatã, se putu deconspira teza Kominternului ”desființat”, respectiv cea din ”manualul” lui Zinoviev, după care se cãlãuziserã și staliniștii noștri pânã la victoria finalã. Ca în 1922, și în 1948, cei care nu se lãsaserã *unificați* și rezistaserã *clarificãrii*, erau: ”*agenți ai dușmanului de clasã în rândurile muncitorimii și dușmani ai unității proletare*”. Ei mai aveau o bubãn cap, fiind ”*fideli instrucțiunilor și sugestiilor primite din afarã* ”, ceea ce reprezenta o justificare a represiunii.

Printr-o metaforã despre cercetarea cu ”*bãgare de seamã a grãdinii* ”, pentru ca ”*nici un fir de rãdãcinã sã nu rãmânã printre brazdele ei* ”, Gheorghiu-Dej fundamentã necesitatea suspiciunii și a mutãrii teroarei și în interiorul partidului.

Se analizã principiul *unității organice*, care consta în instaurarea centralismului democratic, noțiune ascunzând în spatele ei dictatura de grup, prielnicã instaurãrii dictaturii personale, adversarã dezbaterii de idei sau a exprimãrii libere a opiniilor. Ideologic, aceasta însemna renunțarea de cãtre social-democrați la principiile marxiste ale cãror adepți fuseserã, în favoarea acceptãrii stalinismului cu eticheta ”*învãțãturii lui Marx-Engels-Lenin-Stalin* ”.

Pentru ei, deja la Congresul din 10 martie 1946 problema prezentãrii pe liste separate sau comune cu P.C.R. fusese de fapt aceea de a se preda în mâinile gâdelui sãu politic sau de a nu-și privi ca o fatalitate inevitabilã pieirea.

La capitolul despre statut, raportorul insistã în mod suspect asupra unei noi acțiuni de ”[...] *curățire a rândurilor partidului de elemente dușmãnoase*”. Raportul prefigurã campaniile anului 1948: mai întâi, cea de pe *frontul ideologic*, ”*împotriva influențelor imperialiste, împotriva atitudinii admirative în fața culturii în putrefacție din țãrile capitaliste*”, apoi prigoana ce avea sã fie lansatã împotriva Bisericii Unite cu Roma, încã nemenționatã pe nume[434].

Raportul asupra proiectului de statut al P.M.R. a fost prezentat de Lothar Rãdãceanu. Și el a repetat frazele devenite tic: ”*Nu poate fi vorba* [...] *sã elaborãm artificial și mecanic un mișmaș principial* ”, ca și când P.S.D. fusese cel care pusese condiții. Nu lipsea *organic și mecanic* și nici plecãciunea de rigoare prin ”*nu existã alt bastion al democrației și socialismului decât U.R.S.S.*” și ”*lumina marxismului vine de la rãsãrit!* ” [435].

Un moment în desfãșurarea congresului: Th. Iordãchescu amintește cã se împlinesc 30 de ani de la înființarea ”*armatei sovietice eliberatoare*”:

”*Sala întreagã se ridicã în picioare și ovaționează timp de câteva minute în șir. Rotonda Ateneului rãsunã de strigãtele: Sta-lin! Sta-lin!* ” (Th. Ior-dãchescu știa cã armata sovieticã fusese opera lui Troțki, dar acest fapt pe care probabil cã majoritatea celor prezenți nu-l cunoștea, l-a trecut diplomatic

sub tăcere).

S-a ales comitetul central P.M.R. Ana Pauker a rostit cuvântul de închidere a congresului. Dar tot nu s-a plecat acasă până nu s-a mai făcut un ultim rând de închinăciuni ”*geniul omenirii muncitoare*”, prin adoptarea unei telegrame, după care iar i s-a scandat numele.

Cronicarul din alt ev, dacă ar fi ajuns să vadă și acest eveniment, așa ar fi scris despre acești social-democrați care din carierism și lașitate s-au făcut ei înșiși complici ai mâinii care i-a sugrumat politicește: ”Așa pierit-au, glas înălțând și grăind: *Osana lui Stalin, osana tovarășei Ana!* ”.

*

Organic și nu mecanic, obsesia P.C.R.-ului, a însemnat de la bun început inversarea proporțiilor, încât inițiativa să o aibă în toate prilejurile conducerea comunistă.

Aceasta utilizase în lichidarea mișcării social-democrate, mai multe tehnici. Ele vizau, printre altele, să reducă decalajul catastrofal pentru P.C.R. în privința popularității în mase, a cărei unitate de măsură era, printre altele, numărul de membri.

Până astăzi, istoria oficială cenzurează cifra reală a numărului de membri ai Partidului Social Democrat la sfârșitul anului 1947. Unii procedează după metoda lui P. Groza, când partidul comunist avea nici 38500 de membri, după aceeași sursă citată 20000 sau poate nici 10000, iar P.S.D. 700000, făcând suma celor două partide ca fiind egală cu 500000. Astfel și după o jumătate de veac, în 1972, într-o lucrare oficială se comunica faptul că în noiembrie 1947, ”*P.C.R. și P.S.D. numărau în rândurile lor peste 1300000 de membri* ” [436].

Pe baza surselor documentare citate și a mărturiilor existente, conform cărora încă din 1946 P.S.D. se apropia de un milion de membri, se poate presupune că în 1947 depășise această cifră.

Un partid unic ar fi cuprins aproximativ nouă membri proveniți din P.S.D. la un singur membru P.C.R., proporție care s-ar fi cuvenit respectată și în conducerea supremă.

Astfel, este limpede de ce s-a bătut atâta monedă pe excluderea principiului *mecanic*, adică a sumei aritmetice, în schimbul unei cuplări, pardon, *organice.*

Tehnicile au vizat nu numai o combatere propagandistică a celor care ar fi îndrăznit măcar să deschidă gura pentru a apăra această agresare a majorității, dar și micșorarea pericolului până la limita posibilului.

Cea mai radicală măsură a fost excluderea de la *unificare* a tuturor organizațiilor din mediul rural, când 80% din populația României trăia la sate.

Aceasta fusese încă o tehnică de lichidare mascată a circa trei sferturi din P.S.D., printr-o simplă trăsătură de condei. Cei lăsați "pe dinafară" erau în special intelectualii satelor care constituiau baza acestui partid.

Liderii social-democrați erau în acel moment atât de *clarificați*, încât nici nu murmurară, iar dacă s-ar fi decis să protesteze, ar fi riscat azvârlirea în tabăra dușmanilor cu eticheta "*de dreapta*", pe frunte.

De atunci se lucrează intens la zăpăcirea cifrelor, privind efectivul P.S.D., operație care după toate aparențele nu s-a încheiat încă nici astăzi. Același autor citat într-o lucrare din 1972, revine în 1979 și anunță că: "*La 31 iulie 1947, P.S.D. cuprindea 570201 membri* " [437]. Câtă exactitate! Dar nici o explicație lămuritoare.

Am putea avea înțelegerea necesară pentru această nouă tentativă de fals, mai ales că de atunci s-a bătut asupra "*activiștilor de pe frontul istoriei* " cum i-a numit *Revista de istorie*, o adevărată grindină de indicații privind viziunea asupra unora sau altora dintre evenimentele provocate de partid. Ce nu se poate pricepe însă este modificarea efectivului P.S.D. de la o pagină la alta a aceleiași lucări care poartă girul unor instituții ce se pretind serioase. Astfel, aflăm că: "[...] *din cei 937848 de membri aflați în evidența partidului unic până la 10 februarie 1948, un număr de aproape 150000 proveneau din sânul P.S.D.*" [438].

Asta, ca să nu se gândească despre P.C.R. (că de zis, oricum nimeni nu ar avea îndrăzneala!) că a fost o minoritate, când, uite, mai avea puțin și atingea milionul! Este adevărat că autorul face o trimitere la subsol, unde zice că în realitate, împreună cu cei pe care îi avea în evidența sa din mediul rural, "*la această dată, P.S.D. număra 285021 de membri* " [439].

Jongleria cu cifre continuă cu varianta inițială a falsului: "[...] *la sfârșitul anului 1947, cele două partide* [...] *cuprindeau peste 1300000 de membri din care P.C.R. 800000, iar P.S.D. 527201 membri* " [440].

Această inversare a proporțiilor reflectă întrucâtva totuși realitatea, în sensul că ea a avut loc mai întâi "pe teren", în pregătirea Congresului *de unificare, prin desființarea pur și simplu a celei mai mari părți din P.S.D*.

Încununarea operației care probabil că a dat totuși bătaie de cap o constituia modul cum arăta compoziția conducerii Partidului Muncitoresc Român (P.M.R.), din punctul de vedere al proveniență:

---

*) Redactor-șef, Cristian Popișteanu, unul din activiștii de frunte pe "frontul istoriei" și mai mult decât atât.

Comitetul central al P.M.R.	Din P.C.R.	Din P.S.D.	Total
- membri plini	31	10	41
- membri supleanți	11	5	16
Biroul politic al c.c. al P.M.R.			
- membri plini	10	3	13
- membri supleanți	3	2	5
Secretariatul c.c. al P.M.R.	4	1	5

EPILOG SOCIAL-DEMOCRAT

Încă de la Congresul de *unificare*, P.C.R., devenit P.M.R., s-a debarasat de mai toate figurile proeminente ale partidului înghițit, care-i slujiserã împotriva propriei lor formații.

Cel mai evident este cazul lui Șerban Voinea, înlãturat de la bun început (nu figura nici cel puțin ca membru supleant al comitetului central) și care la acea orã mai era încã ambasador la Berna. Dr. F. Vladimir-Krasnoselski descrie astfel modul în care Ș. Voinea a reacționat la mazilirea sa: "*Dupã ce-și manifestase zgomotos satisfacția pentru abdicarea forțatã a regelui printr-o telegramã la care Ana Pauker* (ca ministru de externe îi era șef ierarhic, n.n.) *nici nu a rãspuns, simțindu-și situația tot mai amenințatã în urma atitudinii pe care o adoptase la ultimul congres la P.S.D., el și-a prezentat demisia și s-a stabilit la Paris.*

Împreunã cu alți social-democrați, sosiți între timp din țarã, ca Eftimie Gherman, Ion Șerbeanu, Iosif Chiva, fostul ambasador a publicat în ziarul socialist francez din acea epocã Le Populaire*, un comunicat, arãtând cã decizia de unificare nu fusese luatã de un congres al P.S.D. și protestând împotriva represiunii antisocialiste din România.*

Politic și istoric, toate acestea veneau însã prea târziu! Protestatarii ajunși în occident, dãdeau impresia mai curând de oportunism și lașitate, decât de fidelitate față de ideile pe care le promovau, fiindcã în țarã se supuseserã voinței comuniste.

Este vorba mai ales de Șerban Voinea, a cãrei poziție în P.S.D. îl obliga sã ia rãspunderea convingerilor și actelor sale, în loc de a încerca tardive

justificări teoretice şi ideologice" [441].

Sub firma unei *unificări* şi în viaţa de stat, câţiva foşti fruntaşi social-democraţi au primit funcţii diplomatice, o "răsplatã", însemnând în subsidiar expulzarea din viaţa politicã şi chiar o uşurare a modalităţii de a emigra, dacã nu chiar o sugestie, mai ales cã imediat dupã 1948, întregul personal al ambasadei din Berna, cu Şerban Voinea în frunte, crease precedentul.

Astfel, Mişa Levin, unul dintre puţinii social-democraţi intraţi în c.c. al P.M.R., a fost şi el trimis ca diplomat la Roma, iar de acolo a întins-o direct spre Israel. Cum poate fi judecat în contextul acestei dezertări, actul sãu de furibundã delaţiune la adresa unor social-democraţi, care la ora când el se afla pe plajele însorite ale Mediteranei, cei denunţaţi de el ca *menşevici*, erau torturaţi în beciurile Securităţii sau ispăşeau pedepse grele în lagãre de muncã forţatã?

Treptat, rândurile foştilor social-democraţi în c.c. al P.M.R., ca şi al foştilor lideri *clarificaţi*, rãmaşi pe dinafarã, se rãresc. Unii şi-au rumegat în tainã, pe loc, pensiile prea de timpuriu acordate, iar cei mai mulţi, renunţând la acest ultim privilegiu, pe alte meleaguri mai propice anonimatului, şi-au ascuns trecutul de propria lor conştiinţã.

Lothar Rãdãceanu şi-a continuat rolul de social-democrat *de stânga, unificat*, reproducându-se şi pe plan internaţional. Dupã ce experimentul de la Bucureşti reuşise cu brio, el îi lãmurea pe socialiştii din alte ţãri est-europene, intrate sub dominaţia stalinistã, cum stau lucrurile cu *trãdãtorii de dreapta* şi ce trebuie sã facã. (*Rolul trãdãtor al social-democraţilor de dreapta* se intitula un articol semnat de Lothar Rãdãceanu în gazeta *Pentru pace trainicã, pentru democraţie popularã*, organul Biroului informativ al partidelor comuniste şi muncitoreşti). Moare însã subit - dupã unele opinii în circumstanţe misterioase - peste vreo doi ani, într-o camerã de hotel din Stockholm, unde participa la Congresul pãcii, avându-l în preajma sa doar pe ofiţerul de securitate care-l însoţea în deplasare.

Firește, locul cuvenit unui fost social-democrat în secretariatul comitetului central a fost confiscat, pe el fiind instalat Miron Constantinescu. Loc care nu i-a purtat noroc. De atunci, în fruntea aparatului de partid n-a mai existat nici picior de social-democrat.

Cu conştiinţa pãtatã de trimiterea în închisori a majorităţii socialiştilor independenţi, judecaţi de tribunalele militare, dar chiar şi a unora care se *clarificaserã*, regimul avea nevoie sã parã ce nu era: cã doreşte fierbinte colaborarea comunisto-socialistã nu numai în relaţiile de stat, ci şi de partid.

Cântecul început în 1944 şi sfârşit în 1948, este reluat de la capãt, pentru eventualii creduli: urmaşul lui Dej, el însuşi participant la *unificarea* co-

munisto-socialistă din 1947-1948, ”pe linie” de tineret, proclamă în anii ’70 imperativul realizării unei ”adevărate concilieri istorice între partidele socialiste și comuniste” *. Și ca să demonstreze că teoria lui nu este o snoavă, o aplică la domiciliu, împingându-l pe singurul social-democrat care supraviețuise tuturor calamităților partinice și biologice, în urma cărora compoziția ce-ce-ului nu mai avea nimic comun cu ce fusese odată, îl împinge în față la toate sesiunile, congresele, mitingurile, adunările comemorative și aniversare, să fie văzut de cine are ochi să vadă. Rolul de decor, acesta este singurul pe care de ani de zile l-a îndeplinit ultimul dintre liderii P.S.D.

În această postură, tragedia ultimului partid socialist din România a continuat și post-mortem. Ea a început prin vânzarea lui C. Titel-Petrescu de către cei mai apropiați discipoli și colaboratori ai săi. Ștefan Voitec nu numai că nu a fost străin de acest autentic act de trădare, dar a și jucat un rol de prim-ordin, recunoscut negru pe alb, ca fiind partea sa, contribuția personală la ”*izolarea și sfărâmarea încercării* [...] *lui Titel Petrescu* ” [442] de a salva țara de la suferințele care o așteptau.

Tragedia este simbolizată de rolul pe care l-am numi al unui măscărici trist, conștient de ceea ce a devenit: nemaioferindu-i-se altceva, el s-a mulțumit prin a accepta orice folosință i s-a dat, de pildă, de gard viu la toate adunările, între Nicolae și Elena Ceaușescu.

Un singur element apare independent în această comedie tragică: conștiința. Ea poate să mai pâlpâie din când în când, dar nu să mai funcționeze ca forță motrice în acțiune**. Nici o declarație de la sfârșitul vieții, oricât

*) Probabil că sub impresia unor amintiri din tinerețea sa romantic-revoluționară, ”*Ceaușescu-Nicu* ”, devenit între timp secretar general al P.C.R., respectiv ”*președintele Nicolae Ceaușescu*”, într-o călătorie în Portugalia, dădea gazdelor socialiste prețioase orientări și indicații asupra modului cum ar trebui ele să realizeze joncțiunea cu comuniștii, folosind *esperența* P.C.R.-ului. Numai că a omis să le spună gazdelor sale ce li s-a întâmplat celor care n-au dorit să urmeze linia trasată. Se presupune că socialiștii portughezi știau, dacă uite, au trecut peste zece ani de atunci și ei tot nu s-au învrednicit să pornească pe drumul luminos care le-a fost arătat de cea mai autorizată mână de la București, vânturtă în aer.

**) Agențiile de presă au semnalat la sfârșitul anului 1980, începutul lui 1981, dispariția subită a lui Ștefan Voitec din viața publică. Ea a fost pusă pe seama unei declarații nepublicate în presă, firește, făcută cu prilejul unei adunări la cel mai înalt nivel de partid, convocată pentru a-l sărbători cu prilejul împlinirii vârstei de 80 de ani, prin care fostul fruntaș social-democrat și-ar fi exprimat regretul pentru trădarea idealurilor tinereții. Nu cunoaștem dacă și pentru trădarea lui C. Titel-Petrescu. Revenirea lui după o oarecare pauză de timp, a însemnat că ori și-a făcut *autocritica*, ori că la mijloc era o diversiune pentru înlăturarea zvonurilor și speculațiilor.

de sincerã, nu poate sã-l ridice pe autorul ei la înălțimea faptului fãptuit la timpul sãu, când oricât de neînsemnat, poate modifica istoria: tardivele regrete pot da eventual numai mãsura nimicniciei morale de pânã atunci.

EPILOG PUR ȘI SIMPLU

La Congresul al IV-lea al P.M.R. - sau dupã noul calendar partinic, Congresul al IX-lea - a fost lichidatã ultima amintire a episodului *unificării*, revenindu-se la vechea denumire de P.C.R.

Actul sãvârșit în 1947-1948 trebuia, era în ordinea lucrurilor, sã fie legalizat, într-o formã oarecare chiar de formația politicã ce-l sãvârșise. Au trebuit totuși niște ani, pentru ca P.C.R.-ul sã recunoascã în sfârșit cã dãnțuiserã, chiuiserã și se veseliserã cu toții nu la o nuntã, ci la o înmormântare.

P.M.R. SAU TREI INIȚIALE CARE NU SCHIMBĂ NIMIC

ALTCEVA DESPRE PLURALISM

Cum România fusese în felul ei un laborator al rezolvării chestiunii puterii pentru tot estul Europei, cedarea de către conducătorii social-democrați din România a pecetluit soarta tuturor celorlalte formații socialiste din Europa de est.

Întorcându-ne cu gândul la acel 10 martie 1946, o atitudine unită a P.S.D. în jurul președintelui său, ar fi pus partidul comunist în imposibilitatea de a obține singur toată puterea, cu tot sprijinul militar, economic și politic sovietic de care se bucura. Dar și în ipoteza inventării de către P.C.R. a unor situații de criză noi, un P.S.D. monolit, cu longevitate, imposibil de *unificat*, ar fi amânat sine die impunerea monopolului de putere dictatorială a partidului comunist, ar fi creat situația guvernării țării prin două partide independente ale ”clasei muncitoare” și deci un posibil experiment. Desigur este o pură speculație.

P.C.R. și-a atins scopul de a fi unul *unic.* Operația de instaurare a totalitarismului se apropia de sfârșit. Cu concursul liderilor cumpărați, mult prea repede și-a atins Stalin toate scopurile în România, iar posibilitatea unui sistem pluralist a fost ratată definitiv. De fapt, în afară că P.M.R. reprezenta același partid comunist cu plinul făcut, nu se schimbase nimic. Ba da: devenise și mai violent. Nu mai avea critici.

Încolo era același organism politic montat după tehnica stalinistă a puterii care face din structurile lui un aparat *centralist*, executând la fiecare palier, ceea ce vine gata gândit și pus la punct în vârful piramidei, unde se află simbolul puterii, concentratã până la urmă în mâinile unui singur om care și-a obținut locul prin grele lupte pentru scaun.

Falsurile cele mai stridente și teoretizările cele mai absurde justificã și în prezent reprimarea P.S.D. Din panoplia argumentelor puse în circulație în ultima perioadă, nu lipsește de pildă chiar și compararea noastră cu țările africane, recent eliberate de sub colonialism, ca aceastã mostră de ”gândire politicã”, pe care o reproducem pentru caracterul ei de stupiditate antologicã:

”[...] *Acolo însã unde au dispãrut clasele antagoniste, problema pluralismului politic este un nonsens: aşa cum un nonsens ar fi astãzi sã se punã în faţa popoarelor africane problema pluralismului politic, când pentru ele esenţialul este întãrirea unitãţii naţionale, pentru a-şi asigura dezvoltarea economico-socialã de sine stãtãtoare.* [...] *Acelaşi proces* (într-un pasaj mai sus se fãcuse comparaţia cu India şi Spania, n.n.) *a avut loc în România: dupã ce puterea politicã a fost preluatã de clasa muncitoare* (sic!) *s-a trecut la unificarea diferitelor partide, constituindu-se un partid unic care a primit adeziunea forţelor muncitoreşti şi democratice din ţarã* ” [443].

Acest lanţ de falsuri şi teorii supte din deget meritã o analizã mai amplã, dar ne abţinem a o realiza în acest spaţiu*.

P.C.R. nu a dat cu nici un prilej o explicaţie satisfãcãtoare privind problema pluralismului - eventual al dualismului puterii - în relaţii cu P.S.D. În ipoteza cã acest din urmã partid ar fi existat şi astãzi, dar nu ca vasal al partidului comunist prin jugul eufemistic numit F.U.M., pluralism ar fi însemnat, printre altele, puterea de decizie a cetãţeanului în faţa urnei de vot, pentru a opta, cãruia din cele douã sã acorde încrederea lui, chiar în condiţiile istorice ştiute, evitându-se astfel crimele staliniste din anii cincizeci şi naşterea unei dictaturi din alta, în anii şaptezeci.

Pluralismul înseamnã dreptul unei formaţii politice, indiferent ce crede ea despre sine, de a conduce pe timp limitat şi de a ceda alteia locul, atunci când puterea ei degenereazã în dictaturã, când în loc sã conducã, apasã şi striveşte, când în loc de activitate constructivã, ruineazã, chiar dacã societatea a fost nivelatã cu tãvãlugul, ca la noi.

Dupã *unificare*, tânãrul P.M.R. mai jucã puţin farsa pluralismului. Abrogã Adunarea Deputaţilor, în care se pãstra amintirea unor partide dizolvate în acidul sulfuric al luptei de clasã şi proclamã înfiinţarea Marei Adunãri Naţionale, pentru care se anunţarã noi alegeri. Adunarea urma sã adopte prima constituţie stalinistã a României, copiatã ca şi stema, dupã originalul sovietic.

Pentru alegerile din 28 martie 1948, P.M.R. şi-a admis pentru ultima datã sã joace comedia pluralismului: el a tolerat existenţa pânã la aceastã datã a formaţiei liberale a lui Petre Bejan (fostã ”Guţã” Tãtãrescu), special a se preface cã lui nu-i este teamã de prezentarea oponenţilor sãi pe ”liste separate” de candidaţi, aceasta pentru a se scoate în evidenţã atât ”democratismul” sãu, cât mai ales ”victoria” zdrobitoare în alegeri: poporul pe el l-a voit!

_____

*) În gazeta *Curentul* seria de exil (München, redactor-şef şi editor, Vasile C. Dumitrescu), nr. 5963, septembrie-octombrie 1983, am publicat un articol consacrat acestor pseudoteorii, intitulat: “*Ezistã* ”, *dar lipseşte cu desãvârşire.*

Și n-are ce face, trebuie să conducă România, nu-i așa?

Reminiscența de partid liberal a acceptat să joace în continuare, așa cum i s-a cântat, fiind un jalnic izolat față de această putere care dispunea acum și de adversari. Cu numai doi ani înainte, izolatul ar fi fost P.C.R., dar arivițtii s-au dus după mirosul de friptură, la capătul căruia aveau să găsească turtoiul de pușcărie.

După *câștigarea* alegerilor de la 28 martie 1948, P.M.R.-ul s-a lepădat de pluralism, ca de o măsea stricată. De aici înainte, orice tentativă de a organiza sau de a se organiza într-un grup (grup = o asociere și de trei persoane) sustrasă autorității partidului - și nu neapărat adversă - va fi considerată o crimă politică și este sancționată ca atare, conform legilor proclamate de el. Ca ieri și astăzi, ca astăzi și mâine.

PRAȘILA ÎNTÂI

Promisiunea partidului de a ”curăța grădina” de ceea ce conducerea se pronunțase în termeni agricoli, fără considerație, că însemnau *buruienile*, pe lângă faptul că se referea la oamenii pe care cu puțin timp în urmă și-i adusese în rândurile sale pe *tablouri*, adică liste, pe când pe-acolo bătea vântul, avea și calitatea că nu era vorbă de clacă. Este adevărat că atrăgându-i din sarcină în partid cu toptanul, conducătorii înșiși nu credeau nici ei o iotă în convingerile comuniste ale celor aduși de val. Acestora se adăugaseră și membrii P.S.D. care, chiar așa lăsați pe jumătate sau trei sferturi pe dinafară, tot striveau numeric și ideologic minoritatea băștinașă.

Pericolul fusese prevăzut înainte de congres, de aceea de la tribună, Dej anunțase *curățirea*, ca pe o prașilă în agricultură. Ea era însă și una din măsurile de a sfârși odată și pentru totdeauna cu social-democrația. Manevra era iscusită: mai întâi partidul comunist a simulat unificarea, aducând organizațiile ambelor formații sub aceeași conducere, de jos până sus, schimbându-și chiar și numele, după care a declanșat campania de excluderi, fiind vizați cu precădere foști membri ai P.S.D. Pretextele nici nu erau greu de găsit. Cunoscând tehnica fabricării de etichete, aflăm că din numărul total, ”mai mult de jumătate” erau ”*elemente exploatatoare, dușmănoase și străine de clasa muncitoare, elemente necinstite sau descompuse moralicește*” [444]. Și aici avem informații care contrazic afirmațiile istoricilor actuali, provenind din

surse oficiale, apropiate de data evenimentelor. În acțiunea începutã în noiembrie 1948, deci la puțin peste o jumãtate de an dupã *unificare*, una din surse menționeazã cã au fost excluse din partid 192 000 de persoane[445]. Cifra pare însã sensibil ajustatã.

Mai demnã de încredere este afirmația lui Gheorghiu-Dej care în 1961 a spus cã la verificare au fost date afarã din P.M.R. ”mai multe sute de mii de persoane” [446]. Chiar și aproximativã, cifra de *sute mii*, coincide cu numãrul membrilor P.S.D. ”clarificați”, ”unificați”, apoi dați afarã. Abia dupã aceastã ”praşilã” proporția comuniști-foști social-democrați din comitetul central, evident inversatã în februarie, ajunse sã corespundã realitãții din partid. Cuprins ca de un fel de greațã dupã o masã pantagruelicã, cu sute de mii de membri înfulecați pe nerãsuflate, unii dintre ei refugiați sub acoperișul lui pentru a scãpa de calamitãțile aduse de el însuși, P.M.R. se vãzu nevoit sã anunțe intrarea în post negru, adicã închiderea porților.

Trebui sã treacã ani mulți ca aceastã lehamite sã-i treacã și sã primeascã din nou membri în rândurile sale, dar numai individual, cu proceduri complicate și cu un lung stagiu de candidaturã. Partidul semãna tot mai mult cu o cetate închisã în care conducerea, ea însãși fortificatã într-un turn inaccesibil privirilor omului de rând, elabora în continuare în cel mai mare secret planuri și ofensive, *pentru fericirea poporului*, cum avea sã glãsuiascã și titlul unei piese de teatru.

”CIOARA ALBÃ” A PARTIDULUI

Lucrețiu Pãtrãșcanu a intrat în conflict cu stalinismul imediat dupã 23 august 1944. Declarațiile lui erau ostentativ neortodoxe și antidogmatice, deosebindu-se și deosebindu-l în anturajul servililor, dintre toate stãpâni cel mai bine pe un adevãr: gradul lor de stabilitate în funcție depindea de lepãdarea de orice individualitate și de orice urmã de conștiințã naționalã. Ca intelectual de marcã, Pãtrãșcanu era mai curând o ”Cioarã albã” printre corbii stalinişti. Constituia o excepție și din alt punct de vedere: era unul dintre puținii comuniști din conducere, proveniți din rândul socialiștilor (cum s-a subliniat, din rândul tineretului socialist). Deși nu participase la congresul din 1921, el fãcuse parte din conducerea efectivã a partidului, dupã arestarea congresiștilor. La realibitarea lui s-a spus cã dizgrația inițialã i-ar fi fost atrasã de cuvintele

rostite la Cluj: *Înainte de a fi comunist, m-am născut român!*

Este adevărat că Pătrășcanu a fost acuzat de a fi fost spion, dar mai înainte a fost învinuit de naționalism, în sensul peiorativ pe care îl acordă acestei vocabule ideologia leninist-stalinistă, nu de patriotism, dar disensiunile sale cu cei învestiți cu puterea supremă au fost mai profunde.

El a condus, cum deja s-a menționat, delegația română la semnarea acordului de armistițiu de la 12 septembrie 1944. Condițiile împovărătoare impuse de Stalin-Molotov și tratamentul de la învingători la învinși impus delegației țării, l-au dezamăgit profund. Declarația lui la întoarcerea de la Moscova, lăsa să se întrevadă primele deziluzii, deși partidul a avut grijă să-i cenzureze fiecare cuvânt rostit. Declarațiile ulterioare, inventariate în actul din 1948, care-l etichetează deja ”*purtător al ideologiei și intereselor burgheziei în sânul partidului* ” [447], menționate, dar nedetaliate, denotă o distanțare a sa tot mai vizibilă de dogmatism și o adversitate fățișă față de modul cum se pregătea instaurarea noului regim.

Documentul din 1948, singurul de altfel cu caracter public, care-i înșiruie superficial și probabil cu mari omisiuni punctele de conflict cu staliniștii, dovedesc că față de perioada antebelică, (judecând după lucrările publicate de la 1968 încoace), opiniile sale făcuseră un mare salt înainte.

Încă de la întoarcerea sa de la Moscova, deși ocupa o funcție de stat, aceea de ministru de justiție, când ”căzuse” la examenul de candidat pe funcția supremă în partid, dizgrația fiind probabil reciprocă, chiar în presa de partid se putea observa că numele, atunci când îi era menționat, era trecut totdeauna în urma celor ale altor personaje, dintre care unele cu totul obscure, iar textele unor luări de cuvânt ori erau în mod ostentativ cenzurate ori trecute pe un plan secundar.

Aceasta se petrecea într-o perioadă când pentru numeroșii parteneri politici, Pătrășcanu și nu Ana Pauker sau Gheorghiu-Dej fusese încă din perioada războiului și continua să rămână cel mai proeminent reprezentant comunist, dacă nu chiar singurul demn de considerația lor.

Partidul comunist, slab ca efectiv, cu conducători lipsiți de prestigiu, făcându-se tot timpul respirație artificială, dopat din afară, nu-și putea permite să satisfacă invidiile vârfurilor, chiar dacă boala le era în consens cu intențiile patronului. Nu încă! Asta l-ar fi slăbit și mai tare. De aceea Pătrășcanu figurează totuși printre membrii plini ai comitetului central la Conferința Națională din 1945. Nu însă și printre membrii secretariatului și nici măcar ai biroului politic, cum ar fi cerut-o prestigiul și trecutul, dar mai ales serviciile aduse ”partidului”, de fapt, rușilor, incomensurabile prin valoarea lor, lui datorându-se introducerea partidului în coaliția de la 23 august.

Figurau în acest organism niște iluștri necunoscuți la acea orã, iar din punct de vedere intelectual, toatã viața lor niște nulități, dacã i-am lua numai pe Chivu Stoica sau Gh. Vasilichi.

Încã din aceastã perioadã este *încondeiat.* Actul de partid, respectiv rezoluția Plenarei a II-a a comitetului central al P.M.R. din 10-11 iunie 1948 care-l declara "*un exemplu tipic de renunțare la politica luptei de clasã împotriva exploatatorilor și de propovãduire a colaborãrii cu clasele exploatatoare*", îl acuza cã încã înainte de 6 martie 1945 era "*în totalã contradicție cu linia partidului* ", pentru cã reluase lozinca "*conlucrãrii cu întreaga burghezie sau cu pãrți ale ei* " [448].

În codul partinic asta însemna cã aservirea grupului tãtãrescian trebuia plãtitã și de cineva din conducerea comunistã, pentru spãlarea pãcatului ideologic comis din indicația Moscovei, precum și cã Pãtrãșcanu fusese contra terorismului dezlãnțuit împotriva P.N.Ț. și P.N.L., contra violenței, a metodelor prin care s-a ajuns la condițiile impunerii guvernului Groza. Chestiunea a fost trecutã la nota de platã.

În anul urmãtor, 1946, "*el apãra teza alianței cu întreaga țãrãnime*", de unde concluzia cã încã la acea datã, *strategia* colectivizãrii agriculturii se elabora, doar condițiile concrete o fãceau deocamdatã inoperantã. Apoi i s-a împovãrat dosarul cu pãcatul *șovinismului.*

Cercetând atent declarația pe care P.C.R.-ul a emis-o imediat dupã cuvântarea de la Cluj din 1946 a lui Pãtrãșcanu, se poate trage concluzia cã era vorba de cu totul altceva. Închizitorul și mai târziu asasinul lui, respectiv Gheorghiu-Dej, a fãcut urmãtoarea precizare:

"*Comitetul central a fost unanim în aprecierea cã tovarãșul Pãtrãșcanu în discursul sãu de la Cluj, unde a afirmat cã dupã 1918 s-ar fi deschis întregii populații din Transilvania, atât române, cât și maghiare, noi izvoare de viațã și noi cãi de progres, tov. Pãtrãșcanu, îndreptând focul principal împotriva revizioniștilor unguri,* ***nu*** *a acceptat rãspunderea partidelor* YY*istorice*[[*în întreținerea urii șovine, în asuprirea naționalã la care a fost supusã în trecut populația maghiarã* " [449].

Deci s-a împotrivit fabricãrii unor rãspunderi imaginare. Tot acolo se spunea cã a încercat "*sã arunce rãspunderea provocãrilor șovine din Transilvania exclusiv asupra elementelor revizioniste maghiare și sã pretindã cã în problema naționalã existã unitate de vederi între partidele democratice și partidele istorice*" [450]. Adicã a fost împotriva acoperirii de cãtre partid - care o fãcea la cererea Kremlinului - a fãrãdelegilor sãvârșite de horthyști în Ardealul de Nord, unele împotriva populației evreiești, cerând pedepsirea vinovaților. Un antisemitism mascat era linia dictatã de Moscova.

Pe lângã faptul cã punctele de vedere apãrate atât de vehement în 1946 de P.C.R. ar putea fi utilizate de revizioniștii de astãzi cu argumentele pe care i le-a pus la dispoziție partidul însuși, iar cã ceea ce susținea Pãtrãșcanu coincidea cu adevãrul istoric, cu realitãțile sociale și cu rațiunea, chestiunea consta mai ales în aceea cã printre atâția lideri vânduți integral sau parțial, exista o excepție, un spirit rațional și realist, care cerea tovarãșilor sãi de partid sã deschidã ochii. La ce? La faptul cã la acel moment rãul nu de la partidele *istorice* venea, ci dimpotrivã, cã trebuia sã se întrețină cu ele o atmosferã de colaborare, pentru ceea ce P.C.R.-ul va face mare caz abia astãzi: pentru unitatea naționalã. Aceastã excepție o constituia Pãtrãșcanu.

Cunoscând raportul real de forțe din societate, el era poate singurul care nu dorea ca partidul comunist sã obțină puterea, știind cã un partid aservit va sfârși prin aservirea țãrii pe timp nelimitat. Ca argument în vederea abținerii formației sale de a urca spre putere, el menționa "*lipsa de influență și neputința de influențare*" ca și "*activitatea sporadicã, lipsitã de continuitate și profunzime*" a acestuia.

S-a vãzut cã sprijinit de comanditarii sãi, partidul s-a simțit brusc în plenitudinea forțelor pentru a lichida socotelile politice.

Începuse sã se pregãteascã și debarcarea lui Pãtrãșcanu. Semnalul fusese dat prin critica, deocamdatã fãrã utilizarea numelui, tot de cãtre Gheorghiu-Dej, care în pregãtirea așazisului *partid unic*, vorbea de "*lupta pe douã fronturi* " în partid, una pe cel ideologic, alta "*împotriva oricãror curente, fie de dreapta, fie de stânga*" [451].

Între timp, numele lui Lucrețiu Pãtrãșcanu nu mai era însoțit de apelativul *tovarãșul*, ci de titlul *profesorul*. Probabil cã Pãtrãșcanu nu a bãnuit niciodatã ce curs periculos pentru cariera sa politicã semnalizau aceste atacuri. Pentru existența sa fizicã, în final, nici atât.

Inchizitorii au acționat și în cazul lui la fel ca și cu toți ceilalți adversari politici: au pregãtit lovitura, fãcând orice pentru ai înlãtura posibilele bãnuieli care l-ar fi determinat sã-și ia eventual unele contramãsuri. Machiavelismul a fost metoda inițialã aplicatã și lui.

Astfel, înainte de congresul din februarie 1948, a fãcut parte împreunã cu Groza și Ana Pauker, dintr-o delegație guvernamentalã care a vizitat Ungaria. Pe 12 ianuarie *Scânteia* publicã un interviu pe tema *Reformei justiției*, iar pe 30 ale aceleiași luni depune la Camerã proiectul de lege privind reforma. Ultima mențiune a numelui sãu, altfel decât ca *dușman al poporului*, are loc pe 14 februarie 1948, cu o sãptãmânã înainte de deschiderea Congresului P.M.R.

La congresul în care P.C.R. și-a schimbat doar pãrul, dar nãravul sta-

linist ba, Pătrășcanu nu mai figurează nici cel puțin printre delegați. Numele lui nu se află firește printre cele ale desemnaților în noul comitet central, nici printre cele ale supleanților. El este menționat totuși o dată și aceasta pentru a se ilustra teoriile despre ”*exponenții ideologiei burgheze*”, despre *vigilența* și despre ”*devierile de la linia partidului* ”. Faptul cã Teohari Georgescu a fost cel care l-a atacat, însemna cã ”dosarul” sãu intrase deja pe mâini bune, la Ministerul de interne.

Pe atunci, foarte puțini știau ce însemna asta.

Poporul avea s-o afle după mulți ani.

TURCIFICAREA ROMÂNIEI

DUPÃ 237 DE ANI...

Ca popor latin, cu o limbã neolatinã, chiar dacã de-a lungul veacurilor cultura a împrumutat unele elemente de la vecini, poporul român este prin sorginte și culturã, european și occidental.

Originea și limba au fost elementul cel mai viabil, constituind numitorul comun al unității populației de pe cele douã versante ale Carpaților, de pe malul drept și stâng al Dunării inferioare, pânã la Marea Neagrã, ca entitate naționalã, cu mult înainte de orice tentativã de realizare a unității statale.

Originea și limba au fost fundamentul pe care s-au grevat cultura și ideile apusene. Poate pentru cã premisele existau în mod "natural", catolicismul n-a avut decât sporadic sprijinul legiuitorilor și n-a putut deveni religie de stat, așa cum s-a petrecut în Polonia sau Ungaria, unde cultura occidentalã a avut drept suport organizarea bisericeascã în lipsa unuia etnic. Chiar și când a fost adoptat în Transilvania, s-a grefat pe ortodoxie, creânduse o a treia bisericã.

Dacã vom încerca un racursiu istoric, vom observa cã de la începutul secolului al XIV-lea, când se conturează formațiile statale românești, se începe și o epocã de înflorire a culturii autohtone.

Ea este favorizatã de existența neatârnatã a principatelor române: Țara Românească (Valahia), Moldova (de la Carpații orientali la Nistru), Transilvania. Poporul român din cele trei principate vorbește aceeași limbã neolatinã. Pe baza elementului latin, se creează o culturã proprie, originalã, în perfectã armonie cu izvoarele ei. Epoca s-ar putea numi *autohtonã.* Este riscant a-i preciza începutul, dar în orice caz trece prin 1330, când prin victoria de la Posada a lui Basarab I asupra lui Carol Robert de Anjou, se poate vorbi pe bazã de atestãri istorice de *neatârnarea* țãrilor române. Perioada se încheie pe la începutul secolului al XV-lea, la o datã cuprinsã între 1538, când Moldova începe sã plãteascã tribut Porții otomane (cu pãstrarea autonomiei) și anul 1544, când în Transilvania, la Sibiu, se tipărește prima carte în limba românã.

Dacã vom lua drept repere dupã evenimentele politice anii 1330-1358, aceastã perioadã de *culturã autohtonã* a durat 208 (214) ani. Ea este caracte-

rizată de o seamă de construcții religioase, de preluarea evidentă a culturii Bizanțului, de opere de arhitectură și pictură, mai ales cele ridicate în Bucovina, de o individualitate absolută nu numai în contextul creștin-ortodox răsăritean, ci și în cultură în general.

Epoca în care elementul politic principal îl constituie dependența principatelor Țării Românești și Moldovei de Imperiul otoman, începe la 1538 și se încheie la 1711, când în scenă intră celălalt imperiu, cel rus, în timp ce independența adevărată va veni numai cu un secol și jumătate mai târziu, după ce două din cele trei principate țări românești se vor uni, formând România.

Perioada este caracterizată, după opinia noastră, nu prin *jugul otoman*, ci prin suportarea lui nefatalistă, cu credința și ideea că el putea fi înlăturat și că aceasta se putea înfăptui numai printr-o unire statală a țărilor române. Așa ni se par în perspectiva timpului, ca o obsesie politică modernă a evului, acțiunile și luptele controversate de adversarii unității noastre naționale, ale lui Mihai Voevod-Viteazul.

Din punct de vedere cultural, influența musulmană asupra țărilor române a fost practic nulă, fără îndoială și pentru că *închinarea*, dependența manifestată prin plata tributului de către domnitorii care-și păstrau sau obțineau astfel dreptul la domnie, crea de fapt paradoxul unei închideri ermetice a oricăror posibilități de influențare pe oricare alt plan, decât cel politic. Astfel, țările române au fost mai mult decât autonome: au fost libere.

Această perioadă durează 173 de ani. Nicolae Iorga consideră că elementul esențial în cultura română îl reprezintă cel provenit de la Imperiul roman de răsărit, a cărui supraviețuire se petrece prin cultură, până pe la începutul secolului al XIX-lea, datoritã principilor români, nedetronat de filonul occidental tot mai pronunțat care-și face loc[452].

Am ales ca reper anul 1711, pentru a marca printr-o bornă atestarea apartenenței active a culturii române la cea europeană, în mod simbolic fiind anul sfârșitului de domnie a lui Dimitrie Cantemir, om de cultură de tip renascentist, strălucind în toate academiile vremii sale, de la Londra, Petersburg, Paris, Berlin, ca principe român, vorbind românește și scriind latinește.

În acea epocă lipsită de prejudecățile naționaliste de azi și de șovinismul de mare putere al imperiului rus, cultura acestuia nu-și făcea un complex din faptul că un alt principe dunărean, Antioh Cantemir, fiul domnului, punea bazele poeziei culte rusești.

Întoarcerea la izvoare, la cultura europeană, este evident favorizată de limitarea monopolului otoman, deși procesul se petrece lent și subordonat unui scop politic: lupta pentru afirmarea ca entitate, pentru a supraviețui ape-

tenței imperiilor care se despãgubeau reciproc pe seama țărilor mici, printre care și pe seama țărilor române.

Între 1711 și 1821 are loc o lungã trezire la tot ce este culturã și tot ce reprezintã idei europene, pentru ca din aceste acumulări, brusc, asemenea erupției unui vulcan, mișcarea lui Tudor Vladimirescu, apoi cea de la 1848, sã accelereze un proces social-politic-economic, într-o fuziune organicã cu ideile Revoluției franceze, înțelese prin prisma naționalã. Nici un domeniu nu a rãmas nefrecventat, nimic din ceea ce s-a arãtat valoros pentru progresul național nu a rãmas neabsorbit. Este cea mai fertilã epocã a culturii noastre.

”*În veacul și de la locul nostru* - scria istoricul civilizației române, Eugen Lovinescu - *lumina vine din apus: Ex occidente lux. Progresul nu poate deci însemna, pentru noi, decât fecundarea fondului național prin elementul creator al ideologiei apusene, cãci, dupã cum spunea Alecu Russo:* YY *În 16 ani, de la 1835 până la 1851, mai mult a trãit Moldova, decât în cele cinci sute de ani istorici, de la descãlecarea lui Dragoș, la 1359, până în zilele pãrinților noștri... Pãrinții noști au deschis ochii în leagãnul strãmoșesc, oamenii de la 1835 care inaugurează generația de față, au rãsãrit în larma ideilor nouã.* [[*Ochii și gândul pãrinților se învârteau la rãsãrit. Ex oriente lux,* (dar nu spre acel rãsãrit, exaltat de Mihail Sadoveanu, n.n.)*, ai noștri sunt ațintiți spre apus: deosebire de la cer la pãmânt* ” [453].

Fãrã întreruperi, epoca de culturã europeanã durează 237 de ani. Începutã la 1711, ea se încheie brusc și tragic în 1948.

O RUPTURÃ SIMBOLICÃ

Nimic nu a scãpat conducerii partidului comunist *muncitoresc*, nici un domeniu al legãturilor spirituale cu occidentul *.

Una din sferele în care aceste legãturi tradiționale se rãsfrângeau până în straturile de jos, populare, îl reprezenta Biserica Românã Unitã (B.R.U.) din Transilvania.

De aceea, prioritatea unei lovituri capitale fu îndreptatã împotriva acestei instituții tradiționale. Printr-o Hotãrâre a Consiliului de miniștri (iulie, 1948),

*) De pildă, în vara anului 1948, noul regim a denunțat unilateral acordul cultural cu Franța, încheiat în 1939.

urmată de un decret al Prezidiului R.P.R., se *anulează* "*starea de subordonare a credincioșilor față de Vatican, se desființează cultul greco-catolic din România*" [454].

Deși rezumată mai mult decât laconic, măsura nu a reprezentat o pașnică *anulare* a unei *stări* și cu atât mai puțin, de *apărare* a unor interese ale poporului, cum pretindeau staliniștii, ci ascunderea în spatele unor cuvinte a realității unei noi și sumbre lovituri de stat. De data aceasta, ținta loviturii nu a constituit-o vreo formație *burgheză*, ci o bună parte a maselor populare românești din Trasilvania, cărora luându-li-se biserica, le-a fost lovită însăși credința.

Formal, s-a sistat printr-un act polițienesco-administrativ una din legăturile fundamentale cu apusul, practic s-a suprimat alternativa de biserică națională la cea ortodoxă, intrată în circuitul instituțiilor prin care partidul comunist conducea țara, supusă și manevrată și ea fără dificultăți de acesta. Lichidarea Bisericii Române Unite, care la acea dată păstorea un număr de 1573000 de credincioși, a avut un caracter duplicitar, prin aceea că o represiune stalinistă, pusă în practică de organele de partid și de securitate, a fost prezentată drept un act de *revenire* a credincioșilor uniți cu Roma, la Biserica "strămoșească", o *reîntregire*, și că o lovitură cu caracter politic și polițienesc, neavând nimic comun cu preocupările și discuțiile egumenice de reunificare dintre cele două biserici, cu dialogul sau polemica dintre ele fără amestecul statului, drept un act cu caracter religios*.

Drama bisericii unite a constat nu numai în represiunea propriu-zisă. La ea s-a mai adăugat încă una, putându-se metaforic numi *vânzarea de frate.*

Legea cultelor religioase din 14 august 1948 (despre care, prin obișnuita falsificare, se scrie astăzi că garanta diverselor confesiuni, chipurile "*libertatea de a se organiza conform doctrinei, canoanelor, tradiției și rânduielilor proprii* " [455], când se știe că libertatea religioasă era un fapt incontestabil în țara antebelică și chiar în cea dintre 1944-1948) a legalizat, dacă mai avea nevoie de așa ceva, intrarea partidului comunist în biserică, în calitate de autoritate supremă. Popii intraseră demult în partid. *Vânzarea de frate* a constat în colaboraționismul întregii ierarhii ortodoxe până la patriarh, în aderarea la acest act, când dimpotrivă, primii chemați să apere libertatea și autonomia

*) B.R.U. dispunea la data lichidării sale de 2498 de lăcașuri, organizate într-o Mitropolie. Slujba religioasă era asigurată de 1733 de preoți. Existau trei academii teologice (Blaj, Cluj, Oradea) și mai multe școli secundare. În 1948, au fost transferate Bisericii Ortodoxe Române toate clădirile de cult, în timp ce episcopii și preoții au fost azvârliți în închisori.

B.R.U. doborâte, ei erau.

Caracterul egoist și oportunist al ierarhilor bisericii ortodoxe, cu rang înalt, a făcut ca și ei să fie, de la începutul începuturilor, instrumente manevrate fără nici un fel de dificultate de regim. Stalinismul nu avea scrupule; și ușile altarului au fost utilizate pentru inducerea în eroare a oamenilor asupra realităților. Au fost prelați care au acceptat ridicole roluri în farsa *democratã*, cu aceeași ușurință cu care alții militaserã pentru extrema dreaptă. (Spectacol de bufonerie politicã pare de pildă prezența patriarhului Nicodim la primul Congres A.R.L.U.S., mai 1945. Cu fața la loja în care se afla Ana Pauker, iar alături de ea stăteau dr. Petru Groza, dr. C.I. Parhon ș.a., îmbrăcat în alb, patriarhul i-a binecuvântat, scriau ziarele).

Binecuvântările succesive ale înalților ierarhi pentru tot ce a întreprins regimul au continuat chiar și atunci când el a lovit direct în tradițiile religioase creștin-ortodoxe ale poporului nostru: când obiectele de studiu teologic au fost excluse din programele liceelor și universităților (1948); când sub pretextul separării statului de biserică au fost interzise transmisiunile liturghiei de duminica și de marile sărbători creștine la radio, tradiționale încă de la înființarea Societății de radio, în 1928; când au fost dărâmate în mod samavolnic biserici, unele dintre ele monumente istorice; când credincioși și preoți au fost asvârliți în temnițe din motive de apărare a credinței și a ordinei bisericești, transformate peste noapte în atitudini politice.

B.R.U. n-ar fi împărtășit soarta pe care a avut-o, dacă un minimum spirit de frățeascã susținere s-ar fi manifestat din partea surorii sale mai mari. Din considerente egoiste - ca beneficiari ai bunurilor și parohiilor rămase de pe urma bisericii desființate - acoperiți de osânza nepăsării, lipsiți de tradiția spiritului de sacrificiu pentru credință, (deși istoria creștinismului este plină de asemenea exemple), ierarhii B.O.R. n-au schițat măcar un gest de protest la supliciul fraților uniți, asvârliți în închisori. Pentru ca astăzi, însușindu-și toate lozincile neostaliniste, să stea în calea reînvierii acestei biserici, chiar și prin manevrarea unor argumente naționale a căror profanare nu deranjează, prin punerea lor în slujba justificării represiunii de atunci.

*

Cine a pus în ordinea prioritãților lichidarea B.R.U, imediat după cea a partidelor politice și pentru ce atâta grabă?

Ordinul a venit și în acest caz de la Kremlin. Executorii lui au fost însă nu fețele bisericești, ci partidul cu instrumentul său de represiune, Securitatea.

La întrebarea *pentru ce*? răspunsul de asemenea nu este greu de dat: de peste două sute de ani, B.R.U. a fost purtătoarea aspirațiilor naționale ale

poporului român din Transilvania, s-a contopit cu ele. Soborul mare de la Alba Iulia, din 4 septembrie 1700, Sinodul prin care mitropolitul, 54 de protopopi și 1 563 de preoți, reprezentând 200 000 de români din principat, proclamând Unirea cu Roma, au determinat un act național cu urmări fericite pe termen lung pentru poporul nostru. Cu toate cã oprimarea românilor a continuat și dupã aceastã datã, Unirea cu Roma a avut ca urmare directã recunoașterea poporului nostru din Transilvania ca națiune, alături de celelalte din imperiu (act cunoscut sub denumirea de *Diploma Leopoldinã*, 1701). Ea a dus la trezirea conștiinței latinității românești, impulsionând lupta pentru unitatea naționalã. Astfel, trecând prin *Școala Ardeleanã*, prin sacrificiul episcopului Inochentie Micu, prin pateticul document *Supplex Libbellus Valachorum*, prin adunarea de pe Câmpia Libertății din mai 1848, B.R.U. a fost purtãtoarea flãcãrii care a condus pe românii din Transilvania pânã la Adunarea Naționalã de la 1 decembrie 1918, de la Alba Iulia, când s-a proclamat Unirea Transilvaniei cu vechiul regat *. În condițiile postbelice, trecutul reprezenta în viziunea stalinismului un dosar complet împotriva acestei biserici. Deranja într-o mãsurã poate și mai mare prezentul: raportul de subordonare față de Vatican. Se pãrea cã misiunea naționalã a B.R.U. se încheiase în 1918.

Staliniștii din 1948 s-au dovedit însã niște vizionari: ei știau cã o misiune nouã putea sã preia aceastã bisericã nãscutã și întãritã prin credințã militantã, într-un context nou și nu numai pentru Transilvania. Bisericile neortodoxe din rãsãritul Europei au dovedit-o în vremea noastrã, mai ales cea din Polonia.

Încât, pentru a nu crea complicații în viitor, printr-un act brutal, fãrã precedent, fu lichidatã printr-o singurã loviturã.

SEMNALE PENTRU UN DECENIU PUSTIU

Dupã izgonirea regelui, partidul nu mai avea în fața sa nici o forțã sã i se împotrivească deschis în transformarea țãrii indiferent în ce i se comanda din afarã. El nu avea nici de obiectat, nici de cârtit, ci doar de executat.

_____

*) În ce mãsurã B.R.U. a fost purtãtoarea ideii naționale o dovedește printre altele și faptul cã biserica din Țebea, de pildã, în curtea cãreia se aflã *Gorunul lui Horea*, este în interior decoratã cu un imens tricolor, încingând pereții de jur împrejur, ca un autentic brâu.

Cu totul semnificativ pentru o turcificare generală, se acționa convergent pe mai multe planuri: paralel cu lucrarea stalinistă la baza economică, se transformau suprastructurile spirituale, prin ofensivă ideologică și tendințe de rusificare.

Multe cercuri înlăturate de la putere sfârșirã acum - înainte de a ajunge la închisori - prin a se legăna în iluzia cã măcar în ceasul al doisprezecelea, trebuia să se petreacă o intervenție occindentală, în numele libertății care este mai presus de orice. Sperau și oamenii simpli care nu aveau ambiții politice, dar se încăpățânau să se amăgească într-o promisiune de nicăieri: *Vin americanii!*

Dar *americanii*, nume devenit sintetic pentru un eveniment imprevizibil și miraculos cu caracter salvator, picat de undeva din cer, nu venirã, în ciuda scadențelor deplasate de fiecare datã. Contextul internațional se modificase în numai patru ani total, punțile fuseserã tãiate, lumea cãpãtase configurația de azi.

După cucerirea puterii politice definitive, urmată de cea a puterii economice, acțiunea stalinismului biruitor și în România, se masă pe *frontul ideologic.*

Campania de golire a culturii române de trecutul propriu, *burghez* și opturarea comunicării cu cea europeană până la desprinderea definitivă de aceasta, urmãreau crearea spațiului în care să se instaleze ideologia stalinistă și o pseudo-culturã importată, un surogat al cuceritorului, în care și din propria culturã rusă cu greu își putea face loc ceea ce era cu adevărat valoros.

Trebuia fãcutã precizarea cã misionarii acestei pseudo-culturi erau oportuniștii și carieriștii fabricați de partid (precum I. Kișinevski, L. Rãutu, Sorin Toma, N. Moraru, Tr. Șelmaru, Iosif Ardeleanu, Mihail Roller ș.a.), dar și fețe din toate generațiile, însetate de consacrare în literaturã, arte plastice, muzicã etc.

Nerãbdarea era mare. Semnalul a fost dat la numai cinci zile după *proclamarea Republicii.*

Ca simbol al *dușmanului ideologic* în culturã a fost desemnat Tudor Arghezi. El reprezenta chintesența rãului. Aceasta și din pricina curajului de a fi țintuit la stâlpul infamiei, în *Jurnalul de dimineață* sugrumarea libertății de creație și lichidarea treptatã a libertății presei de cãtre P.C.R., imediat după 6 martie 1945.

Astfel cã în numerele sale consecutive dintre 5 și 10 ianuarie 1948, *Scânteia* publicã o luare de poziție denigratoare de ample proporții, intitulatã: *Poezia putrefacției și putrefacția poeziei. Rãsfoind volumele lui Tudor Arghezi*,

semnatã de redactorul şef al ziarului, Sorin Toma. Diagnosticul era fãrã şansã de recurs: estetica poeziei argheziene avea asemãnarea ”*unei nebunii furioase*”:

”*O asemenea* YY*esteticã*[[*nu poate pretinde o mai mare valoare de circulaţie decât ar putea sã aibã nişte obiecte fabricate într-o leprozerie sau nişte idei elaborate în casa de nebuni. Ea nu este propriu-zis o esteticã, ci un fenomen patologic, un agent al contagiunii pe care societatea sãnãtoasã trebuie sã-l izoleze*” [456].

Arghezi este proclamat ”*principal poet al burgheziei româneşti* ”. Concluzia era rostitã ca un verdict al unui complet de judecatã: dacã burghezia a fost strivitã, şi poetul ei trebuia sã-i împãrtãşeascã soarta.

Coordonat cu acest proces inchizitorial, marcând începutul rãfuielii cu scriitorii neconformişti, ideologul Leonte Rãutu lansã în revista teoreticã a partidului *Lupta de clasã*, ce este drept, la distanţã de un an, campania împotriva caracterului naţional al culturii, *Împotriva cosmopolitismului şi obiectivismului în ştiinţele sociale.* Era şi aici circumscris domeniul şi indicatã persoana, ca într-un autentic denunţ: filosofia românească şi unul dintre cei mai proeminenţi reprezentanţi ai ei în viaţã, Lucian Blaga. În spatele marelui poet şi filosof se afla însã o întreagã pleiadã care nu accepta materialismul-dialectic şi istoric al lui Kişinevski et comp.

Se poate afirma cã aceste douã luãri de poziţie au constituit semnalele de început ale lichidãrii a tot ceea ce reprezenta legãturã a culturii româneşti cu tradiţiile europene şi cu propriile sale tradiţii. Ele au iniţiat epoca dogmatismului ideologic stalinist, jdanovismul dâmboviţean, ţintuind în permanenţã la lichidarea a ceea ce era autentic şi la înlocuirea caracterului naţional al culturii cu erzaţul cunoscut sub denumirea de *realism socialist.* Trebuie fãcutã însã constatarea cã aşa cum prin complicitãţi şi pertractãri fripturiste din partea unui mare numãr de politicieni, partidul comunist şi-a atins obiectivele de fiecare datã sporite, tot astfel şi pe plan ideologic şi cultural, programul sãu a fost îndeplinit în mare parte prin politica *zãhãrelului* şi a coruperii, în mai mare mãsurã decât cea a pumnului.

Astfel cele douã poziţii ”teoretice” au constituit actul de naştere al celui mai sumbru deceniu din cultura noastrã, un adevãrat deceniu negru şi pustiu (impropriu, dar plastic a fost numit *obsedantul deceniu*).

El a fost depãşit dupã zece ani, dar infuzia de ideologie stalinistã prin dogmele *realismului socialist* i-a dat caracter de precedent, fãcând posibilã recidiva în perioada dictaturii persoanle, prin campania ideologicã lansatã în 1971.

În sfârşit, acţiunea de tip jdanovist de la începutul anului 1948 a con-

stituit semnalul, calea verde, pentru începerea represiunii împotriva oamenilor de culturã declarați *burghezi* și care prin urmare, conform dezlegării primite din partea celor mai înalte foruri de partid, trebuiau să împărtășească soarta burgheziei. Mai era și semnalul izolării și reducerii la tăcere a celor care potențial se puteau împotrivi dogmatismului.

Aniversarea a o sută de ani de la nașterea lui Eminescu (1950), a semănat mai curând cu o derâdere: din poetul nostru național, în acel moment, aproape că îi era valabil numai numele. Citabil din punctul de vedere al jdanoviștilor care patronau în mod absolutist destinele culturii, din opera sa în curs de *reconsiderare*, era doar *Împărat și proletar.* În afara lui Caragiale (parțial) și Creangă (fără implicații politice), cei mai mulți scriitori fiind *burghezi*, își așteptau rândul în tăcere la noua consacrare. Acceptați repede au fost T.D. Neculuță, poetul-cizmar, I. Păun-Pincio, Traian Demetrescu (Tradem) și alți câțiva scriitori de tradiție socialistă.

Deceniul 1948-1958 a fost deosebit de dramatic pentru numeroși scriitori în viață: Tudor Arghezi a fost, ca urmare a panegiricului din *Scânteia*, interzis pentru mai mulți ani și nevoit să-și petreacă zilele într-un exil intern, în casa de la Mărțișor, trăind în mari lipsuri materiale. I s-a redat condeiul numai după ce a acceptat compromisul politic și estetic, prin volumul *1907.*

Lucian Blaga a avut poate o soartă și mai grea. Marele poet și filosof a fost în ultimii ani ai vieții bibliotecar la Universitatea din Cluj, persecuțiile la care a fost supus, fiind până astăzi un subiect tabu în țară.

Filosoful Rădulescu-Motru a fost exclus din Academia Română în 1948. În 1951-1952 s-a aflat internat în clinica dr. C.I. Parhon, probabil după ce în prealabil fusese arestat.

Ion Barbu a fost *șters* cu buretele din literaturã pentru mulți ani, dar spre norocul științelor a fost tolerat în matematică, în parte și datorită prieteniei sale cu Tudor Vianu, aflat în bune raporturi cu regimul.

Oameni de culturã aruncați în închisori: Gh. Brătianu (care a și murit în detenție), Vasile Voiculescu, Radu Demetrescu-Gyr (condamnat la moarte, pedeapsă comutată), Ion Caraion (condamnat la moarte, pedeapsă comutată), Nichifor Crainic, Virgil Carianopol, Petre Pandrea, Constant Tonegaru, T.T. Branișteș, N. Carandino, Ioan Petrovici, Dimitrie Stelaru, Alice Voinescu, Mircea Vulcănescu, Ion Vinea ș.a.

Dintre scriitorii antebelici de valoare, Mihail Sadoveanu se angajează printre primii pe linie, confecționând la repezeală lucrări propagandistice (*Păuna Mică*, exclusă din bibliografia operelor sale). Nici chiar cu *Nicoarã Potcoavã*, socotit printre romanele sale postbelice izbutite, Sadoveanu nu se mai ridică la nivelul atins înainte de războiu. Scriitorul a fost distins cu *Premiul inter-*

național Lenin pentru pace, oferit de guvernul sovietic, acoperit cu onoruri de partid și cu privilegii materiale fãrã precedent la noi, în timp ce mulți alți scriitori, chiar dacã nu se aflau în închisori, erau interziși, reduși la tãcere sau erau pur și simplu muritori de foame.

Camil Petrescu a creat ultimele sale lucrări în proză și dramaturgie în stilul *realismului socialist.*

George Bacovia, deși înconjurat de toate atențiile de cãtre regim, a continuat sã trãiascã dacã nu în sãrãcie, în condiții modeste, fãrã sã accepte prostituarea.

Gala Galaction, primit în Academia R.P.R. în 1948, alãturi de Ion Agârbiceanu, Victor Eftimiu, Al. Rosetti, Iorgu Iordan, își încheiase opera o datã cu apariția *Bibliei* în traducerea sa, în 1939, și în anii jdanovismului în culturã zãcea într-un fotoliu, paralizat. Cu toate onorurile ce i s-au adus, *Jurnalul* sãu nu a putut apãrea decât dupã douã decenii, dar și atunci amputat de cenzurã.

Referindu-ne și la alte domenii ale culturii decât literatura, este locul sã amintim cã pictorul Th. Pallady a trãit într-un autentic exil interior, atitudinea sa politicã de respingere a pseudoculturii staliniste fiind fãrã echivoc, exprimatã și în *Jurnalul* sãu (care a vãzut lumina tiparului, cenzurat).

Remarcabil a fost actul de curaj civic al Marioarei Voiculescu - dupã opinia specialiştilor, cea mai mare actriță pe care a avut-o scena românească - și care începând din 1948, a pãrãsit Teatrul Național și învățãmântul artistic, deși regimul i-a fãcut numeroase avansuri pentru întoarcerea pe scenã, printre care și prin decernarea titlului de artistã emeritã, pe care marea actriță n-a mai avut puterea sã-l refuze, pentru a nu risca o confruntare deschisã.

Interesantã este cariera unor scriitori afirmați și repede propulsați ca reprezentativi, la începutul acestui *deceniu pustiu.*

Aurel Baranga (”*E timpul sã cântãm brigadierii eroi, / Fiindcã timpul, tovarãși, sunt ei, suntem noi!* ”) a creat o operã dramaticã de tip comercial, un teatru ”de bulevard” socialist. În paralel cu veniturile fabuloase pe care i le-a adus ”succesul” comediilor sale, pentru serviciile aduse cultului personalitãții, ca impresar al prozelor hagiografice prezidențiale în occident, un timp a figurat în comitetul central al partidului. Când sub un pretext oarecare (*rude în strãinãtate*, respectiv fiul sãu, care se refugiase în vest), a fost eliminat din acest for de partid și când mãcinat de o boalã incurabilã, în fața veșniciei, și-a renegat concepțiile politico-estetice.

Un scriitor ca Alexandru Jar, de altfel lipsit de talent, n-a apucat sã-și creeze o ”operã”, deși începuturile îi promiteau o carierã veritabilã ca autor de literaturã pe tema *ilegalitãții* (*Tehnicul și-a fãcut datoria*, nuvelã despre *Scânteia* în ilegalitate). El pune brusc capãt ascensiunii sale, rãzvrãtindu-se împo-

triva a ceea ce se numește *conducerea de către partid a literaturii.*

Cea mai scandaloasă biografie de scriitor a avut-o însă în această privință, Petru Dumitriu. Autor al unui important roman frescă, *Cronică de familie*, el s-a numărat printre pilonii de susținere ai acestui deceniu în cultură. Petru Dumitriu a deschis seria lucrărilor despre colectivizarea agriculturii, scrise așa cum dorea partidul și nu cum s-au petrecut lucrurile în realitate, (nuvela *Nopțile de iunie*, după care s-a turnat și unul din primele filme ale regimului), și a descris în culori trandafirii șantierul *canalului morții*, Dunăre-Marea Neagră, cu încă o performanță, a introdus printre personajele romanului și pe șeful partidului, Gh. Gheorghiu-Dej (capitolul *Sărbătoare în zi de lucru*). Petru Dumitriu, considerat deja unul dintre cei mai importanți prozatori ai momentului, cu o solidă situație în partid și o și mai strălucită situație materială, o funcție importantă în cultură (director de editură), cu un cuvânt decisiv în conducerea Uniunii Scriitorilor, dispunând cu toate privilegiile partocrației de vârf, rupe brusc cu prezentul și cu viitorul și se refugiază în occident *.

Imaginea acestei perioade istorice, când în toate domeniile vieții materiale și spirituale totul devenise *altceva* decât existase până atunci, ar fi incompletă, fără un popas în eforturile dirijate, de introducere forțată a limbii ruse.

Nu era suficientă tipărirea unui număr de traduceri fără precedent, implicând risipirea unei imense cantități de hârtie transformată în maculatură, destinată fatalmente a ajunge până la urmă la centrele de colectare a deșeurilor.

Editura *Cartea Rusă*, înființată în 1945 o dată cu instaurarea guvernului Groza, tipărise deja până la jumătatea anului 1947, 1 300 000 de volume, atât în limba română, cât și în limba maghiară, scria *Scânteia* [457]. Grosul avea să urmeze după aceea.

Oamenii trebuiau să citească însă operele în original. De aceea, un deputat pe nume Gh. Matei propunea nici mai mult nici mai puțin decât în Cameră, să se introducă această limbă în programul școlilor superioare și

*) După cum se știe, regimul din țară încearcă în toate felurile posibile să compromită pe cei care au rupt cu el. În cazul lui Petru Dumitriu se folosește împotriva lui de literatura pe care a scris-o cât s-a aflat în România, cu toate că o asemenea literatură era politica sa. Printre altele, se apelează la următorul procedeu: în timp ce aproape toți scriitorii români aflați astăzi în exil, sunt trecuți la Biblioteca Academiei la un fond secret, care nu poate fi consultat fără o aprobare specială, dacă nu chiar în arhivele Securității, chiar și cu lucrările publicate cât s-au aflat în țară, deși nu conțin nimic ”subversiv”, cărțile lui Petru Dumitriu din anii ’50 sunt toate accesibile publicului, cu excepția uneia singure, într-adevăr bune: *Cronică de familie.*

secundare, fiind de un ”*interes vital pentru renașterea materialã și spiritualã a României* ”, pentru a studia, desigur în original, lucrările lui Miciurin, Lâsenco, Țâțân[458]. Nici mãcar ale lui Gogol, Tolstoi și Cehov!

Mihail Roller face naveta între activitatea de falsificare a istoriei și cea de agitator*:* ”*Sã învățãm limba lui Lenin și Stalin!* ”, îndemna el în titlul unui articol [459].

Deputatul Frontului Plugarilor cãpãtã, se înțelege, câștig de cauzã și limba rusã a fost introdusã în școli ca disciplinã obligatorie, odatã cu reforma învățãmântului, efectuatã precipitat în 1948.

Dar nici aceastã mãsurã n-a fost suficientã. Limba rusã trebuia studiatã *de mase* *.

Cu greu se poate gãsi în istorie un exemplu paralel de introducere forțatã a limbii cuceritorului, cu un efect exact contrar celui urmãrit. Eșecul lamentabil al giganticelor eforturi și cheltuieli fãcute în acei ani, s-a putut vedea prin prãbușirea întregului eșafodaj în 1964.

Rusificarea trebuia, conform calculelor staliniste, sã afecteze limba românã și din interior. Un lingvist precum Iorgu Iordan, membru al Academiei, rechemat de la Moscova, unde funcționase ca ambasador - comedia portofoliilor acordate fruntașilor social-democrați se terminase, din momentul în care aceștia puseserã umãrul la demolarea propriului partid de cãtre comuniști - își câștiga acum merite noi, aflând *Influențe rusești asupra limbii române* (Editura Academiei R.P.R., 1950).

Se pregãtea intens introducerea noii ortografii - legiferatã în 1952 - al cãrei scop principal era escamotarea elementului etimologic latin din scriere.

Astfel, de pildã â (*din a*) a fost complet înlocuit cu î (*din i*), evident pentru cã amintea de originea latinã a cuvintelor (ca de exemplu, în: *pâine, câine, mânã*). Înlocuirea s-a fãcut în mod automat și în numele țãrii, România și în cuvântul care indicã statutul nostru național de români. Din acel moment, aceste vocabule se scriau cu *î* (*din i*), adicã *Romînia* și *romîn*. Dar aceastã grafiere a jucat puterii înseși un renghi, devenind armã politicã în mâna celor care vehiculează diverse teorii naționalist-șovine despre o așa-zisã *disconti-*

---

*) Ministerul Învățãmântului și A.R.LU.S.-ul furã puse la treabã. Se ajunse ca în anul școlar 1951-1952, numãrul cursurilor sã atingã cifra de 6500, iar al elevilor de 130000. În anul școlar urmãtor, numãrul cercurilor a crescut la peste 10000, iar al cursanților la peste 160000 ca peste încã un an numãrul celor obligați de fapt sã-și însușească ”limba lui Lenin și Stalin” (deși limba maternã a lui Stalin era de fapt georgiana), sã fie de 200000[460]. Sã presupunem cã aceste cifre oficiale erau umflate cu intenție, pentru a face plãcere stãpânilor, dar și reduse ele dau o imagine clarã a realitãților.

nuitate a elementului românesc în spațiul carpatic. Folosind drept ”argument” scrierea cu *î* (*din i*) pus la dispoziție chiar de oamenii noștri ”de știință”, sub patronajul partidului, ei susțineau cã aceasta ar fi o recunoaștere a faptului cã ne tragem din romi adicã din țigani, populație indicã și nu din romani. S-a revenit deci, pentru câteva cazuri, ca excepție, la scrierea cu â (*din a*), în primul rând pentru *România* și *român.*

Tentativele de rusificare prezentau aversul turcificării României. Pe revers, se afla stalinizarea, adicã restructurarea întregii vieți politice (parțial se înfăptuise), economice (era în curs de realizare), de stat, după modelul creat de Stalin în U.R.S.S.

Până și împărțirea administrativã, decretatã în 1950 - cu regiuni, raioane și chiar cu o regiune autonomã (maghiarã) copia în modul cel mai dogmatic și birocratic posibil modelul, care la rândul lui păstrase aproximativ intactã, cu schimbarea denumirii unităților administrative, împărțirea în *gubernii* (acum regiuni) și *uezde*, județe (acum raioane) - a imensului Imperiu rus. Interesant cã și după ce a revenit la formele mai simple de administrație localã, existente până la 1950, partidul a păstrat intact conținutul stalinist: puterea absolutã a dictatorului local, de cele mai multe ori obtuz, ignorant și samavolnic.

Se copia tot ce se putea copia. În atitudinea sa față de om, privit ca forță de muncã, viziunea stalinistã dãdu roade bogate și neașteptate în România.

Țara fu cuprinsã de febra stahanovismului, de aplicarea *metodelor sovietice* cele mai fanteziste. Era perioada când Iosif Kișinevski putea sã emitã cu seninãtate asemenea inepții despre oamenii de știință români (mulți formați la școlile occidentale), precum cã ei au drept model ”*glorioasa creație a savanților sovietici* ” și cã ”*Uniunea Sovieticã este centrul științei și culturii universale*” [461].

De atunci datează și *întrecerile socialiste*, continuate pe scarã largã și în anii ’70 și ’80.

Pentru prima datã s-a putut vedea în România și un cult al personalității. În paralel cu ascensiunea spre putere, cu mijloacele încã modeste care îi stãteau atunci la dispoziție, aparatul de propagandã începu sã secrete cultul personalității conducãtorilor, în special al Anei Pauker, în jurul cãreia începu sã se țeasã o aureolã de luptãtoare legendarã.

Din motive de subordonare, prin forța lucrurilor, se punea însã accentul pe cultul ”cel mare” al lui Stalin, până în 1948, cu o oarecare abținere, totuși. Escaladarea *cultului*, după 1948, corespundea nu numai noului context, dar și generalizãrii fenomenului în tot *lagãrul.*

Astfel, Braşovul deveni *Oraşul Stalin*, bulevarde, parcuri, instituţii din capitala ţării şi din alte oraşe mari îi purtau numele. Portretele şi busturile lui erau pretutindeni. Se scanda numele lui Stalin prin ridicarea în picioare a adunărilor, la manifestaţii tinerii formau cu trupurile lor numele *geniului omenirii muncitoare.*

În 1949, a 70-a aniversare a naşterii lui, se transformã în toatã ţara într-o campanie, implicând o colectã de daruri cât mai valoroase, de la o populaţie şi aşa sărăcitã la limitã, cu care se umplu un tren, însoţit la Moscova de o delegaţie de partid care - ca pe vremuri la sultani - prezentarã personal închinãciunea şi jurãmântul de credinţã, în numele poporului.

Devenise obligatoriu pentru toţi cetãţenii studiului biografiei celui de-al patrulea *clasic al marxism-leninismului*, precum şi studiul operelor sale capitale: *Cursul scurt de istorie a P.C.(b) al Uniunii Sovietice, Bazele leninismului, Marxismul şi problemele lingvisticii, Problemele economice ale U.R.S.S.* Astfel, la o populaţie de circa 18 milioane de locuitori, pânã în 1954 se tipãriserã un numãr de 12 789 825 de exemplare din operele lui Lenin şi Stalin, revenind un exemplar la fiecare cetãţean matur.

UN CAL - UN SALAM

Dacã pentru plasticitate şi exactitate am utiliza termeni potriviţi altor realitãţi istorice, am putea spune cã aspectele *culturale*, de suprastructurã, ideologice, nu reprezentau decât forma, ambalajul de idei, exprimând transformarea ţării într-un adevãrat paşalâc stalinist pe plan economic.

Imaginea unei *turcificãri* - de asemenea proporţii, nu poate fi doar o figurã de stil. Bazele *turcificãrii* s-au pus o datã cu încheierea şi semnarea Acordului de armistiţiu, devenit cu aprobarea tacitã a aliaţilor o pârghie de presiuni fãrã precedent asupra ţării, pentru cedãri pe toate planurile.

După sacrificii materiale şi în vieţi omeneşti fãcute de România prin întoarcerea armelor, refuzul de a i se acorda statutul de ţarã cobeligerantã, venind înainte de toate de la ţara *vecinã şi prietenã* de la rãsãrit, spre care se îndreptau gândurile de recunoştinţã ale diverşilor oameni politici mai mari sau mai mici din România, a anulat practic uriaşul efort de rãzboi de după 23 august 1944. În 1947, aliaţii au fãcut şi aceastã ultimã concesie Kremlinului, tãind României ultima punte de salvare. Ţării i s-au fixat poveri imense, sub

forma unor reparații de război către U.R.S.S. de-a dreptul înrobitoare, al căror cuantum în cifre absolute nu au fost niciodată cunoscute de poporul român.

Partidului comunist, devenit *muncitoresc,* i s-a creat astfel o funcție nouă. În relațiile de plăți și despăgubiri, el era acela care desfășura campania, trăgând alarme false privind *respectarea* Acordului de armistițiu. Șeful de partid răspundea direct în fața Kremlinului, deși el nu era nici prim-ministru și deocamdată nici șeful statului. Raportul era de la subordonat la comandant.

De aceea, *reducerea* operată de sovietici în datoriile de război ale României, se produce numai după ce Gheorghiu-Dej este pus să aștearnă pe hârtie o *Scrisoare*, de fapt o cerere către superior, pe care Stalin își pune pecetea sa de sultan al imensului imperiu[462]. Cu o mărinimie afișată, se publică numai ceea ce țara avea de plătit de la 1 iulie 1948, nu și ce plătise deja timp de patru ani neîntrerupt, de la 12 septembrie 1944. Stalin ar fi redus cu 50% restul de plată care era de 73,2 milioane de dolari.

Or, unul din experții străini, Karel Holbik, evalua că exact până la această dată fuseseră livrate produse petroliere, grâu, zahăr, vagoane de cale ferată, tractoare, vite cornute, ovine și porcine în valoare de 1,8 miliarde de dolari. Alt expert, Nicholaus Spulber, menționează cifra de 9 milioane de tone de țiței și produse petroliere, livrate către U.R.S.S. În această ordine de idei menționăm și mărturia lui Duțu Marin, șeful de cabinet al lui Teohari Georgescu, care ar fi afirmat "*în cercul unor prieteni* " că încă la sfârșitul lui iulie 1945, România ar fi plătit de patru ori cele 300 de milioane de dolari, fixate de ruși, cifră care concordă în linii mari cu estimările specialiștilor. Mărturia este consemnată de Isac Margulius, el însuși unul dintre cei aflați în acel *cerc de prieteni* și este inclusă în lucrarea apărută sub îngrijirea sa la Londra, sub semnătura lui Ion Rațiu [463, 464].

În 1948, în relațiile sovieto-române are loc un eveniment care marchează saltul calitativ al trecerii României pe orbita sovietică, devenind ceea ce occidentalii numesc un *satelit.* Acest eveniment îl constituie încheierea *Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală* între cele două țări (febr. 1948). Tratatul era o verigă în sistemul alianțelor sovietice cu celelalte țări est-europene din lagăr, ca și ale altor țări între ele. Cu perfidia sa specifică, Molotov prezenta tratatul cu țara noastră ca fiind efectul "*lichidării tuturor chestiunilor litigioase cu privire la graniță* " între cele două țări, precizare plină de tâlc pentru noi, românii, grăbindu-se să adauge că reprezintă "*un nou succes al politicii externe staliniste*" [465].

Tratatul la semnarea căruia s-au deplasat atât Dej, cât și Ana (Groza era decorul *fără de partid* și la propriu și la figurat), a deschis complet calea

exploatării economice a țării și dominației politice a lui Stalin asupra țării noastre*.

El a conținut însã și o clauzã umanistã: repatrierea completã a prizonierilor de rãzboi. Întoarcerea lor s-a fãcut însã eșalonat și s-a încheiat abia prin 1955-1956. (Inclusiv a celor transportați în U.R.S.S. dupã 23 august 1944, ora 22).

Pe plan economic, rolul cel mai important l-au jucat societãțile mixte româno-sovietice, *Sovrom*-urile, care au preluat practic întreaga economie. Au funcționat 18 sovromuri: *Sovrompetrol*, înființat încã din 1945, *Sovromtransport, Sovromlemn, Sovromconstrucții* etc. În același timp, propaganda sovieticã, secondatã de cea a partidului, repeta neîncetat leitmotivul "*ajutorului sovietic neprecupețit și dezinteresat* ", în timp ce bogãțiile țării luau calea rãsãritului.

Abia în 1964, cu prilejul adunãrilor de partid consacrate *Declarației din aprilie*, o serie de conducãtori ai P.M.R. au arãtat pe baza unei documentații bogate în cifre și fapte cã sovromurile au reprezentat de fapt cea mai nemiloasã formã de exploatare a economiei românești, în care egalitatea era exprimatã prin formula: "*Un cal - un salam* ".

"*Calul îl dãdea țara noastrã* - spunea Ion Pas, fostul social-democrat, acum membru în comitetul central al P.M.R. și președinte al Comitetului de Radiodifuziune - *primind drept ajutor, mult trâmbițat prin toate mijloacele, un...*

---

*) NOTÃ LA EDIȚIA A III-a, 1999. În anii 80, dupã publicarea primei ediții a acestei cãrți, am avut prilejul sã vãd la o televiziune occidentalã jurnalul de actualitãți sovietic, conținând imagini filmate de la semnarea acestui tratat. Reproduc cele vãzute și impresia din unica vizionare a acestei pelicule: la masa semnatarilor, Stalin și Groza. Într-un plan secund, în picioare, în afara cãpeteniilor sovietice, delegația românească, aliniatã și stând drepți, solemnã și cu spaime pe față: Gheorghiu-Dej, tânãr și prezentabil, Ana Pauker, arãtând foarte bine, Vasile Luca și Lothar Rãdãceanu. Dupã semnare, Molotov a citit un spici dupã hârtie. Groza a citit un spici dupã hârtie. Groza a așteptat sã vadã ce urmeazã. Stalin, corpolent și de-acum cu o a doua bãrbie - era în culmea gloriei și bețiile de la vila lui se țineau lanț, așa cã generalissimul mai luase, acolo, niște proporții - s-a înviorat și i-a întins o mânã bleagã. Nici o privire spre ceilalți din delegație. Dispreț de stãpân, care juca teatrul relațiilor interstatale. Nici un zâmbet. Toți erau încremeniți: Stalin și Molotov cã n-aveau de ce, românii cã așa trebuia sã fie: supuși. Și-a fãcut loc pe lângã Groza (încãperea fiind probabil strâmtã) și s-a cãrat. "Vai de biet român sãracu'!", mult ți-a mai fost dat sã pãtimești!

salam! " *.

Turcificarea ţării noastre este consacratã în Constituţia R.P.R. din 1952, copiatã dupã Constituţia *stalinistã*. Ea consfinţea rolul dominant al P.M.R. în stat, victoria grupului "interior" asupra celui "exterior" în partid, iar drept *recunoştinţã*, poziţia U.R.S.S. de ţarã dominatoare asupra României.

Nimic nu este însã veşnic pe lume, ci doar, cel mult, de mai lungã duratã!

*) Martori oculari, lucrãtori la C.F.R. în acea vreme, povestesc cã garniturile de tren încãrcate cu produse lemnoase, cereale, ca şi vagoanele cisternã cu petrol erau expediate spre staţia Ungheni, oraş aflat pe malul stâng al Prutului, pe teritoriul anexat de U.R.S.S. de la România, destinaţia purtând un nume convenţional, de camuflaj, *Ungheorghe.* Turmele de cornute mari şi mici erau pornite "pe jos", spre punctul de trecere al frontierei, în dreptul localitãţii, acum aflate "dincolo", Reni.

REPRESIUNEA
sau
PRIORITATEA CELEI DE-A TREIA FUNCȚII

REZISTENȚĂ ȘI REPRESIUNE

Teroarea și forma ei evoluată, represiunea, au fost adoptate fără nici un fel de prejudecată, ca metode ale urcușului spre putere.

Numai conjuncturile au obligat atunci partidul să dea prioritate unor forme pur politice, altminteri împletirea între terorism și politică ajunsese la un moment dat să fie atât de strânsă, încât să se și confunde. De altfel, teoria preluării puterii prin forță, întrucât burghezia din principiu nu dorește să părăsească singură scena istoriei, până nu este dată în brânci pe ușă afară și nici să recunoască de la sine dreptul partidului comunist de a rămâne singur pe această scară, justifica necesitatea teroarei.

P.C.R.-ul a aplicat-o de când a făcut ochi. Ea era sensul existenței sale. El se întărea numai în acest fel: pe seama adversarilor.

Stalinismul dacă nu are un dușman în fața sa, pe care să-l ostracizeze și să-l lichideze, trebuie să și-l inventeze.

Să nu uităm însă că partidul trebuia să răspundă astfel și logicii politice a lui Stalin, aplicată în primul rând la el acasă, unde, deși societatea fusese deja nivelată, securea luptei de clasă continua să se ascută.

Un prim examen fusese trecut cu brio. Partidul își inaugurase primele luni de activitate legală, dându-și concursul la deportarea în stepele rusești a mii de persoane din rândul populației civile, inclusiv femei, bătrâni și copii, din rândul grupului etnic german.

Deportările trebuiesc privite în următorul context: era exact perioada când peninsula Crimeea era complet golită de poporul tătar care, acuzat de a fi colaborat cu germanii în timpul ocupației, era pedepsit până la ultimul om, prin mutarea întregului grup etnic dincolo de Volga și Urali, interzicându-i-se să se mai întoarcă vreodată. Peninsula a fost colonizată cu populație de origine rusă, iar vechile denumiri tătărești ale localităților, munților etc. au fost schimbate cu denumiri rusești, pentru a se șterge orice urmă a prezenței lor aici.

Pentru posibilitățile modeste ale unui partid având orice, chiar și un guvern propriu, numai membri nu prea, și deci, cu mult sub dezideratele comanditarilor săi, culpa sa istoricã în aceastã acțiune este mai mult de ordin moral.

Nu același lucru se poate spune despre represiunea care a urmat.

Imitând orbește sau executând fãrã cârtire - el numea aceasta disciplinã - peste numai câțiva ani a încercat singur o strãmutare, din motive de ”culpã” politicã. Dupã 1948, anul anatemei aruncatã lui Tito, sate întregi cu populație sârbeascã de pe granița româno-iugoslavã vor fi strãmutate și izolate în mijlocul Bãrãganului. Teama de contaminare a populației românești cu erezia titoistã, pare astãzi ridicolã. Atunci însã frica și suspiciunea creau o atmosferã de autenticã teroare.

Cu totul altfel stãteau lucrurile în organizarea luptei armate împotriva forțelor politice care-i stãteau în calea venirii la putere, iar dupã cucerirea acesteia, a consolidãrii ei. Teoria *luptei de clasã*, un rãzboi pe care nu se sfia sã-l declare fãrã cruțare față de adversari, este ea însãși dovada cã ostilitățile declanșate, fie ele și în numele unei idei ce în exterior se enunța generoase - puterea poporului - nu au fost o revoluție, ci doar defrișarea fãrã scrupule a drumului spre țintã. Iar rezistența întâmpinatã de sus pânã în masele muncitorești și țãrănești, a fost dovada cã partidul comunist nu s-a reprezentat în aceastã luptã decât pe sine și pe patronii sãi.

Cãci faptele istorice atestã o rezistențã activã nu numai din partea partidelor politice din opoziție și din alianțã - pânã și acestea din urmã s-au aflat sau au fost puse în situația de a se rãzvrãti - ci și din partea unor pãturi, pânã atunci apolitice.

Masele au simțit instinctiv cã în pofida desfãșurãrii de programe*, chiar

*) De pildã, Reforma învățãmântului a avut drept scop copierea sistemului sovietic de educație, eliminându-se tot ceea ce putea aminti de tradițiile naționale, de la limba latinã, ca obiect de studiu, pânã la denumirile liceelor. În aceastã reformã care a afectat în primul rând conținutul obiectelor predate, pozitivã era gratuitatea învățãmântului de toate gradele și sistemul de burse, deschiderea largã a porților școlilor de toate gradele pentru tinerii proveniți din mediile fãrã posibilitãți materiale. *Democratizarea* învățãmântului nu era însã autenticã, din pricina introducerii discriminãrilor *de clasã*, în special pentru cel superior. Ele îi afectau nu numai pe tinerii proveniți din rândul claselor rãsturnate de la putere sau cu antecedente politice anticomuniste în familie, ci și o categorie întreagã de tineri, provenind din rândul *țãrãnimii muncitoare.* Astfel, fiii de țãrani ai cãror pãrinți se împotriveau intrãrii în *colectivã*, erau respinși de la examenul de admitere la
facultate, aceasta devenind o pârghie de presiune în plus asupra țãrãnimii refractare la colectivizare. Cunosc numeroase cazuri, când pentru a nu sacrifica viitorul copiilor lor, țãranii și-au lichidat de bunã voie pãmântul. De asemenea, am avut colegi care în acei ani nu au putut intra la facultate, din pricinã cã erau originari din... Basarabia.

și a aplicării agitatorice a unora din acestea (reforma agrară, ajutorarea regiunilor înfometate, dreptul de vot pentru femei, reconstrucția, lichidarea analfabetismului, revoluția culturală, reforma învățământului etc.), acest partid nu-l reprezintă, prin el nu deține puterea și este străin de aspirațiile sale.

Numeroasele organizații reale sau inventate, *descoperite* pentru a justifica de fiecare dată un nou val de procese și întemnițări, nu sunt decât reflexul acestei opoziții.

Suntem încă în etapa în care, neavând pe deplin puterea politică, dar dispunând deja prin oamenii săi de organele represive, partidul nu putea ascunde totuși existența unei întregi mișcări de rezistență - și nu a unor cazuri izolate, individuale - ai cărei participanți începuseră să învețe de la comuniști cum să îmbine mijloacele politice cu cele mai puțin ortodoxe. Regimul însuși și partidul comunist nu excelaseră niciodată în fair-play față de adversari.

O nouă etapă se inaugurează o dată cu momentul când și-a dat jos machiajul numit *revoluția burghezo-democratică*, adică până s-a debarasat de toți tovarășii de drum, vremelnici. Dacă nici până atunci nu se lucrase cu scrupule, mai ales spre sfârșitul perioadei, înainte de a-l fi forțat pe rege să abdice, simțindu-se stăpân pe situație, măștile sunt definitiv lepădate, iar mănușile scoase. De acum se va lovi cu pumnul gol.

Pe măsură însă ce manifestă față de adversar o totală lipsă de menajamente (de considerație nici nu putea fi vorba!), se observă în atitudinea partidului o trăsătură nouă: el devine pudic și poate de teama unei judecăți a istoriei, începe să reprime pe ascuns.

Ceea ce se făcea înainte la lumina zilei și se comunica în presă, prin 1952 se petrece deja numai în puterea nopții, pe furiș, ferit de ochii lumii, iar ziua opinia publică este prostită cu lozinci mobilizatoare și sârbe săltărețe.

Cu cât represiunea crește, o liniște suspectă, de cimitir, se așterne peste societate. Clandestinitatea de altă dată este convertită de partidul stăpân peste țară în secret de stat.

Dacă între 1948-1952 procesele (sau mai bine spus, înscenările) sunt publice - dar și atunci, nu toate - după aceastã din urmă dată, inclusiv în perioada stalinistă fără Stalin, pe măsură ce devine mai însetat de victime, secretul represiunii este păzit cu cea mai desăvârșită strășnicie. Nu era oare însuși acest secret o recunoaștere implicită a vinovăției organizatorilor ei?

După această etapă, în pofida caracterului tot mai dur al violenței și al lipsei totale de reacție externă, când orice speranță de ajutor din afară pentru forțele de opoziție, se spulberase, se petrece o mutație în rezistență. Atunci lumea intrase într-un război care era din ce în ce mai rece și până și cei mai naivi se încredințaseră că promisiunea nimănui *Vin americanii!* era perimată.

În acel moment, în Carpați (cu precădere în munții Bucovinei, Bucegi, Făgăraș, Cernei), în condițiuni deosebit de vitrege, opozanții regimului formaserã detașamente de rezistență armatã.

Rezistența din munți, în perioada 1948-1952 (?), este capitolul asupra căruia istoriografia oficialã păstrează cea mai desãvârșitã tăcere. Chiar și în anii noștri, când din arhivele securității se mai scot la lumină frânturi de documente, cele privitoare la aceastã mișcare, la represiune și la numele cele mai proeminente ale inițiatorilor ei, continuã să stea sub semnul celui mai desãvârșit secret de stat. Prin ascundere și ignorare s-ar da a se înțelege cã acele formații de rezistență erau izolate, fãrã sprijin de mase. Mãrturiile deosebit de prețioase nu numai pentru cã umplu un gol, dar și pentru cã vin de la o serie de martori oculari sau auzite în închisori direct de la participanți, publicate în exil, afirmã contrariul.

Probabil cã cei care s-au retras în munți pentru a organiza detașamente de luptã anticomuniste, au mizat pe un rãzboi popular pentru rãsturnarea regimului. El însã nu s-a pornit, iar aceste formații de rezistență n-au fost capabile sã-l declanșeze, cu toate cã starea de spirit predominantã era ostilã regimului.

Din pricina condițiilor extrem de vitrege în care au fost nevoite să acționeze, a lipsei de dotări materiale, inclusiv a lipsei mijloacelor de luptã, a izolării și poate nu în cele din urmã din pricina demoralizării, aceste detașamente de luptã armatã au sfârșit prin a fi capturate de trupele M.A.I.

Din puținele recunoașteri cvasioficiale, privind existența unei asemenea mișcări, mai importantã este *reflectarea* ei în literaturã. Ea reprezintã o mãrturie, chiar dacã participanții la lupta de rezistență sunt prezenți și descriși în culorile cele mai negative, aproape niște *bandiți*, firește, ei erau *spioni americani*, niște *trãdãtori*, iar cei trimiși sã-i reprime, niște *eroi ai clasei muncitoare*, deși în viațã nu erau altceva decât ostași combatanți ai trupelor de securitate, nevoiți sã verse sângele unor frați de-ai lor.

Din bibliografia acestei teme: poemul *Lazãr de la Rusca*, de Dan Deșliu, capitole din romanul *Scrinul Negru* de George Cãlinescu, nuvela *Drumul câinelui* de Ion Lãncrãnjan ș.a.

CAPETE DE SERIE

După dizolvarea P.N.Ț. și arestarea *trãdãtorilor* de la Tãmãdãu are loc operativ procesul fruntașilor acestui partid.

Faptul că Iuliu Maniu nu încercase să fugă - sau nu voise să cadă în cursă - nu mai avea importanță. Motivele de arestare și condamnare erau gata fabricate încă de la procesul mareșalului Antonescu.

Înscenarea judiciară împotriva P.N.Ț. are loc între 29 octombrie - 11 noiembrie 1947. Iuliu Maniu, care avea atunci 75 de ani, a fost condamnat la muncă silnică pe viață, "*transformată în temniță grea, pe viață și degradare civică de zece ani, confiscarea averii și plata sumei de 50 000 de lei, cheltuieli de judecată* " [466]. A se observa peste toate și cinismul sentinței, când condamnatul este pus să-și plătească cu avans și cheltuielile de înmormântare. Gestapoul practica acest cinism. Pe lângă faptul că numai criminalii naziști au fost condamnați, asemenea lui Iuliu Maniu sau Ion Mihalache, la închisoare pe viață, de fapt, la moarte.

În cazul președintelui P.N.Ț. n-a contat vârsta sa relativ înaintată. N-a contat că era, după mamă, nepotul lui Simion Bărnuțiu, nici activitatea sa de tinerețe, ca deputat în Parlamentul din Budapesta în apărarea românilor din Transilvania, nici participarea sa la actul Unirii din 1918 și nici că a acceptat în 1944 intrarea comuniștilor în blocul guvernamental. A contat numai necesitatea de a fi înlăturat pentru totdeauna, fără șansă de revenire, de pe scena politică.

Condamnarea celor doi principali lideri ai P.N.Ț.-ului la temniță grea pe viață, a fost încă la pronunțarea sentinței similară uneia cu pedeapsa capitală*.

Procesul Maniu are semnificația de cap de serie pentru acțiunile judiciare represive care au urmat.

Cu timpul, până prin 1952, întregul P.N.Ț. până la ultimul membru a ajuns în închisori și lagăre. *Instrucția*, în cele mai multe cazuri, a constat în aplicarea celor mai barbare mijloace. S-au întocmit dosare conținând recunoașterea celor mai imaginare vinovății. Supraviețuia cine rezista acestor

---

*) Iuliu Maniu a murit la închisoarea din Sighet, la 3 februarie 1953, la vârsta de 81 de ani. Trupul lui a fost târât de gardianul de serviciu într-un sac. Se afirmă că nu i se cunoaște mormântul (sau este ținut secret?). Ion Mihalache a fost deținut într-o celulă izolată până la sfârșitul vieții. Un martor și tovarăș de suferință a vicepreședintelui P.N.Ț., Ion Ovidiu Borcea, afirma într-un interviu că ar fi fost asasinat. Secretarul general al partidului, Nicolae Penescu, ministru de interne în cabinetul Rădescu, a fost eliberat în 1964 și a putut emigra în Franța, permisiune ce i s-a acordat ca un gest de curtoazie a regimului față de generalul De Gaulle, care în 1968 urma să facă și a și efectuat o vizită în România.

maltratări*.

Încă în 1947 se pregăteau premisele unui alt proces-cap de serie: cel al liderului socialist C. Titel-Petrescu.

Se acționa parcă contra cronometru. Înscenările ale căror finaluri erau de dinainte conoscute, aveau printre altele scopul de a fabrica piese pentru dosarele în curs de constituire.

Din broșurile proceselor *publice* de atunci - cât oare din ceea ce se spunea acolo, fusese într-adevăr făcut public? lectorul contemporan este izbit de caracterul de scenariu prestabilit chiar și al unor depoziții aparent spontane.

În procesul Maniu, un acuzat sau un martor, ca din întâmplare, fără nici o legătură cu chestiunea în cauză, din zecile de nume posibile, la o anumită întrebare îl releva anume pe cel al liderului socialist.

Interogatoriul acuzatului Florin Roiu:

"*Președintele: Care era activitatea lui Niculescu- Buzești în țară și în străinătate (,) după 23 august 1944 și a grupului condus de el?*

Acuzatul: În luna august 1945 (,) a fost o perioadă când a avut contacte cu oameni politici, cu Titel-Petrescu. Avea întâlniri la casa Știrbei.

Președintele: De ce natură? Publice sau conspirative?

Acuzatul: Participau numai câțiva inițiați la lucrul acesta [...]."

Din altă ședință a aceluiași proces:

"*Acuzatul Gheorghiu a confirmat în cercetări declarațiile acuzatului Bujoiu. El a declarat:* YY*Tendința practică era aceea de a asigura conducerea țării prin intermediul unuia din vechile partide sau al unei coaliții a acestor partide cu P.S.D., așa cum era prezentat de dl. Titel-Petrescu.* [[".

Așa cum în spatele lui I. Maniu se afla întregul P.N.Ț., care l-a urmat în temniță, tot așa în spatele lui C. Titel-Petrescu se afla P.S.D.-Independent, care de asemenea a fost supus cu întregul său efectiv represiunii. În ceea ce îl privea pe președinte, el executa șapte ani de temniță grea, "*pentru vina de a fi îndrăznit să creadă în ideea libertății* " (Pamfil Șeicaru).

*

Au fost azvârliți în închisori conducători ai P.S.D.I. și vechi militanți ai mișcării muncitorești din țara noastră: Adrian Dimitriu, Ion Mirescu, prof. univ.

---

*) Mi s-a relatat, de pildă, că secretarul organizației P.N.Ț. din comuna Măcrina, fostul județ Râmnicu-Sărat, un tânăr învățător (Dinu Neagu-Alexandrescu) a fost asasinat chiar la postul de poliție prin bătaie continuă. Autorii au rămas fireşte, nepedepsiți până astăzi. (Mărturia mi-a fost încredințată anume pentru paginile acestei cărți de către Menelas Chircu din Râmnicu-Sărat, în trecut judecător, proprietarul unor moșii, el însuși fost deținut politic).

Constantin Motaș, P.P. Stănescu, Adrian Stambuleanu, Duiliu Vinogradski ș.a. Au fost arestați și deportați la Buticra liderii muncitorilor de la Reșița: Iosif Mustețiu, Gh. Homasca, Traian Cercega, precum și reprezentanții muncitorilor de la Hunedoara. Întreaga Reșiță și întreaga Hunedoară, deci două din cele mai mari centre muncitorești din România se împotriviserã ca un tot monolit la parodia *unificării.* În aceleași închisori au ajuns însă și cei care au continuat colaborarea în F.U.M. și nu l-au urmat pe Titel-Petrescu în 1946, dar care în momentul când s-a pus problema formării *partidului unic* au spus un categoric *Nu!*, urmându-l pe Ion Burcă. Se știe cã numai opoziția celor puțini, corupți cu funcții de stat gras plătite și care în P.S.D. se aflau pe poziții-cheie, a dus la eșecul atitudinii generale de rezistență*.

În sfârșit, sarcina datã de Komintern încă în anii treizeci, este dusă la îndeplinire acum, în anii cincizeci: Ion Flueraș este asasinat la Aiud, Jumanca și-a aflat și el sfârșitul în închisoare, la Jilava.

Este locul să amintim aici cã la Adunarea de la Alba-Iulia în 1918, socialiștii au fost reprezentați de Ion Mihuț, Ion Flueraș și Jumanca. Ulterior, fiind deputat de Hunedoara în Parlament, Ion Flueraș cerea în numele alegãtorilor săi, îmbunătățirea vieții muncitorilor mineri și exproprierea minelor de aur, a pădurilor și a întregului ”*teritoriu aurifer* ”, afirmând cã aceastã cerere era în ”*spiritul revoluției condusã de Horea, Cloșca și Crișan și continuatã de Avram Iancu, în interesul populațiunei, nu numai din Munții Apuseni, dar din toatã țara întregitã* ” [470].

În același discurs din parlament, meritând a sta într-o antologie a oratoriei române, Ion Flueraș evoca acest moment necunoscut din trecutul mișcării pe care o reprezenta.

”*La Aleșd, domnii ardeleni își aduc aminte cã nu muncitorii industriali, ci muncitorii țărani au aparținut Partidului Social-Democrat. Aici, în anul 1904, la o întrunire la care a fost sã vorbeascã și Francisk Koshuth, muncitorii țărani*

---

*) Cu ocazia vizitei pe care Hrușciov și Bulganin au efectuat-o în Marea Britanie, în 1955, li se prezintã de cãtre primul ministru laburist o listã a liderilor socialiști și social-democrați din rãsãritul Europei, aflați în închisori, cu rugãmintea de a fi eliberați. Cum abia se inaugurase perioada de coexistență pașnicã și de destindere în politica sovieticã față de vest, intervine și în România o ușoarã ameliorare a vieții în închisori. C. Titel-Petrescu este eliberat. Dar cu ce preț? *Scânteia* publicã în decembrie 1955 o *Scrisoare* prin care fostul lider socialist își repudia atitudinea din 1946 și elogia dictatura grupului, reprezentând partidul al cãrui monopol încercase prin toate puterile sã-l împiedice.

Din exilul sãu, Pamfil Șeicaru a consacrat acestei *Scrisori* un articol de o lucidã înțelegere și compasiune. “*Cuvintele lui Titel-Petrescu le înțelegem așa cum trebuiesc sã fie înțelese. Între cuvinte auzim plânsul înãbușit al învinsului* ” [469], scria el.

au întrerupt pe vorbitor, manifestându-şi neîncrederea. Atunci jandarmii le-au răspuns cu gloanţe. Peste douăzeci de oameni, dacă îmi aduc bine aminte, au murit. Vreo şase au căzut morţi pe teren şi ceilalţi au murit la căşile lor şi spitalele din Oradea. Despre cazul acesta nici Partidul Naţional nu-şi prea aminteşte, întrucât ţăranii aceia nu i-au aparţinut: ei aparţineau Partidului Social Democrat.

Nu am amintit aceasta ca să fac o acuzaţie, ci ca o dovadă faţă de domnul Goga, că şi ţăranii au aparţinut Partidului Social-Democrat, nu numai muncitorimea industrială.[...]

Noi am susţinut cu tărie rezoluţiunea de la Alba-Iulia. Ba ceva mai mult: eu pot afirma aici şi o pot dovedi la nevoie (cu manuscrisul domnului Goldiş, scris în faţa domnului Cicio-Pop), că în proectul rezoluţiunii au fost dictat de modesta mea persoană revendicările Partidului Social-Democrat, pentru a duce mai departe faţă de orice evenimente care ni se vor pune în cale " * [471].

Cel dintâi secretar al P.C.d.R. ("Socialist"), Gh. Cristescu, a fost trimis într-unul din lagărele de muncă forţată la *canalul morţii.* La fel, profesorul universitar Al. Claudian.

---

*) NOTĂ LA EDIŢIA A III-a, 1999. Asasinarea lui Ion Flueraş în închisoare este descrisă de un martor ocular, un grec, ajuns după detenţie în ţara de origine, într-o corespondenţă pe care acesta i-a trimis-o fruntaşului social-democrat Eftimie Gherman, exilat la Paris. În corespondenţa sa către Pamfil Şeicaru, Eftimie Gherman a inclus şi o fotocopie a acestei mărturii, din care reproducem: "*Am reuşit graţie guvernului grec, să scap din iadul reperist. Am fost naţional-ţărănist, manist şi am avut câteva răspunderi în P.N.Ţ. printre care şi aceea de a candida în 1946, în judeţul Trei Scaune. Am făcut cinci ani de temniţă grea şi canal. Cu această împrejurare, am stat împreună cu răposatul dumneavoastră prieten, Ion Flueraş, ca şi cu inginerul Oscar Stoenescu, cu care v-aţi văzut cu o zi sau două înainte de plecarea dumneavoastră din ţară, pe Calea Victoriei, împreună cu Flueraş.*

Acesta avea o mare încredere în dumneavoastră [...]. *A fost ucis în iunie 1953, bătut cu saci de nisip, la Gherla, într-o celulă de la parterul închisorii,* (iar) *după ce a fost maltratat, a fost târât pe scări, cu capul zbătându-i-se pe toate treptele. Asasinii au fost tot deţinuţi, studenţi legionari, cărora li se dăduse mână liberă în închisoare, cu condiţia de a ucide în bătăi anumite persoane semnalate de administraţia închisorii. Numele ucigaşilor este: Henteş* (şi) *Guberian, studenţi legionari, ajutaţi de Reck, care ispăşea o pedeapsă de 20 de ani, pentru că în 1940, când era şef al U.T.C. a predat siguranţei un număr de tineri comunişti. Flueraş refuzase să scrie o scrisoare de adeziune la P.M.R. În închisoare s-a purtat ca un ardelean de caracter*". (Eftimie Gherman, *Scrisori către Pamfil Şeicaru*, Arhivă politică de exil, Colecţia Victor Frunză).

A existat un proces-cap de serie în care a fost implicatã nunțiatura papalã din România, acuzatã de spionaj, în favoarea... Vaticanului, pentru a se putea începe, cu mâinile dezlegate, după lichidarea Bisericii Române Unite, represiunea asupra reprezentanților acesteia din urmã. Oficial, acțiunea s-a intitulat: *Procesul unui grup de spioni, trãdãtori și complotiști în slujba Vaticanului și a centrului de spionaj italian*, și a avut loc între 10-17 septembrie 1951.

Din cei 1 800 de preoți, slujitori ai cultului B.R.U., numai 400 au trecut la ortodoxie și aceasta pentru cã n-au putut sã reziste la presiunile fizice și morale fãcute asupra lor.

Presupunem cã ceilalți au preferat sã-și sacrifice și viața, decât sã-și trãdeze așezarea strãmoșeascã a credinței.

Astfel, regimul stalinist i-a îngrãșat pe prelații ortodocși, deschizând în schimb o lungã listã de martiri care aureoleazã catapeteasma interzisã a bisericii unite cu Roma.

Un preot, probabil încã în viațã în țarã (din care cauzã msgr. O. Bârlea nu-i dã numele), a fost legat de mâini și de picioare și bãtut la tãlpi timp de opt ore continuu. Altul, în cadrul aceleiași prelucrãri ”egumenice” a fost bãtut, spânzurat fiind de picioare cu capul în jos. Episcopul unit Vasile Aftenie a decedat în timpul maltratãrilor.

Alãturi de preoți au pãtimit și unii dintre laicii activi. Altminteri nu poate fi explicat numãrul mare de deținuți în închisorile și lagãrele de muncã forțatã ale anilor cincizeci, din această categorie[472].

Cum se ținea la respectarea *legalității*, justiția din acei ani a avut mult de lucru. Au fost înscenate procese - soldate cu condamnãri pe mulți ani - pentru toți deținãtorii de întreprinderi mari și mici, după ce toate mijloacele de producție le-au fost naționalizate*.

Au fost trimiși în închisori, firește cu acte în regulã, toți foștii proprietari de moșii, cu dosare fabricate din nimic.

Foarte repede ștacheta coboarã tot mai jos.

După reprezentanții claselor *exploatatoare*, veni rândul oamenilor din clasele de mijloc și a celor proveniți din clasele producãtoare.

_____

*) În anii șaptezeci, când situația materialã a tuturor celor eliberați din închisori fusese relativ reglementatã, într-o țarã în care foamea devenise un fenomen de excepție, am vãzut doi oameni trãind într-o neagrã sãrãcie și flãmânzind la propriu: doamna Herdan și fiul domniei sale - ce ironie a soartei! - cândva proprietarii celei mai mari fabrici de pâine și produse fãinoase din București, care le purtase numele. Își duceau însã suferința cu demnitate.

Colectivizarea forțată a agriculturii a înregistrat reacția directă, neechivocă a țărănimii, la pierderea pământului (fusese doar ”împroprietăritã” în 1945!), printr-o rezistență activă, dar mai rar violentă.

Violentă a fost însă represiunea la nesupunerea și împotrivirea neașteptată (sau poate așteptată), venită din partea țăranilor și ea poate avea termen de comparație doar în înăbușirea în sânge a răscoalei de la 1907. Unele diferențe se impun însă de la sine: atunci vărsarea de sânge s-a petrecut în văzul tuturor, acum represiunea a fost mascată și ascunsă; atunci a fost o răscoală care a durat *din primăvarã până-n toamnã*, acum fenomenul s-a prelungit pe o durată de ani de zile; atunci opinia publică a putut să protesteze, acum intelectualii se aflau de partea opresiunii și cântau în versuri, proză și teatru *viața nouă a satului*, iar o opinie publică n-a mai putut să existe din pricina absenței celor mai elementare libertăți de exprimare.

Pentru oricine s-ar încumeta să conteste represiunea în masă a țăranilor, există recunoașterea faptului - și deosebit de important - a proporțiilor ei, din partea partidului însuși. Dezvăluirea aparține lui Gh. Gheorghiu-Dej personal și a fost făcută în public în 1961. El a menționat că: ”*În numele luptei împotriva chiaburilor, peste 80 000 de țărani, în majoritatea lor țărani muncitori, au fost trimiși în judecată; dintre ei, peste 30 000 au și fost judecați în procese publice*...” [473].

Prevalându-se de orice responsabilitate în organizarea acestei represiuni de masă, Dej le pune pe seama Anei Pauker, lui Vasile Luca și Teohari Georgescu, numindu-le ”*înscenări infame*”. Cunoscând raporturile existente între cele două compartimente ale partidului, activând volens-nolens sub aceeași firmă, aflate la data lansării campaniei pentru colectivizarea agriculturii în apogeul încleștării dintre ele, putem acorda o oarecare credibilitate acestei ”lepădări de satana” din partea secretarului general al comitetului central.

Analizând însă cifrele dezvăluite de Dej, putem trage concluzia că dacă din 80 000 de țărani arestați și aruncați în beciurile Securității din toată țara, judecați ”*în procese publice*” au fost numai treizeci de mii, probabil că restul de cincizeci de mii ori au fost judecați sumar și în secret, după care au fost trimiși în închisori ori n-au fost judecați deloc și trimiși direct în lagăre și închisori. Nu putem crede că față de *dușmanul de clasă* (Dej spunea că fuseseră declarați chiaburi), se putea da dovadă de atâta mărinimie, adică de *lipsă de vigilență*, încât să fi fost trimiși acasă.

Viața ”îmbelșugată” promisă de partid țăranilor prin toate momelile, de la Frontul Plugarilor la cântecéle despre *S-a făcut luminã-n sat, mãi, bãdițã, mãi*, aproape o dolce vita a socialismului, s-a început cu un 1907 de tip comunist.

Nu se spune însã nici în *Darea de seamã* respectivã a lui Gheorghiu-Dej, nici în textele prolificului autor de cuvântări care i-a urmat la post și care a ostracizat pe toți cei cu care lucrase până la acea orã cot la cot, câți țărani și-au lãsat oasele pe unde au fost duși și câți s-au mai întors teferi și nevãtãmați. Și de ce el a tãcut atunci?

GULAGUL ROMÂNESC

Dacã rețeaua de lagãre și închisori s-a putut întinde peste toatã țara, rapid și nestingherit, aceasta s-a putut petrece nu numai datoritã caracterului în sine respectiv al regimului instaurat în România, dar și condițiilor create de lipsa de interes a guvernelor occidentale, a presei și a opiniei publice vestice față de suferințele estului. Închisorile și lagãrele tânãrului regim comunist din România au izbutit performanța ca într-un termen extrem de scurt, nu numai sã le copieze, dar în multe privințe sã le și întreacã pe cele rusești, mai repede cunoscute.

Închisoarea de la Pitești și *Camera 4 Spital*, cu bestialitãțile petrecute acolo între 1949-1951, au depãșit orice record stabilit în lagãrele lagãrului (conform cãrții lui Gr. Dumitrescu, *Demascarea*, consacratã acestui subiect, *reeducarea, scoaterea putregaiului*, prin maltratãri inimaginabile la care au fost supuși deținuții de cãtre alți deținuți, special selecționați în acest scop, au fost opera generalului de securitate Nikolski - probabil una și aceeași persoanã cu reprezentantul P.C.d.R. în Komintern - a inspectorilor de penitenciare Dulgheru - alias Dulberger - Zeller, înaintați dupã 1951 la gradul de generali, precum și a lui Koller, cu toții legați direct prin Teohari Georgescu de grupul Anei).

Lansarea în lucru a canalului Dunãre-Marea Neagrã, când existau cu totul alte urgențe și priorități economice, era în felul ei tot o imitație dupã proiectele faraonice ale lui Stalin, dar și o necesitate. Se cãuta un debușeu, un mod de a utiliza uriașa resursã de mânã de lucru bãrbãteascã, aflatã dupã gratiile închisorilor și ridicând probleme practic noi: închisorile României antebelice se dovediserã neîncãpãtoare, burghezia nu prevãzuse cã vor fi simultan atâția deținuți și fãcuse fãrã voia ei greutãți regimului comunist, lãsându-i moștenire o țarã subdezvoltatã și în acestã privințã. Niciodatã în România n-au fost înscenate atâtea procese politice sau economice (cu substrat politic) și niciodatã n-au fost atâția deținuți, ca în perioada 1948-1964.

Se precizează de către unii observatori, că în această perioadă au trecut prin închisori și lagăre circa două milioane de oameni, ceea ce ar reprezenta un cetățean din nouă.

Literatura apărută între timp în occident, scrisă direct de cei care au trăit infernul, dovedește cu prisosință că crimele unui regim dacă pot rămâne nepedepsite - cum nesancționate au rămas și cele din România anilor cincizeci - secretul lor, oricât de bine ar fi păzit, nu rămâne pentru veșnicie ferecat între zidurile Ministerului de interne.

În afară de recunoașterea formală și expediată printr-o formulă oarecare despre comiterea unor *abuzuri* și o prin nimic garantată promisiune că ele nu se vor mai repeta, adevărata istorie a universului concentraționar românesc din 1948 până în 1964 se scrie și se publică astăzi în occident, de către cei care au trăit-o în mod direct.

Distingem astfel categorii de lucrări: prima o reprezintă mărturiile, constituind adevărate documente, ele însele valorând cât niște arhive, întrucât sunt aduse din infernul închisorilor și lagărelor. Valoarea lor va spori odată cu trecerea timpului și cu rărirea rândurilor supraviețuitorilor. Astfel, pe primul loc se situează cărțile-document despre *reeducarea* de la Pitești: Dumitru Bacu, *Pitești*, Grigore Dumitrescu, *Demascarea*, (Ed. autorului, 1978), după care urmează toate celelalte mărturii despre închisori, lagăre, inclusiv despre *canalul morții.* Le enumerăm, cu riscul declarat al unor omisiuni: Remus Radina, *Testamentul din morgă* (Ed. Ion Dumitru, München, 1981, cu o postfață de Eugen Ionescu); Ion Cârja, *Canalul morții și Întoarcerea din infern*; Richard Wurbrand, *Sânge și lacrimi*; Ion Dima, *Amintiri din închisoare*; Gabriel Bălănescu, *Din împărăția morții*; Doru Novacovici, *În România, după gratii*, (Ed. Ion Dumitru, München, 1983); Cicerone Ioanițoiu, *Morminte fără cruce*; Vasile Gurău, *Zâmbet printre lacrimi* (Coresi, Freiburg i Br., 1984), G. Mazilu, *În ghearele Securității*, (Coresi). Probabil că în măsura în care puținul public de literatură română din exil, plictisit de această temă, va mai recepta cărțile din acest gen, vor mai apărea și altele.

Un loc aparte îl ocupă cartea lui Johann Urwich, scrisă și publicată pe românește, *Fără pașaport prin Uniunea Sovietică*, în care este vorba de experiența autorului în lagărele Gulagului original, respectiv la Vorkuta, dincolo de cercul polar.

O a doua categorie o reprezintă lucrările bazate pe datele documentare ale realității, fie că se află circumscrise în sfera literaturii, fie a studiilor, cum sunt romanele lui Paul Goma, *Gherla, Ostinato, Câinii morții sau pasiunile după Pitești* etc. sau culegerea antologică *Poezii din închisori* de Zahu Pană (Ed. Cuvântul românesc, Hamilton, Canada, 1982).

Vânătoarea de vrăjitoare era permanentă. Pretutindeni Securitatea descoperea sabotaje, spioni, infiltrări de *dușmani de clasă* în funcții cheie. Pedeapsa cu moartea s-a aplicat în aceste vremuri triste de mai multe ori.

Simptomaticã pentru creșterea apetitului represiv al stalinismului ce se autohtonizează vertiginos, era intrarea în colimatorul Securității în anii cincizeci, a oamenilor proveniți din pãturile sociale angrenate direct în activitatea productivã.

Capul de serie al acestui gen de înscenări a fost cel cunoscut sub denumirea de *Procesul de la Canal.* În alte împrejurări, ar fi fost cel mult o acțiune oarecare, dar paranoia represivã în cãutare de victime l-a amplificat într-un caz de mari proporții, cu urmări dintre cele mai grave.

Dintr-o broșurã publicatã ulterior, reproducem urmãtoarele pasaje cuprinse în actul de acuzare, din care se poate vedea limpede cum erau ticluite vinovãțiile: ”*Ancheta a stabilit cã o grupã de elemente strãine de clasã, cu sentimente dușmãnoase, s-a infiltrat în posturile de conducere ale Direcției generale a Canalului Dunãre-Marea Neagrã și a desfãșurat o intensã activitate de subminare*” [474].

Pe baza acestei justificări abstracte a infiltrării, s-au pronunțat în final câteva condamnări la moarte, iatã și ”argumentația” lor: ”*acuzații au folosit cele mai mârșave metode*”, ”*sabotaj organizat și diversiune*” pentru ca ”*sã frâneze construcția canalului* ”. Se mai fãcuserã vinovați de faptul cã mizaserã pe ”*imperialiștii americano-englezi, cu ajutorul cãrora ei sperau sã restaureze regimul burghezo-moșieresc*”, au cultivat ”*lipsa de rãspundere, lipsa de control asupra sarcinilor primite, au încercat planificarea și au scos din funcțiune utilajele*”, care ”*au fost ținute în câmp deschis sub ploaie, supuse intemperiilor și diverselor stricãciuni. Ca sã creeze nemulțumiri în rândul muncitorilor*” - care ”muncitori” purtau haine vãrgate - ”*în urma acțiunilor de sabotaj, zeci de vagoane de cartofi, roșii, legume și fructe s-au stricat și au fost aruncate*”, în timp ce ”*construcțiile de locuințe pentru muncitori erau proiectate și executate la mari distanțe de locurile de muncã* ” [475].

Nici chiar în acei ani nu se putea întâlni prea des o asemenea literaturã a absurdului, pusã în slujba unei atât de diabolice mașini de suprimat oameni.

Interesant este și faptul cã acest proces s-a judecat în utlimele zile ale anului 1952, deci dupã cãderea Anei Pauker și a întregului ei grup, petrecutã cu câteva luni mai înainte. El a reprezentat debutul promițãtor de noi victime cu care și-a început activitatea foarte tânãrul pe atunci ministru de interne, Alexandru Drãghici, și semnul cã schimbãrile în favoarea grupului interior nu aveau sã afecteze cu nimic esența stalinismului. Dimpotrivã, ca o garanție pentru fidelitatea cu care se pornea la lucru, i s-a dat o amploare fãrã precedent. S-a judecat de cãtre Tribunalul militar în deplasare la Poarta Albã, în prezența a mii de oameni (dacã ar fi sã dãm crezare materialelor publicate)

și s-a încheiat cu pronunțarea a cinci condamnări la moarte, dintre care trei au fost duse la îndeplinire imediat, iar două au fost comutate prin recurs în muncă silnică pe viață. Ceilalți acuzați au fost condamnați la termene între 20 și 25 de ani de muncă silnică.

Schimbările intervenite în ministerul de interne, în care se aflau și numeroși consilieri sovietici cu grad înalt, nu au avut drept efect o atenuare sesisabilă a represiunii, ci doar modificări de stil.

Și sub noul stalinism, evident nu atât prin recrudescența lui după moartea lui Stalin, cât prin faptul că este pus în aplicare de unicul, în sfârșit, partid interior, în care dominau *neaoșii*, nu *fanarioții* puși de Molotov, șirul de procese politice a continuat neîntrerupt timp de câțiva ani. Multe din ele au intrat tot în competența Tribunalului militar, precum crimele de război, dar nici unul n-a mai beneficiat de publicitate, nici cel puțin de niște sumare comunicate, precum cele de dinainte de 1952. În acest fel, opinia publică n-a mai știut nimic, despre unele s-a aflat cu mulți ani după consumarea lor (*Procesul Comerțului exterior*), despre altele va afla când vor mai interesa poate pe istorici sau poate nici pe ei.

Execuțiile erau sub noua administrație a Ministerului de interne, curente. *Procesul legionar* dintre 9 și 12 octombrie 1953 s-a soldat cu condamnarea și executarea a 13 acuzați. Cu declararea pedepsei capitale s-a încheiat și *Procesul Ioanid*, al cărui protagonist era rudă prin alianță cu Alexandru Drăghici, fiind acuzat de a fi jefuit un milion de lei dintr-un furgonet de bancă, în folosul *sionismului mondial.* Gravitatea înscenării și a procesului ne determină să credem că el nu a fost un act de răzbunare personală din partea ministrului de interne, cum s-a afirmat de către un cunoscător al culiselor de partid, ci continuarea, după ani de zile (1959-1960) a distrugerii oricăror legături ale *grupului antipartinic Ana-Luca*, în sferele de conducere și deci dacă Drăghici se afla în spatele acestei operațiuni, ca de altfel și în cel al altora, în spatele său se afla patronul, Gheorghiu-Dej.

Dacă vom menționa noul val de represiune intervenit în 1959 în urma mișcărilor studențești, ca efect al revoluției maghiare și procesele unor intelectuali din 1957-1959, dar rămase până astăzi secrete, vom avea un tablou aproximativ complet al represiunilor care s-au revărsat mult peste marginile *deceniului negru.*

Patima pentru descoperirea de *conspirații* ale dușmanului *strecurat*, devenise o obsesie maladivă. Partidul vedea peste tot ceea ce el însuși practicase vreme îndelungată pentru descompunerea din interior a formațiunilor politice adverse.

Odată, Ana Pauker i-a pus lui Gheorghiu-Dej următoarea întrebare:

”*Oare sã ne subaprecieze atâ de mult duşmanul, încât sã nu se fi strecurat în conducerea partidului nostru?* ” [476].

Întrebarea era cu tâlc: adicã aşa cum partidul comunist trimisese agenţi secreţi în conducerea P.S.D., P.N.Ţ., poate şi a altor partide - Ana ştia mai bine decât oricine acest fapt - nu trebuia şi el sã se aştepte la o mãsurã similarã din partea lor?

Rãspunsul lui Gheorghiu-Dej, intervenit în primãvara anului 1952, a lãsat-o fãrã replicã pe tot restul vieţii.

Dar el semnifica mai mult decât cã represiunea atinsese şi *cadrele de bazã* ale partidului, pentru cã aceasta se petrecuse deja de mai mulţi ani.

TREI VALURI ALE TEROAREI ÎN P.C.R. - P.M.R.

ASASINAREA LUI ȘTEFAN FORIȘ

Vreme îndelungatã, membrii *de rând* ai partidului, ca sã nu mai vorbim despre cetățeanul de pe stradã, nici nu auziserã de Ștefan Foriș. Aceasta din mai multe cauze: partidul și-a ascuns (și continuã sã-și ascundã) propriul trecut, nimeni nu cunoștea în afara unor inițiați din vremea ilegalității, cine îl condusese în diverse perioade și ce s-a întâmplat cu liderii lui, pe urmã, anumite întâmplãri din trecut, chiar și din prezent, trebuiau ținute secrete, pentru cã nu vorbeau în favoarea sa. La aceasta se adaugã și amãnuntul deloc semnificativ cã în acea perioadã, partidul comunist, fiind neimportant ca numãr de membri și putere politicã, nu polariza atenția opiniei publice. Secretele lui interne, pe lângã întâmplarea cã erau ferecate cu nouã lacãte, poate ar mai fi transpirat, dar nu interesau mai pe nimeni, ceea ce era evident o eroare din partea forțelor politice și a presei încã neînfeudatã.

Așa se explicã faptul cã în vremea lui Dej, numele lui Foriș nu a fost menționat decât doar în rare ocazii și numai la capitolul *dușmanilor poporului.* Niciodatã nu s-a dat vreo lãmurire, ce anume determinase trecerea lui în aceastã categorie, știindu-se doar vag cine fusese.

Deodatã, în 1968, alãturi de Pãtrãșcanu, a cãrui reabilitare a stat pe planul întâi, a figurat și reabilitarea post-mortem a lui Ștefan Foriș. În anumite lucrãri au început chiar sã aparã unele explicații. De pildã cã, "*în timpul rãzboiului, pânã în 1944, s-a aflat în fruntea partidului* " [477] și cã în aceastã calitate, "*a expus punctul de vedere al partidului* [...] *în vederea conlucrãrii cu P.S.D*." [478]. Deci încheierea acelui F.U.M., fatal pentru social-democrați, a fost opera lui.

Prin ce și-a meritat însã acea crudã soartã, executarea de cãtre chiar tovarãșii sãi *de luptã*? Nu se dã nicãieri nici o explicație. Cel puțin una mulțumitoare. Dimpotrivã, chiar dupã ce fusese reabilitat, partidul își aratã colții, justificând în mod mascat ceea ce era de fapt o crimã. Astfel, putem citi despre: "*înlocuirea lui Ștefan Foriș, care nu reușise sã fie la înãlțimea rãspunderilor epocii* " [479], când se știe cã operația înlocuirii a fost o tipicã luptã pentru

putere, în perspectiva ieșirii partidului la lumina zilei.

Se mai spune în mod oficial cã secretarul general al partidului a fost înlocuit atunci printr-un *triumvirat*, compus din Constantin Pârvulescu, de fapt secretar general, Iosif Rangheț (grafiat uneori în presa partidului, *Ranghetz*) și Emil Bodnãraș. Când anume au preluat conducerea, Dej pe de o parte, Ana pe de alta, fiecare în numele grupului în fruntea cãruia se afla, nu se lãmurește nicãieri. Dar nici importanțã nu are.

Arestarea lui Foriș în aprilie 1944 și sechestrarea lui la o casã conspirativã (sã fi fost aceeași casã din Vatra Luminoasã, unde în august 1944 fusese transportat mareșalul Antonescu?) reprezenta curãțirea terenului pentru preluarea conducerii țãrii de cãtre echipele ambelor grupuri, pentru intrarea cãrora în viața politicã efectivã se începuse numãrãtoarea inversã. Lãsãm la o parte aspectul juridic al chestiunii, când un partid care nu exista în mod legal, constituit ca un stat în stat, putea sã procedeze la arestarea și sechestrarea de persoane, fie ele și propriile sale cadre.

Este evident cã înlãturarea lui Foriș nu s-a putut face fãrã aprobarea prealabilã a Kremlinului, dar în relatarea oficialã a episodului, zgârcitã în detalii, lipsește și acest amãnunt.

În mod neoficial, aceastã înlãturare a fost prezentatã ca un act de luptã pentru supremația în partid. Afirmația este și nu este exactã. Factologia, pe baza relatãrilor de la plenara din aprilie 1968, indicã douã etape ale acestui act. Prima, din primãvara anului 1944, a constat din înlãturarea și sechestrarea lui Foriș de cãtre gruparea avându-l pe Dej în frunte, cu aprobarea ”exteriorilor”. Prin aceasta, Ana Pauker spera sã-l facã pe muncitorul ceferist, Gheorghiu, o marionetã a sa, dar cã operațiunea propriu-zisã fusese condusã de viitorul triumvirat și cu contribuția a douã femei: Ana Toma și Ileana Rãceanu*.

Odatã cu Șt. Foriș a fost înlãturat și sechestrat Remus Coffler, al cãrui dosar a fost mai târziu cuplat cu cel al lui Lucrețiu Pãtrãșcanu. Pretextul propriu-zis al eliminãrii a fost atribuirea unei pretinse trãdãri de cãtre Foriș a secretarului de partid al capitalei, Petre Gheorghe, arestat și executat de cãtre Gestapo. Este același Petre Gheorghe, *erou al clasei muncitoare*, dintr-un lung șir de nume peste care astãzi s-a așternut liniștea: Olga Bancic, decapitatã în Franța (la ghilotinã) cumnatã a poetului Virgil Teodorescu, Haia Lifschetz, executatã probabil tot de germani pentru spionaj, Donca Simo, Elena Pavel, Vasile Roaitã (cel cu ”sirena de la Grivița”, din 1933, dispãrut din

*) NOTĂ LA EDIȚIA A III-A, 1999. O seamă de informații și mărturii la care am avut acces după 1989, o scot pe Ana Pauker din cauză în chestiunea lichidării lui Șt. Foriș.

pricina, se spune, apartenenței sale la mișcarea legionară) ș.a. Reabilitarea lui Foriș de către același partid care l-a lichidat fizicește, dovedește că acuzația a fost un fals, o înscenare în tradiția celor cultivate de Stalin în deceniul anterior.

Finalul acestei istorii a dat întreaga măsură a crimelor staliniste care se anunțau și mai crude, când în dizgrație intrau proprii săi activiști, fată de represaliile la care erau supuși adversarii din opoziție sau oamenii care pur și simplu i se împotriveau.

Aceasta este cea de a doua etapă. În 1946, anul când partidul tocmai își făcea reclama electorală cunoscută, pentru a înșela toate aparențele, conducerea lui a adoptat hotărârea de a-l executa pe Foriș. Cu toporul, pe la spate, generalul Pantiușa-Pintilie, viitor deputat de Ialomița, execută ordinul.

Mamei fostului secretar general al comitetului central al partidului i se legară pietre de gât și astfel fu înecată în Criș. (Amănunte date la plenara din aprilie 1968 a comitetului central).

Stalin, ale cărui mâini erau mânjite nu numai de sângele tovarășilor săi de partid, la auzul relatării despre sfârșitul lui Foriș, putea să-și dreagă mustața cu satisfacție: învățăceii săi se dovediseră demni de el!

Era însă o premieră absolută: o operație de tipul celor din 1938, ba mai rău, lipsită și de spoiala de proces, se executa *acasă*, în P.C.R., fără să mai fie nevoie decât cel mult de încuviințarea sa. Prin oamenii acestui partid, croncanii stalinismului căpătaserã clonț.

”GRUPUL ANTIPARTINIC” ANA-LUCA-TEOHARI

Cu sau fără voia lui, Leonte Răutu pusese mâna pe ranã, când scrisese că *tovarășul Stalin* nu putea să-i sufere pe ”*bucheri și talmudiști* ” [480]. Mai ales pe *talmudiști.* Și el nu-i suferea pe aceștia nu în sensul de *bucheri*, ci la propriu, ca oameni născuți în religia Talmudului.

La începutul anilor cincizeci, viața internă sovieticã suferea de o recrudescență a antisemitismului, al cărui moment de culme a fost așa numita *afacere a medicilor* din 1952.

În ceea ce privește P.M.R.-ul, Stalin nu numai că nu a fost străin de înlăturarea ”exteriorilor”, și de proclamarea lor drept *grup antipartinic* și *deviatori de dreapta*, ci după tradiția orală, operațiunea s-ar fi făcut cu aprobarea lui

expresã. Nici nu se putea altfel. Nici unii, nici alții dintre conducătorii de atunci nu puteau face un pas mai ales în chestiunile de importanță capitală ca acestea, fără încuviințarea lui anterioară și personală. De altfel, însuși Dej a scris după aceea negru pe alb*:*

”*Genialele idei staliniste, grija și sfaturile părintești* (sic!) *ale tovarășului Stalin* [...] *constituie factorul de bază* [...] *în construcția P.M.R. și a statului democrat-popular* ” [481].

Tot tradiția oralã, conform mărturiei unor activiști de frunte din acea perioadă, spune că la plângerea lui Dej, privind grupul condus de Ana Pauker, Stalin ar fi răspuns concis printr-un gest plastic: acela al strivirii unui păduche imaginar cu unghia pe unghie. Din acest moment, Gheorghiu-Dej era liber să întreprindă ce dorea, stăpân pe situație.

Neclară, cel puțin pentru noi, este evoluția stărilor conflictuale între cele două jumătăți de partid, aflate în aceeași teacă și cum de au reușit și unii și alții, în condițiile cunoscute, să nu lase să transpire - atunci când în România mai exista o brumă de libertate a presei - dușmănia dintre ele, ba mai mult, să treacă peste ea și să stalinizeze țara deopotrivă de sârguincios? Probabil că era o întrecere în fața Kremlinului tocmai din motive de rivalitate, pentru a căpăta câștig de cauză.

Trebuie recunoscut și talentul politic cu totul deosebit al lui Dej, tactul și diplomația lui, puse în slujba unui singur scop, în condițiile când în secretariat era în minoritate. Pentru aceasta probabil, Dej a fost sincer recunoscător până la moarte protectorului său de la Kremlin și credincios lui și după ce vântul de la răsărit aducea aer cald, de dezgheț.

Într-un fel, Ana și aliații ei avuseserã noroc: în 1952 au putut să scape cu viață, ceea ce nu s-ar fi întâmplat nici în 1937 și nici în 1948-49, iar în locul etichetei de deviatori ar fi stat una mai înfricoșătoare, de *dușmani ai poporului.*

Desigur, *antitalmudismul* lui Stalin nu a fost decât condiția subiectivă, favorizatoare a opțiunii sale. Cea obiectivă era alta: grupul ”exterior”, în frunte cu Ana Pauker își încheiaserã misiunea, era perimat la acea orã. Probabil cã reprezenta o operațiune destul de plicticoasă pentru Kremlin permanenta pendulare și menținere a echilibrului între cele două grupări. Cu atât mai mult cu cât grupul ”interior” se arãta cel puțin tot atât de fidel tuturor dogmelor zilei și obiectivelor staliniste privitoare la țara noastrã, ca și cel ”exterior”*.*

Am pus accentul pe opțiunea Moscovei, cu mari repercursiuni pentru viitor, pentru cã aceasta a fost decisivã. Se poate afirma cã pentru a doua oarã, grupul de conducători P.M.R. - din rândul cãrora fac parte și cei de azi - datorează Kremlinului prezența lor la cârma țării: prima datã la 6 martie 1945,

a doua oară în 1952. Or, fără acea opțiune, astăzi puteau fi în fruntea țării, în numele aceluiași partid și aceleiași ideologii comuniste, cu totul alți oameni, fără ca poporul să fi bănuit că putea fi cel puțin tot atât de rău.

Or, la acea dată toate cumpenele păreau să încline în favoarea exteriorilor. Ana Pauker se afla în permanentă comunicare, prin fir direct cu Moscova, bucurându-se, după mărturia lui Dej, de "*mare încredere și simpatie* [...]*, în special din partea lui Molotov* " [482].

Ea dispunea de majoritate în secretariatul comitetului central, deci toate deciziile îi stăteau în putere. Dispunea de Ministerul de interne (prin Teohari Georgescu), deci toate organele de represiune puteau fi îndreptate împotriva inamicilor personali. Dispunea de aparatul de propagandă (prin I. Kișinevski), deci putea declanșa oricând orice campanie. Cu toate acestea, Ana Pauker a pierdut partida și partidul.

De altfel a și încercat o operațiune, dar când probabil era prea târziu:

"*Ana Pauker-Luca* - se destăinuia Dej - *au considerat atunci că există condiții deosebit de prielnice pentru a înlătura și reprima cadrele de conducere care stăteau în calea politicii lor antipartinice*", respectiv pe el și grupul său. Cum?

"*În urma dispozițiilor date de Ana Pauker, organele M.A.I., care de fapt nu se aflau sub controlul conducerii de partid* (interior, n.n.), *au trecut la supravegherea cadrelor de partid și de stat, la interceptarea convorbirilor telefonice, de la care nu era exceptat nici secretul general al comitetul central al partidului* " [483], el fiind de fapt obiectivul principal al acțiunii lor.

Este limpede că Gheorghiu-Dej și grupul său "interior" care în 1961 pozau în victimă a rivalilor "exteriori", în 1952 puteau fi victima lor reală, dacă nu ar fi avut arbitrajul favorabil lor din partea lui Stalin și probabil inițiativa primei lovituri.

Pentru a crea o contrapondere Securității de care nu dispunea, secretarul general al comitetului central a folosit în neutralizarea adversarului forțele armate, prin Emil Bodnăraș, și astfel îl dezarmă pe Teohari Georgescu. Acesta nu mai putu reacționa, cum procedase în fața lui Rădescu, când primul ministru îl destituise, baricadându-se în Ministerul de interne și provocând vărsările de sânge știute. Timpurile erau altele. Dar și adversarii, alții.

Grupul "exterior" fu decapitat. Căzură Ana Pauker, secretară a comitetului central și ministru de externe, Vasile Luca, secretar al comitetului central și ministru de finanțe, Teohari Georgescu, de asemenea secretar al comitetului central. Mai târziu le urmă Iosif Kișinevski. Leonte Răutu care fusese creația lor, simțind cu flerul său politic încotro se apleacă cumpăna, sări la timp în barca lui Dej, aducându-și contribuția cu toată iscusința sa cameleoni-

cã la teoretizarea loviturii.

Abia dupã sfârșitul acestei lupte, ușile arenelor superioare de partid au fost date la o parte, anunțându-se membrilor de rând, care n-au știut niciodatã ce se petrece în realitate dincolo de ele, verdictul final.

În concluzie, pe baza hotãrârilor plenarei comitetului central din 29 februarie - 1 martie 1952, a fost pusã în *discuția* întregului P.M.R. ”*activitatea fracționistã, antipartinicã, antistatalã* ” a acestui grup. (Se recunoștea în sfârșit cã era vorba de cel de-al doilea *grup*). Protocolul de lichidare se numea *Scrisoarea C.C. al P.M.R*., din 1 martie 1952, pe baza cãreia s-au desfășurat lucrãrile plenarei din 26-27 mai 1952.

Într-un partid în care nici înainte, nici dupã aceea, dezbateri reale nu au existat niciodatã, *punerea în discuție* era forma sub care un fapt deja consumat era adus la cunoștința membrilor.

Dar *demascarea grupului antipartinic* depășește prin semnificație o luptã oarecare pentru putere. Era momentul când dupã decenii, sfârșindu-se cu paralelismul din comunismul românesc, prin victoria grupului ”interior” și a școlii naționale, P.M.R. este cu adevãrat monolitic, *unic*, în sensul dominãrii lui de cãtre un singur grup, un singur curent.

În 1952, s-au creat premisele dominãrii lui de cãtre cel ce obține monopolul puterii personale, încât dictatura personalã asupra țãrii exercitatã prin dictatura asupra partidului, astãzi, de cãtre urmașul lui Gheorghiu-Dej, își are originea în acea ”*construcție a P.M.R*.” de cãtre Stalin.

Prin același act se pun bazele evoluției lente, dar sigure, a ruperii aparente de Moscova și a unui stalinism autohton.

NOTÃ LA EDIȚIA A III-a, 1999. Așa cum scrie Tatiana Brãtescu (nãscutã Pauker), între 1950-1951, A. P. s-a internat în câteva rânduri la Moscova, în urma unei operații de neoplasm. ”***Acest amãnunt prezintã un anumit interes, deoarece tocmai în perioada când, potrivit auzaților care îi vor fi aduse în 1952, cum cã ar fi comis abuzuri prin încãlcarea liberului consimțãmânt al țãranilor la colectivizarea agriculturii, ea nu mai superviza aceastã campanie, deoarece lipsea din țarã***”, scrie despre mama sa, Tatiana Brãtescu. ”***Astfel, n-am aflat decât acum, din documente care ne-au cãzut sub ochi, despre ancheta severã la care a fost supusã în toamna lui 1952, când i s-a cerut sã analizeze amãnunțit greşelile pe care le sãvârşise de-a lungul întregii sale activități politice. I s-a pretins, printre altele, sã-şi facã autocritica privitor la împãciuitorismul manifestat de soțul sãu, Marcel Pauker, demascat la Moscova ca duşman al mişcãrii comuniste şi executat în 1938 sub învinuirea cã ar fi fost agent al serviciilor de spionaj româneşti.***

La 18 februarie 1953, nu mi s-a mai permis să intru la mama, care locuia alături, pe Şoseaua Kisseleff, în timp ce eu şi ai mei ocupam un apartament la etajul al II-lea al clădirii de pe str. Barbu Delavrancea nr. 14. În ziua următoare, aveau să se mute în apartamentul nostru fraţii mei: Vlad, asistent la Politehnică şi
Alexandru (Sandu), în vârstă de şapte ani (adoptat de mama în 1950), sora mea Maria (Maşa) locuia de puţină vreme la un cămin studenţesc, după căsătoria ei cu Martin Birnbaum. Am aflat atunci că mama fusese arestată", (18 febr. 1953). Moartea lui Stalin, survenită subit la 5 martie 1953, a salvat-o de la soarta ştiută a tuturor vârfurilor comuniste căzute în disgraţie. A.P. a trăit apoi într-o izolare totală. A încetat din viaţă pe 3 iunie 1960. Mărturiile Tatianei Brătescu confirmă analiza noastră, efectuată în anii şaptezeci, privind cauzele înlăturării A. P. de la conducerea partidului. (Tatiana Brătescu, *Ana Pauker: ultimii ani*, Arhiva, supliment de istorie, Anul IV, nr.10 (42), 27 oct. 1995).

Vasile Luca a fost judecat (tot în secret) şi condamnat la muncă silnică pe viaţă. La un moment dat, se afla în aceeaşi închisoare cu Ion Mihalache şi cu predecesorul său la Ministerul finanţelor, Alexandrini. Luca se ţinea însă izolat de toţi ceilalţi deţinuţi. (Mărturia aparţine lui Ion Ovidiu Borcea, care a suferit ani de detenţie împreună cu ei).

Teohari Georgescu s-a întors la munca de tipograf. Se pare că a fost un timp directorul întreprinderii poligrafice *13 Decembrie* din capitală. Din frondă postumă faţă de Gheroghiu-Dej, urmaşul acestuia l-a reabilitat (de asemenea şi pe ceilalţi membri ai grupului, întrucât numele lor a apărut sporadic în unele lucrări) şi la Congresul al IX-lea al partidului l-a introdus în comitetul central. Dar nu mai putea fi vorba de o carieră politică. Grav bolnav (suferea de artrozã din care pricinã i s-a amputat un picior), s-a sfârşit pe la începutul anilor şaptezeci.

O datã cu fruntaşii grupului s-a schimbat şi compoziţia precum şi conţinutul) aparatului de propagandã, cu excepţia lui Leonte Rãutu. Cei mai mulţi activişti ataşaţi grupului ”exterior” au emigrat. Dintre cei mai proeminenţi, Sorin Toma trãieşte astãzi în Israel. Dar atât cei rãmaşi în ţarã (cei mai mulţi cu pensii de partid), cât şi cei emigraţi preferã anonimatul, deosebit de confortabil.

ASASINAREA LUI LUCREŢIU PĂTRĂŞCANU

Paradoxurile cele mai stranii sunt legate de acest *asasinat de partid.* Întâi: procesul şi executarea lui Pătrăşcanu au avut loc după moartea lui Stalin, când în toate celelalte partide se sistase căutarea de *duşmani* în propriile rânduri, când în U.R.S.S. fusese dat în vileag caracterul criminal al acţiunilor lui Beria, iar Beria însuşi fusese arestat, judecat şi executat. Al doilea: dacã

declararea lui Pătrășcanu ca *naționalist*, în 1948, fusese opera colaborării deopotrivă a liderilor grupului ”interior”, cu cel ”exterior”, declararea lui ca *spion și trădător*, pentru ca prin aceasta să i se aplice pedeapsa capitală, a fost opera exclusivă a partidului unic, ”interior”. Răspunderea nu cade însă numai în seama lui Dej și a ministrului său de interne, Al. Drăghici, așa cum s-a afirmat, ci a tuturor celor care s-au aflat în conducerea partidului, membri în biroul politic și în comitetul central, care prin tăcerea lor aprobativă s-au făcut complicii mâinii asasine. Dej parcă ar fi intuit atunci procesul postum al crimei sale, indicând el spre complicitatea celorlalți, prin promovările politice pe care le-a înfăptuit, după anunțarea executării lui Pătrășcanu. Printre cei care și-au datorat ascensiunea acelui tragic moment, au fost nu numai Gh. Apostol sau Al. Drăghici, ci și N. Ceaușescu însuși.

Să urmărim însă filmul propriu-zis al cazului Pătrășcanu, din momentul când a fost arestat, în 1948. În perioada 1948-1954, numele lui a mai pătruns în presa de partid foarte rar, la capitolul *dușmani înrăiți*. Putea să se afle o atât de lungă perioadă de timp în detenție sau cu domiciliul forțat, fără măcar un simulacru de proces, pe baza căruia să sufere o condamnare? Răspunsul este negativ. Chiar și represiunile staliniste din anii treizeci țineau la o anumită *legalitate* și la niște procese, cât ar fi fost de înscenate, încât este puțin probabil că staliniștii autohtoni nu s-au conformat unei proceduri judiciare, fie și formale. Presupunem că Pătrășcanu își ispășea o *pedeapsă*, pronunțată printr-o sentință. Procesul nu a fost însă publicat.

Se spune că Gheorghiu-Dej ar fi intuit chiar înainte de moartea lui Stalin pericolul pe care un Pătrășcanu reabilitat îl prezenta pentru poziția sa în partid. După moartea dictatorului de la Kremlin, când în Polonia un Pătrășcanu scos din închisoare preluă conducerea (Gomulka), iar la Moscova se petreceau lucruri neînțelese pentru staliniștii români, Dej taie nodul gordian.

Până în 1952, probabil avusese unele ezitări. Pericolul cel mai mare pentru puterea lui venea din partea grupului ”exterior”. El avea în mână pâinea, dar ei cuțitul, încât oricând se putea aștepta din partea lor la o *lovitură de stat.* Existau și precedente: 30 decembrie 1947! Cert este că Teohari Georgescu a torpilat redeschiderea dosarului, iar reluarea anchetei nu a avut loc atâta timp cât s-a aflat în fruntea internelor.

La rândul lor, Ana Pauker și Luca și-au dat seama că în subsidiar, răzbunarea lui Dej asupra lui Pătrășcanu lua proporții nedorite, degenerând într-o acțiune antisemită, prin implicarea în cazul său, datorită legăturilor de familie și de partid ale fostului conducător comunist cu numeroase persoane de origine evreiască, și deci considerau cazul închis. De menționat că de la congresul din februarie 1948, atacurile la adresa lui Pătrășcanu nu au mai venit

din partea lor decât poate cel mult, ocazional, ponderea revenindu-i lui Dej.

Deci, după moartea lui Stalin, asistând la procesul de destalinizare ireversibil din U.R.S.S., Dej începe să se considere brusc - și nu fără întemeiere - în pericol. Se decide să ia toate măsurile de consolidare a puterii, în primul rând prin înlăturarea premiselor care puteau duce la o răsturnare de situații, la întoarcerea roții, cum spune poporul.

Avându-l acum la interne pe omul său, nu-i mai stă nimic împotrivă și redeschide dosarul. Iată metodele prin care s-a ajuns la pedeapsa capitală, descrise de succesorul lui Gheorghiu-Dej:

"*Ancheta făcută și prezentată biroului politic de Al. Drăghici, s-a bazat pe declarații false, obținute prin schingiuiri și presiuni morale și cuprindea acuzații cu caracter imaginar, fără nici un temei legal, urmând în mod premeditat să conducă la executarea lui Pătrășcanu* " [484]. La proces, Pătrășcanu avea un picior amputat. Era urmarea directă a acelor schingiuiri?

De reținut este că Dej n-a acționat niciodată de unul singur, prezentând dosarul în fața biroului politic, hotărârea pedepsei capitale aparținând sau în orice caz fiind acoperită cu autoritatea acestui for.

Al. Drăghici, și prin acest nume se poate înțelege întreaga instituție represivă a partidului, Securitatea, "*a procedat cu comuniștii, așa cum proceda și Siguranța burghezo-moșierească* " [485]. (De ceilalți oameni schingiuiți și torturați în închisori și lagăre de muncă, vorbitorul nu a arătat nici o înțelegere, nici post-factum, după cum se poate aprecia că "*Siguranța burghezo-moșierească* " n-a atins niciodată performanțele Securității lui Teohari, Drăghici și ai consecutivilor miniștri de interne ai lui Ceaușescu însuși, singurul termen de comparație valabil, pe care șeful de partid l-a evitat prin autocenzură fiind Gestapoul).

Acțiunea de înlăturare fizică a lui L. Pătrășcanu s-a caracterizat printr-o "*grabă de a-l judeca și executa după două zile, în mod precipitat, prin împușcarea pe la spate*" [486].

Procesul a avut loc în secret între 6-13 aprilie 1954, iar sentința capitală a fost executată la 16/17 aprilie 1954. Nu au fost publicate numele persoanelor condamnate în cadrul aceluiași proces. Or, o dată cu Lucrețiu Pătrășcanu a mai fost condamnat la pedeapsa capitală și executat și Remus Coffler, despre care există puține informații în legătură cu funcțiile îndeplinite în partid înainte de a fi fost înlăturat. Au executat pedepse cu închisoarea: Elena Pătrășcanu, Harry Brauner, Lena Constante, filosoful Petre Pandrea, Zilber, ing. Clamanovici. Încă în prima etapă a cazului, o rudă a lui Pătrășcanu, activist al comitetului central, s-a sinucis.

Martorii acuzării care au făcut jocul puterii și au declarat ce li s-a indi-

cat sã declare, au fost rãsplãtiți prin pașapoarte de emigrare. Urmele crimei au fost șterse, în mãsura în care s-a putut.

Prin executarea lui Pãtrãșcanu, partidul și-a suprimat unicul reprezentant din coaliția guvernamentalã de la 23 august 1944.

La reabilitarea lui s-a pus accentul exclusiv pe caracterul de rivalitate și rãzbunare personalã din partea lui Dej. Pentru cã reconstituirile fidele și analizele aprofundate puteau duce foarte departe, pânã la cei care incriminau, indicând și vicii de construcție ale întregului edificiu, conducãtorul de partid a scos de guler în fața istoriei pe principalii doi vinovați, din care numai unul era de față, mușamalizând de fapt dosarul. În loc de concluzii, s-au explicat crimele, ca fiind ”*caracteristice stãrilor de înapoiere economicã, socialã, politicã și culturalã a oamenilor, mentalitãții înapoiate ale celor ce au înfãptuit aceste abuzuri* ” [487].

El a fost executat de cãtre anchetatorul sãu, Iosif Moldoveanu, care mai târziu avea sã se sinucidã, dupã cum mãrturisea I.M. Pacepa.

Este ciudatã și lipsa unei reacții - cel puțin așa cum știm pânã astãzi - din partea lui Hrușciov, la un eveniment de represiune în genul celor din Rusia anilor treizeci.

PĂMÂNTUL, PARTIDUL ȘI RĂZBOIUL DE 30 DE ANI CU ȚĂRANII

Prin anii cincizeci era expusă peste tot, la sate, o lozincă: *Nu știi? Te-nvățăm! Nu poți? Te-ajutăm! Nu vrei? Te-obligăm!* Cum prin ultimul ei termen, lozinca dezvăluia natura politicii față de țărănime, încălcând regula conform căreia frazele trebuie să acopere înaintarea, să mascheze acțiunile adevărate, nu să dea în vileag adevărul, ea a fost repede retrasă și înlocuită cu tradiționala lozincă a lui Stalin: *Ne sprijinim pe țărănimea săracă, în alianță cu țărănimea mijlocașă, împotriva chiaburimii!*

Această lozincă ascundea adevărul: războiul fusese declarat nu numai țărănimii înstărite a satelor, ci țărănimii în totalitatea ei. Rezumând cele petrecute timp de decenii de atunci, am putea spune că el continuă și astăzi: e un nou război *de treizeci de ani* cu perspective de duratã.

Colectivizarea agriculturii, transformarea ei ”socialistă”, cum se numește operațiunea în limbajul eufemistico-oficial, începe în 1949, ca un pandant la proprietatea de stat și cea individualã și în ceea ce privește pământul, se va încheia peste trei decenii prin naționalizarea acestuia, cu acte în regulă și legi votate.

Colectivizarea agriculturii reprezenta încă de atunci, în germene, elementul de naționalizare, prin faptul că țăranii erau deposedați de dreptul de a stăpâni individual, fie și o suprafață agricolă cât de neînsemnată. Era și momentul: celelalte naționalizări dacă nu erau încheiate, erau pe cale de a fi.

Rezolvarea problemei pământului nu reprezenta deci pentru partid decât cel mult în parantezã soluționarea practicării unei agriculturi avansate pe mari suprafețe. Prioritatea o avea problema politică și anume lichidarea independenței economice a celei mai mari părți din populația țării, dacă nu adversară în sensul unei atitudini active a ordinei instaurate de partidul comunist, cel puțin refractară, adicã practicând rezistența pasivă îndelungată și cu mari sorți de izbândă.

Că țărănimea reprezenta în mod potențial o forță în stat de care trebuia să se țină seama, o dovedește că a fost inclusă în calcul, cu mult înainte de preluarea puterii.

Și aici au fost aplicate *etapele*, tacticile de luptă, în funcție de puterile

reale ale partidului.

Mai întâi, când P.C.R.-ul nu era decât un embrion, ar fi fost o inepție din partea lui sã-și facã din țãrani un adversar declarat. Ei rãmâneau ca atare, dar declarațiile trebuiau sã fie de loialitate, de amor chiar. Partidul privea aceastã majoritate zdrobitoare a populației ca pe un colos cu picioare de lut, pe care urma sã-l doboare, dar numai când avea sã sosească momentul. Deocamdatã trebuia doar sã-l neutralizeze. De aceea înfãptui reforma agrarã. Aceasta a fost prima etapã.

Așa cum Teohari Georgescu își fãcea semnul crucii de Bobotează în biserica Patriarhiei, iar secția de propagandã se fãcea *apãrãtoarea* monarhiei, tot așa și cu țãranii, conducãtorii nu iertau nici o zicere în presa de opoziție, când câte un indiscret se întreba ce gânduri avea conducerea comunistã cu țãranii *dupã*?

Acel *dupã* sosi fãrã întârziere, prin lichidarea moșierimii în calitate de clasã, trecându-se astfel la o etapã nouã. Noua perioadã se lansã prin plenara comitetului central, din 3-5 martie 1949, dându-se semnalul trecerii la *transformarea socialistã* a agriculturii. Aceasta însemna: 1. Moșierimea fiind lichidatã, se trecea la adversarul urmãtor, *chiaburimea*, adicã la țãranii cei mai înstãriți ai satelor și la deposedarea de pãmânt a țãranilor mijlocași, a *aliaților*, care formau majoritatea sãtenilor. 2. Mijlocașii nu erau trecuți în rândul dușmanilor declarați, decât dacã se împotriveau intrãrii în *colectivã*, cu alte cuvinte, deposedãrii de proprietatea lor individualã. 3. Gospodãriile agricole colective (G.A.C.) copiau modelul colhozurilor. Schimbarea denumirii lor în *cooperative agricole de producție*, intervenitã dupã 1965, nu a modificat cu nimic conținutul și metodele de exploatare a țãrãnimii, ea coincizând cu cãutarea unor forme *naționale*, specifice, de spoliere. 4. Gospodãriile colective, reproducând identic modelul stalinist, au preluat și tarele acestuia, pregãtind terenul înstrãinãrii țãrãnimii și aruncãrii sistemului agricol într-o crizã fãrã precedent.

Etapa I, pusã în aplicare de echipa ”exterioarã” a partidului, a generat, dupã cum s-a vãzut și din mãrturia lui Gheorghiu-Dej, un *1907 socialist.*

Dupã cum reiese din articolele și documentele acelui moment, operația colectivizãrii forțate a fost dirijatã la început de Vasile Luca. Metodele polițienești aplicate nu denotã autoritate și putere, ci dimpotrivã, o implicitã slãbiciune a partidului în fața colosului pe care, în pofida lozincilor și a propagandei de suprafațã despre *viața nouã* a satului, îl privește ca pe un adversar, iar colectivizarea, ca pe un rãzboi nedeclarat.

Prin perspectiva comasãrii terenurilor în mari proprietãți *colective*, practic se anula și reforma agrarã din 1945. Nu este de mirare: actul de la 23

august nu fusese și el anulat și nu în 1949, ci la numai o jumătate de an de la înfăptuirea lui, anulare consfințită și prin Tratatul de pace?

Între coercițiune și literatura de propagandă, asezonată cu cântecéle (*Drag îmi e bădița cu tractoru*...), P.M.R. pune în funcțiune încă o armă recent descoperită: cea economică. Sistemul cotelor obligatorii din recoltele obținute de țărani de la loturile individuale, depășind deseori cantitatea recoltabilă din anii cei mai favorabili, s-a dovedit una din cele mai diabolice invenții pentru îngenuncherea țărănimii. Greu se poate afla un exemplu în istorie, când țărănimea noastră a fost supusă unor asemenea poveri, poate numai în timpul hrăpărețelor domnii fanariote. Și când, în același timp, le-a rezistat, chiar și în pofida proceselor, arestărilor și deportărilor.

După 1952, odată cu *demascarea grupului antipartinic*, intervine o ușoară relaxare în acest război.

Operațiunea *colectivizării* nu este însă oprită ci doar temporizată. Se apelează numai în cazuri extreme la represiune și în mod izolat. Dar se apelează. Se apasă mai mult pe pedala coerciționilor economice și a presiunilor de ordin politic. În noile condițiuni de dependență tot mai mare a omului de "patronul" întregii societăți, aceste metode se dovedesc deosebit de eficiente.

Acțiunea de colectivizare pândește latent. Cu mult după moartea lui Stalin, când nici trupele rusești nu se mai aflau în țară, brusc se pornește o ofensivă în cel mai pur stil stalinist: încheierea *colectivizării* agriculturii. (De operațiune răspunde Nicolae Ceaușescu*, avându-l alături, mobilizat pentru a adăuga și el *argumentul* forței, pe colegul său de generație, Al. Drăghici.)

Este greu de găsit o explicație acestei grabe organizate militărește, cu comandamente naționale și locale, formate din activiști sau salariați cu funcții importante în diferite sectoare, brigăzi constituite din mii de oameni instruiți special, în 1962, la aproape un deceniu de la moartea inspiratorului modelului colhoznic.

Imperative politice de moment, în contextul noii faze în care intrau relațiile ideologice, dar și de stat, între staliniștii români și destalinizatorii ruși, în frunte cu Hrușciov, probabil că au jucat un rol determinant, diluat de trecerea timpului.

Încheierea *colectivizării* s-a marcat în mod festivist printr-o sesiune extraordinară a Marii Adunări Naționale (27-28 aprilie 1962), în prezența unui număr de 11 000 de participanți, cei mai mulți dintre ei țărani, număr egal cu al victimelor represiunii din 1907. Probabil că sala era mai puțin încăpătoare pentru a fi fost convocat un număr de participanți egal cu cel al victimelor co-

*) "Devotat cauzei" până la descărcarea pistolului în oameni.

lectivizării. Însă la scurt timp de la această adunare, cupola marelui pavilion de expoziții, în incinta căruia se organizase sesiunea festivă, se prăbușea. Nu mai putuse să suporte.

FLĂMÂNZI

Prin glasul său cel mai autorizat, partidul a recunoscut represiunile de care s-au făcut răspunzători membrii *grupului antipartinic*, dar nu și abuzurile și silniciile securității împotriva țărănimii în epocile următoare. Or, numeroase răscoale în care țăranii s-au ridicat, folosind armele tradiționale din aceste ridicări - uneltele obișnuite de muncă - au fost înăbușite în sânge. Aceste răzmerițe spontane și violente împotriva regimului, sunt ținute până astăzi în cel mai strict secret. (Noi avem cunoștință de răscoala, urmată de vărsare de sânge și arestări, din comuna Jariștea, Galați, din anul 1957.)

Unele istorioare cu har propagandistic*, ar putea chiar să și convingă pe unii naivi, dacă și în epoca de după 1965 represiunea n-ar fi cunoscut forme la fel de crude ca și până în 1952, cu diferența că metodele au fost mult perfecționate, pentru a se asigura ignoranța deplină a opiniei publice și deci a împiedica orice formă de posibil protest. Accentul în această perioadă s-a pus pe răspunderea penală individuală. Pentru cea mai neînsemnată vină, mai ales țăranilor li s-au întocmit dosare, au fost judecați și trimiși în închisori, încât la un moment dat, regimul Ceaușescu s-a trezit confruntat cu situația în care închisorile, chiar lărgite în anii *puterii populare*, deveniseră din nou neîncăpătoare, fiecare circa al zecelea cetățean, ispășind o pedeapsă. ”*Unui om i se putea face trimitere în judecată și dacă-i zicea milițianului* YY*Bă, țigane!*[[”, spunea Cornel Burticã la scurt timp după amnistia din anii șaptezeci, referitor la abuzurile penale**.

De aceea s-a inventat în acestă perioadă *ispășirea pedepsei* prin muncă, în libertate sau punerea provizorie în libertate pe termen, până ce con-

---

*) Un oportunist a devenit peste noapte prozator ”reprezentativ”, pentru că a scris un roman în care un activist de partid, Dumitru Dumitru, ia apărarea țăranilor cu ocazia unei răzmerițe, dar cade și el victimă *abuzurilor.* Numai în perioada care a urmat Congresului al IX-lea i se face dreptate, fiind reabilitat și promovat, vorba poporului care ar putea sta drept motto acestui soi de ”opere”: ”Tranca-fleanca - trei lei perechea!”.

**) Într-o conferință ținută în 1987 la Academia ”Ștefan Gheorghiu”.

damnatul era convocat pentru detenție. Dintre deținuții din închisori, majoritatea erau la originea lor țărani, iar dintre ei, majoritatea - tineri.

Pentru aceasta regimul s-a văzut nevoit, pe la începutul anilor șaptezeci, să decreteze o amnistie, în care s-a avut grijă să nu beneficieze deținuții de *drept comun*, aruncați în închisoare din motive politice. Să nu uităm că *furtul din avutul obștesc* se pedepsește cu închisoarea, că porumbul putrezește pe câmp necules, în timp ce țăranii nu pot găsi o pungă de mălai nici la oraș, după cum poate să-i înghețe apa din găleată în casă, fără să se poată atinge sub amenințarea cu pușcăria, de vreascurile *poporului*, din pădurea din spatele casei.

Cu atât mai violentă era represiunea, când ea trebuia să înăbușe o nemulțumire exprimată prin răzmeriță. Întâmplător, cunoaștem unele amănun-te privind o asemenea răzvrătire și urmările ei. Printr-o ironie a istoriei, teatrul evenimentelor a fost comuna Flămânzi din nordul Moldovei, de unde a izbuc-nit scânteia răscoalei din 1907.

Vina țăranilor din Flămânzi a fost aceea că au dat crezare logoreei demagogice despre faptul că perioada care a urmat Congresului al IX-lea este cu totul altceva față de cea anterioară. Au dat crezare și au trimis la comitetul central delegație cu jalba-n proțap, pentru a li se da pământurile *colectivizate* înapoi. Nu se făcuse în 1945 în toată presa comunistă mare zarvă în jurul împroprietăririi nepoților acelor țărani care fuseseră răpuși de glonț în 1907? Mulți dintre ei aveau încă memorie bună și nu erau atât de bătrâni pentru a uita cu cât tam-tam li se înmânaseră titlurile de împroprietărire, ba mai fuseseră fotografiați și prin gazete. Acum ei vroiau doar pământul pe care l-au primit atunci și apoi li s-a luat, colectivizarea fiind receptată de ei drept o deposedare. Ei nu cereau deci întoarcerea pământului la marii proprietari, ci înapoierea acestuia către ei, cei ce-l muncesc, pentru a avea bucuria muncii și a roadelor ei.

Nu cunoaștem dacă delegația a fost primită sau nu la cine voia să ajungă sau ce i s-a răspuns. Cert este că a plecat în sat, lecuită de credința cu care venise.

Țăranii s-au decis atunci, probabil înțeleși cu toții, să-și facă singuri dreptate. Ei moșteneau tradiția bunicilor și străbunicilor lor și spiritul acestora, cultivat și de regim fără întrerupere de la 1944 încoace, în scopurile sale propagandistice.

Și și-au făcut-o.

Într-o bună dimineață, în niște pari de la marginea satului rânjeau mai multe capete. Erau ale *somităților* locale: ale secretarului de partid, tot el și primar, al instructorului de la județ, al șefului miliției...

Mai multe zile, o stranie liniște se așternu peste sat. Parcã nici nu se întâmplase nimic. Parcã decapitările comise nu interesau pe nimeni. Ori nici o autoritate nu se încumeta sã intre în sat de fricã.

Aceasta pânã când într-o noapte satul a fost ocupat de armatã. Au fost scoși din așternuturi locuitorii toți și adunați într-un loc oarecare. La adunare, s-a cerut fãptașilor sã-și dezvãluie identitatea. Apelul a rãsunat în gol. S-a fãcut apel cu frumosul ca acei care se știu fãrã de vinã sã-i dea ei în vileag pe fãptași, adicã sã-i denunțe. Nimeni nu a dat curs apelului. Rãspunderea pentru sângeroasa rãzbunare era colectivã. Și se țineau strâns unul de altul. Li s-a dat drumul sã plece, dar toți locuitorii au rãmas consemnați la casele lor. Satul era bine pãzit, nimeni nu-și putea pãrãsi nici mãcar locuința, darãmite satul.

A doua zi, locuitorii au fost chemați unul câte unul. Aici li s-a întins cursa în care țãranii au cãzut fãrã dificultate. Anchetatorii spuneau fiecãruia cã *cuscrul, finul, cumãtrul* etc., a zis despre cel cu care se vorbea, cã el este fãptașul și pe acestã bazã este arestat, urmând sã ajungã în fața plutonului de execuție. Cel acuzat începea sã se disculpe. Și o fãcea, inculpând la rândul sãu. Mãrturisind. Spunând *tot*. Astfel se aflarã și fãptașii.

Urmarea a fost tragicã pentru întregul sat. După capturarea autorilor acestui act terorist, inițiat ca un protest împotriva refuzului partidului de a ține seama de doleanțele lor, mãsuri represive au fost luate împotriva satului în întregimea lui: el a fost dizlocat, toți țãranii au fost duși, mutați prin alte pãrți.

Desigur această întâmplare din Flãmânzi, după cum nici procesul, cu ecouri politice și sociale, nu au transpirat în presã. Despre calea aleasã de țãranii din Flãmânzi pentru a-și exprima protestul lor, au vorbit numai puținii inițiați sau și mai puținii martori, în șoaptã.

Dacã toate aceste detalii, așa cum au fost relatate de un martor ocular, sunt mãcar în parte exacte (sistemul informațional dirijat de partid, care le-a trecut în rândul evenimentelor tabu, nu se va decide, o știm bine, sã le dea publicitãții nici după trecerea anilor), în satul Flãmânzi din nordul Moldovei nu mai locuiesc astãzi urmașii celor ce au aprins flacãra rãscoalei de la 1907, ci niște coloniști fãrã nici o legãturã cu tradiția satului, aduși de prin alte pãrți.

Sectorul ”socialist”, adicã cel de stat și cooperatist, cuprinde astãzi 90,7%, din suprafața agricolã a țãrii, celelalte 9,3%, reprezentând suprafața ocupatã de gospodãriile țãrãnești individuale din zonele de munte și de deal, unde comasarea nu a putut fi realizatã [488].

S-ar pãrea deci cã în 1962, problema pãmântului a fost rezolvatã.

Dar nu, aceasta a fost doar penultima etapã.

Cea de-a treia și ultima se începe după 1965 și este caracterizată prin naționalizarea întregului teritoriu național, indiferent de destinația terenurilor. O serie de legi decretate de succesorul lui Gheorghiu-Dej lichidează de fapt orice drept de proprietate individuală asupra oricărei suprafețe de teren agricol sau neagricol. Astfel, așa numitele gospodării țărănești individuale se află pe niște terenuri care sunt ale statului, date temporar în folosință. Conform decretelor cu putere de lege sau unor legi, terenurile de orice fel nu pot fi vândute sau transferate unor terțe persoane, a fost lichidat dreptul de succesiune asupra loturilor din jurul gospodăriilor individuale, și chiar a acestor gospodării, dacă moștenitorul nu-și are domiciliul legal în acea gospodărie, lotul pe care se află casa este el însuși în folosință pentru perioada cât durează construcția, dar aceasta poate fi înlăturată oricând prin dispoziție administrativă etc.

Etatizarea din 1945, când o parte din marile proprietăți au intrat în posesia statului, era doar un început, un prim pas, vestind intenția de naționalizare a pământului, realizată treptat, timp de trei decenii.

Inspiratorul operației de naționalizare integrală, conducând partidul la Congresul al IX-lea, nu a făcut decât să pună în aplicare cerința Congresului al IV-lea al P.C.d.R., din 1928, când s-a decretat necesitatea naționalizării întregii suprafețe agricole a țării. Actualul partid comunist a fost și mai stalinist decât staliniștii dintâi, naționalizând tot pământul, nu numai cel cu destinație agricolă. Rezoluția din 1928 a fost suspendată temporar, pentru ca P.C.R. să poată manevra mai ușor.

Rezolvându-se problema pământului, s-a rezolvat deci și cea a țărănimii. Astăzi, afirmă politologia oficială, ea reprezintă o clasă omogenă a societății românești. Îi vom da dreptate: deposedată de orice proprietate asupra pământului, întreaga țărănime era omogenă prin pierderea trăsăturii esențiale, aceea de a exista economicește prin cultivarea lui. Agricultura o practică astăzi statul și acele gospodării care maschează printr-o variantă, proprietatea de stat, numite *cooperative agricole de producție*, exploatând nemilos o clasă socială, prin inerție numită țărănime.

Copiind modelul stalinist de transformare a vechii agriculturii în una nouă, dar mai ales refuzând să-l corecteze, în pofida falimentului și a rezultatelor lamentabile evidente ale acestuia, partidul a sfârșit prin a arunca agricultura într-o criză cu caracter general și permanent.

Țăranul căruia i se cere să lucreze un pământ care nu este al lui și pe deasupra, înlăturat prin toate mijloacele - de la cele economice la cele cu caracter politic și polițienesc - să se bucure de rezultat muncii sale, se consideră un om liber de orice obligație.

Clasa a cărei trăsătură esențială era munca pământului *propriu*, pierzând obiectul muncii, trece printr-un rapid proces de transformare în direcția unei alienări complete.

Specificul perioadei colectivizării agriculturii era rezistența activă de grup sau individuală. (Cunosc numeroase cazuri când, pentru a nu fi obligați să semneze pentru cedarea pământului, respectiv pentru înscrierea în *colectivă*, țăranii fugeau în pădure. Rămânea acasă nevasta care primea cuvânt de ordine: ”*Dacă semnezi fără voia mea, vezi mâinile astea? Cu ele te omor!* ”. Specificul actualei perioade este o rezistență pasivă, de masă. Țărănimea din România se află într-o îndelungată și nedeclarată grevă generală. Eliberată de proprietate, ea își permite luxul de a opta pentru orice mod de a face foamea, cu excepția unuia singur: al celui dorit de partid.)

Țara nu mai are țărani. La rândul lor nici țăranii nu mai au țară, ci doar un domiciliu în mediul rural.

Cu toate că propagandiștii de partid fac băși în palme, scriind despre modernizarea agriculturii prin chimizare, mecanizare, irigații, ameliorări etc., ei omit cu știință faptul esențial: principalul și unicul agricultor al țării, P.C.R.-ul obține recoltele bogate, despre care românul din ce în ce mai flămând, află numai din ziare, în primul rând prin *indicații și orientări*, lozinci, revoluții de ședințe și cuvântări kilometrice.

STALIN A MURIT! ”PE DRUMUL LUI MAI DÂRZ NE-AVÂNTĂM!”*

UN DECENIU ÎN CONTRATIMP

Între actul de la 23 august 1944 și până la asasinarea lui L. Pătrășcanu s-a scurs un deceniu. El se caracterizează printr-un proces politic intens, printr-un șir de evenimente aflate parcă într-o permanentă goană contra cronometru, obligate la această viteză de o ocultă numărătoare inversă. Ele au făcut istoria și au dus la ceea ce este astăzi România, încât urmărindu-le, cronicarul este supus unui adevărat bombardament factologic și numai în epocile de vârf se află confruntat cu o asemenea viteză, un atare mers accelerat, precipitat, al istoriei. Finalul deși nu era în mod fatalist cel cunoscut, fusese antecalculat și toate acțiunile convergente sovieto-peceriste erau îndreptate spre realizarea lui.

Hazardul face ca în finalul perioadei, Stalin să dispară și simultan cu tranziția spre conducerea de către N.S. Hrușciov a P.C.U.S. și a Uniunii Sovietice, să înceapă ca satelit și pentru România, o epocă nouă. Evenimentele au făcut ca această evoluție să aibe un hotar trasat ferm, în aprilie 1964. Din nou un deceniu.

Dar ce diferență de cel anterior! Istoria nu mai este grăbită. Dimpotrivă. Evenimentele nu se mai precipită de la o lună la alta, uneori chiar de la o săptămână la alta. Schimbările - cele acceptate - sunt lente, parcă urmărind pe un ecran o acțiune filmată cu încetinitorul. Înnoirile, gata să izbucnească furtunos stau încătușate fără putință de realizare, lăsate fiind să zacă latent, condamnate la un permanent stadiu de deziderat, chiar dacă condițiile pentru ca ele să devină realitate, erau pregătite. Partidul este preocupat aproape exclusiv să consolideze ceea ce obținuse în deceniul anterior.

*) Al doilea vers din textul unui cântec de Anatol Vieru consacrat lui Stalin: ”*Lui Stalin slavă-slavă-i cântăm / Pe drumul lui mai dârz ne-avântăm!* ”. Melodia cântecului a servit drept pauză muzicală la posturile naționale de radio, începând din 1951 și până prin 1956.

Construcția cere totdeauna mișcări repetate și un timp îndelungat, comparativ cu distrugerea. Or, după ce din 1944 fusese ocupat mai mult cu distrugerea, P.M.R. fu în noul deceniu confruntat cu necesitatea de a edifica.

Ar fi trebuit ca în această operã să nu se mai întâmpine nici un fel de dificultãți. Ce se poate constata? Spre diferență de deceniul anterior, când partidul însuși determinase o serie de evenimente, conducerea lui se vede încontinuu pusă în fața unor situații surprizã, toate având sursa în afarã și implicatã fãrã voie în ele. Implicarea sa reprezenta obligativitatea unei reacții, unei atitudini și mai totdeauna de a-și feri ambarcațiunea să intre la apã.

Conducerea P.M.R. reușește să le facã față în mod strãlucit și mai mult decât atât, le pune la treabã în favoarea sa, utilizându-le abil.

O altã constatare este cea privind modificarea vechilor relații și dezvoltarea unor relații pe baze noi între conducerea sovieticã și cea românească. Dispariția lui Stalin nu a modificat peste noapte raportul de subordonare a P.M.R. față de *partidul-frate*, datã fiind situația postbelicã, dar evident cã nu se mai întâmplã ca în 1944-1947. Acum subordonarea nu se mai realizează prin convocarea lui Dej la Moscova sau prin canale oculte, ci pe cãi emancipate.

Fidelitatea nestrãmutatã și justețea liniei ideologice înlocuiesc în noua etapã directivele de la centru. Partidul conduce privind țintă steaua cãlãuzitoare de pe turnul Spasski al Kremlinului (*farul cãlãuzitor*), dar nimeni nu-i mai spune direct ce să facã. Mai ales cã între timp și Biroul consultativ al partidelor comuniste și muncitorești, o formulã deghizatã a unei posibile Internaționale a IV-a, este desființat din pricina diversificãrii tot mai mari a mișcãrii comuniste și a imposibilității de a dirija de la un centru unic (unde nu se mai afla autoritatea, reprezentând personificarea universalã a marxism-leninismului), după cum partizanii unor asemenea formule centraliste credeau cã vor repara pierderea de popularitate a partidelor comuniste, mai ales în occident, repetând povestea deja perimatã cu desființarea Kominternului.

Pentru această fazã a deplasãrii spre autonomie, pentru care fusese luat prin surprindere și nepregãtit, pentru P.M.R. nici o dogmã nu era indigestã, cu condiția ca ea să fi purtat denumirea de marxist-leninistã și să poarte pe avers parafa secretã a lui Stalin. În acestã epocã, dogma de cãpetenie a partidului era cea privind *piatra de încercare*, sunând astfel: ”*Piatra de încercare a internaționalismului proletar este prietenia cu Uniunea Sovieticã* ”. O prietenie de vasal întreținutã prin forme exterioare. Din nici o parte această *prietenie de nezdruncinat* nu era sincerã: din partea Moscovei era noul ambalaj pentru a ține în chingile dependenței economice o țarã micã spre a o spolia mai bine, din partea Bucureștiului era minciuna lingușitoare a celui slab față

de cel tare, pentru a masca unele evoluții interioare, care deconspirate, le-ar fi ratat succesul.

Este de observat cã tocmai în spatele unei asemenea dogme de cãpetenie are loc o tot mai evidentã desincronizare a cursului politic din cele douã țări, o dereglare și distanțare din ce în ce mai accentuatã între ora arãtatã de ceasul istoriei la Moscova pe de o parte și la București, pe de alta.

În timp ce în U.R.S.S., dupã Congresul al XX-lea al P.C.U.S., se dezvãluiau crimele staliniste, iar societatea trecea printr-un proces de conștiință care însã n-a afectat sistemul, în România, P.M.R. își fãcea un titlu de glorie din *fidelitatea*, înțeleasã ca mers în contratimp cu evoluțiile din țara care-i servea însã drept model. Numai la cincisprezece ani de la venirea la putere, P.M.R. patrona o societate cu forme anchilozate, condusã de dogme împietrite, continuând sã stalinizeze ca un automat care o datã pornit este imposibil de oprit, închizând toate posibilele fisuri prin care vântul dezghețului, suflând prin întreaga Europã de est, putea sã pãtrundã și în România.

Mersul cu bãtaia pasului pe loc și-a aflat repede justificarea prin *teoretizãrile* maeștrilor propagandei de conjuncturã, asupra *etapelor diferite* în care chipurile se aflau cele douã țări.

Lipsitã de meandre, evoluția din România, în contratimp total cu ceea ce se petrecea atunci în întreaga mișcare comunistã, având în spectrul invizibil lucrarea conducãtorilor români pentru eliberarea lor din chingile în care fuseserã strânși prin condiția de apartenență la acest partid, cuprinde totuși momente majore. În continuare, ne ocupãm de ele.

"ÎNGHEȚUL" ROMÂNESC

Desigur, Raportul lui Hrușciov la închiderea Congresului al XX-lea, în care pentru prima datã în mod oficial, de pe poziția cea mai înaltã în partid și în stat, au fost date în vileag crimele lui Stalin, a fost și pentru Gheorghiu-Dej, care se afla în tribuna invitaților, o surprizã. Și încã una dintre cele mai puțin plãcute.

Ce va fi gândit el atunci? Nu avea oare șeful absolut al comuniștilor români de la acea orã - pãstrând desigur proporțiile - impresia cã este vorba acolo și despre el? Nu erau în acel moment închisorile din România și lagãrele de muncã tixite de deținuți? Țara nu fusese oare scena atâtor fãrãdelegi politice?

Condamnarea stalinismului plutea în aer înainte chiar ca Hruşciov sã fi decis prin actul sãu de curaj, restabilirea mãcar pentru puțin timp a adevãrului dezbrãcat de minciunã. Cuvântarea lui Gheorghiu-Dej la Congresul al XX-lea, cuprinzând tradiționalul *salut*, nu a depãşit nivelul comun la care se situau în genere discursurile sale. Se putea crea impresia cã pãşeşte mai prudent ca de obicei, pe un teren necunoscut. Astãzi, se poate spune cã era în defensivã. Poate tocmai din pricina ultimei crime împotriva tovarãşului sãu de partid, Lucrețiu Pãtrãşcanu, al cãrei autor se ştia cã era, se poate cã la Moscova, Gheorghiu-Dej nu s-a simțit în perfectã siguranță şi aceasta, cu toate cã, după cunoştința noastrã, nu a existat o reacție explicitã la comiterea ei, (de asemenea, nici din rândul *partidelor frãțeşti*). Un amãnunt semnificativ, confirmând aceastã presupunere: în timpul Congresului, Gheorghiu-Dej a locuit în incinta ambasadei R.P.R. la Moscova.

Astãzi se ştie cã Hruşciov ar fi dorit ca schimbãrile aduse de Congresul al XX-lea sã cuprindã şi celelalte țãri anchilozate în stalinism, între care şi România. Dorința sa a fost mult prea repede îndeplinitã în Ungaria, unde evenimentele au luat întorsãturi scãpate de sub control şi care puteau duce la pierderea acestei țãri din *sistem*. În ceea ce priveşte țara noastrã, aşteptarea sa a fost zãdarnicã. O demascare a abuzurilor staliniste în România şi deci o evoluție sincronã cu cea din Uniunea Sovieticã, presupunea ca o condiție aprioricã, înlãturarea lui Gheorghiu-Dej.

Nu putem şti dacã tentativa de opoziție, venitã din partea lui Miron Constantinescu după Congresul al XX-lea, a intervenit din proprie inițiativã sau a fost inspiratã de Hruşciov. Dacã un sprijin fie şi indirect a existat, miza sovieticã a fost complet greşitã. Nu Miron Constantinescu era cel indicat sã declanşeze un dispozitiv antistalinist în P.M.R., când se ştia cã şi el, alãturi de toți fruntaşii grupãrii ”exterioare” şi ”interioare”, contribuise cel puțin prin pana sa la valul de represiuni care se abãtuse asupra țãrii, chiar din momentele când partidul devenise vizibil în spectrul politic românesc.

Aventura sa în care nu ne îndoim cã exista o veritabilã trezire, se terminã lamentabil, prin ataşarea sa de cãtre Dej, care dovedi şi prin aceasta cã deține o autoritate incontestabilã, alãturi de *grupul fracționist*, printre *deviatori* (1957). Schimbãrile vremii se resimțeau însã şi la Bucureşti: altã datã Miron Constantinescu ar fi împãrtãşit soarta lui Pãtrãşcanu, în 1952 ar fi ajuns la puşcãrie, precum Vasile Luca. Acum era doar aruncat la fund.

Hruşciov fãcuse o eroare de calcul, socotind cã Dej putea fi înlãturat cu uşurințã sau înlãturat, în general. El avusese şi pânã atunci prilejul, dar s-a putut convinge mai ales după aceea, cã P.M.R. avea în frunte un conducãtor perfect stãpân pe situație şi cã fãrã sã fi fost un teoretician de valoare, Dej era

un practician al socialismului de tip sovietic, greu de dovedit.

Tactica lui Gheorghiu-Dej a fost aceea a așteptării. Să fi întrevăzut el oare caracterul limitat prin conținut al fenomenului?

Nu mai exista, însă nici o grupare a "exteriorilor", un partid în partid, la care să se apeleze la nevoie, deși mâinile lor erau poate și mai mânjite de sânge. Hrușciov uita că se afla în fața unui monolit, creat după chipul și asemănarea celui sovietic. El mai trebuia să aibă în vedere că biroul politic și comitetul central fuseseră triate la Congresul al II-lea al P.M.R., al VII-lea după numărătoarea adoptată în 1965 (23-28 dec. 1955), conform fidelității față de persoana primului secretar al comitetului central.

Conducătorul P.M.R. s-a dovedit și de data aceasta un maestru al mișcărilor tactice de mare artă.

Statuile dictatorului fuseseră demult demolate în U.R.S.S. (cu unele excepții în Gruzia, din orgoliu național), ca și alte forme ale *cultului personalității*. În România, statuile stăteau neatinse, Brașovul continua să se numească *orașul Stalin*, creându-se impresia așteptării unei posibile reveniri la vechea stare de lucruri. În vara anului 1957, ziarul *Scânteia Tineretului*, din proprie inițiativă, a utilizat din nou denumirea de Brașov, în locul celei oficiale de Orașul Stalin. Responsabilii acestui act de *indisciplină* au fost aspru sancționați.

Interesant este și faptul că partidul nu se simțea obligat să dea membrilor săi și poporului pe care-l conducea nici un fel de explicații privind starea de congelare în care menținea viața politică.

Înghețul românesc avea totuși pentru cine dorea să afle, următorul înveliș *teoretic*: destalinizarea operată de Congresul al XX-lea este o chestiune internă sovietică. Ceea ce s-a petrecut în România este cu totul altceva. La noi, socialismul abia și-a croit drumul, încât a vorbi despre stalinism ca despre un fenomen maladiv al societății, ar însemna să i se aducă deservicii, apoi închisorile, *canalul* și celelalte lagăre de muncă fuseseră umplute chipurile de *dușmani* reali, iar represiunile, cărora nimeni nu îndrăznea să le spună pe nume, nu ar fi fost o eroare. În sfârșit, dar nu în cele din urmă, orice *demascare* a stalinismului în România putea fi interpretată *undeva*, unde se vede și se aude tot, ca o măsură împotriva prieteniei *de nezdruncinat*, cuprinzând deci pericolul de a fi înțeleasă ca o lezare a *pietrei de încercare.*

Suprapunând cu intenție atitudinea de reevaluare critică a trecutului cu sentimentele prosovietice ale regimului, Dej câștigă. Evenimentele îi și solicitară exteriorizarea, îi cerură dovezi concrete ale acestei atitudini, iar el se grăbi să le aducă, asemenea unor ofrande prețioase pe altarul puterii sale.

În chiar toamna anului 1956, când la Budapesta izbucni revoluția ma-

ghiarã, sub influența vântului de libertate și de dezgheț care sufla asupra întregii Europe răsăritene, și în România începurã frãmântări subterane, vãdind năzuința generației tinere în special, căreia i se luase orice posibilitate de exprimare, de a conferi țării o dezvoltare liberă. Noutatea lor consta nu în intenția de înlocuire a regimului comunist, precum mișcările de opoziție din deceniul anterior, ci de a aduce schimbări în cadrul acestuia, înainte de toate prin democratizare. Aceste mișcări simultane cu evenimentele de la Budapesta, împiedicate a se propaga în mase, nu ajunserã sã capete nici proporțiile, nici răsunetul celor din țara vecinã. Forțele de securitate le localizã operativ, procedând la arestări masive și trimiteri în fața Tribunalului militar a organizatorilor, iar pentru celelalte cazuri, socotite o culme a blândeții, lipsindu-i de posibilitatea de câștigare a existenței. Deci, cu toate cã în România mișcările nu putură fi împiedicate, ele furã repede puse sub controlul Securității *.

În perspectiva acestor evenimente, poziția lui Gheorghiu-Dej, despre care la Moscova se crezuse la un moment dat cã se clatinã, se vãdi stabilã, conducãtorul P.M.R. ieșind din noile încercări prin care trecuse, vizibil întărit.

În paralel cu această acțiune internă, el se asigurã de o reevaluare a atitudinii sovietice printr-o demonstrație spectaculoasă a fidelității sale față de Moscova, lãsând sã se înțeleagã cã *piatra de încercare* reprezintă o chestiune de principiu, indiferent cine este locatarul Kremlinului. O fãcu la momentul cel mai potrivit, când era nevoie mai mult decât oricând de o asemenea demonstrație.

La Budapesta, Imre Nagy, în calitate de șef al guvernului revoluționar-popular care-l răsturnase pe Rakosi, tocmai decretase ieșirea țării din Tratatul de la Varșovia. Când după reprimarea revoluției de către tancurile rusești, Imre Nagy se refugie în România pentru a se salva de represalii, capturarea lui n-a mai fost o problemã. Nu încape nici o îndoialã cã operațiunea nu s-ar fi putut întreprinde cu succes, iar Nagy ar fi trãit și astãzi bine mersi, undeva prin vest, dacã n-ar fi existat concursul conducerii supreme a P.M.R.

---

*) Sunt cunoscute mișcările studențești din toamna anului 1956, din București, Cluj și din alte centre universitare din țarã. Manifestațiile rebele ale tineretului erau însã neco-ordonate, spontane. Este de înțeles cã acestor manifestări li s-a pus capãt cu ușurință.

Ulterior s-a aflat cã simultan cu revoluția maghiarã de la Budapesta, în România, un grup de militari pusese la punct planul unei lovituri de stat. În acest scop, un regiment de artilerie (?) din Craiova primise ordinul de a se deplasa la București, cu misiunea acoperirii acestei acțiuni. Atât complotul, cât și modul în care Securitatea a reușit sã deconspire și sã ia mãsurile de represiune respective, au rãmas pânã astãzi secrete de stat.

și *personal*, al primului secretar al comitetului central, care își agonisea astfel un capital de preț, în locul celui spulberat. Dej s-a asigurat astfel de recunoașterea din nou a Kremlinului, un fel de-al doilea botez *internaționalist.* Recunoașterea legitimității sale la cârma P.M.R. și a României a fost desigur pentru el o mare victorie. Avea însă garanția că viitorul nu urma să-i ofere noi surprize în această direcție?

Din toate cele întâmplate după moartea lui Stalin, Dej trase concluziile necesare. De aceea, fără să se poată ghici vreun semn al cotiturii viitoare, el și oamenii credincioși de care se înconjurase, începură lucrarea subtilă, aproape imperceptibilă, care se va încheia în 1964, când va intra în etapa publică.

Din lecția maghiară, Dej a înțeles că fidelitatea față de *ideile marxist-leniniste* și față de partid, în sine nu însemna nimic, în moment ce pe steagul roșu sunt înscrise lozinci care ar putea fi interpretate ca antirusești: în aceste condiții, eșecul oricărei tentative de eliberare din strânsoarea sovietică este mai mult decât sigur.

Tactica adoptată în continuare de Gheorghiu-Dej ține de cel mai autentic domeniu al absurdului: el a decis ca lucrarea de desprindere de Uniunea Sovietică să aibă drept paravan supralicitarea *prieteniei româno-sovietice*, precum și a relațiilor interpartinice și interstatale *tradiționale* dintre cele două țări.

Atât în politica externă a României, cât și în cea internă, Moscova a ocupat locul de inspirator și *călăuzitor.* România s-a făcut în această perioadă ecoul tuturor inițiativelor internaționale sovietice. Nu din lipsă de imaginație și personalitate a conducătorilor, țara nu a fost în această perioadă remarcată ca o prezență activă pe plan extern. Politica de *destindere* inaugurată de Hrușciov, *întrecerea pașnică* între cele două sisteme dominante în lume, creau și cadrul propice unei politici externe mimetice. Una din inițiative, a transformării Balcanilor în zonă demilitarizată și denuclearizată, pică deosebit de potrivit pentru începerea intervențiilor către conducerea sovietică de a-și retrage trupele din România.

Pe plan intern, puține erau deosebirile față de anii cincizeci în introducerea masivă a limbii și culturii ruse, deși acum nu se mai făcea întru totul în detrimentul propriei culturi. Operațiunea de vopsire a gardului a continuat și după 1958, anul primei mari victorii a lui Dej, care a făcut posibilă *Declarația din aprilie.* Dar cenzura drastic exercitată atât de instituția specializată, numită Direcția Presei (director, Iosif Ardeleanu), cât și de fiecare redacție, editură, teatru etc. în parte, a exclus orice posibilă influență a *dezghețului*, prin lucrările reprezentative acestui moment.

În schimb, orice campanie sovieticã semnificând întoarcerea la vechile deprinderi jdanovist-staliniste, se bucura de cea mai largã publicitate și de sprijin din partea conducãtorilor P.M.R. Un singur exemplu este suficient: când scriitorului Boris Pasternak i s-a decernat premiul Nobel pentru literaturã, iar presa sovieticã l-a stigmatizat aproape ca pe un *dușman al poporului*, din epoca nu prea îndepãrtatã de tristã amintire, Zaharia Stancu, președinte al Uniunii Scriitorilor, scria din dispoziție de sus articolul demn de o antologie a rușinii, apãrut în *Gazeta literarã*, intitulat: *Pasternak? N-am auzit de Pasternak! **

Cu o asemenea stabilitate în interiorul țãrii, cu un partid controlând totul, nu numai viața socialã, culturalã, ci și pe cea particularã a oamenilor, iar față de *marea prietenã de la rãsãrit*, cu legãmântul de prietenie pe veci, pe buze, sovieticii acceptarã cererea *tovarãșilor români* și în iunie 1958 își retraserã trupele *staționate temporar* din 1944, fãrã întrerupere, pe teritoriul României.

Mai înainte avusese loc retragerea cotei sovietice de participare din sovromuri. Hrușciov preconiza forme superioare de *colaborare,* care urmau sã conducã la o *integrare a economiilor întregului sistem estic.*

Este un mister, chiar împlinind toate condițiile politice cerute de o asemenea renunțare, cum a acceptat Hrușciov cererea lui Gheorghiu-Dej? Presupunem, aproape fãrã nici o îndoialã, cã retragerea trupelor sovietice din România a fost unul din punctele de pe lista de platã care i s-a prezentat conducãtorului de partid și de stat sovietic la *detronarea* lui.

La despãrțirea de trupele rusești, organele locale de partid și de stat au organizat adunãri, în cadrul cãrora *oamenii muncii* și-au exprimat *recunoștința fierbinte a întregului popor român* față de *viteaza Armatã sovieticã eliberatoare*, ale cãrei trupe le conduceau cu buchete de flori, steaguri și muzicã. Pentru prima datã dupã 1947, ziarele menționau prezența acestor trupe în țarã.

---

*) Astfel, deși s-a realizat o traducere a cãrții lui Al. Soljenițîn *O zi din viața lui Ivan Denisovici*, apãrutã în revista *Novîi mir* cu aprobarea personalã a lui Hruşciov, ea nu a apãrut niciodatã, nici cel puțin fragmentar, în românește. Aceeași soartã au avut-o și alte cãrți, dacã ar fi sã ne referim mãcar la cele publicate în U.R.S.S. și nu de pildã la *Doctorul Jivago*, care a vãzut lumina tiparului numai în occident.

Pe când lucram la redacția culturalã a Radiodifuziunii române, luându-i un interviu scriitorului Ilya Ehremburg, la el acasã, acesta m-a întâmpinat cu urmãtoarea apostrofã: ”*Am sã-ți fac asemenea declarații, încât sã nu le poți difuza. Și asta din cauzã cã în România s-a interzis editarea Dezghețului!* ” (*Dezghețul* era titlul cãrții care a dat numele întregului curent de liberalizare relativã din perioada lui Hrușciov).

După ce ultimul ostaș părăsi teritoriul României, în tamtamul alămurilor și fanfarelor nu se puturã auzi cum porțile furã închise și bine ferecate pe dinãuntru.

”NOI NU AVEM PE CINE REABILITA”

Urmă încă o perioadă de consolidare a câștigurilor obținute, când nimic din ceea ce părea să fi devenit permanență a politicii interne și externe a P.M.R., în frunte cu *piatra de încercare*, nu se clinti din loc.

Cel puțin în ceea ce privește formele cele mai dogmatice de socialism, lipsite de cea mai elementară luptă de idei, regimul nu avea nevoie să supraliciteze: stalinismul era specific structurilor întregii societăți românești, el fusese turnat în armătura de beton a fundamentului instituțiilor ei. Chiar și campaniile antiintelectuale, ultima desfășuratã în 1958, probabil pentru a mai da o garanție la retragerea trupelor sovietice, readuse în actualitate stilul anilor 1948-1950.

Nici represiunea nu slãbi. Dacã în U.R.S.S., între demascarea lui Lavrentii Beria și dezvãluirile Congresului al XX-lea, pe de o parte și Congresul al XXII-lea, pe de alta, trecu o perioadã destul de lungã în care represiunea politicã a fost abolitã, dezvoltarea în contratimp în România, se vãdi printr-o activitate fãrã întrerupere și fãrã nici un armistițiu a organelor de securitate împotriva *dușmanilor socialismului.* (Termenul de *dușman de clasã* începe, treptat, sã se tocească.) Cum însã *dușmanii* se aflau deja în închisori, pentru noua epocã începurã sã fie inventați. Pentru cele mai neînsemnate vini, omul obișnuit se putea trezi *marcat* la dosarul de cadre (”*Cadrele hotãrãsc totul* ”, spusese Stalin, dar troglodiții înțeleseserã cã era vorba de serviciile *de cadre* și lozinca se afla expusã mai ales în aceste birouri)*,* privit cu suspiciune, *pus în discuția colectivului*, chiar dat afarã din slujbã, fãrã posibilitatea de a mai gãsi un loc de muncã în altã parte, decât poate ca muncitor necalificat pe vreun șantier, la lopatã.

După plecarea trupelor sovietice de ocupație, au fost retrași și lãsați ”la vatrã” și consilierii sovietici ai Securității. Instituția reprima acum în mod ”independent”, fãrã amestec din afarã. Și o fãcea, sã nu-i diminuãm meritele, cu profesionalitate, mai ales cã în patrie, profesorii treceau printr-o perioadã de șomaj în această direcție.

Aşadar, în cu totul altã situaţie politicã participã Gheorghiu-Dej, ca şef al delegaţiei P.M.R., ca invitat, la cel de-la XXII-lea Congres al P.C.U.S., în octombrie 1961.

Reluarea procesului destalinizãrii la o nouã scarã, în Uniunea Sovieticã, îi pica de-acum lui Gheorghiu-Dej mai bine decât oricând.

Ce diferenţã faţã de anul 1956, când înfierarea crimelor staliniste îl luase prin surprindere, iar adversitatea lui Hruşciov îi crease o situaţie de-a dreptul periculoasã în partid!

Şi la Congresul al XXII-lea s-a vorbit tot despre crimele staliniste. Cu o amploare nouã, sporitã. Dar acum, conducerea P.M.R., în speţã Gheorghiu-Dej, îşi formulase o tacticã limpede, fãrã incertitudini şi ezitãri. El nici nu putea admite ideea de a merge împotriva congresului, deşi linia adoptatã de câţiva ani încoace de P.C.U.S. îi stãtea pur şi simplu în gât. Gheorghiu-Dej nu-şi permitea nici sã îmbrãţişeze deschis cultul lui Stalin, aşa cum procedase Enver Hodja, fãcând frondã lui Hruşciov şi intrând astfel în conflict deschis, la început ideologic, apoi pe toate celelalte planuri, pânã la rupturã, pe linie de partid şi de stat cu sovieticii. Albania nu are o mie de kilometri de graniţã comunã cu U.R.S.S., ca ţara noastrã. De aceea Dej, care nutrea pentru cauza lui Hruşciov tot atâta ataşament ca şi Enver Hodja, elaborã o tacticã originalã, adecvatã poziţiei geopolitice a României. Îi vom recunoaşte mãestria şi abilitatea care l-au ajutat sã supravieţuiascã atâtor cataclisme, impunându-l ca pe un om politic a cãrui dimensiune posteritatea n-a realizat-o încã la proporţiile ei.

Gheorghiu-Dej se decide sã demaşte crimele lui Stalin în... P.M.R. Dar ce noroc! Fostului partid ”exterior”, vestigiile cãruia fuseserã scoase din viaţa politicã sub numele de *grup antipartinic*, chiar dictatorul de la Kremlin, personal, îi suflase viaţã şi îl fãcuse interpretul voinţei sale pe pãmântul românesc. Norocul nu vine niciodatã singur: Molotov, executorul politicii externe a lui Stalin (când zici Molotov, zici şi *Ultimatumul* din iunie 1940, ca şi Convenţia de armistiţiu) era ostracizat, de asemenea. Aşa se învârte roata! Oare nu era *Ana noastrã* în fir direct cu Molotov? Era! Auzi, ce baftã!

Chestiunea a stat în condamnarea cultului lui Stalin, lãsându-se neştirbit stalinismul, vechii adversari politici fiind cu aceastã ocazie împinşi şi mai la fund, fãrã putinţã de a mai ieşi vreodatã deasupra. Care din ei mai erau în viaţã, în ţarã sau plecaţi definitiv în strãinãtate, nu mai puteau sã spunã ce ar fi avut eventual de spus. În timp ce peste victimele reale ale crimelor staliniste, de care întregul comitet central, cuprins deodatã de o ciudatã amnezie, nu le-a amintit nici în treacãt, se aşternu o nouã şi cu totul nefireascã tãcere.

La plenara comitetului central, convocatã la scurt timp dupã congresul

de la Moscova (30 noiembrie - 5 decembrie 1961), s-a vorbit mult despre *grupul antipartinic*, care asemenea filmelor cu suspans a fost surprins în momentul când tocmai începuse o acțiune pentru a "*înlãtura și reprima cadrele de conducere*" din P.M.R., respectiv cãpeteniile grupului "interior", în frunte cu Dej.

Al doilea leitmotiv al luãrilor de cuvânt a constat din elogierea lui Gheorghiu-Dej pentru rolul sãu de înger pãzitor al cadrelor de partid, în fața apetiturilor represioniste ale grupului advers. Fãrã îndoialã, încleștarea fusese dramaticã, dacã partidul s-a decis sã facã public unul din secretele sale cele mai importante.

Toți vorbitorii repetau aceeași idee a *fericirii* pe care i-a fost datã partidului sã o trãiascã, avându-l în frunte pe Dej, datoritã cãruia nu aveau la acea orã "*pe cine reabilita*". Desigur, se avea în vedere posibilitatea reabilitãrii victimelor din propriile rânduri, pentru cã de victimele de pe cealaltã parte a baricadei nici nu putea fi vorba. Dar nu se vorbea nici mãcar de victimele proceselor staliniste de la Moscova din anii 1937-1938, cu toții în conducerea P.C.d.R., cât despre Pãtrãșcanu și Foriș numele lor nu a fost amintit nici o datã, parcã nici nu existaserã.

Printr-o adevãratã cultivare a absurdului, cu care de acum ne-am obișnuit, sub pulpana unui congres antistalinist, plenara comitetului central a ratificat, cu alte cuvinte, toate represiunile staliniste din România, inclusiv pe cele din interiorul partidului.

Gruparea "interioarã" a celebrat abia acum, la aproape un deceniu distanță, victoria asupra celei "exterioare", prin noul proces intentat *grupului anti-partinic.* A fost singurul element antistalinist din acest forum peste care patrona uriașã, umbra dictatorului, deși rezultatul luptei fusese decis de Stalin însuși.

În acest stil de falsificare a istoriei și de lingușire față de deținãtorul puterii, cuvântã și N. Ceaușescu. Dar dupã șapte ani, uitând ce cuvântase când leul era viu, el declara fãcând mai mult critica tuturor celorlalți membri ai conducerii de partid, decât o autocriticã:

"[...] *Vreme îndelungatã ne-am obișnuit sã gândim și sã declarãm public, cu multã satisfacție, cã noi nu avem nimic de reabilitat* (oameni tratați ca niște obiecte: <<nimic>>, n.n.), *cã în România nu s-au petrecut abuzuri și încãlcãri ale democrației de partid și ale legislației socialiste. Mai mult, s-a spus cã a fost o mare fericire pentru noi, cã am avut pe cineva* (sic!) *care a apãrat activul de partid și de stat* " [489].

Atât. Și sub noul umanism înaugurat dupã 1965 era vorba numai de "*activul de partid și de stat* " și nicidecum de întregul popor român.

Procesul intentat acum lui Gheorghiu-Dej de urmașul sãu, era și el lipsit de sinceritate, nu numai pentru cã urmãrea scopuri personale, iar leul era mort, ci și pentru cã porțile închisorilor fuseserã deschise în 1964 tocmai de cãtre cel ostracizat post-mortem și nu de cãtre el.

Congresul al XXII-lea nu a rãmas totuși fãrã efecte. Gheorghiu-Dej s-a folosit din plin de puterea sa politicã fortificatã și de faptul cã plecarea rușilor din țarã îi dezlegase mâinile, pentru a proceda și el la o anumitã destalinizare: aceea a relațiilor, prin recâștigarea mult doritei independențe a țării și autonomii a partidului. Chiar dacã aceastã independențã era în condițiile date, relativã.

CELE TREI FAZE ALE RĂZBOIULUI RECE ROMÂNO-SOVIETIC

FAZA ÎNTÂI
DISTANȚAREA SAU SINGURA OPȚIUNE POSIBILĂ

Sistemul comunist mondial este definitiv divizat, din pricina conflictului *ideologic* chino-sovietic. Monolitismul din epoca lui Stalin nu fusese decât o stare temporară de *coacere* a unor contradicții, care mai curând sau mai târziu oricum urmau să izbucnească. Or, neînțelegerile așa-zis *ideologice* cu care a debutat conflictul, se dovedirã a fi doar învelișul diferendelor reale. Ele își aveau sursa mult mai profund, în relațiile istorice dintre cele două țări și anume în ratificarea de către U.R.S.S. a cuceririlor de teritorii pe seama Chinei ale imperiului țarist, pe care le-a moștenit.

Alături de China, se petrecu și răzvrătirea conducerii albaneze, nemulțumită de *revizuirea* la care fusese supusă imaginea consideratã intangibilă a *clasicului* marxismului, Stalin. Hodja expulzã pe toți consilierii ruși, desființă o bază militară sovieticã de submarine și se răfui cu partizanii reformelor anti-staliniste din propriul lui partid comunist.

Țărilor est-europene legate în continuare de Moscova, dar în pericol de a fi cuprinse de acțiuni centrifuge, nu li se mai puteau aplica vechile rețete staliniste. Însuși P.C.U.S., într-o *Declarație* publicată în *Pravda*, la sfârșitul lunii octombrie 1956, în plină desfășurare a evenimentelor din Ungaria, recunoștea cã în relațiile (U.R.S.S.) cu țările socialiste fuseserã încălcate normele și principiile egalității și suveranității. În același timp, tot partidului comunist sovietic îi venea peste măsurã de greu, dacã nu imposibil, sã renunțe la dominația economicã și politicã a unor țări din estul european.

Evident, Hrușciov fusese pus în dilemă, urmare a propriei acțiuni reformatoare interne. Fãrã îndoialã, efectele externe nu-l bucurau.

Soluția fu aflatã într-o sporire a rolului Consiliului de Ajutor Economic Reciproc (C.A.E.R.), cu sediul la Moscova.

Hrușciov vedea evoluția viitoare într-o integrare economicã a țărilor din sistem, contopirea poate a economiilor acestora sub acoperiș sovietic. De aceea se tindea a se conferi C.A.E.R.-ului atribuții supranaționale, puteri de

guvern internațional al sovieticilor, în sensul cã deciziile organizației se puteau lua peste capul guvernelor naționale respective și urmau sã aibã putere de lege, sã fie obligatorii pentru toate țările membre. Luarea hotărârilor trebuia sã urmeze procedura sistemului centralist-democratic de partid, adicã cu majoritate de voturi, fiind obligatorii pentru toți, deci și pentru cei care votau împotrivã sau se abțineau de la vot. Numai cã, mai mult ca sigur, Hrușciov n-a cunoscut proverbul românesc despre socoteala de acasã care nu se potrivește cu cea din târg, altminteri ar fi fost mai realist.

Conflictul *ideologic* chino-sovietic, care a și degenerat de altfel în mai multe rânduri în ciocniri militare de graniță, pe de o parte și C.A.E.R.-ul pe de alta, au ajutat P.M.R.-ul în desfășurarea unei vaste diplomații pentru obținerea în final a acelei autonomii de partid și relative independențe naționale, câștigate pânã la urmã în 1964.

Punctul de plecare al acestei desfășurări a fost tot puterea personalã pe care Gheorghiu-Dej a vrut sã și-o pãstreze nealteratã și în condițiile noi ale vântului înnoirilor din toatã Europa de est. Cum nu mai avea un spate la Moscova, el se vãzu nevoit sã caute o bazã în interiorul partidului și al țãrii. Astfel descoperi Dej pentru el, pentru oamenii din jurul sãu și pentru partid patriotismul, interesele României.

Un element favorizator în interior pentru lucrarea sa a fost monolitismul conducerii *în jurul primului secretar al comitetului central*, cu alte cuvinte, faptul cã era stãpân pe putere, cã se înconjurase de oameni, uniți cu toții prin două trãsãturi principale: îi erau fideli pânã la pierderea oricãrei identitãți proprii și erau competenți sau dacã nu erau, se bizuiau pe oameni competenți. Astfel, în aceastã perioadã, mai mult decât oricând de la cucerirea puterii, partidul a știut sã stimuleze și sã folosească mințile cele mai valoroase ale națiunii, pe cei mai buni specialiști, mulți dintre ei nu numai formați, dar și afirmați în regimul anterior. Era doar începutul unei așa numite concilieri naționale.

După o eclipsã de un deceniu, Ion Gheorghe-Maurer este readus ca mânã dreptã a lui Gheorghiu-Dej, la început ca ministru de externe, apoi ca președinte al Prezidiului M.A.N. și în final, ca președinte al Consiliului de miniștri*. Alãturi de Dej mai lucrau vechii sãi *tovarãși de luptã*, precum Emil Bod-

*) I. Gh. Maurer reapare în primul plan al vieții politice în ianuarie 1958, fiind ales de Marea Adunare Națională ca președinte al Prezidiului, în urma încetãrii din viațã a dr. Petru Groza, care cedase funcția de șef al guvernului lui Gheorghiu-Dej, încã din 1952, urmat de Chivu Stoica (1955). În 1961, I. Gh. Maurer este numit președinte al Consiliului de miniștri, funcție pe care o îndeplinește fãrã întrerupere pânã la pensionarea sa forțatã, în 1974.

năraș, Gh. Apostol, Chivu Stoica, Petre Borilă și alții mai puțin importanți pre-cum Constantin Doncea, cuminți, în pas, Leonte Răutu, Florian Dănălache, staliniști până în măduva oaselor. Dej s-a înconjurat și de o serie de oameni fideli, cunoscuți nu numai ca oameni politici, ci și ca specialiști într-un domeniu sau altul, precum Alexandru Bârlădeanu, Gh. Gaston-Marin, Gogu Rădulescu, Paul Niculescu-Mizil, Aurel Vijoli, Al. Voitinovici și alții. A promovat numeroși oameni mai tineri decât el, unii aflați la distanță de două generații și selectați după criterii cu totul subiective. Au beneficiat de promovări, printre alții, Al. Drăghici, Leotin Sălăjan, N. Ceaușescu, Gh. Cioară, Virgil Trofin.

Întâia distanțare de Moscova s-a vădit în *conflictul ideologic* sovieto-chinez. Evidentă, întrucât ceilalți *sateliți* au reflectat cu fidelitate poziția sovietică, unii mai silitori turnând chiar gaz pe foc.

Linia sa absolut individualã s-a vădit și în aceea că P.M.R. nu s-a situat nici pe o platformă comună cu Albania, trecută cu toate bagajele propagandistice de partea Pekinului.

A fost deci o echidistanță între Hrușciov și Mao, caracterizată prin menținerea de raporturi de partid și de stat la același nivel cu ambele puteri.

Principiul după care s-a ghidat P.M.R. a fost cel al *unității în diversitate*, adică al admiterii unor nepotriviri de vederi, din pricina *condițiilor specifice* de la țară la țară și deci a metodelor adecvate acestui specific, în *construirea socialismului*, diferențe care nu trebuie să constituie subiect de polemică și de critică reciprocă. Conducerea P.M.R. se prefăcea că nu vede adevăratele cauze ale conflictului și de aceea cerea abținerea de la orice fel de polemică, soluționarea diferendelor pe calea *convorbirilor.*

Aversiunea interesată a conducerii P.M.R. față de orice polemică și atacuri la adresa altui partid comunist, în numele *unității*, era atât de bine dirijată, încât sinceritatea ei nu putea fi pusă la îndoială nici de cei mai răuvoitori observatori. Ea mergea până acolo, încât în presă, fiind toată de partid, fără excepție, nu a fost lăsat să se strecoare nici cel mai mic indiciu al existenței ei, ba se crea chiar imaginea unei armonii de agapă tovărășească în mișcarea comunistă internațională care trecea prin cea mai acută criză de când s-au înființat aceste partide. Maximum de obiectivitate atins în acest domeniu a fost plasarea pe coloane paralele a relatării aceluiași eveniment, una aparținând agenției TASS, cealaltă agenției *China nouă*.

Faptul că P.M.R. nu s-a situat alături de nici una din cele două tabere angajate în conflictul *ideologic*, nu trebuie trasă concluzia, acreditată de București, că nu s-ar fi participat la polemică. Situarea pe o a treia poziție, distanțarea de ambele tabere a fost ea însăși o atitudine și încă una accentuat polemică. Numai că ea nu s-a efectuat în mod public și a mers mână în mână

cu cererea repetatã ca un leitmotiv de a se renunța la invective.

Participarea la acest conflict de pe o a treia poziție, ar putea fi apreciatã dupã pãrerea noastrã, ca un examen de mãestrie diplomaticã, trecut cu brio.

P.M.R. nu s-a alãturat P.C. Chinez nu pentru cã nu voia sau nu era tentat sã condamne *hegemonismul* (sovietic), ci dimpotrivã, tocmai pentru cã urmãrea sã se elibereze în practicã de acest hegemonism, dar cu un minimum de riscuri. Îi repugnau invectivele, aprecierile jignitoare, nu pentru cã la rândul sãu limbajul la adresa adversarilor sãi politici ar fi fost bazat pe construcții logice și pe argumente sau pe metafore poetice, ci pentru cã astfel se punea pe sine la adãpost, în cazul în care tirul rusesc și al aliaților lor s-ar fi mutat pe el.

În numele principiilor argumentate pe baza tezelor teoretice cele mai ortodoxe, P.M.R. a mediat în acest conflict, trimițând în două rânduri o delegație la cel mai înalt nivel, condusã de I.Gh. Maurer, care a fãcut naveta București-Pekin, cu oprire la Moscova, de fiecare datã.

Sã fi intuit Mao-Tze-Dun cea de a treia poziție? Este foarte posibil un rãspuns afirmativ, de vreme ce prefãcându-se cã nu pricepe, s-a adresat delegației: ”*La urma urmelor, aș putea sã vã întreb, voi, românii, de partea cui vã aflați?* ” Rãspunsul interveni prompt, parcã întrebarea fusese prevãzutã: ”*Noi? De partea marxism-leninismului!* ”.

Adevãrul este cã P.M.R. se afla în polemicã de propria sa parte.

La o analizã mai atentã, se poate observa cã multe din tezele teoretice ale P.M.R. reprezentau o distanțare față de poziția sovieticã și o apropiere de cea chinezã, dar imposibil de recunoscut cu glas tare, din pricina poziției geografice a țãrii.

Aceasta a fost o luptã care viza partidul.

Cea din C.A.E.R. viza țara, statul român.

N-am putea afirma cu certitudine cã ponderea acordatã de Kremlin C.A.E.R.-ului în anii șaizeci fusese gânditã special pentru România. Dar nu se poate ignora nici faptul cã proiectul integrãrii economice a țãrilor socialiste a fost enunțat în 1959, dupã ce se evaluaserã urmãrile posibile ale retragerii militare sovietice din țara noastrã și desființãrii sovromurilor de tristã amintire (25 septembrie 1954). A urmat o perioadã de expectativã de ambele pãrți.

Oficial, prietenia româno-sovieticã (*piatra de încercare*) era exaltatã pe toate planurile, iar *luna prieteniei*, scurtatã astãzi la zece zile, dura atunci tot anul. Și în conținut se respectau toate aparențele, de ambele pãrți.

La Congresul al III-lea al P.M.R. (al VIII-lea), din 1960, ținut în noua

Sală a Palatului (pentru ridicarea căreia s-a sistematizat întregul spațiu dintre biserica Crețulescu și Biserica Luteranã, cu demolarea a două lãcașuri de cult, unul ortodox, pictat de Ștefan Luchian și al doilea protestant-calvin), a participat însuși Hrușciov. Liderul sovietic, care de obicei nu-și prea controla reacțiile, nu și-a jignit gazdele (cum va proceda cu viitoarea ocazie), ba chiar le-a elogiat realizãrile. (Hrușciov s-a arãtat sincer încântat de noua sală, dând dispoziție ca la Moscova sã se construiascã una după modelul acestuia. Astfel încât Palatul Congreselor din incinta Kremlinului, copiazã la o scarã mãritã Sala Palatului din București.)

În culise, între timp, se ascuțeau contradicțiile. Mai târziu, cu prilejul informãrilor pe care conducerea a fãcut-o tuturor membrilor partidului, privind relațiile în cadrul C.A.E.R.-ului, s-a precizat cã discuțiile pe marginea faimoasei *diviziuni internaționale* a muncii, se apropiau de punctul critic. ”*Se prevedea*” era formula impersonalã utilizatã de preferință de autorii propunerilor. De obicei, aceștia nu erau delegații sovietici, ci *tovarãșii bulgari, tovarãșii est-germani* sau *tovarãșii cehoslovaci. Se prevedea* deci ca România și Bulgaria (mai puțin) sã fie transformate în *grãdina de zarzavat* - formula aparține acestor ședințe de informare - a celorlalte țãri, urmând ca în cadrul aceleiași *diviziuni*, U.R.S.S., R.D.G., Cehoslovacia, Polonia, Ungaria sã-și dezvolte ramuri industriale moderne, de la metalurgie și construcții de mașini pânã la electronicã și chimie*.

Mai erau niște mãsuri de procedurã cu care s-a început discuția și la care România, cu toate presiunile fãcute asupra ei nu a consimțit. Delegația P.M.R. a demonstrat cã orice decizie, indiferent la ce s-ar referi, privind dezvoltarea viitoare a țãrii, nu poate fi luatã de nici un for suprastatal și în afara hotarelor ei, așa cum reieșea din proiect. Reprezentanții români în C.A.E.R. au declarat cã orice hotãrâre privind România este de competența exclusivã a conducerii acestei țãri. Cu atât mai inacceptabilã era propunerea ca hotãrârile privind dezvoltarea unei țãri sau alteia, sã fie luate prin majoritate de voturi - ca la o adunare oarecare - și sã fie obligatorii și pentru țara care a votat împotrivã.

Conducerea P.M.R. a opus acestor ”inovații”:

a) principiul suveranitãții și al independenței naționale, al egalitãții în drepturi;

b) principiul colaborãrii economice bilaterale, al participãrii benevole la

---

*) În cadrul acelorași *prevederi*, s-a citat în documentele informative de partid, propunerea formulatã de delegatul unei *țãri frãțești*, situatã mai la vest de noi, ca pe litoralul românesc sã se înființeze o colonie a leproșilor din țãrile C.A.E.R. (!)

diverse programe comune, atunci când fiecare țarã considerã necesar;

c) în locul *integrãrii* și *diviziunii internaționale* a muncii, coordonarea programelor naționale, elaborate de sine stãtãtor;

d) principiul reciprocității, al întrajutorãrii și avantajului reciproc.

După numeroase presiuni din afarã, se pãrea cã punctul de vedere românesc triumfã. P.M.R. a reușit chiar ca aceste principii sã fie fixate în documentul final, adoptat de consfãtuirea șefilor de partid ai țãrilor C.A.E.R., din iunie 1962.

S-ar putea crede cã *tovarãșii bulgari, cehi* sau *est-germani* care puseserã pe masã proiectele concrete de integrare și de creare a unor organisme supranaționale, după ce au constatat cã opoziția României față de orice decizie luatã în aceste foruri este categoricã și consecventã, trebuiau sã batã în retragere. Dar nu, se merse mai departe. Proiectele de *diviziune internaționalã a muncii* se discutau în continuare, ca și când ar fi existat asupra lor un consens unanim.

Conducerea românească trebui așadar sã continue lupta. Cu argumente din teoria leninistã (unele din teze preluate de Stalin de la Troțki, apoi atribuite în ansamblu leninismului), el opuse proiectelor de integrare și de *diviziune a muncii*, conceptul dezvoltãrii autarhice, în cadrul industrializãrii, a industriei grele, cu *pivotul ei*, siderurgia. Se fãcea abstracție de faptul cã țara este lipsitã de minereuri și de cãrbune de calitate superioarã.

Tocmai pentru a demonstra *fidelitatea* sa față de dogma *industrializãrii socialiste*, care acum îi slujea, precum și dreptul suveran de a decide singur, demonstrând astfel cã țara este independentã, în România se trecu la ridicarea de urgență a unor mari întreprinderi constructoare de mașini, a unor combinate chimice, dintre ele cel mai mare fiind combinatul siderurgic de la Galați.

Pentru a se demonstra în practicã valabilitatea principiului acordurilor bilaterale, se încheie cu Iugoslavia acordul de construire a hidrocentralei de la Porțile de Fier, (parafat în iunie 1963).

Combinatul de la Galați, funcționând cu minereu adus tocmai din India și Brazilia (mai rar din U.R.S.S.), cu pierderi planificate, subvenționate de stat, face ca din punct de vedere economic sã fie un fiasco și o povarã în plus care greveazã bugetul național, afectând în mod negativ nivelul de trai al fiecãrui cetãțean în parte. (Nu s-au dat niciodatã publicității cifrele pierderilor, după unii specialiști, de milioane de lei-valutã. 1 leu valutã = circa 3 lei, cursul din 1975.) Din punct de vedere politic el a fost miza unei adevãrate bãtãlii pentru independență și de aceea se poate spune cã la momentul respectiv a fost necesar.

Dacã Dej nu putuse fi rãsturnat, era bun și așa, numai sã fi venit din

nou cu partid și cu țară cu tot, la matca sovietică.

În acest context a avut loc vizita unei delegații de partid și guvernamentale române în U.R.S.S., (31 iulie - 12 august 1961)*. Era cea dintâi de la cea efectuată la începutul anului 1948, când s-a semnat Tratatul de prietenie și asistență mutuală dintre cele două țări, deși Gheorghiu-Dej se deplasase de atunci în numeroase rânduri în capitala sovietică. Dar ce diferență! Dej nu mai era șeful unui partiduleț, venit la Moscova precum în 1945, să primească *ajutor* și inevitabil *sfaturi*, ci membrul delegației guvernamentale a unei țări care năzuia să se prezinte pe picior de egalitate cu marea putere care era U.R.S.S. și asta, pe terenul lor.

Prilejul este folosit de Hrușciov pentru a relua câteva din obsesiile sale privind *integrarea.* Programul încărcat al vizitei, cu numeroase mitinguri, deplasări în mai multe orașe mari, spectacole și recepții, probabil că a dat delegației române prilejul de a cere o amânare pentru un cadru mai propice discuțiilor.

Cum Hrușciov se arăta deosebit de grăbit cu *integrarea*, sesiunile C.A.E.R. se întețirã, și cu ele și presiunile asupra țării noastre. Al. Bârlădeanu prezenta de fiecare dată în aceste sesiuni, acoperit de toate dogmele *marxiste*, cu argumentele sovieticilor, pe care le opunea celor pe care se sprijineau *tovarășii bulgari, cehi* sau *est-germani*, punctul de vedere românesc, demonstrând lipsa de consistență a propunerilor vehiculate (și pe deasupra și într-o impecabilă limbă rusă). Cum așa-numita integrare era o formă de subordonare cusută cu ață albă, justețea punctelor de vedere românești răsturna ”argumentele” folosite la rândul lor de interpușii Kremlinului. Sesiunile C.A.E.R. din această perioadă devenirã scena apărării independenței și intereselor naționale de către români, în mod indirect și ale celorlalte țări mici din Consiliu, care făceau jocul sovietic. În culisele sesiunilor, delegației române i s-a recunoscut acest merit de către chiar unii membri ai delegațiilor acestor țări, dar absolut confidențial, în șoaptã.

Important este cã aceste discuții nu au cuprins niciodatã din partea românească atacuri, etichetări la adresa altora, ci s-au menținut la probleme de principiu, nu au degenerat în polemicã deschisã, de care P.M.R. s-a temut cel mai mult.

Pe acest fundal de enervare crescândã din partea lui Hrușciov față de opoziția românească la politica lui, la care se adãuga refuzul conducãtorilor români de a i se ralia în polemica cu chinezii, a avut loc vizita de răspuns a

*) Delegația a fost condusã de Gheorghiu-Dej și a avut printre membrii ei pe I.Gh. Maurer, Al. Bârlădeanu, Corneliu Mănescu, Leonte Răutu etc.

delegației de partid și guvernamentale sovietice, condusã de el, în România (iunie 1962). Ea a marcat o înrãutățire a raporturilor româno-sovietice, pe care nici una din pãrți n-a încercat s-o ascundã.

Pe parcursul vizitării diferitelor obiective industriale, Hrușciov s-a arãtat evident supãrat, fãcând deseori remarci nepoliticoase, vãdind iritare, la adresa eforturilor țării de a se industrializa. La uzinele "Electroputere" din Craiova, unde i s-au demonstrat locomotivele diesel-electrice de 2100 de CP, (fabricate începând cu 1960, pe o licență occidentalã), el a avut o ieșire publicã, de jignire a gazdelor, de proporții, pe care însã acestea din urmã au depãșit-o cu calm și tact. N. S. Hrușciov a atacat și politica agrarã românească.

Conducãtorul de partid și de stat sovietic a criticat, spre surprinderea pãrții române, sacrificarea porcilor înainte ca animalele sã atingã greutatea de 100 de kg., la care i s-a replicat cã *informațiile* (!) sale sunt complet eronate. De altfel, s-a vãdit cã în general oaspetele se bizuia pe informații care nu proveneau din surse oficiale.

Ca reacție la numeroasele ieșiri ale șefului de partid și de stat sovietic, Gheorghiu-Dej a transmis ostașilor din garda de onoare, la sosirea în gara Constanța pentru vizitarea litoralului, sã dea salutul, privind fiecare care încotro, ceea ce s-a și executat.

Pe traseul trenului guvernamental sovietic, în toate gãrile, mii de oameni, mobilizați cu flori, portrete, steaguri, salutau delegația. Dar într-o garã neînsemnatã, (Bobocu-Buzãu), un buchet de flori, aruncat ca multe altele în trenul care trecea cu vitezã, a spart cu troznet un geam. Unii au presupus cã buchetul ar fi conținut un obiect greu, poate o piatrã (*piatra de încercare*). (La Bobocu se aflase pânã în 1958 o bazã aviaticã sovieticã).

Cu toate presiunile, amenințãrile voalate și chiar boicoturile la care a fost supusã economia românească, victoria a fost câștigatã de apãrãtorii independenței și suveranității de stat a României.

În martie 1963, o plenarã a comitetului central a aprobat poziția P.M.R. în problema creãrii unor organisme supranaționale, menite sã se amestece în chestiunile interne ale țãrii. Membrii de partid de rând au fost informați dupã aceea asupra tuturor acestor divergențe de vederi și asupra atitudinii hotãrâte a conducerii de a se împotrivi oricãrei imixtiuni, fapt de douã ori fãrã precedent: o datã cã acest partid, prin conducerile lui diferite, nu s-a împotrivit în toatã istoria sa Moscovei și a doua oarã cã n-a știut niciodatã pânã atunci ce este democrația adevãratã. În ședințele conduse de obicei de membri ai comitetului central sau chiar ai biroului politic, se petrecea ceva de neînchipuit ca posibil cu numai câțiva ani înainte: pentru prima datã, vãlul de falsuri propagandistice, cele mai multe create în laboratoarele proprii, privind *ajutorul*

neprecupeţit sau *prietenia de nezdruncinat*, era dat la o parte, dezvăluind adevărata faţă a lucrurilor, adevărul crud şi amar al faptelor.

Între timp, la sesiunea a XVIII-a C.A.E.R., (Moscova, iunie 1963), participanţii au luat încă o datã act de poziţia intransigentă a României. Hotărârile adoptate au marcat victoria punctului de vedere românesc. Oricum, datoritã acestei lupte care dura din 1959, de patru ani, C.A.E.R.-ul n-a putut deveni noul instrument de dominaţie pe plan economic al ţărilor est-europene.

A doua campanie amplă de informare pentru *uz intern* a membrilor partidului şi prin ei, a tuturor cetăţenilor, a avut loc în urma schimbului de scrisori între N. S. Hruşciov şi Gh. Gheorghiu-Dej, pe marginea propunerii sovietice de a participa la construcţia complexului hidroenergetic de la Porţile de Fier, pe atunci aflat încă în stadiu de proiect, alături de ţara noastră şi de Iugoslavia. Răspunsul conducerii P.M.R. a fost un politicos şi categoric *Nu!* : întrucât Porţile de Fier se află pe teritoriul românesc şi iugoslav, construcţia sistemului hidroenergetic respectiv este o chestiune exclusivă a celor două ţări.

Prin această nouă practică a informării largi, Gheorghiu-Dej descoperi virtuţile democratice, învăţând pe parcurs să le utilizeze rezultatele cu dibăcie: pentru toate acţiunile lui cu caracter naţional, el se asigură de un larg sprijin popular.

Nu era pentru ultima oară că având nevoie de acest sprijin, conducerea arăta că ştie cum să procedeze pentru a şi-l asigura.

FAZA A DOUA:
”DECLARAŢIA DIN APRILIE” SAU ”O REVOLUŢIE LA VÂRF”

”Declaraţia din aprilie” (*Declaraţia cu privire la poziţia P.M.R. în problemele mişcării comuniste şi muncitoreşti internaţionale*) a venit astfel pe un teren bine pregătit şi n-a mai surprins pe nimeni. Dar prea puţini şi-au dat seama atunci de semnificaţia ei de bornă, delimitând clar o nouă epocă istorică.

Plenara din aprilie a ridicat la rangul de politică de partid independenţa şi suveranitatea naţională, aceste cuceriri urmând de aici înainte a fi instituţionalizate.

În forma ei, *Declaraţia* era prilejuită de luarea unei atitudini în conflictul

ideologic respectiv, în polemica de vaste proporții, survenitã în ultimii ani.

Pentru prima datã în istoria sa, partidul prevedea aplicarea în relațiile cu alte partide - înainte de toate era avut în vedere P.C.U.S. - și în cele ale României cu alte țări, a principiilor "[...] *independenței și suveranității naționale, egalității în drepturi, avantajului reciproc, întrajutorării tovărășești, neamestecului în treburile interne, respectul integrității teritoriale, principiile internaționalismului socialist* " [490].

Din punctul de vedere al P.M.R., toate aceste principii trebuie să funcționeze împreunã, sunt indivizibile. (În timp ce, conform *Doctrinei Brejnev*, demonstratã încã înainte de conturarea ei în Ungaria, în 1956, principiul *internaționalismului socialist* este opus celui al suveranității, neamestecului, integrității teritoriale.)

Declarația statuează dreptul inalienabil al fiecãrui partid de a-și elabora singur, conform intereselor țării sale, fãrã amestec din afarã, linia sa politicã. Fiecare partid este răspunzător pentru acțiunile sale numai în fața poporului său, deci în fața nimănui altcuiva. Autonomia partidului exclude existența unuia sau mai multor centre conducătoare. Nu există un partid-*părinte* sau un partid-*frate mai mare.* Toate partidele sunt egale între ele, în virtutea teoriei aflatã la baza lor și a scopului care le unește. Fiecare partid își elaborează de sine stătător politica internã și externã, conform condițiilor concrete din țara respectivă și pe care numai el le poate aprecia în deplinã cunoștințã de cauzã. Activitatea partidului din fiecare țarã reprezintã contribuția sa la *teoria și practica mondialã* comunistã. În virtutea acestor teze, se afirmã abținerea de la polemici sau *excomunicări* din mișcarea comunistã internaționalã.

Declarația reafirma și principiile dintre statele socialiste. Accentul se punea pe independența și suveranitatea naționalã, pe neamestecul în treburile interne și pe integritatea teritorialã. P.M.R. știa bine de ce era nevoie sã repete într-un document, ceea ce pãrea cã este de la sine înțeles de demult și dãltuit dacã nu în piatrã, în orice caz, în pacte și tratate internaționale, chiar și cu riscul de a pãrea cã forțează uși deschise și descoperã drumuri demult bãtãtorite.

Adoptarea documentului plenarei din aprilie 1964 a fost urmatã în lunile aprilie și mai de cea mai largã campanie de adunări *închise* care au avut loc în partid vreodatã, prin expuneri efectuate de membri în comitetul central, miniștri etc., privind relațiile româno-sovietice.

Era evident: se petrecea o revoluție. Deși nu fusese înfãptuitã de popor, ci avusese loc de sus în jos, ea nu purta mai puțin amprenta unei cotituri revoluționare. Scuturându-se de tutela sovieticã, P.M.R. se transformase pe sine însuși. Și se transformase, condamnând exploatarea la care țara fusese

supusă de la 12 septembrie 1944 încoace, dându-se în vileag fapte și cifre care altă dată nici în șoaptă nu puteau fi comentate, fără pericolul de a fi taxat de dușman și condamnat la ani grei de închisoare. Cine erau cei care se indignau acum cel mai tare? Chiar cei care serviseră cu mai multă slugărnicie drept instrumente ale acestei exploatări nemiloase.

Era limpede că *Declarația* era un început, din unghiul căruia urma să fie reevaluată întreaga istorie postbelică a României.

Startul a fost dat chiar în acele adunări *închise*, prin reevaluarea actului de la 23 august, afirmându-se conform datelor concret-istorice, că nu a trebuit să vină sovieticii pentru a ne *elibera. Insurecția*, respectiv răsturnarea regimului Antonescu, trecerea de partea aliaților și curățirea capitalei de germani, ca și în bună măsură eliberarea Transilvaniei, fiind opera românilor înșiși.

De la Moscova fusese trimisă, cu puțin timp înainte, o delegație militară, pentru a înmâna autorităților românești drapelul unităților sovietice care în 1944 *eliberaseră* Bucureștiul, dar conducerea de partid le-a refuzat *darul*, demonstrând delegației că la sosirea trupelor sovietice în capitală, orașul fusese deja *eliberat*, respectiv curățat de germani de către armata română și de către *gărzile patriotice.* Gheorghe Apostol își amintea că el însuși întâmpinase la 30 august 1944, la bariera de nord a orașului, împreună cu Dej și cu alți *tovarăși*, primele eșaloane sovietice.

Întâmplarea a fost povestită de Gheorghe Apostol în intervențiile sale repetate, la adunarea angajaților Radiodifuziunii, care a avut loc în aceeași lună aprilie, la scurt timp după plenară, în sala de concerte a acestei instituții.

Exista pericolul izolării conducerii de partid pe mai multe planuri, încât una din direcțiile acțiunii P.M.R. a fost de a împiedica repetarea situației în care se afla Albania.

Regimul lui Gheorghiu-Dej începu să tatoneze posibilitatea îmbunătățirii relațiilor cu țările occidentale. Încă din 1959, cu prilejul vizitei lui I.Gh. Maurer la Paris, ghiața s-a spart, la început în relațiile cu Franța, de care ne leagă comunitatea de cultură și vechimea relațiilor bilaterale. Atât Marea Britanie și S.U.A., după erorile fatale țării noastre, pe care le săvârșiseră spre sfârșitul și după cel de-al doilea război mondial, trezite la realitate, dădeau de înțeles că sprijină tendințele României de distanțare față de Moscova, prin acorduri comerciale și finanțarea unor proiecte. Regimul se afirmase destul de slab până atunci în viața internațională, încât un sprijin diplomatic, politic și economic îi era nu numai absolut necesar, ci vital.

El nu i-a fost acordat însă necondiționat. Trebuia să facă două com-

promisuri importante: sã lichideze problema despãgubirilor faţã de unele ţãri occidentale, rãmase în suspensie în urma naţionalizãrilor din 1948, iar pe plan intern, scrâşnind din dinţi, sã întreprindã un pas fãrã precedent, declarând o amnistie generalã pentru deţinuţii politici. Astfel, între 1962 şi 1965 au fost eliberaţi din închisori şi lagãre un numãr de 12750 de deţinuţi (cifra fiind oficialã, este în realitate în mod sigur mai mare).

Personalitãţi din toate domeniile ştiinţei şi culturii au fost reabilitate, ajutate sã ocupe un loc pe mãsura prestigiului lor, sporit prin suferinţã. Deci, încã în timpul vieţii lui Dej, se infirmã parola: *Noi nu avem pe cine reabilita!* Din pãcate, reabilitãrile s-au oprit în faţa oamenilor politici ai opoziţiei partidului comunist. Tot de atunci şi-au ocupat locul meritat în culturã, postum sau în viaţã: Nicolae Iorga, Ion Barbu, Lucian Blaga, Rãdulescu-Motru, Constantin Noica, Vasile Voiculescu, Ion Vinea, Ion Petrovici, Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Ion Caraion, Nichifor Crainic, Radu Demetrescu-Gyr, Petre Pandrea, Edgar Papu, Ion Biberi, Franyo Zoltan, Ion Negoiţescu, Mihai Andricu, Mircea Eliade, Eugen Ionescu...

Acest act asigurã *Declaraţiei din aprilie* un larg sprijin de masã, iar pe plan extern avu darul de a convinge definitiv asupra procesului înnoitor prin care trecea România. (Cu toate acestea, agenţiile de presã internaţionale n-au aflat decât cu mare întârziere şi cu totul superficial despre opoziţia românească în C.A.E.R., iar adunãrile de informare din aprilie 1964, erau în relatarea B.B.C.-ului *mitinguri anti-sovietice*, ceea ce evident însemna altceva.)

*

Un loc oarecum aparte în relaţiile *speciale* ale Bucureştiului la acea orã, (*speciale* erau de pildã relaţiile cu Pekinul şi Tirana), îl ocupau cele cu ţara vecinã, Iugoslavia. Din partea lui Tito putea sã vinã un ajutor substanţial în reuşita eforturilor P.M.R. de a se scutura de dependenţa de Moscova. Nu este exclus ca Tito sã fi şi aşteptat din partea lui Dej ceva mai mult decât o normalizare a relaţiilor. Între ei se interpusese *trecutul negru.* Se ştie cã rezoluţia Biroului informativ al partidelor comuniste şi muncitoreşti, intitulatã *Partidul Comunist Iugoslav în mâinile unor trãdãtori şi spioni*, fusese adoptatã pe baza raportului prezentat de Gheorghiu-Dej. În anii urmãtori, România a acceptat numeroşi emigranţi din Iugoslavia, devenind o bazã pentru propaganda antititoistã prin radio, iar populaţia sârbeascã din zonele de graniţã a suferit şi ea de pe urma persecuţiilor. Tito era prezentat în caricaturi şi afişe ca un cãlãu cu o bardã însângeratã în mânã (când represiuni sângeroase aveau loc şi în România), iar numele lui nu apãrea în presã şi la radio altfel decât în formula şablon, ”*banda de trãdãtori şi spioni Tito-Rankovici* ”. Faptul cã Dej ar fi provocat o întârziere de 24 de ore a rezoluţiei, putea fi şi o legendã ulterioarã,

dar și adevãratã, nu însemna la urma urmelor nimic. Putea însã Dej, în 1948, nici el sigur pe putere în propriul sãu partid, sã facã ceva, sã se împotrivească fãrã sã-și riște capul? Și acum îi venise lui rândul sã încerce desprinderea care îi izbutise lui Tito, dar nu-i reușise lui Imre Nagy.

Nu credem cã întâlnirea între cei doi lideri (22-30 noiembrie 1963) sã fi fost aceea între doi oameni pe care trecutul îi legase cu voie sau fãrã voie și aveau sã-și spunã multe, viața oferindu-le prilej sã transforme fosta dușmãnie în prietenie. Dej era un om al cãrui orgoliu nu-i permitea sã recunoascã nici mãcar o realitate care li se putea aplica și lor: cã șefi de state sau mãturãtori de stradã suntem cu toții, cum zicea genialul cronicar moldovean, bieți oameni sub vremi.

Eforturile conducerii P.M.R. au fost întâmpinate la Belgrad cu o prudentã simpatie.

Dacã în relațiile sale externe, ca membrã în C.A.E.R. și în Tratatul de la Varșovia, (ultimul semnat la 14 mai 1955), România nu putea sã urmeze exemplul Iugoslaviei, cel puțin în politica internã nu existau motive pentru continuarea vechilor practici. Așa gândea probabil Tito.

Or, poate din pricina acelui an 1948, care s-a interpus ca un sloi de ghiațã între cele douã țãri, poate din cauzã cã în interior, Dej, apoi succesorul lui au pãstrat stalinismul în formele cele mai dogmatice, concilierea (cu tot sistemul întâlnirilor comune anuale, a acordurilor și proiectelor comune), nu a transformat relațiile în exterior corecte, în ceva mai mult decât o prietenie formalã, de suprafațã. Anul 1948 a lãsat o cicatrice care se vede și astãzi.

FAZA A TREIA: REPRESALIILE

Sustragerea P.M.R.-ului din dependența sa ancestralã față de Moscova, determinã ca efect principal trezirea conștiinței naționale la liderii comuniști și invers, această nouã dimensiune stimulează și dã un sens, o rațiune înaintãrii spre scopul urmãrit.

Sã luãm exemplul aceluiași Gh. Apostol, fost muncitor, urcat pe toate treptele ierarhiei, ocupând pentru un scurt timp și formal și funcția supremã în partid. (Existã un episod însã insuficient de limpede, când la plenara comitetului central P.M.R. din 19 aprilie 1954, funcția de secretar general al c.c. a fost înlocuitã cu aceea de prim-secretar al c.c. și în care a fost *ales* Gh. Apos-

tol. El a ocupat-o până la plenara aceluiași comitet central din 30 septembrie - 1 octombrie 1955, care îl *realege* pe Gheorghiu-Dej pe funcția supremă.)

În 1945, Gh. Apostol scria de pe patul de spital, în urma rănii primite în luptele de la uzinele Malaxa: ”*Pe patul meu de suferință, îmi iau angajamentul să urmez cu strictețe prescripțiile medicilor sovietici, care credincioși principiului enunțat de tovarășul Stalin că* YY*omul este cel mai prețios capital*[[*, au depus toate sforțările, reușind a mă smulge din ghearele morții* ” [491].

În 1964, după 19 ani, la adunarea de la Radiodifuziune, Gh. Apostol a povestit nu numai episodul cu *drapelul*, ci și alte întâmplări cu tâlc, aproape parabole*.

Al doilea exemplu: Emil Bodnăraș a jucat rolul cunoscut în arestarea mareșalului Antonescu și fără nici o îndoială, în predarea acestuia către sovietici. În 1964, s-a zvonit că Hrușciov ar fi încercat angajarea lui Bodnăraș într-o acțiune împotriva lui Gheorghiu-Dej. Serviciile aduse rușilor în timpul războiului și miza cea mare - funcția de șef suprem al partidului și al statului - făceau ca în abordarea lui pentru o nouă *misiune*, riscurile de a li se respinge oferta să fie minime. Dar s-au dovedit maxime. Bodnăraș nu numai că a respins-o, dar a și adus-o drept ofrandă a fidelității sale, în mâinile lui Dej. Bodnăraș de la 1964 era cu totul altul decât Bodnăraș din 1944.

Cea mai evidentă evoluție fusese cea a lui Gheorghiu-Dej însuși. Transformarea prin care trecuse șeful de partid putea fi rezumată prin cuvintele rostite de Lucrețiu Pătrășcanu în 1964, la Cluj și care au contribuit la atragerea stigmatului de naționalist din partea aceluiași Gheorghiu: ”*Înainte de a fi comunist, m-am născut român* ”.

La Dej era o transformare spectaculoasă numai în sensul că un sentiment pe care a știut să și-l reprime cu atâta dibăcie pentru a ajunge în vârf, în momentul istoric cel mai potrivit l-a dat la ivealã cu beneficiu politic maxim, și nu o devenire, o formare a conștiinței naționale pe parcurs.

S-ar putea afirma astfel că nu numai în cazul lui Pătrășcanu și în mod special al lui Gheorghiu-Dej, dar și pentru Maurer, Bodnăraș, Apostol, Bârlădeanu și pentru alți activiști din fruntea partidului sunt valabile aprecierile vizionare ale socialistului Constantin C. Bacalbașa: ”*Oricărui partid politic ar*

_____

*) Una din ele: aflându-se în extrema nordică a țării și voind să treacă în alt județ, s-a uitat pe o hartă veche (!), constatând că înainte de război se circula pe un drum care scurta traseul cu atâția zeci de kilometri. Dar acest drum drept trecea acum prin U.R.S.S. Încercând deci să-l utilizeze, cum făceau oamenii până în 1940, el a fost oprit de grănicerii sovietici. La cererea sa, i se spuse să aștepte. Așteptă, așteptă și până la urmă... fu invitat să se întoarcă pe unde venise.

aparține și oricăror idei ar fi adeptul, românul nu-și pierde legătura cu țara. Dacă cineva a putut spune despre ruși: YY*Râcâie pe rus și vei da de tătar*[[*, despre români se poate spune:* YY*Râcâie românul liberal, conservator, democrat, socialist, comunist și vei da de român!*[[" [492].

Exact cum observa Bacalbașa se întâmplase și cu Dej: în momentul în care fusese "râcâit", în el apăru românul.

Măsura acestui proces a dat-o schimbarea de atitudine în problema capitală a partidului pentru existența sa interbelică, aceea a Basarabiei și Bucovinei de Nord. Din acest moment, problema anexiunilor rusești și sovietice de la România a fost abordată de pe pozițiile adevărului istoric și ale dreptului poporului nostru asupra teritoriului său național, marcând o cotitură de180 de grade față de poziția în aceeași problemă a comuniștilor români din anii ilegalității și până după 1950.

Fără să riște un conflict deschis și probabil de proporții, partidul a evitat o declarație sau includerea în *Declarația din aprilie* fie și a unei aluzii în acest sens. În schimb, faptele au cântărit mai greu decât cuvintele. Care au fost acestea?

În plină campanie chineză, conținând blamarea "*noilor țari de la Kremlin* " pentru ratificarea cuceririlor de teritorii chineze de către imperiul țarist, sosește la Pekin delegația P.M.R., condusă de I.Gh. Maurer. Nu s-au dat niciodată publicității discuțiile purtate sau o listă a subiectelor evocate, în schimb, la un moment dat, organul central al P.C. Chinez, ziarul *Jenminjibao*, a publicat textul unei declarații făcute de Mao-Tze-Dun la o întâlnire cu o delegație sindicală japoneză. În această declarație, președintele partidului și șeful de stat chinez a menționat pe nume Basarabia (și nu R.S.S. Moldovenească), drept teritoriu românesc anexat de U.R.S.S. de la România, una din țările care alături de China au fost încă din veacul trecut victimele expansionismului țarist.

Importanța acestei declarații nu a scăpat conducerii sovietice. Era prima mențiune - după cunoștința noastră - a acestei probleme, la un mod ce restabilește adevărul istoric, într-o declarație a unui partid comunist, altul decât cel român sau sovietic. Încât iritarea sovieticilor a fost exteriorizată cu promptitudine, chiar prin ziarul *Pravda*, care într-o notă a reprodus afirmațiile lui Mao-Tze-Dun și înfierarea lor. Un serviciu mai mare decât acesta nu putea fi adus de Moscova cauzei poporului român, decât poate cel mult dacă s-ar fi decis să retrocedeze teritoriile anexate.

Un alt fapt. Două evenimente editoriale au loc în această perioadă. Unul îl reprezintă publicarea unui volum din seria operelor lui Fr. Engels, conținând și o scrisoare a sa către I. Nădejde, socialist din secolul trecut, în care

prietenul lui K. Marx condamnã în termeni categorici imperiul țarist pentru anexarea Basarabiei, aceeași pe care la comemorarea morții lui Engels, dupã rãzboi, *Scânteia*, o publicase dupã ce îi extirpase esența.

Dacã *Scrisoarea* lui Engels era mai mult sau mai puțin o noutate, în schimb, manuscrisele lui Karl Marx, publicate în traducere dupã originalele aflate în pãstrare la Biblioteca Socialistã din Amsterdam, ediție îngrijitã de acad. A. Oțetea, reprezentau o premierã absolutã. Volumul intitulat *Karl Marx. Note despre români*, cuprinde condamnarea expansionismului rusesc, ocupãrii repetate a principatelor române de cãtre trupele ruseți și anexãrii teritoriului dintre Prut și Nistru de cãtre Rusia țaristã, pe parcursul a mai multor zeci de pagini [493].

Represaliile sovietice aplicate României nu s-au lãsat așteptate. Este interesant de observat cã o contraofensivã a Moscovei este datã în același mod deghizat în *altceva*, cum a fãcut și Bucureștiul prin *Declarația din aprilie* și prin edițiile clasicilor marxismului pentru condamnarea anexãrii de teritorii strãine.

Represaliile au venit sub forma unei amenințãri, în sensul cã dacã ar dori, *marea vecinã de la rãsãrit* ar anexa și mai mult, fãrã sã-i pese de pãrerea clasicilor marxismului. Este posibil ca arãtarea colțului expansionismului sã fi fost și un test al profunzimii *Declarației din aprilie* și al gradului de pregãtire pentru apãrarea poziției naționale câștigate.

Al IV-lea Congres al Societãții de geografie a U.R.S.S., ținut la Moscova între 25-30 mai 1964, se plaseazã cronologic imediat dupã evenimentele din aprilie din România, cu care nimãnui nu i-ar fi venit în minte sã-l punã în legãturã. Și totuși relația era directã. Congresul respectiv a fost cadrul în care a fost formulatã o asemenea amenințare. Și nu la adresa conducerii P.M.R., ca autoare a *Declarației*, ci a României, ca entitate naționalã.

Amenințarea avea forma unei ”teoretizãri”, privind crearea unui ”*sistem de țãri într-un complex economic unic*”, cum le formula în referatul introductiv un anume P.M. Alampiev și a unor așa numite ”*complexe economice naționale*”, cum erau numite într-un articol de care s-a ocupat pe larg revista *Viața economicã* într-un supliment special.

Neșansa de a testa reacția României a cãzut în sarcina unui oarecare profesor universitar E. B. Valev, al cãrui nume a rãmas astfel de tristã amintire în istoria relațiilor româno-sovietice.

Pe scurt, geograful sovietic preconiza crearea unui așa numit *complex economic*, combinând o parte din teritoriul României, cu ceva din sudul Basarabiei (nu toatã) și cu o porțiune simbolicã din sudul Ucrainei. În alte împrejurãri, *propunerea* omului de știință sovietic merita sã fie studiatã cel mult ca un

caz clinic, dar cum purta girul cel puțin al unei instituții științifice, trebui tratată cu cea mai mare atenție, ca o problemă politică.

Replica românească nu se lăsă așteptată. Cum *proiectul* fusese ambalat într-un înveliș științific, fără amestecul aparent al Kremlinului, tot așa și răspunsul veni din partea unei publicații științifice *Viața economică*, în tiraj de masă, deci nu din partea conducerii de partid. Citām din acest răspuns:

”*Deși nu suntem geografi ca autorul de la Universitatea* YY*Lomonosov*[[*, am luat o hartă a țării și îndelung aplecați asupra ei, am studiat-o sub toate aspectele. Cu toate acestea, n-am reușit să înțelegem care* ***rațiuni obiective*** *ale forțelor de producție în socialism pot face ca pentru industrializarea regiunii Argeș, de exemplu, să aibă o* YY***însemnătate deosebită***[[YY***apropierea relativă***[[*de Donbas sau Kerson și să nu o aibă* ***apropierea absolută*** *de regiunea limitrofă Brașov, care face parte din același complex economic național? Negăsind nici un fel de rațiuni obiective sau explicații, am putut constata un alt lucru: constituindu-și* YY*complexul interstatal*[[*autorul face totală abstracție de legăturile dintre regiunile românești afectate* YY*complexului*[[*și celelalte regiuni ale țării, substituind acestor legături* YY*apropierea relativă*[[*de regiunile industriei grele din Ucraina și Donbas, apropiere pe care o subliniază insistent... În definitiv, vederile pe care le are autorul este o treabă personală a acestuia. Așa ar fi într-adevăr, dacă autorul n-ar încerca în același timp să umble cu creionul său peste harta patriei noastre. Și acest lucru nu i se poate permite!* ” [494] (Sublinierile aparțin textului original.)

Aberațiile lui Valev au fost desființate punct cu punct. Iată un alt pasaj semnificativ:

”*Teritoriile pe care le combină E.B. Valev pe hartă, sunt privite ca și când ar fi niște pământuri ale* YY*nimănui*[[*, ca și când ele n-ar face parte din teritoriul național al unor state suverane, ca și când frontierele de stat ar putea fi încălcate în numele unor pretinse interese ale sistemului mondial socialist. Propunem cititorilor să caute în articol* ***un singur rând*** *în care Valev să-și fi pus problema în care aceste* YY*complexe interstatale*[[*se împacă cu noțiunea de suveranitate a statelor, cu respectul acestei suveranități, și cititorii vor constata că nu există acest singur rând* ” [495].

Până la urmă, prin gradarea analizei, intențiile maeștrilor geografi sunt înfățișate în toată nuditatea lor, menționându-se că *propuneri* în genul celei vehiculate de Valev, reprezintă de fapt,

”*un proiect de încălcare a integrității teritoriale a României, de dezmembrare a unității sale teritoriale și de stat.* [...] *Nu putem să nu relevăm similitudinea de concepție dintre articolul lui Valev și o serie de referate prezentate la simpozionul dedicat* YY*geografiei țărilor socialiste*[[*, la al IV-lea*

Congres al Societãții de geografie a U.R.S.S. Similitudinea aceasta de concepție aratã cã articolul lui E.B. Valev face parte dintr-un front larg de promovare a ideii YY*complexelor economice interstatale*[[*și a altor propuneri cu implicații din cele mai grave: încãlcarea independenței și suveranitãții naționale, a integritãții teritoriale a statelor socialiste. Referindu-se la un teritoriu precis, acest articol* YY*concretizează*[[*tocmai asemenea idei* [...]" [496].

Un observator grãbit ar putea aprecia reacția deosebit de violentã din partea conducerii P.M.R. la *testul* Valev, drept o dramatizare a situației. Dar nu, dacã ea nu s-ar fi produs la gradul de tensiune cunoscut sau și mai rãu, dacã n-ar fi avut loc, aberațiile ar fi cãpãtat drept de dezbatere și deci, de teorie-antecedent. Așa, dându-se peste mâna care umbla, "*cu creionul pe harta patriei noastre*", Gheorghiu-Dej a demonstrat cã în 1964, partidul în fruntea cãruia se afla, este altul decât cel din anii treizeci-cincizeci și cã din acel moment înainte, orice atentat, fie și cu creionul, nu vorbim de unul - pușchea pe limbã! - cu arma, la suveranitatea și integritatea teritorialã a țãrii, va primi riposta corespunzãtoare. (Material de reflecție și despre cei care n-au fost capabili sã organizeze apãrarea granițelor în 1940!).

Cu aceasta, incidentul a fost închis. Și cu acest prilej, Gheorghiu-Dej a tras concluzii, acum utile nu numai lui, ci și țãrii.

Incidentul Valev a reprezentat printre altele și apogeul rãzboiului rece româno-sovietic. În U.R.S.S., România și tot ce era românesc cãpãtã un tratament specific, comparabil - cu unele îmbunãtãțiri inerente aduse de trecerea vremii - celui la care a fost supusã Iugoslavia, dupã 1948. Hrușciov a dispus un boicot comercial al României, dar prin el abia cã a fost grãbitã orientarea schimburilor cu occidentul.

Nici românii nu au rãmas datori. Cu tot pericolul de escaladare a polemicii începute (deși era împotriva polemicii, P.M.R. nu a lãsat fãrã rãspuns nici un atac sovietic) și pentru cã momentul era potrivit, partidul înfãptui rapid o serie de mãsuri care sintetizate, s-ar numi de derusificare.

Operațiunea finalizatã relativ repede, nu a lãsat nici un fel de urme, pentru cã transplantul fusese cu totul artificial.

Limba rusã, care fusese un obiect de studiu obligatoriu în toate școlile, deveni una din limbile la alegere, alãturi de englezã, francezã, germanã, spaniolã. Institutul "Maxim Gorki", înființat în 1948, pentru a pregãti profesori de limba și literatura rusã (pentru care deja pe la sfârșitul anilor cincizeci nu se mai gãsea plasament) a devenit Facultatea de slavisticã în cadrul Institutului de limbi strãine. Muzeul româno-rus (director Scarlat Calimachi) a fost închis, angajații lui completând colectivul Institutului de istorie "Nicolae Iorga" și alte instituții de culturã. În clãdirea fostului muzeu româno-rus s-a deschis *Muzeul*

literaturii române. Au fost de asemenea desființate Institutul de studii româno-sovietice și editura ”Cartea rusă”, devenită Editura pentru literatură Universală, în timp ce librăria cu același nume a fost închisă sub pretextul aplicării unui plan de sistematizare a spațiului, clădirea în care se afla și Teatrul de păpuși, fiind demolată, deschizându-se o perspectivă spre Teatrul Național, sala Comedia*. Măsuri similare au fost luate în toate orașele mari ale țării.

În relațiile culturale a fost introdus principiul reciprocității. În orice caz, începând chiar din 1963 a fost redus spațiul acordat diverselor producții sovietice în presă, la radiodifuziune și edituri. Același principiu al reciprocității a dus la o scădere considerabilă a turneelor de trupe și formații artistice în România, până la absența lor aproape totală cu anii, precum și a schimburilor din alte domenii, cu sovieticii. Au fost rebotezate un număr nesfârșit de străzi și instituții, din toată țara, cărora, mai ales din 1948, li se dăduseră nume rusești. Au rămas câteva pentru a nuanța operațiunea**.

Extremele din cei 15 ani anteriori au dus la unele excese în perioada de după 1964. Au avut loc persecuții ale unor persoane particulare din pricina originii lor ruse, deși acestea nu aveau nici o legătură nici cu politica Kremlinului, nici cu politica dusă timp de zeci de ani, cu același zel, de înșiși conducătorii care acum derusificau.

---

*) Azi teatrul Odeon (nota red.)

**) În capitală: Bd. Tolbuhin, fost Pache Protopopescu, liceul *Zoia Kosmodemianskaia*, fostă Școala Centrală de fete. Doar străzii Popov, pe care se află clădirea Radiodifuziunii, nu i s-a restituit vechiul nume, *general Berthelot*, nici Fântânilor, purtat înainte de primul război, ci i s-a spus... Nuferilor (Nota 1984).

DEJ

Elaborând *Declarația din aprilie*, Gheorghiu-Dej și-a propus desigur să înarmeze partidul cu un program de perspectivã. El nu s-a gândit însã cã programul avea sã devinã propriul sãu testament politic.

Încurajat de impactul excepțional al *Declarației*, atât în interior, cât și în exterior, probabil Dej avea în vedere cã nu era decât un început. Prioritatea întâi a constituit-o ridicarea partidului în picioare, din starea de îngenunchere în care se aflase pânã atunci și întru spãlarea de pãcatele trecutului, preluarea de cãtre el, singura formație politicã a țãrii, a sarcinilor naționale.

Era o destalinizare sui-generis și cum s-a mai spus, o revoluție înfãptuitã de conducãtori, cu *acte marxist-leniniste* în regulã. Pentru aceasta au și reușit sã evite o intervenție armatã. Ei au obținut autonomia și independența pentru ei și dupã aceea pentru țarã. Pentru om, ca individ, *Declarația din aprilie* nu a adus prea mare lucru.

Aceastã destalinizare externã se înțelegea cã va fi urmatã de aplicarea celei de-a doua priorități: de o destalinizare a vieții interne, de care sã beneficieze omul, masa de indivizi care formeazã poporul, exact acele milioane la care conducãtorii, când le-a ajuns cuțitul la os, au alergat pentru sprijin și care uitând tot ce a fost rãu, li l-au oferit cu mãrinimie.

Desigur, dacã Dej ar fi avut timpul necesar sã realizeze și aceastã a doua prioritate a programului sãu, spre care dupã toate semnele pãrea sã fi fost orientat, ar fi creat o operã finitã și ar fi intrat în istorie iertat de multe din pãcatele sale. El n-a apucat sã înfãptuiascã decât partea întâi. Este adevãrat cã era și cea mai grea. Pe cea de-a doua a lãsat-o succesorilor sãi. Era și mai ușor de înfãptuit destalinizarea internã, fãrã dificultãțile aproape insurmontabile ale succesiunii de acte care au culminat cu anul 1964.

Înfãptuitã chiar și parțial, pe latura sa exterioarã, aceastã operã lãsatã la jumãtate, a contribuit ca Gheorghiu-Dej, (m. 19 martie 1965), sã fie receptat de istorie într-un cu totul alt mod, decât dacã ar fi dispãrut de pe scena politicã de pildã în 1956, nu numai cu mâinile pãtate de sângele a mii de victime, ci și cu calitãți care fac din el o personalitate complexã și importantã pentru epoca noastrã contemporanã.

Care a fost destinul acestui excepțional document? A fost el împlinit de

cei cărora le-a fost lăsat drept testament? Răspunsul este un categoric **Nu**!

Ce au însemnat după 1965 independența și suveranitatea, câștigate cu mari riscuri de către Dej? Un spațiu de manevră demagogică, pentru ca aceste cuceriri, consolidate printr-un larg sprijin internațional acordat poporului român, să fie confiscate în interes personal și la adăpostul cărora să se inaugureze o dictatură și un cult al personalității fără precedent în întreaga noastră istorie.

Ce a însemnat după 1965 dreptul inalienabil câștigat de conducerea P.M.R., într-un război diplomatic inegal, pe parcursul multor ani, de a conferi țării acea dezvoltare industrială de care avea nevoie, pe măsura puterilor creatoare ale poporului român? Un câmp de desfășurare a aventurismului politic și economic, neînfrânat de nimeni și de nimic, în finalul căreia asistăm la aruncarea în mizerie a întregii populații și la o catastrofă planând asupra viitorului țării.

Dar partea neîmplinită a *Declarației*? A fost omul oare repus în drepturile lui, după ce suferise sub stalinismul ”clasic” toate represiunile și înjosirile? A primit el oare libertățile democratice pe care i le promitea partidul chiar la 23 august 1944, când prin Gheorghiu-Dej spunea că: ”*Viața poporului român este legată de democrație!* ”? Sub pretextul evitării unei invazii rusești, cu concursul complice al foștilor colaboratori ai lui Gheorghiu-Dej, succesorul acestuia a descoperit deliciile dictaturii personale, care nu putea fi instauratã, necum întăritã, în condițiile unei democratizări interne. De aceea, cu același concurs generos, practica stalinistă a fost perfecționatã conform noilor împrejurări și *condiții specifice*, instaurându-se pretutindeni, inclusiv în partid, domnia terorii și a Securității. Vasăzicã, în 1964, partidul a avut suficient curaj pentru a înfiera exploatarea economicã la care a fost supusă țara, curaj de a face o cotiturã de 180 de grade în problema teritoriilor anexate de U.R.S.S. și a se sustrage proiectelor de integrare, chiar de a refuza să punã armata naționalã la dispoziția comandamentului unic al Tratatului de la Varșovia, fără să se teamă de o invazie, dar trebuie să se teamă de o ocupație dacă va face mult mai puțin: de a oferi omului demnitatea și libertățile sale elementare! Nu i-a mai rămas curaj pentru atâta lucru! Această logică este o minciună sfruntată, cu care din 1965 încoace, poporul român a fost hrănit necontenit, pentru ca la adăpostul sperietoarei rușești, dictatura să poată manipula fără teama de a mai auzi un glas împotriva ei. Este o minciună la adăpostul căreia înflorește noul naționalism. Staliniștii cu tricolor de astăzi erau mai ieri cei mai ardenți rusofili, când carierismul și oportunismul le-o cereau spre a ajunge cât mai sus. Astăzi, ”patriotismul” lor s-a oprit în fața libertăților pe care nu le admit, prinzând cu aceasta doi iepuri deodată: își întăresc dictatura și satisfac

prostia rusofobã (a celor mai mulți din exterior, pentru cã poporul român din interior s-a lecuit de aceastã maladie) și pentru consumul cãrora este fabricatã gogorița: ”*Ne ocupã rușii!* ”.*

Destinul acestui excepțional document care a fost *Declarația din aprilie* a fost de a fi fost înmormântat odatã cu inspiratorul lui și de a fi fost lãsat pradã uitãrii din megalomanie și vanitate, pentru ca lumea - țara a devenit între timp un spațiu neîncãpãtor - sã creadã noile legende puse în circulație, ca niște bancnote cu valoare mare, dar false, cã nu lui Gheorghiu-Dej datorează România independența și suveranitatea ei, fie și relative, actuale, iar partidul, trezirea conștiinței naționale și autonomia lui, ci succesorului acestuia.

Desigur, Dej nu poate fi judecat pentru ce poate a vrut, dar n-a putut sã facã. Posteritatea trebuie sã-i fie recunoscãtoare pentru ce a fãcut bun pentru țarã și pentru poporul român.

În același timp, el trebuie sã rãspundã post-mortem și pentru ceea ce a fãcut rãu. Și aici sunt destule. Dar dintre toate, Dej are pe conștiința fațã de întregul popor român douã pãcate grave. Primul: cã a împiedicat desfãșurarea normalã a istoriei, tãind printr-o crimã drumul spre conducere a posibilului sãu succesor. A doua: cã nu a împiedicat desfãșurarea anormalã a istoriei, lãsând succesiunea sã cadã în mâna criminalului care i-a urmat.

_____

*) *Bau-bau* se intitula o tabletã scrisã de Geo Bogza, cuprinzând o amintire din copilãrie: lãsat singur acasã, copilului i se interziceau o sumedenie de lucruri sub amenințarea unei înfricoșãtoare pedepse de la Bau-Bau, aflat dincolo de fereastrã. Aluzia era transparentã.

NENOROCIREA ISTORICÃ NUMITÃ ”ANII LUMINÃ”

DUPÃ ”DESEMNARE”

Nu este lipsit de importanță a reflecta în legãturã cu momentul când lui Gheorghiu-Dej i se fãceau funeraliile naționale, de ce dintre toți câți puteau sã-i urmeze fostului lider, oameni cu experiența conducerii în partid și în stat, cu o anumitã platformã, cunoscuți și recunoscuți în opinia publicã, cu o pregãtire intelectualã știutã, pe scurt, cu prestigiu, alegerea cãzu asupra unui relativ tânãr pe atunci membru în biroul politic și care odatã numit pe funcția de secretar general al comitetului central, s-a agãțat de ea cu atâta îndârjire, încât de atunci și pânã astãzi, n-a mai pãrãsit-o.

Judecând dupã rãfuiala celui devenit șeful suprem al partidului cu predecesorul sãu, o rãfuialã pe care acesta din urmã o suporta post-mortem, se poate trage concluzia cã nu pe el îl indicase defunctul șef de partid și de stat. Dar pe el cãzurã sorții. Pe cine indicase Dej? Nu putem risca o afirmație certã. Poate cã Dej lãsase chestiunea succesiunii în suspensie, poate nu indicase cu certitudine pe nimeni*.

Dupã desfãșurãrile de mai târziu, putem afirma nu pe cine dorise el, ci pe cine n-au dorit bãtrânii din jurul lui Dej sã punã în fruntea lor. Acest indezirabil era Alexandru Drãghici, omul puternic al zilei, cu perspective, aflat mult mai aproape de fotoliul suprem decât își puteau închipui mulți. Puterea sa descindea însã nu din aparatul de partid, ci din funcția de stat, de ministru de interne. Dupã procesele dirijate de el personal, Drãghici devenise un personaj de temut al ierarhiei de partid. Poate într-o mãsurã mai mare se temeau de el chiar membrii conducerii supreme, care fãrã Dej în frunte, se vãzurã brusc confruntați în mod direct cu posibilitatea de a-l avea pe șeful Securitãții pe funcția supremã. Îngrijorarea lor nu era câtuși de puțin nejustificatã: dacã nu-mai ca ministru de interne, Drãghici se arãtase capabil de atâtea nelegalitãți

*) Astãzi se știe. În interviul acordat TVR dupã evenimentele din decembrie 1989, I.Gh. Maurer declarã cã Gh. Apostol ar fi fost desemnat de Gheorghiu-Dej la conducerea P.M.R. Pe N. Ceaușescu l-a propus chiar I.Gh. Maurer. (Notã la ediția a II-a, 1990).

şi abuzuri, ce putea face dacã concentra în mâinile sale toatã puterea? Desigur, cei care l-au repudiat atunci dispuneau de o documentaţie completã, despre care omul de rând are şi astãzi date trunchiate sau nu are deloc.

Alternative de putere desigur existau. Poate viitorul va fi mai explicit în clarificarea acestui moment, cu totul acoperit de ceaţã. La data aceea, probabil cã s-a apelat la o soluţie de compromis, gãsindu-se pentru funcţia supremã un activist având date asemãnãtoare şi ca biografie şi ca vârstã cu ale lui Al. Drãghici, o replicã a acestuia. În plus, cei aflaţi la palierul decizional au crezut probabil ca împingând pe locul suprem un personaj cât mai şters, evident depãşit pe funcţia respectivã, au dat dilemei o rezolvare temporarã, urmând ca soluţia definitivã sã fie gãsitã când lucrurile vor intra pe un fãgaş normal.

Ei nu ştiau atunci cã din acel moment, chiar şi fãrã Drãghici, ei îşi semnaserã condamnarea la dispariţia politicã şi cã toate soluţiile definitive avea sã le dea pentru douã decenii (cât ştim astãzi), la început ajutat tot de ei, apoi singur, noul şef de partid, aşa şters şi bâlbâit cum era la început.

O datã cu ocuparea funcţiei supreme prin *desemnare*, întâia grijã a noului secretar al comitetului central a fost aceea de a fi *ales*, adicã de a transforma starea de provizorat în una permanentã. Pericolul iniţial trecuse, dar nu fusese înlãturat definitiv.

Din nou este chematã în ajutor generaţia veche. Încã sub puternica impresie a *Declaraţiei din aprilie*, angajatã pe calea indicatã de aceasta a unei destalinizãri interne, cãreia îi lipsea însã o cãpetenie cu mai puţine pete pe conştiinţã, vede în el un continuator posibil. Îi acordã tot sprijinul. Deci şi din punctul lor de vedere provizoratului în aceastã direcţie trebuia sã-i urmeze starea de permanenţã. I.Gh. Maurer şi Emil Bodnãraş se aflã în fruntea plutonului acestor sprijinitori.

Se convoacã congresul partidului, al IV-lea de la cel din 1948 de *unificare* şi al IX-lea de la cel de *afiliere*, din 1921. Se adoptã o nouã numãrãtoare. Aceastã inovaţie formalã este urmatã şi de altele, în evidenta subliniere a faptului cã ţara trece prin schimbãri.

Congresul al IX-lea al P.C.R., (19-24 iulie 1965), a adoptat o serie de mãsuri economice de rutinã (Directivele pentru planul cincinal urmãtor, 1966-1970, precum şi cele privind valorificarea resurselor energetice şi electrificarea ţãrii.) Planuri se mai adoptaserã şi pânã atunci. Poporul trebuia sã vadã cã schimbarea de conducere reprezintã un salt *pe culmi.* O datã cu cãpãtuirea cu noul şef de partid, ce coincidenţã!, ţara intrase într-o nouã etapã, aceea a victoriei socialismului. Congresul recomandã, iar Marea Adunare Naţionalã (în sesiunea din 21 august 1965), consacrã schimbarea denumirii de

R.P.R. în aceea de Republica Socialistă România (R.S.R.) și se adoptă și o nouă constituție. Se schimbă însuși numele partidului, revenindu-se - ca o ultimă lopată de pământ pe mormântul social-democrației - la cel purtat între 1945 și 1948, de Partidul Comunist Român. Deocamdată atât.

Schimbări fundamentale în mecanismul puterii, deși încep de pe acum să se întrevadă, nu vor interveni decât de la Congresul al X-lea. Odată cu schimbarea denumirii funcției supreme, în aceea de secretar general nu doar al comitetului central, ci al întregului partid, se dă o lovitură fără precedent atât comitetului central, cât și partidului în sine. Cel dintâi lovit este biroul politic, respectiv cadrul de conducere colectivă ca principiu existent până atunci și pentru care Dej avusese o oarecare considerație. Inovația consta în *alegerea* secretarului general nu de către plenara comitetului central, cum fuseseră statuate lucrurile până atunci, ci direct de către congres. În condițiile în care delegații ajung în acest forum printr-o riguroasă verificare de cadre, dirijată de secretarul general în persoană, iar membrii comitetului central sunt numiți din aceștia, respectiv tot de el (astăzi și de consoarta lui), mecanismul de putere a început să funcționeze invers: nu comitetul central aprobă numirea secretarului general, ci acesta pe membrii comitetului central. În situația dată, când, sfidând și cele mai elementare reguli, chiar și ale *democrației de partid*, deosebită de democrația în general, când șeful suprem al partidului este votat în mod deschis, prin ridicare de mâini, urale și aplauze, fără să mai vorbim că nu există un contracandidat la funcția supremă, dictatura s-a instaurat, fără șansă de a fi combătută, în chiar perioada când în mod eronat se credea că viața internă s-a aflat într-o zodie de relativă liberalizare.

Viitorul va arăta dacă a existat vreo încercare de opoziție la această instaurare a unui stalinism de tip mai primitiv în anumite privințe, decât cel vechi. Dacă a existat, presupunem că fiascoul unei asemenea împotriviri s-ar putea explica prin apărarea principiilor de către niște oameni pe care noul șef de partid s-a priceput să-i corupă, să-i șantajeze și în final, să-i dezbine. În plus, prin întreaga evoluție a comunismului românesc, terenul propice instaurării unei dictaturi personale, cu mult mai dură față de ceea ce s-a cunoscut sub Dej, fusese îndelung pregătit prin practicarea tezei infailibilității conducătorului și a monolitismului de tip stalinist. Moralmente, nici unul din membrii vechii conduceri nu avea în fapte atâta abnegație pentru țară sau măcar pentru partid, câtă în vorbe, pentru a-și pune în joc privilegiile, în numele unei cauze mai prețioase decât funcția, vila, mașina și decorațiile căpătate la diverse aniversări. Iar generația următoare era prea însetată de a urca, pentru a-și periclita perspectiva.

Aceste măsuri cu represiuni incalculabile pentru viitor, au drept cadru

general-național aparențele unei ”liberalizări”, întrucât într-adevăr se luau măsuri care loveau în garda veche, schimbatã din funcții la toate nivelurile activității de partid și de stat.

Cu un aer de descuiere și ”curaj” al ”înfierării” trecutului, parveniții noului regim își fac carierã, dau din coate și ies în față, fãcându-se tribunii noului, care va dura exact cât va fi necesar dictaturii personale sã-și întãreascã pozițiile, sã punã mâna pe toate frânele și sã-și înlãture rivalii reali și pe cei prezumtivi. *Biletul la control* inițiat de Dumitru Popescu, ca redactor șef al *Scânteii*, cel care pune bazele monstruosului cult al personalității, se va sfârși prin dezvãluirea feței reale a lucrurilor.

În această perioadã care va dura aproximativ șapte ani, *liberalizarea* nu a reprezentat decât o asigurare a spirijinului maselor mințite, asigurarea spațiului de manevrã pentru ceea ce se petrecea ascuns de privirile poporului român, instalarea deplinã a dictaturii.

Dar pânã atunci mai erau unele socoteli de încheiat.

CEI DOI ”CEI MAI IUBIȚI FII”

Odatã cu Congresul al IX-lea, siguranța de sine a șefului de partid este cãpãtatã. Adversarul principal, încã ministru de interne, rãmânea însã în continuare un pericol potențial pentru funcția supremã. Înlãturarea lui era deci prioritatea numãrul unu.

Interesant ar fi de urmãrit în ce fel biografiile de activiști ai partidului ale celor doi s-au împletit de-a lungul deceniilor, întâlnindu-se, concurându-se și sfârșind prin înghițirea unuia de cãtre celãlalt.

Nu avem credința cã ura dintre cei doi rivali ai puterii a fost reciprocã: dacã lucrurile ar fi stat astfel, Al. Drãghici ar fi avut posibilitatea, încât îi stãtea în putere, sã-l influențeze pe Dej pentru a provoca o dizgrație a *fratelui* întru luptã, dacã nu o cãdere, care i-ar fi fost fatale carierei de mai târziu. Nu putem ști ce a gândit Drãghici în acești lungi ani de putere personalã a rivalului sãu, dar presupunem cã a avut momente când a regretat cã n-a fãcut-o. Cel puțin din partea sa *întrecerea* cu cel care avea sã-l scoatã din rânduri și din joc, a fost, paradoxal, loialã și dominatã de regulile sportivității.

Pentru a înțelege mai bine cauzele reale ale plenarei din 1968, sã recapitulãm câteva din antecedentele acestor biografii paralele.

Alexandru Drăghici a fost implicat în procesul de la Craiova, de la începutul anului 1936, care îi avea ca protagoniști pe Ana Pauker, Iordan Colef (devenit după 23 august Coliu), Marcovici, Lazăr Grümberg, Lili Donca Simo, Alexandru Moghioroș, în total, 16 sau 18 persoane. Procesul a fost pe larg reflectat în presa vremii. Al. Drăghici a fost condamnat la 9 ani și trei luni închisoare și la 80 000 lei amendă [497].

Desigur, la acea dată, Drăghici avea deja un stagiu în mișcarea comunistă.

În privința acestui stagiu, secretarul general al partidului a avut probabil totdeauna un complex de inferioritate față de colegul său de generație. Pentru prima dată, numele său a răzbit într-un text de presă, după cunoștința noastră, după ce se scrisese despre Drăghici. Despre el a scris într-un reportaj din *Cuvântul liber*, Eugen Jebeleanu, în 1936, text nepublicabil astăzi, din pricina menționării de către autor a meseriei de cizmar a celui inculpat în procesul de la Brașov, împreună cu alți *agitatori comuniști.* Secretarul general al partidului a fost arestat, scriu biografii săi, în comuna Ulmi din județul Dâmbovița, la acea dată fiind secretar al comitetului regional Prahova U.T.C., calitate în care participa, se spune, la o ședință ilegală. Pentru a demonstra prioritatea față de rivalul său în privința *luptei revoluționare*, biografii au descoperit că a fost arestat pentru prima dată în 1933, sub învinuirea de incitare la grevă și răspândire de afișe "*împotriva ordinei de stat* " [498].

Descoperirea de ultimă oră este cel puțin stranie, dacă ne gândim că despre grevele de la 1933 s-a consumat destul de multă cernealã, iar numele fruntașilor comuniști care au contribuit la organizarea lor (Gh. Gheorghiu-Dej, Constantin Doncea, Chivu Stoica, Gh. Vasilichi, Vasile Bâgu ș.a.) au circulat și înainte de 23 august 1944, dar mai ales după preluarea puterii, când partidul începuse să-și scrie istoria și nu avea deci nici un interes să treacă sub tăcere meritele nici unui militant al său, cât de neînsemnat. (Dej nu suferea de mania urmașului său de a manipula în așa fel datele trecutului, pentru a arăta că a fost singur pe câmpul de bătaie.) Nu s-a făcut atâta caz despre *Sirena lui Roaită* ? De ce adică să se fi trecut sub tăcere meritele unui alt tânăr *revoluționar*? Iar istoricii partidului să fi fost chiar atât de miopi încât să nu-l fi văzut tocmai pe el acolo?

Trecem peste aceste nedumeriri pentru a continua lectura celor două biografii paralele.

Despre secretarul general al partidului se menționează apoi că a fost arestat la Craiova, în 1934, unde venise cu scrisori de protest, împotriva procesului organizatorilor grevelor din anul anterior. Arestat, ne spun biografii, dar nu că ar fi fost și judecat. Abia după procesul de la Brașov el primește o

condamnare de doi ani şi şase luni închisoare, pe care o execută la Doftana[499].

Din acelaşi complex de inferioritate faţă de Al. Drăghici, hagiografii săi au fixat, prin asimilarea datei înscrierii în sindicat cu participarea la activitatea comunistă, intrarea sa aproape din pruncie în *lupta revoluţionară.* Astfel, nu într-un articol de gazetă, cum se scriu la această orã, risipindu-se tone de hârtie, ci într-o publicaţie academică, putem citi următoarele afirmaţii ale unui istoric de profesie, C. Mocanu:

”*Intrat în mişcarea revoluţionară la vârsta de 12 ani, mai întâi în rândurile tineretului sindical revoluţionar, tovarăşul Nicolae Ceauşescu s-a înrolat în Uniunea Tineretului Comunist în anul 1933, dată care a însemnat şi intrarea în rândurile Partidului Comunist Român* ” [500]. (Numele exact pentru acea perioadă: Partidul Comunist din România.)

Deci să reţinem: la 12 ani în mişcarea *revoluţionară* şi la 15 ani în partid! Dar nu primit efectiv, ci asimilat, operaţie legalizată după o jumătate de veac! După unele surse, abia la Doftana, unde îşi executa pedeapsa în urma procesului din 1936, a fost primit în partid. Dar ce importanţă are? Are, pentru că acolo se afla Alexandru Drăghici care fusese judecat la Craiova ca membru al partidului, alături de Ana Pauker, al cărei nume avusese o rezonanţă în epocă şi deci toţi aveau un stagiu mai mare. Dacă lucrurile nu ar sta astfel, în vânătoarea după activităţi revoluţionare reale şi imaginare ale ”*Stejarului de la Scorniceşti* ”, istoricii n-ar fi ezitat o clipă să scrie negru pe alb că eroul lor a intrat efectiv în partid în anul cutare. Aşa, ezită, umblă cu asimilări de stagiu; cum se spune, cu cioara vopsită. Probabil că ştiu şi ei de ce.

Revenind la Al. Drăghici, îl aflăm în 1944 în anturajul lui Gheorghiu-Dej, în lagărul de la Târgu-Jiu. În numeroasele evocări ale activităţii acestuia din urmă, publicate între 1944-1964, au fost menţionate numele comuniştilor internaţi acolo: Pătrăşcanu, Maurer, Apostol, Chivu Stoica, Marin Florea Ionescu, Neagu Andrei, Drăghici. Nicăieri nu a apărut, după cunoştinţa noastră, cel al secretarului general de astăzi al partidului. În legătură cu organizarea evadării lui Dej, apar numele lui Maurer şi Emil Bodnăraş, al fratelui acestuia, Manole, însărcinat cu ”*procurarea armamentului necesar* ”, al lui Iosif Rangheţ şi al învăţătorului Mihai Roşianu, ”*secretarul regional de partid Oltenia*” [501]. Nicăieri cel al secretarului general al partidului, despre care sub girul altui istoric, N. Petreanu, aflăm astăzi că în timpul războiului, pentru el s-a început ”[...] *o lungă perioadă de detenţie la Jilava, Caransebeş, în lagărul de la Târgu-Jiu, unde a dovedit aceeaşi tărie de caracter*...” etc. ”*Împreună cu alţi militanţi ai partidului* (care anume? N.n.) *acţionează pentru răsturnarea regimului antonescian, pentru*...” etc. ”*În preajma evenimentelor de la 23 August*

1944, prin grija partidului, a pãrãsit lagãrul de la Târgu-Jiu ” [502].

Mãrturisim cã suntem din nou contrariați și sincer frãmântați de întrebãri: cum de nu l-a observat nimeni înainte de 1965 pe șeful de partid și de stat printre comuniștii de la Târgu-Jiu și când spune istoriografia de partid adevãrul, înainte sau dupã aceastã datã? Faptul dacã a fost sau nu la Târgu-Jiu, pentru poporul român și durerile sale nu are, la urma urmelor, absolut nici o importanță. Importantã este însã cauza de ordin psihologic care stã la baza febrilei rescrieri a istoriei.

Gheorghiu-Dej a avut din puțina sa viață trãitã în mijlocul unei familii, soția sa abandonându-l de îndatã ce acesta a ajuns la închisoare (conform mentalității populare, dupã care era de rușine pentru o femeie sã aibe un soț pușcãriaș), numai bucuria de a avea fiice, trãind probabil toatã viața cu nostalgia neîmplinitã a unui fiu. Acest sentiment patern și-a aflat o cvasiîmplinire, când l-a întâlnit la închisoare pe tânãrul *Sandu* Drãghici, cu care și-a petrecut toți anii de penitenciar de la Doftana, apoi de la Târgu-Jiu. Regimul de deținuți politici - despre care, în treacãt fie spus, comparativ cu cel instaurat de ei când s-a întors roata, era un ”dolce farniente” - a avut darul sã amplifice acest sentiment de apropiere, fãcându-l sã dureze, așa cum au arãtat-o realitãțile, cel puțin pentru tatãl adoptiv, toatã viața.

Gheorghiu-Dej l-a ”înfiat” astfel și pe cel de-la doilea tânãr venit în mijlocul lor. Însã în tainițile sufletului celui de-al doilea *fiu* a existat întotdeauna o gelozie care avea sã se transforme cu timpul în ranchiunã, apoi într-o adevãratã dușmãnie față de amândoi, pe aceeași temã pe care o vom descoperi ca un autentic leitmotiv al vieții sale: de a fi primul și unicul, precum și *cel mai iubit.* El l-a condus în toate acțiunile, pânã ce în sfârșit, a reușit sã izbucneascã cu toatã setea de rãzbunare de care era capabil, împletitã și cu puterea conferitã de poziția supremã în partid și în stat și cu decizia de a nu mai admite din acel moment nimãnui de a-l numi sau socoti *al doilea.*

Imediat dupã 23 august 1944, amândoi tinerii comuniști, intrați în legalitate, se ocupã de aceleași probleme de tineret. Paralelismul este evident, concursul între ei atât de strâns, încât parcã se calcã pe bombeuri. Istoriografii de astãzi menționeazã însã numai pe unul din cei doi, inutil sã concretizãm pe care din ei, mai ales cã devenise între timp și secretar al Uniunii Tineretului Comunist.

Sã exemplificãm: ”*Încheierea frontului unic între tineretul comunist și tineretul socialist* ”, anunțau gazetele. Delegația tineretului comunist era constituitã din: ”*Ceaușescu Nicu, Drãghici Alexandru, Ivanca Sarinski* ” [503].

Secretarul general al partidului lucra pe atunci la ziarul *Scânteia*, în paginile cãreia semneazã mai multe articole. Și lui Alexandru Drãghici, deși nu

lucrează acolo, i se publică în aceași pagină articole și aproximativ pe aceleași teme. (*7 Noiembrie și tineretul*), *dar într-o companie mai selectă, alături de Vlădescu-Răcoasa și de dr. C.I. Parhon* [504].

Din relatarea unei adunări de la *Aida*, este vorba de cinematograful cu acest nume, și nu de abrevierea cuvintelor, "Academician, Inginer, Doctor, Analfabetă", cu care poporul român cu genială concizie o caracterizează pe Elena Ceaușescu, organizată de partid în octombrie 1944: "*Se face liniște. La tribună apare tov. Alexandru Drăghici care prezidează adunarea.* [...] *Din partea Uniunii Tineretului Socialist vorbește tov. Ioniță Dan* ". Urmează la cuvânt secretarul U.T.C. El spune:

"*Tovarăși! Până acum, toți conducătorii țării au căutat să facă din tineret o masă de manevră pentru interesele lor reacționare.* [...] *Dacă astăzi ne putem întruni pentru a ne cere drepturile, aceasta se datorește în primul rând eroicei Armatei Roșii eliberatoare.* [...] *Tinerii muncitori cer salarii la nivelul scumpetei mereu crescânde*". "*Tov. Drăghici: Remarcăm prezența printre noi a trei membri din comisia centrală de organizare a Sindicatelor Unite*..." [505].

După acest paralelism între cei doi *fii*, curând are loc o "specializare". Astfel, printr-un decret semnat de L. Pătrășcanu, ministru al justiției, prin care se reglementa funcționarea *tribunalelor poporului*, Alexandru Drăghici, *muncitor*, este numit *acuzator public*, alături de Avram Bunaciu și de Alexandra Sidorovici [506].

În acest fel, Drăghici va urca treaptă după treaptă ierarhia în instituția represiunii, până la funcția care-i va da puterea de a fi inchizitorul și călăul celui care-l apărase în procesul de la Craiova, iar acum îl lansase pe noua orbită.

În tot acest timp, concurentul lui rămâne în activitatea pur politică, primind însărcinări diferite, pe linie de tineret și de partid, în capitală și în provincie. Această *specializare* îl va face să se situeze în frunte. La Conferința Națională din octombrie 1945 devine membru al comitetului central, în timp ce Al. Drăghici rămâne numai supleant. Situația se inversează însă pe parcurs la Congresul de *unificare* din 1948, când Al. Drăghici devine membru plin, iar colegul său numai supleant. În orice caz, Drăghici, în ascensiune și pe linie de partid și de stat, este cel care prezintă în Cameră, în noiembrie 1947, o expunere asupra problemelor tineretului [507].

Intervine o perioadă când actualul șef de partid pierde cursa. Este trecut și el într-o activitate de stat, într-un domeniu care se considera pe atunci că se potrivește cel mai bine aptitudinilor sale, în zootehnie: "*Tovarășul Vasile Vaida, ministrul agriculturii,* scria **Scânteia**, *a semnat deciziile prin care sunt delegați a împlini funcțiunea de secretari generali ai departamentului: tov.*

Nicolae Ceaușescu, pentru sectorul zootehnic veterinar, Mihai Levente pentru REAZIM [...]" [508].

Secretarul general al partidului a lucrat un timp și în armată, după care a fost iarăși rechemat în activitatea politică pură.

După executarea lui Pătrășcanu, amândoi *fiii* sunt promovați simultan în biroul politic (1955), detaliu peste care s-a trecut foarte ușor la plenara din 1968.

Între timp, se acumulaseră destule elemente care vor constitui materialul plenarei din primăvara anului 1968. Era o victorie pe care secretarul general o obținuse cu sprijinul tuturor celor care, la fel ca și el, se temeau de puterea ministrului de interne, colaborând din toată inima la dizlocarea lui din funcție. Probabil mulți activiști de la ultimul palier al partidului au respirat atunci ușurați.

La Conferința Națională a P.C.R. din 6-8 decembrie 1967, secretarul general dispunea deja de suficientă putere pentru a face următorul pas.

Probabil că încă din 1965, el nu fusese dispus să fie numit numai șef de partid, onoarea de a fi șeful statului, revenindu-i altcuiva. Covorul roșu întins sub picioare de președinte, defilarea gărzii de onoare și bătaia ritmică a alămurilor la sosirea pe câte un aeroport internațional, îl fascinaseră, desigur. Atunci însă nu se putea. Peste numai doi ani, situația era schimbată. Ambiția era dublată și de posibilitatea de a o satisface.

Cei mai mulți reprezentanți ai vechii gărzi, simțind cum le fuge terenul de sub picioare, îl sprijiniră din pure porniri oportuniste. Colaborarea lor devenea colaboraționism, iar solidaritatea și unitatea, complicitate. A doua zi după încheierea Conferinței Naționale, secretarul general își făcu intrarea în palatul regal, ca președinte al Consiliului de stat.

Trimis la plimbare în acest fel, fostul prim-ministru și președinte al Consiliului de stat, Chivu Stoica, sfârși prin a-și trage un glonte în cap, în spitalul de partid *Elias*, unde fusese internat. Era un gest de autocondamnare a unei întregi generații care părăsea scena politică, incapabilă de a mai întreprinde ceva împotriva instaurării tiraniei unui personaj în care mulți dintre ei își puseseră speranțele de bine, dacă avuseseră așa ceva, dar se treziseră într-o veritabilă cursă de șoareci, în mâinile unui mic dictator care putea face cu ei absolut ce vroia.

Plenara din aprilie 1968 reprezenta triumful secretarului general asupra întregii conduceri anterioare. Pe toți îi avea la mână. Toți aveau o vină morală și fuseseră indirect complici ai crimelor *demascate.* Numai el nu!

Din punct de vedere tactic era o manevră desăvârșită: se restabileau niște adevăruri, toți adversarii erau dezarmați, iar potențialii opozanți puteau

oricând primi o listã de platã privind faptele lor din trecut. Nu le rãmânea decât ori sã-şi semneze actul unui deces politic, ori sã devinã nişte cârpe în mâna noului stãpân, pentru lustruirea aparenţelor de unitate a dictaturii personale în devenire, ceea ce majoritatea fãcu.

Drãghici însuşi probabil cã nu putuse bãnui multã vreme ce anume i se cocea, într-atât de diplomatic a fost aranjatã debarcarea lui. Şi de asemenea, colaborase şi el.

Dezvãluirea crimelor şi reabilitãrile operate, pe lângã faptul cã înfãţişau dimensiunea represivitãţii unui regim de care secretarul general, prin punerea în discuţie a principalilor vinovaţi - în frunte cu Dej, judecat de el post-mortem şi cu Drãghici, complet izolat, care a avut totuşi puterea sã contracareze, deşi fusese imobilizat - se spãla pe mâini, mai slujea unui scop. Masele trebuiau ameţite. Posibilii contestatari trebuiau sã piardã aprioric testul decisiv al încrederii populare care i se acorda lui. Într-adevãr, la acea orã, populaţia vedea în secretarul general pe ”*nea Nicu* ”, adicã pe omul care aşa puţin instruit, cu o ortoepie de om abia ieşit din şcoala de alfabetizare, cum apãrea în discursurile difuzate prin radio şi televiziune sau tocmai de aceea, îşi închipuia cã trebuie sã le reprezinte nãzuinţele. Iar lui nu-i mai rãmânea decât sã le transforme în realitãţi. Iar Drãghici? Cine patronase procesele şi represiunea de la 1952 încoace? Nimeni nu se gândea la construcţia sistemului stalinist în ansamblu, în care fostul ministru de interne era doar unul din şuruburile lui, este adevãrat, cel principal, dar în care fiecare avusese un rol. Cine ar fi avut curajul sã demonteze sistemul represionist, arãtând astfel spre rãspunderea tuturor? În orice caz, poporul nu avea de unde sã ştie cã totul nu era decât o manevrã pentru nişte planuri cu bãtaie lungã.

Destituirea lui Drãghici din toate funcţiile şi excluderea lui din partid (dar cu pãstrarea pânã astãzi a domiciliului la ”Şosea” şi a pensiei) şi demascarea abuzurilor sãvârşite în anii cincizeci, chiar şi a *cultului personalitãţii*, reprezentau finalul lungii competiţii între cei doi *fii* de suflet ai lui Dej. *Tatãl* a fost post-mortem ţintuit la stâlpul infamiei şi repudiat şi el împreunã cu *fiul* favorit.

Cel rãmas astfel întâiul, dar orfan de tatã, îşi cautã un nou pãrinte şi intrã în posesia identitãţii de care fusese frustrat.

Abia acum deveni şi el în sfârşit, *cel mai iubit fiu*, dar nu al lui Dej, n-avea nevoie de un asemenea tatã netrebnic, ci *al poporului.*

Şi ca la orice botez îşi fãcu şi un dar. Unul de mare preţ: Securitatea.

MAURER SAU A CINCEA ROATÃ LA CĂRUȚĂ... ȘI CEILALȚI

În ochii poporului român se arunca în timpul acesta praful unor fraze mari, despre restituirea demnității, firește despre independență și suveranitate, care crează șefului de partid imaginea unui conducător corespunzând intereselor generale. Nici cei mai perspicace specialiști, darămite omul de rând, care nu dispunea decât de imaginea exterioară a lucrurilor, dar și aceea parțială, nu puteau descifra ce se ascundea dincolo de frazeologia abil însoțită de unele fapte care arătau că vorbele nu erau vorbe goale.

Este perioada când secretarul general se ridică hotărât împotriva cultului personalității, deși Dej, chiar dacă fusese și el un dictator, nu-și ridicase statui, este vremea când spunea că un singur om, oricât de capabil și priceput ar fi, tot nu poate să înlocuiască toate mințile în conducerea unei țări, timpul când spunea că n-avem nevoie de idoli etc.

N-au fost multe idei referitoare la stilul conducerii, dar puține câte au fost, erau de bun simț. Doar câțiva, probabil numai cei la curent cu o serie de activități de culise, cine avea acces la ele, își puteau da seama că și acestea reprezentau un cântec de sirenă pentru adormirea conștiințelor.

În 1968, el cunoștea ceea ce s-ar putea numi chiar o popularitate, capital pe care îl va utiliza în întregime în acapararea tuturor frânelor puterii, adică și pe cele pe care la acea dată încă nu le avea în mâini.

În criza din august 1968, temându-se de o intrare a trupelor sovietice în România și de reocuparea țării, în contextul celei înfăptuite de Brejnev în Cehoslovacia, (trupe sovietice erau masate la granițele cu țara noastră, așteptând doar ordinul de invadare), el ține un discurs disperat în tonalitatea lui, de la balconul clădirii comitetului central, în care răzbătea mai puțin îngrijorarea pentru soarta țării, cât alarma pentru poziția sa personală:

”*S-a spus că în Cehoslovacia există pericolul contrarevoluției; se vor găsi poate mâine unii care să spună că și aici, în această adunare, se manifestă tendințe contrarevoluționare. Răspundem tuturor: Întregul popor român nu va permite numănui să încalce teritoriul patriei noastre!* ” [509].

Acest patetic apel a convins pentru o perioadă, mulți au făcut atunci cerere de intrare în partid, printre ei, intelectuali de valoare.

În orice caz, prea puțini s-au gândit la ceea ce mai târziu s-a relevat cu claritate: că pentru a-și apăra pozițiile personale cucerite cu trudă, secretarul general era gata să cearã sacrificii de sânge de la ”*întregul popor român* ”.

Din fericire, o intervenție nu a avut loc. Fericirea țării, nefericirea lui:

pierzând șansa de atunci de a intra în istoria țării ca erou, va trebui probabil să se mulțumească pe viitor cu mult mai puțin.

La această oră mai poartă un titlu, corespunzând unei funcții noi pe care și-o asumă, aceea de *comandant suprem al Forțelor Armate.*

Cu sau fără legătură cu această nouă brățară a puterii, îmbrăcată pe mână, consemnăm căderea din rânduri a încă unui rival potențial. Ministrul forțelor armate, generalul Leontin Sălăjan, încetează din viață în timpul unei banale operații de apendicită, în spitalul partidului, *Elias*, înconjurat de numeroase somități medicale. Ulterior, toate au fost promovate pe funcții înalte.

Deși președintele Consiliului de miniștri, I.Gh. Maurer, era membru al conducerii superioare de partid, secretarul general ținea evident să conducă personal, în mod direct, activitatea guvernului. Deocamdată, biroul politic, transformat într-un organism purtând denumirea de *comitet politic executiv*, este din ce în ce mai mult profilat pe activitatea guvernamentală. Miniștri se raportează direct în acest for, care ia și hotărâri privind diferitele departamente, de altfel aduse la cunoștința publică prin comunicate lungi, plicticoase și care mai mult ascund decât informează.

Încă de la Conferința națională din 1967 și ministrul de externe se raportează direct secretarului general, concepția și actele de politică externă fiind decise de el personal.

Politica de cadre devine un monopol al său și pe linie de stat, mai târziu, după 1974, de numirile în funcțiile cheie răspunzând direct soția sa.

Subminarea și destrămarea *gărzii vechi* se produce cu rapiditate. Cine mai îndrăznește o cât de timidă rezistență este taxat imediat de... *om al rușilor* și nu are nici o șansă de succes. Șantajul funcționează perfect. Lașitățile sunt exemplare. Pentru că s-a exprimat, deși se pare că a făcut-o timid, împotriva unor credite împovărătoare pentru economia românească, contractate sub pretextul industrializării rapide, credite care aveau în anii optzeci să transforme țara într-o vasală a marilor bănci internaționale, Alexandru Bârlădeanu a fost scos imediat *la pensie.* Nu a mai contat că el a fost creatorul politicii economice și unul din cei cărora partidul datora victoria asupra planurilor de integrare. Nici o voce nu i s-a alăturat.

I.Gh. Maurer devine prin *îmbunătățirile* aduse aparatului Consiliului de miniștri, un fel de a cincea roată la căruță.

Dar nu pe tema scăderii importanței funcției sale se produce ruptura dintre el și secretarul general, ci ca urmare directă a unei trăsături de caracter

a acestuia din urmă, de a persista cu îndârjire mai ales în greșeli a căror evidență este demonstrată de viață, că ele sunt nu doar niște greșeli oarecare, ci dăunătoare într-o asemenea măsură, încât afectează viitorul multor generații și al țării înseși. Perseverarea pe o cale ce s-a dovedit până la urmă catastrofală, are drept suport puterea personală nelimitată.

Încercarea de a atrage atenția asupra a ceea ce *viața demonstrează* confirmând ca aberante cele mai multe din *indicațiile și orientările* de la șeful partidului și statului citire, pentru specialistul de rând reprezintă o condamnare sigură la pierderea pâinii și la intrarea în colimatorul Securității. Și pentru un membru al conducerii de partid, un dezacord, fie și pe o temă minoră sau pe o chestiune evidentă, reprezintă o tăiere a crăcii de sub picioare și o cădere sigură, cu troznet.

I.Gh. Maurer a fost la început unul din sprijinitorii secretarului general și nu este exclus ca atitudinea sa să fi fost hotărâtoare în acel martie 1965. Ulterior, în toate aparițiile publice ale șefului de partid, președintele de Consiliu se afla alături de el. Mai târziu, când în prezidiul adunărilor, consoarta secretarului general deveni o permanență, după felul cum șeful de partid vorbea, privind ca hipnotizat în ochii ei, se putea constata adevărul despre rolul decisiv jucat de dânsa în conducerea treburilor de partid și de stat și despre pierderea de către Maurer a rolului de sfătuitor principal.

Răceala dintre președintele Consiliului și șeful de partid a intervenit desigur pe chestiuni de principiu și de conținut ale politicii interne. Pe fundalul unor activități, semănând tot mai mult cu o piesă cu un singur personaj, prezența lui Maurer devenea tot mai evident inutilă, jenantă chiar. Cu toate că nu a fost lăsată să transpire în vreun document oficial, dizgrația reciprocă nu putea să nu fie observată. Din partea lui I.Gh. Maurer era uneori ostentativ subliniată, într-un mod reprezentativ, un fel de mesaj clandestin către exterior al unui om căruia i s-a furat graiul pentru a nu putea striga ce știe. În adunările unde toți aplaudau *furtunos*, urlând numele secretarului general, iar cei din cortegiu făceau asudând același lucru, sorbind din priviri pe șeful de partid și pe consoarta acestuia, Maurer abia dacă-și plescăia palmele, uitându-se... în direcția opusă. Procedeul, știm, fusese omologat când cu Hrușciov, la Constanța. Și aceasta vedeau milioanele de telespectatori, (pentru cine avea ochi să vadă!), cu toate că exista cuvânt de ordine dat televiziunii ca Maurer să fie scos pe cât posibil, în afara cadrului.

Culmea acestei distanțări a constituit-o un discurs rostit de I.Gh. Maurer în 1973, la Cluj, (oraș predestinat unor cuvântări *fatale*), și în care era criticată în mod indirect obsesia cantitativă în materie de industrializare. Pentru a se asigura din punct de vedere ideologic - metoda fusese de asemenea

brevetată de Dej - vorbitorul îl luă drept garant pe Lenin și principiul enunțat de el: ”*Mai bine mai puțin, dar mai bine*”. Discursul său, în care deja nu mai era loc decât pentru monoloagele unicului personaj al piesei, nu a fost nici publicat, nici difuzat, nici relatat.

Finalul este pregătit de un eveniment imprevizibil. Un accident pe care președintele de Consiliu îl are la vânătoare și din care printr-o întâmplare fericită scapă cu viață, îl imobilizează pentru o perioadă.

După revenire, aparițiile sale publice ne înfățișează, ca și în cazul tuturor celorlalți ce compun seraiul de partid, un figurant trist și resemnat. Era evident îmbătrânit, probabil și de conștiința ratării tuturor posibilităților de a salva ceva. Poate își dădea seama că este unul dintre autorii morali ai nenorocirii istorice abătute asupra țării sub numele de *anii-lumină.*

I. Gh. Maurer se *retrage* din viața publică în 1974. Coincidența face ca momentul să reprezinte intrarea într-o etapă nouă și ultimă a puterii, care continuă și în momentul în care încheiem această încercare.

Gheorghe Apostol a fost fără îndoială o piedică și un contracandidat permanent la funcția supremă. După ce l-a apostrofat pe secretarul general, întrebându-l în plină plenară, unde se afla când Dej și cu Drăghici l-au executat pe Pătrășcanu, trebuie că și-a mușcat limba cu care zisese, dar era prea târziu.

Deci și lui îi veni rândul. Pretextul l-au constituit *abaterile de la moralã*.*

Plenarele, conferințele și tribuna congreselor deveniseră deja altare de tămâiere și proslăvire a secretarului general. În mod eronat se credea că încă din 1969 acestea atinseseră limita.

Gh. Apostol face un pas greșit: el se decide să lingă mâna care lovește și de la *înalta tribunã* a Congresului al X-lea, rostește una din cuvântările cele mai pline de lingușiri, înjositoare nu numai pentru el personal și pentru trecutul său, ci pentru întreaga generație de conducători pe care o reprezenta, ajunsă - cu câteva excepții - să se târască la picioarele fotoliului suprem, ce se transformă văzând cu ochii într-un tron monarho-partinic. Dar prosternarea la care apelează ca la un ultim mijloc pentru păstrarea poziției, nu l-a ajutat, cum am văzut și Gh. Apostol îi urmează și el pe ceilalți în anonimat.

_____

*) După consumarea Congresului al X-lea, în cadru restrâns, C. Dăscălescu, desigur instruit de Ceaușescu, pune problema ”încrederii” în Gh. Apostol. Lovitura de măciucă, pe la spate, este în stilul dictatorului. Dăscălescu, pe atunci prim secretar la o județeană P.C.R., asigurându-se de o ascensiune vertiginoasă.

Căderea ministrului de externe, Corneliu Mănescu, s-a produs simplu, fără nici o justificare. Zadarnic corespondenții de presă și cercurile diplomatice își băteau capul să dezlege șarada dizgrației lui și zadarnic întrebau, pentru că de *sus*, cuvântul de ordine era să se răspundă celor care cereau explicații, că nu există explicații. În realitate, căderea lui C. Mănescu făcea parte din aceeași campanie de înlăturare a oricărui prezumtiv concurent, încheindu-se astfel cu el plutonul persoanelor aflate în preajma lui Dej *.

La rând veneau succesorii posibili, adică generația următoare, mai tânără.

Corneliu Mănescu se menținuse și el o perioadă mai lungă pe poziție, datorită poate în parte sprijinului lui I.Gh. Maurer, dar și faptului că a utilizat același mijloc la care au apelat la vremea respectivă toți cei ce ocupaseră funcții înalte în vremea lui Dej, ca Apostol, L. Răutu, Șt. Voitec, și alții, unii cu succes, pentru că fuseseră menținuți în continuare: lingușeala. În orice caz, metoda a dat rezultate parțiale, dacă un jdanovist precum Leonte Răutu nu numai că se menține, dar ajunge membru în comitetul politic executiv. Cade și el până la urmă în 1982.

Revenind la cazul fostului ministru de externe, după o perioadă de așteptare pe linia moartă, corespunzând probabil testului *fidelității*, a fost numit ambasador la Paris. Cine a văzut filmul vizitei de stat în Franța, din 1980, s-a putut convinge personal până unde se poate înjosi un om: simțindu-se complexat din pricina staturii sale, C. Mănescu se cocoșa pur și simplu, cu un zâmbet mieros și slugarnic pe buze, în fața măriilor lor, care îl priveau buzați și profitând că se află pe scara avionului, de sus.

FOTOLIUL ȘI TRONUL

Cu toate că poporul român era obișnuit să nu se mai mire deja de

*) Unii au fost tentați să pună dizgrația pe seama unui incident petrecut în Turcia, când după unele relatări, soția ministrului de externe a fost persoana din delegația română care a trezit interesul presei, de față fiind soția șefului de partid și de stat; alții, de faptul că atunci când ministrul de externe îl însoțea pe secretarul general, îl eclipsa prin statura sa impunătoare. Observatorii au găsit că această explicație era mai aproape de adevăr, prin faptul că portofoliul externelor a fost ocupat după aceasta de George Macovescu, mic de statură, ca și Ceaușescu. Credem însă că motivul real era cel dezvoltat de noi. Pretextul a putut fi oricare.

nimic, un fapt provoacã totuși consternarea generalã și în același timp tãinuitã: la conferința de partid a orașului București, primul secretar și primarul de atunci al capitalei, Gh. Cioarã, și el din nomenclatorul anterior, care acum asuda din rãsputeri pentru a obține merite noi, a propus ca al X-lea Congres al partidului, urmând sã se desfãșoare peste puținã vreme, sã consfințeascã alegerea pe viațã a secretarului general în funcția supremã de partid. *Propunerea* care nu putea fi formulatã fãrã ucaz de sus - Cioarã nefiind membru al unui detașament de pionieri, novice în ale politicii - nu a fost publicatã de *Scânteia*, ci doar de douã-trei gazete, venind ca importanțã dupã organul partidului. Aceasta probabil pentru a se observa reacțiile externe (cã de cele interne se știe cã nu le pasã decât când eventual devin amenințãtoare). Probabil cã ele n-au fost în mãsurã sã bucure. Ideea alegerii pe viațã nu s-a transformat într-o cauzã pe care membrii partidului sã o fi susținut prin scrisori și telegrame, în mitinguri entuziaste, cum probabil cã fuseserã pregãtite deja, ci a fost lãsatã moartã. Iar la Congresul al X-lea, (București, 6-12 august 1969), nici nu s-a amintit de acest moment.

Dictatura știe sã simuleze cã dã înapoi, ba chiar cã renunțã, pentru ca în respirația ce și-o acordã, sã calculeze atingerea aceluiași scop prin alte mijloace. Curând și Cioarã avea sã zboare, cu toate meritele agonisite, dupã ceilalți.

De ce avea nevoie secretarul general de o garanție cã va rãmâne tot restul vieții în funcția supremã și prin ea în toate celelalte, pe care și le-a agãțat de nume? Simțea cumva cã acestor construcții ale puterii sale absolute le lipsea ceva, anume armãtura durabilitãții? *Propunerea* lui Cioarã de a se institui un fel de monarhie de partid, dezvãlui totuși angoasa în care trãiește dictatura și anume, legatã de faptul cã în orice moment ceva neprevãzut ar putea sã-i punã capãt. Deși mãsurile de toate felurile ca acel *ceva* sã nu survinã sunt maxime, iar din faptul cã puterea sa personalã durează și astãzi, înseamnã cã sunt și eficiente.

Ceea ce nu s-a putut obține prin congres și instituționalizare se va transforma în fapt printr-o totalizare a puterii, dupã principiul: vãzând și fãcând. *Propunerea* o fi fost invalidatã, dar ideea în sine nu a fost abandonatã niciodatã, acesta este adevãrul pe care poporul român îl trãiește.

Scopul extinderii în timp pe tot viitorul previzibil a puterii personale a fost atunci doar deconspirat în mod explicit. Încolo, nici o surprizã.

Dar nici piedici pentru satisfacerea acestei sete de putere în continuã creștere, aproape cã nu mai sunt.

”PUȚINI AM FOST, MULȚI AM RĂMAS!”

De observat mutația intervenită în viziunea asupra corelației partid-conducător, pe de o parte, popor-șef de partid, pe de alta. Întrucât tinde la o fixare pe *veșnicie* în poziția de șef de stat, secretarului general i se pare partidul un cadru prea strâmt pentru grandoarea la care a ajuns personalitatea sa. De aceea, nu pentru că ar gândi în termenii unui partid *popular*, tinde el spre umflarea necontenită a P.C.R., ci pentru că *imperiul partinic* îl strânge pe la toate cusăturile. Este și motivul pentru care între 1965-1983, numărul de membri ai P.C.R. s-a dublat, ajungând la peste 3 300 000. (Vezi *Addenda: Efectivele P.C.R. în diferite perioade*). Majoritatea absolută a membrilor nu are nici o legătură cu ideologia comunistă, fiind în partid din considerente strict conjuncturale, din interes personal. Conducerea supremă de fapt nici ea nu gândește în alți termeni: niște oameni, care luându-și în serios calitatea pe care le-o conferă carnetul roșu și obligațiile prevăzute în statut, și-ar permite nu numai să o critice, dar indicând spre dezastrul în care a aruncat economia, spre mizeria materială și morală pe care a izbutit s-o instaureze în *anii-lumină*, spre corupția generalizată, spre catastrofa culturală etc., să cearã destituirea ei, sunt chiar periculoși. Astfel că se acționează în direcția de a se avea tot atâți figuranți *de avangardă* ai spectacolului în care s-a transformat viața de partid, câți membri se află în evidență și a căror unică menire să fie de a-și *exprima recunoștința*, de a aplauda și de a scanda, desigur numele secretarului general. Dar nu în ultimul rând de a-și plăti cotizația, care acum totalizează lunar multe zeci de milioane, pentru nevoile tot mai sporite ale curții de partid și de stat.

Dar nici acest partid, cât ar fi de mare, nu mai satisface. Ceea ce își dorește cel care deja își închipuie despre sine că este o culme a ceea ce a creat mai măreț spiritualitatea carpato-dunăreană, pare aproape imposibil: un patid egal cu cel al populației țării, pe care să-l conducă, aflat la cârma navei, ”*spre piscurile cele mai înalte*”, la urma urmelor nu contează încotro, dar numai să-l conducă.

În condițiile puterii totalitare imposibilul devine posibil: acest partid uriaș la comanda sa i-a fost constituit. El înregimentează pe om de când deschide ochii asupra lumii înconjurătoare și nu are absolut nici o noțiune de ordin politic, pentru ca înscrierea într-o organizație (”Șoimii patriei”) să constituie un act deliberat, și până la moarte. Organizația mamut, chemată într-un congres mamut, l-a ales drept președinte al ei, firește nici nu mai este nevoie să spunem, pe cine.

Congresul Frontului Unității Socialiste (F.U.S.) s-a desfășurat la 23-24 mai 1974. Inițial F.U.S. a fost constituit la 19 noiembrie 1968. I se spunea simplu, *Fus*, amintind de versurile populare șugubețe: "*Fusu' ici, fusu' colea/ Fusu-n poală la lelea!* ". Din această pricină i se schimbă numele, iar șeful de partid nu mai este președintele *Fusului*, ci al F.D.U.S.

O manie a congreselor mamut și a constituirii de consilii, toate naționale, toate supreme, proliferează, mimând dezbaterile, maimuțărind democrația, cu cuvântări scrise cu săptămâni înainte și aprobate la comitetul central, în care osanalele la adresa șefului suprem ocupă locul central. Obiectivul lor final este *alegerea* sa pe încă o funcție de președinte. Numai prăpastia ideologică față de biserică l-a împiedicat pe secretarul general să se înscăuneze și ca patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, altminteri ar fi făcut-o fără ezitare.

Nici una din problemele reale care au dus la acumularea atâtor contradicții câte n-au existat niciodată în societatea românească nu a fost nu numai dezbătută, dar nici evocată în aceste așa zise *congrese*, dimpotrivă escamotarea și mascarea lor, fiind preocuparea teoretică și practică principală a activiștilor partidului.

Anul 1974 a fost într-un anumit fel unul de vârf în calendarul puterii.

Pensionarea lui I.Gh. Maurer a dus la preluarea integrală de către secretarul general a întregii conduceri executive. Faptul se reflectă și în desființarea instituției existente în România neîntrerupt de la 1859 încoace, a Consiliului de miniștri, de către *marele patriot*, în timp ce succesorul fostului președinte de Consiliu pe postul păstrat formal, se numește de acum înainte *primul ministru al guvernului*, titlu de președinte fiind un monopol exclusiv al șefului de partid și de stat. Se are grijă ca primul ministru să fie de acum înainte un activist cu șira spinării cât mai elastică, condiție îndeplinită cu brio de fostul profesor de liceu, Manea Mănescu, sub a cărui conducere, *guvernul* se întrunește exclusiv pentru a aduce prinosul de tămâie *personalității* dictatorului, într-o atmosferă care este tot mai greu de respirat. De la omul cu poziția verticală, Ion Gheorghe Maurer, la slugarnicul Manea Mănescu, este un drum simbolizând întreaga decădere, primitivismul în care a fost aruncată viața politică sub Nicolae Ceaușescu, precum și domnia tot mai neîngrăditã a impostorilor.

În sfârșit, șeful partidului își face și ultimul dar: la *recomandarea* sa se instituie funcția de președinte al României, iar Marea Adunare Națională îi oferă și această ultimă (?) bucurie, de a fi *întâiul președinte al R.S.R.*, cum spun în cor toate litaniile aniversare. *Întâiul*, acest numeral ordinar, repetat la semnal de sus până la saturație, constituie obsesia dictaturii, deconspiratã și de data asta prin dirijarea propagandei, de a se institui într-o monarhie ere-

ditară de partid. Instituirea sceptrului prezidențial - la care pictorul Salvador Dali a fost prezent printr-o telegramă de o sclipitoare batjocură, publicată alături de cele ale tuturor șefilor de state și capetelor încoronate - marchează un salt într-adevăr istoric: transformarea funcției de conducere într-una de domnie. Apelativul de *tovarăș*, utilizat de partid, atașat de numele președintelui, este complet anacronic. Sensul lui inițial este terfelit. Noi nu putem fi în nici un fel tovarăși cu un individ de teapa lui, fără să devenim complici. Apelativul nu poate fi însă înlocuit nici prin acela de *domn*, păstrând până astăzi pecetea înnobilării lui de către voievozi.

În partid, se operează cu *indicația*, eventual orientarea *prețioasă*, cu putere de lege. În activitatea de stat a fost instituționalizat *decretul prezidențial*, pe care o adunare națională compusă în aceeași secție de cadre a comitetului central, vorbind lozinci și exprimând *adeziunea deplină*, îl votează post-factum cu ochii închiși, indiferent ce ar conține.

Pentru imnul de stat, președintele n-a avut încredere în nici un poet și nici în compozitorii contemporani. Putea măcar acum să-și răsplătească lingăii, ale căror osanale rimate au debordat în presa anilor șaptezeci și optzeci, dar repudierea lor a pus în lumină disprețul său de stăpân peste niște slugi. Aceștia s-au făcut că nu observă, fiind vorba de palma dată de jupân, și au continuat în același stil. Textul l-a scris chiar el. După ce a cuprins în rime și ritm “diferitele aspecte” de politică internă și externă la ordinea zilei, la același nivel la care se situau și celelalte ”creații” ale sale, cunoscute deja din recitările de autor de la tribuna unor congrese, sub girul lui Ciprian Porumbescu, deci al unui compozitor clasic, noul imn a fost adoptat ca lege.

Este de mirare că nu a fost adoptată și o stemă nouă, sonda de țiței de pe ea făcând-o evident depășită. Probabil din cauză că președintele nu a pictat el una. Nu este exclus să se dedice acestei noi înfăptuiri când timpul îi va permite, probabil într-un mediu ce dă inspirații heraldice, la un răgaz într-unul din palatele familiei regale române.

Aceste vremuri ne-au mai oferit un suvenir neprețuit: portretul color al unui om drapat în eșarfă tricoloră, cu un sceptru aurit în mână, adevărat mesaj pentru viitor. Generațiilor care vor veni le va fi suficient să privească acest portret pentru a-și face o idee clară asupra timpurilor noastre, pentru a avea un dram de compasiune pentru noi și a nu regreta că nu s-au născut mai devreme.

IMPORTANȚA CELEI MAI SCURTE INTERVENȚII DIN ISTORIA PARTIDULUI

În deceniul 1974-1984, secretarul general s-a arãtat preocupat - în paralel cu mascarea acestor eforturi - de o asigurare împotriva unei pierderi a funcțiilor sale printr-un accident politic.

Pentru a-l împiedica, a fost scos din pãlãrie principiul *rotației cadrelor.* Scopul este de a face imposibilã exact situația în care se aflã el: fixat pe funcție ani și ani. Toți colaboratorii sãi trebuie sã se *roteascã* pânã sunt cuprinși de amețealã, sãrind din post în post, numai șeful de partid și de stat rãmâne neclintit în numeroasele sale funcții. Evidența demagogicã a principiului nu deranjeazã pe cei ce nu și-l aplicã și lor. Acesta pentru cã nimeni, dar absolut nimeni dintre cei ce-l înconjoarã nu îndrãznește, de fricã, sã-i cearã sã facã și el ceea ce îi obligã pe alții: sã-și pãrãseascã funcțiile, pentru a munci în alte domenii sau eventual pentru a se pensiona. O asemenea cerere în România de astãzi ar fi similarã unui act de nebunie și de aceea nu este formulatã de nimeni cu glas tare.

Dar de multe ori, nici *rotația* nu reușește sã facã din cadrele cu care secretarul general colaborează, niște inși lipsiți de personalitate și câte unul din ei continuã sã se impunã atenției, arãtând cã omul sfințește locul și în condițiile grele de azi. Atunci secretarul general pur și simplu își remaniazã colaboratorii, trimițându-i la *munca de jos*, unde în uzura cotidianã și sub o supraveghere care continuã discret, sperã sã-i desființeze ca personalitãți. Șeful de partid nu suportã sã se indice spre el ca spre sursa defecțiunilor pe care le criticã. A mizeriei populației și a ruinei economiei, nici atât. Dacã vreunul îndrãznește așa ceva, rãfuiala este teribilã. Se mai creează și impresia cã o asemenea reacție se cautã cu lumânarea prin repetarea criticilor la adresa celui dinainte vizat la mazilire, pentru a-i provoca o ieșire. După care, existând argumentul atitudinii a ceea ce s-ar putea numi de *lezmajestate*, urmează lovitura. Exemplul cel mai elocvent îl oferã modul în care rarele neajunsuri din industria carboniferã au fost puse pe seama lui Virgil Trofin, deși marea grevã din 1977 nu din pricina acestui activist a fost declanșatã, ci a constituit votul de blam acordat fãrã echivoc de clasa muncitoare regimului de dictaturã personalã a lui N. Ceaușescu.

După ce a fost destituit de cãtre vechiul sãu tovarãș de U.T.C., Virgil Trofin putea sã spunã despre secretarul general ceea ce scrisese în 1948, la întoarcerea din Iugoslavia, unde comandase brigada de muncã a U.T.C. ”Ștefan Plavãț” : ”Idolatrie și metode cazone pe șantierele iugoslave*. Munca*

educativã este înlocuitã cu un cult oarecum mistic pentru tov. Tito. [...] *Orice activitate era legatã de numele tovarãşului Tito. Pe noi* [...] *ne-a uimit acest fel de popularizare care practic însemna o idolatrizare care amintea de metodele* YY*führeriste*[[*, folosite de fascişti pretutindeni. Din pãcate, noi am adus de acolo multe tendinţe nesãnãtoase şi le-am aplicat la noi* " [510].

Virgil Trofin a putut constata cu prilejul demiterii sale cã istoria se repetã.

În acelaşi mod au fost înlãturaţi şi trimişi cât mai departe de centru Paul Niculescu-Mizil, Ion Iliescu, Ilie Rãdulescu şi alţii.

Incidentul petrecut la cel de-al XII-lea Congres al P.C.R. (Bucureşti, 19-23 noiembrie 1979), în prezenţa celor 2 664 de delegaţi şi a unui mare numãr de corespondenţi strãini, a creat totuşi imaginea fragilitãţii puterii absolute a secretarului general şi a soţiei sale, în pofida sistemului poliţienesc pe care se sprijinã. La acest congres, în care totul a fost regizat pânã la ultimul detaliu, cuvântãrile verificate şi aprobate, laudele şi osanalele nemaistãvilite de nici un bun simţ, turnate cu nemiluita în toate cuvântãrile şi mai ales lozinca scandatã de delegaţi ca de nişte automate, trebuind sã se ridice la circa fiecare cinci-zece minute în picioare, cerând chipurile ca secretarul general sã fie reales "la al doişp'elea Congres", se pãrea cã la fel ca şi congresul precedent, al XI-lea*, va fi o nouã demonstraţie a faptului cã nu mai existã nici mãcar un membru de rând sau al conducerii care sã se împotrivească drumului *ascendent* al dictaturii, ajunsã la stadiul paranoic.

După cum se ştie, în ultima zi a lucrãrilor, după ce a cerut cuvântul de nenumãrate ori, Constantin Pârvulescu, probabil la acea orã decan de vârstã printre membrii comitetului central, l-a obţinut în sfârşit, criticându-l pe Nicolae Ceauşescu pentru acest congres în care nu s-a discutat nimic, ci doar s-a strigat lozinca menţionatã mai sus.

A fost singura idee exprimatã după câteva zile de vorbe goale şi lozinci. De la locul pe care-l ocupa în prezidiu, soţia secretarului general i-a fãcut semn insistent bãrbatului ei sã-l întrerupã pe vorbitor, iar acesta s-a conformat imediat indicaţiei de familie. Deşi nu fusese înscris la cuvânt, secretarul general încã nereales, a ocupat minutele următoare cu o intervenţie al cãrei ton isteric era pentru sala înmãrmuritã, un lucru ieşit din comun. Explicaţia momentului este simplã: fie şi pentru câteva clipe puterea absolutã se clãtinase, fiind pusã sub semnul întrebãrii în cel mai înalt for, care putea sã-l rãstoarne - în congres.

*) Congresul al XI-lea, Bucureşti, 25-28 nov., 1974. Consacrã puterea absolutã a secretarului general şi adoptã *Programul P.C.R.*

Este greu de evaluat astãzi importanța acestei scurte intervenții a lui Constantin Pârvulescu. Dacã era lãsat sã continue și sã încheie, nu se puteau prevedea urmãrile. Ea ar fi putut constitui o catastrofã pentru dictaturã, dacã n-ar fi fost înãbușitã, ca un foc ce se putea întinde, pompierește. Ea a dovedit cã *garda veche* era la acea orã complet pulverizatã și anihilatã, eventual coruptã, restul delegaților fiind doar niște jalnice marionete.

Motivul vociferãrii secretarului general: Pârvulescu era... omul Kominternului. Imediat Pârvulescu a fost îndepãrtat din salã, în timp ce câțiva oportuniști de carierã, (printre care L. Rãutu), s-au repezit sã dreagã chipul ciobit al șefului de partid. În aceeași după amiazã, în Piața Palatului, împânzitã de securitate, secretarul general al partidului, *reales* pe funcție, și soția sa, jucau farsa popularității, prinzându-se într-o horã a miilor de bucureșteni, aduși sã-și exprime *fericirea* de a-i avea și în anii urmãtori în frunte.

Pârvulescu, membru în comitetul central încã din 1929, era în felul sãu o istorie vie a comunismului românesc. Se spune cã în tinerețe, în timpul primului rãzboi fusese sergent de stradã la Odessa. Nu este exclus ca intrarea în partidul comunist sã și-o fi fãcut prin cercurile legate de Komintern și de Rakovski și nu prin Partidul Socialist. Spre diferență însã de ceilalți conducãtori din anii douãzeci, activitatea și-a desfãșurat-o în țarã, fiind deci unul din fruntașii P.C.d.R. (”interior”).

O scurtã perioadã de timp, din aprilie pânã probabil în septembrie 1944, a fost secretarul general al partidului. După 1945, a stat mereu în conul de umbrã al altor conducãtori. Dej l-a ținut tot timpul pe un plan secund, a funcționat ca președinte al comisiei controlului de partid, deși nu-i era rival, pentru ca pânã la urmã sã se afle într-o eclipsã aproape totalã. Succesorul lui Dej, din frondã tardivã, reabilitã pe toți activiștii care suferiserã sub predecesorul sãu. Pe Pârvulescu îl scoase din anonimat, fiind vãzut în prezidiul a numeroase congrese, așa cum proceda și cu alți activiști uitați, pentru a demonstra cã întrunește consensul unanim al tuturor generațiilor. Așa a apãrut în prezidiul adunãrii festive consacrate celei de a 50-a aniversãri a înființãrii P.C.d.R., Gh. Cristescu, care după ani mulți de închisoare și ”canal”, deveni brusc *tovarãșul* Cristescu. (După aceastã datã, în perioada receptatã în mod fals de destindere și liberalizare, numeroși oameni îl cãutau la domiciliu pentru a-i cere ajutorul în rezolvarea problemelor lor personale. În același timp, în pofida aparențelor, Securitatea nu-l scãpa din ochi).

În acest mod, C. Pârvulescu a fost prezent și în prezidiul celui de-al XII-lea Congres al P.C.R. Dar după ce spre stupefacția tuturor a criticat situația din partid, filmul documentar consacrat acestui for a fost în așa fel *curãțat*, încât orice urmã a prezenței lui acolo a fost ștearsã. Presa internã a

trecut complet sub tãcere cele întâmplate. Dupã aceasta, despre el nu s-a mai auzit nimic.

Bătrânul activist care printr-un gest unilateral a aruncat peste bord crusta stalinistă căreia i-a fost tributar o viață întreagă, a reușit în minutul cât a smuls masca de pe fața cultului personalității și a dictaturii lui Nicolae Ceaușescu, să demonstreze că ambele nenorociri pot fi înlãturate. Importantã este perspectiva pe care el a deschis-o.

DE CE TOTUȘI IDOLI, DACÃ NU AVEM NEVOIE DE EI?

Apetitul secretarului general de a se vedea și auzi proslãvit a crescut simultan cu extinderea puterii sale, ajungând la stadiul de paroxism cunoscut astãzi, relativ repede.

Când țara se va vindeca de această maladie încleștatã pe trupul societãții și se vor analiza cauzele deturnãrii vehicolului istoriei pe calea unui cult paranoic al personalitãții, nu se va acorda nici o circumstanță atenuantã acestui fenomen.

Totuși, suntem dispuși a gãsi nu o justificare, ci o explicație. Cel însãrcinat ca șef de partid în 1965 nu a fãcut decât sã foloseascã condițiile existente. Dupã cultul idolatric al lui Stalin, printr-o rezistență cãreia i-au fost acordate sensuri naționale, Dej s-a îndârjit sã nu asaneze terenul și astfel a împiedicat o recidivã a fenomenului.

Moștenirea sa însãși în interiorul partidului era legatã de aplicarea unor metode dictatoriale, cazone, sfidând cele mai elementare norme ale democrației și ale respectului pentru afirmarea personalitãții umane. Dacã succesiunea sa ar fi preluat-o un om inteligent și înțelept, el ar fi încercat sã repare defectele structurilor moștenite, mai ales cã și conjuncturа era propice unor inovații (care s-au fãcut, dar în stil stalinist) și nu dimpotrivã, a le adânci prin instaurarea propriului cult, care în toate privințele întrece tot ce s-a putut vedea vreodatã în această țarã. N-a fost sã fie altfel pentru cã însãși soluția la care s-a ajuns în acel martie 1965, printr-o înlãnțuire de cauze-efecte, era rezultatul stilului de conducere și al atmosferei existente în partid.

Nici nu se instalase la cârma țãrii ca forță *unicã* a societãții, cã în P.C.R. se și putea observa instaurarea unui cult al personalitãții, desigur încã modest, chiar foarte modest față de ce aveam sã cunoaștem mai târziu, însã semnificativ pentru posibilitãțile reduse ale acelei perioade: cel al Anei Pauker.

Interesant este cã o datã cu proslãvirea *Anei* s-a inaugurat și un stil, în care se va recunoaște cu ușurințã cel utilizat astãzi când sunt ridicați în slãvile cerului secretarul general și soția lui:

”*Vorba ei* (a Anei Pauker, n.n.) *exprimã învãțãtura cea mai înaltã, pe înțelesul tuturor. Ascultându-i la mitinguri glasul rãspicat și plin de hotãrâre,*

vibrând de marea ei înțelepciune, de marea ei dragoste de oameni, fiecare o simte aproape, ca și cum i-ar vorbi numai lui, despre viața lui, despre nevoile lui fiecare o ascultã cu sufletul la gurã, îi soarbe vorbele, gândurile..." etc. "*Tovarãșa Ana e astãzi ministru* (!) *de externe al R.P.R., al unei țãri libere, independente și suverane, în care trãiește un popor stãpân pe soarta lui* [...]" [511].

De observat felul în care se manevra, așa cum mai abitir se procedează astãzi, cu noțiunile de libertate, independență și suveranitate, ca și cu ideea de dragoste de patrie: "*Fierbintea dragoste de patrie strãbate ca un fir roșu întreaga ei activitate, întreaga ei luptã* ". [...] "*1918: prima arestare. Tipografia a cãzut în mâinile poliției. 13 decembrie, același an. Zeci de mii de muncitori cu neveste și copii, manifestează pașnic în Piața Teatrului Național* [...]. *Ana e în primele rânduri. E ziua ei de naștere, dar nu și-o sãrbãtorește acasã, ci aici, în mijlocul poporului, împotriva cãruia stãpânirea reacționarã istoricã* (sic!) *deschide focul mitralierelor* " [512].

Nu comentãm *viziunea* autorului asupra evenimentelor de la 13 decembrie, în sine. A se observa doar un paralelism, un fir roșu care leagã cúlturile între ele, nu numai în stil, ci și în cãutarea de antecedente revoluționare ale personajului glorificat. Sã ne amintim cã pentru cultul secretarului general al P.C.R. s-a fãcut mare caz de organizarea de cãtre el, pe când era un *tânãr revoluționar*, a manifestației de 1 Mai 1939. În ceea ce o privea pe Ana Pauker nu s-a mers pânã acolo, încât sã se spunã cã ea a fost cea care organizase manifestația de la 13 decembrie, ci doar cã a participat *în primele rânduri* și cum tragicul final din Piața Teatrului Național este un adevãr istoric, este încã o dovadã de relativã modestie cã nu s-a spus cã a înfruntat și gloanțele.

Circulația internaționalã a numelui, dar mai ales a renumelui *eroului între eroi*, presupune o serioasã investiție, cu grevarea bugetului, presupunem cã nu cel personal, desigur pãgubitoare pentru economia naționalã. Ana Pauker își cãpãtase un asemenea renume, fãrã un alt efort, cel puțin din partea ei, decât slujind cu credință dogmele zilei. Astãzi, acest lucru este insuficient. În orice caz, numele ei era cunoscut în numeroase țãri și un mecanism secret al propagandei fãcuse din ea o a doua *Passionaria*, cum i se spunea Doloresei Ibaruri. În 1948, la Moscova se produsese chiar și un film artistic de lung metraj despre o comunistã dintr-o țarã *de democrație popularã*, în care nu era greu de recunoscut cã drept prototip slujise Ana Pauker (filmul se numea "Complotul condamnaților").

Impresia lãsatã de aceastã femeie asupra unor soții de activiști din ierarhia superioarã de partid, probabil a fost atât de puternicã, încât fotografiile de tinerețe ale Elenei Ceaușescu, corespunzând acelei perioade, publica-

te astãzi, prezintã aceeaşi tunsurã caracteristicã şi o asemãnare fizicã frapantã, obţinutã printr-un retuş asemãnãtor.

Deosebit de interesant este însã cã nu aceeaşi impresie a produs ea asupra unei alte femei din vârful piramidei, şi anume asupra Licãi Gheorghiu, una din fiicele lui Dej, care însã neavând veleitãţi de conducãtoare politicã, (ci de stea de cinema), nu s-a lãsat antrenatã în imitarea acestui cult.

Despre procesul de la Craiova:

”*Acolo, în faţa cãlãilor, tovarãşa Ana Pauker rosteşte un adevãrat rechizitoriu de pe banca acuzaţilor împotriva regimului reacţionar. E întreruptã, dar nu se dã bãtutã:* YY*Aţi trãdat cauza lui Bãlcescu şi Kogãlniceanu!* [...] *Sunt acuzatã cã lupt pentru democraţie, îşi taie drumul dârz Ana, printre întreruperile tribunalului. Da, e adevãrat, cãci numai într-un regim de democraţie şi bunãstare materialã a poporului, acesta poate lupta pentru independenţa sa naţionalã*[[” [513].

Deci încã de pe atunci erau chemate drept martori ai cultului personalitãţii marile figuri ale istoriei naţionale, cu diferenţa cã astãzi ele au fost aduse sã se închine şefului de partid şi de stat. *Independenţa şi suveranitatea* reprezentau încã de pe atunci un cal de bãtaie, deşi partidul însuşi a recunoscut mai târziu cã fuseserã pierdute. Astãzi se bate şi mai multã monedã pe ele. O singurã lepãdare de ticurile trecutului: noţiunea univocã de *bunã-stare* a fost înlocuitã prin cea de *ridicare a nivelului de trai*, care înseamnã orice şi nimic.

Nu putem încheia aceastã paralelã fãrã a cita un pasaj care ne plaseazã direct în *anii-luminã*: ”*Zilnic primim la redacţie scrisori care salutã candidatura ei pe listele F.N.D. în judeţul Prahova. Iatã sfârşitul uneia din ele, semnatã de profesorul Manea Mãnescu din Ploieşti*: YY*Adâncã este legãtura maselor muncitoare cu tovarãşa Ana. Duminicã, la ţarã, femeile ne înconjurau, întrebându-ne care mai de care: ”Când vine la noi iubita tovarãşã Ana?” O învãţãtoare îmi spune: ”Prietene profesor, e adevãrat cã tovarãşa Ana a fost învãţãtoare?” I-am rãspuns: ”Da, tovarãşa Ana a fost învãţãtoare şi a colindat multe sale ale ţãrii, luminând copiii şi oamenii acestor sate, dar azi, mai mult ca oricând, tovarãşa Ana a rãmas învãţãtoarea noastrã iubitã*[[” [514].

Acelaşi Manea Mãnescu, în ipostaza sa din anii şaptezeci, de prim-ministru al guvernului, dupã ce-şi schimbase obiectul adoraţiei de mai multe ori, utiliza urmãtoarele epitete, într-o cuvântare prin care se adresa direct idolului sãu contemporan:

”*Prin modul cutezãtor, profund, în care aţi analizat problemele actuale şi de perspectivã ale progresului societãţii noastre, dumneavoastrã, tovarãşe Nicolae Ceauşescu, ne-aţi oferit încã o datã o strãlucitã pildã de marxism-le-*

ninism creator. Pentru cã aşa cum aţi subliniat dumneavoastrã..." (urmează un citat).

"*Este plinã de învăţãminte pentru noi toţi analiza fãcutã de tovarãşul Nicolae Ceauşescu asupra raportului dintre trecut, prezent şi viitor asupra...*" (urmează o enumerare nesfârşitã).

"*Expunerea tovarãşului Nicolae Ceauşescu conţine o strãlucitã analizã marxist-leninistã a situaţiei internaţionale, a proceselor complexe*..." [515].

Exemplele ar putea continua. Nu ne mai rãmâne decât să ne amintim de Anton Pann: "Cu iaurt, cu gogoşele, ajunseşi vornic, mişele!" şi de Marin Preda, care spusese pe nume acestor mărețe vremi: *Era ticãloşilor!*

Analizând cauzele cultului personalităţii, viitorul nu va trebui deci să treacă cu vederea responsabilitatea fiecărui membru al corului de partid, constituit din tot atâtea partituri solistice, câţi componenţi are. Responsabilităţile trebuiesc judecate în funcţie de urmările catastrofale pentru ţară ale sprijinului acordat cultului personalităţii de casta conducătoare şi de parveniţii de ultimă oră, fără sentimente naţionale autentice, în pofida ura-patriotismului daco-getic trâmbiţat cu toate ocaziile, deveniţi în mod conştient complici.

Mai sunt şi alte cauze. La reabilitarea lui L. Pătrăşcanu, succesorul lui Dej indica spre *mentalitatea înapoiatã* a antecesorului său, cu alte cuvinte, spre un anumit primitivism.

Din evoluţia fenomenului şi din absurditatea faptelor ce s-ar constitui într-un dosar copios, reiese cã primitivismul (*mentalitatea înapoiatã*) este în primul rând o trăsãturã care stă la baza cultului personalităţii. Spirite mai puţin primitive au ştiut să o speculeze la maximum în favoarea unor cariere totuşi mai puţin durabile decât ale aceluia care i-a folosit în interesul puterii sale personale.

Să părăsim teritoriul consideraţiilor generale, pentru a apela la argumentele oferite de însuşi acest cult.

El se începe cu fabricarea unei biografii mai mult sau mai puţin fantastice a *cârmaciului*, în special pentru partea mai puţin verificabilă. Tehnica este una aplicată pe scară largă de maşina propagandisticã a partidului, fie cã face hagiografie, fie cã îndeplineşte sarcini de contrapropagandă: se lasă la vedere un "cãpăţel" de adevăr istoric, pentru ca printr-o împletire iscusirã de veridic şi fantezist, să se ascundă ceea ce nu se cuvine aflat. Pentru restul se apelează la aprecieri, comparaţii, fraze care vor suplini anemia de fapte, întrucât falsificatorii de istorie se dovedesc a avea scupule: o fac în limita verosimilului.

Se pune întrebarea: de ce are nevoie secretarul general de o biografie de *revoluţionar*, când se ştie cã el n-a înfăptuit nici o revoluţie? Nu a fost nici

unul dintre comuniștii care până la 1965 să se fi impus printr-un act politic de sine stătător, care să fi trezit un cât de mic interes în jurul său. Adevărul-adevărat este că la desemnarea lui ca succesor al lui Dej, milioane de români peste care fusese ridicat să conducă nici nu auziseră de el, încât unii se întrebaseră atunci (întrebare auzită de noi la numeroși oameni): "*Cine-o mai fi și ăsta? De unde a apărut?* ". Numele lui era cunoscut cel mult în cercul unor activiști de partid. Pe urmă, poporul îl iubește oricum și fără să fi făcut mari isprăvi în trecut, nu-i așa? Atunci?

Secretarul general s-a născut într-o casă țărănească de oameni foarte săraci, într-o familie cu mulți copii, și neavând pământ, ca să nu facă foamea, taicã-său - cum fac și astăzi țăranii care nu vor ca descendenții lor să mai tragă targa pe uscat ca ei - l-a trimis la oraș să învețe meserie. Așa a intrat feciorul lui Andruță Ceaușescu ucenic la o cizmărie. Desigur și când a ajuns să activeze în sindicat a făcut-o ca muncitor cizmar. Ca membru al sindicatului de breaslă sau mai târziu, ca *agitator* comunist în ilegalitate, își câștiga pâinea - pentru că nu este de crezut că avea încă de pe atunci salariu personal și conturi la bănci internaționale - tot cu ciocanul, cuișoarele, calapoadele și sula de cizmărie. (Vezi *Addenda: Activitatea cercului lucrătorilor textiliști și cizmari*, 1938 și *Manifestație comunistă*). Ajuns astăzi la o putere în stat, pe care în țara noastră nimeni până la el n-a concentrat-o de o asemenea manieră, fostul lucrător cizmar din comuna Scornicești-Olt și soția sa, și ea fostă muncitoare, venită în capitală din comuna Petrești-Argeș, se rușinează de originea lor și de meseria practicată în anii de tinerețe.

Un fost lucrător cizmar și sărac lipit, ajuns în fruntea statului? Dacă n-am cunoaște de ce miracole este capabilă o dictatură, am putea spune chiar că aceasta ar fi dovada cea mai palpabilă a democratismului sistemului, întâmplare cu care nu se pot mândri nici cele mai liberale state din lume. La urma urmelor și predecesorul său, Gheorghiu-Dej, nu fusese și el tot muncitor la originea preocupărilor sale, ajuns în virtutea unui concurs de împrejurări, în fruntea partidului și statului? Mai mult, cei care se refereau în public sau scriau despre el, nu lăsau impresia că menționarea meseriei practicate de Dej, fost muncitor ceferist, ar fi fost o jignire care i s-ar fi adus și deci un tabu.

Problema este cu totul alta: indiferent ce meserie a practicat înainte, ajungând om politic, conducătorul trebuie să-și abandoneze vechea condiție în favoarea celei noi. Spre cinstea lui, ca șef de partid, apoi de stat, Dej își depășise până la urmă condiția de muncitor.

Diferența izbitoare între el și succesorul lui, constă în faptul că acesta din urmă, ajuns în vârful ierarhiei de partid și de stat, nu și-a depășit condiția inițială. Nicolae Ceaușescu a rămas un cizmar pe post de șef de partid și de

președinte de republică. Afirm acest lucru cu tot respectul cuvenit fiecăreia din ocupațiile menționate, luate separat, dar cu toată atitudinea critică la constatarea acestei contopiri, din care pricină s-a ajuns la situația actuală în care se află România. Cât privește profesia de *revoluționar*, ce se pune pe seama sa, pentru a o escamota pe cea dintâi, ea a încetat de a mai exista odată cu Lenin și cu tovarășii săi executați de Stalin, iar la noi, odată cu clipa când comuniștii au înălțat steagul roșu al socialiștilor, pe care aveau desenate niște hărți concepute aiurea.

Ca argument al faptului că secretarul general nu și-a putut depăși condiția, nu trebuie neapărat să apelăm la limitele sale culturale, (deși și acestea au importanța lor), la faptul că om tânăr fiind la 23 august 1944 (când avea 26 de ani), și prin poziția sa de partid cu posibilități materiale, putea cel puțin să-și completeze clasele liceale, pentru a nu ajunge om în toată firea să aibă dificultățile de ortoepie cunoscute de toată lumea. Acestea sunt, la urma urmelor, chestiuni exterioare. Ne referim la anumite aspecte de conținut ale politicii sale, care trădează fatalmente aceste limite. Urmare directă a imposibilei depășiri a vechii condiții o constituie opțiunile sale interne, în care nu este greu să-l recunoști tocmai pe omul obtuz, cu o gândire primitivă, rămas la un stadiu inițial al dezvoltării intelectuale și din care structural, nu se poate desprinde. De aici, politica de cadre (dirijată pe plan național de soția sa), constând din înlocuirea principiului competenței, cultivat în ultima perioadă a lui Dej (cu excepții, desigur, Ceaușescu fiind una din acestea), cu *dosarul de cadre*, în care criterii politico-subiective aduc în planul întâi personaje cu un grad de instruire, culturã și competență, uneori sub orice criticã *.

De aici, disprețul suveran față de intelectualitate, războiul dus și pe față, dar mai ales pe ascuns împotriva unora dintre ei, care în loc de șira spinării au - după expresia plastică a unui om cinstit - o macaroană fiartă. De aici, stadiul de primitivism primar în care au fost azvârlite presa, radiodifuziunea, cărora li se repetă întruna că "*trebuie să*...". De aici, dușmănia nestăpânită pentru instituțiile și institutele științifice și de culturã, pentru monumentele

*) Într-o sală cu multe sute de cadre didactice din toată țara, unde se discutau probleme ale predării limbii române în școli, "tovarășa" ministru Suzana Gâdea vorbea profesorilor prezenți despre *petagogie*. Tot astfel, un activist ajuns fără cunoștințele elementare necesare despre activitatea instituției pus să o conducă, președinte al Radiodifuziunii, cerea la vizionarea unui film încheiat, "retușarea fundalului". Disprețul pentru cele mai elementare acorduri gramaticale este un lucru curent în rândul activiștilor cu grad înalt, de la membri ai comitetului politic executiv (Ion Dincă, de exemplu), la prim-secretari de județe. Maltratarea unor cuvinte din fondul principal al limbii, după exemplul cel mai "prestigios", nici nu mai este în acest context considerat un lucru inadmisibil.

şi tezaurele trecutului, pentru carte şi pentru muzicã, pentru filme şi pentru teatru, toate fiind tolerate pe baza lui ”*trebuie sã*...”. De aici, imposibilitatea de pãtrundere a fenomenelor şi incapacitatea celor doi factori aflaţi la originea deciziilor de a soluţiona problemele fundamentale ale ţãrii, pornindu-se de la cauze, suprimându-se prin decrete prezidenţiale efectele. În felul acesta, prin incapacitatea de sesizare a cauzelor sau la fel de grav, prin refuzul sistematic de a le afla, de a porni de la ele, *dictatura personalã a devenit ea în mod evident cauza tuturor cauzelor.*

Aceleaşi limite vizibile mai ales în actul decizional sunt reflectate şi în goana lor dupã titluri, de preferinţã ştiinţifice, şi dupã o recunoaştere cât mai *mondialã* a contribuţiei *de o valoare inestimabilã* în crearea *noii ordini mondiale*, eventual în soluţionarea problemelor mondiale, ale pãcii etc., pentru ”dânsul” şi la *progresul ştiinţelor* pentru ”dânsa”. Ei îşi colecţionează titluri de doctori, de membri ai unor academii - unele chiar de prestigiu - fãrã complexul golului lãsat în biografiile romantic garnisite cu diferite episoade, tocmai de menţiunea obligatorie pentru orice lucrare a speciei biografice, asupra studiilor primare, medii şi desigur, superioare. În cazul celor doi, în realitate, dupã nivelul de culturã pe care îl aratã public, nu pot avea mai mult de 3-4 clase primare.

Acum se va înţelege de ce unul din punctele de sprijin ale cultului personalitãţii îl constituie biografiile celor doi conducãtori, având drept ţintã principalã aureolarea personajelor cu fapte în care ”cãpãţelul” de adevãr lãsat la vedere este în aşa fel prelucrat, încât personajele se transformã sub privirile uimite ale omului buimãcit, în autentici eroi de legendã. Peste toate, şi singurii pozitivi într-o istorie de peste o jumãtate de secol, derulatã atât de zbuciumat pe pãmântul românesc.

Confecţionarea unei biografii adecvate scopurilor a început încã pe la sfârşitul anilor ’60, prin angajarea pentru început, pe banii şi bugetul ţãrii, a unui biograf strãin, ca pe timpuri principii, Michel Hamelet, a cãrui operã a apãrut mai întâi în franţuzeşte, dupã care a fost *tradusã* şi în limba românã[516].

Ceea ce frapează în acestã carte nu este admiraţia în sine a autorului pentru eroul cãrţii sale - la urma urmelor, este treaba lui pe cine admirã, deşi nu este nici pe departe dezinteresatã material - cât stilul: *dulcele stil clasic* al secţiei de propagandã a comitetului central, puţin aranjat, fiind vorba de o marfã pentru export. Asemenea lucrãri, conţinând biografia conducãtorului României *independente şi suverane*, însoţitã de texte alese, din *gândirea* respectivã, au apãrut cu nemiluita în numeroase capitale, semnate de profesori universitari, ziarişti, oameni politici din ţara respectivã. Existã astãzi o amplã

bibliografie de asemenea texte, un autor fiind englez, altul suedez, grec, italian, egiptean, danez, indian etc. O asemenea diversitate de lucrări este firească pentru o personalitate cu *dimensiuni planetare*, cum este apreciat secretarul general. Cu prilejul recenzării lor la apariție, în presa de partid, se trece însă sub tăcere de fiecare dată un singur detaliu: sacrificiile valutare suportate de poporul român pentru această propagandă iscusit aranjată și cuantumul lor *.

Din materialele puse la dispoziția autorilor de secția de propagandă a *cece*-ului, nota dominantă este aureola de ”erou neînfricat”, de luptător pentru *fericirea poporului al celui mai iubit fiu* pe care - ca într-o poveste în care zmeii sunt făcuți harcea-parcea de paloșul lui Făt-Frumos, iar eroul avea s-o ia pe fiica de împărat drept soție, domnind fericiți până astăzi - și pe tânărul revoluționar avea să-l aștepte în final tronul prezidențial al țării. Tonul baladesc al producțiilor pentru consumul intern și extern au creat un personaj de tip nou, încă necunoscut literaturii noastre până în acești ani: un bandit pozitiv.

Balada clasică a fost modalitatea prin care poporul a răsplătit cu o recunoștință, peste care vremea nu va mai putea așterne decât colb de aur, sentimentul de dreptate socială care-i mâna pe haiduci să prade aurul și alte comori de la negustori bogați și de la cei pricopsiți pe căi necinstite și să le împartă săracilor. Haiducii erau încolțiți de potere și aveau sfârșitul pe care ni-l descriu aceste bijuterii poetice populare, din pricină că jaful a fost condamnat, indiferent care-i erau mobilurile, așa cum este și astăzi, prin lege. Din punctul de vedere al autorității, haiducii erau niște delicvenți de drept comun, cum s-ar spune astăzi în limbaj juridic. Asta o știe și poporul. Şi totuși, el a văzut latura morală, filonul etic primordial al ieșirii haiducilor la drumul mare, răsplătindu-i într-un mod care-i face nemuritori. Iată deci că psihologia populară nu se supune nici unei legi care întărește strâmbătatea. El are o viziune proprie față de cea *oficială.*

Acest lucru se petrece și astăzi, într-un plan inversat.

Baladelor despre *conducătorul iubit*, poporul a creat propriile sale replici. Astfel, circulă cu date concrete, pentru a i se da un aspect de maximă verosimilitate, varianta după care secretarul general a ajuns pentru prima dată în fața justiției, în urma unei intercații cu un client al patronului său - altele spun că era vorba de patronul însuși - în care a aruncat cu cuțitul de cizmărie, condamnat fiind ca delicvent de drept comun. În acest fel, ajun- gând la închisoare, acolo a avut primele contacte cu comuniștii. Desigur, nu

*) Fiind vorba de sute și chiar milioane de dolari, nici nu mai mirã!

putem lua de bună o ipotezã care nu are confirmare dintr-o sursã citabilã, deși fãrã nici o legãturã cu aceasta, precizãm cã nu înțelegem de ce nici unul din lingãtorii oficiali nu concretizează data și împrejurãrile în care secretarul general a devenit membru al partidului.

De asemenea, despãrțite de o adevãratã prãpastie sunt creațiile așa zis *poetice* ale lingușitorilor persoanei sale și ale soției dintre care unul, pe nume A. Pãunescu, s-a detașat net de plutonul lingãilor, producând ode pentru ”el” și pentru ”ea” la metru liniar, plãtite gras, și cu ele producțiile metodiștilor comitetelor județene de culturã, sub ambalajul de folclor nou, de cele care au început sã circule pe șoptite în sânul poporului, despre aceleași personaje istorice*. Poporul are deci propriile sale puncte de vedere, diferite de cele ale propagandei oficiale, dirijate.

Nu ne asumãm rolul de judecãtori ai acestor producții. Lãsãm viitorul sã decidã în care din cele douã categorii se exprimã gândurile autentice ale maselor și în care din ele se spune adevãrul pe nume.

O serie de episoade relatate în premierã de biografiile editate în strãinãtate, au fost astfel preluate și de scriitorii români **.

Biografiile și studiile cu lustru științific circumscriu concretul și considerațiile de ordin politic[518].

Nenumãratele excursii organizate de cuplul prezidențial, pasionat de cãlãtorii, în capitalele occidentale și ale lumii a treia, (în cele din țãrile estice deplasãrile au mai mult un caracter *de serviciu*, de aceea, de regulã, se fac ”solo”), dintre care multe având curți regale și imperiale ereditare și în care *solii poporului român* au fost primiți dupã protocolul impus de rang, au trezit dorința de a corecta greșeala destinului de a le fi dat o origine necores-punzãtoare *rolului și locului* ***.

Din nou dialectica a fost pusã la treabã pentru a împãca niște contrarii ineluctabile. În felul acesta, paginile presei și sãlile de expoziții s-au umplut de

---

*) Vezi C. Dumitrescu, *Balada Ceaușului*, Ed. Nord, Aarhus 1983. (”Trãiascã Ceaușescu / și Leanța Savanțescu / Ca lor e Peceresc u... / A lor e istoria / A lor patriarhia / A lor aurãria / A lor, mãriilor...”).

**) Din cartea lui Michel Hamelet, Marin Preda a descris în romanul *Delirul*, episodul purtãrii ”*tânãrului revoluționar* ” din post în post pânã în satul natal. În altã prozã, Sânziana Pop a descris un episod din aceeași epocã de tinerețe, când soția președintelui a fost aleasã *regina muncii*, la o chermezã a Breslei lucrãtorilor cizmari - Vezi *Addenda*[517].

***) Vezi și pamfletul *Ceaușescu I, rege comunist* de Virgil Tãnase, publicat inițial de revista francezã *Actuel*, nr. 27, ian. 1982, iar în românește de gazeta *Curentul*, München, nr. 5953, februarie-martie 1982.

imagini metaforice verbale și vizuale, pline în special de voievozi. Prezența acestor îndepărtate în vremuri chipuri, fără legătură cu regimul comunist, are rostul de a sugera că și-au găsit în secretarul general și soția sa cei mai doriți descendenți. De regulă, în aceste lucrări epocile și personajele sunt amestecate în totală discordanță cu legile artei autentice. Ceea ce rezultă se numește propagandă. Cum partidul se revendică drept continuator al tradițiilor de luptă ale păturilor de jos, mai la locul lor ar fi fost să-l fi aflat pe secretarul general alături de oamenii necăjiți din popor, alături de răsculații de la 1907 sau pentru că tot s-a făcut caz de activitatea sa utecistă, alături de Vasile Roaită, Filimon Sârbu, Elena Pavel și de alți uteciști la modă, dacă a mai rămas vreunul. Ca șef de partid putea fi înfățișat în compania doctorului Rakovski, a lui I.C. Frimu, Gh. Cristescu, a Anei Pauker sau a lui Gheorghiu-Dej. Ca personalitate *planetară*, ar putea sta alături de Lenin și Troțki sau măcar lângă Stalin. Dar nu, secretarul general se dorește înfățișat numai în ipostaza de șef al statului, sugerându-se contemporanilor că este urmașul legitim, direct, al domnitorilor, deși familia din care provine putea să se numere cel mult printre țăranii care cădeau în genunchi la trecerea caleștilor domnești prin satul lor, dacă aveau această șansă, pe care o povesteau după aceea la nepoți și strănepoți.

Megalomania de partid și de stat nu se oprește însă aici. Pasiunea pentru mânarea a mii și sute de mii de oameni, care ca într-un ritual barbar trebuie să-l aclame pe șeful de partid, aterizând deseori cu helicopterul în marile piețe și pe stadioane, ori de câte ori vrea să verifice încă o dată dacă puterea sa a rămas astăzi la fel de neștirbită ca ieri, a dovedit o creștere a apetitului și în acest domeniu. După dorința sa, au fost puse în gura acestor mase, lozinci potrivite momentului, dar în centrul cărora se află totdeauna propria persoană. El și tineretul. El și copiii. El și poporul. El și personificarea omului nou. El este Oltul. El este Carpatul. El este pacea personificată și lui i se cuvine (*Vrabia lui...*) premiul Nobel, (care s-a dovedit că nu poate fi cumpărat nici măcar pe valută forte, precum alte premii). Sărbătorile există pentru ca el să fie în centrul lor, chiar dacă nu are nici o legătură cu evenimentul aniversar.

Puterea a ajuns însă - mai bine mai târziu decât niciodată! - într-o stare de degradare demnă de sine: ea nu se mai exercită prin mijloace combinate, în care prioritatea să revină totuși partidului, cu forța lui politică, cum stau lucrurile până aproximativ în 1968, ci din ce în ce mai mult mijloacelor coercitive. În tot mai multe sectoare se introduce conducerea militară. Viața se desfășoară ca și când ne aflăm într-o permanentă *stare de urgență.* Chiar și

catastrofele naturale, nenorociri care s-au adãogat la cele politico-economice peste capul poporului, precum cutremurul din 4 martie 1977, au fost utilizate pentru o nouã escaladare a cultului personalitãții. Instrumentul de conducere a societãții a devenit Securitatea, nu partidul.

Osificarea într-un nou stalinism, cu o conducere de un reacționarism evident, face ca regimul din România sã se plaseze probabil printre cele mai dure dictaturi din lume de la această orã. Libertãțile înãbușite și blocarea oricãror posibilitãți de afirmare a personalitãții umane, refulează în degradarea generalã a vieții.

Bararea oricãror cãi de acțiune politicã, accentul tot mai mare pus pe menționarea unei *unitãți* de fațadã, obținutã prin represiune, limitarea tuturor libertãților cetãțenești, în afara aceleia de a aclama pe conducãtor și mai presus de toate, imposibilitatea unor forțe din interiorul partidului care se considerã responsabile față de istorie, de destinele țãrii, de a influența pe cãi politice normale un curs logic vieții, au dus ca la violența oficialã sã se rãspundã prin încercãri de a aplica violența.

La începutul anilor șaptezeci, generalul de armatã Ion Șerb a încercat o loviturã de stat. Firește, opinia publicã nu a fost informatã asupra acestui caz, dar organele însãrcinate cu dezinformarea au lansat imediat zvonul, insistent și ostentativ difuzat, dupã care generalul Ion Șerb era omul... rușilor. În cazul altui general nu s-a mai putut relua aceeași placã. Este însã limpede cã fuga în occident a generalului Ion Pacepa (1978), despre care numai datoritã telegramelor agențiilor de presã, s-a aflat cã era consilierul secretarului general în probleme de spionaj și șeful adjunct al contrainformațiilor (DIE), a constituit o reacție la climatul politic instaurat de N. Ceaușescu și de soția sa în partid și în țarã. Mai târziu, pe la începutul anului 1983 mai mulți agenți de presã au difuzat din București știrea unei tentative de înlocuire a secretarului general din funcția sa, de cãtre un grup de ofițeri superiori ai armatei, urmatã de executarea lor. Nici această informație nu a fost confirmatã sau dezmințitã oficial.

Un efect direct al dictaturii personale și al conducerii țãrii dupã legi inventate de la o zi la alta este proliferarea unei corupții fãrã precedent. România a început sã semene tot mai mult cu o provincie a orientului sovietic, condusã de cãtre mafii locale, care înfloresc și își extind influența la umbra binefãcãtoare a ”Stejarului de la Scorniceşti”, în pofida diverselor coduri *ale eticii și echitãții socialiste* și a demagogiei despre *omul nou.* Cei care s-au acomodat astfel foarte bine cu sistemul de dictaturã personalã și al cultului personalitãții, încercã chiar sã-i exploateze defectele în folos personal, procedând cu statul spoliator, așa cum procedează el cu cetãțenii: jefuindu-l. Se

produce o ciocnire de interese, din care sar scântei: statul nu admite hoțului de pãgubaşi sã aibã faţã de el aceeaşi atitudine pe care el o aplicã tuturor. *Înalta principialitate a umanismului socialist,* cãlcatã astfel pe bãtãtura *intereselor generale* şi a *averii obşteşti*, precum şi a altora tot atât de sensibile, scoate le ivealã rãzbunãri crunte, cu pedepse exemplare.

În România acestor ani au fost pronunțate pedepse cu moartea pentru delicte economice.

În locul unei încheieri la considerațiile de până acum, privind acțiunea de înălțare a unor idoli naționali, vom spune cã nu putem risca o încheiere. Aceasta pentru cã însuși cultul personalitãții se aflã în plin avânt. Și probabil cã ne va mai oferi încã multe exclamații de uimire.

TREI DIVERSIUNI ALE DICTATURII PERSONALE ȘI ”SECRETUL” LONGEVITÃȚII EI

DIVERSIUNEA ”RESTITUIRII”

Lucrarea de recunoaștere a valorilor naționale prin prisma istoriei a fost vastã și în jurul ei s-a fãcut destul zgomot pentru a nu repeta și noi adevãruri cunoscute. Ne propunem, în schimb, sã relevãm acele aspecte legate de manevrarea sentimentului național și patriotic în favoarea cultului personalității.

Ca într-un teatru în teatru are loc și în cadrul acestei diversiuni, o subdiviziune. Tocmai aprilie 1964, care a deschis acest drum, este falsificat prin omisiune. Ceea ce a fost primit prin moștenire, a exploatat în favoarea sa și a risipit în cel mai scurt timp, este prezentat de crainicii de curte drept un câștig obținut prin activitatea secretarului general și deci, un merit al lui în exclusivitate, se lasã sã se înțeleagã.

Anexarea trecutului național s-a extins prin filiație: întrucât partidul își are rãdãcinile istorice în Sarmizegetusa, secretarul general se trage direct din Burebista, Decebal, Gelu și Menumorut.

Sã încercãm a privi latura pozitivã a acestui efort, prin aceea cã P.C.R. se vede parte a peisajului istoric național, mai ales cã de decenii întregi, în acest cadru nu mai este loc decât pentru șefii lui. Îl vom interpreta drept o autocriticã la adresa poziției antinaționale și antipatriotice din trecut și ca un angajament cã o atare poziție nu se va mai repeta.

Numai cã imediat ce analizezi fie și superficial situația de astãzi, poți constata cã angajamentul neformulat nu are nici un fel de acoperire în fapte. Dacã un caracter antinațional, în sensul teoriilor privind unitatea țãrii pentru care a militat în anii douãzeci, treizeci și patruzeci a fost abandonat, caracterul antipatriotic și antipopular se aflã pe reversul monedei pe care și-a imprimat efigia cultul personalității. Poate într-adevãr, partidul regretã vremea când a militat pentru dezagregarea statului național român. Dar sãrbãtorile aniversare sunt nu numai exacerbate, dar și golite de conținutul lor real patriotic, în

locul căruia pune unul patriotard-partinic. Aceasta dovedește că regretul nu este sincer. Noua viziune asupra istoriei poate fi privită ca o modalitate de lepădare de crusta trecutului, numai în cadrul unui angajament pentru un viitor fără dictatură, fără cultul personalității și fără îngrădirea drepturilor și libertăților umane.

Ceea ce se întâmplă astăzi cu poporul român, mizeria materială și spirituală în care a fost aruncat, supravegherea polițienească generalizată a individului, măsurile de constrângere în toate domeniile, mergând până la amestecul autorității în cele mai intime aspecte ale vieții personale, toate extinse asupra întregului popor, dovedesc că secretarul general al partidului este un demn continuator al preceptelor profesate de Komintern, în spiritul cărora s-a format de tânăr și care au determinat modul său de a gândi pentru totdeauna.

Atitudinea de prigoană și de adversitate nu se mai răsfrânge asupra țării ca entitate istorico-geografică, ci asupra poporului român. Un patriot, așa cum vrea să pară *dânsul*, în pozele cu eșarfă tricoloră de pe coperțile cărților de export, nu poate avea politica internă pe care o practică. Una din două: ori ești patriot român și atunci nu institui dictatură și mizerie, ori nu ești și le institui. Viața și nu gălăgia propagandistă oferă o singură alternativă în această chestiune.

Care este atunci logica acestei gălăgii pe marginea patriotismului? Întrucât partidul devine acum continuatorul tuturor tradițiilor naționale, iar prin filiație, șeful de partid personificarea tuturor deziderateloe naționale, orice critică la adresa dictaturii, a cultului personalității, a pauperizării poporului, a prigoanei asupra drepturilor și libertăților omului etc., va fi în mod automat calificată drept o atitudine *antipatriotică.* Această confuzie voită a numelui țării cu cel al persoanei de la putere este, de astfel, calul de bătaie al propagandei. Este subdiversiunea pusă în aplicare, pentru a putea aduce la nevoie, sub o literă de cod penal care condamnă acțiunile împotriva țării, pe cele care fără echivoc sunt îndreptate exclusiv împotriva dictaturii. Acesta este mecanismul de răsturnare cu capul în jos a noțiunilor: adevăratul patriotism al zilelor noastre care constă în apărarea intereselor maselor de milioane, în fața împilatorilor acestora, va fi o acțiune nu numai antipartinică, ci și antipatriotică, în timp ce prigonirea poporului sau aplaudarea prigonitorilor este o politică de fierbinte patriotism.

Această subdiviziune nu este nici ultima, nici cea mai importantă. Următoarea se referă tot la trecutul de *luptă.* Este evident pentru oricine că originea cultului personalității lui Nekulai Andrușevici se află în cel al lui Stalin, pe care nu-l copiază identic, după cum nici dogmatismul anilor cincizeci nu re-

vine în *anii* (*de*) *luminã* în aceleași forme, deși este limpede ca ziua cã neo-dogmatismul acestor ani este o reeditare a celui despre care se credea cã a apus pentru totdeauna. Cu toate acestea, se încearcã acreditarea ideii dupã care în epocile trecute, cu *pete* și cea prezentã, a *demnitãții restituite*, chipurile nu mai existã nici o legãturã, despre continuitate neputând fi nici vorba: ca o linie de graniță le-a despărțit Congresul al IX-lea.

Într-adevãr, existã deosebiri nu numai între ceea ce reprezenta partidul înainte de 1965 și dupã aceastã datã, dar și între mai multe etape parcurse de frãmântata formație care conduce de aproape patru decenii destinele României - unele sperãm cã au reieșit din paginile acestei lucrãri - dar nu poate fi vorba nicidecum de un alt partid, pentru ca el sã-și decline rãspunderea pentru trecut. Structurile sale osificate sunt ele însele o dovadã a continuității. În aceastã direcție, a negãrii continuității partidului, anumite organe de presã dirijate (*Scânteia* este feritã de riscurile pe care le incumbã poziția), fac mult caz din faptul cã responsabilii de politica P.C.R. între 1948-1958 ar trebui acum cãutați printre exilații originari din România, aflați în țãrile vestice, eventual în Israel, și cã deci rãspunderile pentru abuzurile și dogmatismul *deceniului negru*, nemaiaflându-se în interior, el, partidul, este basma curatã. Dar pentru perioada urmãtoare?

Cât de necurat este acest raționament se poate vedea și din aceea cã mai întâi, actuala conducere și nu cea anterioarã, în dorința de a scãpa și de eșalonul secund al *gãrzii vechi*, a încurajat ea însãși emigrarea, cu precãdere a martorilor trecutului P.C.R ., dupã care îi face rãspunzãtori de la distanță de fenomenele negative din trecut, fãrã sã mai reținã nimic pentru conștiința colectivã a partidului, pentru cea individualã a conducãtorilor sãi, de față la toate abuzurile, nici atât.

Dar pentru perioada anterioarã a anului 1948?

Pentru a-și asigura flancul naționalist, nu stricã unele mãsuri de precauție, încât din când în când secretarul general declarã *cã* ”*trebuie sã combatem orice manifestãri de naționalism, șovinism, rasism, antisemitism, care degradeazã și înjosesc omul* ” [519]. Dar nu vede nici o contradicție între acest imperativ și propria explicație a faptului cã decenii în șir partidul a militat pentru dezmembrarea statului național român, printre altele și din pricinã cã la Komintern se numeau ”*cadre de conducere ale partidului, inclusiv secretarul general, dintre oameni din afara țãrii care nu cunoșteau viața și preocupãrile poporului român. Membrii mai vechi ai partidului își amintesc cã la Congresele al IV-lea și al V-lea au fost desemnați ca secretari generali ai Comitetului Central al Partidului Comunist din România doi militanți ai altor partide comu-niste. Dacã ne amintim cã și alți conducãtori ai partidului nostru au fost de-*

semnați în acea vreme din rândul unor oameni care nu trăiau în România și nu cunoșteau condițiile sociale și politice ale țării ne dăm seama ce daune a provocat această practică luptelor revoluționare din țara noastră în acea perioadă ” [520].

El nu vede contradicția, dar nouă să ne fie permis a o sesiza. La o analizã și superficialã a acestui citat, se poate constata o substituție: cauzele ideologice care au determinat cunoscuta linie politicã a P.C.d.R. sunt înlocuite cu cele de ordin subiectiv. Diversiunea este subtilã: pentru cã partidul era condus de ”*militanți ai altor partide comuniste*” și de persoane ”*care nu trăiau în România și nu cunoșteau condițiile sociale și politice*”. Secretarul general se preface a nu ști istoria propriului partid. Or, în 1940, când P.C.d.R. a salutat desprinderea de trupul țării a Basarabiei, Bucovinei și Cadrilaterului, un partid comunist ”exterior” nu mai exista, era numai unul în interior, având în frunte numai ”*militanți ai propriului partid* ”, respectiv pe Foriș, Dej, Pârvulescu, Ana Pauker, Maurer și pe alții. Dacã vom da crezare biografiilor, chiar actualul secretar general nu era un fitecine, dar nici atunci, nici dupã aceea nu a luat o atitudine patrioticã în acest sens. Mult mai târziu, când P.M.R. era condus de un ”*militant al propriului partid* ”, în 1948, iar actualul secretar general era membru al comitetului central, Vasile Luca, care era al treilea om din partid, scria negru pe alb cã *burghezia și moșierimea*, cum spunea el fostelor clase conducãtoare ale țării, ”*transformaserã Transilvania, Basarabia și Dobrogea în niște colonii ale lor* ” [521], adicã exact cum își scria partidul manifestele prin anii douãzeci și treizeci. Nu avem cunoștințã ca Vasile Luca sã fi fost pus la punct de cãtre actualul secretar general. Este limpede cã este vorba pentru toate perioadele de atitudini politice pe o bazã ideologicã, aplicatã cu aceeași sârguințã de militanți bãștinași, ca și de cei numiți din afarã.

Fiind clar cã este vorba de ideologie, nu ne mai rãmâne decât sã observãm cã acest mod de a scuza eșuarea partidului în anii de ilegalitate prin cauze subiective, deschide poarta unor atitudini naționalist-șovine, iar pentru cã majoritatea militanților din acea vreme erau evrei și unguri (ultimii veniți în partid tocmai din pricinã cã militau pentru anularea Unirii Transilvaniei cu țara), unor atitudini antisemite și naționaliste. Din pãcate, datele oferite de realitatea românească din anii când nimic nu a rãmas necontrolat de dictatura personalã, ne indicã proliferarea unor asemenea atitudini, nedescurajate de declarațiile de principiu.

Obiectivitatea ne obligã sã ne amintim cã același partid și nu altul se afla la conducerea țării și în genere aceiași oameni se aflau în comitetul central sau erau activiști cu rang superior, când dacã cineva spunea despre sine cã este român era acuzat de naționalism-șovin, (în afara lui Pãtrãșcanu

au existat şi alte zeci de cazuri mai mici), când pentru intonarea Horei Unirii, cu care astãzi se deschide şi se închide programul zilnic la televiziune, nişte tineri au fost aruncaţi în închisoare şi când pentru fraza: ”*Transilvanie, eşti întregime a noastrã!* ”, strigatã într-o excursie de pe vârful unui munte, studentul I.I.D. a fost judecat şi condamnat politic (şi asta, în 1959!). Cei care fãceau acea politicã erau în bunã parte oameni care ”*cunoşteau viaţa şi preocupãrile poporului român* ”, fiindcã erau de-aici şi se întreceau cu ceilalţi sã servească mai bine.

Din fericire, acele vremi au apus pentru totdeauna.

Partidul oferã astãzi exemple de înalt patriotism al conducãtorilor sãi. Dintre toate, cel mai elocvent ni se pare, adevãratã operã de conciziune, cel sintetizat într-o formulã de trei cuvinte: *Partidul-Ceauşescu-România.*

În ea se aflã concentratã întreaga mãsurã a atitudinii şefilor supremi faţã de ţarã: România trebuie sã fie fericitã cã în noua carte de istorie, numelui ei i s-a fãcut totuşi onoarea de a fi fost trecut în coadã, dupã cel al *conducãtorului.*

DIVERSIUNEA ”DEZVOLTÃRII”

Mai ales pentru perioada începutã dupã Congresul al IX-lea, a devenit un cal de bãtaie preferat, din care s-a stors tot ce s-a putut în materie de foloase propagandistice.

Se face abstracţie de faptul cã fiind unica forţã politicã şi economicã existentã în ţarã, partidului îi incumbã în prezent sarcina pe care clasele diriguitoare din trecut, dacã ar fi fost şi astãzi la cârma ţãrii, ar fi îndeplinit-o probabil nu mai puţin bine decât a fãcut-o el, dar în mod sigur cu mai puţine suferinţi şi privaţiuni pentru poporul român. Deci, cã o eventualã absenţã a sa de pe scena istoriei, cel puţin din acest punct de vedere nu s-ar fi resimţit.

Tot astfel se face abstracţie, relevându-se rolul sãu de factor determinant al progresului economic al ţãrii, de faptul cã altele s-au industrializat ori au înfãptuit revoluţia tehnologicã a secolului nostru, la care România are restanţe, la aceastã orã pãrând irecuperabile, neavând la putere un partid comunist care sã le dirijeze.

Lãsãm la o parte toate aceste considerente şi reţinem faptul cã realizãrile sale în aceastã direcţie în *anii* (*de*) *luminã*, ocupã spaţiul cel mai întins, când regimul este nevoit sã prezinte rapoarte sau în presã, ele ţinând loc şi

de materie pentru umplut cu vorbe gãurile imense lãsate de extirparea faptelor, a problemelor, a materialului istoric autentic al acestor ani.

Mai ales de când guvernul este condus din birourile comitetului central, iar rolul conducător al societății l-a preluat Securitatea, partidul a devenit dintr-un instrument politic unul economic. Pe această linie, succesele sale au fost importante. Propaganda a făcut caz prin anii șaizeci de *miracolul economic românesc*, evident pentru a demonstra că și comunismul este capabil de miracole, chiar dacă termenul este la origine mistic, nu numai capitalismul.

Când o simplă conjuncturã internațională defavorabilă s-a ivit la orizont, cum a fost criza petrolului, cu creșterea prețurilor la țiței, punând capăt euforiei generale a dezvoltării, întregul eșafodaj economic construit de P.C.R. și de secretarul său general, s-a prăbușit, ceea ce conducerea de partid a încercat să ascundă, domeniu în care având experiență, i-a reușit. Acum dictatura personală se află prinsă în capcana pe care și-a întins-o chiar ea și din care se zbate să iasă fără ca să-și scurteze zilele.

Ea aratã spre criza economicã mondialã, pentru a se absolvi și de astă dată de răspunderi, drept cauza dezastrului economic al țării, pe când criza a jucat doar rolul de hârtie de turnesol, punând în evidență natura politicii conducătorilor de partid. Prăbușirea sistemului economic conceput de ei, declanșatã încă din 1978 și devenită fenomen catastrofal, cel puțin până în 1984, se datorează nu industrializării în sine, o operă absolut necesară, ci modului cum s-a făcut ea. Întâia eroare evidentă a dictaturii pentru care plătește poporul român - sperăm să vină acea zi sfântă când va plăti și ea! - a fost dogmatismul stalinist, faptul că a privit opera de industrializare ca pe un concept dogmatic-ideologic, ca pe un act de fidelitate față de precepte, așa cum au fost ele dezvoltate în teorie și aplicate în practică de Stalin (dezvoltate, pentru că formularea lor inițială a aparținut lui L. Troțki).

În problema cheie a dezvoltării viitoare a țării, s-au polarizat încă din pornire două poziții distincte: a patrioților, reprezentați de I.Gh. Maurer și Al. Bârlădeanu, pe de o parte și a dogmaticilor stalinişti, în frunte cu secretarul general, pe de alta. Demiterea fie și pe rând a lui Bârlădeanu, urmat de I.Gh. Maurer, a însemnat izgonirea viziunii realist-patriotice, în favoarea celei exclusivist dogmatic-ideologice. Aceasta din urmă a fost dublată de încă un fenomen specific cultului personalității: improvizația, amatorismul oportuniștilor, de acord cu orice emanație a spiritului prezidențial, chiar și când contrazicea în mod flagrant cele mai elementare legi economice. Este efectul direct al ridicării peste noapte a unor activiști fără personalitate și incompetenți, care prin supunere slugarnică fac dovada recunoștinței că au fost ridicați în clasa de sus.

Nu în faptul cã mase de oameni cãrora li s-au rãpit personalitatea sunt scoase sã scandeze numele secretarului general, se vãdește, în ultimã instanță, rãul pe care l-au adus cultul și puterea personalã, ci cã în fața acestei puteri absolute în stare sã confere actului decizional un caracter aventurist, care se poate dovedi catastrofal pentru țarã, nu mai existã nimeni care sã-i opunã rezistență.

Din momentul în care victoria a fost de partea viziunii ideologice dogmatico-staliniste privind industrializarea României, accentul s-a pus pe dezvoltarea siderurgiei și a industriei grele, (în condițiile în care în țări cu tradiție, mari întreprinderi își închid porțile din pricina supraproducției, a concurenței acerbe și a lipsei de comenzi), fãrã prea multã legãturã cu relațiile economice mondiale, dar nici cu cele interne, cu principiul elementar al rentabilității. Nici Dej nu a excelat prin detașarea de la dogme, dar cel puțin s-a servit de ele în marea sa lucrare de obținere a independenței față de Moscova.

La aceasta se adaugã și rãzboiul declarat micii proprietãți private țărănești și micii producții agro-alimentare, în condițiile în care marea agriculturã *socialistã* a devenit singura valutã, moneda acceptatã în schimbul importurilor de tehnologie, populația fiind lãsatã practic sã flãmânzeascã.

Dacã și în condițiile unor teorii încuiate și anacronice, partea practicã ar fi fost lãsatã pe seama celor mai competenți economiști, ar mai fi rãmas o șansã pentru un echilibru într-o economie și așa minatã prin concepție de racile. Nenorocirea *anilor* (de) *luminã* a fost însã substituirea cadrului științific prin *indicație*, a cãrei sursã de inspirație a fost și este megalomania. Grandomania nãscutã din ignorarea oricãror relații evidente a fost ca realismul, înțelepciunea, presupunând și o dozã de prudență, sã fie înlocuite prin aventurism. Aventurismul economic a fost euforia creditelor la marile bãnci internaționale, al cãror sprijin pentru așa numitul *curs independent* al secretarului general nu era chiar atât de dezinteresat, dacã la începutul anilor optzeci România s-a trezit în fața unor datorii, cãrora din cauza unor dobânzi exorbitante, nu le mai putu face față, (decât contractând credite noi, pentru achitarea celor vechi). În disprețul pentru poporul pe care-l conduce *spre cele mai înalte culmi ale civilizației*, șeful de partid și de stat, din partea sa nu a catadixit sã-l informeze cu cât l-a înrobit. Și plãtește de douã ori: o datã pentru a ține în viațã în mod artificial niște industrii falimentare, și a doua oarã, pentru a plãti datoriile de miliarde contractate în numele, dar fãrã știrea sa, pentru a le ridica. (La începutul anilor optzeci agențiile de presã concretizau cuantumul acestei datorii externe la o cifrã între 12 și 13 miliarde de dolari).

În fața unor mari trusturi și corporații bancare, continuitatea dictaturii personale din România a fost și este o garanție a solvabilitãții țãrii, precum și

a faptului cã vor avea pe mai departe o piațã de desfacere pentru un capital financiar, care neplasat, rãmâne mort. De aceea lui i s-a acordat sprijin pe toate cãile posibile. Și nu poporului român înfometat și ținut sub permanentã supraveghere polițieneascã, de la care *fiul* sãu *cel mai iubit*, a smuls și laptele, și untul, și carnea, și fructele, și ultima bomboanã de la gura copiilor, pentru a le preface în valutã.

Sub firma luptei pentru câștigarea independenței economice, dupã cea politicã, fațã de superputerea de la rãsãrit, șeful de partid și de stat a sfârșit prin a o sacrifica din nou. Când plimbat cu caleașcã regalã în cutare metropolã occidentalã, când gâdilat cu volumele *gândirii* sale, tipãrite la București și expuse în vreo librãrie occidentalã, el este - așa cum toți oamenii lui o scriu - principalul creator al acestei politici, dar și principalul rãspunzãtor pentru sacrificarea unui mare act național și renunțarea la el, pe altarul unor interese strãine de poporul român.

Chiar dacã altarul este altul.

DIVERSIUNEA ”NESUPUNERII”

Interesul puterilor occidentale fațã de manifestãrile de independențã ale României, a determinat sprijinirea fãrã reticențã și întãrirea prin numeroase mijloace de care dispun aceste state - de la cele economice și politice, la cele diplomatice - a regimului din România. În cadrul sprijinului diplomatic, invitațiile fãcute cuplului din conducerea țãrii și a vizitãrii României, pentru încurajarea cursului ei *independent*, au avut loc deopotrivã în faza relativ progresistã a acestui regim, care a durat cel mult trei-patru ani, de la 1965 la 1968, dar și când apãsarea exercitatã de exponenții dictaturii personale, devenise evidentã și tot mai înãbușitoare*.

Închiderea nu unui singur ochi, ci a amândurora, de cãtre guvernele unor state occidentale la suferințele unui întreg popor, continuând sã acorde sub toate formele sprijin unui personaj a cãrui politicã internã reacționarã și opresivã și în cancelariile acestor țãri este apreciatã negativ, crează în sufle-

*) Între 1965-1981, șeful de partid și de stat a fãcut 159 de vizite în 71 de țãri ale lumii. În aceeași perioadã au vizitat România șefi de state și de guverne din 64 de țãri, numãrul total al vizitelor fiind de 138. Au apãrut 80 de volume cu biografia secretarului general, completate de *Texte alese din cuvântãrile sale*, în 19 limbi.

tul poporului român o profundă dezamăgire şi-i zdruncină încrederea pe care o mai nutreşte încă pentru ţările care în faţa lui reprezintă o întruchipare a principiilor de libertate şi democraţie.

Generaţiile actuale, este adevărat, nu mai aşteaptă să vină *americanii*, aşa cum speraseră cele anterioare, ele ştiu că dacă nu-şi vor rezolva singure problemele nu va veni nimeni să li le rezolve - deşi n-au ajuns încă la acel grad de conştiinţă de a sfida pericolele şi a se uni în acest scop - dar privesc cu deziluzie la felul cum din relaţiile tagmei conducătoare cu lumea, pe baza principiilor *independenţei şi suveranităţii*, fiecare încearcă şi reuşeşte să tragă foloase numai pentru el: guvernele occidentale cu satisfacţiile lor politice de a adânci o fisură în blocul estic, dictatura - cu poziţia externă întăritã, cu o recunoaştere care a făcut-o să se simtă tot mai sigură de sine şi să acţioneze ca atare pe plan intern.

Prinzând regula jocului, dictatura ştie că trebuie să-şi merite atenţia şi numele de *rebel estic* şi în consecinţă îşi reînnoieşte în permanenţă vitrina cu noi acte de *nesupunere*. Deşi, în fond, ea nu se deplasează cu o iotă de la disciplina lagărului.

Sprijinitorii acestei politici externe atât de *creatoare*, dacă nu introduc în formula lor politica internă a regimului sau introduc numai un aspect-două (emigrarea unor grupuri etnice sau atitudinea faţă de anumite culte religioase), se pun totuşi într-o vădită contradicţie când se fac că nu văd sau chiar nu văd, Dumnezeu mai ştie!, că abordarea aceleiaşi probleme pe plan extern, se bate cap în cap cu felul cum ea este tratată pe plan intern. Regimul de la Bucureşti a făcut şi continuă să facă mare caz de respectarea principiilor Acordului final de la Helsinki, întrucât ele îl asigură împotriva unei posibile intervenţii militare din partea ţărilor *frăţeşti*, dar evocarea aceluiaşi document final de către indivizi în argumentarea drepturilor lor, declanşează de cele mai multe ori prigoana condusă prin Securitate. Regimul secretarului general n-a urmat modelul sovietic de rupere a relaţiilor diplomatice cu Israelul după războiul arabo-israelian din 1987, şi se menţin relaţii bune cu acest stat, dar în interior a introdus în secret o clauză, care a mai funcţionat în România sub o altă dictatură, un fel de *numerus clausus,* care limitează accesul persoanelor de origine evreiască la anumite activităţi, ba mai mult, din când în când au loc izbucniri antisemite, în condiţiile în care nimic nu scapă de sub controlul partinic anticipat. La O.N.U., România s-a distanţat de ruşi şi a făcut-o într-un mod inteligent, întinzând coarda atât cât trebuia, ca să nu plezneascã, dar când secretarul general şi-a simţit *domnia* ameninţată şi cuţitul la os, călcându-şi pe mândria naţională mult trâmbiţată, a alergat la ajutor tocmai la ei. Este adevărat că din motive deja explicate, (printre altele şi pentru a nu oferi un

precedent, aplicând proverbul românesc *Ce ție nu-ți place altuia nu face*), dar pentru propriul popor a creat un regim de autenticã autoocupație. Se atrage atenția occidentului în mod discret cã este pentru limitarea numãrului de rachete *în est și în vest,* face publicitate atunci când se opune unor manevre ale Tratatului de la Varșovia pe teritoriul propriu, își fugãrește cetãțenii în marșuri ale *pãcii*, dar este greu sã gãsești o țarã mai militarizatã decât România și un regim polițienesc în permanent rãzboi, purtat cu mijloacele cele mai dure, cu propriul popor. Trimișii Bucureștiului teoretizeazã de la toate tribunele internaționale necesitatea unei *noi ordini economice și politice mondiale*, dar este cel mai temut adversar al unei asemenea noi ordini în interior, mai necesarã decât oriunde. Exemplele ar putea continua.

Contradicția dintre politica internã și externã, mergând pânã la îmbinarea unor elemente de neconciliat în maniera cunoscutã de inversare a circuitelor, încât negrul devine alb și albul negru, se numește în cazul de față *unitatea dialecticã între politica internã și externã.*

O asemenea unitate ar dori sã mențină în continuare titularii puterii. Ea le convine de minune. Atunci când totuși în virtutea principiilor democratice, se atrage atenția asupra unor încãlcãri privind drepturile omului, se scoate repede din basma principiul *neamestecului în afacerile interne.* Țara este *independentã și suveranã*, nu?

În sprijinul pe care îl acordã secretarul general al P.C.R., se creeazã impresia cã guvernele occidentale au acceptat teza conform cãreia un posibil sfârșit al domniei sale înseamnã sfârșitul luptei pentru independență și suveranitate, cã ideea naționalã n-ar mai exista fãrã întruchiparea ei personalã. Ca și când ea s-a nãscut în istorie românească odatã cu el, n-a existat înainte și o sã dispară odatã cu el. Se tulburã apele pentru a se uita cã secretarul general a preluat-o de la Dej și Maurer și a aplicat-o *în mod consecvent.* Dar așa numita consecvență nu este altceva decât un epigonism: el nu i-a adãogat nici o idee nouã. Chiar și formulãrile acestei politici sunt cele din 1964, cu adaosul doar, fãcut în 1965, cã la baza relațiilor între state mai stã și "*nerecurgerea și neamenințarea cu forța*". Neparticiparea României la invadarea Cehoslovaciei în 1968, în care unii observatori externi, cunoscãtori doar la modul superficial ai realitãților din ultimele decenii, o socot un merit al secretarului general, decurge exclusiv din politica lui Dej din perioada polemicii sovieto-chineze și din *Declarația din aprilie.* Același lucru este valabil pentru contribuția românească în diverse foruri internaționale, inclusiv în formulãrile pentru Acordul final de la Helsinki. Se presupune cã oricine s-ar fi aflat pe funcția de secretar general al partidului ar fi continuat linia trasatã de *Declarația din aprilie.* Și poate ar fi fãcut și adaosul așteptat: liberalizarea internã. Cu

atât mai abitir o asemenea politicã va continua pe viitor şi fãrã un regim de dictaturã personalã şi de cult al personalitãţii.

Ascuţişul principiului *neamestecului în afacerile interne* regimul îl îndreaptã deci tot spre interior. Pentru prima datã fusese utilizat, şi cu succes, de diplomaţia Stalin-Molotov. Acum este preluat integral de învãţãceii acestora din conducerea P.C.R. şi aplicat de asemenea *în mod consecvent* atât de bine, încât şi cetãţenilor proprii le este strict interzis amestecul în afacerile interne ale propriei ţãri. El mai are şi funcţia de zid de care sã se izbeascã orice încercare a democraţiilor din exterior de a indica spre abuzurile interne. În spatele unui asemenea zid, puterea poate face cu poporul pe care îl dominã, orice. Asta s-a vãzut deja.

Mai constatãm un lucru: în timp ce primeşte sprijin şi unele elogii pentru politica sa externã, conducerea ţãrii, care înainte de toate este o conducere de partid - *guvernul de la Bucureşti* este doar o formulã, pentru ceva ce nu existã - face cu ochiul spre rãsãrit, pentru ca sã se ştie cã aceasta nu este decât o tacticã a înşelãrii adversarului comun. Aprobarea şi binecuvântarea tacite pentru fiţele *rebelului*, existã implicit. Fãrã ele nu ar face un pas. Peleri-najul anual la celebra Ialtã, la *invitaţia*, de fapt chemarea lui Brejnev, în cadrul primirii pe rând a conducãtorilor est-europeni, poate da anumite indicii în acest sens: anul 1964 a fost recunoscut şi ratificat pânã la urmã şi de ruşi. Iar în 1975, la Helsinki, România de fapt s-a asigurat cã o crizã similarã celei din 1968 nu va mai avea loc. Cazul Poloniei demonstreazã cã Acordul final funcţioneazã ca frânã. În timp ce cazul Ungariei demonstreazã cã ruşii nu vor împiedica o liberalizare internã, cu condiţia ca ea sã nu fie fãcutã - precum în Cehoslovacia anului 1968 - prin escaladarea rusofobiei. Naţionalismele de astãzi din estul Europei, cel bulgar, maghiar, polonez, românesc şi celelalte sunt o reacţie la tendinţele de rusificare şi de încercare de a lipsi aceste popoare cu tradiţii proprii accentuate, de identitatea lor naţionalã, cuprinzând în mod implicit o dozã mai mare sau mai micã de rusofobie. Conducerea sovieticã ştie asta şi de aceea a dat înapoi faţã de anii cincizeci, în prezent ducând o politicã de menajare a susceptibilitãţilor naţionale, (în afarã de cazul când nu foloseşte ea însãşi naţionalismul unora împotriva altora, pentru a împiedica o unire a acestor naţiuni în interesul comun, de pildã, pe unguri împotriva românilor, printre altele şi ca represalii pentru *revenirea* spectaculoasã a partidului în problema anexiunilor sovietice de la ţara noastrã, sau pe bulgari împotriva iugoslavilor). Problema în cazul ţãrii noastre este de a pune întotdeauna interesele naţionale înainte de orice, a nu uita o clipã poziţia noastrã geograficã şi a nu crea tensiuni pe teme gratuite. Secretarul general pesemne ştie asta, pentru cã din când în când face declaraţii de serviciu depre *prietenie*, simultan

cu cultivarea pe sub mână a rusofobiei (vezi romanul lui Dumitru Popescu *Pumnul şi palma*).

Conducerile sovietice consecutive nu au făcut nici o obstrucție la politica de dictatură personală și de cult al personalității, ci cel mult, arătându-i prin primiri ostentativ antiprotocolare și, de regulă, prin refuzul de a-i invita și consoarta, că unitatea de măsură a dimensiunilor *planetare* ale șefului de partid și de stat, valabilă la București, nu este valabilă și la Moscova. Critici serioase la adresa unor aspecte ale politicii lui nu au venit în mod public, ci cel mult când ceva nu le-a plăcut în vreo carte, s-a scris într-o gazetă, dar și aceasta s-a petrecut, în ultimul deceniu doar de două ori (critica în *Literaturnaia gazeta* a romanului lui Marin Preda, *Delirul* și a cărții menționate mai sus de D. Popescu). Ele nu s-au manifestat nici pe tema unor diferențe de vederi în chestiuni de conținut ale colaborării în C.A.E.R. și în *Tratatul de la Varşovia.* Conducerea sovietică nu s-a arătat public nemulțumită nici când în organismele internaționale, Bucureștiul s-a distanțat în mod evident de anumite poziții ale Moscovei. Ea citește în activitățile interne ale șefului de partid și de stat român că din punctul lor de vedere merge pe un drum bun. Ei știu poate mai bine decât el unde duce acest drum: la o nouă pierdere a independenței și suveranității naționale relative. Nu-i fac obstrucții, pentru că văd în el un cioclu al acestui mare câștig național. Datele prelucrate de computerele politice le spun că deja ne apropiem de un punct foarte periculos, când nemaiavând încotro, pentru a-și salva puterea, el va servi pe tavă independența și suveranitatea cui îi va oferi continuitatea pe termen lung. Numai că alianțele României și regimul social-politic le indică și faptul că el nu va avea de ales cui anume. De aceea nu fac decât să aștepte cu răbdare momentul.

Dacă dictatura sa personală va supraviețui, Ceaușescu va sfârși prin a parcurge în sens invers drumul făcut de Dej și pe care a pornit deja.

Marele înșelat se numește poporul român.

"... ȘI POPORUL"

De cealaltă parte se află poporul. Și omul luat ca individualitate. Ceea ce ar avea să fie termenii unei formule de unitate, sunt de fapt ai unei opoziții.

Ca și independența relativă recâștigată, o prețioasă moștenire lăsată de Dej, ca urmare a *Declarației din aprilie*, a fost reconcilierea națională numi-

tã în limbajul partinic *unitatea dintre partid și popor.* Cât timp a avut nevoie de sprijin pentru întãrirea puterii sale, secretarul general l-a utilizat și cheltuit ca pe un capital. În august 1968, la mitingul din Piața Republicii, aceastã *unitate* s-a aflat în punctul ei culminant și și-a trãit și ultimele zile. La acea orã, puterea nu mai avea nevoie de solidaritatea popularã, pentru cã deja de câteva luni pusese mâna pe Securitate. Pericolul venea însã de afarã, încât imensul ei aparat era practic inoperant și de aceea pentru ultima datã, disperat, secretarul general apelã la solidaritatea maselor. Înțelegând cã este vorba de suveranitatea țãrii, acestea i-o acordarã.

În 1971, cu prilejul publicãrii *Tezelor din iulie*, el fãcea dovada cã aceste mase nu-l mai interesau pentru sprijinul lor, ci ca obiect al domniei sale. Acum vroia sã le *educe*, cu punctele înșirate ca un ordin de zi pentru o trupã, deși așa needucate *ideologic*, ele dãduserã exact în momentele cele mai necesare, atunci când li s-a cerut, dovada unei înțelegeri superioare și unanime a imperativelor momentului. Campania ideologicã lansatã în 1971 a reprezentat astfel și actul de naștere al neostalinismului național, atestat documentar.

Deși caracterul general antipopular al *tezelor* și a cotiturii pe care acestea o marcau, erau evidente, prin faptul cã primii afectați erau scriitorii, viața teatralã, cinematografia, cultura în ansamblu, *minirevoluția culturalã*, cum a fost numitã în strãinãtate campania începutã atunci, a fost interpretatã ca fiind îndreptatã prin excelențã împotriva intelectualitãții și a relativei destinderi culturale din deceniul anterior.

Nu toatã intelectualitatea a fãcut act de supunere la aceastã renaștere programaticã a stalinismului care viza *întregul popor.* Remarcabilã a fost critica formulatã de scriitorul Nicolae Breban, pe atunci membru în comitetul central, redactor șef al revistei *România literarã* și care în acel moment se afla la Cannes, criticã vizând direct noua ofensivã ideologicã. Drept urmare, el a fost exclus nu numai din comitetul central, dar și din partid și a fost alungat de la conducerea principalului sãptãmânal al scriitorilor.

După 1971, urmare directã a noului dogmatism și neostalinismului care au aruncat întreaga viațã culturalã a țãrii înapoi, un mare numãr de intelectuali, atât oameni de știință, cât și scriitori, artiști plastici, muzicieni, oameni de teatru etc. și-au exprimat într-un mod uniform atitudinea față de noul regim: exilându-se. O enumerare a intelectualilor exilați după 1971 - departe de a fi completã - este edificatoare. Scriitori, filologi, filosofi, istorici: Sorin Alexandrescu, Baruțiu Arghezi, Gheorghe Astaloș, George Banu, George Bãlan, Petre Bãrbulescu, Matei Cazacu, Ion Caraion (cvasiexpulzat), Matei Cãlines-

cu, Dan Cernovodeanu, Pavel Chihaia, Miron Chiropol, Silva Cinca, Alexandru Cizek, Ilie Constantin, Ben Corlaciu, Constantin Dumitrescu (expulzat), Victor Frunzã (expulzat), Aneli Ute Gabanyi, Vlad Georgescu (cvasiexpulzat), Paul Goma (expulzat), Emil Hurezeanu, Gelu Ionescu, Alexandru Lungu, Vasile Mănuceanu, Gabriela Melinescu, Al. Mirodan, Petre Năsturel, Ion Negoițescu (cvasiexpulzat), Virgil Nemoianu, Basarab Nicolescu, Iosif Petran, Cicerone Poghirc, Petru Popescu, Ilie Rădulescu, Andrei Strihan, Virgil Tănase (cvasiexpulzat), Dumitru Țepeneag, Mihai Ursachi ș.a. Oameni de știință (matematicieni și fizicieni), profesorii universitari: Constantin Corduneanu, Ciprian Foiaș, Mircea Predeleanu, Lili-Jeanne Nicolescu, Aurel Cornea, Al. Solian, Nicolae Dinculescu, Liviu Solomon (membru al partidului din ilegalitate), Cassius Ionescu-Tulcea, Radu Theodorescu, Millu Roth, Alexandru Bagdazar, Tudor Ganea, prof. Poenaru, Emeric Toth, Sergiu Vasilache, Alexandru Lascu, prof. Tipei, prof. Filotti, Felix Obreanu, Adrian Năstase, George Lustig ș.a. Muzicieni și artiști ai geniului liric: Costin Miereanu, Horațiu Rădulescu, Ileana Cotrubaș, Marina Crilovici, Gheorghe Crăsnaru, Ion Pisso, Ladislau Konya, Ștefan Georgescu, Augustin von Kedves, Daniel Marinescu, Cvartetele *Ateneu*, și *Academica*. Oameni de teatru, regizori, balerini, cântăreți: Vlad Mugur, L. Giurchescu, Lucian Pintilie, P. Bokor, Ion Omescu, Magdalena Popa, Sergiu Ștefanski, Gh. Cotovelea, Gh. Căciuleanu, Mia Braia, Dan Nuțu, Dumitru Furdui, Alexandra Polizu, Doina Tuțescu, Lidia Ionescu ș.a. Din domeniul artelor plastice, arhitecturii, medicinei lista ar fi și mai lungã.

Mult prea repede și-a revenit stalinismul, însã în forme mai subtile. O datã stăpânã pe putere, dictatura și-a schimbat în mod radical viziunea asupra omului: el este privit acum ca o proprietate de stat, ultima naționalizare posibilã în țara în care totul a fost etatizat.

Numai cã spre diferențã de obiecte, omul reacționeazã.

Propaganda de partid afirmã cã poporul este o masã a cãrei principalã trãsãturã - dovadã a omogenității societății - este consensul, concretizat în *aprobarea unanimã și recunoștința fierbinte* pentru orice act înfăptuit de titularii puterii, cu alte cuvinte, una amorfã. Indicând spre această evidentă falsificare a realității, am comite la rândul nostru o inexactitate dacã am afirma cã în totalitatea lor, masele au o atitudine de respingere a politicii de opresiune, exercitatã asupra lor, manifestatã în lipsa posibilităților de exprimare, printr-o rezistențã pasivã, pentru cele mai însemnate pături ale societății. Dimpotrivã, reacția este diferitã de la individ la individ și de la categorie socialã la categorie socialã, fãcând posibilã o adevãratã stratificare pe verticalã a societății, în funcție de atitudinea față de situația țării sub dictaturã. Respectiv, o stratifi-

care a societății, aflatã față în față cu o datorie patrioticã.

În această clasificare vom pune între paranteze vârful piramidei și tagma profitorilor puterii, simbolizate prin *nomenclatorul comitetului central*, deși oricând oameni cu un sporit simț de răspundere față de soarta țării se vor afla certamente într-una din ultimele două categorii de mai jos. Aceste categorii sunt:

1. Pătura celor care s-au adaptat și trag foloase de pe urma racilelor societății, de pe urma corupției, nepotismului etc., fiind unul din stâlpii dictaturii personale și ai cultului personalității.

2. Pătura conformiștilor. Aceștia realizează situația din ce în ce mai dramaticã a țării, dar socotind cã având totodată ceva de pierdut, (oamenii din această categorie prețuiesc foarte mult cătușele din pricina metalului din care sunt turnate), vor suporta fără să cârtească orice li se pune în spinare. Conștiința lor este tulburată doar de câte un semn de exclamație mâhnită, legată de rezistența proprie la fiecare nouă încercare.

3. Pătura celor care nu se pot împăca cu practicile dictaturii, dar în același timp nu riscă o confruntare cu ea pe plan politic. Oamenii din această categorie nu pot suporta totuși o continuare a modului lor de existență, o lipsă a perspectivelor și încearcă o rezolvare individualã, pentru ei, a incompatibilității. În cele mai multe din cazuri, rezolvarea o reprezintă emigrarea.

4. Pătura celor care încearcă o rezolvare pentru toată categoria de oameni din care fac parte, preluându-și toate riscurile unei confruntări pe care puterea o va transforma în cazuri penale. În această categorie intră muncitorimea grevistă din marile întreprinderi, grupurile mari pentru apărarea diferitelor drepturi umane etc.

5. Disidența individualã sau de grup. Ambele aceste din urmă categorii au și curajul care lipsește tuturor celorlalte și își iau și riscurile înfruntării deschise. Dar numai acestea din urmă încearcă să influențeze însăși desfășurarea istoriei. Din acest punct de vedere, vrea forța conducătoare sau nu vrea, conștiința națiunii, a unui popor adus la starea de mutenie și de aceea și purtătorii lui de cuvânt o reprezintă cele câteva individualități numite - nu ne putem pronunța dacă termenul este propriu sau nu - *disidenți.*

O bibliografie incompletă a gândirii și acțiunii disidente în România, cuprinde: Mihai Botez, *Înapoi la comunismologia științificã*, lucrare aflatã în manuscris (1979) și *Scrisoare deschisã cãtre Vlad Georgescu*, 29 aprilie 1979; Gh. Calciu-Dumitreasa, *Șapte cuvinte cãtre tineri*, predici rostite la biserica Radu Vodã din București, Jon Dumitru-Verlag, München 1979; Constantin Dumitrescu, *Cetatea totalã*, Jon Dumitru-Verlag, München 1982, carte scri-

să în România; Victor Frunză, *Scrisoare deschisă adresată secretarului general al P.C.R.*, august 1978; *Trei scrisori deschise adresate Congresului al XII-lea al P.C.R.*, noiembrie 1979, în *Pentru drepturile omului în România*, Nord, V.F., Aarhus, 1982; *Stalinizarea României* (1978), carte scrisă în România și rămasă în manuscris, a cărei a doua variantă o reprezintă *Istoria Partidului Comunist Român*; Vlad Georgescu, *Politică și istorie. Cazul comuniștilor români. 1944-1947*, Jon Dumitru-Verlag, München 1981, lucrare scrisă în România; Paul Goma, *Scrisoare deschisă către* P. Kohout, (ian. 1977), *Limite* nr. 24-25, sept. 1977, Paris; *Tremblemant des hommes*, (Cutremurul oamenilor), Seuil, Paris, 1980: Ion Vianu, *Scrisoare deschisă lui Paul Goma*, (2 martie 1977), *Limite* nr. 24-25, Paris, 1977 *.

O bibliografie a *disidenței* românești, cuprinzând atitudini luate în țară, ar mai putea cuprinde interviuri date de Vasile Paraschiv, Virgil Tănase, Paul Goma, documentele programatice ale Sindicatului Liber al Oamenilor Muncii din România (S.L.O.M.R.), semnate de fondatorii acestuia, dr. Ionel Canã, Gh. Braşoveanu, Carmen Popescu, Nicolae Dascălu, dintre cei despre care avem cunoștință, apoi *Scrisori* de dr. Ion Vianu, Ion Negoițescu, Dorin Tudoran. Enumerarea nu este exhaustivă.

Aici trebuie menționate și criticile formulate de reprezentanți ai populației maghiare din România, la adresa politicii conducerii de partid față de naționalitățile conlocuitoare (atitudini care nu trebuie confundate cu manifestări iredentiste, naționaliste). Unul din purtătorii de cuvânt ai maghiarilor din România este Király. La data când a adresat o scrisoare (devenită publică), șefului de partid, el era prim-secretar al comitetului județean P.C.R. Covasna.

Dintre toate categoriile enunțate, aceasta din urmă a preluat misiunea de a radicaliza conștiințele, în vederea unei presiuni de jos, pentru realizarea acelor reforme și restructurări social-politice pe care o conducere retrogradată, evident că nu le mai dorește. Ideea forță care a mișcat masele în Revoluția franceză și apoi a fost înscrisă și pe steagul socialiștilor români din secolul trecut, ideea *drepturilor omului*, se dovedește și pentru veacul nostru năpăstuit, capabilă de a-i mobiliza pe oameni să dărâme bastilii.

Reacționarismul incriminat altă dată de partid și luat drept argument în represiunea împotriva forțelor politice, uneori compuse din categorii sociale întregi care se împotriveau venirii, apoi menținerii la putere a partidului comu-

*) La baza acestei bibliografii a stat lucrarea în limba englezã: *Dissent in Eastern Europe*, capitolul *Romanian dissent: its ideas* de Vlad Georgescu, Jane Lefwich Curry, J.L.C., Praeger, 1983, New York.

nist, sub pretextul cã împiedicã progresul social, a ajuns sã fie trãsãtura principalã a celor ce dețin astãzi puterea în societatea socialistã *multilateral dezvoltatã*, un grupuleț de oameni, blocând desfãșurarea normalã a istoriei, mersul ei înainte. Instalându-se la putere, ei au sfârșit prin a semãna cu niște furi de codru care au intrat în casa unor gospodari, pe stãpâni i-au legat fedeleș, iar ei s-au fãcut stãpâni peste toate.

Or, contestația de idei, abordarea drepturilor omului, afirmarea necesitãții unor schimbãri în societate sperie cel mai tare dictatura și o determinã sã declanșeze acțiunea de suprimare a oricãrei forme de disidențã activã. În libertatea de a *gândi altfel* și de a *gândi singuri*, s-a pornit de la datele oferite de realitatea social-politicã a momentului. Aproape fãrã excepție, *disidenții* nu și-au propus sã rãstoarne sistemul, acesta luând de la moara represiunii cel puțin o parte din apa care-i dã putere. Exponenții dictaturii au putut astfel constata cã se aflã în fața unui fenomen nou în materie de opoziție: ea nu mai este aceeași cu cea din anii patruzeci și cincizeci, net anticomunistã și deci cã nu-i poate reprima fizic pe exponenții ei, cum procedase pe scarã largã în primele douã decenii de putere *populară.* Asta nu înseamnã cã n-o mãnâncã palmele sã o și facã și chiar încearcã, atunci când opozanții au fost expediați peste graniță. În același timp, deposedarea lui de cãtre ultimul argument, acela al orientãrii anticomuniste, dezarmeazã regimul doar parțial: el își dã în vileag natura represivã prin *adecvarea* fiecãrui caz în parte la împrejurãrile și la interesele politice de moment ale sale. Dupã panica cu care sute de securiști și securiste sunt mobilizați împotriva de cele mai multe ori unui singur om, ale cãrui unice arme sunt ideile sale, se poate trage concluzia viziunii asupra pericolului pe care îl reprezintã *disidența*, ca purtãtoare de cuvânt și de torțã ce ar putea scoate din apatia și din inerția lor masele. Regimul își trãdeazã fãrã voie obsesia, ca mișcarea de idei, reprezentatã de individualitãți, sã nu facã prizã și sã creeze astfel o mișcare politicã de proporții care ar periclita puterea.

Opoziția individualã declaratã sau formarea de mici grupuri, constituie singurul element de progres din aceastã societate românească anchilozatã în sãrãcie, grandomanie, lingușealã, prostituție intelectualã, impostură, aventurism, minciunã, hoție, șmecherie partinicã, balcanism ideologic, corupție, strâmbãtate, întuneric la propriu și la figurat, dovedind cã principiile *drepturilor omului* nu și-au epuizat caracterul lor revoluționar inițial, în sensul pe care i l-au acordat patrioții de la începutul secolului trecut.

Organizarea este secretul impunerii de jos, din mase, a schimbãrilor mereu restante în societatea românească.

Acest lucru l-a înțeles, dar l-a și pus în aplicare Paul Goma, în februa-

rie-martie 1977. *Mișcarea Goma* la care au aderat circa 200 de oameni, (cei mai mulți pentru a li se recunoaște dreptul de a emigra), n-a putut deveni ceea ce putea și avea toate șansele să devină, dacă sistemul represiv nu ar fi funcționat ca o mașină de strivit orice act de contestație.

Acest lucru l-a înțeles, de pildă, inginerul Radu Filipescu, care a tipărit un număr de 22 000 manifeste la o mașină de multiplicat, concepută și construită de el, din care a reușit să difuzeze 20 000 și prin care convoca un miting al populației capitalei, la data de 30 decembrie 1983, prin care masele urmau să cearã înlãturarea lui Nicolae Ceaușescu din funcțiile sale. Judecat de Tribunalul militar, Radu Filipescu a fost condamnat la ani grei de închisoare. Acțiunea tânărului inginer de pe platforma Pipera este remarcabilã nu numai pentru curajul ieșit din comun, ci și pentru semnificația ei, legatã de refuzul de a accepta o situație privilegiatã, ca fiu al unui medic din ierarhia superioarã, decurgând din poziția de nepot din fiicã a doctorului Petru Groza. Astfel, adversitatea sa față de dictaturã și de cultul personalității este ea însãși un vot de blam datã activității politice a lui Petru Groza, care se aflã de asemenea la originea acestui regim.

Marea grevã a minerilor din Valea Jiului, august 1977, a marcat faptul cã opoziția a cuprins clasa muncitoare, ale cãrei nãzuințe, cel puțin teoretic, ar fi, zice-se, sintetizate de partid, pulverizând astfel imprecația demagogicã despre dubla ei calitate, de proprietar și beneficiar, într-o societate condusã de câteva persoane, care nu au nici un mandat obținut pe cãi cinstite.

Greva minerilor a fost dupã pãrerea noastrã cel mai important act de contestație de masã de la cea din 1945 încoace. Participarea la aceastã mare acțiune a peste 30 de mii de lucrãtori din abataje, caracterul perfect organizat al protestului, solidaritatea muncitoreascã exemplarã, prin care minerii au reușit sã înșele agenții de securitate amestecați printre ei, au creat toate premisele reușitei acestui act. În momentul când minerii au ținut în abataje drept ostatec pe primul ministru de atunci, Ilie Verdeț, ca o garanție cã va trata cu ei chiar șeful de partid și de stat, aflat în acel moment la palatul sãu de pe malul mãrii, și care s-a prezentat, se dovedea cã dictatura intrase în panicã. Promisiunile fãcute și cererile repede satisfãcute nu au fost decât o manevrã abilã, de moment. Represiunea abãtutã asupra minerilor în lunile și anii urmãtori, aplicatã eșalonat, soarta necunoscutã cu certitudine pânã astãzi a celor doi conducãtori și purtãtori de cuvânt ai lucrãtorilor din abataje, Dobre și Jurcã, despre care se afirmã cã au fost asasinați prin înscenãri de *accidente*, dovedesc cã titularii dictaturii *fac totul* și nu se opresc în fața nici unei mãsuri, atunci când își simt poziția amenințatã. Șiretenia personalã a secretarului general a înșelat buna credințã a minerilor care cred cã cinstea și

cuvântul de ortac, care îi caracterizează pe ei este în acelaşi timp şi o trăsătură a conducătorului convocat. În sfânta lor naivitate, minerii nu s-au asigurat de a rămâne ferm la câştigul obţinut, să li se recunoască, să-şi instituţionalizeze cadrul organizatoric creat de ei, pentru a determina schimbări mai profunde, decurgând din satisfacerea suspect de grăbită a întâielor lor revendicări şi a face imposibile măsurile de represiune care au urmat.

Despre greva minerilor, avem convingerea, vom mai auzi.

Sindicatul liber al oamenilor muncii din România (S.L.O.M.R.), organizat în primăvara anului 1979 de un nucleu de oameni, în frunte cu dr. Ionel Canã, Gh. Braşoveanu, probabil şi Gh. Calciu-Dumitreasa, dovedeşte maturizarea condiţiilor, dar şi o radicalizare a conştiinţelor, în vederea unei organizări a *oamenilor muncii* în câştigarea unui drept primordial la această orã: de a avea un dialog cu puterea nu de la sclav la stăpânul lui, ci între două forţe egale în drepturi. Cronologic, se ştie cã S.L.O.M.R. a venit înaintea *Solidarităţii* poloneze (august 1980), dar mijloacele de informare de masă din occident nu au observat cã lichidarea lui pompieristicã pune în lumină nu atât prioritatea în timp a acestuia, cât caracterul represiv sporit al regimului generalului Ceauşescu, comparativ cu cel al generalului Jaruselski, care a interzis *Solidaritatea* după ce căpătase un caracter de masă, dar nu a îndrăznit sã-l aresteze pe Lech Wallesa.

La aceeaşi atitudine a puterii care îşi exercitã autoritatea absolutã, bizuindu-se exclusiv pe violenţă sau pe ameninţarea cu ea, există semnele unei nesupuneri şi a unor replici care merg de la rezistenţa pasivă şi grevele care izbucnesc în număr tot mai mare - şi despre care în pofida acoperirii lor cu vălul *secretului de stat*, tot se aflã - până la replici violente, imposibil de explicat prin prisma teoriei despre statul în care rolul conducător l-ar avea clasa muncitoare.

În deceniul 1974-1983, au avut loc numeroase explozii şi incendii catastrofale la mari întreprinderi industriale, petrochimice etc. (Piteşti şi Teleajen, *Policolor* Bucureşti, Termocentrala Bucureşti-sud ş.a.). Unele recunoaşteri oficiale, fãcute din vârful buzelor şi numai după ce în ţarã şi în străinătate s-a aflat, vorbindu-se insistent despre ele, pot conduce la concluzia cã nu toate se datorează unor neglijenţe. Judecarea publicã la Braşov a unui muncitor, condamnat apoi la moarte, care la început a scris pe zidurile întreprinderii lozinci cuprinzând revendicări de muncã, (plata orelor suplimentare), apoi a incendiat o halã a uzinelor *Steagul roşu*, dovedeşte cã la originea multor asemenea explozii şi incendii se aflã cauze mai profunde, de ordin politic, care conduc direct la dictatura instauratã în aceşti ani. Ea îi pune pe muncitori în imposibilitatea de a-şi apăra prin mijloace câştigate încã din secolul trecut,

prin lupta sindicală, drepturile lor legitime, în fața unei exploatări atât de crunte a omului, cum nu poate fi aflatã astãzi în nici o întreprindere capitalistã din nici o țarã. Și atunci, singura cale care le mai rãmâne în disperarea lor, pentru cei care nu vor sã-și câștige existența furând, este cea la care a apelat muncitorul din Brașov, condamnat la moarte. Evident, nu există lege care sã includã în rândul mijloacelor permise, acțiunile de acest gen.

Singura fiind tot calea luptei politice individuale sau organizate.

*
* *

Probe și mãrturii noi, inaccesibile astãzi istoricilor, vor ieși la ivealã în viitor asupra acestei epoci. Dar oricât de spectaculoase vor fi unele din ele, un lucru este limpede de pe acum: nu vor avea darul sã-i modifice datele esențiale și viziunea poporului român asupra *anilor* (*de*) *luminã*, ca o mare calamitate a istoriei noastre naționale. Așa este ea receptatã astãzi, așa va fi transmisã viitorului.

Eventualele noi dovezi nu vor aduce nici un alibi justificativ și nu vor șterge nici o patã de pe chipul dictaturii personale, a cãrei instaurare atunci, în luna martie 1945, nici în luna martie 1965, nu putea fi nici prevestitã și nici bãnuitã.

Desigur privind viitorul din perspectiva prezentului, el nu ni se înfățișeazã în culorile cele mai optimiste. Dar descurajarea și neputința generațiilor actuale de a influența mersul evenimentelor, pentru a îndrepta țara pe un drum care sã asigure poporului nostru, astãzi și în viitor, o viațã demnã, îmbelșugatã, independentã, în condițiile libertãților individuale, meritatã din plin dupã atâtea decenii de suferințe și sacrificii, nu ne dau încã dreptul de a ne lãsa pradã pesimismului sumbru.

Paginile de față se încheie când pentru țarã se pune o problemã crucialã: a se supune în continuare, fãrã cârtire dictaturii personale, aceasta din urmã va sfârși prin a o distruge. Pericolul pe care dictatura lui N. Ceaușescu îl prezintã pentru poporul nostru este atât de mare, încât datoria patrioticã primordialã în acest moment a fiecãruia este de a acționa pentru a ne salva țara de la o posibilã catastrofã, incomparabilã cu nici una care a pândit-o pânã acum de-a lungul istoriei.

Am scris aceastã carte pentru a explica anume cum s-a ajuns la dictatura personalã. Cum monstruoasa dezvoltare a atras în vârtejul ei destinul fiecãrui român, de la noul nãscut la bãtrânul retras din viața activã, am socotit important a rãspunde la întrebarea *Cum s-a ajuns aici?*, cel puțin pentru a

pune pe cealaltã: *Unde ne va duce?*

Rãspunsul nu reprezintã o fatalitate. Rãspunsul depinde de noi toți.

Istoria continuã!

București, 1975-1980
Aarhus, Danemarca, 1981-1984

REVOLUȚIA ÎMPUȘCATÃ
sau
P.C.R. DUPÃ 22 DECEMBRIE 1989

SCENA BALCONULUI ȘI BALCONUL SCENEI

În acea zi memorabilă de joi 21 decembrie 1989, televiziunea națională, care stătea și ea - asemenea Securității și Armatei (poporului) cu mâna pe trăgaci, al armei ei desigur - ciuruind eterul cu imaginea unor ”cadre de nădejde” ale partidului, cu toate făcând spume la gură împotriva ”huliganilor” și ”legionarilor” de la Timișoara și a ”agenturilor străine”, care puseserã la cale - ce anume nu se spunea, deși țara și străinătatea vuiau - deci, acea televiziune, fidelă dictaturii până în ultimele ei clipe, rămasă pe emisie de fricã, ne-a dat fără să știe ce face, imaginea secolului românesc: ”cârmaciul” rămas cu gura căscată, incapabil să mai scoată un sunet, huiduit de sutele de mii de oameni adunați în piață și cărăbănindu-se de urgență cu toată șleahta lui de la balcon... Ce clipe fericite am trăit cu toții împreună!

Balconul rămâne pentru câteva clipe neocupat. Represiunea. Transferul de putere. Teroriștii. Eroii (cei adevărați), căzuții.

Transferul puterii este vizibil tot prin componența balconului, unde nu mai era loc să arunci un ac. Cum se mai călcau toți pe bombeuri să fie văzuți și să ocupe repede posturile libere din conducerea țării! Posturile, vilele... În orice caz, după disperarea de decenii că Europa de est se mișcă, lumea se schimbă, istoria înaintează, numai noi zăcem în încremenire, în afara ei, fap-tul că la acel balcon au apărut niște oameni (unii în pulovăre, probabil sincere, nu de travestire) și nu ”conducătorul suprem” cu ”tovarășa”, s-a adeverit că și România s-a mișcat și că vom reintra din nou în istorie, n-am avut o clipă de ezitare să-i aplaudăm, să fim cu ei, fără nici o altă dorință decât ca țării, în sfârșit, să-i fie bine. Și oamenilor de la noi... Așa i-a aplaudat și străinătatea, puțin mai sentimentală și mai puțin circumspectă ca de obicei.

De la acest balcon ni s-a citit o listă a persoanelor care compuneau ”Consiliul F.S.N.” (cer iertare pentru posibila inexactitate a unor denumiri, acum și pe viitorul acestor considerații). În consiliul, a cărui componență era citită cu glas triumfător (”*Am învins! Și de aceea*...”), majoritatea erau oameni cunoscuți. Prin numărul lor, locul întâi îl ocupau foști înalți activiști ai P.C.R. (”funcționari de partid”, spun condeiele occidentale). Drept președinte a fost menționat dl. Corneliu Mănescu, fost sub Dej în eșalonul întâi al conducerii,

ministru de externe detronat de detronatul, care însă în imaginile transmise de televiziunile occidentale era ”jucat” de regizorul Sergiu Nicolaescu, nu se știe prin ce împrejurări ajuns de la blidele regimului de dictaturã, pe care le-a lins bine de tot, direct în rândul inspiratorilor revoluționari, încurcãturã oarecum comicã și prezențã, care de la început, pentru cine vedea cu un ochi întrebãtor totul, nu pãrea foarte ”cușer”, cum spun evreii.

Acești activiști ai P.C.R., unii din ei chiar ilegaliști, intraserã tacit sau pe față în adversitate cu ”conducãtorul” fugit de rãspundere cu savantã cu tot. Dl. Corneliu Mãnescu - care nu prea a apãrut în public nici atunci, nici după această datã - reprezenta grupul de semnatari ai Scrisorii foștilor înalți demnitari cãtre Ceaușescu, atunci când numãrãtoarea inversã începuse.

Rãmâne valabil și astãzi ceea ce scrisesem despre aceastã Scrisoare încã de la publicarea ei în mediile occidentale, în 1989:

”**Actul suprem al foștilor lideri sau înalți funcționari ai partidului (”Scrisoarea celor șase”, respectiv : Gh. Apostol, Al. Bârlãdeanu, S. Brucan, C. Mãnescu, C. Pârvulescu, M. Rãceanu) a intervenit nu când semnatarii ei se aflau în funcții și când organizarea grupului lor ar fi avut nu numai un efect psihologic ci și eficiență practicã, ci multã vreme după ce fuseserã dați la o parte, poate chiar ca reacție la trecerea lor pe linie moartã. Cu toate aceste aspecte reale, gestul lor fãrã precedent în această formație din totdeauna anchilozatã în stalinism, este un eveniment, și încã unul de prima mânã. Numai gestul. Cât privește conținutul scrisorii, era de dorit din partea atâtor foști conducãtori, mai mult. Înmiit mai mult. Aceste minți, care mãcar împreunã trebuiau sã fie strãlucite - cine a condus, Doamne, România! - îl reclamau pe N. Ceaușescu lui... N. Ceaușescu (Plângându-se printre altele și de faptul cã-și pun viața în pericol!). Ei n-au avut acel dram de curaj în plus de a se adresa peste capul dictatorului-cadavru, partidului însuși, ținând cont și de autoritatea numelui lor, doar doi fuseserã secretari generali, ceilalți avuseserã funcții dintre cele mai înalte în stat pentru a cere înlãturarea impostorului**”[522].

Toți acești ”înalți funcționari” erau de fapt împãrțiți la rândul lor în cel puțin douã tabere, așa cum vom încerca sã deslușim mai departe.

Se pune însã întrebarea, cum a ajuns însã ca în numele ”revoluționarilor” sã vorbeascã dl. Ion Iliescu? Pentru cã proclamarea unei societãți diferite de ce fusese pânã la 22 decembrie, probabil nu a fost fãcutã din proprie inițiativã.

Apoi tot d-sa a citit lista consiliului, desigur, tot din împuternicire. Nu-mai cã enunțarea principiilor noii societãți care începea din acea zi (cu excepția despãrțirii puterilor în stat) și autoprezentarea sa aveau toate datele unui

marxism, în cel mai bun caz disimulat, (între care cea mai evidentã era promisiunea unei ”democrații originale”, formulã prin care era respinsã apriori democrația pur și simplu a țărilor din Europa occidentalã, cãreia deci trebuia dupã toatã tradiția marxistã sã i se atașeze o tinichea în coadã).

Ne amintim cã prin 1987-1988, gazeta *Universul*, editatã în Statele Unite de fostul realizator TV, Aristide Buhoiu, dãdea ca sigurã informația, venind din surse sofisticate, nedivulgate (DIE? CIA? KGB?), cã drept viitor conducãtor al P.C.R., dupã dispariția dictatorului, era desemnat de Gorbaciov, pe atunci cvasianonimul Ion Iliescu, la acea orã dat de Ceaușescu la ”munca de jos”, pentru a curãța calea lichelei de fiu-sãu spre funcția supremã în stat.

Mãrturisesc cã am citit considerațiile lui A. Buhoiu cu un zâmbet înțelegãtor ironic, gândindu-mã cã în grelele condiții ale emigrației, ziaristul controversat de unii, citat fãrã discernãmânt de alții, face și el ce poate, inclusiv pe Casandra, pentru a-și vinde gazeta. Omul propune, Dumnezeu dispune!

Numai cã evenimentele din 1989 și ceea ce s-a petrecut de atunci pânã astãzi, când dl. Ion Iliescu este ”președintele ales” pentru încã patru ani, dupã un prim mandat, dupã ce formația politicã în fruntea cãreia se aflã neoficial și-a încãlcat promisiunea inițialã din focul revoluției de a renunța de bunã voie la putere și de a nu se prezenta în alegeri, și s-a prezentat, dupã atâtea evenimente intervin tot atâtea întrebãri. Oare așa a dispus Dumnezeu sau o altã forțã care L-a înlocuit și de astã datã? Și care sã fi fost aceastã forțã care avea și șoptitorii ei, programând o serie de desfãșurãri ale viitorului, șoapte care se auzeau pânã în California și care mai târziu s-au adeverit întocmai? Erau oare babalâcii dați la o parte de Ceaușescu atât de puternici, încât sã-l impunã pe dl. Iliescu printr-un act de gândire unanimã, spontanã, în numai câteva ore, drept lider și element de echilibru între atâtea grupuri comuniste rivale, în armistițiu temporar pentru împãrțirea prãzii?

Rãspunsul nu este posibil fãrã includerea în ecuație a unei forțe, despre care se crede - pânã la aflarea atâtor necunoscute ale revoluției, nu se poate vorbi de certitudine - cã ea ar fi lucrat la doborârea lui Ceaușescu și a regimului lui de teroare: Securitatea sau în orice caz o parte a ei. Și cã deci ea l-ar fi propulsat în față.

Revoluția din decembrie a fãcut sã se pronunțe în public și numele câtorva disidenți, unii comuniști, alții anti, pânã atunci proscriși, unii aflați pe lista Consiliului, citită în ziua triumfului popular asupra dictaturii, iar la balconul-scenã sã fie și vãzuți.

Dl. Dumitru Mazilu a și vorbit. Altfel decât dl. Iliescu. A vorbit mai bine decât a scris mai târziu în cartea sa despre acele zile. Momentul inspira pate-

tism. Domnia sa a vorbit despre alegeri libere și despre faptul cã dupã aceste alegeri ”*România va înceta de a mai fi un stat comunist* ”. Dl. Mazilu nu avea dreptate: în acel moment tineretul rãsculat, aflat pe strãzi și în piețe, deja spulberase regimul comunist. La acea orã, România, pentru scurt timp este adevãrat, încetase sã mai fie un stat comunist. Și dacã s-a tras cu atâta urã și patimã în tineri și dacã a curs atâta sânge, aceasta s-a petrecut tocmai pentru cã fiara rãnitã mortal, nu vroia sã pãrãseascã scena istoriei la care fusese condamnatã.

Aceste generații disperate șterseserã P.C.R.-ul din configurația politicã a României, cu o ușurințã cu care n-a putut face pânã atunci nimeni, ca un titan, ei demonstraserã cã atotputernicia partidului comunist era doar o legendã, numai un colos cu picioare de lut se prãbușește așa - credeam cu toții cã pentru totdeauna - iar cei care trãgeau sau produseserã marile incendii ale acelor zile (al Muzeului de artã al României și al Bibliotecii Universitãții) nu admiteau ca forța politicã ascunsã în spatele noii formații, încã nesigurã pe puterea ei, sã scape de sub control vreo desfãșurare. Când aceasta s-a petrecut, i se impusese restabilirea lui de urgențã. Trecând totul dacã era nevoie prin foc și sabie.

Primele semne ale regrupãrii dupã principiul de partid a fost preluarea de cãtre exponenții noii conduceri comuniste a mijlocului cel mai eficace de contact cu populația și de control al revoluției: Televiziunea.

Principalul rival al d-lui Iliescu se conturase în persoana d-lui D. Mazilu. Mutarea statului major la televiziune și abandonarea grupãrii d-lui D. Mazilu în clãdirea fostului c.c., în cvasi-izolare, a însemnat pierderea partidei de cãtre acesta din urmã. Lunile urmãtoare lucrarea a fost definitivatã dupã toate regulile artei diversiunii *.

Al doilea grup din lista Consiliului, citită de la balcon, era cel al disidenților anticeaușiști.

---

*) Presa liberã - liberã de acum sã desfãșoare nestingheritã și orice campanie de denigrare - l-a prezentat opiniei publice din România pe profesorul de la Școala din Bãneasa a Securitãții - în persoana d-lui D. Mazilu - și nu pe autorul Raportului anticeaușist în problemele drepturilor omului la O.N.U. Iar opinia publicã românească, neversatã încã în asemenea perversiuni ale acțiunilor de diversiune de cea mai purã facturã securistã, a crezut și dl. Mazilu a decãzut în ochii acesteia, deocamdatã fãrã șansã de revenire. Mai de mirare este faptul cã redacția ziarului ROMÂNIA LIBERÃ, compusã din persoane mai puțin naive și mai greu de pãcãlit, a mușcat din nadã și a participat la campanie, întru triumful liniei impusã de P.C.R.-ul ”desființat”. Sau poate pentru cã dl. D.M. reprezenta un rival și pentru opoziția în formare?

Disidenții n-au complotat niciodată, ci și-au exprimat totdeauna deschis divorțul cu dictatura, și asta în vremurile cele mai grele pentru contestare, atunci când dictatorul părea mai sigur ca oricând pe puterea sa, când vestul îl răsfăța cu vizite și plimbări în calești regale, când el și nevastă-sa erau onorați cu titluri academice, încât singuri ajungeau să creadă basmele propriei mașini de propagandă, și mai ales, când mulți dintre cei ce astăzi ocupă poziții de vârf în stat, viermuiau lipsiți de demnitate la picioarele lor.

Până atunci ne vom limita la a constata că autorii celei dintâi formații revoluționare au inclus mai mulți disidenți anticomuniști în guvernarea provizorie, dar majoritatea din rândul celor afirmați în ultimii ani ai deceniului. Suntem în măsură să constatăm și un subiectivism absolut în aprecierea valorii unuia sau altuia și din motive lesne de înțeles a dezordinii în invitarea lor. După campania începută foarte curând - este adevărat, selectiv - împotriva unora dintre contestatarii fostului regim, care nu s-au supus controlului noii forțe conducătoare, se poate afirma că totul fusese o tactică, un mijloc de propagandă spre consumul străinătății. Au rămas fideli noii puteri numai cei care urmăreau de fapt funcții. Este și aceasta o probă a conștiinței. Cei obișnuiți să riște totul, au rămas credincioși propriilor lor convingeri, riscând doar pierderea unor posibile avantaje materiale și fotolii, care în fața Judecății de apoi, a posterității adică, oricum valorează mai puțin decât o conștiință curată.

Cei incluși în lista Consiliului aveau o singură opțiune: să devină treptat activiștii noului partid. Nu acceptau, alternativa era aceea de a fi dați pe mâna tăvălitorilor.

Disidenții anilor șaptezeci, între care totuși câțiva se aflau în țară, probabil pentru că lumea îi cam uitase, lipseau cu desăvârșire. Cărțile fiind făcute și scopul atins, ”omisiunea” era similară unui verdict definitiv. De aici înainte, nici un merit al acestor oameni nu va fi luat în considerare, din păcate nici de urmașii lor din deceniul opt. Ciudățenia marca o politică ”de cadre” dirijată a noii puteri.

Politica ”de cadre” a noii puteri prevedea și o excludere. ”*Nici un disident din exil!* ”, părea să fie imperativul. Politică, având motivația exprimată în termeni accesibili, care să pătrundă repede în mase: ”*N-au mâncat ca noi salam cu soia!* ”. Puținii români care plecaseră după ce fiecare după puterile sale făcuse ceva pentru libertate, fuseseră la revoluție primii, cum s-ar spune, au fost amplasați cu toții, spre zăpăcirea conștiințelor, în aceeași categorie cu emigranții economici. (Încă mai cădeau tineri pe străzile orașelor din țară, când unii dintre emigranții economici dădură năvală pentru bișniță cu mașini

sau televizoare color, ori pentru a cãra din ţarã obiecte de artã etc., încât în acest caz, circumspecţia era justificatã).

Lipsa de culturã politicã devenise şi ea câmp de manevrã: oamenii nu mai trebuiau sã deosebeascã între cei ajunşi în vest pentru prosperitatea personalã (uneori cu concursul autorităţilor) şi cei care în exil practic se salvaserã de la o represiune sigurã şi unde dacã n-au îngroşat rândurile celor care trãiau din asistenţã socialã, au avut poate un succes material la limita decenţei.

Alergia puterii faţã de disidenţi care începuserã sã vinã imediat dupã revoluţie din vest şi nu pentru a pune în pericol funcţiile noilor cãţãraţi în şa, am observat-o chiar în ianuarie 1990. Un tânãr, care s-a recomandat a fi fost muncitor (parcã chiar de la celebrul IMGB), anunţând cu un ton cu care în timp de rãzboi se comunicã apropierea unor bombardiere inamice, a nãvãlit în studioul de televiziune - pe vremea aceea emisiunile erau încã un fel de cenacluri politice, în care se produceau spontan persoane neinvitate - comunicând ştirea cã pãrintele Gh. Calciu-Dumitreasa, care probabil se întorsese şi el acasã, ca orice român, intenţioneazã sã organizeze o slujbã în Piaţa Universitãţii! Ce crimã abominabilã! - când preoţimea ortodoxã nu mai prididea cu binecuvântãrile şi ”Veşnicele pomeniri” la tânãra Televiziune Liberã, care uitase pe cine pomeniserã ei mai deunãzi la fiecare liturghie. Da, dar spre diferenţã de binecuvântãrile dãrâmãtorului mãnãstirii Vãcãreşti, pãrintele Gh. Calciu-Dumitreasa era un disident.

RÃSTURNÃTORUL RÃSTURNAT
- METASTAZA P.C.R. -

”Partidul e-n toate...
E-n cele ce sunt
Şi-n cele ce mâine vor râde în soare”.
Victor Tulbure

În Cehoslovacia, cãderea comunismului a omologat şi o invenţie fãrã

precedent: ”revoluția de catifea”, adicã nici un foc de armã tras în cei care au lichidat sclavia modernã, nici o victimã umanã, nici o picãturã de sânge pe caldarâm. În Polonia, țarã de avangardã a reformelor, prãbușirea comunismu-lui a marcat sfârșitul așteptat al unei lucrãri solidare între forțe care au știut la nevoie sã se uneascã (biserica și societatea civilã). Nici aici nu s-a vãrsat sânge.

La noi a fost altfel.

În cele douã țãri menționate, în sediile comuniste și în palatele președinților au fost aduși la putere disidenții, cei ce au gândit și au acționat pentru toți în avans. La intrarea lor în noile forme de conducere, anticomunismul popular a fost o confirmare a faptului cã ei fuseserã pânã atunci un simbol. Acum li se recunoscuse valoarea: suferința și ostracizarea nu fuseserã zadarnice. Aceastã unitate a creat ”revoluția de catifea”. De ce sã tragã unii în alții, dacã cu toții au cãzut de acord cã nici o formã de comunism nu mai are drept de existențã?

La noi a fost altfel.

Și a fost altfel, pentru cã mai mulți cineva, uniți și ei, probabil cã s-au folosit de explozia popularã pentru a pune mâna pe putere. Dar acești cineva nu au fost disidenți, ca în Polonia sau Cehoslovacia.

Nu dispunem nici noi de secretele strașnic pãzite ale Revoluției. Dar oare este chiar nevoie sã ni se servească totul pe tavã, când este de ajuns doar a ne dezlega ochii pentru a vedea? Acei ”cineva” puteau fi - probabil au și fost - o parte din Securitate, cu o parte din oamenii de partid cãzuți în disgrația ”șefului ãl mare”, cum îl numeau unii pe Ceaușescu, fãrã sã-i spunã pe nume. Și care voiau o anumitã dreptate. Pentru ei. Eventual dupã aceea pentru poporul român. Soluția lor: înlãturarea. Cu pãstrarea și ”gorbaciovizarea” partidului. Ah, ce mai ”perestroika” și ”glasnosti” visa sã aplice în România tovarãșul Silviu Brucan!

Numai cã poporul le-a încurcat toate socotelile. El a ras pe-ce-re-ul de pe fața pãmântului românesc, încât pentru moment au amuțit activiștii, dar au glãsuit puștile. A ras comunismul. Aparent nu mai era nimic de fãcut.

Este posibil ca procese de la Nürnberg, apocaliptice, sã fi fost închi-puite de responsabilii unor crime înfãptuite în 45 de ani de teroare, încât activul - cel înarmat - având încã putere, sã treacã de îndatã la acțiune, pentru ca acestea sã nu aibe loc.

De data aceasta n-au mai murit comuniștii, ca în poveștile cinematografice ale regimului. Nici o victimã dintre ei. Nici dintre cei vechi, nici dintre cei noi. ”Teroriștii” - ce gãsire șmechereascã pentru a se ascunde de la început identitatea trupelor de șoc pregãtite a trage în propriul popor! - au țintit

doar în tineri, personificare a mușcăturii comunismului românesc, care juca acum dublu rol: pe de o parte era răsturnător, pe de alta răsturnat.

Ca răsturnat era el însuși teribil de speriat de puterea uriașă a valului popular scăpat de sub control, înspăimântat că lui însuși i-a sosit ceasul de pe urmă. Pentru a repune sub control aceste mase răzvrătite, a însângerat caldarâmul cu trupuri firave de tineri, cu o ferocitate cãreia oricât ne-am strădui să-i căutăm o asemănare în istoria noastră, nu o găsim. Pentru că la noi nu s-a purtat niciodată un război civil.

Acest lucru nu ar fi fost posibil dacă după ani de teroare, recunoscându-se valoarea morală a sacrificiului lor, la conducerea țării ar fi fost chemați disidenții anticomuniști. Încărcați de experiența democrațiilor occidentale, înainte de toate cei aflãtori în exil. Precum clasa politică liberală a secolului al XIX-lea, care s-a constituit din patruzecișioptiștii reîntorși în patrie, după anii de exil petrecuți în occident, pentru a edifica o țară. Fără ei n-am fi avut România modernă, din care unele instituții, ca prin miracol, după tăvălugul comunist, mai supraviețuiesc și astăzi. La fel trebuia să fi fost și acum, după modelul pe care l-am avut deja de la înaintași. Dar comuniștii, care practic n-au părăsit o clipă puterea, în cel mai bun caz au acceptat pe câțiva dintre foștii exilați, doar când aceștia din urmă li s-au subordonat.

Cine vizita încă din anii șaptezeci sediul comitetului central al P.C.R., cu un minimum simț de observație putea fi izbit de liniștea de cimitir din această clădire, unde nu aveau loc nici măcar înmormântări, ci doar niște ședințe ale unor ”foruri supreme”. Între două asemenea activități, niște conțopiști de partid zeloși, traversau în liniște ca niște stafii, coridoarele, plimbând de colo-colo mape cu diverse hârtii, rapoarte, tabele etc. De fapt, ca într-un biet oraș de provincie antebelic, nici aici nu se întâmpla nimic.

Aceasta, pentru că toată viața așa zis politică se petrecea în alt loc: la Securitate. Cum i se dăduse demult în primire poporul român, mai nou, instituția preluase și P.C.R.-ul. Procesul început sub Gheorghiu-Dej - care admisese ”consilieri” sovietici pentru crearea unei copii identice KGB-ului - s-a perfecționat sub urmașul acestuia, iar după 1968 (anul înlăturării lui Al. Drăghici) s-a finalizat prin obținerea unui monstru la propria sa dispoziție.

P.C.R. continua să existe cu numele și cu structuri, ticuri organizatorice (congrese) - care, de altfel, parțial tot la securitate se pregãteau - pentru a satisface un imperativ de doctrinã. Din alt considerent, urma chiar să crească, întrucât o metastază se oprește numai când ucide organismul pe care l-a prins în ghearele ei.

Cancerul pe-ce-re se întinsese în absolut toate celulele sociale. Orga-nizațiile de partid erau o altă formă de supraveghere a oamenilor pentru a

produce mult, a nu mișca în rânduri și - paradoxal! - pentru a se face profilaxia manifestărilor de opoziție, a le preveni prin masaje ideologice, aplicate în permanență membrilor și nemembrilor de partid.

Dacă frica și superlativul ei, lașitatea, au caracterizat în masă pe membrii partidului - în cele mai intime resorturi unii dintre ei revoltați totuși de realitățile dictaturii și de descompunerea morală a conducătorilor, dar incapabili să ridice glasul - în schimb, tratamentele propuse de ideologi sau țambalagii de tipul lui A. Păunescu prin propagandă, nu erau decât o perdea de fum, pentru a ascunde însuși putregaiul moral, care se generaliza sub "înaltul" patronaj al celor mai imorali conducători pe care-i văzuse vreodată țara.

P.C.R., trebuie să recunoaștem, devenise o forță. Dar aceasta venea nu numai din menirea pe care i-o dăduserã inventatorii lui din Komintern, ci și din averile imense pe care le acumulase de-a lungul atâtor decenii de dominație totalitară.

Dacă în logica dictaturii era secretul absolut asupra averilor stocate de P.C.R. și consumate de nomenclaturã și Securitate ca niște rozătoare, pe întuneric, după revoluție ar fi fost normal să se dea publicității un raport complet asupra lor, inclusiv asupra depozitelor de valută din străinătate, delapidate de dictator și a soartei lor ulterioare. Poporul jefuit avea acest drept. Cum un asemenea raport lipsește - măsură a disprețului noii generații de comuniști față de poporul după care în declarații se prăpădesc de amor - rămâne deci să încercăm noi o creionare, bazându-ne nu pe date, care lipsesc, ci pe anumite deducții logice.

În momentul catastrofei sale din decembrie 1989, P.C.R.-ul avea patru milioane de membri. Cotizațiile erau încasate cu o disciplinã de fier, o restanță fiind similarã unui act de nesupunere și cu urmări dintre cele mai grave. Cuantumul cotizației era proporțional cu mărimea salariului. Dacă vom calcula în medie o cotizație de 50 de lei lunar (pentru un salariu mediu, dar erau și cotizații de câteva mii de lei) vor fi 200 de milioane de lei lunar (la cursul de 50 de lei pentru un dolar US), adicã patru milioane de dolari lunar, respectiv 48 de milioane de dolari anual.

Ambiția dictatorului era lățirea partidului, până ce avea să cuprindă întreaga populație maturã, pentru ca românii să-i plătească lui, cu toții, birul. Nu promova nimeni, nici în cea mai neînsemnatã activitate, dacã nu purta "înaltul titlu" de membru al partidului, cu alte cuvinte, dacã nu era plătitor de șpagã, pe borderou, lui, nehãmesitului de dictator, altminteri devenea un zero social. Acesta era deci în final, sensul disciplinei de fier în plata cotizațiilor.

Dar afacerile P.C.R.-ului, de la societãți proprii pentru intern sau export, la traficul de informații tehnologice, furate de cãtre spioni din occident, se întindeau pe o gamã și o geografie atât de vaste, încât nu poți ști nici astãzi unde se termina partidul și unde începea securitatea sau afacerile personale ale calfei de cizmar ajunsã șef de stat, într-o țarã unde pentru o minimã sumã în valutã, un om înfunda pentru mulți ani închisoarea.

P.C.R.-ul era și proprietarul unui fond locativ gigantic. Unele trecute pe numele sãu din fondul de stat: în special case de lux, vile, edificii deosebite și chiar palate. Acestea aparținuserã cândva ”burgheziei”, iar proletarii fãcuserã ”dreptate” izgonindu-i și mutându-și reprezentanții în ele. (Auzi, ce neobrãzare! Sã li se restituie! Tocmai acum, după revoluție, când a crescut prețul la ele și se pot vinde în valutã!).

Altele au fost construcții proprii, din uriașele fonduri de care a dispus întotdeauna. Numai la dispoziția dictatorului se știe cã se aflau numeroase palate, inclusiv cele regale de la Sinaia, Peleșul adicã (din care cauzã se închiseserã și unele trasee turistice tradiționale din Bucegi), palat unde ”savanta de renume mondial” și-a serbat 70 de ani de la naștere, lingușitã de o adunãturã de țoape și mârlani partinici. Ceaușescu și-a însușit și palatele regale de la Sãvârșin și Scroviștea, dispunea de cabane de vânãtoare, vile în fiecare județ, așezate în cele mai pitorești locuri, la ridicarea cãrora arhitecții au executat cu slugãrnicie cele mai stupide ”indicații”, dând la ivealã uneori autentice kitchuri (precum palatul de la Snagov, în ”dulcele” stil sovietic al anilor cincizeci). Apoi hoteluri ”ale partidului” în fiecare reședințã de județ. Apoi, întreaga stațiune ”Neptun” de pe litoral, cu vile și hoteluri....

O organizație politicã cu asemenea structuri, cu o vigilențã pe care numai propria lui istorie încãrcatã de crime o putea explica, pentru a nu i se putea întâmpla ceva neprevãzut (gãrzi de noapte cu ocazia unor evenimente sau sãrbãtori, la toate unitãțile socotite de importanțã strategicã, formații paramilitare proprii etc.) a fost oare într-adevãr un uriaș cu picioare de lut, pentru a se termina cu el în câteva zile?

A cedat el chiar așa la furia maselor, dispârând fãrã urmã?

Sau a intrat din nou cu bogãțiile supte timp de decenii, din sângele unui popor de peste douãzeci de milioane, în neagra gaurã a ilegalitãții din care s-a iscat în 1944, cu gândul sã învețe și mai bine cum se poate încãleca o țarã, ca atunci când o sã revinã data urmãtoare sã nu mai poatã fi dat jos de pe spinarea ei?!

REFUZAȚII ȘI INTERNAȚIONALIȘTII

O sumară analizã a numelor și a unor întâmplări din timpul revoluției și din perioada imediat următoare, conduc la concluzia cã în pofida prăbușirii cu trosnet, la propriu, a structurilor comuniste, avea loc o rapidã și interesantã regrupare a forțelor, după afinitãți.

Grupul de inițiativã reprezentat de semnatarii Scrisorii, menționate mai sus, în care s-a conturat ca ideolog al noului comunism românesc tovarãșul Silviu Brucan, sintetiza douã mari categorii de comuniști, care acționau acum unitar, legați printr-o trãsãturã comunã: ura față de Ceaușescu, direct proporționalã cu fidelitatea față de ”puritatea” idealului. O categorie era aceea a ”refuzaților”, dacã nu chiar a prigoniților de cãtre Ceaușescu, toți activiști cu rang înalt, înlãturați de dictator de pe rampa de lansare spre cele mai strãlucite cariere partinice, pentru care presupuneau cã au avut vocație.

Mai erau în componența conducerii F.S.N. - nu ne referim la cei cu rol pur decorativ - persoane legate direct de vremea când P.C.R. era un partid ”internaționalist”, fãrã patrie și deci comandat de Komintern, chiar dacã este vorba de o a doua generație. Cel mai reprezentativ din aceastã a doua categorie era dl. P. Roman, care nu suferise personal persecuții și marginalizări, ci dimpotrivã, fusese un rãsfãțat. Cum oamenii sunt supuși schimbãrii, s-ar putea spune cã totuși el a abandonat acest grup, nostalgia sa după ”altceva”, determinându-l sã treacã la social-democrație.

Dar și majoritatea, chiar din a doua generație, era o copie modernizatã a vechilor lor tovarãși de luptã.

Voi aminti din activitãțile de culise, revenirea în forță a douã personaje în funcții cheie pentru douã obiective strategice ale evenimentelor: dl. Eugen Preda (Gloter), cu ascendențe la Komintern (Milu Gloter), ca șef al Radiodifuziunii și Ticã Brateș (Bernard), aflat la pupitrul de comandã al cunoscutului Studio 4 al Televiziunii, în timpul Revoluției. Pentru eventualele interogații pe această temã, voi menționa cã dl. Brateș-Bernard nu este în nici un fel rudã cu excepționalul editorialist și director al postului de radio Europa Liberã, Noel Bernard, dar se aflã în filiație directã cu ”eroul” comunist Bernard Andrei, mult popularizat în anii cincizeci, și detronat definitiv de unicul ”erou” al poporului român de după 1965.

Cã în anumite medii de orientare extremist de dreapta se petrece acelaşi fenomen de confundare a unor premise ideologice cu omogenitatea etnicã, o dovedesc câteva grafittiuri, apãrute pe zidurile din capitalã, cu acelaşi conţinut: ”F.S.N. = evrei”.

Dincolo de ceea ce sunt deja fapte de istorie finite şi cunoscute, încep întrebãrile, care în aceastã încercare a noastrã s-ar concretiza prin pagini albe. Nu le vom face însã plãcerea celor ce ţin secretele revoluţiei ferecate sub şapte lacãte, de a nu încerca cel puţin o ipotezã de scenariu a ceea ce a fost.

Şi a fost cã P.C.R., de fapt, existã şi astãzi.

Nu existã nici un act al dizolvãrii lui. De cãtre nici un for revoluţionar sau juridic.

Momentul cheie al slãbiciunii domnului I. Iliescu, când la presiunea maselor (nu a strãzii), imediat dupã revoluţie, a anunţat ca una din primele mãsuri revoluţionare un referendum privind interzicerea partidului comunist, trebuie sã fi provocat mari frãmântãri în culise. Tocmai el, care a fost ridicat pe umerii vechilor comunişti, sã dea dovadã de o asemenea slãbiciune! Şi fãrã o explicaţie plauzibilã, la numai câteva zile, s-a produs retractarea.

Partidul comunist şi aşa se presupune cã nu mai exista. Cert este doar cã el nu mai era la vedere, ceea ce pentru mulţime, gata sã creadã totul foarte uşor, însemna cã, într-adevãr, dispãruse.

”SECURITATEA E CU NOI!”?

Complot sau revoluţie? se mai întreabã şi astãzi unii.

În lipsa datelor istorice riguros exacte, fiecare are rãspunsul sãu. Unii introducând în ecuaţie şi KGB-ul. Chiar şi Ceauşescu, în prizonierat, isteriza cã în jurul lui s-a ţesut un complot. Fiind miza centralã a revoluţiei, probabil cã el dispunea totuşi de anumite date în plus, care cine ştie când vor fi la îndemâna istoricului.

Şi totuşi... La ideea strecuratã pe sub mânã, precum cã au trebuit sã vinã alţii sã ne facã revoluţia, întrucât mãmãliga din noi nu putea sã explodeze fãrã fitilul complotului venit tot de la detaşamentul ”cel mai înaintat al clasei muncitoare”, simţim din nou impulsul popular de a sta strâmb, dar a judeca drept.

Se știe cã am fost tot timpul ”eliberați”. De 45 de ani, propaganda P.C.R.-ului nu mai contenea cu aceastã temã. Și de data aceasta nu puteam îndrãzni sã ne eliberãm singuri? Totdeauna ne-au eliberat alții. Acum deci, la fel ca totdeauna: vechea nomenclaturã, Securitatea, KGB-ul, maghiarii (la Timișoara), fiecare separat, sau toți împreunã. Nu este de mirare cã și mediile vestice au preluat varianta. N-ar fi pentru prima datã cã înghit nedigerat ceea ce li se servește, uneori spre gloria celor ce urmeazã sã fie glorificați.

În cazul de față, când credeam cã epocii ceaușiste nu i se întrevedea finalul, cine ar merita deci recunoștința popularã pentru cã ne-a scãpat de ea? Tot P.C.R.-ul, batã-l norocu’ și aripa ”pozitivã” a Securitãții.

Cã disidenții au fãcut revoluție încã din anii șaptezeci, fiind înaintea tuturora în bãtaia puștii, din motive diferite și totuși asemãnãtoare, putere și opoziție pãstreazã o tãcere semnificativã.

Încã pe la începutul anului 1990 s-a vorbit și s-a scris despre ”revoluția furatã”. De atunci aceastã idee a fost înscrisã chiar și în titlul unor cãrți. Realitatea ni se pare însã mult mai gravã: revoluția nu a fost furatã. Revoluția a fost împușcatã. Glonțul cu care a fost lichidatã se mai aflã și astãzi în inimile unor visãtori, a unor idealiști, care dându-și seama de acest cutremurãtor adevãr, se sinucid.

Împușcarea revoluției a fost ținutã în cel mai mare secret, iar pe locul ei a fost așezatã o ciumãfaie, un fel de cal troian, în care s-au introdus securiștii și vârfurile P.C.R.-ului, nomenklatura. De atunci, rândurile lor se îngroașã, prin revenirea celor pe care spaima din decembrie i-a fãcut sã se ascundã în gãurile anonimatului. Ei își scot capul unul câte unul, la început mai prudent, apoi din ce în ce mai siguri pe sine și reintrã în viața publicã și economicã, împlinind amenințarea tovarãșilor lor de a fi și mai mult decât au fost înainte.

Caracterul bipolar al Securitãții și al Armatei era totuși probabil o realitate. Asasinii și torționarii au fost mâna forte a dictatorului, dar tot ei au trecut fãrã mustrãri de conștiințã de partea ”poporului”. Schimbându-și stãpânii, adicã. Probabil cã de mai mulți ani o seamã de oameni din componența Ministerului de interne și a Securitãții, categorie reprezentatã de I.M. Pacepa - dar fãrã sã fi izbutit a evada ca acesta - mai gândeau cu mintea proprie, se zbãteau în conflicte de conștiințã, cãrora însã nu îndrãzneau sã le dea expresie. Categorie minoritarã și în celelalte straturi, pânã a fi niște excepții, aici probabil cã erau și mai puțini. În plus, dispunând de informații valoroase pentru diverși cumpãrãtori externi, se cerea o conștiințã și o curãțenie sufleteascã de îngeri. Oare le-o fi avut careva dintre ei?

Restul, masa, cazonã în fond, îndoctrinatã pânã-n prãsele, pentru ea

nu exista decât ordinul.

Formarea slujitorilor securității dura doar ani de zile, timp în care erau programați ca niște mașini pentru teroare, diversiune, torturã, bãgarea spaimei în oameni.

Mediocritatea intelectualã a majorității și promovarea dupã criterii de asemãnare fizicã și moralã cu modelele de la cârmã erau o altã față a totalei opacități la interesele reale ale poporului din care se trag.

Când poate în sinea lor mijea un dram de conștiințã, firav ca firul ierbii sub zãpadã, desigur, cu toții aveau un prea puternic simț al conservãrii și nici un fel de vocație de militant sau luptãtor pentru o cauzã generalã. Nu este întâmplãtor faptul cã în nici o epocã - nici sub totalitarism și nici azi sub democrația condusã de neocomuniști - din rândurile lor nu a ieșit nici o personalitate, nici un luptãtor. Dar torționari, har Domnului!

În societatea totalitarã erau cei mai privilegiați, fiind corupți de avantajele materiale și de castã pe care li le dãdea poziția. Exemplul lui Pacepa sau al lui Rãceanu (oficial desfãșurând alte activități) dovedesc cã nici acestea nu erau suficiente, având o largã disponibilitate de a-și schimba stãpânul, dupã împrejurãri sau bani.

Dispunând de un portret robot al securistului, care cu mici diferențe este caracteristic întregului grup socio-profesional, ne va fi mai ușor - și fãrã secretele lor ținute încã sub cheie - sã înțelegem esența fenomenului Pe-ce-rist dupã 1989: în aparențã dispãrut, în fapt sãltat la o nouã calitate, este prezent în viața socialã și politicã, cu metode radical schimbate.

Dar și Armata a fost parte a scenei din decembrie 1989 și încã una importantã. La Timișoara, unde se știe cã armata a tras, probabil cã atât șefii ei cât și cei ai securității se întreceau sã câștige merite în fața dictatorilor. Numai cã primele gloanțe trase în civili au schimbat ireversibil raportul de forțe: cei aparent tari erau învinșii, cãderea comunismului era o chestiune de câteva zile, fenomen înțeles de toți. Se produsese un proces fulgerãtor de trezire a armatei. Dar unul de jos în sus. Mulțimea triumfa: ”*Armata e cu noi!* ”. Nu s-a strigat niciodatã ”*Securitatea e cu noi!* ”. Ea era întotdeauna de cealaltã parte, indiferent cine se afla acolo.

Nu s-a dat rãspunsul la o serie de întrebãri, ascunzând mistere ale confruntãrilor dintre securitate și armatã. Este absolut plauzibil, ca trezirea armatei și trecerea ei în masã, cu generali cu tot, de partea ”poporului”, adicã a revoluției, sã fi fost sancționatã de securitate, care se vedea astfel din ce în ce mai izolatã în apãrarea comunismului. Întrebarea care se pune este de ce dupã prinderea dictatorilor au continuat sã cadã victime? Nu cumva miza cea

nouã era acum salvarea P.C.R.-ului? Și cine personifica acum partidul, după ce nomenclatura se autodizolvase prin evadare?

”COPII, DUCEȚI-VÃ ACASÃ, LA MÃMICA! REVOLUȚIA S-A ÎNCHEIAT!”

Așa s-ar traduce tirurile de ”după”.

Acest tineret a fost copacul viguros, nesperat de puternic, care dintr-o datã a schimbat peisajul lașitãții naționale în fața totalitarismului.

Copac, pentru cã în timp ce unii continuau sã se târascã - înainte din slugãrnicie, acum din instinct de conservare - ei mergeau vertical și uneori cãdeau prãbușindu-se. O adevãratã pãdure, creând în cel mai scurt timp miracolul dintre miracole, o altã spiritualitate românească.

Or, tocmai acest copac, relevat a fi de esență cea mai nobilã, a fost sacrificat cu cea mai mare cruzime. Nu-mi pier din memorie fotografiile luate de pãrinții unuia din eroii revoluției, în care fiul lor - tânãrul Buteicã - fusese întâi supus unor torturi bestiale, apoi împușcat. În istoria noastrã atâta bestialitate nu s-a vãzut de la asasinarea fiilor lui Constantin Brâncoveanu și a domnitorului însuși, dar și atunci ea era otomanã, iar românești victimizarea, blândețea și sfințenia.

Acum, ferocitatea venea din partea românilor înșiși. În ce logicã încap în același popor puritatea și imaculareа sufleteascã a tinerilor și crima politicã, sãvârșitã cu sângele cel mai rece împotriva unor inocenți? Rãspunsul trebuie, neapãrat trebuie sã existe într-un fel, pentru cã nu se poate închipui ca niște crime atât de odioase cum au fost cele sãvârșite la sfârșitul lui decembrie 1989 împotriva tinerilor, sã nu primeascã rãspuns, și sã trecem pragul mileniului cu nonșalanța unor oligofreni, fãrã sã ne pese de adevãr, încãrcându-ne și noi sufletele cu pãcatul indiferenței față de ascunderea criminalilor printre noi? Este oare românească și inocența și crima sau ultima este ”fãrã patrie”, internaționalistã, de la rãsãrit, scopul ei scuzând mijloacele, oricât de bestiale vor fi fost?

Ne amintim foarte bine de apelul disperat, difuzat prin radio și televi-

ziune, prin care tinerii erau chemați să apere TVRL, în clădirea căreia se afla deja echipa conducătoare a FSN. Mama tânărului rugbuist, Șerban Bogdan Stan, căzut acolo (”*Trage, lașule!* ” i-a strigat el în față asasinului său), considera că vina moralã pentru căderea fiului ei și a altora, aparținea celor ce făcuserã apelul acesta. Este îndoielnic a se crede că apelul fusese o inițiativã a unei singure persoane. Mirarea, reproducând cuvintele aceleiași doamne, Elena Băncilă, era, judecând faptele la rece, în ce mod niște tineri absolut neînarmați puteau face față unor trăgători de elitã, decât doar dacã nu erau chemați a fi oferiți drept jertfã? (Se știa că tinerii sunt, conștient sau nu, cei mai vehemenți adversari anticomuniști).

Evidența este însă limpede pentru întreaga perioadă a ostilităților tineret-trăgători. Ceaușeștii erau prizonierii noii conduceri. Instituțiile, mai ales sediile de partid, trebuiau păstrate. Scopul era atins: ”*Copii, duceți-vã acasã, la mãmica voastrã! Revoluția s-a încheiat!* ”, asta voiau să spunã gurile de mitralierã. Dar toți acești copii și tineri continuau să demoleze. Continuau să le încurce socotelile. Și nu un sediu de partid-douã, a unei securități-douã, ci edificiul întregului sistem. Continuând, se risca apariția unui gol de autoritate. Ori de acest vid se puteau folosi ”nechemații”, era posibilã venirea la conducere a partidelor ”istorice”, crearea de centre paralele ale autorității, punând în pericol ascendența noilor aripi ale P.C.R.-ului asupra schimbărilor, care trebuiau controlate de ele (centre paralele care s-au și creat) sau se putea întâmpla rãul rãului, chemarea din străinătate a regelui Mihai și reintroducerea Constituției din 1923.

S-ar putea trage concluzia cã ostilitățile împotriva tineretului au fost la un moment dat, în plinã revoluție, miza centralã, sintetizatã prin ”*A fi sau a nu fi comunism!* ”. Cei ce comandau să se tragă și stăpâneau deja mediile de comunicare principale, prezentau în acele zile lucrurile pe dos: represiunea continua de la ceaușiști. Istoria va confirma sau va infirma acest scenariu, prezentat acum ca o ipotezã (de altfel, cu circulație publicã).

În acele zile s-a impus un cuvânt nou: *terorist*, care a intrat în fondul principal de cuvinte, fãrã sã-l fi pãrãsit de atunci pânã astãzi.

Din aproape în aproape se poate ajunge la concluzia cã introducerea acestui termen a fost o manevrã dibace, o diversiune. Vocabula, de altfel, indica prezența unor criminali de aiurea, un fel de extratereștri sau mercenari, plãtiți de dictaturã, unii îi și numesc: arabi. Potrivit ar fi fost să se spunã acestor trăgători de elitã, extrem de preciși în atingerea victimei (în frunte, între ochi) pe numele lor adevãrat: criminali sau asasini. Vocabula *securist*, genial deturnatã de inventatorul popular spre secure, coincizând și cu denumirea

oarecum sintetizatã a instituției cãreia slujea, a fost iscusit escamotatã. Probabil, în plin tir, nu din pasiune pentru proprietatea cuvintelor, s-a cãutat altceva, ci pentru a se ascunde adevãrul. Încã de pe atunci.

Acțiunea de ”prindere” a ”teroriștilor”, unii chiar și filmați pentru televiziunile occidentale, era încã un pumn de praf în ochii celor care pe atunci credeau orice, din momentul în care au fost retrași pentru a nu se întinde coarda prea tare, oferindu-se în schimb promisiunea (declarație TV a domnului I. Iliescu) ca dupã încheierea operațiunii sã se dea toate informațiile necesare, privind identitatea acestora. Promisiune care din acel moment a și fost datã uitãrii.

Fãrã îndoialã cã toți acești securiști-asasini slujiserã la un moment dat interesele clicii lui Ceaușescu. Este însã îndoielnic cã au continuat sã ucidã pentru el, cu tot atât de feroce devotament și dupã ce dictatorul fusese capturat.

Jalnice figuri ale unui comunism în agonie, asasini înarmați pânã-n dinți împotriva unor tineri cu piepturile dezvelite, ei și-au acumulat desigur niște merite în fața noului regim, dacã pânã astãzi nici unul nu a fost identificat, necum judecat. Presupunem doar, dupã misterul și tãcerea din jurul lor, cã proporțional cu meritele acumulate prin crimã, în tradiția partidului comunist și a instituției lui de lovire a ”dușmanului”, au primit posturi și avantaje materiale importante.

Impunitatea lor și existența regimului, la instaurarea cãruia și-au adus contribuția, sunt douã categorii care se garanteazã reciproc. Dar cum relativ este totul pe lume, și regimurile politice și impunitatea unor crime sunt noțiuni absolut temporare.

SFÂRȘITUL LUI CEAUȘESCU, AȘA CUM FUSESE GÂNDIT DE NOI

Nu avem vocație premonitorie, ci sentiment justițiar. Poate de aceea lucrurile, cu mici diferențe s-au petrecut cum prevedeam în textul de mai jos, scris în decembrie 1988, deci cu un an înaintea evenimentelor descrise, text

publicat de gazeta *Curentul* din München (Germania), la începutul anului 1989:

”Când va veni sfârșitul acestei tiranii fãrã precedent - și noi dorim lui Ceaușescu sã o apuce și el, deci sã fie pentru dictator antemortem - tiranul sã fie judecat pentru toate crimele lui, antemortem sau post-mortem, dar nu trebuie sã scape de judecatã.

Ceaușescu s-a fãcut vinovat de mari și incredibile crime împotriva întregului popor român, împotriva României. El va trebui deci judecat în fața țării și nu doar în fața partidului. Nu în tainã, ci pe față, cu tot poporul prezent. O salã de tribunal cât este țara de mare. Martori vii și morți vor aduce probe zdrobitoare, la care cu prelungirea nenormalã a dictaturii, se adaogã mereu altele noi și îngrozitoare. Cine va avea poftã sã-l apere și sã-i justifice crimele, sã o facã, pentru cã mulțimea va ști unde se aflã adevãrul.

Scaunul prezidențial compromis este numai noroi și sânge. Cum va putea fi spãlat?

Un tribunal al poporului român va putea sã-l judece pe Ceaușescu chiar dupã legile din timpul terorii lui. Crimele de care va fi acuzat ar putea fi repartizate în mai multe categorii: 1) Crimã de genocid (DEX: ”Crimã comisã cu intenția de a distruge un grup uman, național, etnic etc.”). Genocidul aplicat de Ceaușescu: uciderea potențialului biologic al națiunii române prin înfometare, înghețare în timpul iernii, restrângerea pânã la gradul de periculozitate naționalã a medicinii. Toate aplicate întregului popor român, cu excepția... propriei persoane. Genocidul l-a aplicat de asemenea în politica față de unele naționalitãți, prin mãsuri suplimentare specifice; 2) Crime economice diferite: aservirea țării și a muncii întregului popor român prin credite pe care le-a decis de unul singur (cu nevastã-sa, care trebuie sã-i ținã tovãrășie și pe banca acuzaților, cum a fãcut-o și în toți anii de dictaturã). Crimã de delapidare, prin asimilarea bugetului României cu cel personal. Aici va trebui elucidatã și problema depozitelor de valutã în conturi personale la bãnci internaționale; 3) Crime ecologice [...]. Distrugerea fondului cinegetic prin braconaj personal; 4) Crime împotriva patrimoniului cultural național și în primul rând prin radierea-demolarea celei mai vechi pãrți a capitalei. Ceaușescu cu nevastã-sa vor trebui sã dea seama pentru fiecare din cele 23 de biserici distruse din ordinul lor în București, precum și pentru cele din vechile așezãri ale țării, demolate sub diferite pretexte; 5) Crime de asasinat de persoane fizice, în cea mai mare parte tineri. Chiar dacã morții nu vor putea fi prezenți la acest proces, pentru a li se face dreptate, vor fi prezentați cei vii, care nu au amnezie.

[...] Pentru cã obiectul acestor rânduri nu este de a întocmi un dosar, ci de a-i face existența realã - indiferent de data când va deveni operativ - prin scrierea pentru prima datã a denumirii lui:

DOSAR DE TRIMITERE ÎN JUDECATÃ ÎN FAȚA TRIBUNALULUI POPORULUI ROMÂN A LUI NICOLAE CEAUȘESCU, A ELENEI CEAUȘESCU ȘI A SLUGILOR LOR, PENTRU CRIMELE ÎNFĂPTUITE ÎMPOTRIVA NAȚIUNII ROMÂNE".

(V.F., RETROCRONISMUL. TITULATURA UNUI DOSAR. ***CURENTUL*** **München, nr. 5995, ian-febr. 1989.** Vezi și volumul CÂT MAI POATE TRĂI UN CADAVRU POLITIC, EVF, Buc., 1990, pg. 149-151).

Formulasem acest text, îmi amintesc bine, ca pe o propunere pentru viitor. Când inevitabilul s-a întâmplat, după vizionarea filmului despre procesul Ceaușeștilor, am avut senzația cã la baza actului de acuzare, din care s-a citit ceva în film, au stat punctele enumerate de noi. Nu însã toate. Asasinarea tinerilor, menționatã în eseul din 1988, fusese un element agravat de masacrul de la Timișoara. Am tras concluzia cã cineva, undeva, citise "*Titulatura unui dosar* ", îl adoptase ca document de bazã, până ce punctele textului aveau sã devinã operabile. Nu m-a mirat acest lucru, confirmându-l pe Vasile C. Dumitrescu, editorul gazetei, care din când în când se autopersifla, spunând cã o serie de numere ajung și în România, dar cã probabil nu reușesc sã treacã de Securitate, care este astfel cititorul de bazã din țarã al *Curentului.*

După cele de mai sus, cine ar putea sã nege faptul cã deși absent fizic, fusesem unul din primii prezenți la revoluție?

Sunt însã o seamã de diferențe între felul cum proiectasem noi finalul regimului de dictaturã și cum s-a desfășurat el în realitate.

Într-adevãr, exista impresia cã textul fusese citit cu atenție, dar nu și aplicat în spiritul lui. Noi cerusem ca dictatorii sã fie judecați de un tribunal al poporului român și deci cu toatã transparența necesarã.

În realitate, procesul a fost condus de un Tribunal Militar și exact în stilul acțiunilor celor aflați pe banca acuzãrii, în cel mai strict secret. Ni s-a spus atunci cã secretul se datorează pericolului de a fi fost eliberați de securiștii care la acea orã continuau sã le apere regimul. Deși nu ne îndoim de valabilitatea acestei aserțiuni, credem cã justificarea era doar parțial adevãratã.

Diferența consta în aceea cã în judecarea Ceaușeștilor noi solicitam dreptate pentru întreg poporul român, în timp ce autorii procesului real l-au conceput ca pe un tribunal ad-hoc de partid (deși purta numele de Tribunal

Militar, sau poate tocmai de aceea avea aceastã denumire). Nici acuzatului nu i-a venit în minte sã cearã transparența totalã, deși la acea orã nu i-ar fi fost de prea mult folos. Poporul care trecuse prin suferințe neomenești sub dictaturã avea dreptul sã știe totul din sala procesului. O asemenea transparențã totalã însemna transmiterea în direct la televiziune a acțiunii judiciare, într-un moment când țara întreagã funcționa ca un singur procuror al acuzării. Abia atunci televiziunea s-ar fi putut mândri cu ”transmiterea în direct a Revoluției”.

În stilul gândirii sale de lemn, Ceaușescu a cerut și el ”sã rãspundã” - în închipuirea sa megalomanã se considera deci în continuare mai presus de judecatã - în fața Marii Adunãri Naționale, în speranța deșartã cã borțoșii și gușații, care la apariția lui, ca la semnal se ridicau de pe scaune sã-i scandeze numele, acum când era scos din tanc, aveau sã procedeze la fel. Deșartã speranțã: doar se știe cã acei care au puterea au și dreptatea, iar puterea o aveau acum în partid cei pe care-i înlãturase, încât sã zicem cã prin absurd, MAN - cea pe care o știa el - l-ar fi judecat, ar fi cântat în cor aria lui Tudor Postelnicu, dobitocul cel spãșit, despre ”odioasa dictaturã și sinistra lui soție!”.

N-a fost decât un alt proces din seria Foriș, Pãtrãșcanu. În linia acestora, marcând o nouã calitate, un moment de rãscruce a partidului comunist. Desigur, față de procesele comuniste anterioare existã progrese specifice, chiar și un film (cât din el a fost curățat prin cenzurã?).

Nu cum preconizam noi în 1988, procesul Ceaușescu n-a fost un proces al comunismului - rãmas astfel ca o promisiune pentru viitor, neonoratã pânã astãzi - la care sã fi fost chematã toatã suflarea românească.

Acuzatorii au fost, dacã nu în mod direct tovarãșii sãi de partid, împuterniciții acestora, adicã ai celor douã categorii aliate, ai ”refuzaților” și ”internaționaliștilor”. Cum erau cu toții adepți ai ateismului marxist-leninist sau în cel mai bun caz ai cultului mozaic, au ignorat cã pe 25 decembrie creștinãtatea sãrbãtorește Nașterea Mântuitorului, Crãciunul, executându-l pe dictator chiar în acea zi sfântã. (O abordare misticã ne-ar impune resemnarea cu aceastã soluție, vãzutã ca o lucrare a destinului, ca sancțiune pentru pângãrirea prin dãrâmare a atâtor ctitorii sfinte).

Ne aflãm într-un spațiu politic și istoric cu numeroase trimiteri. Cu cât individul a fost mai de temut și mai despotic, cu atât sfârșitul lui poate fi asemãnat doar celui rezervat jivinelor turbate, extrem de periculoase pentru existența generalã: decis în mare vitezã și cu o singurã soluție finalã, ciuruirea.

Sfârșitul lui Ceaușescu este din acest punct de vedere similar cu cel al

nu mai puțin sinistrului Beria. Cu diferența că ”eroul între eroi” a fost însoțit și în moarte, ca și în fărădelegile ”epocii de aur”, de analfabeta cu ifose de savantă ”de renume mondial”.

Prin actul final al executării dictatorilor, țara a oftat ușuratã. Se făcuse dreptate. Nu însă și justiție. Acesta este paradoxul.

Executarea lui Ceaușescu este ultima din șirul finalurilor violente de care secretarii generali ai P.C.R. au avut parte. După Foriș (1944), Pătrășcanu (1954), a venit și rândul lui Gh. Gheorghiu-Dej (1965), mort de un cancer, conform unor rumori, în urma iradierii de către serviciile secrete sovietice la ordinul lui Hrușciov, cu care Dej intrase în conflict, pe tema integrării României în CAER. Deși astăzi, mulți sunt cei care numesc din nou KGB-ul și la originea căderii lui Ceaușescu, ura poporului român a fost atât de mare și de unanimă împotriva acestei calfe de cizmar, ajunsă să se închipuie împărat (de tip afro-asiatic), încât oricâte argumente ar aduce susținătorii teoriei ”eliberării” de către ruși și de astă dată, ea nu poate să stea în picioare ca factor determinant.

Un lucru este însă cert: judecarea și executarea cuplului dictatorial a fost operația unor oameni care la 22 decembrie aveau încă asupra lor ”carnetele roșii de partid”, chiar dacă ulterior au declarat că le-au pus pe foc.

”Olé, olé...”.

Dar Pe-ce-re?

DIN NOU ÎN ILEGALITATE!

România fără P.C.R.?

Cine crede că din acel moment P.C.R.-ul a încetat să existe, nu are decât să creadă! Recunosc că de naivități am dat și eu destul de des dovadă și poate, inconștient, unele mai am și astăzi. Dar după ce am studiat (și am și analizat într-o carte)* cameleonismul de decenii al acestei formații politice, întotdeauna cu doctrină, tactici și strategii rafinate, perfide, capabil să se

*) *ISTORIA P.C.R.*, v.v. 1, 2, NORD, Aarhus, 1984; și *ISTORIA STALINISMULUI ÎN ROMÂNIA*, Humanitas, București, 1990, respectiv edițiile anterioare ale cărții de față.

adapteze din mers oricãrei situații, sunt decis sã declar sus și tare: ”*Partidul Comunist Român există! Partidul Comunist Român este din nou forța conducãtoare a societății!* ”.

Paradoxal, dar și nomenklatura - sau cea mai mare parte din ea - ca și o parte din Securitate au suferit, simțindu-se marginalizate și oprimate de dictatura clicii lui Ceaușescu. Revoluția a însemnat pentru cele douã categorii o autenticã renaștere, regãsirea unor resurse și energii nebãnuite. Dar, vai, tocmai când sã zicã și ele ”hop!”, întreaga suflare românească a devenit ostilã comunismului!

Singura soluție: (”*Încã o revoluție!* ” - vorba sloganului), din nou ilegalitatea!

Ilegalitatea este de fapt a doua naturã a acestui partid.

Între 1921, anul formãrii lui, și 1944, cel al aducerii de cãtre Stalin în guvern, P.C.R. a existat numai trei ani, iar douãzeci ilegal. Cu o zi mai înainte de intrarea sa în guvernul Sãnãtescu, la 23 august 1944, el se mai afla încã în grotele existenței clandestine și de fapt - așa cum am mai scris - reprezenta doar un cap în cãutarea obsesivã a unui trup, pe care alții îl aveau cu prisosințã, înainte de toate, social-democrația. Clandestinismul sãu a devenit dupã aceea o modalitate de existențã, chiar și când își trimisese în închisori toți dușmanii ”de clasã”, la canal sau pur și simplu îi exterminase fizic, convertindu-l în secretomanie. Treptat, secretomania a fost imprimatã ca mod de a fi al întregii societãți (faimosul ”secret de stat” cotidian, ca și nu mai puțin faimoasele adeverințe, care la plecarea în strãinãtate trebuiau eliberate chiar și copiilor de școalã elementarã, precum cã nu ”au acces la secrete de stat”!).

Cultul acestui mod de existențã l-au avut și l-au întreținut ilegaliștii, care în plin regim al propriului lor partid erau capabili sã înghitã, de pildã, orice bilețel, ca sã nu încapã ”pe mâna dușmanului”. Însãși denumirea de ”ilegalist” - decurgând direct din epoca în care ei unelteau pe ascuns în numele fidelitãții fațã de imperiul lui Stalin, împotriva unitãții naționale a statului român - numea o castã de privilegiați, un fel de aristocrație roșie, cu prioritate absolutã în promovãri, și în funcție de gradul cum îl slujeau pe atotputernicul zilei, fiind rezervorul de cadre al regimului, nomenklatura însãși. Privilegiile lor erau - printr-un acord tacit și o lege nescrisã a comunismului - socotite intangibile și dupã ce eventual erau maziliți individual sau în grup. (Vezi, de pildã, pãstrarea acestor privilegii de cãtre ilegaliști de origine ebraicã, în disgrația din timpul comunismului naționalist de dupã 1965 sau cazul lui Alexandru Drãghici, mazilit de rivalul sãu, în 1968).

Titlul ”aristocratic” de ilegalist mai avea o calitate: el era transmisibil în familie, odatã cu privilegiile cuvenite. Era un fel de decorație, care din când în

când, în momente cheie, era scoasă la paradă. Nu vă amintiți că în întâiul său contact cu cetățenii răsculați ai țării, dl. I. Iliescu ne-a comunicat lucrul cel mai important din acel moment, privind biografia domniei sale, cum că este fiu de ilegalist? Faptul că dictatorul nu ținuse cont de această lege nescrisă a păstrării fiilor de ilegaliști în privilegii, ba le luase și șansa de a urca spre vârful ierarhiei, prin alungarea lor de pe pista de decolare, a condus la situația în care tocmai ei au constituit nucleul de conducere al țării la 22 decembrie, atunci și după aceea... Alți fii și nepoți, nemulțumiți de Ceaușescu și de nevastă-sa, după ce au reușit cu oarecari dificultăți să emigreze, s-au specializat, au făcut un fel de disidență externă, plătită cu salarii frumușele în diverse institute și instituții specifice din vest, care aveau nevoie de serviciile lor. Alții, în interior, după revoluție, au alimentat o anumită opoziție intelectuală, cu presă și literatură de specialitate, când nu mai riscau decât cel mult să primească o bursă în vest. Interesant este că mai toți, oriunde s-ar afla, aplică aceleași legi de promovare și popularizare reciprocă, cu respectul castei din care provin.

Prezumția noastră de trecere în ilegalitate a P.C.R.-ului se bizuie și pe un element psihologic: ”romantismul” bătrânilor. O lume fără policlinica specială, nu se mai poate imagina de ei, deci nici una fără ilegaliști. Nu va mai fi, ca altădată, ”neagra ilegalitate”, cu închisoarea Doftana, manifeste care să exalte ”Primul stat al muncitorilor și țăranilor” (nu însă și al Gulag-ului), căruia ei i-au juruit credință nestrămutată, după cum nu mai sunt și nu vor fi agenți de siguranță care să-i urmărească (ei înșiși având Securitatea, în continuare, în subordine vor continua să fileze pe cine trebuie, ca în vremurile bune). Romantismul tinereții lor se va converti într-o experiență, adevărată școală, în care teoreticienii din generația nouă vor elabora tehnici și strategii noi, conforme cu conjuncturile complet schimbate, de neînchipuit cu numai un an în urmă că aveau să vină vreodată.

În degriongolada care a urmat primelor zile de după căderea dictaturii, ”deruta activului central, rămas fidel partidului” (citat din primul document adoptat de Congresul al XV-lea și primul din noua ilegalitate, vezi și capitolul următor), a adus din nou în actualitate ”imensul tezaur de activitate ilegală al partidului nostru”. În consecință, în urma unor contacte dintre o serie de ”tovarăși”, consultări directe și absolut confidențiale - fără folosirea telefonului și fără martori - s-a creat un comitet de inițiativă, în vederea convocării în cel mai scurt timp, a unui congres extraordinar al partidului. Care a și avut loc, încă dinainte de primele alegeri.

Nu ascund - și presupun că cititorul deja a observat - că am și intrat într-un spațiu dominat de literatura de ficțiune, inclusiv pentru citatele puse

între ghilimele de mai sus, dar având corespondență cât se poate de concretă în realitate.

CONGRESUL AL XV-LEA AL PCR (EXTRAORDINAR) - scenariu ficțiune -

Dacă în luna octombrie 1989, când avea loc parodia politică numită Congresul al XIV-lea P.C.R., cineva ar fi prezis că numai după circa șase luni, partidul avea să țină primul său congres ilegal - și asta după ce 45 de ani tăiase și spânzurase în România - ar fi fost considerat nebun de legat și tratat ca atare. Posibilitatea inversării punctelor cardinale sau a reîncarnării eroilor comuniști precum Donca Andreevna Simo, Chaia Lifshetz sau Vasile Roaită, legionarul, erau mai verosimile decât reîntoarcerea partidului în ilegalitate.

La congres se luaseră atunci toate măsurile posibile ca să se înlăture o posibilă lovitură: toți delegații fură percheziționați corporal. O presimțire de sfârșit lipsit de glorie plutea în aer. Ceaușescu se scăpase pe el în timpul raportului. O dâră lungă de pipi se întindea de la tribună, picurând pe trepte. La semnul scorpiei, se dădu pauză imediat, fără explicații. Sala fu evacuată. Partinicilor superstițioși le-a tremurat rânza în ei: nu era semn bun!

”Și de ce neapărat ilegalitate? P.C.R.-ul nu mai susține ca în trecut, de când era dominat de ilegaliști evrei maghiari, ca Transilvania, integral sau parțial să fie desprinsă de România și să fie cedată Ungariei, sau cum susțineau unii evrei basarabeni, comuniști și ei în ilegalitate sau școliți la Komintern, precum Ogenstein sau Weisman sau atâția alții, secondați de români neaoși, comuniști din conjunctură, că Basarabia va fi ”fericită” numai dacă va fi smulsă din nou României și va fi anexată de Rusia. Nu, între timp, ei sau descendenții lor au ajuns să nutrească sentimente patriotice românești, unii din ei purtând chiar nume autohtone, adică și-au corectat de mult concepțiile stângiste. Cine ar fi crezut într-o nouă ilegalitate? Și totuși... De ce? ”.

Așa gândea bătrânul ilegalist, spunând mereu, numai pentru sine, privind prudent în jur, ca în anii săi de tinerețe: ”*Cine ar fi crezut?* ”, în timp ce trecea pâș-pâș pe lângă o coloană de manifestanți, majoritatea tineri, care-i venise în întâmpinare și care, spre stupefacția lui, cereau în cor interzicerea, da, auzise bine, interzicerea partidului comunist.

Ca și în tinerețea lui, în contratimp cu atmosfera generală, când o țară întreagă ura comunismul, iar el se strecura să nu fie văzut de agenții Siguranței...

Așa gândea bătrânul ilegalist, îndreptându-se spre localul conspirativ, unde urma să se țină Congresul al XV-lea, cel dintâi ilegal după Congresul al V-lea de la Moscova, la care de asemenea luase parte, duși cu autobuzele (el crezuse atunci că fuseseră ridicați să fie deportați, dar sperietura îi trecu repede), în sala unui club... Veni cu tramvaiul, care făcea stație chiar în fața institutului, unde în vremea când avea mașină personală cu șofer, fusese cândva, o singură dată, cu ocazia unui protocol sau cam așa ceva...

Parcurgând acum pe jos distanța până la capătul parcului, care acum i se păru foarte lungă, se gândi că tovarășii se orientaseră bine, aranjând ”nunta” aici, într-o zi de sâmbătă, când clădirea era pustie. ”Nuntașii”, toți puși la patru ace, erau întrebați la câțiva metri de poartă de invitație, pe care trebuiau să o arate, fiind apoi îndreptați către o ușă, care ducea la sala de mese de la subsol. Acolo, controlul se făcea pe bază de listă și buletin de identitate de către două persoane, care-i înmânară o mapă și un bon de bufet, după care era condus de un al treilea până aproape de sală, unde din nou trebuia să arate invitația.

Încă de afară se simțea atmosfera de nuntă. Se difuza destul de tare o muzică țigănească, iar câteva tovarășe, în rochii lungi, tratau pe fiecare nou venit dintr-un platou cu fursecuri. O echipă de utecișți, recrutați din cei mai tineri angajați ai fostei actuale securități, ținea antrenul.

În această atmosferă, într-o sală în care totuși nu răzbătea larma din față, se ținu congresul, care consfinți, ca urmare a catastrofei partidului din decembrie ’89, trecerea în ilegalitate. Erau în jur de o sută de delegați, acoperind toate județele și bineînțeles, capitala. Multe fețe necunoscute pentru bătrânul nostru ilegalist. Mulți veterani. Dar și oameni care avuseseră funcții înalte în stat, în armată și securitate, în special înainte de 1965.

Lucrările au fost deschise de un fost secretar al c.c. de pe timpul lui Dej, pus pe linie moartă în ultimii douăzeci și cinci de ani, pentru că dictatorul îl socotise tot timpul, nu fără motive, că-i stătea în cale.

După o scurtă introducere, privind împrejurările neobișnuite în care are

loc acest eveniment, vorbitorul propuse și supuse la vot prezidiul, avându-l în frunte pe decanul de vârstã al partidului, care avusese curajul sã-l înfrunte pe față pe dictator, fapt care atrãsese dupã sine ostracizarea sa definitivã. Asistența îl întâmpinã cu aplauze furtunoase, care însã furã oprite cu autoritate. S-a recomandat, date fiind împrejurările excepționale, ca pe tot parcursul lucrãrilor, aplauzele sã fie înlocuite prin agitarea mâinilor în aer. Se fãcu și o scurtã repetiție, spre hazul general. În fruntea tuturor, la prezidiu fu propus ”domnul I.”, care însã era absent, din motive pe care adunarea le va afla ceva mai departe. Asistenței nu-i scãpã apelativul de ”domnul”, fapt nou. Fãrã explicații, de aceastã datã era clar: la vremuri noi, limbaj nou. Apoi urmarã ceilalți. Se votã în absolutã unanimitate, ca întotdeauna în partid.

În continuare, se anunță și se votã ordinea de zi a congresului, care era urmãtoarea: 1. Alegerea președintelui de onoare al partidului. Alegerea comitetului central; 2. Prezentarea unui raport privind clica trãdãtorilor Ceaușescu, Manea Mãnescu, Bobu, Dincã, Postelnicu și aprobarea de cãtre congres a executării odiosului dictator, a sinistrei sale soții, precum și a mãsurilor luate de partid pentru înlãturarea celorlalți (Raportor, tovarãșul Be-A); 3. Noua strategie și tacticã în condițiile democrației originale, elaboratã și condusã de partid. (Raportor, tovarãșul Be-Se); 4. Organizarea partidului în noua conjuncturã, aprobarea noului sistem de comunicare între organizațiile de bazã și centru (Raportor, tovarãșul Me-De); 5. Partide politice și organizații de masã legale, înființate și conduse de partid (Raportor, tovarãșul I-Ve). (La acest punct s-a ivit o micã controversã, când un delegat a observat cã ar putea fi unificat cu punctul 3, legat de strategia și tactica în condițiile democrației originale, dar s-a fãcut precizarea cã subiectul este atât de important, încât necesitã o dezbatere aparte și a rãmas a fi dezbãtut și aprobat de sine stãtãtor); 6. Aprobarea rezoluțiilor congresului.

Congresul își începu lucrãrile într-o atmosferã de entuziasm sincer. Așa ceva, spuneau unii, nu s-a mai vãzut într-adevãr din ilegalitate. Întrucât partidul se afla fãrã o conducere aleasã și - credeau unii - el n-ar mai fi existat din momentul fugii dictatorului, este nevoie de o strângere a rândurilor sale, în jurul tovarãșilor care au salvat steagul sãu de luptã, în toiul luptelor revoluționare.

Într-adevãr, P.C.R. nu mai este același cu cel pe care-l știm înainte de decembrie. Este un partid eminamente nou, care a ieșit întãrit din lupta cu dușmanul sãu din interior, erijat în conducãtor, care a dus partidul nu numai la pierderea funcției sale conducãtoare, pe care a exercitat-o fãrã întrerupere timp de peste patru decenii, ci chiar la un pas de pieire. Conducerea pe care

o vom confirma astãzi, a fost cãlitã în lupta cu duşmanul şi a fost consacratã de evenimentele înseşi. Un merit decisiv al tovarãşilor aflaţi în fruntea lui şi prin ei a întregului nostru partid, a fost acela cã nu s-au târât în coada evenimentelor, ci le-a determinat, le-a orientat spre victoria cauzei noastre, le-a fãcut - chiar atunci când aparent scãpaserã de sub control, cãpãtând un caracter anarhic şi stihiinic - sã lucreze în favoarea noastrã.

Este nevoie, în acelaşi timp, ca noua conducere sã constituie o garanţie a nerepetãrii greşelilor din trecut. Este o fericire pentru partidul nostru cã în mijlocul lui s-au afirmat fii destoinici, viitori lideri, dintre care cel mai de seamã este tovarãşul I.

Pentru a se formula propunerea pentru funcţia de preşedinte de onoare, se dãdu cuvântul decanului de vârstã al partidului. Acesta fu întâmpinat din nou cu saluturi exprimate, aşa cum s-a stabilit, prin agitarea mâinilor. După câteva fraze introductive, relative la continuarea luptei în condiţii similare celor din tinereţea sa, veteranul între veterani, încã viguros, spuse cã împrejurãrile deja l-au impus în fruntea partidului pe cel al cãrui nume este astãzi pe buzele tuturor, încât misiunea lui este mult uşuratã de popularitatea sa câştigatã fulgerãtor, de faptul cã întreaga ţarã îl considerã deja un conducãtor, garanţie a viitorului fericit al patriei. Avându-l în fruntea partidului pe tovarãşul I., acesta va fi o garanţie cã România îşi va continua nestrãmutatã drumul spre comunism, în pofida abaterii spre economia de piaţã, care este un rãu necesar şi în orice caz, temporar. Lenin a fost cel dintâi teoretician al economiei de piaţã în condiţiile construirii comunismului, cunoscutã sub denumirea de NEP. Trebuie sã studiem bogata experienţã sovieticã în acest sens. În acelaşi timp, existenţa în fruntea partidului a tovarãşului I., este o garanţie cã de aici înainte, România nu va mai fi abãtutã de la cursul ei de prietenie nezdruncinatã cu sora mai mare de la rãsãrit, fosta Uniune Sovieticã. Îşi aminteşte cã încã tovarãşul Gheorghiu l-a remarcat pe atunci tânãrul I., ca pe un cadru de nãdejde de mare viitor. Şi iatã, acest viitor a sosit. Trebuie sã precizez, cã din motive de conspirativitate, tovarãşul I. a fost sfãtuit de întreaga conducere operativã, care va fi confirmatã astãzi, sã nu ia parte la congres, urmând ca la încheiere, noi sã-i prezentãm un raport complet. Înainte chiar de a se anunţa punerea la vot a propunerii, mâinile tuturor delegaţilor se agitarã în aer sub formã de saluturi furtunoase. Secretarul general se declarã ales şi toatã lumea se ridicã în picioare, scandând în şoaptã: ”*Cinstea noastrã şi mândria, I...-România*”.

Bãtrânul combatant citi apoi o listã lungã cu propuneri de membri în conducerea operativã a partidului, respectiv comitetul central executiv, din rândurile cãruia urmau sã se aleagã membrii biroului central şi secretarii ce-

ce-ului, precum și propuneri privind numirea primilor secretari ai județenelor de partid. Schimbări în nomenclatorul salariat al comitetului central, vizând o reducere a personalului, în funcție de dificultățile bugetare intervenite după revoluție.

Numeroase nume reveneau în actualitate după lungi ani de anonimat. Altele erau complet noi.

După votarea, în care au intervenit doar unele obiecții sau întrebări referitoare la persoanele absolut necunoscute, se trecu la al doilea punct al ordinei de zi: Raportul privind situația din partid în urma eliminării clicii ceaușiste.

Raportorul, de asemenea un veteran cu mari merite în perioada Dej, intrat în conflict mocnit cu dictatorul, trecu pe scurt în revistă deformările grave pe care partidul le-a suferit din partea dictaturii ceaușiste. Vorbitorul a făcut o largă trecere în revistă a crimelor pentru care cuplul Nicolae și Elena au fost condamnați la moarte și executați și pentru care vor fi judecați ceilalți membri ai bandei. În momentul de față, prin organele create după revoluție, se va urmări ca justiția să aplice și celorlalți pedeapsa meritată, însă în același timp, va trebui vegheat ca aceste procese să nu arunce oprobiul asupra întregului partid, asupra întregii perioade cât partidul nostru s-a aflat la putere, așa cum deja se încearcă de către forțele reacționare. Suntem în căutarea de mijloace, pe care le vom găsi neapărat, prin care masele muncitoare vor fi lămurite asupra faptului că partidul și clica de trădători ai intereselor maselor, nu pot fi puși pe același plan și că el însuși a fost o victimă, pus în imposibilitatea de a stăpâni la un moment dat situația, din care cauză a fost dus la un pas de pieire. Adunându-și forțele, acum încă risipite, organele sale conducătoare și în special cele ce lucrează la lumina zilei, în organizații legale, în partide subordonate, în fosta securitate, în armată etc., au sarcina să militeze neabătut pentru restabilirea autorității partidului. Să numim pretutindeni, în posturi cheie, inclusiv în presă, la radio și televiziune, oameni destoinici, verificați, care să traducă în viață politica noastră, într-un stil nou, specific ilegalității.

Următorul moment, poate fi caracterizat drept un incident regretabil. Hodoronc-tronc, la tribunã, fãrã sã i se dea cuvântul, urcã un râmãtor lat și voluminos, renumit nu numai prin faptul cã în cenaclul pe care îl conducea îșI sãlta în ritm de odã la conducãtori, respectiv pentru ”dânsul”, ”dânsa” și fiu, tona de fleici și de nerușinare, ci și prin scuipații încasați în timpul revoluției de la românii rãsculați, în mijlocul cãrora își preumbla osânzele. Numai cã unii dintre românii rãsculați nu se mulțumirã doar a-l țintui lângã un zid (la propriu) al infamiei, ci erau și cât pe-aci sã-l trimitã și pe el, sã le ținã de urât pe lumea cealaltã celor doi prealinși de el în acel orificiu al corpului pe care îl ghiciți,

lucru de care a scăpat ca prin urechile acului, grație unor soldați care l-au scos din strâmtoare, ajutându-l să se refugieze în localul unei ambasade.

Acum, pe un ton spășit și mieros, lingătorul își ceru iertare pentru impresia greșită, pe care fără voia lui a produs-o întregii societăți, spunând că el, de fapt, este altceva decât părea unora. El a fost un contestatar, dublat de o victimă, întrucât articolele lui rimate au fost cenzurate foarte, iar el destituit în repetate rânduri. Câțiva din cei prezenți începură să vocifereze: ”*Afară cu el! Afară!* ”. Alții începură să-l huiduie. Se creă o adevărată hărmălaie, încât la un moment dat nimeni nu mai putu stăpâni acea explozie de indignare. Nici măcar tovarășul care conducea ședința. Până la urmă, un delegat se făcu ascultat, cerând excluderea din congres a râmătorului și acordarea unui vot de blam cu avertisment. Congresul votă în umanimitate propunerea, după care poetul se mai aruncă o dată la tribună:

”*Sancțiunea voastră este o dulce mângâiere sufletului nostru rănit de schijele gloanțelor care i-au răpus pe cei doi eroi. Vă promit să revin la voi într-un moment când voi fi și mai mult decât am fost!* ”.

Incidentul depășit, se putea continua. La tribună veni ideologul. Piele veche cu lustru nou. Prezentarea raportului său dură mai mult de o oră. Rezumarea lui *in extenso* ne-ar solicita un spațiu amplu de gazetă, încât suntem nevoiți doar de a puncta câteva idei de bază.

Principala idee a reprezentat-o principiul fundamental al conducerii întregii societăți de către partid. Se pune întrebarea dacă procesul care s-a declanșat, de reinstaurare a economiei capitaliste, însoțit de alte fenomene contrare ideologiei noastre, pot fi nu numai acceptate de noi dar și dirijate? Și dacă aceasta nu înseamnă renunțarea la ideologia care ne animă. Răspunsul nostru în acest sens este univoc, precis. Cum în aprecierea fenomenelor sociale și economice, pornim de la practică spre teorie, datoria noastră de comuniști este de a îmbogăți tezaurul de idei, experiența mișcării noastre cu pagini noi, nescrise, pe care nici un clasic al marxism-leninismului nu le-a putut prevedea. Aceasta este experiența recululuи, existent în societate, și de care dogmaticii nu au ținut seamă, l-au negat cu vehemență întotdeauna, experiența întoarcerii de la socialism la capitalism, de la negarea drepturilor omului la afirmarea lor. Și un copil s-ar putea întreba dacă după ce noi înșine am hulit sistemul capitalist, nu reprezintă o renunțare să preluăm instaurarea lui? Nu, tovarăși! Partidul nostru tocmai prin aceasta este puternic și invincibil, prin capacitatea sa de adaptare la realități, prin retragerile sale strategice, prin arta adaptării noastre la diverse situații. Privind în această sală, văd tovarăși cu experiență din ilegalitate sau imediat de după eliberare, când a trebuit să colaborăm cu partidele burgheze, cu social-democrații, cu monarhia, cu ad-

versari care aveau forța economicã în mânã. În multe privințe contextul actual este asemãnător celui din 1944-1947, când eram nevoiți sã facem compromisuri. Nu de puține ori luam chiar și chipul adversarilor noștri, numai sã câștigãm partida. Tactica noastrã s-a dovedit de fiecare datã justã.

Astãzi, privim din nou la contextul care ne-a impus retragerea, compromisul. Comunismul, spun dușmanii noștri, a falimentat. Uniunea Sovieticã se dezintegreazã sub ochii noștri. Regimurile comuniste au cãzut în tot estul Europei. Din partea noastrã ar fi o miopie de neiertat sã ne cramponãm de realitãți revolute. Noi suntem datori sã cãutãm alte cãi prin care sã dovedim viabilitatea comunismului și sã ne exercitãm rolul conducãtor din umbrã, în așteptarea momentului în care Rusia va deveni din nou o putere mondialã, iar flamura comunismului va flutura din nou victorioasã în regiunea noastrã geograficã.

În unele privințe ne vom întoarce fortuit la unele metode din perioada antebelicã, precum și la metode clandestine pe care și când ne-am aflat deschis la putere, continuam sã le aplicãm, în special când aveam obiective de atins în strãinãtate, prin serviciile noastre secrete.

Dar, subliniez, astãzi situația noastrã este incomparabil mai bunã, prin faptul cã forța economicã este în mâna noastrã, avem cadre de nãdejde educate de noi, aflate absolut în toate punctele strategice ale politicului și economicului, care trebuie din nou sã determine deciziile, precum și în fruntea unor organizații legale, chiar și partide pe care le-am înființat noi. În trecut, în partidele burgheze am trimis o seamã de tovarãși care și-au dus la bun sfârșit sarcinile avute. Chiar și dupã ce participam deja la guvernare, înainte de 6 martie, dar și dupã aceea, o seamã de tovarãși au avut misiuni speciale, în organizații de mase, partide prietene și adverse, sindicate. Acum de ce ar trebui sã renunțãm la aceastã experiențã? Va trebui sã ne gândim sã înființãm trei-patru organizații de masã puternice, care în momentul respectiv sã fie transformate în partide. Va trebui sã înființãm un partid social-democrat, care sã fie al nostru, condus de cadrele noastre și cu care sã intrãm în Internaționala socialistã, folosindu-ne de relațiile în strãinãtate de care dispunem.

Tovarãși, metodele prin care partidul nostru își va exercita rolul conducãtor în societate, va trebui sã fie radical schimbate față de cele cunoscute în perioadele anterioare. Vom avea foarte mult de lucru în elaborarea strategiilor necesare. Vã promitem sã o facem cu o asemenea artã, încât sã nu deconspirãm nici sursa, nici autorii. Sã nu uitãm nici o clipã cã baza noastrã socialã sunt țãranii și muncitorimea, oamenii legați nemijlocit de procesul de producție, minerii, muncitorii din metalurgie, dar și femeile, pensionarii... Nu neapãrat cu toții foști membri de partid. Acum vom culege roadele educației comuniste

pe care am dat-o poporului nostru de-a lungul deceniilor. Comanda socială ne cere să lucrăm cu grijă cu acest capital uman extrem de valoros!

Tovarăși, va trebui să dăm dovadă în continuare de vigilență, cuvânt care nu s-a mai auzit din vremea sabotajelor puse la cale de dușmanii regimului nostru. Vigilența va trebui să fie cuvântul de ordine față de orice încercare de a anula ultimii 45 de ani de comunism. Aici este cheia problemei: ei vor să întoarcă România la 1938, noi vrem o societate socialistă multilateral dezvoltată, prosperă și liberă, condusă de partidul nostru. Vigilență față de cei care cer judecarea așa-numiților ”teroriști”, aceasta fiind fațada sub care ar urma răfuiala cu întreaga securitate, deși astăzi știm deja că nu toți au slujit cu râvnă odiosului și sinistrei. Vigilență față de intruși, veniți să reintroducă monarhia. Vigilență față de disidenții anticomuniști. Lor le vom spune că avem disidenții noștri de la tovarășul, pardon, domnul Iliescu, la Silviu Brucan și chiar, de ce nu, Andrei Pleșu? Vigilență față de cei care cer să nu ne prezentăm la alegeri, deși toată lumea știe că promisiunea noastră din decembrie a fost o mișcare tactică necesară în acel moment. Vigilență, vigilență și iar vigilență...

Etc., etc., etc.

Sfârșitul zonei de ficțiune.

Orice coincidență cu realitatea este neîntâmplătoare!

CONTRAREVOLUȚIA ÎN TREI TREPTE

”Babalâcii fără dinți
Vor s-ajungă președinți!”

”Iliescu te-om vota, te-om vota la anu’
Ca să crape de necaz Rațiu și Câmpeanu!”
Voci de femei muncitoare
de la APACA

”Iliescu-apare
Soarele răsare!”.
Voci din popor

Contrarevoluția a început imediat după rezolvarea ”cazului” dictatorilor.

Cel dintâi act a fost calculat a avea o puternicã rezonanțã internaționalã. Și l-a avut, printr-o hainã de înalt umanism al noului regim: abolirea pedepsei capitale.

De acum înainte nici o crimã, oricâți tineri vor fi fost masacrați, multiple sau singulare, oricât de sadicã și cumplitã, dar mai ales inexplicabilã va fi fost revãrsarea de bestialitate, nici o crimã, feroce sau obișnuitã, nu va fi pedepsitã decât cu închisoarea pe termen.

Aceastã hotãrâre, comunicatã de conducerea FSN, a fost darul de Crãciun, dacã nu rãsplata, acordatã de P.C.R. asasinilor, pe care ei - cât vor fi la putere - nu-i vor nominaliza sau deferi justiției vreodatã. Iar dacã îi va deferi, vor încasa, acolo, câțiva ani pe hârtie, urmând sã fie eliberați înainte de termen pentru bunã purtare sau din cauza stãrii ”precare” a sãnãtãții. Oricât de exterminatorii vor fi fost închisorile și lagãrele de muncã din timpul comunismului, oricât de comune sau individuale gropile, foștii securiști, azi pensionari cumsecade, manifestare a omeniei democratice, vor primi clemența decretului din decembrie. Nimic nu era mai urgent în societatea românească posttotalitarã, decât... abolirea pedepsei cu moartea. Într-un moment când încã se ucidea cu sânge rece...

Când în ianuarie 1990 tineretul ceruse în mitinguri interzicerea partidului comunist, obținându-se promisiunea unui referendum în acest sens, apoi retrasã dupã câteva zile, fãrã nici o explicație, P.C.R. cel ”inexistent” se trezi confruntat cu o situație fãrã precedent din istoria sa: dacã în 1924 îl interziseserã alții, acum i se cerea chiar lui sã o facã. Cine a vãzut partid comunist sã se sinucidã?

Este adevãrat, pentru interzicerea acestei organizații politice, care a terorizat țara timp de 45 de ani, singura realizare constantã sub dictatura lui fiind retrocronismul, adicã fenomenul ”înaintãrii înapoi”, nu era nevoie sã se apeleze la un referendum, ci la justiție și la Constituție. Indispoziția celor puși în fața situației de a da o soluție cererii populare a fost atât de mare, încât singura preocupare de atunci a fost cum sã ducã cu zãhãrelul masele, iar dupã aceea cum sã fereascã partidul comunist de un proces, pentru ceea ce a fãptuit cât s-a aflat la putere. Desigur, democrația admite existența unui mare numãr de partide, inclusiv a celor de extremã stângã. Dar de ce comuniștii, care pentru ei cer toate libertãțile în societatea postdecembristã, atunci când au avut ei de hotãrât, tuturor celorlalți li le-au confiscat pur și simplu. Și n-ar ezita sã o facã încã o datã dacã vor veni la putere. Poveste veche...

Treapta I:
Salvarea Salvatorilor

La 28 ianuarie 1990, la numai cinci săptămâni de la revoluție, se aplicau deja rezoluțiile prezumtivului al XV-lea Congres extraordinar al partidului (imaginat de noi).

Una din acestea dezvolta teza luptei de clasă, care în noul context căpăta, conform viziunii teoreticienilor din ilegalitate, un nou avânt.

Ținta cea mai nouă era opoziția, iar cum unii români se întorceau din emigrație direct în partidele național-țărănesc și liberal, din care făcuseră cândva parte, toată furia vechii lupte de clasă se abătu asupra lor. Legende fabricate în laboratoarele specializate în diversiuni, se vede treaba nedemolate de revoluție, bine întreținute de presa atât de liberă, încât nimeni nu se mai descurca în ea, afirmau că toți, dacă au fost în occident sunt și milionari, iar dacă mai și revin, apoi se întorc cu geamantane pline ochi cu dolari, fiind desigur cu toții asimilați unor milionari gen dl. Ion Rațiu. Continuarea acestei legende se referea la faptul că vor să cumpere țara la talciocul recent reînființat și să o revândă pe dolari în occident, cu munți, cu ape, cu fabricile deficitare, cu trenurile fără geamuri și fără luminã, cu romi, și mai ales cu comuniști și cu securiști cu tot.

Patrioții, mai ales cei cu gura, agitară serios populația cu această perspectivă, mai ales muncitorimea, pentru a prețui ceea ce puteau să piardă: pe comuniști, aflați la sfârșitul lui ianuarie, din nou la ananghie.

Agitarea perspectivei de a ne trezi chiriași într-o țară ai cărei cumpărători să fi făcut tranzacția din bursa de la Londra sau Zürich, probabil prin telefon, pentru că trecuseră săptămâni și din vest nu veniră capitaliștii să-și pună în aplicare planurile perfide de care erau învinuiți, emoționă țara. Deși realitățile erau altele (veneau doar convoaie nesfârșite cu ajutoare, care erau primite cu o explicabilă bucurie de nevoiași), cei ce lansaseră acțiunea știau ce fac. Marxist-leniniștii noștri aplicau teza conform căreia ideile care cuprind masele devin o forță materială. Acum trebuia să se bage spaima în această societate nivelată în sărăcie, de a pierde lanțurile pe care revoluția i le pilise și acum urmau să-i cadă definitiv. Manevra le reuși.

Masele trebuiau de acum să pună preț pe ”apărătorii de țară”, care erau aceiași care i-au mânat ca pe niște vite de muncă timp de peste patru decenii. În decembrie picase stăpânul. Ei rămăseseră. Și ordinea ceva bulversată. Va fi pusă pe făgașul ei. La sfârșitul lui ianuarie era gata să pice și ei. Datoritã acestei mari idei, care ”deveni o forță materială”, se salvară.

De atunci nimeni nu se mai putea atinge de ţarã, ducând-o sã o vândã pe pieţele din vest, (o vor face-o ei când vor trece toate sperieturile), iar tezaurele naţionale, înainte de toate nomenklatura cu braţul ei înarmat, ”fosta” securitate, rãmâneau pe loc, în proprietatea absolutã a poporului muncitor. Nu fãrã rost, într-una din rezoluţiile (imaginate de noi) ale congresului al XV-lea (fictiv), care trasa linia de conduitã pentru viitorul apropiat, se vorbea cu atâta dragoste despre clasa care era ”proprietar, producãtor şi beneficiar” al tuturor bunurilor materiale din ţarã, ”chematã sã...”. De acum înainte, cele câteva chemãri vor avea un rol bine determinat în ducerea la bun sfârşit a contrarevoluţiei, lansatã şi ea, iniţial, tot în decembrie 1989. Ceea ce este aproape realitate încã a zilei de azi, cunoscutã de toatã lumea din gazete, de unii trãitã prin participare, se constituie într-o primã treaptã a contrarevoluţiei. Revoluţia a fost a tinerilor. Contrarevoluţia a fost a comuniştilor. Masa de manevrã, manipulatã cu lozinci sperietoare: ”detaşamentul cel mai înaintat” al societãţii, respectiv clasa muncitoare, iar din rândurile ei, cei mai radicali, minerii.

În ordinea desfãşurãrii evenimentelor, la început au fost ”huliganii” care au pus stãpânire pe Palatul Victoria (Consiliul de Miniştri). Aşa ni i-a prezentat televiziunea. Televiziunea din ianuarie, parcã alta decât cea de la sfârşitul lui decembrie. FSN pierde teren. Partidele de opoziţie, din nou consecventul anticomunist P.N.Ţ. c.d., sunt pe cale sã-l scoatã din scenã. Cum sã fie scos, când abia a intrat? Când din decembrie a devenit salvatorul naţional?

Rolul de salvator al salvatorului naţional l-au avut cei chemaţi, clasa ”chematã sã”. De data aceasta, chematã la propriu, spre diferenţã de înainte, când era chematã numai la muncã duminica sau la întâmpinãri la aeroport.

La chemare au rãspuns minerii, care au şi venit în capitalã, unde au fãcut ceva ordine.

Armele lor erau curate, albe şi respectiv negre, venind ”din lupta” cu cãrbunele. La mitingul care s-a ţinut în Piaţa Victoriei, ne-au prezentat un spectacol de sunet şi luminã, cu lãmpaşele lor care fãceau în noapte un frumos efect, iar prin faptul cã se aflau încolonaţi antianarhic, sugerau ordinea şi disciplina.

Salvatorii naţionali furã salvaţi de aceşti oameni, care pentru douã sau trei zile au socotit cã pentru ei cel mai urgent lucru la acea orã era sã restabilească ordinea în capitalã şi sã-i reînscãuneze pe salvatori. Centralele electrice sau sobele sãracilor, încãlzite cu cãrbuni, nu aveau decât sã mai aştepte. Erau şi ei în spiritul momentului: toatã lumea fãcea politicã, mai nimeni nu se ocupa cu producţia materialã.

În toatã istoria comunistã din România, de la 1944-1945, un asemenea

rol de forță de șoc, pentru prima dată l-au avut din nou detașamentele ”clasei”, în acest an 1990. Dacã nu ele l-au rãsturnat pe dictator, atunci, în decembrie, când au participat la revoluție în pijamale în fața televizorului, acum și-au recuperat rãmânerea în urmã.

Copiii care se vor naște și vor merge la școalã dupã anul 2000, vor afla cã pentru democrația originalã uneori a trebuit sã se aplice democrația cu bâta.

”*Trãiascã victoria noastrã în alegeri!* ” (lozincã din 1946).

Contrarevoluția condusã de partid înainta cu pași repezi spre victorie.

Treapta a doua:
Salvatorii salvați dau la cap

Salvatorii se aflau deja în majoritate în noul Parlament și Senat. În frunte cu președintele ales. În mod democratic.

Iar mitingul non-stop din Piața Universitãții, început în luna aprilie, continua sã cearã ca foștii nomenklaturiști sã fie îndepãrtați de la putere pentru o perioadã limitatã la vreo douã legislații, respectiv pentru opt ani. Aceasta se numea Punctul 8 al Proclamației de la Timișoara. Se continua sã se scandeze. De la începutul lui aprilie, piața blocatã pentru circulație, devenise ”*Zona liberã de comunism a capitalei* ”. Se scanda întruna ”*Jos Iliescu!* ”. Demonstranții, ”golanii”, nu țineau cont de faptul cã alegerile îl fixarã pe președintele contestat de ei, pe aceastã funcție, pentru urmãtorii doi ani. În cursul zilei era mai puținã lume în piațã, dar seara vuia Bucureștiul de glasul a multor zeci de mii care cereau ”*Jos comunismul!* ”.

Era de așteptat ca aceastã provocare aruncatã partidului comunist, care din umbrã își ascuțea ghearele, sã se termine printr-o ciocnire. Inteligentã manevrã: poliția, ca și ”fosta securitate”, ultima prezentã însã în piațã tot timpul, mascatã în fel și chip, nu au fost implicate direct. Când minerii au sosit în București, înarmați cu mãciuci și topoare, aceasta doar i-a condus la sediile partidelor de opoziție, la domiciliul unor adversari ai noului regim, acolo unde trebuiau sã batã ca la fasole. Pare de necrezut, dar este adevãrat cã studenții de la Institutul de Arhitecturã au fost bãtuți la ei acasã de muncitori de la IMGB, adicã în sediul acestui institut de învãțãmânt superior, iar la Universitate, nãvãlind în bibliotecã au dat foc la cãrți.

În 11-13 iunie 1990, barbaria cu chip de miner, a cuprins capitala țării. ”Golan” putea fi oricine, dacã nu te lãsai legitimat sau percheziționat de acești purtători de joarde și topoare*.

Orice om cu bun simț se putea întreba: cu de la cine putere și în virtutea cãrei Constituții, niște cetãțeni egali cu ceilalți s-au erijat în fãcãtori de lege pentru toți? Nimeni nu a putut de atunci, dintre oamenii cãrora ei le-au adus imensul serviciu de a fi dat la cap la propriu opoziției neparlamentare și desigur, multor tineri, pe umerii cãrora s-au cãțãrat atunci pentru a ajunge la balcon, nimeni nu a rãspuns la aceastã întrebare.

Minerii, a cãror grevã din august 1977 a trezit admirația întregii națiuni prin caracterul ei politic antitotalitar, cãrora le-am dedicat o bunã parte din Scrisoarea mea cãtre dictator, din 1978, marcând intrarea mea în disidența anticomunistã, peste ani, în iunie 1990, acești purtãtori ai unei idei de rezistențã, care nu ne înșelaserã niciodatã pânã atunci, parcã erau alții, parcã fuseserã schimbați.

Nu se putea ca sã fie aceiași oameni, în 1977 antitotalitari, astãzi coadã de topor al unui comunism care mușcã perfid, pentru a nu fi înlãturat de pe

---

*) Ca disident, m-am aflat dupã 1978, într-o permanentã stare de rãzboi cu puterea comunistã și cu instituția ei de represiune, atât cât m-am aflat în țarã, cât și în exil.

Întors acasã, deși revoltat de multe lucruri, mi-am impus totuși, tãcerea, pentru cã atmosfera era cu totul alta, decât atunci când am fost asvârlit afarã.

La revirimentul comunismului, vizibil și cu ochiul liber, mi-am zis cã totul este pentru cã democrația se aflã în fașã, dând de fiecare datã încã o șansã speranței.

Multe m-au revoltat și de fiecare datã mi-am reprimat strigãtul.

Dar printre momentele de cea mai mare tristețe pe care le-am trãit în acești patru ani au fost cele vãzute cu proprii mei ochi în acele zile de 13,14 și 15 iunie, iar revoltã mai mare nu-mi amintesc sã fi trãit pânã atunci, când un puțoi mânjit pe fațã cu cãrbune, cu o frunte îngustã de pensionar al grãdinii zoologice și cu o ghioagã amenințãtoare, mi-a cerut sã mã legitimez. M-am gândit o clipã sã-l pun la punct, spunându-i eventual cã o fac în virtutea trecutului meu, dar am socotit o teribilã înjosire și un oprobiu ce l-aș fi aruncat eu însumi pe acest trecut, întrucât un purtãtor de ghioagã nu avea cum sã-l înțeleagã. Aveam în același timp și un sentiment de milã: bietul de el, ce vinã avea, adicã? Nu era el însuși o sculã oarbã?

Mi-am scos buletinul de identitate și am trecut mai departe, închizându-mã din nou pentru mult timp în propria disperare. De fapt, trebuia și de data astã sã am înțelegere: doar P.C.R.-ul este la putere! Din pãcate, prostia a dominat Bucureștiul în acele zile și ei i s-au închinat ode și cuvântãri, printre care și una magistralã și prezidențialã, ca pe timpul lui Ceaușescu.

scena istoriei, când istoria îl expulzează pur și simplu. Parcă erau alții și totuși... Majoritatea erau mineri veritabili, m-am apropiat de ei, să-i aud vorbind, să văd ce mănâncă și erau... (fără îndoială, conduși au fost de specialiști în gherilă, deghizați și machiați, dar majoritatea erau "veritabili"). Acești oameni care și-au dovedit fermitatea în 1977, l-au luat pe Verdeț ostatec și l-au închis în subteran, l-au chemat pe dictator la ei cu o demnitate sublimă, să fi devenit atât de repede opusul a ceea ce au fost? De necrezut! Au știut ei pentru ce compromit breasla sau au fost șmecherițI? Răspunsurile vin și nu vin de la sine.

Treapta a treia: forța de șoc împotriva fracționismului din P.C.R.-ul ilegal

De la mitingul non-stop din aprilie-iunie, nimic nu a stârnit o reacție mai violentă din partea partidului de guvernământ, decât acțiunea fracționistă a unui grup din generația tânără, cu idei noi, reformiste, din care făceau parte Petre Roman, A. Severin ș.a.

Pentru multitudinea de partide, organizații politice și independente, partidul dominant are soluții deja proiectate. Dar pentru fracționismul din propriile rânduri, a fost luat prin surprindere. Și reacția lui a fost mai violentă decât la prezența celui mai violent opozant. Este încă o dovadă a faptului că partidul de guvernământ era de la primul moment doar vârful vizibil al unui corp uriaș ascuns privirilor, numit de noi P.C.R. în ilegalitate.

Încercarea de rupere a FSN-ului, adică a însuși vârfului, de masa-mamă, de către mai tânărul, playboy-ul și mai puțin dogmaticul P. Roman, a produs o puternică zguduire în partidul comunist ilegal. Că a fost o tentativă de "eliberare" și nu de preluare a unor partizani, respectiv de înființare a unei noi formații, o dovedește, că la început el s-a numit cu un adaos nesemnificativ (Democrat), tot FSN. Cei rămași aproape pe dinafară, nu au putut ascunde prin tăcerea care s-a așternut temporar, deruta. Se poate presupune că regruparea cu repeziciune a celor risipiți pe câmpul de bătaie într-un nou vârf, n-ar fi fost posibil fără capacitatea organizatorică a comunismului românesc, de a-și dezvolta repede un cap nou, atunci când i-a fost retezat cel anterior. În cel mai scurt timp, cei din partidul rebotezat (P.D.S.R.), au devenit repede, din nou majoritari, cu aceleași vechi ticuri. (Unul din ele, exproprierea "Horei Unirii", aparținând tuturor românilor și declarată imn de partid).

Fracționismul pe linie de partid, comuniștii l-au pedepsit totdeauna drastic, ca pe o crimã. Vai de cei care se rãsculau împotriva liderului. Sau îi amenințau postul. Erau declarați fracționiști de dreapta, de stânga, dupã necesitãți și-i mâncau puștcãria sau Siberia (la ruși). La noi, știm cã Vasile Luca a sfârșit la închisoare, iar Ana Pauker - cine ar fi crezut, dupã o carierã politicã fulminantã? - a trãit pânã la sfârșitul zilelor sale într-o izolare cvasitotalã. Așa ar fi pãțit și P. Roman, dacã partidul comunist ar mai fi avut puterea totalã (sau totalitarã). Cum nu mai avea decât jumãtate de putere, din grote, mãsurile sale n-au mai putut fi atât de radicale.

Minerii au venit a treia oarã la București, de acum cu o misiune radical nouã: de a-l scoate pe dl. P. Roman din fotoliul sãu de prim ministru, pe care, în treacãt fie spus, îl credea fãcut anume pentru el, posibil pentru tot restul vieții.

Și l-au scos. Demisia sa smulsã cu forcepsul, a fost doar o formalitate. Minerii au îndeplinit și de aceastã datã o sarcinã de partid. Numai cã în excesul lor de zel, erau cât pe ce sã demoleze și scaunul prezidențial, de unde se vede cã acest cuțit are douã tãișuri.

Din acest moment, în care însuși unsul partidului comunist ”inexistent”, a devenit vulnerabil, problema conducerii contrarevoluției prin mineri a luat sfârșit.

De aici înainte este puțin probabil sã mai vedem minerii fãcând ordine în capitalã. Ei au devenit periculoși pentru comuniștii înșiși și nu vor mai fi chemați. Ar mai putea veni doar nechemați de nimeni. Dar aceasta este altã poveste.

De aici înainte contrarevoluția se va înfãptui cu alte metode, ”pașnice”, mascate, vizibile chiar și cu ochiul liber.

Dar dl. P. Roman, personaj destul de abil de altfel, avea suficiente mijloace de a câștiga - dacã nu postul - cel puțin moral, dacã juca mai cinstit decât adversarii sãi, dând în vileag tot ce știe despre revoluție, sau mãcar despre venirea anterioarã a minerilor la București. Minciuna aduce servicii doar temporar, dupã cum se vede și din cariera sa politicã.

Din pãcate, nu se poate spune însã despre domnia sa cã este un om de principii, dacã pânã astãzi nu și-a fãcut destul curaj spre a vorbi sau a scrie, altfel decât când era apãsat de obligația de a fi obedient.

Spre diferențã, adversarii sãi îl pândesc tot timpul dupã diverse colțuri.

SPURCĂTORII

După ”refuzați” și ”internaționaliști”, spurcătorii sunt o a treia categorie din rândurile P.C.R.-ului.

Nu se poate spune că ei au intrat în partid ceva mai târziu, pentru că nu au ieșit niciodată din el, după cum de altfel, a declarat public, unul din ei, rimătorul A. Păunescu. Ei nu și-au ars carnetul de partid, ci au avut și continuă să aibă cinismul de a declara, în pofida tuturor evidențelor, că pentru poporul român, comunismul a fost și ar fi o binefacere.

Carierele și avantajele lor materiale enorme din trecut au fost câștigate cu sudoarea limbii. Astfel că preocuparea din trecut, lingerea părților sensibile ale cuplului de dictatori, iar în ultimii ani și ale lui ”*Nicușor - viitor conducător* ” (citat dintr-o scandare ce le aparține), devenise pentru ei o ocupație profesională, și ca profesioniști, erau - trebuie să le recunoaștem talentul - cei mai pricepuți, provocând destinatarilor plăceri răsplătite cu bacșișuri grase, pentru slugi idem, în schimb, în rândul muritorilor de rând provocând o stare sinonimă cu greața.

Dacă regimul de dictatură din România, dintre 1965-1989, avea multe tangențe cu cel al lui Hitler (cu diferența că antisemitismul fusese blând, evreii fiind expulzați în Israel și nu în crematorii), prin paralelă, se poate spune că stâlpii de propagandă ai acestui regim, pot fi asemănați cu rolul jucat de Göbels în al III-lea Reich. Acesta din urmă, având probabil totuși un simț al răspunderii față de poporul german și o imagine a eșecului experimentului hitlerist, și-a urmat führerul, obligându-și chiar și copiii, care nu purtau răspunderea pentru faptele tatălui lor, să-i împărtășească soarta.

Stâlpii propagandei ceaușiste, Păunescu Adrian, care tot atât de cazon, dar și mai vulgar decât un gardian de pușcărie cu ”frontierișți”, după ce dădea ordin să se închidă ușile, îi punea pe tineri să țopăie în ritmul lozincilor sale și a muzicii ”folk”, în noaptea Sfintelor Paști, pentru a-i împiedica să meargă la slujba Învierii; ca și epigonul lui Eugen Barbu, Cornel Tudor, cu pseudonimul Vadim, autor nu numai al unor poeme despre ”savanta” Elena Ceaușescu, dar și al unor articole de justificare a demolării capitalei; așadar, stâlpii terorismului prin propagandă n-au avut nici pe departe fanatismul lui Göbels sau, mă rog, atașamentul pentru stăpânii lor, pentru a-i repeta gestul.

Continuând paralela, un proces ”Nürnberg” a fost repede încropit, superficial şi ne la obiect, fãrã rãspunderi individuale. Din motive necunoscute, printre vinovaţii ororilor ceauşişte a nimerit - rãspunzãtor, desigur de multe, inclusiv în domeniul propagandei - Dumitru Popescu-”Dumnezeu”, dar nu şi cei doi susnumiţi, ale cãror fapte, aduseserã dupã pãrerea multora, cel puţin tot atâta rãu naţional, pentru care trebuiau trimişi sã mediteze dincolo de gratii sau în cel mai bun caz sã li se aplice - prin justiţie, desigur, dacã aceasta ar exista - pedeapsa de a face un mare bine poporului pe care pretind cã-l iubesc, prin absenţa lor din viaţa publicã.

Dar nu, aşa ceva, în vremea noastrã - care ne oferã zilnic un material copios pentru un eseu care sã se numeascã eventual ”Neruşinarea în politicã dupã decembrie 1989” - nu se poate întâmpla.

Este poate un rezultat al oportunismului de cea mai vulgarã expresie a acestor creaturi tipice ale comunismului, care au avut realmente şansa de a nimeri şi în momentul cel mai propice când noul regim (oare?) avea nevoie el însuşi de slugi profesioniste şi cine ştia cel mai bine sã rãspundã la aceste comandamente decât tot ei?

Timpul era scurt, nevoia mare, pânã creezi slugi noi trebuie ani, în vreme ce ei dãduserã deja proba de calitate, se rodaserã, dãduserã rezultate. Disponibilitatea de a-şi schimba stãpânul o aveau, chiar dacã, de data aceasta se aflau sub aceeaşi cãciulã cu oameni pe care nu-i suportau epidermic (evrei, de pildã).

Şi au fost acceptaţi. Ambii cu gazete. Ambii cu partide, şefi plini sau în devenire plini. Ambii mânuind demagogia cu dexteritate, deşi notelor false n-au nici ei ce sã le facã. Ambii lãtrând - astfel nu se poate spune cã fac - pentru cã pixul cu care scriu este legat, cum sunt potãile cu lanţ, de diferite instituţii care le sunt de fapt stãpânii.

În România de astãzi, Göbels ar fi ajuns senator, şef de comisie de culturã, ar fi reprezentat ţara la Strassbourg. În absenţa unuia ca el, toate aceste recorduri le cumuleazã A. Pãunescu.

Se poate observa cã în demagogia lor, cei doi susnumiţi ating coarde sensibile oamenilor de rând, fãrã sã se întrebe de dreptul moral pe care aceşti apãrãtori ai dictaturii de ieri împotriva oamenilor îl au de a se erija astãzi în militanţi împotriva unor vitregii temporare.

În demagogia lor vorbesc de dragoste (”Totuşi iubirea”, nu-i aşa?), dar atâta revãrsare de urã visceralã - comandatã în parte, datoritã aceleiaşi disponibilitãţi de a fi slugi fidele - mai rar s-a întâlnit pe meleagurile noastre.

Cel mai mare serviciu pe care spurcãtorii îl aduc noilor stãpâni este lãtrãtura lor, nu rareori însoţitã de muşcãturã veninoasã. Ei servesc atât de

bine, încât - bine aprovizionați, firește și cu documente ”compromițătoare”, în special gazetei *România Mare* - nu a scăpat practic nici un disident, cu excepția celor care au făcut pact cu regimul de după 22 decembrie, și cu atât mai mult opoziția regimului domnului I. Iliescu, într-un limbaj și la o modalitate de subcivilizație, necunoscute Europei, spre care zicem noi că tindem.

Ei spurcă pe unde trec absolut totul.

Astfel, au spurcat o denumire consacrată ca exprimând o idee sfântă, privind unitatea națională, și anume denumirea **România Mare**, devenind în accepția lor un tun de împroșcat insanități. Ei și-au deconspirat astfel sorgintea Kominternistă, reușind să compromită simbolul lingvistic al unei idei, pe care cu toată ura anti-maghiară, anti-semită și pro-sovietismul pe care îl propagă, nu vor reuși totuși să-l distrugă, pentru că este indestructibilă și dorința de unitate națională va apela la alte simboluri.

Prin faptul că și-au asumat rolul de babe bocitoare ale ceaușismului și de avocați ai ”realizărilor comunismului”, ei spurcă esența și puritatea Revoluției din decembrie. Prezența în Parlament și Senat ai acestor ciocli ai democrației și libertății sunt o profanare a jertfei celei mai curate a martirilor de la Timișoara și București, din celelalte orașe ale țării, din decembrie 1989.

Ei reprezintă o minoritate neînsemnată, care poate i-a votat, buimăcită de demagogia lor, dar în Parlament și Senat nu întruneau oricum condițiile de intrare dacă puterea nu făcea cărțile în așa fel ca să-i aducă acolo (anulând un milion și jumătate de voturi date altora). Acum prin zarva pe care o ridică, ei vor să creeze impresia, chipurile, că ar reprezenta interesele tuturor! ”Tutulor”, adică. Ei întorc așadar realitățile cu capul în jos, spurcând sentimentul de dreptate.

M-am referit numai la spurcătorii menționați mai sus, nu pentru că ar fi unicii, ci pentru că sunt un fel de ”șefi de promoție”, care după ce în acel decembrie măreț și-au săpat repede găuri de cârtiță în care au intrat, fiindcă le tremura târtița, fără să li se audă răsuflarea un timp, după care s-au încoțopenit din nou, exact ca în vremea când dădeau din coate, să fie cât mai aproape de stăpân, și acum ca și atunci, și dai peste ei nu numai dacă deschizi gazeta și radioul, ci mai ales televizorul, unde se prezintă cu hârdăul și la sărbătorile cele mai sfinte.

Din exemplele numeroase, care-mi vin acum sub condei și le las la o parte, întrucât nu ne interesează persoanele, totdeauna mai puțin valoroase decât categoria sau fenomenul pe care îl reprezintă, concretizat de noi doar prin ”modele”, nu mă pot totuși sustrage tentației de a aminti un alt oportunist, de mai mică anvergură, dar de un secăturism similar celor menționați mai sus: Cristian Popișteanu.

Dupã ce în revista *Magazin Istoric* l-a aşezat timp de decenii pe Ceauşescu printre voievozi, fiind unul din promotorii ”cultului”, la nivelul a ceea ce fãcea confratele lui râmãtor în cearşafuri de catrene, iatã-l invitat la Radio România-Actualitãţi de 23 august 1993, de tovarãşul sãu de idei, E. Gloter, sã explice poporului român istoria.

Uimeşte consecvenţa stilului în care uşor se poate recunoaşte amprenta secţiei de propagandã a P.C.R. Istoricul nostru pe puncte şi-a îndeplinit cu brio misiunea, dând o variantã nouã de falsificare a evenimentelor, conform liniei celei mai noi a partidului. Deci la postul naţional de radio, s-a decretat cã în august 1944 regele Mihai... a adus partidul comunist la putere şi armatele ruseşti în ţarã! Acelaşi lucru îl orãcãise de la tribunã, într-o şedinţã televizatã a senatului, propagandistul cu fleanca, de la fostul organ al Securitãţii, *Sãptãmâna*. Ce coincidenţã, nu-i aşa?

De altfel, alianţa dintre ”internaţionalişti” şi spurcãtori, sub aceeaşi veche pãlãrie, a început sã dea roade nu numai în parlament şi senat.

O CONCILIERE ISTORICÃ ÎNLOCUIEŞTE MONOLITISMUL

Reprimirea spurcãtorilor, admiratorilor pe faţã ai dictatorului şi declaraţi membri P.C.R. fãrã întrerupere, pune în evidenţã o schimbare în concepţia despre sine a ”avangardei”.

De fapt, fenomenul începuse imediat dupã decembrie. El poate fi definit ca o renunţare la monolitism, la acordarea dreptului de existenţã tuturor curentelor care l-au bântuit, cu respectiv, dreptul de organizare ”de sine stãtãtor” a fiecãruia.

Veşnica întrebare ce a fost la început, oul sau gãina? se poate pune şi aici. Este posibil ca nevoia de a canaliza revoluţia, energii care sã nu-l demoleze pe el, cã sã fie înregimentate uneia din cauzele conduse de el, partidul, au extras la repezealã din doctrinele diverselor perioade, mai întâi pe cea cu tricolor, Iancu, Ţebea etc. Venus s-a nãscut din spuma mãrii, ”*Vatra românească* ” din spuma revoluţiei, ”emanaţie” observatã cu ochiul liber, existentã în diverse momente în P.C.R. şi apãrutã mai ales ca formã de rezistenţã (din timpul lui Dej) la poftele nesãţioase de ”integrare”, trãdând aceleaşi gheare ale imperialismului rus. Având însã şi o ramurã viguroasã îndreptatã contra

revizionismului maghiar, pentru care cel mai abitir a asudat propaganda ceaușistă în deceniile precedente, mai ales în străinătate.

Aceasta ar fi deci legenda partidului cunoscut astăzi sub numele de Partidul Unității Naționale Române, PUNR. Idei servite în trecut cu sfințenia ce impune respectul definitiv, de personalități care prin gesturi grave au făcut istoria (vezi Memorandiștii) sau Unirea de la 1918 (Partidul Național-Iuliu Maniu sau social-democrații transilvăneni), capătă în interpretarea actuală a unor activiști îmbrăcați la garderoba ”*Cântării României* ”, note pompos parodice.

Unii oameni care au luptat în trecut pentru unitatea națională, de oriunde - din Transilvania, Basarabia sau Bucovina - au fost intelectuali ai satelor sau oameni simpli, dar niciodată n-au fost primitivi.

Ceaușismul, după modelul inițiatorului acestei școli, care i-a supraviețuit, este o modalitate primitivă de manifestare a patriotismului. El a creat acest stil de ”patriot” cu gura, cu odele, cu dacii, a cărui prestație dacă s-ar fi păstrat în limitele didactice ale unei ore de dirigenție națională, n-ar justifica prea multă atenție, dar devine tragică (spre diferență de caraghiosul ”patriot naționale” al lui Caragiale) din momentul în care cei ce se bat cu pumnii în piept, o fac în forumuri, sunt luați în serios, și cel mai trist este atunci când cer - precum Irodiada capul Sfântului Ioan Botezătorul - și câte un cap de ungur, ca dovadă peremptorie a românismului. Indivizii programați astfel, nu-și pot depăși condiția de mașini ale urii. Singura apropiere de Caragiale ne-o mai prilejuiește câte unul care nu este numai antimaghiar, ci și ușor agramat, cum șade bine oricărui patriot veritabil, ales sau aranjat ca să iasă primar sau șef de partid, propunându-și, o, Doamne, să ne fie și președinte! (Gh. Funar).

Energici din fire, modul lor de existență fiind numai prin exteriorizare - și cât mai gălăgios, în toate nuanțele, până la isterie - democrația le-a creat condiția optimă de a se cățăra cât mai sus. Dar după modelul dat de creatorul și șeful lor de școală, care era de fapt un înlocuitor, și ei ocupă în viața publică locul altora, de data aceasta favorizați de democrație și de incapacitatea oamenilor de a discerne, din pricina prea marii gălăgii pe care o fac și a demagogiei. Un asemenea tip, într-o democrație autentică - să zicem Danemarca - ar fi avut de asemenea o situație prosperă, dar numai datorită rulotei, desigur proprietate personală, cu cremvurști calzi și ketchup, postată în fața parcului de distracții ”Tivoli”.

Este o adevărată nenorocire că oamenii de rând, ocupați cu grijile zilei, care sunt mari și apăsătoare, nu discern încă între autentic și kitch. Nenorocire, din cauză că acest tip de patriot șovin de fapt reușește ori de câte ori se manifestă în public, un penibil spectacol de ”*Cântarea României* ”, pe care naivii îl iau în serios. Acest specimen, cu vremea va dispărea, pe măsură ce

oamenii se vor lumina.

Dar până atunci va trebui să facem față acestui stadiu de primitivism al vieții noastre publice, în care oameni mai puțin primitivi la prima vedere - este vorba de cei ce se aflau la cârma statului - au apelat la joardele minerilor, care au ciomãgit pe străzile capitalei pe oricine li se părea lor de a fi suspect de ”intelectualism”, cã gândește, cã așa ceva nu se poate înghiți încã din vremea când partidul gândea pentru toți, șoarecii joacã pe masã când pisica nu-i acasã, în realitate pisica se face doar cã nu este, ea se aflã în concendiu de legalitate și asta trebuie sã se știe, iar dacã nu se vrea sã se știe, existã mijloace de convingere...

Este, s-ar putea spune, aproape normal - deși paradoxul, pentru orice conștiință eliberatã este de un tragism disperant! - ca dupã patruzeci și cinci de ani de tembelizare a omului în spãlãtoriile partinice de creiere, în care de același numãr de ani negrul a fost prezentat drept alb, minciuna drept adevãr, o loviturã de stat banditeascã drept instaurarea de cãtre popor a republicii, un activist submediocru și criminal pe deasupra, ajuns conducãtor, drept ”geniu carpatin” etc., este aproape normal ca spiritul de discernãmânt pe plan național sã sufere o gravã deteriorare.

Dupã ce în trecut educația patrioticã în Transilvania (de pildã) o fãceau preoții uniți, din 1948 până în 1989 educația patrioticã și naționalã a devenit la început apanajul unor leonterãuți, apoi al unor vadimi și popișteni. Nu numai în instituțiile proprii, ci și în școli și universitãți, și nu numai în acestea, ci în tot sistemul de presã, carte, științe sociale și politice.

Dupã decenii îl avem, iatã-l: omul ”nou”, care merge cu cei ce urãsc, cu naționaliștii șovini, acceptã nimicirea instituțiilor tradiționale de cãtre comuniștii moscoviți (monarhia), crede cã republica (instalatã cu pistolul) corespunde intereselor lui (când ea este fãcutã ca o mãnușã pentru unii domni de tovarãși), cumpãrã fițuicile spurcãtorilor de istorie și de adevãr, poate îi și votează, crezând cã-i reprezintã. Cum sã-i reprezinte? Când nu trebuie decât sã dispui de bunul simț al reducerii adevãrului la esențe, pentru a se arãta oricui cã doar isteria lor - niște jalnici minoritari - lasã impresia cã reprezintã majoritatea.

Mișcarea este însã calculatã. La originea propulsãrii acestui tip se aflã ”serviciile de cadre” oculte și ilegale, care au șmecherit alegerile, anulând sute de mii de voturi, pentru a le face lor loc pe bãncile Parlamentului și Senatului.

*

Concilierea s-a produs între toate curentele existente în partid de la 1944 încoace.

Avem la vedere, după revoluție, oameni care au fost promovați de Ana Pauker (sau pe descendenții acestora), alături de personaje de frunte din anturajul lui Dej (de ex., Al. Bârlădeanu), cu organizații care își au sorgintea în acea perioadă.

”Refuzații” (d-nii I. Iliescu, Dan Marțian etc.) au primit întreaga satisfacție a ratărilor din deceniile trecute, prin faptul că nimic nu mișcă în conglomeratul politic al puterii fără acceptul lor. Ei se află în vârful acestui concern politic, moștenesc toată puterea.

Ultimii veniți la ”conciliere” sunt ceaușiștii, care nu vor să renunțe nici la ideologia naționalist furibundă a primitivului lor inspirator, nici la privilegiile pe care le-au avut sub el. Scuipând pe cine trebuia și lingând ce știau ei că ajută, au fost acceptați.

În sfârșit, dar nu în cele din urmă, ”Hora Unirii” (imnul P.D.S.R.) o joacă și creaturile recente, ”cadrele noi” ale struțo-cămilei peceriste, care au fost unse cu alifii de la toate curentele, cu șansa de a-și ajunge și a-și depăși maeștrii în min-ipocri-corup-neruși-ciună.

ȘMECHERIA - P.C.R.

”Aici e duhul lui, spiritul lui, teoria lui, sunt în sfârșit amprentele lui!” - s-ar putea spune și acum, după patru ani de când nu mai este. Îl descoperi pretutindeni. Printr-un test simplu: testul la șmecherie.

Șmecheria nu-i o idee politică. Este o metodă. Un mijloc de a face ca ideile politice să prindă viață, prezentându-le drept altceva, fără să li se deconspire esența.

Diverse metode politice își au sorgintea în diverse școli mai mult sau mai puțin clasice și ilustre. Șmecheria în politica românească actuală este originară din Ferentari și Giulești, din Colentina și Căuzași, adică din mahalalele de altă dată ale Bucureștiului. Ea a fost experimentată deja cu brio de regimul de dictatură, mai ales în ultimul sfert de veac, atât în politica internă cât și în cea externă.

Continuată și în ilegalitatea de după decembrie.

Șmecheria și șmecherirea, despre care s-ar spune cã sunt trãsãturi care ar aparține de fapt populației minoritare a țiganilor, ne pune în cea mai proastă luminã fața de noi înșine, când în locul acceptării normelor nescrise, care pretind oricãrui om poziții tranșante și o abordare cinstitã a oricãrui aspect al vieții, obiectul politic al puterii, adicã masa, populația, este zãpãcitã pânã ce s-a obținut de la ea ceea ce s-a dorit.

Când aceasta își dã seama cã a fost și de astã datã pãcãlitã, este prea târziu sã mai îndrepte ceva: a ieșit din joc. Jocul îl fac în continuare tot pãcãlitorii.

În viața politicã postrevoluționarã, metoda a înflorit multilateral: minoritarii în stradă și în fața centrelor de schimbat valuta, unde sub ochii îngãduitori ai poliției îi pãcãlesc pe oameni, luându-le dolarii și mãrcile adevãrate, pe care le ”schimbã” pe milioane sârbești devalorizate sau pe teancuri de hârtie albã, iar în cabinetele politice, dupã același principiu și metode, se obține ceea ce se dorește nu de la unu-doi fraieri, ci de la categorii sociale întregi, oferindu-se în schimbul aurului lor, fie cã este vorba de vot sau de anumite convingeri inoculate, maculatura vorbelor goale.

Șmecheria și șmecherirea par - nu par, ci sunt - uneori ridicate la rangul de politicã de stat, cu un oarecare discernãmânt putând fi decodificate atât în acte politice majore, cât și în altele mai neînsemnate, în aranjamentele unor mãrunți slujbași, dar și în declarațiile șefilor partidului de guvernãmânt, ale celor ce conduc lucrãrile Camerei, Senatului, în cuvântãri, declarații etc. Un inventar al șmecheriilor din ultimii patru ani ar umple pur și simplu un lexicon (”Lexiconul șmecheriei”).

Nu ne propunem aici de a le inventaria și nici a întreprinde o operã, care intrã în sarcina unor politologi mai meticuloși, dar a menționa câteva mostre pentru concluziile care se impun, este necesar.

Iatã, de pildã, ce ne-a fost dat sã auzim la 13 iunie 1990, data fatidicã a celei de a doua mineriade (folosim persoana I plural, întrucât, transmițându-se prin radio și televiziune, Comunicatul respectiv a fost auzit, iar conținutul lui reținut de multe persoane): cã legionarii organizați în comandouri au atacat sediul Televiziunii Române.

Mi-am amintit atunci de șmecheria disperatã a regimului ceaușist. Acesta numise de asemenea ”legionari” tineretul eroic de la Timișoara, care declanșase revoluția la 17 decembrie 1989.

Șmecheria de la 13 iunie n-a prins, deși spre edificare s-a întrerupt emisiunea un pic, dupã care a fost din nou reluatã. Ba l-am vãzut (nu-mi amintesc exact dacã în aceeași sau a doua zi) pe rãsposatul Al. Stark, apãrând pe ecran cu cataplasme, ca sã se vadã cât de tare suferise el de pe

urma loviturilor primite de la tinerii ”legionari”, argument indubitabil în sprijinul comunicatului prezidențial.

Ulterior, ”legionarii” se evaporaserã, iar minerii triumfãtori nu ne-au arãtat mãcar unul în carne și oase, în timp ce în arestul noii securități intraserã pur și simplu tineri, cu fizionomii politice specifice momentului istoric actual.

Șmecheria a jucat însã rolul de acoperire a manevrelor puterii.

Încã un domeniu de aplicare a acestei metode: în lupta de clasã mascatã.

La principiul ”luptei de clasã”, al rãzboiului de exterminare (uneori fizicã) a adversarilor sãi, comunismul în general și cel românesc în particular n-au renunțat nici un moment.

În anii șaizeci, din nevoia de solidaritate naționalã în fața amenințărilor rusești de ”integrare” (când și el a fost pus în pericol), semnul unei perioade de conciliere naționalã a fost amnistia generalã decretatã de Gheorghiu-Dej, de care au beneficiat deținuții politici (unii depuși în închisori încã din 1945).

”Lupta de clasã”, care de fapt n-a încetat nici un moment, s-a mutat mai ales pe ”frontul” ideologic.

Sub urmașul lui Dej, ea s-a înãsprit, ținta fiind contestatarii (disidenții) și exilul politic. Dupã 1965, opusul ”luptei de clasã”, concilierea naționalã, nu putea fi decât acceptarea fãrã crâcnealã a monstruozitãții dictaturii. Pentru orice respingere a acesteia intra în funcțiune ”brațul înarmat”, Securitatea, instrumentul de aplicare forțatã a principiului împãcãrii omului cu soarta sa nenorocitã.

Repet aceste adevãruri ultracunoscute nu pentru cei cu memorie scurtã, pentru cã și în aceastã împrejurare ei vor refuza sã și le aminteascã, ci pentru a face legãtura directã cu situația postrevoluționarã, când deodatã, în focul la propriu al revoluției, lupta de clasã renaște. Cu diferența cã nu mai este numitã așa. Ea nu mai existã cu numele. Dar citiți presa FSN, apoi *România Mare* și veți constata cã P.C.R.-ul (cel inexistent) nu și-a iertat nici un adversar.

Printr-o iscusitã lucrare, au fost desființați toți disidenții anticomuniști, care mai puteau juca un anume rol politic în detrimentul forțelor de guvernãmânt. Dupã metode încercate de Securitate în deceniul anterior în exil: prin ponegrire.

În condițiile în care înainte de 1989, efectul presei securiste din exil asupra conștiințelor era minim, influența posturilor de radio ”Europa liberã” și BBC, contracarând-o cu succes, dupã revoluție situația s-a schimbat: libertatea presei a micșorat impactul posturilor strãine și l-a mãrit pe cel al presei

interne, din care de o realã prizã la pãturile medii s-a bucurat cea ”combativã”, adicã cea agresivã, din pricina gustului acestora pentru ”bârfã” și a felului cum ea i-a satisfãcut setea de senzație ușoarã, editatã de P.C.R. și oamenii lui.

Manevra a reușit: incapabilã, dar nici interesatã sã discearnã adevãrul de minciunã, curãțenia de calomnie, în urma campaniilor de presã ale puterii, majoritatea disidenților anticomuniști au pierdut în ochii publicului larg și ca individualitãți, ne mai fiind astãzi practic o amenințare pentru partidul de guvernãmânt.

După ce s-a vãzut cu majoritate în Parlament și Senat, forța conducãtoare s-a mai potolit, dar cum are pe cineva de desființat îi și aplicã metoda. (Ultima datã, osânza cu floacã, devenitã ”domnul senator”, a încercat sã-l desființeze pe dl. C. Coposu, reclamându-l poporului cã ar fi fost informator al Securitãții. După cum s-a vãzut însã, delatorii întâmpinã greutãți din ce în ce mai mari în domeniul credibilitãții).

Dacã lupta de clasã nu existã în lexiconul șmecherilor de calibre diverse, care conduc cu scoarțã de demnitari țara, în schimb, opusul ei este mereu pe buzele lor. Ea se numește ”reconciliere naționalã” și apare la suprafațã ori de câte ori, opoziția, mai mult cea neparlamentarã, încearcã sã facã apel la memoria națiunii pentru un proces al comunismului, adicã al crimelor concrete fãptuite de P.C.R. și de instituția lui de represiune.

Singura reconciliere realã a avut loc în partidul comunist însuși între paukeriști, dejiști și ceaușiști, al cãrei rezultat este vizibil în viața politicã și în lumea afacerilor.

Restul este un teritoriu de manevrã, un fel de țintar național pe care P.C.R.-ul și din ilegalitate reușește sã-l impunã partenerilor și adversarilor sãi. Când îi convine, bobul se mișcã la carul care n-are nume, dar noi știm cã poartã denumirea de cod ”Sãledãmlacap”, iar când el ar trebui sã rãspundã pentru patruzeci și cinci de ani de teroare, bobul se mișcã deodatã la carul cu denumirea publicã de ”Reconciliere naționalã”.

Opoziția este gata sã ierte totul și declarã acest lucru în mod repetat și public, întrucât ”Reconcilierea naționalã” este și dorința ei cea mai fierbinte (știind cã ”Sãledãmlacap” ei i se aplicã). Minerii au aplicat opoziției în 13-15 iunie codul, cu cea mai mare osârdie. La fiecare mișcare a bobului, adversarul pierde. Uite-așa se joacã, pânã ce acesta din urmã nu va mai avea nici un bob și va fi datã afarã din teren.

Dintr-o posibilã listã de șmecherii și șmecheriri mai alegem una singurã, din pricina implicațiilor, le-am numi istorice.

Am ascultat cu un prilej oarecare o declarație a d-lui președinte Ion

Iliescu, legată de chestiunea restabilirii monarhiei.

Înainte de a o rezuma, socotim că trebuie să amintim tinerilor, care cunosc mai puțin împrejurările istorice reale ale evenimentului, că monarhia a fost înlăturată printr-o lovitură de stat, inspirată și organizată de Moscova, deci de o putere străină. Dat fiind acest adevăr obiectiv, este normal ca înlăturarea comunismului din viața României să punã la ordinea de zi și anularea măsurilor luate de această putere împotriva țării și a poporului nostru.

Dar nu, P.C.R., chiar și după obținerea autonomiei de Moscova (deci după Declarația din aprilie 1964) și a independenței relative, fiind incompatibil prin ideologie cu monarhia, ca formă de stat pe care el a înlocuit-o, a respins à priori această instituție democratã și constituționalã, deoarece se punea problema trecutului său de instrument al unei forțe străine. Nici un argument contra nu i-a determinat schimbarea poziției sale, chiar și acela că după 1965, oricum am avut o formă de monarhie, primitivă, de tip afro-asiatic, în timp ce aceea înlăturatã de comuniști la ordinele Kremlinului, intrase în mod natural, evolutiv în viața poporului român.

Dovadă că aceeași formație politicã decide soarta țării în continuare, este - ca o hârtie de turnesol - atitudinea față de problema restabilirii monarhiei. S-ar cere deci - într-o abordare corectă și cinstită - spuse lucrurilor pe nume, așa cum se aratã ele unei priviri nepãrtinitoare. Ar trebui să se zicã:

”*Domnilor (sau tovarãși sau, mãi, golanilor), nu mai bateți câmpii cu monarhia și cu regele, pentru cã tot n-aveți nici o șansă de reușitã! Atâta vreme cât ne aflãm la cârmã noi, adicã cei care l-am dat afarã pe Mihai, cum puteți crede cã vom face o cotiturã politicã de 180 de grade și-l vom accepta? Partidul nostru nu a dat niciodatã înapoi, ci numai s-a prefãcut cã o face: de aceea v-am acceptat să faceți propaganda voastrã dușmãnoasă. Dar pânã aici! Democrația pe care o afirmãm, fiind originalã, este incompatibilã cu monarhia, fie ea și constituționalã!* ”.

Așadar, în locul unei atitudini tranșante, se aplicã și aici tehnica clasicã a rezolvării problemei prin șmecherie.

Revenind la întrebarea adresatã șefului statului, rãspunsul domniei sale a fost, parafrazând din memorie, cã poporul român a decis asupra ordinei de stat în momentul referendumului asupra Constituției, care ar fi respins monarhia și a optat pentru republicã. Și cã de asemenea cele mai avansate țări din Europa sunt republici (Franța, Italia, Austria, Germania, Elveția etc.).

Pentru cei care nu se descurcã în mișcările politice de acest tip, este bine să menționãm cã: 1) O asemenea respingere/acceptare nu a existat, întrucât referendumul menționat nu avea în vedere opțiunea explicitã monarhie-republicã, ci Constituția. 2) La 30 decembrie 1947, ”republica” ”populară”

nu a fost instauratã printr-un referendum, ci printr-o lovitură de stat, ceea ce înseamnã cã orice referendum ulterior, implicit sau exclusiv, este o ilegalitate și o manevrã. 3) Domnul președinte se referea la Constituția regimului FSN (acum PDSR), supusã referendumului. Nu pentru cã este de inspirație cripto-comunistã, ci pentru cã indiferent dacã vrem sau nu, istoria evoluează și Constituțiile sunt ele însele supuse schimbărilor. Nu este veșnicã și de neschimbat ca versetele Bibliei, inclusiv aceasta pentru care s-a votat după revoluție. Ea trebuie privitã ca inevitabil o alternativã temporarã și supusã înlocuirii. 4) O seamã de state avansate din aceeași Europã sau din afara ei, aflate cu mult înaintea României ca dezvoltare economicã și civilizație generalã, sunt monarhii (Marea Britanie, Suedia, Danemarca, Norvegia, Spania, Olanda, Belgia, Japonia etc.).

Spiritul de justiție impune înlãturarea oricãrei abordãri șmecherești a problemei, respectiv restabilirea Constituției din 1923 sau a prevederilor acesteia adaptate la ziua de astãzi. Acest lucru înseamnã revenirea regelui pe postul sãu de suveran și monarh constituțional, oricâte argumente contra vor avea dușmanii monarhiei.

După un stagiu de probã în care poporul român sã vadã din viața de zi cu zi dacã monarhia reprezintã pentru el o soluție mai puțin bunã decât republica ”populară”, ”prezidențială” sau ”parlamentarã”, abia după aceea, dacã împrejurările politice vor impune acest lucru și nu pentru cã de la tribuna parlamentului un individ isteric pe care președintele adunării se face cã-l întrerupe, urlã despre ”pãcatele” monarhiei, abia atunci dacã viața va impune acest lucru, ar urma sã se purceadã la un referendum pe această temã.

Situația este simetricã cu aceea a anulãrii Pactului Hitler-Stalin (Ribbentrop-Molotov). Care va sã zicã teritoriul României este ciopârțit, umblându-se pe harta țării noastre cu creionul de tâmplãrie la Kremlin (cum s-a umblat tot acolo și pe Constituția din 1923), iar ca Basarabia sã se întoarcã la patria-mamã, confrații-tovarãși ai domnilor majoritari în Parlament și Senat organizează referendumuri sau votãri în parlament, al cãror rezultat este din capul locului previzibil, întrucât este condus de cine trebuie, ca sã dea rezultatele așteptate de Moscova. Cum sã privim tentativa lor decât ca pe o ilegalitate din capul locului? Iar guvernanții noștri recunosc independența Republicii Moldova, formație statalã a ocupanților - independențã, firește, față de România - ba mai stabilesc și relații diplomatice cu ea, un non sens, dacã ei resping Pactul Hitler-Stalin și dimpotrivã, semn cã l-au acceptat tacit de vreme ce au socotit cã Moldova de peste Prut ar fi independentã (cu frontierele spre patria mamã pãzite de trupe rușești!).

Printr-un alt act similar, de cãtre aceeași putere strãinã care ne-a furat

parte din teritoriul național - și tot fără referendum - s-a schimbat într-o zi, însăși ordinea de stat a țării. Din monarhie în ceva ce se numea republică populară, care nici republică și nici populară nu a fost.

Și iată că astăzi, când se presupune că situația care a menținut nedreptatea și fărădelegea s-a schimbat, s-a încercat să se ratifice actul banditesc de la 30 decembrie 1947.

Că între cele două momente tragice, din istoria noastră, prin faptul că au fost determinate de același Kremlin, există o legătură indiscutabilă și că atitudinea de acceptare a unei acțiuni, respectiv a schimbării ordinei de stat, prin paralelă, crează în mod automat și premisele acceptării fărădelegii din 1940, este clar oricărui om cu bun simț. Nu este clar celor ce nu dispun de organ pentru analiză.

Comuniștii-ilegaliști respectă cu sfințenie jurământul de partid al tinereții lor, ca și testamentul Kominternului ”mort”, afirmând dreptul imperialist al Rusiei asupra teritoriilor furate de la România (de altfel într-un interviu recent, în ziarul *Libertatea*, tovarășul S. Brucan n-a mai făcut un secret din faptul că împărtășește această viziune antiromânească). Aceasta chiar și în condițiile prăbușirii imperiului sovietic (care se reface sub ochii noștri vertiginos, repetându-se istoria din 1917-1924). Prin simetrie, comuniștii noștri respectă și cealaltă decizie luată la Kremlin.

Într-un singur moment partidul de guvernământ își dă jos haina republicană, acceptând în interiorul țării, fără să sufle o vorbă de protest și nici o clarificare a contradicției, dacă nu se urmărește poate deriziunea asupra monarhiei, acceptând așadar un rege fără regat: pe ”regele Cioabă” al țiganilor, deși Constituția - nu-i așa? - s-ar părea să fie pentru toți. Ba chiar și un împărat: pe cel cu nume de roman, Iulian.

Suntem ca într-o lume în care s-au inversat niște planuri: un bulibașă devine rege. Probabil că republica, neputând să și-l aducă acasă pe regele ei legal, va alege în curând în fruntea ei un bulibașă. Tot se spune despre noi, ba de către Jirinovski, ba de către unii germani, că suntem un popor de țigani, de ce să nu le oferim chiar noi argumentele, pe care P.C.R. le-a mai dat odată când scria România cu î din i, respectiv pe când însăși puterea conducătoare făcuse să se creadă că numele țării și al poporului român vine de la romi și nu de la romani?

În momentul de față, propaganda partidului de guvernământ (cuvântări violente în senat, transmise la TV, un film și emisiuni TV, falsuri istorice diverse), cu argumente luate (cei care au trăit în exil le recunosc ușor) din scrierile ideologilor mișcării legionare, altele elaborate în laboratoarele din București,

amestecate cu un populism demagogic, a avut un oarecare succes, creând un adevãrat curent de opinie, în sensul de teamã în fața neprevãzutului.

Problema care se pune este cât timp vor putea ascunde acești oameni politici față de aceleași mase, de grija cãrora vor sã dea impresia cã nu mai au somn, trãdarea idealului național prin acceptarea celui de-al doilea termen al ecuației opresiunii naționale de cãtre imperialismul sovieto-stalinist? Al doilea termen este alt nume pentru Basarabia întreagã, pânã la Dunãre și Mare și pentru nordul Bucovinei.

DE ACEEA TOT EL, PECEREUL!

”**Țara geme de intelectuali**”
Mircea Diaconu

”... Avem în Țarã un singur patriot, în schimb, peste hotare, o puzderie întreagã. Toți au aceeași boalã: reprezentarita. [...] Peste hotare, unde patrioții fac coadã la birourile de înregistrare, domnește principiul liberei concurențe: își pun reciproc bețe în roate, fiecare încercând sã-l încalece pe celãlalt spre a ajunge statuie”.

Vasile C. Dumitrescu
(1982)

Unii numesc starea actualã ”restaurație”.

Termenul vine din istoria Franței, cu care împrejurãrile de față nu au nimic comun. Acolo ”restaurația” însemna restabilirea monarhiei. La noi, ea înseamnã întoarcerea comunismului și a fiilor lui rãtãcitori, pentru care se taie mielul cel mai gras.

Acest peisaj național, cu unele similitudini cu ceea ce se întâmplã și în alte țări foste comuniste, ne determinã sã ne întrebãm dacã cumva fenomenul de remanență a vechiului nu cumva este o fatalitate?

Nu, nu este o fatalitate. Avem soarta pe care ne-am croit-o în colectiv, cu toții: cei deștepți și cei proști, cei curajoși și cei fricoși, cei buni și cei rãi, cei mari și cei mici, cei cu putere și cei fãrã, cei ce trãiesc bine și cei ce trãiesc rãu, cei ce pãcãlesc și cei ce în totdeauna rãmân pãcãliți. Soarta aceasta n-o meritãm! Liota de lichele, unele din ele având puterea de a determina adoptarea de legi, s-a unit strâns în jurul lui: ”dragului partidului...”!, râd în nas oamenilor onești și-și bat joc de populația sãrãcitã, mai ales când îi plâng demagogic de milã...

Cum de nu s-a putut poporul român debarasa de ei, de partidul comunist, de activiștii lui și de ”brațul lui înarmat”?

Uitați-vã cu cât patos minerii - într-o rãtãcire de o valoare istoricã unicã - au apãrat ”cuceririle comuniste”! Nu cred ca ei sã fi vrut întoarcerea la anii când ortacii lor (ei sau alții) s-au împotrivit. Înseamnã cã s-a întâmplat o suciturã psihologicã, ceva, o schimonosire a gândirii. Ei au fost testul reușitei.

Dar ceilalți, unde au fost și sunt ceilalți? Sã vedem:

DISIDENȚA ANTICOMUNISTÃ

Dumnezeu ne-a dat și nouã, ca și cehilor și polonezilor o disidențã, care ar fi fost sã fie baza schimbãrilor radicale. De la revoluție încoace, ea s-a împãrțit: care a mers cu noii stãpâni, care s-a înregimentat în diverse partide devenite de opoziție.

În Cehoslovacia aceasta a învins. Un disident din anii șaptezeci a ajuns președinte. În Polonia, un alt disident, cunoscut de la începutul ultimului deceniu, a devenit președinte. Înainte un alt opoziționist devenise papã.

La noi, președinte a devenit un fost activist de partid, ”refuznic” (refuzat de la orice promovare), care s-a afirmat în revoluție cu carnetul roșu de partid în buzunar. Din nou, ne situãm pe aceeași linie cu Rusia (unde Elțîn, fost prim secretar de partid în Ural, azi pozând în ”democrat”, s-a fãcut cunoscut înainte de toate ca autorul demolãrii casei în care a fost masacrat țarul Nicolai al II-lea, cu întreaga sa familie), cu Ucraina (unde, la fel, un fost activist de partid este președinte), cu Georgia (Șevarnadze, fost ministru de interne, apoi șef de partid și de stat, luminat), cu Moldova etc.

Sã ne mânuiascã istoria, ca pe niște cutii de chibrituri pe o mare în furtunã? Și dacã ne mânuiește, din ce cauzã?

De data aceasta, nu din reflexul cultului personalității, ci pentru cã sunt stãpâni pe arta de a pune masele sã joace cum le cântã ei, comuniștii s-au priceput sã-și creeze dintr-un activist o personalitate, pe care au știut cum sã-l ilumineze pentru a fi vizibil de pretutindeni, în orice împrejurare și de oricine: și au câștigat!

Opoziția nu și-a creat o astfel de personalitate. Nu pentru cã nu am fi avut. Rãmân la obsesiva convingere, repetatã pânã la obstinație. Noi am avut disidenți autentici (anticomuniști) și potențiale personalitãți. În loc de a face din unul din ei miza victoriei - eu cred cã din rândul celor ce au fost în exil, contrar convingerilor ”Europei Libere”, care punea accentul pe cei din țarã, șansa reușitei era cea mai mare - opoziția, gândind cu capul de microfon, a mers pe opțiuni eronate, în timp ce cu alții a dus o politicã de marginalizare. În aceastã chestiune a avut cu puterea o platformã comunã: a procedat astfel anume cu cei pe care i-a socotit un potențial pericol.

Din rândurile proprii, fãrã posibilitatea de a fi cucerit populația cu ”binefaceri”, precum F.S.N., care din aceastã pricinã a cunoscut o creștere rapidã a popularitãții oamenilor urcați de el pe podium, opoziția a venit aproape cu mâinile goale: s-a prezentat cu personalitãți despre care s-a auzit pentru prima datã prin 1987-1988, despre altele abia dupã 1989. Și fãrã un pandant la opera populistã a oamenilor puterii, care în cazul unor disidenți ”clasici” existã.

(Adevãrul afirmației noastre poate fi probat prin compoziția din acest punct de vedere a deputaților opoziției în Parlament și Senat. Doar U.D.M.R.-ul se prezintã în aceste forumuri cu un fost disident exilat, în persoana lui Geza Szöcs).

Sunt încredințat cã toți cei care se socot a fi conștiința acestei țãri, au fost doar parțial o jucãrie în mâna evenimentelor. Pe unele din ele le-am putut influența, atunci când a fost vorba de o luptã strict individualã.

În decembrie 1989 s-a tras o linie precisã: acțiunea individualã aparținea trecutului. Din acest moment orice luptã și garanție a reușitei trebuia obținutã numai împreunã (”Vom reuși numai împreunã!”, deviza Alianței Civice). Pânã atunci, cu toții eram izolați, nimeni nu putea sã ia legãtura cu nimeni. Din acel moment, care nu trebuia ratat, trebuia sã fim o individualitate colectivã. N-am fost. Tocmai din aceastã cauzã n-am reușit. Subiect de reflecție: se voia într-adevãr triumful unei cauze generale sau, în sfârșit, cei apãruți la suprafațã și din opoziție au considerat doar cã e momentul pentru a-și impune propria persoanã?

Abia dupã aceea vine campania din afara rândurilor proprii.

În străinătate, mulți dintre noi am fost țintă și la propriu și la figurat. Unii au căzut. (Am convingerea că Vlad Georgescu, deși nu pentru ce scrisese ca disident, a fost unul din aceștia). Țintă și a unor campanii de denigrare, duse de pildă de asemenea gazete de exil precum *Stindardul*, redactat de I.V. Emilian la München, sau *Carpații*, revistă legionară, cu unele articole scrise la București, redactată de "Trajano" Popescu, ambele-publicații stipendiate, uneori pe placul securității scria și *Cuvântul Românesc* din Canada, toate făcând demult ceea ce astăzi *România Mare* cufurează în tiraje de masă.

"Europa Liberă", BBC și alte posturi de radio occidentale au adus un imens serviciu libertății de gândire, spunând adevărul despre dictatură și susținând totodată gesturile de disidență, încât acțiunea dirijată de Securitate împotriva criticilor sistemului, dacă între exilați avea un oarecare impact, în țară acesta era practic nul. Avem motive să fim recunoscători atât Statelor Unite ale Americii cât și guvernului britanic (personal, aduc mulțumiri călduroase și agenției Reuter) pentru faptul că dând publicității criticile formulate de noi, ne-au acordat prin aceasta un sprijin, în primul rând psihologic.

Uităm prea repede, dar nu trebuie să dăm afară din memoria noastră afectivă cel puțin două nume de la "Europa Liberă", care s-au bătut pe unde cu dictatura comunistă până la jertfirea propriei lor vieți: Noel Bernard și Emil Georgescu. Regretăm profund că li s-a furat dreptul - aveau acest mare drept! - de a se bucura cu noi toți la marea prăbușire a dictaturii, în acea sfântă zi de 22 decembrie 1989.

Elogiile pe care le aducem nu ne scutesc de a vedea unde a greșit "Europa Liberă", fiind un organism condus de oameni, selectați numai după capacități profesionale, nu și după trăsături de caracter strict individuale.

Or, unii tocmai când au fost favorizați de soartă a influența prin intermediul microfonului milioane de oameni, și-au arătat unele trăsături de caracter care-i înrudeau teribil tocmai cu cei pe care erau salarizați să-i combată: prin închegarea în jurul lor a unei "cetăți totale" - ca să parafrazăm denumirea unei cărți - în care vasalitatea era obligatorie pentru supraviețuirea ca personalitate în exil, despre care să se mai audă ceva în țară.

După excluderea definitivă din viața socială sau culturală din interior, încă o excludere (nepronunțată, dar reală), prin așternerea unui zăbranic de tăcere la microfon, era în cele mai multe cazuri similară unei condamnări fără drept de recurs la dispariția din cultură sau viața politică.

Acest lucru l-a învățat repede, de cum a sosit în vest, Ion Negoițescu, care i-a mărturisit directorului *Curentului* (München), Vasile C. Dumitrescu, după ce acesta refuzase să supuie propria gazetă cenzurii grupului de influență căruia criticul îi era vasal, că voința șefilor grupului, pentru el, Negoițes-

cu, este sfântã şi deci cã îşi retrage colaborarea. Regretul ilustrului critic literar de a fi pierdut un mijloc de difuzare a articolelor sale era - dupã mãrturia lui Vasile C. Dumitrescu - enormã, dar nu avea încotro, altminteri sancţiunea i-ar fi fost neiertãtoare*.

Pentru cã timpul scurs permite ”deschiderea arhivelor” şi deci sinceritatea mãrturisirilor, cred cã greşeala fatalã comisã de unii dintre redactorii acestui post, puşi sã menţinã un spirit civic în masele de ascultãtori din ţarã, a constituit-o, mai ales dupã dispariţia lui Noel Bernard şi a lui Emil Georgescu, activitatea conştient dirijatã de ”excludere”, a unor disidenţi ajunşi în vest. ”Uitarea” dirijatã vroia sã fie justificatã probabil prin faptul cã aceia pe care ei îi treceau sub tãcere nu mai prezentau interesul pe care l-au avut cât s-au aflat în ţarã. Un fel de ”n-au mâncat salam cu soia” avant la lettre. În realitate erau criteriile oculte ale grupului de interese.

Cãrţile scrise de unii dintre noi în ţarã, în cele mai grele condiţii, în pericol de a fi descoperiţi de Securitate, şi publicate în vest cu imense sacrificii şi renunţãri, îşi ”pierduserã” deodatã brusc valoarea, ignorarea lor fiind cusutã cu aţã albã. (Vezi tratamentul nemeritat al autorului *Cetãţii totale*, Constantin Dumitrescu, un disident în jurul cãruia s-a organizat o totalitarã-totalã tãcere, în funcţiune şi astãzi, sub pretextul tinereţii lui legionare, criteriu absolut fals, neaplicat şi altora, în realitate din pricina nesupuşeniei acestuia).

Având de acum ştaif, cu lume roind în jurul lor, cu primiri de persoane venite din ţarã pentru genuflexiune, opiniile grupului deveniserã decisive în stabilirea scãrii de valori la ”Europa Liberã” şi prin contaminare şi la unele publicaţii de la Bucureşti, care le-au devenit vasale, în mod vizibil mai ales dupã revoluţie. Se crea impresia cã aceste persoane dispuneau de un serviciu propriu de cadre, în genul celor din partidul dictaturii criticate chiar de ele, care exact în spiritul lui îşi realizau şi ei un fel de ”activ”, în ultimii ani lãrgit cu intelectuali din ţarã.

Nu existã într-adevãr cenzurã în occident şi nici la ”Europa Liberã”, însã sub influenţa acestor mişcãri de cadre oculte, din afara şi în spatele postului de radio respectiv, nu puţini intelectuali, disidenţi sau nu, au fost puşi tacit la index, trezindu-se în faţa fenomenului misterios al excluderii lor din

---

*) Las la o parte faptul cã într-un comentariu al postului de radio ”Europa Liberã”, con-sacrat momentului când pagina intitulatã *Curentul literar*, a fost încredinţatã criticului şi istoricului literar stabilit la München, numele lui Vasile C. Dumitrescu, care plãtea editarea gazetei din buzunarul propriu, fãrã sã câştige un pfening, întrucât aceasta de fapt se tipãrea în pierdere, a fost cu grijã cenzurat, fãrã sã fi fost amintit mãcar o singurã datã pe parcursul întregii emisiuni şi asta de persoane care îşi publicaserã opurile pe banii lui. Nici mãcar aceastã satisfacţie nu i s-a dat!

”istorie”.

Istoria deci a fost rescrisă ori s-a încercat să fie rescrisă, drepți să fim, nu numai de Roller sau în prezent de Cristian Popișteanu, ci și de aceste doamne și acești domni din lumea liberă.

Metoda principală: cenzura prin tăcere. O tăcere organizată.

Politica aceasta se decodifica (pentru a nu spune că se dădea de gol) mai ales în citarea unor nume, când se avea grijă - și asta întotdeauna, dar absolut întotdeauna - ca acelea ale persoanelor neagreate să nu se strecoare nici măcar din greșeală în enumerări. Nu spun că prin această eludare, tot repetând fără osteneală aceeași listă a ”activului de partid”, tic pe care l-au căpătat la rândule și cei care jucau în hora lor, au acordat viitorului, care nu va mai avea motive să fie părtinitor, dovada lipsei lor de onestitate.

Reversul monedei a fost ”luarea în brațe”.

Dar și exagerarea, ca și cenzurarea prin tăcere, pot avea un efect contrar. Mai ales că una este să informezi și să comentezi corect și alta este să exagerezi.

Americanii sunt maeștri ai reclamei. Chiar și campaniile prezidențiale capătă uneori caracter de reclamă comercială, aceasta pentru că *homo americanus* așa este structurat, psihologia lui este formată de generații întregi pe metode de convingere de tip comercial. Și de departe, cum judecăm noi (personal, n-am ajuns niciodată în S.U.A.), președintele ales ni se înfățișează drept o cu totul altă persoană când s-au terminat alegerile, când se află în funcțiune, decât în timpul campaniei electorale. Comparația îl favorizează pe cel din timpul exercitării funcțiunii. Dar așa vrea publicul. Candidatul se supune legilor nescrise, acestei psihologii care tiranizează alegerile, altminteri n-ar ajunge la Casa Albă.

Iată însă că după aceleași principii a organizat radio ”Europa Liberă”, cu mult înainte de revoluție, campania pentru impunerea numelui candidatului său. Este treaba lui, la ce disident s-a oprit după ce și-a schimbat consecutiv preferințele. A muncit multă lume, în virtutea salariilor primite, au muncit bine și o seamă de persoane din afara postului de radio, ba noi cunoaștem și prin cine și cum s-au făcut unele aranjamente și în alte țări, ca rezultatul să fie cât mai bun.

Numai că un singur element s-a scăpat din vedere: că populația românească nu are psihologia alegătorilor americani. Are psihologie românească, întotdeuna un ”ce” care o deosebește.

Așadar, în loc să i se vorbească, i s-a făcut reclamă comercială. Rezultatul s-a văzut după revoluție: legenda la care s-a lucrat cu insistență de zeci de oameni s-a desumflat la cea mai mică lucrare a propagandiștilor

P.C.R.-ului, care spre diferenţã, au ştiut cu ce sã înţepe balonul: nu numai cu invective naţionaliste, ci şi cu argumente, din care unele erau valabile (între care o semnãturã pe Apelul de la Budapesta, cerând o "autonomie culturalã" maghiarã în Transilvania...). Cã scribii organelor extremiste, a câta oarã!, nu aveau dreptul moral sã arate spre unele greşeli, este altceva. Dar publicul a fost pierdut pentru acest candidat al "Europei Libere", care astfel, a dat chix, constatându-se cã acest public s-a mutat încã o datã şi mai la stânga.

POLITICIENI DE PARTID

Una din primele mele impresii la întoarcerea în ţarã, în ianuarie 1990, a fost peisajul şi mai cenuşiu decât fusese când plecasem în exil, în 1980, şi peisajul politic complet schimbat, ca dupã o erupţie vulcanicã ce modificã relieful cunoscut.

Existau deja partidele, renãscute din propria cenuşã, amestecatã cu cea a martirilor şi în primul rând P.N.Ţ. c.d., P.N.L. şi P.S.D. Parcã nu-mi venea sã cred: retrãiam cartea pe care o publicasem cu câţiva ani mai înainte; aceleaşi partide care se confruntau dupã rãzboi cu partidul comunist.

Dar ce diferenţã! Atunci rupt în coate, lihnit de foame, P.C.R.-ul se cãţãra la putere cu ajutorul rusesc, acum bine înarmat cu toate cele, inclusiv cu tacticile recuceririi redutelor pierdute, independent (de! din 1964!). Partidele de opoziţie, atunci puternice, cu prizã la mase care erau anticomuniste, astãzi aceleaşi partide parcã ieşite din spitalele penitenciare, luând totul de la început, cu o admirabilã dârzenie a câtorva oameni ajunşi la vârsta senectuţii sau aproape de ea şi practic necunoscuţi de populaţia, care în scurt timp a început sã le urascã, pentru cã dupã revoluţie, în numai câteva luni, nu s-a ajuns şi la noi sã se trãiascã la fel ca în R.F.G.

La comunişti, experienţã, acţiuni, în care harababura din primele luni parcã-parcã era şi ea dirijatã; la opoziţie, naivitãţi de început şi greşeli, în care se puteau decodifica uşor aceiaşi consultanţi, necunoscãtori ai psihologiei românilor, voind parcã cu tot dinadinsul ca nu cumva vreun nume neagreat din rândul disidenţei sã ia locul celor propulsaţi de ocultã, din care cauzã reclama la "Europa Liberã" pãrea acum şi mai nervoasã.

A venit din exil domnul Ion Raţiu şi a candidat pentru postul de preşedinte, în calitate de personaj de bazã al partidului fondat de Iuliu Maniu şi Ion Mihalache. L-am vãzut fotografiat în compania doamnei Margaret Thatcher, pozã cãreia i s-a fãcut o largã publicitate şi de cãtre susţinãtori şi de cãtre duşmani, ceea ce însemna cã domnia sa se bucura nu numai de

sprijinul american (lucru pe care oricine îl realiza, ascultând radio ”Europa Liberă”, ce este drept împărțind acest sprijin cu cel primit de candidatul liberal), ci și de cel englez.

Domnul Rațiu nu a trăit nici o zi din viața sa oroarea comunismului românesc, întrucât s-a aflat în emigrație din anii de tinerețe, din 1940. Dar acest noroc nu și l-a convertit eventual într-o intenție de a trăi post-factum - căci societatea românească era încă bolnavă, cum este și astăzi - suferința de sub comunism, printr-o perioadă de adaptare: domnia sa a venit direct să fie președintele țării, a unei republici de sorginte sovietică. Lăsăm la o parte contradicția la un lider cu opinii promonarhice.

Ne limităm doar a constata că politicianismul, moștenire a epocii interbelice, via exilul românesc, apărut și el ca fenomen după revoluție, a ușurat mult sarcinile partidului comunist.

Dușul rece primit de domnul I. Rațiu* nu la pierderea alegerilor, ci la Buzău (odată cu salvarea candidatului de către poliție din mâinile alegătorilor dezlănțuiți) poate a spus ceva despre greșeala ignorării psihologiei românilor, care s-a considerat probabil ca o bagatelă ușor de depășit.

Atunci a fost pierdută șansa pentru mulți ani înainte de a avea un președinte de tip ceh în fruntea țării, nu pentru că nu am fi avut unul, dacă cu toții uniți am fi vrut aceasta, ci din cauza politicianismului: ambii candidați ai opoziției erau străini de spiritul contestatar care în Polonia și Cehia i-au propulsat pe Walessa și Havel pe locul unu în stat.

Aveai impresia că fiecare în parte și toți deodată dau din coate pentru a ajunge înaintea celuilalt mai în față și a se propune pe sine. Inclusiv intelectuali serioși, care la revoluție fuseseră surprinși cu carnetul roșu de partid comunist în buzunar, acum făceau o opoziție înverșunată, descoperindu-și trecuturi ”disidente”, aspirau mai pe față mai pe tăcute la fotoliul suprem.

Nu mai spun că pentru a se pune pe sine în valoare, după exemplele ilustre ale persoanelor despre care a fost vorba mai sus și la poalele cărora unii se aciuaseră, și ei au început să opereze prin istorie. Disidența începea de cele mai multe ori cu ei, cu ”rezistența prin cultură”, cu ”tăcerea contestatară”, prin cărți aluzive și cu ... tăcerea organizată în jurul altora. Ce poziții critice exprimate franc, cu voce tare, în public? Mofturi!

Întrucât scrierile de dinaintea lui 1989 ale multora dintre ei nu spun

---

*) Domnia sa este un om politicos și agreabil în dialog. Este autor de cărți, dar parcă n-ar fi aceeași persoană cu cea care le-a scris, pentru că de câte ori l-am auzit vorbind, mi s-a părut de o înspăimântătoare superficialitate, care pune și din acest punct de vedere problema capacității sale de a fi făcut față funcției la care a aspirat.

nimic în acest sens unui cititor curios, numai înrudirile nobile îi puteau salva - constatarea este valabilã și la timpul prezent - revistele societãții civile cultivând un nou gen de snobism în care gãsești referiri mai dese la Vaclav Havel, Adam Michnic, Djilas etc., decât la bieții noștri oponenți anchetați de securitate și trimiși în spitale psihiatrice, bãtuți, închiși și pânã la urmã, cei mai mulți alungați în occident. Unora li s-a pierdut urma, nu au lãsat scrieri la care sã faci referire. Dar nu poți interpreta reacția celor ce scriu de pe baricadele pe care s-au afirmat în opoziție, simultan cu apariția pe scena politicã a F.S.N.-ului, decât ca o recunoaștere existentã în subsonștient și dureroasã în același timp, cã nu fac parte din aceeași familie cu disidenții de dinainte de 1989.

Snobii știu fãrã îndoialã cã existã totuși unele cãrți *.

”INTELIGHENȚIA”

Ideea dupã care salvarea națiunii ar veni de la ”intelighenție” cunoaște acum scadența și se verificã în toate țãrile estice.

Cel puțin la noi, cred cã zarva fãcutã în legãturã cu rolul mesianic al acesteia nu a primit justificarea în nici un mod.

Disidenții au rãsãrit mai puțin dintre intelectuali și câți au fost, au fãcut parte din toate pãturile sociale.

Aceasta pentru cã nu trebuia sã fii intelectual ca sã ai simțul dreptãții: el este ca un organ cu care te naști, precum urechea muzicalã, de pildã. Dar aceasta nefiind deajuns, o nouã ”selecție naturalã” s-a efectuat în momentul în care s-a pus problema opțiunii propriu-zise.

De cele mai multe ori cei care prin locul pe care-l ocupau în viața socialã, prin funcția lor în culturã, în viața bisericeascã, în activitatea politicã, puteau contribui cu ceva spre a urni istoria din loc, în locul datoriei, dimpotrivã, fãceau pact cu diavolul. Trebuia într-adevãr sã ai vocația jertfirii de sine, care presupune nu numai acceptarea voitã a tuturor riscurilor legate de momentul protestului, ci și un act de curaj cu mult deasupra nivelului comun.

Înainte de toate însã mai este ceva care în cuvinte se rezumã prin iubire, sentiment de care prea și-au bãtut joc demagogii: trebuie probabil sã iubești într-un mod de care sufletele comune și egocentrice sunt incapabile.

Este o nedreptate ce se face tuturor categoriilor sociale, când se acordã un loc privilegiat ”intelighenției”, adicã intelectualitãții avansate, care ar fi și la noi purtãtoarea mesianismului în modificarea mersului istoriei, când în reali-

*) Pentru ușurare, le recomand consultarea eseului lui Vlad Georgescu, menționat la pg. 457.

tate, majoritatea reprezentanților ei suferă de narcisism și de o nelimitată vanitate.

Istoria comunismului românesc confirmă teza contrarie, după care toate categoriile sociale au dat în diverse perioade contestatari. Cei mai mulți au apărut spontan.

Sub impulsul teoriei valabile pentru ruși - a căror tradiție din secolul al XIX-lea a fost dusă mai departe în modul cel mai spectaculos de intelectuali de toate profesiile, de la scriitori la savanți atomiști, de unde și termenul care ne-a fost impus, via Franța, fără să se potrivească caracterului intelectualității "contestatare" - chiar la revoluție s-au organizat grupuri, anume după acest criteriu (Grupul de dialog social), care pentru a ilustra dogmatic "rolul inteligheției" s-a închis în elitism și va sfârși prin izolare, spre satisfacția extremei stângi.

Cum spre diferență de ruși, intelectualitatea noastră nu prea a dat disidenți, dar dogma era dogmă, trebuia musai aduși intelectuali pe scena politică, pe care se afirmaseră numai oameni din chemare proprie, adică "nechemați". Astfel a apărut "Legenda tăcerii", tăcerea însemnând adică rezistență sau opoziție. Comparativ cu fripturismul multora, tăcerea sau autoizolarea aveau în acel timp o anumită valoare. Comparate însă cu critica articulată public și privite din perspectiva pe care ne-a oferit-o depășirea acelei triste epoci, astăzi apar ca derizorii.

Dacă tot a fost acceptată sintagma rusă despre "inteligheție", cel puțin să fi existat rigorile lipsei de compromis din rândurile acesteia.

La noi, dimpotrivă, s-a cultivat ambiguitatea: partidul plătea gras nu numai pentru ode de proslăvire, ci și pentru tăcere, respectiv pe cei care, având o oarecare onorabilitate, puteau să se "supere" pe el și să cârtească. La mai mult nici el nu se aștepta. Îi zăpăcise pe toți cu naționalismul. Contractul era reciproc. Cei plătiți pentru tăcere nu trișau. Își îndeplineau conștienți obligația nescrisă, semnând de pildă frumos caseta de redactor șef al săptămânalului de culturã pe a cărei primă paginã se lăfăiau număr de număr Ceaușescu și Ceaușeasca, neapărat o poezie de partid, restul fiind "rezistență prin culturã"; sau stând comod în fotoliul de academician, plătit mai bine decât ceilalți, pentru orice oftat, "ca personalitate", sau plecând în străinătate pentru o scurtă sau mai lungă perioadă.

Mă refer fără exemple numai la personajele care nu s-au produs decât cu tăcerea propriei nefertilități, iar astăzi îi vedem că reprezintă opoziția*.

---

*) Las la o parte jena pe care o încerc la constatarea că opoziția parlamentară are și ea Păunescul ei, în persoana unui actor, și el "domnul senator", care era nelipsit de la Plugușoarele pentru cuplul de dictatori, căruia cu gurița lui "contestatară" îi ura cu tot patosul pe care i-l cerea momentul și tot în versuri la nivelul urătorilor, "La mulți ani!".

Datoritã onorabilitãții, care este o realitate, în virtutea tradiției, o seamã de intelectuali, ajunși deputați în parlament sau senat, opun în continuare ”rezistență” de asemenea prin propria tãcere, când agresiunea propagandei comuniste, mai ales în ședințele televizate, cere o ripostã decisivã și curajoasã. Când riscurile nu mai sunt astãzi cele din epoca dictaturii, ne putem întreba de ce aceastã totuși absență, care consolideazã poziția comunismului românesc pentru deceniile veacului urmãtor?

Disponibilitatea pentru introducerea capului în nisipul tãcerii, din trecut, precum și lipsa oricãrei vocații pentru actul de curaj, implicând anumite riscuri personale, s-au convertit astãzi în comoditatea vieții de deputat și senator, în absența inițiativelor care sã constituie o replicã la agresivitatea neocomunistã a puterii sau a mandatarilor ei.

Pe fundalul lipsei de personalitãți ”prezidențiale”, datorate nu numai comuniștilor care au știut cum sã procedeze, ca sã dezarmeze opoziția, dar și ei înșeși - așa cum deja am arãtat - singura personalitate reprezentativã rãmâne regele Mihai. Teoretic, opoziția împãrtãșește acest punct de vedere. Ea se zbate însã într-o seamã de contradicții care nu trec neobservate.

”Rezistența prin tãcere” din trecut s-a convertit astãzi în timorare fațã de aserțiunea puterii privind ”respectul pentru Constituție” (care în trecãt fie spus, nu este încãlcatã de nimeni, dupã cum nu este nici de inspirație divinã, precum Tablele legilor lui Moise, pentru a nu fi modificatã la nevoie) și în incapacitatea militantã.

Dacã adevãrul este axiomatic și trebuie doar sã-l iluminezi, pentru dreptate trebuie sã militezi. Astfel, ajunsã în Parlament și în Senat, suita de deputați și senatori ai opoziției nu a avut inițiativa (poate nici ideea) de a propune, în ordinea înlãturãrii urmãrilor comunismului și a mãsurilor impuse României de puterea strãinã care ne-a dominat dupã rãzboi, adoptarea unui document - asemenea celui votat cu întârziere, numai dupã ce și Rusia o fãcuse, de condamnare a Pactului Hitler-Stalin (”Ribbentrop-Molotov”) - a unui document de condamnare a loviturii de stat (un autentic act banditesc) de la 30 decembrie 1947, prin care s-a înlãturat monarhia*. Nu ne facem iluzii: atâta vreme

*) NOTÃ LA EDIȚIA A III-A, 1999. Dupã nov. 1996, când partidele din Convenția Democratã (P.N.Ț.C.D., P.N.L. ș.a.) au venit la guvernare (în coaliție cu P.D. și U.D.M.R.), nimic din ceea ce ar însemna un proces al comunismului nu a fost întreprins. O asemenea Declarație prin care sã fi fost condamnatã lovitura de stat de la 30 dec. 1947, nu numai cã nu a fost adoptatã, dar nici mãcar inițiatã. O lege, privind accesul la dosarul personal de securitate și de deconspirare a Securitãții ca poliție politicã (inițiatã de senatorul Ticu Dumitrescu) a fost în fel și chip obstrucționatã, tergiversatã, boicotatã, când toate condițiile pãreau favorabile ruperii cu ororile trecutului comunist. Aserțiunea din acest volum, privitoare la implantarea unor agenți de influențã în formațiunile adverse, pare sã fie și astãzi o constantã a P.C.R., cel invizibil în peisajul politic, dar palpabil ca rezultate.

cât majoritatea parlamentară este compusă din neo-comuniști, un asemenea document nu va fi adoptat. Dar punerea lui pe tapet este necesară din motive multiple. Nu vor accepta Parlamentul și Senatul, o va putea face oricând opinia publică prin strângerea de semnături (similară unui referendum!).

Și pentru al doilea grup de măsuri se cere curaj. Curajul de a porni o campanie de lămurire a populației asupra temerilor că întoarcerea regelui pe locul său, uzurpat de comuniști, nu înseamnă de asemenea întoarcerea moșierilor, a împilării, a inegalităților sociale din trecut, de care o propagandă perfid condusă se pare că a convins-o.

În loc de a se lăsa antrenată în campanii electorale prezidențiale, opoziția într-un act de curaj, ar putea să acționeze în mod articulat, clar, pentru restabilirea (și nu restaurarea) monarhiei pe termen limitat (de la patru la opt ani), pentru ca generațiile actuale să aibă cunoștință de laturile pozitive și de scăderile acestei forme de stat din viață și nu din propaganda "istoricilor" tip Popișteanu, din discursuri isterice de la tribuna Senatului sau filme tendențios montate, difuzate de Televiziunea Română. După care, prin aceeași lege să se stipuleze organizarea unui referendum!

(Episodul cu propunerea P.N.L. din 1992, ca regele Mihai să candideze pentru alegerile prezidențiale, pornită probabil din vanitatea șefului acestui partid, dl. Radu Câmpeanu, care după ce pierduse alegerile din 1990, se știa că nu mai avea nici o șansă dacă ar mai fi candidat o dată, a fost de fapt, o gafă politică de proporții, dacă nu chiar dovada unei gândiri doctrinare incipiente, infantile. Evident, regele nu poate fi decât rege, nu președinte de republică! Las'că izgonirea lui nu s-a făcut prin vot, ca să fie reprimit prin vot! În acest sens, răspunsul regelui Mihai a fost foarte clar și exact cel care a pus punctul pe i).

Drumul comuniștilor spre putere a fost defrișat încă o dată și prin felul în care din aceeași presupusă "inteligență", aceasta și-a ales și candidații, aplicându-se aceeași metodă care a ignorat psihologia românilor.

Metoda este importată de la națiunile dezvoltate cu o mare tradiție democrată și cu un exercițiu care se desfășoară de foarte multe decenii, unele trecând cu mult de secol, fără convulsii, meandre și accidente.

Ea este aplicată automat la noi, unui public care acum se alfabetizează politic și unde perversiunile și dedesubturile celor ce ar urma să părăsească istoria întrec orice imaginație. Metoda, în câteva cuvinte, se rezumă la procedeul portretului robot al candidatului.

Eșecul portretului robot, întocmit la computer, după care se caută în viață cel care să-i corespundă pentru a candida, poate fi ilustrat prin spectacolul trădării grupului parlamentar al opoziției, dat de doamna Tupchilatu (Leonida Lari), deputată P.N.Ț.c.d., în public, nici măcar în culise, după ce această doamnă, între altele, redactoare-șefă a gazetei antiromânului I. Druță, rezident la Moscova, a fost aleasă să reprezinte ideea de unire națională a Basarabiei cu România, în Parlamentul român.

Astfel, întâmplãtor sau nu, opoziția este reprezentatã numai prin foști deținuți politici, care din motive explicabile, pentru care avem toatã înțelegerea, n-au fãcut nici un gest de contestație dupã eliberarea lor din închisori, ceilalți fiind aproape fãrã excepție numai disidenți ai regimului domnului Iliescu, nume noi, un fel de ”generație” a sfârșitului de an 1989, nume la modã. Din aceastã situație decurg și înfrângerile, cu toate cã pe planul ideilor, a proiecțiilor de viitor, opoziției nu i se poate reproșa ceva. Dupã același procedeu al portretului robot a fost numit și candidatul Convenției Democratice, în sfârșit, forțele unite opuse comunismului (unire care a venit cu o întârziere de patru ani), la funcția de președinte.

Acest portret a avut în vedere doar faptul cã pentru a demola pretenția propagandei electorale a F.D.S.N., atât de eficiente totuși!, cã venind la putere, opoziția se va rãfui cu cele patru milioane de foști membri de partid, aceasta a prevãzut cã deci candidatul ei trebuia sã fi fost și el membru, dar nu a impus și limite (prin care s-a încãlcat însuși punctul opt al Proclamației de la Timișoara, susținutã de Convenție). S-a avut în vedere sã nu fi fãcut concesii dupã decembrie 1989, ba chiar sã fi fost consecvent în opoziția fațã de F.S.N., pe care candidatul sãu a îndeplinit-o (dl. Emil Constantinescu fãcându-se remarcat prin aceea cã în calitate de rector al Universitãții București a permis folosirea balconului în timpul demonstrației non-stop din piațã), dar nu a impus rigori și în privința unei minime rezistențe din perioada anterioarã (pe când mulți români pentru activitãțile lor erau supuși terorii fizice și psihice din partea Securitãții, d-sa juca volei sau participa la sesiuni de comunicãri partinice)*.

*) NOTÃ LA EDIȚIA A III-A, 1999. Conformismul din anii de dictaturã, cel exprimat prin dictonul ”Capul plecat sabia nu-l taie”, educat și devenit trãsãturã definitorie a personalitãții umane, nu are importanțã în situația în care educații, prin poziția lor, nu decind asupra destinelor națiunii. Dar când ei ajung pe poziții cheie, aceste trãsãturi devin factori politici de primã importanțã. În cazul României, nu se pune în discuție faptul cã singura opțiune corespunzãtoare interesului național este intrarea în NATO și în Uniunea Europeanã. Dar pentru a binemerita acceptarea în aceste organisme, ”omul nou” și ”cuminte”, produs al epocii comuniste, adoptã un comportament slugarnic și lingușitor, angajând prin servilismul, pe care îl crezuserãm uitat în politica externã, însãși demnitatea naționalã și viziunea asupra poporului român în ansamblul lui din perspectiva acelor cancelarii occidentale de la care se așteaptã grațiile care întârzie sã vinã. Ne referim la unele declarații și acte politice, precum încheierea pripitã a Tratatului cu Ucraina (care ”n-a fãcut fericitã pe toatã lumea”, dupã expresia cinicã a doamnei consilier Zoe Petre), sau cele din zilele premergãtoare rãzboiului NATO împotriva Iugoslaviei, declarații ale domnilor Emil Constantinescu (președinte), Andrei Pleșu (MAE) sau Victor Babiuc (MAN).

În final, Convenția Democraticã s-a prezentat în alegeri cu un om-schemã, spre diferențã de oponentul domniei sale...

Dar aceasta mai dovedește încã ceva: nu intelectualii, ci activiștii de partid au mai multã prizã la populație. Nu intelectualii, ci activiștii (eventual activiști-intelectuali) conduc, aceștia din urmã fiind numiți în toate posturile cheie. Din aceastã cauzã clasa conducãtoare politicã de mâine - se poate prevedea de astãzi - din pãcate, va proveni nu din intelectuali, ci din activiști și din oamenii ”fostei” Securități, care s-au privatizat, adicã au trecut economia naționalã pe nume propriu, dispunând de forța materialã necesarã unor poziții politice puternice.

Situația ar fi cu totul alta dacã curajul, care a caracterizat disidența anilor șaptezeci și optzeci, intratã deja în amintire, ar juca încã o datã un rol în înlãturarea aberațiilor și strâmbãtãților istorice, pe fundamentul cãrora se edificã noua societate. Cine sã-l aibã? Cei care au tãcut? Sau li s-a auzit glasul doar în Plugușoarele din fața clãdirii comitetului central?

”PLANETA MAIMUȚELOR”

Gheorghe Ungureanu, un nume care nu spune nimic, este personajul care a încercat sã înscrie la Tribunalul din Craiova o ”Ligã a comuniștilor”, cerere respinsã de aceastã instituție a dreptății. Ulterior, presa a relatat faptul cã cetățeanul respectiv a fost gãsit asasinat.

Când vremurile se vor mai așeza, poate ar fi interesant sã știm dacã existã vreo legãturã între cele douã evenimente: dorința lui de a întemeia un nou partid comunist și asasinat.

Pe de altã parte - am evocat deja momentul - cererea din timpul revoluției de a se interzice P.C.R.-ul, dupã bâlbâiala cu referendumul, a fost mușamalizatã. Legal, deci P.C.R.-ul existã. Despre asta s-a și scris de altfel în presã. Atunci de ce nu s-a permis cetățeanului din Craiova sã aibã și el P.C.R.-ul lui? Pentru cã de asta se numește partid unic, ca sã fie unicul!

Nu dispun de date ”culese din teren”, altele decât stau la dispoziția

oricărui cetățean de pe stradă. Din motive pe care le știți, poate înțeleg mai bine ce este dincolo de aparențe.

Dincolo de ele, realitățile spun cã P.C.R.-ul, cu al XV-lea Congres extraordinar sau fãrã el, existã.

După cum sub ochii noștri se fac afaceri de miliarde, cu vânzarea flotei naționale, fãrã ca acești vânzãtori sã poatã fi identificați, deci ei nu existã; după cum morții din timpul revoluției sunt dovada existenței asasinilor, care însã nu-s nicãieri, tot așa din teorii comuniste mereu reînnoite și inițiative adaptate moment de moment noilor situații, decodifici fãrã greutate un centru care le elaborează.

P.C.R.-ul nu existã public, pentru cã sediul lui nu este la suprafață. El s-a refugiat undeva în adâncuri, comandant al unei planete a maimuțelor, care însã sistematic și pervers pregãtește revenirea la suprafață. Triumfalã.

Oameni buni, de noi depinde sã nu-l lãsãm sã ne mai fure încã o datã istoria!

București, aprilie 1993-aprilie 1994

ADDENDA

CĂTRE MUNCITORII ȘI TOVARĂȘII DIN TOATĂ ȚARA

- Apelul Partidului Socialist din România, 1922 -

(Conspect. Citatele reproduse în cuprinsul lucrării, sunt omise.)

Apelul debutează cu evocarea condițiilor *afilierii.*

Consiliul general. Sciziunea. "*Profitând de lipsa acelora dintre noi, care zăceau în temnițele oligarhiei, au pus mâna pe conducerea ziarului și a partidului, atât de slăbit și redus și au convocat Consiliul general spre a realiza ruptura cerută și impusă de Moscova. Pentru atingerea acestui rezultat, ei au avut și concursul social-democraților din partid, care tot mai puțin conștienți de semnificația momentului și de datoria lor, au ținut cu orice preț la clarificarea situațiunei, tocmai atunci când era mai multă nevoie de mai multă solidaritate*". [...]

Rezervele noastre. Se impune revizuirea mijloacelor tactice ale Internaționalei a II-a, de unde "*rezultă observațiile noastre critice și rezervele ce avem de făcut față de tezele și politica Internaționalei* ". [...] "*De acord cu principiile generale ale Internaționalei a III-a, noi nu ne putem asocia la erorile și politica ei de dezorganizare a mișcării internaționale*". [...]

Autonomia teritorială. [...] *Comitetul Executiv al Internaționalei își atribuie dreptul de a conduce mișcarea internaționalã în mod suveran, fără a ține seama de condițiunile speciale ale diferitelor țări și partide și în contra părerii comitetelor conducătoare din aceste țări și partide.*

Această politică nenorocită care a dus la fărămițarea mișcării socialiste de pretutindeni (Italia, Germania, Franța etc.) se face prin violarea chiar a regulilor stabilite de al II-lea Congres al Internaționalei, care în paragraful 16 al celor 21 de condițiuni spune: YYInternaționala Comunistă și Comitetul executiv trebuie să țină seama de condițiunile de luptă atât de variate în diferitele țări și să nu dea rețete goale și obligatorii, decât în chestiunile în care ele sunt posibile[[. *Acest principiu tactic, care acordă partidelor teritoriale o autonomie relativă, absolut necesară vieții de partid în mediul și atmosfera creată prin evoluțiunea seculară a țării și poporului din care fac parte, a fost nesocotit de Comitetul executiv de la Moscova, constituit în dictator suveran asupra tuturor partidelor afiliate. Această dictatură no putem primi* ". [...]

Monitorii și comis-voiajorii. [...] *Internaționala a III-a are în fiecare țară, pe lângă partidul afiliat, un reprezentant însărcinat să supravegheze partidul, adică comitetul de conducere. Acest monitor care exercită prin delegațiune puterile discreționare ale comitetului de la Moscova, dispune de soarta partidului și a conducătorilor lui: Comitetul executiv al unui partid teritorial nu mai răspunde de fapt față de partidul său, ci numai față de acest monitor, care taie și spânzură, după cum înțelege el, sau după ordinele primite de la Moscova.* (Se exemplifică prin excluderea din P.C. German a lui Paul Levi, la ordin.) *Acești monitori, necunoscuți masei partidului, lucrând în ascuns și fără nici o răspundere, constituiesc oculta partidelor afiliate la Moscova, pe care noi n-o putem accepta*. [...] *Dar dacă instituția monitorilor are în ea ceva tragic,* YY*comis-voiajorii*[[, *o*

altã creaţiune a Internaţionalei a III-a sunt o instituţie comicã. Ei îndeamnã la puciuri în scurtele lor popasuri şi *în definitiv, desfac cu conştiinciozitatea specialã a comis-voiajorului, marfa revoluţiei sociale.* [...]

"*Clandestinismul* ". Se transferã o metodã din "*Rusia ţarilor (care) n-a cunoscut niciodatã libertãţile cetãţeneşti, în ţãri şi partide socialiste care au îndãrãtul lor altã evoluţie şi o acţiune publicã de masã* ". [...] *Condiţiunile Internaţionalei a III-a, şi anume punctul 3, impun formarea unui organ al acţiunii ilegale şi clandestine*". "[...] *Acolo unde existã libertatea de întrunire şi de presã, acţiunea ilegalã n-are nici un rost.* Acţiunea clandestinã *este în orice caz, inacceptabilã.* Lucrând cu masele, acţiunea Partidului Socialist este *prin natura ei, publicã, cãci masele nu pot lucra clandestin ca indivizii izolaţi sau partidele oligarhice.* Într-o singurã împrejurare se poate apela la acţiuni ilegale şi aceasta numai când o lege sau un regim excepţional *ne rãpeşte dreptul la întrunire*". [...]

"*Sediul Internaţionalei. Atâta timp cât Comitetul executiv al Internaţionalei este la Moscova, conducerea efectivã o au tovarãşii din Rusia, care, fatal, nu pot rãspunde în mod desãvârşit menirii lor*, întrucât în primul rând au grija întãririi statului sovietic. Pe *lângã asta, ei sunt înclinaţi sã confunde interesele republicilor sovietice, pe care au obligaţiunea sã le apere, cu interesele mişcãrii internaţionale, îşi are explicaţia şi în aceastã confuzie, consecinţã fatalã cã sediul Biroului Internaţionalei este în Rusia*". [...]

"*Ce trebuie sã facem? Noi plecãm de la ideea cã proletariatul român este prea slab pentru a putea face revoluţia socialã prin el însuşi. Aceasta este situaţiunea nu numai a noastrã, ci a tuturor ţãrilor rãmase în urmã cu dezvoltarea industrialã şi care trãiesc ca simple anexe a(le) ţãrilor capitaliste. Revoluţia socialã în România nu va fi decât consecinţa directã inevitabilã a revoluţiei din ţãrile avansate industrialiceşte. Pânã atunci, noi trebuie sã depunem acea muncã migãloasã spre a pregãti proletariatul din România pentru marea misiune ce i-a rezervat istoria.*"

Se anunţã reluarea activitãţii Partidului Socialist, pe baza Programului stabilit la Conferinţa din mai 1919.

Documentul poartã mai multe semnãturi, din care spicuim pe cele ale lui: Vasile Anagnoste, C. Titel-Petrescu, Ion Pas, Emil Socor. Sunt semnaţi în absenţã câţiva militanţi din închisoare: I. Burcã, Ilie Moscovici, Alexandru Pãtruţescu ş.a.

Lumea Nouã, organul Partidului Socialist din România, nr. 1, 3 februarie 1922)

COMUNIŞTII LUI HITLER

Abia acum câtva timp, presa germanã a putut publica darea de seamã oficialã a şedinţei Comitetului executiv al Internaţionalei Comuniste, ce s-a ţinut la 26-29 ianuarie 1932, la Moscova. La această şedinţã s-a discutat cu deosebire situaţia din Germania.

Thälmann care a luat parte la şedinţã, ca delegat al Partidului Comunist German, a raportat cã o parte din membrii partidului doresc o luptã comunã cu social-de-

mocrații, dar aceștia constituie numai o minoritate mică. Majoritatea însă își dă seama că mișcarea comunistă nu poate să învingă în Germania, atât timp cât există social-democrații.

Prin faptul că social-democrații dispun de Garda Republicană, *Reichs banner* și au în mână poliția din Prusia, ei stăpânesc un formidabil aparat de apărare a republicii. Social-democrații sunt cel mai mare dușman. Ei trebuie distruși.

Și mai explicit a fost Manuilski care a vorbit în numele Biroului Internaționalei Comuniste. El a spus textual: "*Organizațiile fasciste sunt și ele în opoziție față de puterea de stat republicană. Cu cine trebuie să mergem deci: cu social-democrații care recunosc și apără republica democrată sau cu oamenii lui Hitler? Evident, numai cu aceștia din urmă. Asta nu înseamnă că trebuie să facem un pact cu Hitler. Dar dacă Hitler va veni la putere, el va distruge social-democrația și aparatul de stat republican. În timpul revoluției ruse a fost o situație asemănătoare. Când Kornilov a atacat Guvernul provizoriu, acesta a slăbit atât de mult autoritatea și puterea acestui guvern, încât s-a putut apropia luarea puterii de către bolșevici. Poate că Hitler va juca în Germania rolul lui Kornilov* (adică va slăbi până la extenuare republica democrată, nota. red.). *Astfel, Hitler este, actualmente, fără să știe, aliatul nostru* ".

Apoi, Manuilski a arătat că venirea la putere a lui Hitler ar aduce un avantaj și Rusiei Sovietice. În cazul acesta, Germania va ataca Franța și va căuta să-și acopere spatele, renunțând la orice planuri de intervenție imperialistă în Rusia.

Iată de ce, a încheiat Manuilski, noi preferăm să-l vedem pe Hitler la putere în Germania.

Și de fapt, așa s-a întâmplat cum s-a pus la cale la Executiva comunistă. În loc să caute o înțelegere cu social-democrații, comuniștii au pus un candidat separat la alegerile prezidențiale. Dacă și social-democrații ar fi făcut la fel, Hitler s-ar fi putut alege. Numai că social-democrații au renunțat la o candidatură proprie și l-au sprijinit pe Hindenburg, au evitat groaznica primejdie a fascismului. Și social-democrații au știut ce fac. Ei și-au dat seama - ceea ce comuniștii nu vor să știe - că venirea lui Hitler la putere înseamnă sfârșitul oricărei mișcări muncitorești. Dacă Hitler va ajunge să stea pe scaunul prezidențial, Thälmann, ca și Severing, vor fi spânzurați pe stâlpii lagărelor din Berlin și nu va mai exista în Germania nici social-democrați, nici comuniști.

(*Lumea Nouă*, nr. 15, 10 aprilie 1932)

MARXISM ȘI BOLȘEVISM

de Lothar Rădăceanu

- fragmente -

Deosebirea între social-democrație și comunism nu este o simplă deosebire de tactică. [...] Evident, nu pe chestiunea întrebuințării metodelor violente în lupta de clasă se despart drumurile social-democrației și comuniștilor. [...]

Dacã la atâta s-ar reduce disensiunile între comuniști și noi, ele s-ar putea înlătura fãrã prea mari sforțări.

Ceea ce ne desparte de comuniști este în ultimã instanțã concepția lor profund antimarxistã, precum vom vedea, asupra dictaturii proletariatului și asupra funcțiunii istorice a acestei dictaturi.

În adevãr, ce spun comuniștii muncitorilor? Cã puterea politicã nu trebuie cuceritã de proletariatul însuși în totalitatea lui socialã, ci numai de o minoritate conștientã a proletariatului. Dictatura pe care o preconizeazã comuniștii, nu este așadar o dictaturã a proletariatului asupra celorlalte clase, ci o dictaturã a unei minorități proletare, adicã a partidului comunist asupra tuturor claselor, inclusiv proletariatul.

În al doilea rând, după concepția comunistã, aceastã dictaturã a minorității are sarcina istoricã de a înfãptui socialismul, impunându-l cu forța nu numai claselor burgheze, dar chiar și proletariatului. Instalatã la cârma statului, minoritatea îi dictează evoluția. Nu împrejurãrile economice și gradul de dezvoltare a conștiinței de clasã proletarã, ci voința dictatorilor devine astfel factorul hotãrâtor al istoriei. Viața economicã este modelatã și îndrumatã de decretele și legile de hârtie ale dictaturii. [...]

Dar comuniștii au uitat complet aceste adevãruri de bazã ale marxismului și în orice caz le nesocotesc complet în teoria lor. Dupã credința lor, dictatura minorității poate produce minuni. Cu o baghetã magicã, ea poate crea prin simple acte de voințã stãri de fapt pe care istoria nu le-a dezvoltat sau consolidat încã. [...]

Un anumit Schapper predica atunci (în *Liga Comuniștilor*, organizatã de Marx, n.n.) întocmai cum o fac comuniștii astãzi, realizarea socialismului prin impunerea lui dictatorialã, indiferent de gradul de maturizare a proletariatului și a societății, în general. Marx i-a rãspuns atunci în numele majorității Ligii: <<*În locul împrejurãrilor reale, pentru voi, simpla voințã devine factorul determinant al revoluției. Întocmai ca democrații voi substituiți evoluției revoluționare, fraza revoluționarã*>>.

(*Lumea Nouã*, nr. 11, 12 martie 1933)

STALIN-SATURNIANUL
de C. Titel-Petrescu

Mitologia greacã ne-a lãsat amintirea legendarã a zeului Saturn, reputat prin ferocitatea sa sadicã, caracterizatã prin aceea cã își devora copiii.

Stalin reeditează în timpurile moderne legenda sadicului Saturn, din mitologia vechii Elade.

Rând pe rând au fost uciși în Rusia bolșevici, din ordinul atotputernicului dictator Stalin, toți cei ce au pregãtit și dus la izbândã revoluția rusã.

Toți membrii primului birou politic al Partidului Comunist Rus: Zinoviev, Kamenev, Rîcov, Tomski, Smirnov, Piatakov, Bucharin, Sokolnikov, Serebreakov, cu excep-

ția lui Troțki care și-a salvat viața, exilat în străinătate*, toate căpeteniile bolșevismului în frunte cu Radek, Rakovski, Evdokimov, Ulianov etc. au fost ucise sau scoase din viața publică a Rusiei, prin condamnarea la deportare în faimoasa Siberie - de tristă amintire de pe vremea țarismului absolutist - de către noul țar roșu, Stalin-saturnianul.

De pretutindeni, din Europa, ca și din America, mișcările democratice și socialiste au cerut Moscovei, cu ocazia dezbaterilor proceselor acestor martiri ai revoluției ruse, ca "*toate garanțiile unei instrucții contradictorii și a unei dezbateri publice să fie asigurate acuzaților, ca să le fie permis - cum a fost pe timpul vieții lui Lenin - să aibe apărători independenți de guvernul sovietic ca în nici un caz să nu se pronunțe contra lor pedeapsa cu moartea*."

Implorări zadarnice. Acuzații au fost instruiți, judecați și executați ca pe vremurile inchiziției.

Aici, în coloanele ziarului nostru, am atacat adeseori, cu toată energia, pe cei mai mulți dintre fruntașii bolșevici și în special pe Troțki, pentru sectarismul politicii lui și pe Zinoviev, ca pe unul din marii vinovați ai sciziunii proletariatului universal.

Dar oricare ar fi opinia noastră asupra concepțiilor politice și tactice ale acestor revoluționari ruși, mintea noastră refuză să conceapă măcar, necum să creadă, că oamenii aceștia care au făurit Rusia de azi, care au fost intimii lui Lenin și colaboratorii lui, responsabili în statul sovietic și în Internaționala Comunistă, să fie abjecți spioni și trădători.

Agenția telegrafică sovietică TASS nu mai prididește, răspândind în toată presa din lume *mărturiile zdrobitoare făcute de acuzații înșiși.* Noi știm cum se smulg asemenea *mărturisiri*, chiar în țări în care există un minimum de libertăți și garanții juridice. Dar în state dictatoriale în care nu există asemenea garanții și în care torturile cele mai groaznice, fizice și morale sunt întrebuințate pentru obținerea *mărturisirilor* acuzaților ?! Cum o să pot crede eu, de pildă, că Rakovski, pe care l-am cunoscut personal ca pe un sincer revoluționar și un om de caracter, să fi fost un infam spion al Germaniei hitleriste, al Angliei imperialiste și Japoniei fasciste, plătit pentru a răsturna și dezmembra Uniunea Sovietică? Nu! La teroarea monstruoasă pe care o exercită atotputernicul Stalin asupra camarazilor săi de odinioară, să nu se adaoge abjecțiunea unor asemenea calomnii!

Când se va scrie istoria obiectivă a epocii actuale sovietice, caracterizată prin asasinarea în masă a tuturor făuritorilor revoluției ruse, atunci și numai atunci vor apărea în adevărata luminã mobilele de ordin patologic ale uciderilor în serie de la Moscova.

Ceea ce se petrece acum în Rusia sovietică este mai mult decât o crimă odioasă, este o mare nenorocire pentru întreaga mișcare muncitorească și pentru evoluția însăși a ideii de pace.

Numai profitând de slăbiciunea Rusiei Sovietice, de împușcarea în masă a conducătorilor ei militari și civili, au putut Hitler și Mussolini să devie atât de agresivi în tendințele lor expansioniste și războinice din Europa, iar Japonia imperialistă în Asia.

Ce folos că guvernul sovietic - sub presiunea amenințărilor de a fi atacată Rusia

*) Dar asasinat din ordinul lui Stalin, în 1940, la reședința exilului său din Mexic (N. a.)

în granițele ei și în liniștea ei lăuntrică - și-a schimbat fundamental politica ei externă în ultimii zece ani, apropiindu-se de statele mari capitaliste, dar democrate și pacifice, adoptând linia-directivă a Societății Națiunilor, dacă în conduita sa internă acest guvern întrebuințează asemenea metode de guvernare, care copleșește conștiința omenirii de onoare și servesc exclusiv propagandei fasciste?!

Execuțiile sumare de la Moscova sunt numai condamnarea unui regim de teroare. Din nenorocire, ele aduc discreditul asupra întregii mișcări de eliberare a muncitorimii.

Și cu atât mai odioasă apare acțiunea lui Stalin, dictatorul Rusiei sovietice.

(*Lumea Nouă*, nr. 10, 6 III 1938. *Reproducere integrală*)

MANIFESTUL
Comitetul Central al Partidului Comunist din România
- fragmente -

Către toți cei ce muncesc de la orașe și sate!

Vestea eliberării Basarabiei de sub jugul boierilor și capitaliștilor români a produs o bucurie de nedescris în rândurile tuturor celor ce muncesc din întreaga țară!

Era firesc ca muncitorii basarabeni, aflați în regat, să se grăbească să se întoarcă la vatra lor, în Basarabia eliberată, în Basarabia sovietică, unde eroica Armată Roșie a pus capăt jugului greu al imperialiștilor români.

Marii *patrioți români*, care au ținut Basarabia 22 de ani de sângeroasă subjugare, au încercat să împiedice plecarea basarabenilor în eliberata și fericita Basarabie. Peste 660 de muncitori basarabeni care abia așteptau să guste libertatea după atâția ani de jug sângeros, au fost măcelăriți de bandele ofițerești.

Această barbarie, acest sângeros măcel, este opera guvernului de bandiți imperialiști, guvernul de dictatură cea mai sângeroasă și teroristă a burgheziei și moșierimii imperialiste, în frunte cu regele Carol.

Jos cu asasinii imperialiști!

Jos cu provocațiile antisovietice!

Cereți dreptul de liberă emigrare a basarabenilor în Basarabia sovietică!

Șefii social-democrați care atâtă în ziarul *Lumea Nouă* contra țării socialismului, pentru că a eliberat Basarabia și Bucovina de Nord, ascund aceste crime oribile în fața muncitorilor și împiedică orice protest în bresle împotriva acestui măcel care a întrecut până și măcelul de la Grivița, din 1933. [...]

Cine vrea pace nu aderă la blocuri imperialiste beligerante! Cine vrea pace aderă la politica de pace a U.R.S.S. Așa au făcut statele baltice, izgonind stăpânirea cercurilor reacționare și provocatoare.

Guvernul de bandiți imperialiști a dezlănțuit un război contra poporului muncitor român și îndeosebi împotriva naționalităților asuprite. [...]

La luptă revoluționară pentru... etc.
Semnat: Comitetul Central al Partidului Comunist din România

6 VII 1940
(*Comunistul Moldovei*, nr. 6, 6 VI 1940)

O MARE NEDREPTATE ISTORICĂ

de C. Titel-Petrescu

Cu inima sângerândă și cu mâinile ferecate, a trebuit să îndurăm sfâșierea unui trup din trupul țării. Basarabia toată și o bunã parte din dulcea Bucovinã ne-au fost rãpite.

Prutul, râu blestemat, cum îl cânta odinioară cu jale poporul moldovean din Basarabia, desparte din nou acest ținut de țara-mumă.

Cu obiectivitate istoricã, etnicã și juridicã, putem judeca actul Rusiei sovietice de la 26 iunie 1940.

Istoria pravoslavnicei Rusii e martorã cã, veacuri nenumãrate, Basarabia a fãcut parte integrantã din vechea Moldovã.

Politica de rusificare, urmãritã de la 1812 - de atunci de când, pentru prima oarã ne-a fost rãpitã Moldova de dincolo de Prut - a rãmas neputincioasã față de tãria caracterului etnic al țãranilor moldoveni. Și putem adãoga, fãrã pic de exagerare, cã din câte neamuri, multe și deosebite, cuprindea marele imperiu rus - al *vulturului cu douã capete* - țãranii moldoveni din gubernia basarabeanã au fost cei care și-au pãstrat cel mai mult caracterul etnic românesc.

Pe pãmântul Basarabiei, domnitorul Moldovei, Alexandru cel Bun, întemeiase Hotinul, iar Ștefan cel Mare ridicase Orheiul și Soroca, cu patru și cinci veacuri înainte.

Așa se explicã actul unirii de la 27 martie 1918, semnat la Chișinãu de Sfatul Țãrii: <<*Republica Democraticã Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Dunãre, Marea Neagrã și vechile granițe cu Austria, ruptã de cãtre Rusia acum mai bine de 106 ani, din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric și a dreptului de neam, pe baza principiului ca noroadele singure sã-și hotãrascã soarta lor, de azi înainte și pentru totdeauna - se unește cu mama sa România*>>.

Unitatea națională o sãvârșisem cu ținutul moldovenesc de peste Prut - ca și Bucovina, ulterior - pe temeiul istoric și pe principiul naționalitãții, proclamat ca principiu fundamental al conviețuirii statelor europene, încã de la 1789 și pânã la rãzboiul de la 1914-1918.

Socialiștii înșiși au recunoscut întotdeauna cã principiul naționalitãții trebuie sã stea la temelia uniunii federative a statelor de mâine, dupã cum au recunoscut existența patriilor ca individualitãți istorice, cu limba, literatura și simțul particular de viațã al fiecãruia.

Și e caracteristic în această privință să reamintim acelor care au cercetat istoria mișcării muncitorești din țara noastră, că primul ziar socialist ce a apărut la Iași (în 1879), purta titlul *BASARABIA*, ca simbol al dezrobirii naționale și sociale a provinciei moldovenești de dincolo de Prut, după cum reamintim că tot mișcarea muncitorească social-democrată a fost aceea care a avut curajul la 1912 - când se împlineau o sută de ani de la răpirea Basarabiei de către țarism - să protesteze în numele ideii naționale și sociale, afirmând voința poporului nostru de a intra în unitate, în marea colectivitate de mâine ce se va organiza pe plan federativ.

După actul unirii de la 1918, am nădăjduit că marea noastră vecină de la răsărit va respecta ceea ce țarismul imperialist stăpânise temporar și fără titluri istorice sau juridice.

O recunoaștere tacită îndreptățea nădejdea noastră.

La 9 iunie 1934, într-un schimb cordial de scrisori oficiale ce avusese loc între miniștrii afacerilor externe ai U.R.S.S. și țării noastre, se accentua reciproc dorința ca: <<*... relațiile stabilite să rămână pentru totdeauna normale și amicale, astfel încât cele două națiuni să poată coopera pentru binele reciproc și pentru menținerea păcii lumii*>>, adăogându-se că guvernele respective înțelegeau <<*să garanteze mutual respectul desăvârșit și întreg al fiecărui stat în parte*>>. Tendințele noi, expansioniste și imperialiste, ce au fost imprimate de guvernanții U.R.S.S. au dus la actul de la 26 iunie 1940.

Prutul, râu blestemat separă din nou pe moldovenii de aceeași origine, de aceeași limbă și de aspirațiuni.

O nedreptate, o mare nedreptate s-a săvârșit.

Ideea expansiunii, a anexiunii de teritorii străine, e repudiată astăzi, atât de concepțiile noi de drept internațional, cât și de opinia universală.

Frontierele, așa cum vor fi trasate acum, vor fi o grea povară și ele nu vor servi pacea și armonia în relațiile de bună vecinătate, atâta vreme cât nu respectă voința de unitate națională a fiecărui popor.

Principiul federativ care trebuia să stea la baza omenirei de mâine - principiu pe care teoretic și U.R.S.S. îl proclamă - va birui numai în măsura în care se va garanta plenitudinea tuturor națiunilor, mari sau mici, precum și drepturile fiecăruia de a aduce, la opera de civilizație universală, contribuția geniului său unitar și propriu.

PROCLAMAȚIA REGELUI MIHAI I
cititã la radio în seara zilei de 23 august 1944

În ceasul cel mai greu al datoriei noastre, am socotit în deplină înțelegere cu Poporul meu, că nu este decât o singură cale pentru salvarea Țării de la o catastrofă totală: ieșirea noastră din alianța cu puterile Axei și imediata încetare a războiului cu Națiunile Unite.

Un nou guvern de uniune națională a fost însărcinat să aducă la îndeplinire voința hotărâtă a țării de a încheia pacea cu Națiunile Unite. România a acceptat armis-

tițiul oferit de Uniunea Sovieticã, Marea Britanie și Statele Unite ale Americii. Din acest moment încetează lupta și orice act de ostilitate împotriva armatei sovietice, precum și starea de rãzboi cu Marea Britanie și Statele Unite. Primiți pe soldații acestor armate cu încredere. Națiunile Unite ne-au garantat independența și neamestecul în treburile noastre interne. Ele au recunoscut nedreptatea dictatului de la Viena prin care Transilvania ne-a fost rãpitã.

ROMÂNI,

Poporul nostru înțelege sã fie singur stãpân pe soarta sa. Oricine s-ar împotrivi hotãrârii noastre liber luate și care nu atinge drepturile nimãnui este un dușman al neamului nostru. Ordon Armatei și chem Poporul sã lupte prin orice mijloace și cu orice sacrificii împotriva lui. Toți cetãțenii sã se strângã în jurul tronului și al guvernului pentru salvarea patriei. Cel care nu va da ascultare guvernului se opune voinței poporului și este un trãdãtor de țarã.

ROMÂNI,

Dictatura a luat sfârșit și cu ea încetează toate asupririle. Noul guvern înseamnã începutul unei ere noi în care drepturile și libertãțile tuturor cetãțenilor țãrii vor fi respectate.

Alãturi de armatele aliate și cu ajutorul lor, mobilizând toate forțele națiunii, vom trece hotarele impuse prin actul nedrept de la Viena pentru a elibera pãmântul Transilvaniei noastre de sub ocupația strãinã.

ROMÂNI,

De curajul cu care ne vom apãra cu armele în mânã independența împotriva oricãrui atentat la dreptul nostru de a ne hotãrî singuri soarta, depinde viitorul țãrii noastre.

Cu deplinã încredere în viitorul Neamului Românesc sã pășim hotãrâți pe drumul înfãptuirii României de mâine, a unei Românii libere, puternice și fericite.

Mihai I, regele României

(*Libertatea*, anul I, nr. 1, 25 VIII 1944)

Listã selectivã de nume și titluri întâlnite în *Scânteia*, începând cu nr. 1 pânã la nr. 1008 (21 septembrie 1944-30 decembrie 1947)

Miron Constantinescu: *Domnul Maniu și Garda de Fier. Stalingrad* (poezie). *Tovarãșa Ana Pauker ne aratã drumul. Despre libertate. Ce vrea domnul Maniu. Predicile de la Sibiu. Provocãrile domnului Maniu. Actul Unirii. Diversiune și impostură. Primul candidat al capitalei - Gh. Gheorghiu-Dej. Drumul lui Leon Blum.*

Vasile Luca: *Lupta pentru democrație și progres. Opoziție sau bande de conspiratori fascisto-reacționari. Alegerile și autonomia sindicalã.*

Ana Pauker: *Pentru prietenia între popoarele conlocuitoare.*

Dolores Ibaruri: *Ana în libertate.*

Liuba Kișinevski: *Ana noastrã. Femeia în viața minerilor.*

Iosif Kișinevski: *Ideologia sovieticã cea mai progresistã din lume.*

Alexandru Drãghici: *7 Noiembrie și tineretul. Tineretul român și trecutul. Cine vorbește.*

D. Corbea: *Ciocoii* (poezie).

N. Ceaușescu: *Tineretul, viitorul poporului. Lupta U.T.C. este lupta întregului popor. Frontul Național Democratic al tineretului.*

A. Toma: *Ne vine dreptatea. De ce mi-au prãpãdit ei viața. Scrisoarea Marusiei* (versuri).

Emil Bodnãraș: *Ultima paginã din istoria Doftanei.*

Silviu Brucan: *Emil Bodnãraș, unul din organizatorii acțiunii militare de la 23 august. Cui dãm votul și încrederea noastrã: Vasile Luca. Da, nici o cruțare!*

N(aftuli) David: articole pe teme agrare, apoi cronici ale proceselor *criminalilor de rãzboi.*

George Macovescu: articole pe teme internaționale.

Victor Iliu: Cronici de artã.

Ion Cãlugãru: *Lumina vine de la rãsãrit. Cui dãm votul și încrederea noastrã - Teohari Georgescu, cel dintâi ministru de interne, apãrãtor al libertãților poporului. Cui dãm votul și încrederea noastrã - Iosif Kișinevski.*

Ofelia Manole: *Donca Simu.*

Gh. Apostol: *Rolul istoric al F.U.M.*

Nestor Ignat: *Umanismul și etica nouã. Cui dãm votul și încrederea noastrã - Ana Pauker. Zece Mai. Un crainic al trãdãrii. O artã care ucide arta* (Picasso); recenzii de carte.

Mihail Sadoveanu: *La o aniversare* (articol despre Stalin).

Leonte Rãutu: *Ziua presei sovietice. Dușmanii unității de acțiune a muncitorimii. Triumful ideilor lui Marx, Engels, Lenin, Stalin. Genialul organizator al victoriilor comunismului (Stalin).*

Tudor Olaru: *Titel Petrescu, agent al reacțiunii maniste. Cui dãm votul și încrederea noastrã - Constantin Pârvulescu. Primul candidat al capitalei - Gh. Gheorghiu-Dej.*

Sorin Toma: *Ce e românesc în asta? Întregul popor cere: sã fie zdrobit cuibul trãdãrii. Discuții în P.S.D. asupra pericolului social-democrației de dreapta.*

Ștefan Voicu: *Actul de la 23 august în lumina realitãților istorice. F.U.M. într-o etapã nouã. Cui dãm votul și încrederea noastrã - Lucrețiu Pãtrãșcanu, un cãrturar și organizator al luptei pentru democrație și progres.*

Fotografia: Aurel Baum.

Alte semnãturi: M. R. Paraschivescu, Vlãdescu-Rãcoasa, dr. C. I. Parhon, Iosif Ardeleanu, Ion Vitner, Const. Pârvulescu, V. Em. Galan, N. Moraru, E. Elian, Alexandra Sidorovici, Tudor Savin, Al. Balaci, Mihail Roller.

Titluri de articole care deși nu reprezentau luări de poziție ale conducerii partidului, nu au fost totuși semnate: *Erorile profesorului Vianu asupra materialismului isto-*

ric. Tot despre d. Gh. Brătianu. Salarii la nivelul scumpetei. Epurația scriitorilor. F.U.M. față de agentura titelistă. O zi în redacția LIBERALULUI: senzaționale scene trăite și văzute pe gaura cheii de un martor ocular (sic!).

SECRETARII GENERALI AI PARTIDULUI

PARTIDUL COMUNIST DIN ROMÂNIA (”SOCIALIST”)

GHEORGHE CRISTESCU.
De la Congresul I, (8 mai 1921), până la Congresul al III-lea. (Viena, septembrie 1924).

ELEK KÖBLÖS. MIHAIL MACAVEI și H. STERNBERG,
conducători de fapt. De la Congresul al III-lea până la Congresul al IV-lea. (Harkov, 28 VI - 7 VII 1928), când Partidul Comunist din România (”Socialist”) încetează să existe.

PARTIDUL COMUNIST DIN ROMÂNIA (”EXTERIOR”)

VITALI HOLOSTENKO.
De la Congresul al IV-lea, (când ia ființă noul partid comunist ”exterior”), până la Congresul al V-lea, (Moscova, decembrie 1931).

ALEXANDRU ȘTEFANSKI.
(în unele lucrări apare cu numele de ALEXANDR DANIELIUK ȘTEFANSKI - CORN). De la Congresul al V-lea al P.C.d.R. (”exterior”), până la Congresul al VII-lea Komintern. (25 VII-20 VIII 1935).

BORIS STEFANOV (DRAGANOV, DRAGU).
De la Congresul al VII-lea Komintern până (probabil) în 1938 (represiunile staliniste), când partidul își încetează existența.

ANA PAUKER.
Din 1940 până la Conferința Națională (București, octombrie 1945). Este vorba nu de fostul partid ”exterior”, ci de o ramură exterioară a P.C.d.R. Cea de a doua, paralelă, funcționează în țară.

PARTIDUL COMUNIST DIN ROMÂNIA (”INTERIOR”)

Partidul este condus de un SECRETARIAT al comitetului central compus din:

CONSTANTIN PÂRVULESCU, LENUȚA FILIPOVICI, LUCREȚIU PĂTRĂȘCANU, GAVRILĂ BIRTAȘ, BELA BRAINER, GH. CROSNEV, M. DIACIUK-DĂSCĂLESCU, GH. DUMITRU, DIMITĂR GANEV, ILIE PINTILIE, I. POPESCU-PUȚURI, AL. SENCOVICI, GH. STOICA ș.a. Secretariatul funcționează ca organism de conducere din 1934 până în 1938. Este posibil ca în această perioadă să fi fost recunoscut și pentru interior drept conducător al partidului, secretarul general al partidului ”exterior”.

ȘTEFAN FORIȘ: Din 1940 până în aprilie 1944.

CONSTANTIN PÂRVULESCU. (Documentele de partid menționează un *triumvirat,* compus din CONSTANTIN PÂRVULESCU, IOSIF RANGHEȚ, EMIL BODNĂRAȘ.) De la înlăturarea lui Șt. Foriș (aprilie 1944), până la Conferința Națională (octombrie 1945).

PARTIDUL COMUNIST ROMÂN
PARTIDUL MUNCITORESC ROMÂN
PARTIDUL COMUNIST ROMÂN

GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ. De la Conferința Națională (octombrie 1945), până la 19 aprilie 1954.

GHEORGHE APOSTOL (prim secretar al comitetului central). De la 19 aprilie 1954, (plenara comitetului central), până la 1 octombrie 1955, (plenara comitetului central). Conducătorul de fapt al partidului continuă să fie însă GHEORGHIU-DEJ.

GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ. De la 1 octombrie 1955, (plenara comitetului central, când își reia în mod oficial funcția, pe care n-o părăsise), până la 19 martie 1965 (când încetează din viață).

NICOLAE CEAUȘESCU. De la 22 martie 1965 până la 25 decembrie 1989, când în urma judecării sale de un Tribunal militar, este executat. (Ulterior anului 1965, denumirea funcției sale este aceea de secretar general al partidului).

EFECTIVELE P.C.R. ÎN DIFERITE PERIOADE

Partidul Socialist, în momentul *transformării* sale în P.C.d.R. (”Socialist”).

Data cifrei, 18 mai 1921: 40.000.

Sursa: Gazeta *Socialismul*, număr și dată indescifrabile, 1921, cu referire la o statisticã din *Pravda*, datatã - 13 XI 1921

1 februarie 1923: 2.000.

Sursa: Gazeta *Socialismul*, nr. 9, 1 II 1923

Aceeași datã: 500.
Sursa: Gazeta *Lumea Nouã*, nr. 62, 11 II 1923

1928:
P.C.d.R. lipsește din raportul Comitetului executiv al Internaționalei comuniste. (Partidul fusese desființat).

1928-1940. Nu a fost fãcutã publicã cifra (Probabil partidul ”interior” este puțin mai mare decât numãrul comuniștilor aflați în închisori.)

1941-23 august 1944: (sub) 1.000.
Sursa: Declarația Anei Pauker, fãcutã într-o conferințã publicã și consemnatã în oficiosul P.N.Ț. *Dreptatea*.

La ”*câteva luni dupã ieșirea din ilegalitate*” : 100.000.
Sursa: N. Ceaușescu, *România pe drumul construirii...,* Ed. Politicã 1970, pag. 380

6 martie 1945: 35.800.
Sursa: N. Ceaușescu, op. cit., pag. 628

16 octombrie 1945: 20.000.
Sursa: N. Ceaușescu, op. cit., vol. 7, pag. 102 (Vezi și comentariul la aceste cifre)

decembrie 1947: 800.000.
Sursa: *Revista de istorie*, tomul 34, nr. 11 XI 1981 (Probabil împreunã cu P.S.D.)

23 februarie 1948 (în momentul Congresului de *unificare*): 1.300.000.
Sursa: Vezi *Bibliografia*, 275

1949: 1.300.000 minus ”*câteva sute de mii* ” excluși din partid cu prilejul *verificãrilor* începute în octombrie 1948
Sursa: Cuvântarea lui Gh. Gheorghiu-Dej la plenara comitetului central din 1961 (Vezi *Bibliografia*, 473)

1965: 1.450.000.
Revista de istorie, tomul 34, nr, 11, 1981, pag. 2128

1983: peste 3.300.000.
Scânteia nr. 12737, 5 VIII 1983

ACTIVITATEA CERCULUI CULTURAL AL LUCRĂTORILOR TEXTILIȘTI ȘI CIZMARI, 1938

- din care se vede că Ceaușescu era un cizmar neisprăvit -

Cercul cultural al lucrătorilor **textiliști și cizmari** a ținut aseară ședința săptămânală, la sediul din str. Uranus nr. 138.

Au luat parte peste 40 de tineri muncitori, în majoritate cunoscuți militanți și simpatizanți comuniști. [...]

Ceaușescu Nicolae, cunoscut comunist, aratã importanța instrucțiunii pe care lucrătorii o capătă prin intermediul cercurilor culturale, cerând conducerii breslei să le acorde mai multă libertate de acțiune pentru a ține ședințe educative cât mai des, pentru a face pe muncitori conștienți de rolul pe care-l au în bresle. Face apel la tineri să nu se mărginească numai la activitate culturală și sportivă, ci să intensifice acțiunea de propagandă printre muncitori pentru organizarea lor în bresle.

(Document expus în Muzeul de istorie
a partidului comunist, a mișcării revoluționare
și democratice din România.)

MANIFESTAȚIE COMUNISTĂ LA SERBAREA CÂMPENEASCĂ A BRESLEI LUCRĂTORILOR DIN INDUSTRIILE PIELĂRIEI ȘI ÎNCĂLȚĂMINTEI, 1939

În ziua de 13 august c., după amiazã, a avut loc la Ministerul Muncii din Parcul Veseliei serbarea câmpenească organizatã de breasla lucrătorilor din industriile pielãriei și **încălțămintei**, la care au participat peste 2000 muncitori. [...]

Regina muncii a fost aleasă comunista Lenuța Petrescu (,) lucrătoare la fabrica *Jaquard*, identificatã conducătoarea secției de tineret din Sectorul II Negru, care, după alegerea ei, s-a adresat muncitorilor cu cuvintele: ”*Mulțumesc proletariatului conștient de eforturile făcute pentru apărarea libertății și a martirilor clasei muncitoare. Cerem pâine și dreptate, intrarea în legalitate, eliberarea lui Gheorghe Velcescu.*” (Nota redacției: Gheorghe Velcescu, militant al mișcării comuniste din țara noastrã, arestat în acel timp).

În același sens a vorbit apoi Nicolae Ceaușescu.

De remarcat faptul cã majoritatea celor care au condus această manifestație erau membrii Cercului cultural de pe lângă breslele din industriile textile, pielărie și **încălțăminte**.

Deși sesizat de organele Prefecturei Poliției Capitalei, Marin Rãduțu, președintele breslei muncitorilor din industriile pielãriei și încălțămintei, care a organizat această serbare, a refuzat să intervină pentru a pune capăt acestei manifestații, declarând cã muncitorii sunt liberi să-și spunã opiniile lor.

(Document expus în Muzeul de istorie a partidului comunist, a mișcării revoluționare și democratice din România.)

(*Revista de istorie*, tomul 35, nr 4, 1982. Documentele nu sunt datate decât în titlul redacțional, nu se precizează natura lor și nici momentul când au fost elaborate. După stilul expunerii ele au proveniență de partid, rămânând deschisă problema naturii lor și a datei când au fost elaborate.)

CÂT MAI POATE TRĂI UN CADAVRU POLITIC?

de Victor Frunză

- fragment -

Propaganda comunistă este cea care deține patentul absolut al categoriei de ”cadavru politic”, în care a inclus pe rând diverse personalități pentru care Stalin sau trepădușii lui din țările satelite aveau o dușmănie organică, dar pe care nu le aveau în mână ca să le anihileze.

Printr-o ironie a soartei, acum când toate regimurile din estul Europei au primit lovituri de grație din partea revoluțiilor pașnice în deplină desfășurare, obligându-le să se autodizolve - operația începându-se în Ungaria cu partidul comunist - și când desfășurările capătă viteză sub ochii noștri uimiți, regimul de teroare din România și mai ales exponentul acestuia intră, ca într-o cutie făcută la comandă, pe măsură, în capcana lingvistică inventată pentru alții.

Chestiunea care se pune pentru, hai să zicem, observatori, este cât de mult mai poate trăi un cadavru a cărui duhoare pestilențială (scuzați tautologia) a împuțit toată Europa? Pentru că, deși cadavru, nu putem nega realitatea cruntă și exasperantă: el este încă stăpân, el se agață cu disperare de toate frâiele puterii, decretează, are diaree verbală numită discursuri magistrale, cere vigilență, amenință...

Ochiul sticlos de mort stă de veghe asupra unui popor întreg pe care-l supraveghează cu lupa să nu facă vreo mișcare periculoasă pentru existența lui, câte ceasuri o mai fi având.

Numărătoarea inversă a început. Asta o știe și el! A început nu de săptămâni sau de luni, ci de ani. S-a ajuns demult la punctul zero, ceasornicul timpului a încremenit de ani la același zero, semn că demult trebuia să se fi petrecut ce se așteaptă și ceea ce este inevitabil ca într-o zi să aibe loc.

Normal ar fi deci ca prin urmare cadavrul politic să nu mai apuce Anul nou.

Sunt curios să aud și să văd ce vor spune toți acei care la diferite paliere ale acestei formații trăncănesc sau tac; ce vor spune la ora adevărului? Adică Pecereul de acum, întrebat de Pecereul de atunci? Dacă va fi măcar o clipă cinstit cu sine va trebui să-și declare decesul, petrecut prin sinucidere încă de prin 1968-1970. Și să-și facă

actele legale de mort. Autodizolvându-se. Ar fi singura soluție rezonabilã. Dupã pãcatul congenital al militării pentru dezmembrarea României mari, dupã distrugerea celor mai bune generații de oameni din perioada interbelicã, dupã distrugerea României moderne cu instituțiile ei de la 1859, dupã lichidarea tuturor libertãților democratice și a drepturilor omului, dupã instaurarea teroarei la 1948, care durează cu mici sincope pânã astãzi, dupã ce este coautorul mutării României din Europa în Mongolia, dupã ce a instaurat mizeria materialã și moralã, dupã ce a schimonosit sufletul românesc pânã la invaliditate, sfârșind prin a se fi fãcut instrument docil al celei mai sinistre dictaturi înstãpânitã vreodatã în istoria noastrã, acest partid nu se mai poate spãla doar cu o simplã autocriticã. El va trebui sã se autodizolve. Ar fi singura soluție rezonabilã. Și într-adevãr dovada patriotismului sãu. Singura de la aceastã orã.

Prin apatia sa poporul nostru pare acum asemenea unui muribund, care-și așteaptã parcã - fãrã sã-și mai afișeze mãcar disperarea - ce i-a fost dat de soartã. N-ar trebui sã fie așa! Un cadavru politic nu poate trãi la infinit, asta trebuie sã se știe! Într-o bunã zi el se va topi în neant.

Și mai este și înțelepciunea popularã care ne spune cã n-aduce anul ce aduce ceasul. Ceasul, acel unic și așteptat ceas pe care ni l-au refuzat toți anii ultimelor decenii. Poate cã el, ceasul acela va fi darul anului 1990! An pe care în acest caz îl vom binecuvânta în veci!

Curentul, anul LXI, nr. 6000, noiembrie-decembrie 1989.

INDICE BIBLIOGRAFIC

1. ”Socialismul”, din 4 iulie 1919.
2. Mircea Mușat, Ion Ardeleanu; *România dupã marea unire*, vol. II, partea I, 1918- 1933, Editura Științificã și Enciclopedicã, București, 1986, p.161.
3. Constantin Popovici, *Și la durere minte comunistul*, gazeta ”Lumea Nouã”, organul Partidului Socialist din România, nr. 7 din 17 februarie 1924.
4. *Adunarea secțiunii București a Partidului Socialist*, ”Lumea Nouã”, nr. 13 din 17 martie 1922.
5. Constantin Popovici, *Ușurința aprecierilor și directivelor Internaționalei a III-a*, editorial, ”Lumea Nouã”, nr. 25 din 21 mai 1922.
6. Al. Dobrogeanu-Gherea, *Cum l-am vãzut pe Lenin*, ”Socialismul”, organ al Partidului Comunist (Secția Românã a Internaționalei Comuniste), nr. 9 din 27 ianuarie 1924.
7. *Către muncitorii și tovarãșii din toatã țara!*, apel, ”Lumea Nouã”, nr. 1 din 3 februarie 1922.
8. *Ibidem.*
9. *Ibidem.*
10. Theodor Iordăchescu, *Uniformitate-subordonare*, ”Socialismul”, organ al Partidului Socialist și al Uniunii Sindicale, nr, 58 din 26 martie 1921.
11. *Moțiune pentru afilierea cu rezerve*, ”Socialismul”, nr. 65 din 14 aprilie 1921.
12. *Ibidem.*
13. ”Socialismul”, nr. 66 din 15 aprilie 1921.
14. I. Mirescu, *Subordonare, autonomie sau cotropire?*, ”Socialismul”, nr. 72 din 22 aprilie 1921.
15. *Expunere la adunarea festivã organizatã cu prilejul aniversãrii a 45 de ani de la crearea P.C.R., 7 mai 1966*, în *România pe drumul desãvârșirii construcției socialiste*, vol. I, Editura Politicã, București, 1968.
16. *Ibidem.*
17. ”Socialismul”, nr. 66 din 15 aprilie 1921.
18. *Către muncitorii și tovarãșii din toatã țara!*, apel, ”Lumea Nouã”, nr. 1 din 3 februarie 1922.
19. *Ibidem.*
20. *Ibidem.*
21. ”Socialismul”, datã și numãr indescifrabile, sfârșitul anului 1921.
22. *Către muncitorii și tovarãșii din toatã țara!*, apel, ”Lumea Nouã”, nr. 1 din 3 februarie 1922.
23. Gr. Niculescu-Mizil, *Sã creem partid*, ”Socialismul”, nr. 21 din 24 februarie 1924.
24. Emil Socor, *Frontul unic și socialismul*, ”Lumea Nouã”, nr. 6 din 20 februarie 1922.

25. Ion Durere, *Disidenți*, ”Lumea Nouã”, nr. 4 din 13 februarie 1922 (editorial).
26. Constantin Popovici, *Cuvântare rostitã la sala Tomis*, ”Lumea Nouã”, nr. 7 din 24 februarie 1922.
27. *Expunere la adunarea festivã organizatã cu prilejul aniversãrii a 45 de ani de la crearea P.C.R., 7 mai 1966*, în *România pe drumul desãvârșirii construcției socialiste*, vol. I, Editura Politicã, București, 1968.
28. *Comuniștii sunt o minoritate. Puterea Internaționalei de la Moscova*, ”Lumea Nouã”, nr. 35 din 26 august 1928.
29. Karl Marx, *Text prescurtat al unui interviu acordat unui corespondent al ziarului ”THE WORLD”*, ”Opere”, vol. 7 (ediția românã), Editura Politicã, București.
30. *Ibidem.*
31. *Cãtre muncitorii și tovarãșii din toatã țara!*, apel, ”Lumea Nouã”, nr. 1 din 3 februarie 1922.
32. *Ibidem.*
33. *Ibidem.*
34. *Ibidem.*
35. ”Lumea Nouã”, nr. 20 din 17 aprilie 1922.
36. N. C. Stãnescu, N. Popescu, *P.C.R. și Congresele Internaționalei a III-a*, ”Anale de istorie”, nr. 5 din 1975.
37. *Ibidem.*
38. *Ibidem.*
39. *Ibidem.*
40. *Le V Congres, comunist. Resolutions.* Librairie L'Hummanité, Paris, 1924.
41. *Ibidem.*
42. *Ibidem.*
43. *Ibidem.*
44. Mihail Gh. Bujor, *Cãtre gãlãțeni*, ”Lumea Nouã”, nr. 28 din 6 iulie 1929.
45. *Dupã entuziasmul bolșevic*, ”Lumea Nouã”, nr. 59 din 21 ianuarie 1923.
46. C. Dobrogeanu-Gherea, *Asupra socialismului în țãrile înapoiate. Postfațã de Klaus Kautscki. Bazele social-democrației*, București, 1911.
47. *Întâi Mai în Capitalã. Discursul tov. dr. C. Rakovski (dupã notele stenografice luate de tov. C. C. Petrescu)*, ”România Muncitoare”, organul Partidului Social Democrat și al Sindicatelor Unite, anul VIII, nr. 32-33 din 29 aprilie 1912.
48. *Centenarul anexãrii Basarabiei*, ”România Muncitoare”, nr. 36 din 10 mai 1912.
49. *Ibidem.*
50. Constantin Bacalbașa, *Doctorul C. Rakovski și chestiunea Basarabiei*, ”Adevãrul”, nr. 12372 din 30 mai 1924.
51. ”Socialismul”, organul Partidului Socialist din România, nr. 19 din 13 mai 1925; vezi și *Istoria României în date*, Editura Enciclopedicã Românã, București, 1971.
52. *Expunere la adunarea festivã organizatã cu prilejul aniversãrii a 45 de ani de la crearea P.C.R., 7 mai 1966*, în *România pe drumul desãvârșirii construcției socialiste*, vol I, Editura Politicã, București, 1968, p. 359.
53. *Ibidem*, p. 360.
54. *Ibidem*, p. 361.

55. Ilie Ceaușescu, *P.C.R. stegarul luptelor revoluționare din anii 1929-1933*, Editura Științifică, București, 1971, p. 82.
56. *Ibidem.*
57. *Ibidem.*
58. Emilia Sonea, Gavrilă Sonea; *Viața economică și politică a României, 1933-1938*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p. 209.
59. *Represiunea în discuția camerei. Cum motivează guvernul baia de sânge. Acuzațiile aduse de tov. I. Mirescu în numele P.S.D. Rolul Siguranței*, "Lumea Nouă", nr. 9 din 26 februarie 1933.
60. Lothar Rădăceanu, *Prigoana împotriva comuniștilor*, "Lumea Nouă", nr. 27 din 5 iulie 1931.
61. Tudor Olaru, *Primul candidat al Capitalei, Gheorghe Gheorghiu-Dej*, "Scânteia", nr. 681 din 18 noiembrie 1946.
62. *Parlamentul. O diversiune: dizolvarea organizațiilor comuniste. Declarația tovarășului Lothar Rădăceanu*, "Lumea Nouă", nr. 8 din 19 februarie 1933.
63. *Ibidem.*
64. Titu Georgescu, Mircea Ioanid, *Presa P.C.R. și a organizațiilor sale de masă, 1921-1944. Prezentare bibliografică*, Editura Științifică, București, 1963.
65. *Dl. Duca despre politica internă și externă a României. Declarații făcute ziarului "Neue Presse"*, "Adevărul", nr. 12433 din 9 august 1924.
66. *Basarabia și presa italiană. Scrisoarea d-lui N. Titulescu adresată ziarului "Epoca" din Roma*, "Adevărul", nr. 12542 din 23 septembrie 1924.
67. *Ibidem.*
68. *Declarația de principii a Partidului Socialist, 1918*, "Lumea Nouă", nr. 12 din 13 martie 1922.
69. "Adevărul", nr. 12309 din 13 martie 1924 și nr. 12313 din 18 martie 1924.
70. "Socialismul", nr. 106 din 15 februarie 1922.
71. *Conferința Federației Comuniste Balcanice.* "Socialismul", organul P.C. din România (S.I.R.C.), nr. 180 din 2 octombrie 1922.
72. *A VI-a Conferință a Federației Comuniste Balcanice*, "Socialismul", nr. 23 din 29 februarie 1924.
73. *Ibidem.*
74. *Ibidem.*
75. *Ibidem.*
76. Ilie Moscovici, *Procesul de la Tatar-Bunar*, "Socialismul", organul Partidului Socialist din România, nr. 30 din 20 septembrie 1925.
77. I. M., *Democratizarea Basarabiei - Democratizarea României*, "Lumea Nouă", nr. 15 din 27 aprilie 1924.
78. "Comunistul Moldovei", Chișinău, nr. 6 din iunie 1966.
79. C. Titel Petrescu, *O mare nedreptate istorică*, "Lumea Nouă", nr. 15 din 27 iulie 1940.
80. K. Kautsky, *Lenin*, reprodus după "Des Kampf" în "Lumea Nouă", nr. 19 din 8 iunie 1924.
81. *Ibidem.*

82. ”Lumea Nouã”, nr. 33 din 16 iulie 1922.
83. *Ibidem.*
84. Roza Luxemburg, *Revoluția rusã. Cu o prefațã de Paul Levi*, ”Lumea Nouã”, nr. 11 din 10 martie 1922.
85. *Ibidem.*
86. ”Lumea Nouã”, nr. 14 din 3 iunie 1923 și nr. 17 din 24 iunie 1923.
87. *Ibidem.*
88. *Ibidem.*
89. *Ibidem.*
90. Petre Constantinescu-Iași, *Partidele politice și comunismul: Social-Democrații*, ”Socialismul”, organul P.C.d.R., nr. 114 din 23 februarie 1922 și 115 din 25 februarie 1922.
91. *Ibidem.*
92. I. M. (Ilie Moscovici), *Frimu*, ”Lumea Nouã” (editorial), nr. 8 din 24 februarie 1924.
93. Lothar Rãdãceanu, *Iar frontul unic*, ”Lumea Nouã”, nr. 33 din 12 august 1934.
94. *Ibidem, Datoria bolșevismului rus*, ”Lumea Nouã”, nr. 1 din 6 ianuarie 1935.
95. *Spre frontul unic. Rãspunsul social-democraților*, ”Socialismul”, nr. 170 din 23 iulie 1922: *Federația Socialistã rãspunde partidului comunist*, ”Lumea Nouã”, nr. 34 din 23 iulie 1922.
96. ”Socialismul”, organul P.S.R., nr. 16 din 10 mai 1925.
97. Lothar Rãdãceanu, *Datoria bolșevismului rus*, ”Lumea Nouã”, nr. 1 din 6 ianuarie 1935.
98. *Frontul unic al terorismului,* ”Socialismul”, organul P.C.d.R., nr. 170 din 23 iulie 1922.
99. ”Lumea Nouã”, nr. 21 din iunie 1924.
100. Lothar Rãdãceanu, *Dictatura bolșevicã se democratizeazã*, ”Lumea Nouã”, nr. 7 din 17 februarie 1935.
101. ”Lumea Nouã”, nr. 39 din 25 septembrie 1923.
102. *Ibidem*, nr. 13 din 29 martie 1936.
103. Dr. Stockman, *Calomnie și otravã*, ”Lumea Nouã”, nr. 13 din 29 martie 1936.
104. Mihai Fãtu, *Alianțe politice ale P.C.R., 1944-1947*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979.
105. ”Socialismul”, organul P.S.D., nr. 27 din 10 august 1930.
106. H. Arion, *Rãzboiul și sarcinile clasei muncitoare din România*, ”Lupta de clasã”, nr. 7 din decembrie 1939.
107. Mihai Fãtu, *op. cit.*
108. ”Socialismul”, nr. 159 din 16 iunie 1922.
109. ”Lumea Nouã”, nr. 42 din 17 septembrie 1922.
110. André Leroux, *Tovarãșii lui Lenin în fața plutonului de execuție*, reprodus de ”Lumea Nouã”, nr. 10 din 6 martie 1938, după ziarul ”Le Populaire”.
111. Ion Popescu-Puțuri, Titu Georgescu; *Purtãtori de flamuri proletare*, București, 1971.
112. *Ibidem.*
113. ”Socialismul”, organul P.C.d.R., nr. 70 din 2 septembrie 1923.

114. *Social patriotism bolșevic*, ”Lumea Nouã”, nr. 59 din 21 ianuarie 1923.
115. Lothar Rãdãceanu, *Reclamã pentru comuniști*, ”Lumea Nouã”, nr. 27, 3 august 1932.
116. M. C. Stãnescu, L. Gergely, *Elek Köblös (1887-1938)*, Editura Politicã, București, 1978.
117. Timotei Marin, *Minoritãțile din Basarabia*, ”Socialismul”, organul P.C.d.R., nr. 3 și 4 din 11 și 13 ianuarie 1924.
118. *Centenarul rãpirii Basarabiei. Adunare la sala ”Dacia”*, ”România Muncitoare”, nr. 35 din 20 mai 1912.
119. *Ibidem.*
120. *Marea demonstrație din Brãila, 10000 de muncitori aclamã pe tov. Rakovski*, ”România Muncitoare”, nr. 32-33 din 29 aprilie 1912.
121. *Informații*, ”Lumea Nouã”, nr. 16 din 18 mai 1924.
122. Petre Constantinescu-Iași, *Scrisoare deschisã*, ”Socialismul”, nr. 56 din 24 martie 1921.
123. *Situație gravã în Rusia. Dictatura personalã a lui Stalin*, ”Lumea Nouã”, nr. 46 din 11 noiembrie 1928.
124. *Rakovski a revenit la partidul bolșevic*, ”Lumea Nouã”, nr. 12 din 18 martie 1934.
125. André Leroux, *op. cit.*
126. *Situația d-lor Inculeț și dr. Rakovski*, ”Adevãrul”, nr. 12290 din 20 februarie 1924.
127. ”Lumea Nouã”, nr. 10 din 6 martie 1938.
128. ”Socialismul”, organul P.C.d.R., nr. 70 din 2 septembrie 1923.
129. Dinu C. Giurescu, *Istoria ilustratã a românilor*, Editura Sport-Turism, București, 1981, p. 513.
130. *Expunere la adunarea festivã consacratã cu prilejul* (sic!) *aniversãrii a 45 de ani de la crearea P.C.R., 7 mai 1966*, în *România pe drumul desãvârșirii construcției socialiste*, vol. I, Editura Politicã, București, 1968.
131. *Ibidem.*
132. *O convorbire cu Ana Pauker*, ”Libertatea”, ziar de informație și luptã socialistã. Fondator: C. Titel-Petrescu. Prim-redactor: Ion Pas, nr. 56 din 22 octombrie 1944.
133. *Sentința în procesul Anei Pauker*, ”Lumea Nouã”, nr. 28 din 12 iulie 1936.
134. Dolores Ibaruri, *Ana Pauker în libertate* (extrase dintr-un articol din 1941), ”România liberã”, nr. 84 din 14 decembrie 1944.
135. *Primirea patrioților eliberați din închisori și lagãre la Apãrarea Patrioticã*, ”România liberã”, nr. 28 din 12 noiembrie 1944.
136. Petre Ilie, *P.C.R. - promotorul fãuririi unei largi coaliții de forțe antihitleriste*, ”Anale de istorie”, nr. 3 din martie 1969.
137. Ștefan Voicu, *Actul de la 23 august în lumina realitãților istorice. Cum a evadat tov. Gheorghiu-Dej din lagãrul de la Târgu-Jiu* [...], ”Scânteia”, nr. 608 din 24 august 1946.
138. *Expunere la adunarea festivã consacratã cu prilejul aniversãrii a 45 de ani de la crearea P.C.R., 7 mai 1966*, în *România pe drumul desãvârșirii construcției socialiste*, vol. I, Editura Politicã, București, 1968.
139. *Istoria României în date*, Editura Enciclopedicã Românã, București, 1971.

140. *Lupta poporului român pentru libertate și independență națională - Platforma-program din 6 septembrie 1941, elaboratã de C.C. al P.C. din România*, Arhiva I.S.I.S.P. Cota ab 25-2. Citat dupã M. Fãtu, *Alianțe Politice ale P.C.R., 1944-1947.*
141. C. Titel-Petrescu, *Cum s-a ajuns la armistițiu*, "Libertatea, nr. 9 din 5 septembrie 1944.
142. Ana Pauker, *Spre crearea partidului unic muncitoresc din România*, "Scânteia", nr. 1028 din 24 ianuarie 1948.
143. Nicolae Jurcã, *Mișcarea socialistã și social-democratã în viața politicã a României (1934-1944)*, în *Contribuții la studierea istoriei contemporane a României*, vol. I, Editura Politicã, București, 1980.
144. *Ibidem.*
145. Mihai Fãtu, *Alianțe politice ale P.C.R. 1944-1947*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979.
146. *Noi și comuniștii. Un rãspuns al Comitetului Executiv al P.S.D. la propunerile de front unic ale partidului comunist*, "Lumea Nouã", nr. 24 din 14 iunie 1936.
147. Ana Pauker, *Spre crearea partidului unic muncitoresc din România*, "Scânteia", nr. 1028 din 24 ianuarie 1948.
148. *Impresii din Moscova. Conferința d-lui prim-ministru dr. Petru Groza ținutã la ARLUS*, în ziua de 20 septembrie 1945, "Scânteia", nr. 335 din 24 septembrie 1945.
149. *Ibidem.*
150. *Frontul Plugarilor, cum s-a nãscut, ce este, ce vrea?*, "România liberã", nr. 55 din 9 octombrie 1944.
151. Mihai Fãtu, *op. cit.*
152. Vasile Liveanu, *Primele decrete ale insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste. Despre guvernul de la 23 august*, "Revista de istorie", nr. 10 (tomul 29), 1976.
153. *Organizații de masã legale și ilegale create, conduse sau influențate de P.C.R. (1921-1944)*, Editura Politicã, București, 1970.
154. *Dezbateri. Condițiile social-politice și importanța fãuririi de cãtre partid a U.T.C.*, "Revista de istorie", nr. 4 (tomul 35), 1982, p. 546.
155. *Ibidem.*
156. *În urma propunerii biroului Partidului Țãrãnesc s-a hotãrât unificarea Frontului Plugarilor și Partidului Țãrãnesc. Comunicat*, "Scânteia", nr. 1025 din 21 ianuarie 1948.
157. Ștefan Voicu, *Da, este putred și Ministerul de Finanțe!*, "Scânteia", nr. 967 din 6 noiembrie 1947.
158. Petre Ilie, *P.C.R. - promotorul fãuririi unei largi coaliții de forțe antihitleriste*, "Anale de istorie", nr. 3 din 1969.
159. Arhiva C.C. al P.C.R., dosar 7951, f. 1. mss. 113, filele 18-20. Citat dupã Petre Ilie, p. 96.
160. A. Simion, *Preliminarii politico-diplomatice ale insurecției române din august 1944*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979.
161. Petre Ilie, *P.C.R. - promotorul fãuririi unei largi coaliții de forțe antihitleriste*, "Anale de istorie", nr. 3 din 1969.
162. *Proclamația M.S. regele Mihai I*, "Libertatea", nr. 1 din 25 august 1944.

163. *Ibidem.*
164. ”România liberã”, din 24 august 1944.
165. *Ibidem.*
166. *Cuvântul P.S.D. Din textul manifestului P.S.D. adresat țării*, ”Libertatea”, nr. 1 din 25 august 1944.
167. *Ibidem.*
168. *Ibidem.*
169. Direcția Generalã a Arhivelor Statului. Centrul de Studii și Cercetări de Istorie și Teorie Militarã, 23 August 1944, *Documente*, Editura Științificã și Enciclopedicã, București, 1984, 1985, vol. IV, 1944-1945, doc. nr. 1013.
170. *Precizări pentru o judecatã obiectivã*, ”Scânteia”, nr. 110, din 16 ianuarie 1945, preluat dupã ziarul sovietic ”Graiul Nou”.
171. *Ibidem.*
172. ”Scânteia”, nr. 270 din 9 iulie 1945.
173. *Decorarea regelui României democrate*, ”Scânteia”, nr. 280 din 21 iulie 1945.
174. *Telegrama P.C.d.R. adresatã regelui Mihai I, la Sinaia*, ”Scânteia”, nr. 280 din 21 iulie 1945.
175. *Precizări pentru o judecatã obiectivã*, ”Scânteia”, nr. 110 din 16 ianuarie 1945, preluat dupã ziarul sovietic ”Graiul Nou”.
176. *România pe drumul desãvârșirii construcției socialiste*, vol. 1, Editura Politicã, București, 1968, p. 379; *idem*, vol. 2, p. 379 etc.
177. *Ibidem.*
178. Miron Constantinescu, *Primul candidat al Capitalei: Gheorghe Gheorghiu-Dej*, ”Scânteia”, nr. 654 din 18 octomnbrie 1946.
179. Ștefan Voicu, *Actul de la 23 august în lumina relațiilor istorice. Cum a evadat tov. Gheorghiu-Dej de la Târgu-Jiu [...]*, ”Scânteia”, nr. 608 din 24 august 1946.
180. *Din August 1944-Mai 1945*, capitole semnate de St. Lache, Editura Militarã, București, 1969.
181. Emil Bodnãraș, *23 August 1944. Cuvântarea ținutã la radio de tovarãșul...*, ”Scânteia”, nr. 309 din 24 august 1945.
182. *Din August 1944-Mai 1945*, Editura Militarã, București, 1969.
183. *Ibidem.*
184. *Ibidem.*
185. Gh. Țugui, *Realizarea F.U.M. ...*, ”Anale de istorie”, nr. 2, februarie 1969.
186. Arhiva I.S.I.S.P. de pe lângã C.C. al P.C.R., fond XIII, dosar 1417, fila 4, citat dupã Mihai Fãtu, *Sfârșit fãrã glorie*, Editura Științificã, 1972.
187. Ștefan Voicu, *Cui dãm votul și încrederea noastrã. Lucrețiu Pãtrãșcanu - un cãrturar și organizator al luptei pentru democrație, culturã și progres*, ”Scânteia”, nr. 674 din 10 noiembrie 1946.
188. *Ibidem.*
189. *Ibidem.*
190. *Ibidem.*
191. *Ibidem.*
192. Lt. pandur G. Filipescu, *2 octombrie 1943*, ”Scânteia”, nr. 26 din 16 octombrie 1944.

193. *Brașovul în sărbătoare*, ”Scânteia”, nr. 31 din 21 octombrie 1944.
194. ”Scânteia”, nr. 981 din 22 noiembrie 1947.
195. *Ibidem*, nr. 28 din 12 octombrie 1944.
196. *Sub stare de asediu*, ”Lumea Nouă”, nr. 7 din 12 februarie 1933.
197. Gheorghe-Gheorghiu-Dej, *Dare de seamă la plenara C.C. al P.M.R. din 30 noiembrie - 5 decembrie 1961*, Editura Politică, 1961.
198. *Ibidem.*
199. *Ibidem.*
200. ”România liberă”, nr. 107 din 2 decembrie 1944.
201. Miron Constantinescu, *Dezvoltarea politicii interne a României în anul 1944*, reprodus după ”Scânteia”, nr. 99 din 1 ianuarie 1945.
202. *Discursul rostit de dl. Winston Churchill*, ”România liberă”, nr. 46 din 30 septembrie 1944.
203. *Ibidem.*
204. ”România liberă”, nr. 31 din 15 septembrie 1944.
205. *Convenția de armistițiu cu România*, ”Pravda”, din 14 septembrie 1944, reprodusă de ”Scânteia”, nr. 1 din 21 septembrie 1944.
206. *Marele discurs al tovarășei Ana Pauker rostit la Opera Română*, ”Scânteia”, nr. 49 din 8 noiembrie 1944.
207. *Ibidem.*
208. Constantin Nicolae, *Participarea armatei române la războiul antihitlerist*, Editura Militară, București, 1968.
209. *Cuvântarea d-lui Tătărăscu, vicepreședintele Consiliului, rostită la radio în ziua de 24 august 1945*, ”Scânteia”, nr. 310 din 26 august 1945.
210. *Convenția de armistițiu cu România*, ”Pravda”, din 14 septembrie 1944, reprodusă de ”Scânteia”, nr. 1 din 21 septembrie 1944.
211. Ana Pauker, *Pentru prietenia între popoarele conlocuitoare*, ”Scânteia”, nr. 59 din 18 noiembrie 1944.
212. *Declarațiile d-lui ministru de stat Titel Petrescu*, ”România liberă”, nr. 59 din 13 octombrie 1944.
213. Vasile Luca, *Lupta pentru democrație și progres*, ”Scânteia”, nr. 54 din 13 noiembrie 1944 (editorial).
214. *Ibidem. Ordine și liniște*, ”Scânteia”, nr. 57 din 16 noiembrie 1944.
215. *A învins poporul, a învins democrația! Importante declarații făcute de A. I. Vâșinski*, ”Scânteia”, nr. 167 din 14 martie 1945.
216. *Ibidem.*
217. *Ibidem.*
218. *Acordând încredere guvernului democratic român, U.R.S.S. ne-a redat Ardealul. Răspuns la telegrama adresată de dr. Petru Groza*, ”Scânteia”, nr. 164 din 11 martie 1945.
219. *Armistițiul trebuie executat în litera și în spiritul lui. Declarațiile făcute presei de ministrul de stat, Lucrețiu Pătrășcanu*, ”România liberă”, nr. 59 din 13 octombrie 1944.
220. ”Dreptatea” din 19 ianuarie 1945.
221. Miron Constantinescu, *Provocările d-lui Maniu*, ”Scânteia”, nr. 21 din ianuarie 1945.

222. *Hotărârile Consiliului F.N.D.*, ”Scânteia”, nr. 24 din 24 octombrie 1944.
223. *Triumfala primire a trupelor roșii în Capitală*, ”România liberă”, nr. 16 din 31 august 1944.
224. S. Emil, *Rolul P.S.D.*, ”Libertatea”, nr. 28 din 24 septembrie 1944.
225. ”Scânteia”, nr. 20 din 11 octombrie 1944.
226. *Guvernul Rădescu trebuie să plece, spune Radio Moscova*, ”Scânteia”, nr. 154 din 1 martie 1945.
227. Arhiva C.C. al P.C.R., f. 103, dosar 8495, f. 5, după D. Turcuș, *Pagini din lupta...*
228. Arhiva I.S.I.S.P., dosar 1127, f. 165-184, după M. Fătu, *Alianțe politice...*
229. ”România liberă”, nr. 108 din 1 decembrie 1944.
230. Arhiva C.C. al P.C.R., f. 103, dosar 8495, f. 5, după Turcuș, *Pagini din lupta...*
231. *Capitala întreagă mobilizată la luptă pentru un guvern F.N.D.. Cuvântarea lui Vasile Luca*, ”Scânteia”, nr. 131 din 7 februarie 1945.
232. *Ibidem.*
233. Program consacrat zilei de 6 martie 1945, la radio Free Europe, difuzat la 6 martie 1981, ora 19,10, realizat de Mircea Carp.
234. *Ibidem.*
235. *Ibidem.*
236. *Ibidem.*
237. *Ibidem.*
238. *A învins poporul, a învins democrația! Importante declarații făcute de A. I. Vâșinski*, ”Scânteia”, nr. 167 din 14 martie 1945.
239. *Discursul pronunțat de A. I. Vâșinski la recepția ARLUS*, ”Scânteia”, nr. 165 din 12 martie 1945.
240. *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 4, Editura Politică, București, 1970, p. 623-645.
241. *Ibidem.*
242. *Ibidem.*
243. ”Scânteia”, nr. 40 din 8 noiembrie 1944.
244. G. Macovescu, *Aniversarea lui Veaceslav Molotov*, ”Scânteia”, nr. 163 din 10 martie 1945.
245. ”Scânteia”, nr. 905 din 24 august 1947.
246. *Lucrările Comisiunei pentru studiul reformei agrare. Expunerea tov. Vasile Luca*, ”Scânteia”, nr. 88 din 18 decembrie 1944.
247. Miron Constantinescu, *Reforma agrară până în primăvară*, ”Scânteia”, nr. 101 din 4 ianuarie 1945.
248. *Raportul asupra problemei agrare*, în *Documente din istoria mișcării muncitorești din România 1916-1921*, Editura Politică, București.
249. Lucrețiu Pătrășcanu, *Un veac de frământări sociale*, Editura Cartea Rusă, București, 1946.
250. N. David, *Moșierul Macavei predă comitetului sătesc moșia sa de 230 de ha*, ”Scânteia”, nr. 86 din 16 decembrie 1944.
251. *Pilduitor dar făcut de primul ministru al țării*, ”Scânteia”, nr. 209 din 26 aprilie 1945.
252. *Istoria României în date*, Editura Enciclopedică Română, București, 1971.

253. *Reformele agrare din 1920 și 1945*, în vol. *Pagini de istorie socialã* de Ștefan Voicu, Editura Politicã, București, 1971.
254. *Parlamentul. O diversiune: dizolvarea organizațiilor comuniste. Declarația tovarãșului Lothar Rãdãceanu*, "Lumea Nouã", nr. 8 din 19 martie 1933.
255. *Ibidem, Prigoana împotriva comuniștilor*, "Lumea Nouã", nr. 27 din 5 iulie 1931.
256. M. Gh. Bujor, *Constantin Popovici*, "Scânteia", nr. 637 din 28 septembrie 1946.
257. *Hotãrârile Comitetului Executiv al fostului Partid Socialist (nuanța Popovici)*, "România liberã", nr. 24 din 8 septembrie 1944.
258. "Scânteia", nr. 334; Silviu Brucan, *A vorbit tovarãșa Ana Pauker*, "Scânteia", nr. 350 din 12 octombrie 1945.
259. "Lumea Nouã", nr. 37 din 10 august 1930.
260. *Rezoluția Conferinței Naționale a P.C.R.*, "Scânteia", nr. 367 din 1 noiembrie 1945.
261. *România pe drumul construirii societății socialiste, multilateral dezvoltate*, vol. 4, Editura Politicã, București, 1970, p. 639-640.
262. *Ibidem.*
263. *Ibidem*, p. 380.
264. *Ibidem*, p. 628.
265. *Ibidem*, vol. 7, p. 101.
266. Al. Claudian, *Pe marginea unei cuvântãri*, "Libertatea" (editorial), nr. 76 din 11 noiembrie 1944.
267. *Pãșim înainte cu chibzuințã. Expozeul fãcut duminicã la Timișoara de dl. prim-ministru, dr. Petru Groza*, "Scânteia", nr. 344 din 5 octombrie 1945.
268. *Expunere la adunarea festivã organizatã cu prilejul aniversãrii a 45 de ani de la crearea P.C.R., 7 mai 1966*, în *România pe drumul desãvârșirii construcției socialiste*, vol. 1, Editura Politicã, București, 1968.
269. "Scânteia", nr. 39 din 29 octombrie 1944.
270. *Ibidem*, nr. 505 din 18 aprilie 1946.
271. Dumitru Corbea, *Lângã toți trei*, "Scânteia", nr. 157 din 4 martie 1945.
272. *Primirea tov. ministru Gh. Gheorghiu-Dej*, "Scânteia", nr. 112 din 18 ianuarie 1945.
273. *Ibidem.*
274. "Scânteia", nr. 319 din 6 septembrie 1945.
275. *Ibidem*, nr. 383 din 19 noiembrie 1945.
276. *Ibidem*, nr. 505 din 18 aprilie 1946.
277. *Ibidem*, nr. 352 din 14 octombrie 1945; nr. 462 din 27 februarie 1946.
278. Grigore Preoteasa, *Despre libertatea Ardealului*, "România liberã", nr. 90 din 13 noiembrie 1944.
279. *Cine sunt socotiți în România cetãțeni sovietici. Comunicatul Ministerului de Justiție*, "Scânteia", nr. 161 din 8 martie 1945.
280. "România liberã", nr. 85 din 5 noiembrie 1944.
281. *Ibidem*, nr. 46 din 30 septembrie 1944; nr. 66 din 20 octombrie 1944; nr. 72 din 26 octombrie 1944.
282. Miron Constantinescu, *Cine va lichida complet fascismul în România?*, "Scânteia", nr. 129 din 4 februarie 1945.
283. *Ibidem.*

284. ”Scânteia”, nr. 271 din 11 iulie 1945.
285. *Capitala întreagă mobilizată la luptă pentru un guvern al F.N.D.. Discursul lui Gheorghiu-Dej; Cuvântarea lui Vasile Luca*, ”Scânteia”, nr. 181 din 7 februarie 1945.
286. *Ibidem.*
287. ”Monitorul oficial”, nr. 353 din 15 octombrie 1945.
288. *Procesul celor 33 din Grupul T.*, nr. 323 din 10 septembrie 1945.
289. *Ibidem.*
290. *Ibidem.*
291. Mircea Bălănescu *”Istoricii” din Franța și ”Istoricii” din România*, ”Scânteia”, nr. 369 din 3 noiembrie 1945.
292. *Cum au fost eliberați internații politici din lagãre. Comunicatul Ministerului de Interne*, ”Scânteia”, nr. 404 din 14 decembrie 1945.
293. *Declar în mod hotărât, categoric, cã vom curãța țara de elemente reacționare. Discursul lui Teohari Georgescu în sala Aida*, ”Scânteia”, nr. 353 din 15 octombrie 1945.
294. Arhivele Statului București, fond D.S., dosar 3859, vol II, p. I, f. 378, citat dupã Mihai Fãtu, *Sfârșit fãrã glorie*, Editura Științificã, București, 1972.
295. *Crimele din 8 noiembrie au fost premeditate. Precizările fãcute presei de tov. ministru Teohari Georgescu*, ”Scânteia”, nr. 379 din 15 noiembrie 1945.
296. *Ibidem.*
297. ”Scânteia”, nr. 383 din 19 noiembrie 1945.
298. Iosif Kișinevski, *Stegar al ideilor creatoare*, ”Scânteia”, nr. 929 din 22 septembrie 1947; *idem*, Mihail Roller, *Amintiri din vremea ”Scânteii” ilegale; idem*, Ștefan Voicu, *O ședințã de redacție cu tovarãșa Ana Pauker.*
299. ”Scânteia”, nr. 440 din 1 februarie 1946.
300. *Ibidem*, nr. 609 din 26 august 1946.
301. Al. Claudian, *Socialismul și formarea omului*, ”Libertatea”, nr. 130 din 18 ianuarie 1945.
302. N. Moraru, *Libertatea presei*, ”România liberã”, nr. 63 din 17 octombrie 1944.
303. *Ibidem.*
304. *Radiodifuziunea condusã de un criminal de rãzboi. O emisiune de radio Moscova*, ”Scânteia”, nr. 102 din 6 ianuarie 1945.
305. *Salariații de la Radiodifuziune protestează împotriva cenzurării cuvântării tov. Chivu Stoica*, ”Scânteia”, nr. 113 din 19 ianuarie 1945.
306. *Congresul general al Sindicatelor Unite. Cuvântarea dr. (lui) Duma, în numele comitetului de (la) Radiodifuziune*, ”Scânteia”, nr. 123 din 29 ianuarie 1945.
307. *Un avertisment Radiodifuziunii*, ”Scânteia”, nr. 135 din 9 februarie 1945.
308. *Ibidem*, nr. 129 din 4 februarie 1945.
309. *Reacționarii din conducerea Societății din Radiodifuziune uneltesc împotriva democrației*, ”Scânteia”, nr. 52 din 27 februarie 1945.
310. *La Radiodifuziune, slugile lui Hitler se mențin*, ”Scânteia”, nr. 159 din 6 martie 1945.
311. ”Scânteia”, nr. 193 din aprilie 1945.
312. ”România liberã”, nr. 24 din 8 septembrie 1944 și nr. 72 din 26 octombrie 1944. Vezi și *Epurația scriitorilor*, ”Scânteia”, nr. 39 din 29 octombrie 1944.

313. Ion Călugăru, *Despre poziția unei reviste de cultură*, ”Scânteia”, nr. 52 din 11 noiembrie 1944.
314. ”Scânteia”, nr. 58 din 17 noiembrie 1944.
315. *Ibidem*, nr. 54 din 13 noiembrie 1944.
316. *Ibidem*, nr. 429, 18 ianuarie 1946.
317. *Ibidem*, nr. 176 din 23 martie 1945 și nr. 428 din 17 ianuarie 1946.
318. *Proiectul de platformă a F.N.D. elaborat de C.C. al P.C.R. și propus tuturor forțelor democratice*, ”România liberă”, nr. 42 din 26 septembrie 1944; Vezi și ”Scânteia”, nr. 6 din 26 septembrie 1944.
319. ”Scânteia”, nr. 63 din 17 octombrie 1944.
320. *Ibidem, Comemorarea lui Engels*, nr. 295 din 8 august 1945.
321. *Ibidem, Nu admit* (nesemnat), nr. 339 din 29 septembrie 1945.
322. *Ibidem*, nr. 490 din 12 aprilie 1946.
323. *Ibidem*, nr. 586 din 8 iulie 1946.
324. Ion Pas, *Presa încătușată*, ”Libertatea”, nr. 9 din 5 septembrie 1944; *Colegiul lui Mihai Antonescu*, ”Libertatea”, nr. 10 din 6 septembrie 1944.
325. B. Brănișteanu, *Organizația ziariștilor. O scrisoare a d-lui...*, ”Libertatea”, nr. 84 din 19 noiembrie 1944.
326. *Ibidem.*
327. C. Titel Petrescu, *Ce este Partidul Social Democrat?*, Editura Ulisse, 1946.
328. *Ibidem.*
329. *Ibidem.*
330. *Ibidem.*
331. C. Titel Petrescu, *Socialismul în România, 1835 - 6 septembrie 1940*, Biblioteca socialistă.
332. *Ibidem.*
333. *Ibidem.*
334. *Ibidem.*
335. *Ibidem.*
336. *Spre frontul unic. Răspunsul social-democraților.* Semnat pentru Federația Socialistă și Social-Democratică de Șerban Voinea, ”Socialismul”, nr. 170 din 23 iulie 1922; vezi și *Federația Socialistă răspunde partidului comunist*, ”Lumea Nouă”, nr. 34 din 23 iulie 1922.
337. C. Titel Petrescu, *Colaborarea dintre P.S.D. și Partidul Comunist. Un interviu dat de dl. ministru... hebdomadarului parizian ”La Tribune des nations”*, ”Libertatea”, nr. 12 din 8 septembrie 1944.
338. *Înființarea Comisiei de organizare a mișcării sindicale unite*, ”România liberă”, nr. 24 din 8 septembrie 1944.
339. *Guvernul a demisionat, acesta este adevărul!*, ”România liberă”, nr. 66 din 20 octombrie 1944.
340. *În jurul proiectului de platformă, propus de partidul comunist*, ”Libertatea”, nr. 32 din 28 septembrie 1944.
341. *Ibidem.*
342. Ștefan Voitec, *Cuvântul lui Ilie Moscovici în anii dictaturii*, ”Libertatea”, nr. 68 din 3 noiembrie 1944.

343. Ilie Moscovici, *Escrocii*, ”Lumea Nouã”, nr. 33 din 16 iulie 1922.
344. *Ziua I-a a congreselor sindicale*, ”Libertatea”, nr. 134 din 22 ianuarie 1945.
345. Mișa Levin, *Sindicatul lichelelor*, ”Libertatea”, nr. 116 din 30 decembrie 1944; *Un comunicat al P.S.D. din România*, ”Libertatea”, nr. 115 din 29 decembrie 1944.
346. Ilie Moscovici, *Spãrgãtorii*, ”Lumea Nouã”, nr. 15 din 24 aprilie 1922.
347. *Rezoluția Conferinței Naționale a P.C.R.*, ”Scânteia”, nr. 367 din 1 noiembrie 1945.
348. Dr. Gh. Țuțui, *Evoluția P.S.D. din România de la frontul unic la partidul unic*, colecția Biblioteca de istorie, Editura Politicã, București 1979.
349. *Rezoluția Conferinței Naționale a P.C.R.*, ”Scânteia”, nr. 367 din 1 noiembrie 1945.
350. Dr. Gh. Țuțui, *op. cit.*
351. M. Fãtu, *op. cit.*
352. Dr. Gh. Țuțui, *op. cit.*
353. Lothar Rãdãceanu, *Marxism și bolșevism*, ”Lumea Nouã”, nr. 11 din 12 martie 1933.
354. Elisabeth Barker, *Truce în the Balcans*, Percival Marchal, 1948.
355. Ștefan Baciu, *Praful de pe tobã, Memorii, 1918-1946*, Honolulu, 1980.
356. *Ibidem.*
357. Adunarea Consultativã, *Pe marginea propunerii lui C. Titel Petrescu*, ”Libertatea”, nr. 34 din 30 septembrie 1944.
358. Dr. Gh. Țuțui, *op. cit.*
359. *Ibidem.*
360. ”Libertatea”, nr. 450 din 14 februarie 1946 și 415 din 17 februarie 1946.
361. Gh. Gheorghiu-Dej, *Tovarãșul... precizeazã atitudinea P.C.R. față de Congresul P.S.D.* ”Scânteia”, nr. 471 din 9 martie 1946.
362. ”Scânteia”, nr. 474 din 13 martie 1946.
363. Ștefan Baciu, *op. cit.*
364. ”Scânteia”, nr. 474 din 13 martie 1946.
365. Șerban Voinea, *Imperialismul roșu*, ”Lumea Nouã”, nr. 61 din 4 februarie 1921.
366. Miron Constantinescu, *Diversiune și impostură*, ”Scânteia”, nr. 489 din 30 martie 1946.
367. Tudor Olaru, *Titel Petrescu - agent al reacțiunii maniste*, ”Scânteia”, nr. 496 din 7 martie 1946.
368. *Ibidem. O marionetã a ”istoricilor” și încã a altcuiva - ”Partidul Titel ” spre desființarea politicã*, nr. 662 din 27 octombrie 1946.
369. Mihai Fãtu, *1946 - din istoria politicã a României contemporane*, Editura Politicã, București, 1968.
370. A. D. Xenopol, *Istoria partidelor politice. Partea a II-a de la 1848 la 1866.*
371. *Ibidem.*
372. *Ibidem.*
373. Mihai Fãtu, *op. cit.*
374. *Ce gândea I. Maniu în 1941 despre rãzboiul antisovietic, despre antisemitism și despre politica Axei*, ”Scânteia”, nr. 477 din 16 martie 1946.
375. Mihai Fãtu, *Un vot decisiv*, Editura Politicã, București, 1972.
376. ”Scânteia”, nr. 537 din 3 iunie 1946.

377. *Ministerul de Interne dă publicității Comunicatul oficial asupra organizațiilor subversive teroriste capturate de Siguranța statului*, ”Scânteia”, nr. 588 din 26 iulie 1946.
378. ”Scânteia”, nr. 669 din 4 noiembrie 1946.
379. Mihai Fătu, *Sfârșit fără glorie*, Editura Științifică, București, 1972.
380. Gh. Țuțui, *Poziția forțelor democratice față de monarhie în perioada 23 august 1944 - 30 decembrie 1947*. ”Anale de istorie”, nr. 6 din iunie 1962.
381. Mihai Fătu, *op. cit.*
382. *Ibidem.*
383. Silviu Brucan. *Da! Nici o cruțare!*, ”Scânteia”, nr. 823 din 17 mai 1947 (editorial).
384. *Ibidem, Cărțile au fost date pe față*, nr. 873 din 18 iulie 1947 (editorial).
385. Sorin Toma, *Întregul popor cere: Să fie zdrobit cuibul trădării!*, ”Scânteia”, nr. 883 din 30 iulie 1947 (editorial).
386. *Jurnalul Consiliului de Miniștri: În numele P.C.R. vorbește Leontin Sălăjan*, ”Scânteia”, nr. 884 din 31 iulie 1947.
387. *Ibidem.*
388. Vasile Luca, secretar al P.C.R., *23 august 1947*, ”Scânteia”, nr. 905 din 24 august 1947.
389. Gh. Gheorghiu-Dej, *Raportul politic general făcut la Congresul P.M.R., 21 februarie 1948*, ”Scânteia”, nr. 1053 din 23 februarie 1948.
390. ”Drapelul” din 17 august 1947.
391. ”Scânteia”, nr. 968 din noiembrie 1947.
392. Sorin Toma, *Tot despre Ministerul de Externe*, ”Scânteia”, nr. 964 din 2 noiembrie 1947.
393. Gh. Țuțui, *Slăbirea rolului monarhiei în viața de stat. Proclamarea R.P.R.*, în volumul *30 Decembrie*, editat de I.S.I.S.P. de pe lângă C.C. al P.C.R., Editura Politică, București, 1972.
394. *Ibidem.* (Probabil că este un extras din dosarul procesului Pătrășcanu, încât veridicitatea declarației trebuie consideratã aproximativă. Autorii fac trimitere la Arhiva C.C. al P.C.R., fondul 104, dosarul 9158, f. 292).
395. ”Semnalul” din 21 octombrie 1944 și respectiv *Un interviu al d-lui Gheorghiu-Dej*, ”Libertatea”, nr. 56 din 22 octombrie 1944.
396. *Jos mâna!* (nesemnat), ”Scânteia”, nr. 687 din 25 noiembrie 1946.
397. Mihai Fătu, *op. cit.*
398. Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosar 8014, fila 4.
399. Gh. Țuțui, *op. cit.*
400. ”Scânteia”, nr. 1052 din 22 februarie 1948. Printre cei 34 se numărau: Gr. Gafencu, Gr. Niculescu-Buzești, C-tin Vișoianu, Nicolae Rădescu (fugit cu un avion în Turcia), C. Cantacuzino-Bâzu, Pamfil Șeicaru, V.V. Brătianu. S-a retras cetățenia română fostului rege Mihai I, reginei mamă Elena, Elisabetei de Hohenzollern. M. Ioanițiu mărturisește că trenul regal a părăsit țara după 1 ianuarie 1948, în mare grabă, fără ca pașaportul lui să fi dispus, cel puțin, de viza elvețiană necesară, fapt pentru care a fost oprit la granița acestei țări, unde a așteptat mai multe ore.
401. ”Scânteia”, nr. 1135 din 2 iunie 1948.

402. *Ibidem*, nr. 862 din 5 iulie 1947.
403. M. Băcăoanu, *Pe marginea alegerilor sindicale*, "Libertatea", nr. 874 din 21 iulie 1947.
404. Vasile Luca, *Alegerile și autonomia sindicală*, "Scânteia", nr. 879, 880 din 25 și 26 iulie 1947.
405. *Ibidem.*
406. *Ibidem.*
407. *Ibidem.*
408. "Scânteia", nr. 862 din 5 iulie 1947; Constantin Chiriță, *Din câmpul muncii. Frumoase exemple de unitate muncitorească în alegerile sindicale din regiunile industriale ale Moldovei*, "Scânteia", nr. 912 din 3 septembrie 1947.
409. *Ibidem.*
410. Gh. Țuțui, *Evoluția P.S.D. din România de la frontul unic la partidul unic*, Editura Politică, București, 1979.
411. Miron Constantinescu, *Drumul lui Leon Blum*, "Scânteia", nr. 824 din 18 mai 1947.
412. *Domnul Titel și titelismul*, "Scânteia", nr. 830 din 26 mai 1947 (nesemnat).
413. *O ripostă viguroasă la adresa dreptei social-democrate*, "Scânteia", nr. 894 din 11 august 1947 (nesemnat).
414. *Ibidem.*
415. *Politica la zi. Procesul de clarificare în P.S.D. S-a deschis compania organizațiilor provinciale și a grupelor din întreprinderile Capitalei împotriva lui Mironescu Mera și Ion Burcă*, "Scânteia", nr. 911 din 1 septembrie 1947.
416. "Scânteia", nr. 894 din 11 august 1947.
417. *Ibidem*, nr. 911 din 1 septembrie 1944.
418. Leonte Răutu, *Dușmanii de acțiune a muncitorimii*, "Scânteia", nr. 895 din 12 august 1947.
419. *Ibidem.*
420. *Ibidem.*
421. *În legătură cu un comunicat al Biroului Politic al P.S.D.*, "Scânteia", nr. 899 din 17 august 1947.
422. Gh. Țuțui, *op. cit.*
423. *Pentru unitate* (editorial), "Scânteia", nr. 940 din 5 octombrie 1947.
424. "Scânteia", nr. 942-945 din 8 octombrie-11 octombrie 1947.
425. Dr. F. Vladimir Krasnoselski, *Din istoria mișcării muncitorești din România*, ciclu de conferințe ținut la radio *Free Europe* în programul *Actualitatea românească* în 1980-1981. Prelegerea despre sfârșitul P.S.D. a fost difuzată în 18 martie 1981 (p. I) și în 25 martie 1981 (p. II-a). Înregistrare pe bandă.
426. Gh. Gheorghiu-Dej, *Raportul politic general făcut la Congresul P.M.R., 21 februarie 1948*, "Scânteia", nr. 1053 din 23 februarie 1948.
427. *După Congresul P.S.D.* (editorial), "Scânteia", nr. 946 din 12 octombrie 1947.
428. "Scânteia", nr. 957 din 25 octombrie 1947.
429. *Ibidem*, nr. 968 din 7 noiembrie 1947.
430. Gh. Apostol, *După cel de-al II-lea Congres al mișcării sindicale din România* (editorial), "Scânteia" din 19 noiembrie 1947.

431. Ștefan Voitec, *Cuvântul de deschidere rostit de tov...*, ”Scânteia”, nr. 1053 din 23 februarie 1947.
432. ”Scânteia”, nr. 1025 din 21 ianuarie 1948.
433. Ștefan Voitec, *Cuvântul de deschidere rostit de tov...*, ”Scânteia”, nr. 1053 din 23 februarie 1947.
434. Gh. Gheorghiu-Dej, *Raportul politic general făcut la Congresul P.M.R., 21 februarie 1948*, ”Scânteia”, nr. 1053 din 23 februarie 1948.
435. *Raportul asupra proiectului de statut al P.M.R. prezentat de Lothar Rădăceanu*, ”Scânteia”, nr. 1054 din 24 februarie 1948.
436. Gh. Țuțui, *Slăbirea rolului monarhiei în viața de stat. Proclamarea R.P.R.*, în volumul *30 Decembrie* editat de I.S.I.S.P. de pe lângă C.C. al P.C.R., Editura Politică, București, 1972.
437. *Ibidem. Evoluția P.S.D. din România de la frontul unic la partidul unic*, Editura Politică, București, 1979.
438. *Ibidem.*
439. *Ibidem.*
440. *Idem. Slăbirea rolului monarhiei în viața de stat*, în volumul *30 Decembrie*, Editura Politică, 1972.
441. Dr. F. Krasnoselski, *Din istoria mișcării muncitorești din România, op. cit.*
442. Ștefan Voitec. *Cui dăm votul și încrederea noastră*, ”Scânteia”, din 10 martie 1948.
443. ”Scânteia” din 19 iulie 1977.
444. *Lecții în ajutorul celor care studiază istoria P.M.R.*, Editura Politică, București, 1961.
445. Gh. Gheorghiu-Dej, *Raportul politic general făcut la Congresul P.M.R., 21 februarie 1948*, ”Scânteia”, nr. 1053 din 23 februarie 1948.
446. *Ibidem, Dare de seamă la plenara C.C. al P.M.R. din 30 noiembrie - 5 decembrie 1961*, București, Editura Politică, 1961.
447. *Rezoluția plenarei a II-a a C.C. al P.M.R. - 10-11 iunie 1948*, ”Scânteia”, nr. 1151 din 21 iunie 1948.
448. *Ibidem.*
449. *Poziția P.C.R. față de curentele șovine și revizioniste. Expunerea tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej la ședința lărgită a C.C. al P.C.R.*, ”Scânteia”, nr. 586 din 8 iulie 1946.
450. *Ibidem.*
451. *P.U.M. partid de avangardă a clasei muncitoare*, ”Scânteia”, nr. 1151 din 21 iunie 1948.
452. Nicolae Iorga, *Bizanț după Bizanț*, Editura Enciclopedică română, București, 1972.
453. Eugen Lovinescu, *Istoria civilizației române moderne. Forțele revoluționare*, Editura Ancora, București.
454. *O măsură de apărare a intereselor poporului: denunțarea Concordatului cu Vaticanul*, ”Scânteia”, nr. 1175 din 25 iulie 1948.
455. Msgr. Octavian Bârlea, *Între Roma și București, Unirea românilor*, în ”Perspective”, nr. 3-4 (15-16), München, ianuarie-iunie 1982.
456. *Sorin Toma, Poezia putrefacției și putrefacția poeziei. Răsfoind volumele lui Tudor Arghezi*, ”Scânteia”, nr. 1031-1016 din 5-10 ianuarie 1948.

457. ”Scânteia”, nr. 866 din 10 iunie 1947.
458. *Ibidem*, nr. 908 din 29 august 1947.
459. *Ibidem*, 1233 din 25 septembrie 1948.
460. *Zece ani de la eliberarea patriei noastre*, Editura de stat pentru literaturã politicã, București, 1954.
461. *Ibidem.*
462. *În numele C.C. al P.M.R. tovarãșul Gh. Gheorghiu-Dej a propus ca guvernul român sã adreseze guvernului sovietic rugãmintea de a examina posibilitatea micșorãrii obligațiilor statului român față de Uniunea Sovieticã*, ”Scânteia”, nr. 1139 din 6 iunie 1948. *Rãspunsul lui Stalin, Idem*, nr. 1142 din 10 iunie 1948.
463. *România de azi. Comunism sau independențã*, Ion Rațiu, lucrare apãrutã sub îngrijirea lui Isac Margulius la Londra în 1977 (f. ed.).
464. *Ibidem.*
465. *Semnarea Tratatului de prietenie, colaborare și asistențã mutualã între U.R.S.S. și R.P.R.*, ”Scânteia”, nr. 1039 din 7 februarie 1948.
466. *Procesul conducãtorilor fostului Partid Național-Țãrãnesc*, București, (f. ed., f. a.).
467. *Ibidem.*
468. Pamfil Șeicaru, *Rãspuns glasului patriei robite. Texte social-politice ale exilului, Colecția C.R.A.D.*, Madrid, 1956.
469. *Ibidem.*
470. I. Flueraș, *Discursul tovarãșului... la Mesaj. Scurtã privire asupra trecutului mișcãrii socialiste din Ardeal*, ”Socialismul”, organul P.S. din România, nr. 6 din 27 ianuarie 1929.
471. *Ibidem.*
472. Msgr. Octavian Bârlea, *Între Roma și București. Unirea românilor* în ”Perspective”, nr. 3-4 (15-16), München, ianuarie-iunie 1982.
473. Gh. Gheorghiu-Dej, *Dare de seamã la plenara C.C. al P.M.R. din 30 noiembrie - 5 decembrie 1961*, Editura Politicã, București.
474. *Ibidem.*
475. *Ibidem.*
476. *Ibidem.*
477. *Procesul bandei de sabotori și diversioniști de la canalul Dunãre - Marea Neagrã*, Editura pentru literaturã politicã.
478. Gh. Țuțui, *Realizarea F.U.M...,* ”Anale de istorie”, nr. 2 din 1969.
479. *Din august 1944 - mai 1945*, Editura Militarã, București, 1969.
480. Leonte Rãutu, *I. V. Stalin, învãțãtorul și conducãtorul mișcãrii comuniste internaționale*, ”Lupta de clasã”, seria V, anul XXXIII, nr. 3-4, III-IV, 1953.
481. Gh. Gheorghiu-Dej, *Stalin, eliberatorul popoarelor*, ”Lupta de clasã”, același număr.
482. Gh. Gheorghiu-Dej, *Dare de seamã la plenara C.C. al P.M.R. din 30 noiembrie - 5 decembrie 1961*, Editura Politicã, București, 1961.
483. *Ibidem.*
484. Gh. Gheorghiu-Dej, *Stalin, eliberatorul popoarelor*, ”Lupta de clasã”, nr. 3-4 din 1953.

485. *Ibidem.*
486. *Ibidem.*
487. *Ibidem.*
488. *Anuarul statistic al R.S.R. - 1981*, Direcția centrală de statistică.
489. *Nicolae Ceaușescu, Cuvântare la adunarea activului de partid al municipiului București, 26 aprilie 1968*, Editura Politică, București, 1979.
490. *Declarație cu privire la poziția P.M.R. în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale, adoptată la plenara lărgită a C.C. al P.M.R. din aprilie 1964*, Editura Politică, București, 1964.
491. Gh. Apostol, *Scrisoare deschisă guvernului dr. Petru Groza*, ”Scânteia”, nr. 186 din 15 martie 1945.
492. C. Bacalbașa, *Ziaristica română în zilele noastre*, în *Istoria presei române de N. Iorga*, Tipografia Sindicatului Ziariștilor.
493. Karl Marx, *Note despre români*, Editura Politică, București, 1964.
494. *Probleme ale relațiilor economice dintre țările socialiste*, în Biblioteca ”Viața Economică”, nr. 2 din 1964.
495. *Ibidem.*
496. *Ibidem.*
497. *Sentința în procesul Anei Pauker*, ”Lumea Nouă”, nr. 28, din 12 iulie 1936.
498. Gheorghe Sbârnă, *Locul și rolul Uniunii Tineretului Comunist în mișcarea revoluționară din România*, în volumul *Contribuții la studierea istoriei contemporane a României*, Editura Politică, București, 1980.
499. *Ibidem.*
500. *P.C.R. - forță revoluționară transformatoare a societății românești*, ”Revista de istorie”, tomul 34, nr. 19 din 1981.
501. Ștefan Voicu, *Actul de la 23 August în lumina realităților istorice. Cum a evadat tov. Gheorghiu-Dej din lagărul de la Târgu Jiu* [...], ”Scânteia”, nr. 608 din 24 august 1946.
502. *Condițiile social-politice și importanța făuririi de către partid a U.T.C.*, ”Revista de istorie”, tomul 35, nr. 4 din 1982.
503. ”România liberă”, nr. 27 din 11 septembrie 1944.
504. ”Scânteia”, nr. 49 din 8 noiembrie 1944.
505. *Ibidem*, nr. 34 din 24 octombrie 1944.
506. ”Monitorul oficial”, nr. 94 din 1945.
507. ”Scânteia”, nr. 964 din 2 noiembrie 1947.
508. *Ibidem*, nr. 1111 din 30 aprilie 1948.
509. *Marea adunare populară din Capitală în Piața Palatului*, ”Scânteia” din 22 august 1968.
510. Virgil Trofin, *Idolatrie și metode cazone pe șantierele iugoslave*, ”Scânteia”, nr. 1164 din 8 iulie 1948.
511. *Cui dăm votul și încrederea noastră: Ana Pauker*, ”Scânteia”, nr. 1081 din 26 martie 1948 (nesemnat).
512. *Zece ani de la eliberarea patriei noastre*, Editura de stat pentru literatură politică, București, 1954.

513. *Cui dăm votul și încrederea noastră. Ana Pauker*, ”Scânteia”, nr. 1081 din 26 martie 1948.
514. *Ibidem.*
515. Manea Mănescu, *Cuvântarea tovarășului... la Plenara C.C. al P.C.R. din 3-5 septembrie 1971*, Editura Politică, București, 1971.
516. Michel Hamelet, *Nicolae Ceaușescu, biografie și texte selectate*, Editura Politică, București, 1971.
517. *Ibidem.*
518. Dr. Olimpiu Matichescu, *Tinerețea revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu*, editată de ziarul ”Scânteia Tineretului”, București, 1981.
519. ”Revista de istorie”, tomul 34, nr. 6, 1981, pag. 1041.
520. *Expunere la adunarea festivă organizată cu prilejul aniversării a 45 de ani de la crearea P.C.R., 7 mai 1966*, în *România pe drumul desăvârșirii construcției socialiste*, vol 1, Editura Politică, București, 1968.
521. Vasile Luca, secretar al P.M.R., *Rezolvarea chestiunii naționale în R.P.R.*, ”Scânteia”, nr. 1252 din 17 octombrie 1948.
522. Victor Frunză, *Cât mai poate trăi un cadavru politic*, *Curentul* (München), nr. 6000, nov.-dec. 1989. Vezi și volumul cu același titlu, EVF, București, 1990.

INDICE DE NUME

A
Adler, Friederich - 63, 242
Aftenie, Vasile - 348
Agârbiceanu, Ion - 332
Agiu, Constantin - 107, 169
Alampiev, P. M. - 400
Aldea, general - 119
Alecsandri, Vasile - 286
Alexandrescu, Alexandrina - 88
Alexandrescu, Anton - 108, 109, 169, 217, 263
Alexandrescu, Sorin - 454
Alexandrescu, Dinu-Neagu - 345
Alexianu, Gh.- 260
Almãșan, Bujor - 106
Anagnoste, Vasile - 27, 82
Andreescu, Ladmis - 223
Andricu, Mihai - 396
Anghelescu, dr. C. - 212
Antonescu, Ion, mareșal - *passim*
Antonescu, Mihai - 260
Apostol, Gheorghe - 107, 154, 204, 235, 306, 362, 387, 395, 397, 398, 407, 412, 420, 421, 466
Arbore, dr. Ecaterina - 33, 34, 40, 79, 193
Arbore, Zamfir C. - 40, 79
Ardeleanu, Iosif - 228, 379
Ardeleanu (vezi Goldberger)
Arghezi, T. Baruțiu - 454
Arghezi, Tudor - 226, 329, 331
Arhip, Jean - 240

Astalos, Gheorghe - 454
Auschnit, Max -100
Averescu - 19, 106
Avramescu, David - 88

B

Babiuc, Victor - 528
Bacalbașa, Constantin - 39, 398
Baciu, Ștefan - 242, 246
Bacovia, George - 332
Bacu, Dumitru - 351
Bagdazar, Alexandru - 455
Bancic, Olga - 94, 356
Banu, George - 454
Banuș, Maria - 223
Baranga, Aurel - 332
Barbu, Eugen -503
Barbu, Ion - 222, 331,396
Barbul, George - 129
Batzaria, N. - 222
Bădulescu, Alexandru - vezi Moscovici, Gilbert
Bădulescu, Ana - 32, 34, 87
Băjenaru, Petre - 87
Bălan, George - 454
Bălănescu, Gabriel - 351
Bălcescu, Nicolae - 198, 432
Băncilă, Elena - 480
Băncilă, Octav - 192
Bărbulescu, dr. Petre - 454
Bărnuțiu, Simion - 344
Bârlădeanu, Alexandru - 108, 387, 391, 398, 418, 447, 466, 509

Bârlea, O. - 348
Beck, general - 144
Bejan, Petre - 271, 316
Berger, Aladar - 81, 88
Beria, Lavrenti - 46, 381, 485
Bernard, Andrei - 475
Bernard, Noel - 475, 519, 520
Benador, Ury - 223
Biberi, Ion - 396
Birnbaum, Martin - 361
Birtaș, Gavrilã - 46
Bîgu, Vasile - 114,411
Blaga, Lucian - 222, 330, 331, 396
Bobu, Emil - 490
Bodnãraș, Emil - 95, 118, 119, 125, 126, 128, 129, 130, 132, 134, 184, 196, 282, 304, 356, 359, 386, 398, 408, 412
Boghea - 205
Bogza, Geo - 223, 406
Bokor, Petre - 455
Bondarenko, general Pantiușa - 136, 357
Borcea, Ion Ovidiu - 344, 361,
Borilã, Petre - 387
Botez, Mihai - 456
Botta, Dan - 222
Braia, Mia - 455
Braniște-Teodorescu, Tudor - 117, 223, 225, 226, 227, 260, 331
Brateș, Ticã (Bernard) - 475
Braşoveanu, Gh. 457, 460
Brauner, Harry - 363
Braunstein, Bibi - 88
Brãnişteanu, B. - 227
Brãtescu, Gh. - 83, 86, 87, 136
Brãtescu, Tatiana - 360, 361
Brãtescu-Voinești, I. Al. - 222
Brãtfãleanu V. - 244, 304, 305

Brătianu, Bebe - 114, 209
Brătianu, V. V. Brătianu, C. I. C. (Dinu) - 209, 212, 254, 286
Brătianu, Constantin C.I. - 212
Brătianu, Gh. - 169, 203, 236, 257, 331
Brătianu, Ion I. C. - 16, 110, 111, 114, 117, 127, 179, 184, 209, 212, 247
Brâncoveanu, Constantin - 479
Brâncu Zina - 88
Breban, Nicolae - 454
Breiner, Bela - 46
Brejnev, L.I. - 417, 452
Broitman, Dvoira - 88
Brucan, Silviu - 265, 466, 471, 475, 495, 515
Buican, Al. - 32, 87, 215
Buharin, N.I. - 37, 59, 63, 77, 161
Buhoiu, Aristide - 467
Bujoiu - 345
Bujor, Mihail Gh. - 36, 40, 68, 69, 70, 80, 82, 84, 87, 182, 183
Bulganin - 346
Bunaciu, Avram - 203, 414
Burcă, Ion - 169, 239, 242, 244, 246, 298, 299, 300, 301, 304, 305, 346
Burducea, Constantin - 170, 255
Burebista - 442
Burtică, Cornel - 368
Buteică - 479

C

Cachin, Marcel - 55
Calimachi, Scarlat - 105, 192, 225, 402
Calmanovici, inginer - 363
Calotescu, general - 203

Cambrea, general - 135
Canã, dr. Ionel - 457, 460
Cantemir, Dimitrie - 324
Cantemir, Antioh - 324
Caragiale, I.L. - 238, 262, 298, 331, 507
Caraion, Ion - 331, 396, 454
Carandino, N. - 264, 331
Cardaş, Gheorghe - 222
Carianopol, V. - 222, 223, 331
Carol I, regele - 13, 36, 171
Carol al II-lea, regele - 91, 99, 131, 144, 192, 205, 273, 281, 286
Carr, ambasador - 167
Cazacu, Matei - 454
Cazzavilan, L. - 218
Cãciuleanu, Gh. - 455
Cãlinescu, Armand - 90
Cãlinescu, George - 217, 223, 343
Cãlinescu, Matei - 454
Cãlugãru, Ion - 223
Cârjã, Ion - 351
Câmpeanu, Radu - 527
Ceauşu, inginer, vezi Bodnãraş, Emil
Ceauşescu, Andruţa - 434
Ceauşescu, dr. Ilie - 45
Ceauşescu, Elena - 212, 313, 414, 431, 483, 492, 503, 525
Ceauşescu, Nicolae - *passim*
Cehov, Anton Pavlovici - 334
Cercega, Traian - 346
Cernovodeanu, Dan - 455
Chelerman, Dumitru - 88
Chihaia, Pavel - 455
Chioreanu, Viorel - 186, 187
Chiriţã, Constantin - 295
Chiropol, Miron - 455
Chişinevschi, Iosif - 136, 138, 214,

215, 228, 237, 281, 329, 330, 335, 359
Chiva, Iosif - 311
Chivu, Stoica - 219, 220, 320, 386, 387, 411, 412, 415
Churchill, Winston - 142, 143, 151, 257
Cinca, Silvia - 455
Cioarã, Gh. - 387, 422
Cioculescu, Șerban - 396
Ciolac, ing. N. - 158
Ciolan, Ion - 271
Cizek, Alexandru - 455
Claudian, Al. - 216, 242, 347
Cleja, Ștefan - 108
Clodius, ministru german - 120
Cloșca - 198, 346
Cloțan, Ion - 88
Cocea, N.D. - 80, 133, 192, 217, 225
Codreanu, C.Z. - 74, 90
Coffler, Remus - 356, 363
Colef, Iordan (Coliu) - 411
Comaniciu, Horațiu - 185, 206, 212
Comarnescu, Petru - 223
Constant, Al. - 186
Constante, Lena - 363
Constantin, Ilie - 455
Constantinescu, Al. (Alecu) - 19, 32, 87
Constantinescu, Emil - 528
Constantinescu, Miron - 130, 108, 125, 138, 152, 188, 203, 204, 214, 215, 225, 297, 312, 376
Constantinescu, Mitiță - 106
Constantinescu-Iași, Petre - 66, 105, 107, 114, 192, 196
Coposu, Corneliu - 512

Corbea, Dumitru - 195
Corduneanu, Constantin - 455
Corlaciu, Ben - 455
Cornea, Aurel - 455
Cotrubaș, Ileana - 455
Cotruș, Aron - 222
Crainic, Nichifor - 222, 331, 396
Crãciun, Constanța - 135, 203
Crãsnaru, Gheorghe - 455
Cretzeanu, Al. - 120, 261
Crevedia, N. - 222
Crilovici, Marina - 455
Cristescu, Gheorghe - 18, 19, 20, 23, 33, 36, 40, 41, 42, 57, 133, 192, 347, 428, 439
Crișan - 198, 346
Crișan, Al. - 33, 87
Crosnev, Gheorghe - 46
Cruceanu, Mihail - 42
Cuza, A.C. - 49, 90
Cuza, Alexandru Ioan - 13, 254, 255

D

Dali, Salvador - 425
Dan, Ioniță - 414
Dascãlu, N. - 457
Dãmãceanu, general - 125, 128
Dãnãlache, Florian -387
Dãscãlescu, C-tin. - 420
Dãscãlescu, Diaciuk M. - 46
Decebal - 442
(De) Hohenzollern, Carol, vezi Carol I, regele
(De) Hohenzollern, Elisabeta - 286
(De) Hohenzollern, Mihai, vezi Mihai I, regele
Demetrescu, Radu-Gyr - 222, 331, 396

Demetrescu, Traian (Tradem) - 331
Deşliu, Dan - 343
Diaconu, Mircea - 516
Diamandescu, Theodor - 88
Diamant, Theodor - 15, 229, 232, 252
Dianu, Romulus - 222, 253
Dicescu, Dic, I. - 34,80, 85
Dima, Ion - 351
Dimitriu, Adrian - 169, 240, 242, 244, 250, 305, 345
Dimitriu, Petru - 333
Dimitriu, Vlad - 240, 244
Dimitrov, Gh. - 306
Dincã, Ion - 435, 490
Dinculescu, Traian - 108
Djilas - 524
Dobre - 459
Dobroceaev, S. - 32, 87
Dobrogeanu-Gherea, Alexandru - 18, 20, 33, 40, 80, 193, 198
Dobrogeanu-Gherea, Constantin - 38, 80, 82
Doja, Gheorghe - 198
Doncea, Constantin - 136, 387, 411
Draganov, Dragu, vezi Stefanov, Boris
Dragomirescu, Mihail - 108
Dragoş - 325
Dragu, Toma - 40
Drãghici, Alexandru - 94, 134, 204, 352, 353, 362, 363, 367, 387, 407, 408, 410, 411, 412, 413, 414, 416, 420, 472, 486
Drofman, Moise - 88
Dubinski, N. - 44, 88
Duca, I.G.- 53, 55, 90
Dulberger, vezi Dulgheru
Dulgheru - 350

Duma, dr. - 220
Dumitreasa, Gh.-Calciu - 456, 460, 470
Dumitrescu, Constantin - 95, 438, 455, 456, 520
Dumitrescu, Grigore - 350, 351
Dumitrescu, Ticu - 526
Dumitrescu, Vasile C. - 5, 160, 188, 194, 316, 483, 516, 519, 520
Dumitru, Dumitru - 368
Dumitru, Gheorghe - 46
Dumitru, Ilie - 250
Dumitru, Ion; Dumitru-Verlag, Jon - 351, 456, 457
Dzerjinski, Felix - 77
Duțu, Marin - 337

E
Eftimiu, Victor - 263, 332
Ehremburg, Ilya - 380
Einstein - 63
Elena, regina-mamã - 281, 285, 286
Eliade, Mircea - 222, 316
Elisabeta a II-a, regina Marii Britanii - 281
Elțîn, Boris - 516
Emilian, I.V. - 519
Eminescu, Mihai - 181, 331
Engels, Frederich - 225, 226, 242, 308, 399, 400
Erlich, Manea - 44
Eustațiu, K. - 54

F
Fabian, David - 19, 26, 34, 81, 193
Fãrcãșanu, M. - 203
Fãtu, Mihai - 96, 263

Filip, Maria - 296
Filipescu, Radu - 459
Filipovici, Elena (Lenuța) - 46, 88, 136
Filotti, prof. - 455
Florescu, Marin - 271
Florian, Mircea - 242
Flueraș, Ion - 19, 205, 237, 238, 249, 346, 347
Ferdinand I, regele, 16
Foiaș, Ciprian - 455
Foriș, Ștefan - 46, 88, 132, 355, 356, 357, 383 ,445, 484, 485
France, Anatole - 63
Franco, dictator - 94
Franyo, Zoltan - 396
Fried, Clement - 194
Frimu, Ion C. - 40, 67, 82, 198, 439
Frunzã, Victor - 160, 187, 188, 194, 347, 455, 457
Funar, Gh. - 507
Furdui, Dumitru - 455

G

Gabanyi, Aneli Ute - 455
Gafencu, Grigore - 261, 264, 265, 286
Galaction, Gala - 217, 332
Ganea, Tudor - 455
Ganev, Dimitãr - 46
Ganev, Gheorghi - 88
De Gaulle, Charles - 344
Gelerter, dr. - 19, 192, 238
Geller - 19, 238
Gelu - 442
Georgescu, Emil - 519, 520
Georgescu, Ida - 34
Georgescu, Vlad - 455, 456, 457, 519, 524

Georgescu, George - 202
Georgescu, Ștefan - 455
Georgescu, Teohari - *passim*
Gekstein, vezi Hekstein
Ghelmegeanu, Mihai - 196
Gheorghe, Petre - 356
Gheorghiu-Dej, Gheorghe - *passim*
Gheorghiu, Lica - 432
Gheorghiu, Ștefan - 82, 198
Gherman, Eftimie - 159, 160, 188, 194, 244, 305, 311, 347
Gigurtu, I. - 160, 222
Giurescu, Dinu C. - 91
Giurchescu, Lucian - 455
Gîdea, Suzana - 435
Gloter, E. - 506
Gloter, Milu - 32, 87, 475
Göbels - 503, 504
Goga, Octavian - 347
Gogol - 334
Goldberger, Nicolae - 44, 46, 88, 329
Goldiș, Vasile - 347
Goldstein, Dori - 88
Goldstein, Max - 87
Goma, Paul - 351, 455, 457, 458
Gorbaciov, Mihail - 467
Gorețki, M., vezi Dubinski, M.
Gorki, Maxim - 63
Gorniți, N. - 32
Grigorovici - 19, 238
Grofu, Dumitru - 81, 88, 193
Groza, dr. Petru - *passim*
Grümberg, Lazãr - 94, 411
Gurãu, Vasile - 351
Guban, fabricant - 100
Guberian - 347

H
Halițchi - 46, 88
Hamelet, Michel - 436, 438
Harriman, Averell - 167, 168
Hațieganu, Emil - 264
Hațieganu, Vlad - 264
Hauptmann - 63
Havel, Vaclav - 523 ,524
Hekstein - 34
Henderson - 233
Henteș - 347
Herdan - 348
Himilosvali - 71
Hitler, Adolf - 37, 58, 75, 81, 91, 97, 120, 137, 142, 143, 185, 201, 203, 503, 514, 526
Hodja, Enver - 382, 385
Holbik, Karel - 337
Holostenko, Vitali - 42, 88
Homasca, Gh. - 346
Horea - 105, 198, 346
Hrușciov, Nikita S. - *passim*
Hudiță, Ion - 114, 174, 212, 237
Hurezeanu, Emil - 455
Hurmuzescu, prof. univ. - 220

I
Iakubovici, Eugen - 46, 88
Iaruga, Ida - 32
Ibarruri, Dolores, - (La Passionaria) 94, 431
Ignat, Nestor - 498
Ilea, Th. Ion - 222
Iliescu, Ion - 427, 467, 476, 481, 487, 495, 499, 509, 513, 528
Ioanițiu, Mircea - 128, 163, 272, 286
Ioanițoiu, Cicerone - 351
Ionescu, Eugen - 351, 396

Ionescu, Gelu - 455
Ionescu, Lidia - 455
Ionescu, Marin-Florea - 412
Ionescu, Tudor - 241, 246, 247
Ionescu, Tulcea Cassius - 455
Ionescu, Vasile - 219
Iordăchescu, Theodor - 21, 133, 237, 238, 239, 244, 246, 302, 305, 308
Iordan, Iorgu - 334
Iorga, Nicolae - 90, 324
Itzicovici - 81, 88
Ivanovici, Alexei - 63
Ivaşcu, George - 225, 396
Ivănuş, Constantin - 57, 87
Isac, Emil - 192

J
Jar, Alexandru - 332
Jebeleanu, Eugen - 225, 411
Jirinovski - 515
Jumanca, Iosif - 19, 114, 235, 238, 346
Jurcă, I. - 459
Jaruselski - 460

K
Kahane, Moses - 88
Kaftaradze, ambasador - 196
Kautski, Karl - 62
Kiraly - 457
Kişinevski, vezi Chişinevschi
Koffler, Remus - 88
Kogălniceanu, Mihail - 432
Koller -350
Kolontai, Alexandra - 119
Konitz, Jacques - 87
Konya, Ladislau - 455
Konstantinovski, Ilie - 108

Kosuth, Francisk - 346
Köblös, Alexandru (Elek) - 33, 41, 81, 193
Krasnoselski, dr. F. Vladimir - 304, 311
Krebs - 33
Krestinski - 59
Kun, Bela - 81

L

Laval - 122
Lakatos - 299
Lascu, Al. - 455
Laszlo, vezi Luca, Vasile
Lazăr, Ilie - 226, 264
Lăncrănjan, Ion - 343
Lăzăreanu, Barbu - 192
Lefwich-Curry, Jane - 457
Lenin, Vladimir Ilici - *passim*
Leucuția, Aurel - 212, 226
Levente, Mihai - 415
Levin, Mișa - 297, 301, 306, 312
Lichtblau, L. - 32, 87
Lieblich, Sandu - 73
Liebnecht, Karl - 76
Lifschetz, Haia - 356, 488
Livezeanu, Octav - 225
Lîsenco - 334
Lovinescu, Eugen - 325
Luca, Vasile - *passim*
Luchian, Ștefan - 389
Lungu, Alexandru - 455
Lupu, dr. N. - 236, 263
Lustig, George - 455
Luxemburg, Roza - 62, 63, 64, 65, 76

M

Macavei, Mihail - 33, 41, 87, 177, 192

Macovescu, George - 170, 213, 225, 421
Machiavelli - 242
Mahno - 19
Maiakovskaia, Elena Fiodorovna, vezi Erlich, Manea
Maistre, Joseph de - 227
Malaxa, Nicolae - 100, 186, 204, 222
Malsuradze - 71
Manciu, prefect - 90
Maniu, Iuliu - *passim*
Manuilski, D. - 136
Mao-Tze-Dun - 387, 388, 399
Marcovici - 411
Marcu, Al. - 223
Margulies, Samuel - 88
Margulius, Isac - 337
Marin, legionar - 94
Marin, Timotei - 34, 57, 81, 193
Marinescu, dr. - 198
Martov - 213
Marţian, Dan - 509
Marx, Karl - 28, 30, 36, 113, 225, 226, 242, 308, 400
Matei, Gh. - 333
Maurer, Ion Gheorghe - 118, 169, 196, 242, 386, 388, 391, 395, 398, 399, 407, 408, 412, 417, 418, 419, 420, 421, 424, 445, 447, 451
Mazilu, Dumitru - 467, 468
Mazilu, G. - 351
Mãglaşu, Lazãr - 205, 206
Mãnescu, Corneliu - 391, 421, 465, 466
Mãnescu, Manea - 424, 432, 490
Mãnuceanu, Vasile - 455
Melinescu, Gabriela - 455

Mendelovici, Jaques - 135
Menumorut - 442
Mezincescu, Eduard - 306
Michnic, Adam - 524
Miciurin - 334
Micu, Inochentie - 328
Miereanu, Costin - 455
Mihai I, regele - *passim*
Mihail, general Gh. - 125, 128
Mihalache, Ion - 126, 172, 236, 253, 257, 260, 264, 299, 344, 361, 522
Milian, G. - 225
Mille, Constantin - 40
Mirescu, I. - 205, 237, 249, 345
Mirodan, Alex. - 455
Mironescu-Mera, Al. - 223, 298, 299, 304, 305
Mârzescu - 34, 45
Mocanu, Constantin - 412
Moghioroș, Alexandru - 94, 411
Moldoveanu, Andrei, vezi Pătrășcanu, Lucrețiu
Moldoveanu, Iosif - 364
Molotov, Veaceslav - *passim*
Moraru, Nicolae - 213, 225, 228, 329
Moscovici, Gilbert - 32, 34, 87
Moscovici, Ilie - 20, 27, 40, 59, 60, 68, 87, 236, 237, 238
Moscu, Gh. (Ghiță) - 19, 57, 87, 88
Motaș, Constantin - 346
Moța, legionar - 94
Mugur, Vlad - 455
Murărașu, D. - 222
Murgescu, Costin - 213
Mussert - 122
Mussolini, Benitto - 58, 143
Mustețiu, Iosif - 346

Mușatescu, Gheorghe - 240

N
Nagy, Imre - 378, 397
Nãdejde, Iosif - 82, 399
Nãstase, Adrian - 455
Nãsturel, Petre - 455
Neagu, Andrei - 412
Neculuță, T.D. - 286, 331
Nedici - 122
Negoițescu, Ion - 396, 455, 457, 519
Negulescu, Vicã - 186, 187
Nekulai, Andruțevici, vezi Ceaușescu Nicolae
Nemoianu, Virgil - 455
Nicodim, patriarh - 327
Nicolae al II-lea, țarul - 517
Nicolaescu, Sergiu - 466
Nicolau, Al. - 34, 80, 85
Nicolescu, Basarab - 455
Nicolescu, Lili-Jeanne - 455
Niculescu-Buzești, Gr. - 120, 128, 129, 261, 286, 345
Niculescu-Mizil, Grigore - 25, 192
Niculescu-Mizil, Paul - 387, 427
Niculescu-Malu - 250, 251
Niculi, Ion - 285, 286
Nicolski, Alexandru - 88, 135, 350
Nikolski, Elena Fiodorovna, vezi Nikolski, Vanda
Nikolski, Vanda - 44, 46, 88, 135, 136
Noica, Constantin - 396
Novacovici, Doru - 351
Novac, Traian - 244, 251
Nuțu, Dan - 455

O
Obreanu, Felix - 455
Obreja - 188
Ogenstein - 488
Omescu, Ion - 455
Oros, Miklos - 32
Otiașvili - 71
Ottoi, Cãlin - 82
Oțetea, Andrei - 400
Ozias, Saul - 32, 87

P
Pacepa, Ion, general - 364, 440, 477, 478
Palade, Constantin - 32
Palade, Mircea-George - 95, 121
Pallady, Theodor - 332
Panaitescu, P. P. - 186
Panã, Zahu - 351
Pann, Anton - 433
Pandrea, Petre - 331, 363, 396
Paneth, Lili - 95
Papu, Edgar - 396
Paraschiv, Vasile - 457
Paraschivescu, M.R. - 223
Parhon, dr. C.I. - 285, 327, 331, 414
Pas, Ion - 223, 225, 226, 244, 338
Pasternak, Boris - 380
Pauker, Alexandru - 361
Pauker, Ana - *passim*
Pauker, Marcel - 33, 44, 57, 83, 86, 87, 135, 136, 193, 360
Pauker, Maria - 361
Pauker, Vlad - 361
Pavel, Elena - 356, 439
Pavelici - 122
Pãun-Pincio, I. - 331
Pãunescu, Adrian - 438, 473, 503, 504, 525

Pãunescu, Mihai - 88
Pãtrașcu, Nicolae - 186, 187
Pãtrășcanu, Elena - 363
Pãtrășcanu, Lucrețiu - *passim*
Pârgariu, Ion - 88
Pârvulescu, Constantin - 46, 88, 125, 127, 180, 356, 132, 427, 428, 445, 466
Penescu, Nicolae - 209, 260, 264, 344
Petran, Iosif - 455
Petreanu, N. - 412
Petrescu, Camil - 332
Petrescu, Constantin-Titel - *passim*
Petrovici, Ioan - 202, 222, 223, 331, 396
Pintilie, Ilie - 46
Pintilie, Lucian - 455
Pintilie, general, vezi Bondarenko, Pantiușa
Pisso, Ion - 455
Pițurcã, Ion - 286
Plehanov - 83
Pleșu, Andrei -495, 528
Poenaru, prof. - 219, 455
Poghirc, Cicerone - 455
Poincaré - 55
Polizu, Alexandra - 455
Pop, Cicio - 347
Pop, Ghițã - 114
Pop-Marțian, A. - 222
Popa, Victor Ion - 222
Popescu, vezi Stefanov, Boris
Popescu, Carmen - 457
Popescu-Doreanu, N. - 215
Popescu, Dumitru - 410, 453, 504
Popescu, Petru - 455
Popescu-Puțuri, Ion - 46, 88
Popescu, Stelian - 218, 222

Popescu, ”Trajano” - 519
Popișteanu, Cristian - 505, 521, 527
Popovici, Constantin - 18, 19, 23, 27, 82, 87, 105, 133, 182, 192, 234
Porumbescu, Ciprian - 425
Postanski, Mișa (Mihai) - 136
Postelnicu, Tudor - 484, 490
Posteucã, vezi Postanski, Mișa
Preda, Eugen (Gloter) - 475
Preda, Marin - 433, 438, 453
Predeleanu, Mircea - 455
Preoteasa, Grigore - 201, 213, 225
Pușcariu, Sextil - 202

Q
Quisling - 122

R
Rabinovici, Ana - vezi Puker, Ana
Radina, Remus - 351
Radek, Karl - 31, 59, 63, 67, 79
Ralea, Mihail - 106, 109, 114, 168
Rakovski, dr. Cristian - 19, 24, 28, 32, 38, 39, 40, 42, 54, 59, 79, 82, 83, 84, 85, 86, 88, 428, 439
Rakosi, Mathias - 94, 378
Rankovici - 396
Rangheț, Iosif - 127, 132, 196, 356, 412
Rațiu, Ion - 337, 497, 522, 523
Rãceanu, Ileana - 356
Rãceanu, Mircea - 466, 478
Rãdescu, Nicolae, general - *passim*
Rãdãceanu, Lothar - *passim*
Rãdulescu, Gogu - 108, 387
Rãdulescu, Horațiu - 455
Rãdulescu, Ilie - 427, 455

Rădulescu-Motru, C. - 202, 331, 396
Răutu, Leonte - 136, 214, 215, 227, 293, 299, 300, 301, 303, 306, 329, 330, 357, 359, 361, 387, 391, 421, 428
Reck - 347
Rebreanu, Liviu - 222
Ribbentrop, von - 37, 91, 143, 148, 514, 526
Râcov, A.I. - 63, 84
Roaită, Vasile - 356, 439, 488
Roitman, Iosif, vezi Chișinevschi, Iosif
Roiu, Florin - 345
Roller, Mihail - 214, 329, 334, 521
Roman, Petre - 475, 501, 502
Romniceanu, Mihail - 212
Roosevelt, F.D. - 112, 113, 257
Rosenfeldt - 76
Rosetti, Alexandru - 223, 332
Roșculeț, Radu - 271
Roșianu, Mihail - 221, 412
Roth, Millu - 455
Roth, Wilhelm - 88
Rozvan, Eugen - 19, 23, 87
Rozvani, vezi Rozvan
Rundstedt, feldmareșalul - 146
Russel, dr. Nicolae - 198
Russo, Alecu - 325
Rusu - 205

S

Sadoveanu, Mihail - 171, 202, 213, 222, 223, 267, 284, 285, 325, 331
Sarinski, Ivanka - 413
Sălăjan, Leontin - 267, 387, 418
Sănătescu, general, Constantin - *passim*

Schein, Solomon - 81, 88
Sencovici, Alexandru - 46, 196, 304, 305
Semionovici, Marin Stepanovici, vezi Pauker, Marcel
Serdici, Vladimir - 212
Serghie, Emil - 225
Severin, Adrian - 501
Shaw, Bernard - 63
Sidorovici, Alexandra - 203, 414
Sima, Horia - 100, 186, 187
Simo, Donca Andreevna, vezi Simo, Lili Donca
Simo, Lili Donca - 94, 356, 411, 488
Sîrbu, Filimon - 95, 439
Socor, Emil - 26, 27, 225
Socor, Matei - 88, 219, 221
Solian, Al. - 455
Soljeniţîn, Al. - 73, 222, 380
Solomon, Barbu - 251
Solomon, Liviu - 455
Sporea, Constantin - 106
Spulber, Nicholaus - 337
Stalin, Iosif Vissarionovici - *passim*
Stambuleanu, A. - 346
Stan, Şerban Bogdan - 480
Stancu, Zaharia - 380
Stark, Al. - 510
Stănescu, P.P. - 346
Stefanov, Boris - 34, 44, 46, 87, 193
Stefanski, Alexandru - 43, 46, 88
Stefanski, Danieliuk Alexandr, vezi Stefanski Alexandru
Stelaru, Dimitrie - 331
Stere, Gheorghe - 285
Sternberg, H. - 19, 33, 41, 81, 87
Stîrcea, I.M. - 128

Stockman, dr. - 74
Stoenescu, Oscar - 347
Stoica, Gh. - 46, 214, 244
Streinu, Vl. - 396
Strihan, Andrei - 455
Strîmbuleanu, Adrian - 250
Stroia, Gh. - 304
Suchianu, D.I. - 223
Szöcs, Geza - 518

Ș
Șeicaru, Pamfil - 85, 113, 160, 188, 194, 222, 267, 286, 345, 346, 347
Șelmaru, Traian - 271, 329
Șerb, general - 440
Șerbeanu, Ion - 311
Șevarnadze, Eduard - 517
Șomuleanu, Mihai - 240
Știrbei, Barbu - 165, 244
Șulea, Ion - 212

T
Tãnase, Virgil - 438, 455, 457
Tãnase, Zaharia - 244
Tãtãrescu, Gh. - 106, 110, 111, 133, 145, 169, 185, 196, 217, 248, 253, 269, 270, 271, 316
Teclu, general - 135
Tegãneanu, V. - 271
Teodoreanu, Al. O. - 223
Teodorescu, Virgil - 356
Teodosiu, Dumitru (Miticã) - 49
Țețu, Ion - 205, 206
Thatcher, Margaret - 522
Tima, vezi Marin, Timotei
Tipei, prof. Al. - 455
Tito, Iosif Broz - 249, 341, 396, 397, 427

Titulescu, Nicolae - 53, 54
Tkacenko, Pavel Antip - 81
Tolbuhin, mareșal - 123, 276
Tolstoi, scriitor - 334
Toma, A. - 285
Toma, Ana - 356
Toma, Sorin - 214, 228, 266, 271, 329, 330, 361
Tonegaru, Constant - 331
Toth, Emeric - 455
Trygve, Lie - 262
Trofin, Virgil - 387, 426, 427
Troțki, Leon - 29, 42, 59, 63, 64, 68, 72, 76, 77, 78, 84, 85, 161, 308, 390, 439, 447
Tudor, Corneliu (Vadim) - 503
Tudoran, Dorin - 457
Tulbure, Victor - 470
Tupchilatu (Leonida Lari) - 527
Tuțescu, Doina - 455

Ț

Țepeneag, Dumitru - 455
Țeretelli - 31
Țîțîn - 334
Țuțui, Gh., dr. - 244, 303

U

Ungureanu, Gheorghe - 529
Ursachi, Mihai - 455
Urzicã, Gh. - 304
Urwich, Johann - 351

V

Vaida, Al. - 222
Vandervelde - 76
Vasilache, Sergiu - 455
Vasilichi, Gh. - 214, 215, 250, 303, 304, 320, 411

Vasiliu, Constantin - 260
Vasiliu-Rășcanu, general - 125, 276
Verdeț, Ilie - 459, 501
Vianu, dr. Ion - 457
Vianu, Tudor - 331
Videnko, Vanea - 136
Vidrașcu, vezi Videnko, Vanea
Vijoli, Aurel - 387
Vinea, Ion - 331, 396
Vinogradov, V., general - 202
Vinogradski, Duiliu - 346
Vissarion, I.C. - 40
Vișoianu, Constantin - 120, 164, 188, 220, 261, 286
Vâșinski, A.I. - *passim*
Vaida, Vasile - 135, 414
Vaida-Voievod - 278
Valev, E.B. - 400, 401, 402
Vîntu, Gh. - 271
Vladimirescu, Tudor - 198, 325
Vlădescu, Răcoasa - 414
Vogoride, caimacan - 257
Voicu, Ștefan - 125, 214
Voiculescu, Constantin - 203
Voiculescu, Marioara - 332
Voiculescu, Vasile - 331, 396
Voinea, Șerban - 225, 232, 244, 246, 247, 251, 304, 311, 312

Voinescu, Alice - 331
Voitec, Ştefan - 114, 196, 236, 241, 244, 246, 252, 285, 303, 306, 307, 313, 421
Voitinovici, Al. - 108, 387
Vulcănescu, Mircea - 331

X
Xenopol, A.D. - 254

Z
Zalic, Alter - 88
Zamfirescu, Gh. - 114
Zăroni, Romulus - 105, 168, 237, 255
Zetkin, Klara - 263
Zilber - 249, 363
Zinoviev, G.E. - 29, 59, 79, 161, 233, 234, 236, 240, 291, 308
Zissu, Petre - 88

W
Willson, Woodrow - 13
Wallesa, Lech - 460, 523
Wechsler, Max - 87
Wells - 63
Weisman - 186, 488
Wurbrand, Richard - 351
Würtzer, vezi Rădăceanu, Lothar